ՈՒՐԲԱԹ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1

VENDREDI
1er SEPTEMBRE
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82րդ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21·521

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

82e ANNEE — N° 21·521

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՀԱՄԱՅՆԱՊԵՏԻ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

Օգոստոս 30ի առաւօտուն սպաննուած է Արարատի մարզի Դալար գիւղի համայնքապետ Տիգրան Պետրոսեանը։ Մարդասպանը նախորդ համայնքապետ Գեւորգ Բաղալեանն է որ որսորդական հրացանով կրակած է։ Ան ձերբակալուած է։

***

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՐՑՈՎ

Օ. [illegible]-ի նախագահ Պելճիքայի Արտաքին գործերու նախարար Տը Կուխտ [illegible] Ղարաբաղի հարցին [illegible] Ղարաբաղի պարագային մասին [illegible] 2006ի [illegible]

***

«ԿԻԼԻԿԻԱ» ՓՈԹՈՐԻԿԻ ԲՌՆՈՒԱԾ

Տունդարձի ճամբուն աւարտին մօտ «Կիլիկիա» առագաստանաւը փոթորիկի բռնուած է Օգոստոս 29ի գիշերը, Սեւ ծովու վրայ [illegible] Սոչի [illegible] Մեծ ջանքերով անձնակազմը յաջողած է [illegible] Սեպտեմբեր 3ին [illegible] Փոթի [illegible] Սեպտեմբեր 15ին ալ Հայաստան։

***

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԱՅՑԵՐ

Մինչեւ տարեվերջ նախագահ Ռ. Քոչարեանի ժամանակացոյցը ունի Գերմանիա, Բելառուս եւ Ղազախստան այցեր։ Ինչ կը վերաբերի Հայաստան սպասուած նախագահական այցերու, ինչպէս տեղեկացուցած է նախագահի մամուլի քարտուղար Վիկտոր Սողոմոնեանը, գլխաւորն է նախագահ Ժ. Շիրաքի այցը որուն կարելիութիւնները կը քննուին պաշտօնական շփումներով։ Կը սպասուին նաեւ Ռումանիոյ եւ Սլովենիոյ նախագահներուն այցերուն։

ԹԷՆԻՍ

Ամերիկեան ԵՌԻ. – ԷՍ. Օփընի մրցաշարքին Ա. շրջանին Դաւիթ Նալպանտեան յաղթած է Պէրէրի (Գերմանիա) 4 – 6, 6 – 7, 6 – 3, 7 – 5, 6 – 2։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ գործազրկութիւնը նոր նուազում մը արձանագրած է 1,2% համեմատութեամբ, այլ խօսքով 26·700 գործազուրկ պակաս կայ եւ ընդհանուր համեմատութիւնը 8,9%ի իջած է, ինչ որ չէր պատահած 2001էն ի վեր։ Այս դրական լուրերը պատճառ եղած են, որ Օգոստոս 31ին նախարարապետը այլ լաւ լուրեր ալ տայ, ինչպէս օրինակ գործատիրոջ ընկերային ապահովութեան սակերու ջնջումը 2007 Յուլիսէն, ՍՄԻՔ-ի մակարդակին վրայ։

ԻՍՐԱՅԷԼԻ վարչապետը Ե. Օլմերթ բոլորովին մերժած է վերջ տալ Լիբանանի շրջափակումին ինչպէս առաջարկած էր Քոֆի Անան, Օգոստոս 30ի իրենց տեսակցութեան ընթացքին։ ՄԱԿ-ի ընդհանուր քարտուղարը, որ Պէյրութէն ետք Երուսաղէմ անցած էր, մէկ կէտի վրայ կրցաւ համաձայնիլ՝ թիւ 1701 բանաձեւին գործադրութիւնը, որ խաղաղութեան ճամբայ պէտք է բանայ։ Ինչպէս կը տեսնուի, Քոֆի Անան պարապ ձեռքերով հեռացած է Իսրայէլէն, գոհանալով Օլմերթի հոգեշահ խօսքերով։ Կը թուի որ Իսրայէլի դժգոհութիւնը կու գայ անկէ որ վստահելի ոչ մէկ լուր կայ ինչ կը վերաբերի իսրայէլացի երկու զինուորներուն, որոնք առեւանգուած էին Հեզպոլլայի կողմէ Յուլիս 12ին, ծնունդ տալով անընդունելի աւերիչ պատերազմի մը։ Քոֆի Անան հանդիպում ալ ունեցած է Մ. Ապպասի հետ Ռամալլայի մէջ, ուրկէ կոչ ըրած է Իսրայէլի որ դադրի Պաղեստինցի սպաննելէ։ Այս առընչութեամբ, շեշտած է.– «Անցքի կէտերը պէտք է բաց մնան թոյլ տալու համար ապրանքներու մուտքին եւ ելքին։ Ամէնէն առիպողական հարցերը կը վերաբերին առօրեայ կեանքին և բառացի կերպով կ՚ընդունիմ "կեանք" բառը, որովհետեւ Յունիսի վերջաւորութենէն ի վեր 200 Պաղեստինցիներ սպաննուած են։ Պէտք է անմիջապէս դադրին այս սպանութիւնները»։ Յաջորդ օրն ալ, Օգոստոս 31ի առաւօտուն, Նապլուսի մէջ, իսրայէլեան բանակը սպաննած է ալ-Աքսա Մարտիրոսներու զօրագունդին ղեկավարը։

ԹՈՒՐՔԻԱ ծրագրած է 600 հոգինոց զօրաբաժինով մը մասնակցիլ Լիբանան ղրկուելիք խաղաղապահ ուժին։ Մարտանաւ մը եւ ծովափնեայ ապահովութեան երկու մակոյկ պիտի ընկերանան։ Զինուորները ընտրուած են օտար լեզու գիտցողներէ, կը շեշտուի թէ պիտի զբաղին յատկապէս ճամբաներ ականազերծելու, առողջապահական, փոխադրութեան գործերով։ Սուրիա տեղեկացուցած է թէ ի հարկին տրամադիր է իր տարածքը այդ զօրաբաժնին գործածութեան դնելու։

ՍԹՈՔՀՈԼՄ հաւաքուած են Օգոստոս 31ին 40 երկիրներու ներկայացուցիչները խորհրդակցելու համար այն օժանդակութեան մասին, որ պէտք է տրուի Լիբանանի՝ քարուքանդ եղած 33 օրերու իսրայէլեան ռմբակոծութիւններէն։ Առաջին գնահատումներու համաձայն պէտք է 500 միլիոն տոլարի շուրջ յանձնառու ըլլան, մինչ բուն վնասները 3,6 միլիառ տոլար կը նկատուին ըստ Զարգացման եւ վերաշինութեան պետական մարմնին։ 80 կամուրջ եւ 94 ճամբայ հիմնայատակ քարուքանդ եղած են։ 130 հազար բնակարան վնասուած են, որոնց 15 հազարը գոյութիւն չունին այլեւս։ Ասոնց մէջ, նկատի չեն առնուած անուղղակի վնասները, քայքայուած տնտեսութեան մը հետեւանքով։ Գլխաւոր օժանդակողները պիտի ըլլան Սաուտի Արաբիա, Քուէյթ,

ԼԻԲԱՆԱՆ

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՄԵՐԺՈՒՄԸ

Հակառակ որ ստոյգ կը նկատուի խաղաղապահ միջազգային ուժին թրքական մասնակցութիւնը, հայ համայնքը այլազան դիմումներով անվհատ կը շարունակէ իր մերժումին ձայնը տեղ հասցնել։ Օգոստոս 29ին ուսանողական եւ երիտասարդական միութիւններու ներկայացուցիչները քննած են թրքական մասնակցութեան նիւթը ու հաղորդագրութիւն մը հրապարակած։

Հոն անգամ մը եւս ներկայի մարտահրաւէրները միասնական յանձնառութեամբ դիմագրաւելու պատրաստակամութիւն կը յայտնուի. ապա կը բացատրուին թրքական զօրքին երկրին մէջ ներկայութեան դէմ արտայայտուած մերժումին ծանօթ պատճառները։

Հաւաքոյթին մասնակցած են Հ.Յ.Դ., Ռ.Ա.Կ., Ս.Դ.Հ.Կ., Հ.Բ.Ը.Մ. – Հ.Ե.Ը. միութիւններու, Հայ եկեղեցւոյ, Հայ կաթողիկէ համալսարանականներու, քրիստոնէական «Ջանից» միութիւններուն ուսանողները, երիտասարդները որոնց կողմէ ալ ստորագրուած է հաղորդագրութիւնը։

ԱՄՆ, Եւրոպական Միութիւն, Եւրոպական Միութեան անդամ պետութիւններ, ինչպէս Ֆրանսա, Մեծն Բրիտանիա, Շուէտ, Հոլանտա, Գերմանիա, Սպանիա. Ցանկին մէջ չէ Իսրայէլ...։

ՄԵՐՍԻՆԻ (Թուրքիա) կեդր. Թաղամասի մէկ աղբամանին մէջ դրուած ռումբ մը պայթած է Օգոստոս 30ին եւ անցորդ կին մը վիրաւորուած է։ Այս պայթումը կը յաջորդէ շարք մը ոճրափորձերու, որոնց հետեւանքով 3 մեռեալ կար եւ շուրջ 50 վիրաւոր։

ԻՏԱԼԱՑԻ 1·000 զինուոր ճամբայ ելած են Օգոստոս 29ին դէպի Լիբանան, զինուորական 5 նաւերու միջոցաւ, որոնց մէջ օդանաւակիր Կարիպալտին։ Ջեռեղումը պիտի ըլլայ երկու հանգրուանով 4 ամսուան վրայ։ Լէոնթէ (Լիթանի գետին իտալերէն անունը) գործողութիւնը 2·450 զինուորէ պիտի բաղկանայ, ինչ որ ՖԻՆԻՒԼ-ի մեծագոյն մասնակցութիւնն է։

ՍՐԻ ԼԱՆՔԱՅԻ մէջ ապստամբներուն եւ բանակին միջեւ կռիւները մեղմացած են վերջին երկու օրերու բուռն ճակատումներէն ետք, որոնք տասնեակներով մեռեալներ պատճառեցին երկրին արեւելեան շրջանը։ Թամուլ Վագրերու ապստամբութենէն ի վեր (1972) 60 հազար հոգի մեռած է։ Միւս կողմէ, հրադադարի հսկիչ մարմինը հաստատած է Օգոստոս 30ին, որ «Սովի դէմ կազմակերպութեան» (Ա.Սէ.էՖ.) 17 անդամներուն սպանութեան պատասխանատուներն են կառավարական ուժերը։

ՍԵԿՈԼԷՆ ՌՈՒԱՅԱԼ բացէ ի բաց ինքնակոչ թեկնածու է թեկնածութեան եւ արդէն իսկ կազմած է ընտրապայքարի իր մարմինը, որուն մաս կը կազմեն Արնօ Մոնթըպուր, Ժան-Լուի Պիանքօ եւ Ժիլ Սավարի եւ որոնք բանբերի հանգամանք ունին։ Այլ անդամներու անունները պիտի տրուին գալ շաբթու։ Հարցախոյզներն ալ կը շարունակուին եւ Սարքոզի ու Ռուայալ թեկնածու կ՚ընտրուին իրենց կուսակցութեան մէջ ըստ Լը Փուէնի կատարել տուած հարցախոյզին (Իփսոս)։ Ընկերվարականներու մէջ, Սեկոլէն Ռուայալ 57%ով Ժոսփէնէն առաջ կու գայ (15%), Սթրօս – Քահնէն (11%), Ճէք Լանկէն (9%)։ Աջի մէջ,

ՊԱՔՈՒ

ՄԵՐԺՈՒՄ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՋՈՒՂԱ ԱՅՑԻՆ

Ջուղայի հայկական գերեզմանատան եւ խաչքարներուն քանդումին մասին ստուգումի նպատակով Սեպտեմբերի սկիզբէն շրջան պիտի այցելէր Եւրոպական Խորհրդարանի պատուիրակութիւն մը։ Սակայն Բաքու արտօնութիւն չէ տուած այցին, մինչ հայկական կողմը համաձայնած էր որ նոյն խումբը ստուգէ ԼՂՀ գտնուող ազրպէյճանական յուշարձաններու կացութիւնը։

Եւրոպական Խորհրդարանը Յունուարին ալ հետաքրքրուած էր հայկական նոյն գերեզմանին ու խաչքարներուն քանդումով. պահանջած էր որ Ազրպէյճան վերջ տայ Նախիջեւանի հարաւային շրջանին պատմական այդ ժառանգութեան քանդումին։

ԱՆՀԵՏ ԿՈՐՍՈՒԱԾ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Օգոստոս 30ը անհետ կորսուած զինուորներու օրն է, ինչպէս հաղորդագրութեամբ մը յիշեցուցած է Կարմիր Խաչի միջազգային կոմիտէն։ Հայութիւնը եւս չի կրնար անտարբեր մնալ այդ օրուան նկատմամբ, քանի որ Ղարաբաղի հրադադարէն 12 տարի ետք տակաւին մեծ է թիւը այն ընտանիքներուն որոնք տեղեակ չեն իրենց անհետ կորսուած ազգականին ճակատագրին։

Ըստ Կարմիր Խաչի ներկայացուցած ցուցակներուն, անհետ կորսուած 4·132 հոգի կայ որոնց 3·286ը Ազրպէյճանցի են, 834ը Հայ։

Նիքոլա Սարքոզի ձայներու 78%ով Վիլըփէնէն առաջ կու գայ (10%)։ Ծոնի Հալիտէ ալ յայտարարած է որ ինք, կինը եւ անդրանիկ զաւակը՝ Տաւիտ Սարքոզիի կողքին են եւ Կիրակի ալ (Սեպտ. 3) Մարսէյլ պիտի երթան մասնակցելու համար Իւ. ԷՄ. Փէ.ի ամռան համալսարանին։

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ վարչապետը՝ Եարոսլաւ Քաչինսկի առաջին այցելութիւն մը կատարած է արտասահման եւ Պրիւսէլ հասնելով Օգոստոս 30ին, յայտարարած է որ «թիւրիմացութիւններ» կան ինչ կը վերաբերի իր երկրին։ Ապահովութիւն տուած է, որ պէտք չէ հաւատալ «հակահրեայ, մարդատեաց եւ օտարատեաց Լեհաստանի մը առասպելին»։

«ԶԻՒՐԻԽՔ ՀԻՆ ԱՐՔԱՆ» խորագրով յօդուած մը հրատարակած է Լիպէրասիոն (Օգոստոս 31), ուր կը ներկայացնէ Ալքաթէլի տնօրէն – նախագահը, 68 տարեկան, որ կը ջանայ օգտուիլ Լիւսէնի հետ ձուլումէն, գլուխը մնալու համար Ալքաթէլի եւ «յաւելում ստանալու համար որպէս աշխատավարձք»։ Թերթը կը գրէ թէ Սերժ Զիւրիւք ամէնէն տարիքոտ նախագահն է ճարտարարուեստի եւ կ՚ուզէ երկարաձգել իր պաշտօնը (2005ին, ծրագիր – կանոնագիրը արդէն բարեփոխուած էր գործադիրի նախագահի տարիքը 68էն 70ի անցնելով)։ Ներկայ ձուլումը թոյլ կու տայ որ նախագահութեան տարիքի սահմանումը բոլորովին ջնջուի։ 2005ին Ս. Զիւրիւքի աշխատավարձքը 2,8 միլիոն Եւրօ էր։ Ունի նաեւ պայմանագիր մը ըստ որուն մեկնումի պարագային երկու տարուան աշխատավարձք կը ստանայ եւ 40%ի հանգստեան թոշակ մը։

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐ

ՄՈՑԱՐԹ ԾՆԱՒ ԵՒ ՅԱՅՏՆԵՑԱՒ... ՊԷՅԹ ՄԵՐԻԻ ՄԷՋ

(Նուէր՝ «Հազրօ»ին)

ՊԵՏՐՈՍ ԱԼԱՀԱՏՈՅԵԱՆ

ԽՄԲ. ԱՍՊԱՐԷԶԻ.– Եւ ըսել, լսել ու տեսնել, թէ այս երկիրը, ուր ստեղծուած է այս սիւնակներով նկարագրուած մթնոլորտը, այժմ կը քանդուի, անըմբռնելի է բանական մարդու ուղեղին համար: Մոցարթի 250ամեակ եւ քիչ ետք... կործանիչ օդանաւերու ճռինչ եւ թնդանօթներու որոտ, ամբողջ երկիր մը քանդուած: Բայց... կարդացէք այս սիւնակները:

– Վաղը Պէյրութ կը մեկնիմ:

– Երանի քեզի. բարեւներս տար մեր մանկութեան հին փողոցներուն:

– Սիրով, եթէ չտափակնամ յանկարծ Պէյրութի նոր փողոցներուն մէջ– հինէն ժառանգ մնացած գեհենային երթեւեկներէն արկածահար:

Մայրս մահամերձ էր: Որդիական պարտականութիւնս զիս Պէյրութ նետեց: Դեկտեմբերի վերջին օրերն էին. 2006 տարուան առաջին օրերուն պիտի նախընտրէի Վիեննա գտնուիլ, կամ Փրակա, կամ արեւմտեան մշակոյթի անգերազանցելի կեդրոններէն մէկը կամ միւսը, ուր երկիւղածութեամբ կը տօնակատարուէր 1756ին Սալցպուրկ ծնած հանճարին ծննդեան 250ամեակը: Եւրոպայի ընկերներէս անդադար լուրեր կը հասնէին. Պելճիքայի տարբեր քաղաքներու, մանաւանդ մայրաքաղաք Պրիւսէլի մէջ, կը տօնէին Վ. Ա. Մոցարթի ծննդեան տարեդարձը անօրինակ խանդավառութեամբ. պաշտօնականօրէն փաստուած էր, որ մանուկ Մոցարթ մէկ կամ երկու շաբաթ միայն Պրիւսէլ գտնուած է իր հօրը հետ այդ հին հին օրերուն...

Ինծի համար տխուր օրեր էին: Մայրս սրբութիւն մըն էր. 94 տարիներու երկար եւ դժնդակ բեռը՝ Ցեղասպանութենէն մինչեւ տարագրութիւն, Իզմիրի հրդեհէն մինչեւ Պէյրութի երկարամեայ պատերազմը, ան ամէն զրկանք եւ տառապանք տարած էր օրինակելի քաջութեամբ: Երկու քոյրերս եւ բժիշկ քեռայրս զինք կը խնամէին երկար ամիսներէ ի վեր: Երբ միացայ անոնց, կարճ ուրախութեան պահեր ունեցանք թէեւ, բայց մայրս կը հալէր ու կը հիւծէր ծերութեան անշրջանցելի լուծին ներքեւ:

– Մամա. ես եմ:

– ...

– Մամա. Պետոն է, տղադ:

– ...

– Մամա. տե՛ս Պետոն է. նամակ կը գրէիր, մոռցա՞ր. դիմացդ է. քեզի բարեւ ըսաւ:

– ...

Քար լռութիւն կը յաջորդէր իմ եւ քոյրերուս փորձերուն իր ուշադրութիւնը գրաւելու:

– Մամա, կլլէ. Նարինջի ջուր է:

Ես չկրցայ այդ անվերջ «մամա կլլէ»ներու արարողութեան մասնակցիլ. կը վախնայի, որ բոլորովին անշարժացած մայրս խեղդամահ կրնայ ըլլալ հիւթը կլլելու ատեն:

Մօրս սնարին առջեւ, իմ եւ քոյրերուս միջեւ, մեր խօսակցութիւնը անզգալաբար կը շարունակուէր ընթացիկ նիւթերով: «Սէրկէյը եւ Լուսինէն պիտի նուագեն գալ ամիս, կարծեմ 23ին. ինչ գէշ ալ ըլլայ դուն մեկնած կ'ըլլաս», ըսաւ փոքր քոյրս: «Պելճիքայի ընկերներդ ի՞նչ ըսին, երբ Սէրկէյը առաջին մրցանակը շահեցաւ», ըսաւ մեծ քոյրս: Մօրս կիսախուփ աչքերը դիտելով ինչպէ՛ս կրնայի երեւակայել, որ պիտի կարենայի լսել քոյր-եղբայր Խաչատրեանները Կլէնտէյլի մէջ եւ հրաւիրուէի գրելու այդ մասին:

Յաջորդ օրը, քոյրս գործէն վերադարձին հետը կը բերէր գրքոյկ մը, ուր ամփոփուած էր ամբողջական յայտագիրը ձմեռնային երաժշտական փառատօնին, որ ամէն տարի տեղի կ'ունենար Պէյթ Մէրիի մէջ: Հետաքրքրական եւ փարթամ յայտագիր էր, շատ բարձր որակի երաժշտախումբերու մասնակցութեամբ, Եւրոպայի ամէն կողմերէն կանչուած: Մոցարթ՝ նաեւ Լիբանանի մէջ: Խնդալիք չէր. հրաւիրուած խումբերը մեծ հռչակի տէր էին: Փորձութիւնը մեծ էր ամիս մը եւս մնալու եւ... բայց...

– Բայց ոչ, իմ վրայ յոյսերնիդ մի դնէք: Նախ անմարդկայնօրէն սուղ է մուտքի գինը, ապա, ես չեմ կրնար մահուան հետ պայքարող մայրս ձգել եւ Մոցարթ լսելու երթալ, ինչ որ ալ ըլլայ ներկայացումներու մակարդակը: Ես շատ տեսած եմ, դուք գացէք:

Վճիռս անբեկանելի էր. Մոցարթ եւ Պէյթ Մէրի անհամատեղելի էին իմ մտքիս մէջ. ի հարկին կրնայի համաձայնիլ գիւղը այցելել օրուան ընթացքին՝ Լիբանանի գիւղերու անհոգ ու պարզ կեանքով մկրտուիլ, հին կարօտս չափով մը գոհացնելու համար եւ, իրիկնամուտին, քաղաք վերադառնալ առանց Մոցարթին հանդիպելու: Մոցարթ ամէն օր կը լսէի իմ տան խաղաղ առանձնութեանս մէջ: Ճիշդ է, որ ժամանակին, այո, այդ հի՛ն-հի՛ն օրերուն (այդ ի՛նչ պերճանք էր), ներկայ կ'ըլլայի Պաալպէքի ամառնային փառատօներուն, բացօթեայ, զով օդին՝ հռոմէական փլատակներուն մէջ, գիշերային թռչուններու կռինչներուն եւ ճչիւններուն բնական նուագին ընկերակցութեամբ:

Օրերը կը սահէին մօրս սնարին շուրջ, Մոցարթ եւ Պէյթ Մէրի մոռցուեցան: Բոլորին ուշադրութեան առանցքը քաղաքական անորոշութիւններն էին, վերիվայրումները, նոր սպանութիւնները, եկեղեցի կը հրկիզուէր՝ Մուհամմէտի նկարին անունով. նոր պատերազմի մը մղձաւանջը կար, նոր խլրտումներու նախաքայլերը կը նշմարուէին, որոնց վախազդու ուրուականները կը շարժէին մեր շուրջը:

Իրիկուն մը փոքր քոյրս վերադարձաւ ուրախ ժպիտ մը երեսին.

– Վերջապէս ձրի բան մը Պէյրութի երկնակամարին ներքեւ. ժողովուրդը մեծով եւ պզտիկով հրաւիրուած է Պէյթ Մէրի: Փառատօնին նախահամերգը տեղի կ'ունենայ Ուրբաթ օր, այո, Յունուարի վերջին Ուրբաթը՝ ձրի...

– Մոցարթի՞ սուղ ու կրակ փառատօնը՝ ձրի՞... չե՛մ հաւա...

– Պետօ. դուն մեզմէ աւելի անհամբեր դարձեր ես. կեցիր խօսքս աւարտեմ նախ: Ահա թէ ինչ,– շարունակեց փոքր քոյրս զիս կտրուկ ընդհատելով,– Նախահամերգ մը տեղի պիտի ունենայ այդ նշուած Ուրբաթ օրը՝ ամէն կարգի փոքրիկներու եւ երախաներու ներկայութեան: Կ'ըսուի որ... կ'ընդունիմ, որ անհաւատալի է, բայց... ըսուեցաւ, որ այն ծնողները կամ մեծերը, որոնք իրենց հետ երկու կամ աւելի "չոճուխ" կը բերեն, անոնց մուտքը ազատ է՝ նախահամերգի օրը միայն, եւ գիտե՞ս ինչու. պէտք ունին եղեր նուագողին 250 փոքրիկներու... մնացածը չեմ գիտեր: Թերեւս կարենամ հրաւիրատոմս ճարել. քանի որ ձրի է, դիւրին է ձեռք ձգել:

Յաջորդ շաբաթ քոյրս գործէն տուն եկաւ հրաւիրագիրը ձեռքին մէջ ճօճելով:

(Մնացեալը յաջորդով)

"Ասպարէզ", Օգոստոս 2006

Livres reçus

TARA DUNCAN
LE DRAGON RENEGAT

SOPHIE AUDOIN-MAMIKONIAN

Flammarion, Paris **2006**

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԹԱԿԱՐԴ ՄԸ ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆԻՆ ԴԷՄ

Իրենց հայրենիքէն հեռացած, օտար ափերու վրայ հայկական ինքնութիւնը պահելու պայքարի մը զինուորագրուած ինչ ինչ հայ գրագէտներ մագոգի նման կ'երթեւեկէին Եւրոպայի զանազան քաղաքներուն մէջ, երբեմն երթալով մէկ կողմէ մինչեւ Ամերիկա, մէկ կողմէ ալ մինչեւ Հնդկաստան: Բայց ամէնէն բանուկ կեդրոններէն մէկը Փարիզն էր, Փարիզ մայրաքաղաքը, ուր իր կարգին ուրիշ կեդրոն մըն էր Արշակ Չօպանեան: Ստեղծագործական գրականութեան շրջանակէն դուրս ելլել ու մեր գրագէտներու ու հրապարակագիրներու անձնական կեանքէն ու նամակներէն ներս մտնել պէտք է, որպէսզի տեսնենք թէ Արշակ Չօպանեան, իր ստեղծագործական գրականութեամբ կեդրոն մը ըլլալով հանդերձ, իր գրաւած դիրքով ու ցուցաբերած գործունէութեամբ կեդրոն մըն էր ամբողջ հայ մտաւորականութեան համար: Սա վերջին տարիներուն, երբ սկսան հրատարակուիլ մեր բազմաթիւ մեծանուն գրագէտներուն նամականիները, այլեւս կարելի է տեսնել թէ գրեթէ չկայ գրագէտ մը որ Արշակ Չօպանեանին հետ երկար տարիներ թղթակցած չըլլայ: Ասիկա իրականութիւն մըն է, եւ այդ իրականութիւնը կը պարտինք Արշակ Չօպանեանի հրատարակած "Անահիտ" ամսագրին, որ շատ երկար ժամանակաշրջանի մը ընթացքին միշտ գրաւած էր հայ հեղինակներու ուշադրութիւնը:

Երուանդ Օտեան 3.5 տարի ապրեցաւ Փարիզի մէջ: Նիւթական մեծ կարելիութիւններ չունէր, բայց այդ քաղաքին մէջ առանձին չէր: Մեծանուն ինչ ինչ հայ գրագէտներ ու անձնաւորութիւններ Լոյս Քաղաքին մէջ կ'ապրէին ու յաճախ քով քովի գալով կ'ապրէին իրենց հայկականութիւնը: Այս հայկականութեան մէջ կային բնականաբար գրական ապրումներու կողքին ժխտական ապրումներ ալ: Բայց անոնց համար այս միասնութիւնը թէ՛ հաճելի էր, թէ՛ մխիթարական: Հոն էին Արշակ Չօպանեան, Խոկառ Շահին, Սուրէն Պարթեւեան, Ատոմ Եարճանեան (Սիամանթօ), Զապէլ Եսայեան ու ամուսինը Տիգրան Եսայեան, Տոքթ. Գոլոլեան, Մաքսուտ Միհրդատեան, եւ դեռ ով գիտէ ինչ անուններ: Անոնք յաճախ քով քովի կու գային ու գրական հաւաքոյթներ կը կազմակերպէին:

Անգամ մը որոշուեցաւ երեկոյթ մը կազմակերպել ի պատիւ Լեւոն Բաշալեանի, որ այդ օրերուն Լոնտոնէն Փարիզ եկած էր կարճատեւ այցելութեամբ: Հաւաքոյթը պիտի կազմակերպուէր Հայ Ուսանողներու Միութեան կողմէ: Միայն թէ Արշակ Չօպանեանի հակառակորդները որոշեցին առիթէն օգտուելով խաղ մը սարքել Չօպանեանին գլխուն: Չօպանեանի հակառակորդներն էին Սուրէն Պարթեւեան, Սիամանթօ, Արտաւազդ Հանըմեան, Մաքսուտ Միհրդատեան: Անոնք որոշեցին Արշակ Չօպանեանը հրաւիրել որպէսզի նախագահէ հաւաքոյթին, ու հաւաքոյթի ընթացքին, Լեւոն Բաշալեանը մեծարելու առնթեր սուր քննադատութիւններու ենթարկել Արշակ Չօպանեանը: Արշակ Չօպանեան զգաց որ կասկածելի բան մը կար այս հրաւէրին մէջ:

– Արդեօք ինծի դէմ ակնարկութիւննե՞ր պիտի ըլլան, հարցուց Սիամանթոյին, որ զինքը հրաւիրել եկած էր:

– Ի՞նչպէս ձեր միտքէն կ'անցընէք այսպիսի բան մը, պատասխանեց Սիամանթօ:

Չօպանեան ընդունեց հրաւէրը, որովհետեւ ան մեծ համակրանք ունէր Լեւոն Բաշալեանին նկատմամբ:

Երուանդ Օտեանն ալ կասկածած էր այս հրաւէրին եւ օրուան բանախօս Սուրէն Պարթեւեանէն պահանջեց որ նախապէս ցոյց տայ իր բանախօսութեան պատճէնը: Իրաւ ալ Սուրէն Պարթեւեան, Լեւոն Բաշալեանը գնահատող շատ փայլուն արտայայտութիւններու կողքին առանց անուն տալու վարկաբեկիչ բաներ գրի առած էր Արշակ Չօպանեանի հասցէին: Ասիկա թակարդ մըն էր որ լարուած էր Չօպանեանին դէմ, որ հոն պիտի նստէր որպէս նախագահ եւ սակայն պիտի լսէր իրեն դէմ եկած վարկաբեկիչ ակնարկութիւններ: Օտեան բարկացաւ ու պահանջեց որ Պարթեւեան պատճէնէն դուրս հանէ Չօպանեանի դէմ ակնարկութիւններու բաժինը: Սուրէն Պարթեւեան խոստացաւ այդպէս ընել: Բայց չըրաւ:

Հանդիսութեան օրը մեծ փոթորիկ պայթեցաւ– երբ Սուրէն Պարթեւեան նոյնութեամբ կարդաց իր բանախօսութիւնը: Արշակ Չօպանեան նախագահի իր աթոռէն պաղարիւն ուշադրութեամբ եւ հերոսաբար մտիկ ըրաւ իրեն հասցէին կատարուած վարկաբեկումները, չպատասխանեց, բայց "Անահիտ"ի յաջորդ թիւին մէջ խիստ լեզուով պատասխանեց Սուրէն Պարթեւեանին: Պարթեւեանն ալ պատասխանեց "Խարազան"ի մէջ եւ ծանր հարուած մը եւս իջեցուց Արշակ Չօպանեանի գրական հեղինակութեան վրայ:

Շրջանի գրականագէտներուն կարծիքն այն է որ Արշակ Չօպանեան այնուհետեւ վերջ տուաւ իր գրական աշխատանքներուն եւ առաւելաբար նուիրուեցաւ գիտական աշխատանքներու:

Երբ կը կարդանք նմանօրինակ մանրամասնութիւններ, անկարելի է որ մեր մտաւորականութեան այս գաղափարական պայքարներու եռուն շրջանը չբաղդատենք Սփիւռքահայ գրականութեան մեր այսօրուան իրականութիւններուն հետ: Ամէն մարզէ ներս որքա՛ն շատ բան փոխուած է հիմա եւ թէ գրական ու մտաւորական ինչպիսի բարքերու ամբողջութիւն մը արմատապէս անհետացած է այլեւս: Պիտի դատապարտե՞նք Սիամանթոյի ու Սուրէն Պարթեւեանի քիչ մը անվայել շարժումը Չօպանեանի նկատմամբ, թէ ոչ կարօտի զգացումներով պիտի ափսոսանք այդ շրջանի կորսուած բարքերուն վրայ:

Բ. Հ.

ՓՈՒՏ ՄԸ ԺՊԻՏ

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ 50ԱՄԵԱԿ

Հանգստեան կոչուած զոյգ մը կը տօնէ իր ամուսնութեան 50ամեակը, երբ ամուսինը կ'ըսէ իր կնոջ.

– Այս տարիներու երկայնքին, զիս բնաւ խաբեցի՞ր:

– Այսինքն, կը յիշե՞ս, երբ տունին փոխառութիւնը մերժուեցաւ եւ երկու օր ետք դրամատան պաշտօնեան ընդունեցաւ...

– Մէ՞կ անգամ միայն խաբեցիր:

– Ոչ, երբ աշխատանքը պիտի կորսնցնէիր, եւ յաջորդ շաբաթը, պետը ըսաւ որ քեզ կը պահէ:

– Ուրեմն, երկու անգամ եւ լաւ բաներու համար, լաւ, կը ներեմ:

– Սպասէ՛, կայ նաեւ այն պարագան, երբ թեկնածու էիր ընտրութիւններուն...

– Ո՞ւր է կապը:

– 2500 ձայն կը պակսէր քեզի...

ՀԱՅ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

«ԴԱՐ ՄԸ ՆՈՒԻՐԵԱԼ ԾԱՌԱՅՈՒԹԻՒՆ»

ՀՕՄ-Ը ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԻ ԻՐ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ, ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ

Հայ Օգնութեան Միութիւնը արդէն իսկ ձեռնարկած է կարեւոր Համահայկական Հանգանակութեան մը աշխատանքներուն՝ իր Հարիւրամեակի նախօրեակին։ Հիմնուած 1910ին, Միութիւնը պիտի տօնակատարէ 100 տարուան իր ծառայութիւնը հայ գաղութներուն – եւ այլուր՝ ամէնուրեք ուր կարիքը կայ – 2010ին՝ պատմական այդ Թուականին պատշաճ ծրագրաւորումով։

Արդէն իսկ, շնորհիւ ՀՕՄ-ի համաշխարհային ընտանիքի միաւորներուն, հանգանակիչ յանձնախումբերուն համադրեալ աշխատանքներուն, խոստումներու գումարը մօտաւորապէս կը հասնի $400.000-ի։

Միութեանս Հոկտեմբեր 2005ին կայացած 68րդ Համահայկական Պատգամաւորական Ժողովը, ՀՕՄ-ի գալիք տասնամեակներու աշխատանքները ամուր հիմերու վրայ դնելու մտահոգութեամբ, որոշեց $5.000.000-ի հիմնադրամ մը ապահովել – մինչեւ Հարիւրամեակի տօնակատարութիւնը – քառամեայ համահայկական հանգանակութեան մը ձեռնարկելով։

Հարիւրամեակի այս Հիմնադրամը պիտի ապահովէ Միութեանս շարունակական կարողականութիւնը՝ ներկայ եւ ապագայ ծրագիրները լաւագոյնս գործադրութեան դնելու Հայաստանի, Արցախի, Ջաւախքի եւ Սփիւռքի տարածքին։ Հիմնադրամը նոյնպէս կարելիութիւնը պիտի ընծայէ ՀՕՄ-ին, հայկական շրջանակներէ անդին եւս հասցնելու իր օգնութիւնը՝ որպէս միջազգային ճանաչում վայելող մարդասիրական կազմակերպութիւն։

Նուիրատուները միշտ ի մտի պիտի ունենան այն իրողութիւնը՝ Թէ հայ իրականութեան մէջ, կնոջական ամենամեծ ու ամենահին կազմակերպութիւնն է Հայ Օգնութեան Միութիւնը։ Անոր անբաղդատելի ծառայութիւնները, հայութեան բոլոր ոստաններէն ներս, սատարած են այն տեսակի կարօտեալներու կարիքներուն հոգատարման եւ մեր գաղութներու Փիզիքական Թէ մշակութային առողջ զարգացման։

Հայաստանի վերանկախացումէն, Արցախի ազատագրումէն եւ Ջաւախքի հայութեան վերակազմաւորումէն ի վեր, ՀՕՄ-ը միլիոնաւոր տոլարներու հասնող ծրագիրներ իրականացուցած է ուսեալներու, բժշկական ու ընկերային ծառայութիւններու, դաստիարակչական եւ որբերու խնամակալութեան մարզերէն ներս։ Նոյն ատեն, ՀՕՄ-ը շարունակած է իր բազմակողմանի ծրագիրներու գործադրութիւնը Սփիւռքի տարածքին եւս։

Հազարաւոր տոլարներ նաեւ յատկացուած են որպէս միջազգային աղէտներու – Իրանի, Մեքսիքայի երկրաշարժերուն, Հարաւ-Արեւելեան Ասիոյ Ցունամիին, Քաթրինա ուրականին, Սէյնթ Լուսիի, եւն.– զոհերուն օգնութեան մեր մասնակցութիւնը։

ՀՕՄ-ի մարդասիրական օգնութիւնը հայ համայնքներուն – եւ անոնցմէ ալ անդին – կը վկայէ Հանգանակութեան Յանձնախումբին Պատուոյ Անդամներուն ցանկը։ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս՝ Արամ Ա., Հայաստանի Հանրապետութեան Առաջին Տիկին՝ Տոքթ. Պելլա Քոչարեան, Լիբանանի Հանրապետութեան Առաջին Տիկին՝ Անտրէ Լահուտ, Գարնըկի Հիմարկի նախագահ՝ Տոքթ. Վարդան Գրիգորեան, Միացեալ Թագաւորութեան Լորտերու Պալատի անդամ՝ Պարոնուհի Գարոլին Գոքս, եւ միջազգային չարժանկարի աստղ՝ դերասանուհի Արլինէ Խանճեան։

Հայ Օգնութեան Միութիւնը հիմնուած է 1910ին՝ որպէս անկախ, ո՛չ-համայնքային կազմակերպութիւն՝ իր ամբողջ էութեամբ նուիրուած Հայ ինքնութեան ու մշակոյթի պահպանման, Հայրենի եւ ըՍփիւռքային ոստաններու ընկերային, առողջապահական ու դաստիարակչական կարիքներուն գոհացման։

Անոնք որոնք կը փափաքին յարդանչել ՀՕՄ-ի դարադարձը, սատարելո՛վ անոր մարդասիրական առաքելութեան ու հայապահպանման աշխատանքներուն՝ կարող են ուղարկել իրենց տուրքէ-զերծ նուիրատուութիւնները հետեւեալ հասցէին.–

ARS Inc.,
80 Bigelow Ave., Watertown,
MA 02472.

Յաւելեալ տեղեկութեանց համար կապուիլ.–

ARS Inc. International Headquarters
Հեռաձայն.– 617-926-5892
Իմակ.– fundappeal@ars1910.org
Web-site.- www.ARS1910.org

2006 Օգոստոս 25

ԻՍՐԱՅԷԼԱՑԻ ԼՐԱԳՐՈՂԻՆ ԱԿՆՈՑՈՎ

Իսրայէլի նախաձեռնած Լիբանանի նոր պատերազմը որ ընդհատուած է փափուկ հրադադարով մը, որուն դասեր քաղելու մղած է «Հա՛արեց» Թերթին լրագրողներէն Զ. Շիֆը։ Ան կ'ըսէ Թէ երբեմն երկիրները ապտակի մը կը կարօտին, անդրադառնալու համար զիրենք շրջապատող աշխարհին նոր իրականութեան։ Իսրայէլի համար այսպէս եղած է 1973ին Քիփուրի պատերազմին, Ալ Աքսայի Ինթիֆատային (2000), եւ Հեզպոլլայի դէմ վերջին պատերազմին։ Պարզուած նոր իրականութիւն այն է որ իսրայէլեան բանակը չէ կրցած ծունկի բերել Հեզպոլլան։ Մինչեւ իսկ Սուրիոյ մէջ ոմանք սկսած են հարց տալ Թէ հասած չէ՞ Գոլանի բարձունքը ազատագրելու պահը։ Իսկ արաբական աշխարհէն Իսրայէլի հետ հաշտութեան կողմնակիցները յարձակողական դիրքերու վրայ են։ Եթէ անոնց կեցուածքը չեշտուի, պատերազմը կրկին կը բռնկի։

Արաբական շատ մը երկիրներու համար Իսրայէլի եւ Հեզպոլլայի ճակատումը կը զետեղուի լայնածիր շրջարկի մը մէջ ուր կարեւոր դեր ունի Իրաքի ապատամբութիւնը զսպելու ԱՄՆ-ու անկարողութիւնը։ Ասով Արաբները փաստը ունեցած են Թէ զինուորական հզօրութիւնը յաջողութեան երաշխիք չէ։ Շատերու համար այժմ յստակ է Թէ Իրան որ Հեզպոլլայի գլխաւոր նեցուկը կը համարուի, նպատակ ունի աւելի քան երբեք միջամտելու արաբական աշխարհի հարցերուն։

Լրագրողը Իսրայէլի համար բարեդէպ պարագայ կը նկատէ որ ընդհարումները ծագած են Իրանի հիւլէական սպառնալիքի միջոցներու տիրանալէն առաջ։ Իր կարծիքով Լիբանան զրկուելիք խաղաղապահ ուժն ալ գոյութեան պատճառ պիտի չունենայ, եթէ պիտի չկարենայ արգելք ըլլալ որ Իրան եւ Սուրիա զինամթերք տան Հեզպոլլային. յատկապէս հրթիռներ։ Իսրայէլ կ'ուզէ որ միջազգային ուժը գրաւէ Հեզպոլլային ունեցած հրթիռները և միջնադիր ուժ մը ըլլալով պաշտպանէ զինք։ Սակայն պարագան այդ գործը դիւրին չէ, քանի որ Հեզպոլլան ընդյատակեայ փապուղիներ փորած է, իր մարտիկները ստորգետնեայ ապաստանարաններուն մէջ կը պահէ. անոնք մէջտեղ կ'ելլեն իսրայէլացի զինուորները յարձակելու եւ հրթիռներ արձակելու համար միայն։ Հրդեհող ռումբերով կարելի է զանոնք չէզոքացնել։

Իսրայէլի մէջ կային Հեզպոլլայի կարողութեան լաւատեղեակներ. բայց երբ անոնք, ինչպէս՝ բանակին լրահաւաք կազմակերպութիւնը կ'ըսէին Թէ շուրջ 12 հազար հրթիռ կայ հարաւային Լիբանանի մէջ, կը կարծուէր Թէ անոնց նպատակը Իսրայէլի զինուորական արդէն հսկայական պիւտճէն աւելի մեծցնելն է։ Հետազօտող հիմնարկներ ու այլ կազմակերպութիւններ աննշան կարեւորութիւն մը կու տային Հեզպոլլայի սպառնալիքներուն։ Բայց յայտնի եղաւ որ ահաբեկչական ծաւալուն կազմակերպութիւններու կարելի չէ յաղթել, ինչպէս կանոնաւոր բանակներու։ Կեռիլլյան պարտութեան մատնելու համար անհրաժեշտ է երկարատեւ յամառ պատերազմ մղել։ Իսրայէլ կը հաւատայ Թէ կրնայ Հեզպոլլային լրջագոյն վնասներ պատճառել որոնց դարմանումը տարիներ կը տեւէ։ Հարցը հոն է որ ասով կեռիլլային զօրավիդ ժողովուրդին ատելութիւնը աւելի եւս կը հրահրուի։

Արաբներուն համար պարզ դարձած է որ Իսրայէլի վնասելու համար ոչ օդանաւերը, ոչ հրասայլերը այնքան ազդեցիկ են, որքան հարիւրաւոր հրթիռները։

ՔԱՂՀԱՆ

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Հայրս երեկոյին եկաւ պատմել մեզ եղելութիւնը եւ պատուիրեց որ յաջորդ շաբթու պատրաստ ըլլանք իրեն հետ երթալու Փաշա Իլիման։

***

Զուգեցինք երթալ, պատճառաբանելով, որ Թուրքերէնի շատ լաւ դասեր կ'առնէինք արդէն դպրոցին մէջ. "հոգ չէ" ըսաւ հայրս "աւելի աղէկ կը սորվիք" յարեց։ Զկրցանք տարհամոզել զինքը. եւ ահա ելանք հետը ներքինապետին տունը գացինք եւ ներկայացանք փափթոցաւոր Հոճային, որ մեր երկուքին քիչ մը գիր գրել տալէն յետոյ, ինքը գեղեցիկ գիրովը էջ մը բան գրեց եւ պատուիրեց որ զայն տասը կամ տասներկու անգամ մաքուր քառալամա (սեւագիր ընդօրինակութիւն) ընենք, արտագրենք նոյնութեամբ։

Հօրս կամքին հակառակ ընթացք չունենալու համար, ակամայ յանձն առինք այս ապաշխարհանքը, զոր եղբայրս ինձմէ աւելի համբերութիւն ունեցաւ կրելու, զի կ'ուզէր քաջուսում ըլլալ Թուրքերէնի մէջ. մինչ ես բնաւ չէի սիրեր։ Ասով հանդերձ շաբաթը երկու անգամ կ'ընկերանայի եղբօրս, եւ տանջանքով կ'երթայինք Փաշա Իլիման մեր քառալամաները ցոյց տալու Հոճային, որ եղբօրս գրածներուն կը հաւնէր, եւ իմիններուս՝ ոչ։

Նոր Թուղթի էջ մը կը մոտէր, ձեռքերնիս կու տար զայն. կ'առնէինք քառալամա ընելու համար նորէն եւ կը վերադառնայինք տուն, դարձեալ տանջափութեամբ։

Պարապ յոգնութիւն մ'էր այս մեզի, եւ մանաւանդ ունայն ժամավաճառութիւն, զի բան մը չէինք սորվեր, գործերնիս միայն ընդօրինակութիւն ընել էր։ Դպրոցին մէջ ունէինք քաջ տաճկարան Պետրոս Խոճասարեանը, պատուական անձ մը հմուտ, որ ոչ միայն Թուրքերէնը լաւ կ'ուսուցանէր, այլ եւ իր դասերը կը համեմէր երբեմն պարսիկ եւ Թուրք բանաստեղծական տողեր արտասանելով, եւ անոնց նշանակութիւնները բացատրելով։

Իր արտասանածներէն երկու կտորը այնքան սիրած էի, որ շարունակ զանոնք կրկնելով, մինչեւ ցարդ մոռցած չեմ դեռ եւ որոնց մասին կը խօսիմ յետոյ։

Հօրս կամքը տեղը տանելու էինք. չէինք ուզեր զինքը նեղացնել եւ կը շարունակէինք մեր Փաշա Իլիմանեան երթեւեկութիւնները, զրկուելով մեր դըպրոցէն, եւ մեր գրագիտութեան դասերու հաճոյքէն։

Օր մը սակայն հարկ եղաւ շատ սպասել, որովհետեւ ըսին Թէ Հոճան բացակայ էր, տեղ գացած էր ու ուշ պիտի գար։ Սպասեցինք, ման եկանք ընդարձակ պարտէզին մէջ, եւ հոնկէ ուղղուեցանք ներքինապետին պալատանման տունին ծովեզերքին կողմը, որ գեղեցիկ աթոռներով ու նստարաններով զարդարուած տեղ մ'էր։ Նստած հոն երկու եղբայր, դիտելով Վոսփորի հոսանքներուն սրընթաց վազքը եւ շուրջանակի պարզուած ակնապարար տեսարանները. երբ յանկարծ եղբայրս Թուղթը, գրիչը ձեռք առաւ. «Ես Թագաւորին բան մը պիտի գրեմ ու խրկեմ սա ջուրերուն հետ» ըսաւ, եւ նստաւ գրել հետեւեալը, հակառակ իմ ծաղրական խօսքերուս. «Պուճու եազան Իսկիւտարտա Սելամսըզտա պէռպէռ Արթին աղանըն օղլու տըր. փատիշահ էֆէնտիմիզ իչուն չօք տուալար իտէր» այսինքն՝ «Աս գրողը Սկիւտար Սէլամիէի մէջ եղող սափրիչ Յարութիւն աղային տղան է. մեր Թագաւորին համար աղօթքներ կ'ընէ» եւ գրածը նետեց ծովը «Կարելի է ձեռքը կը հասնի» ըսելով։ Ես խնդացի ըրածին, երբ Թուղթը արդէն իսկ ալիքներէն լափուելով անյայտ եղած էր։

***

Անշուշտ տղայական խաղ մ'էր եղբօրս ըրածը, բայց, ի՞նչ բան զինքը դրդեց յանկարծ այդ խաղին. ի՞նչպիսի գաղտնիք, այդ օրը ո՞վ կրնար կանխագուշակե, Թէ յետագային՝ տարիներ անցնելէն վերջը եղբայրս կայսերական ապարակներու վերատեսուչ պիտի անուանէր՝ 1883ին. երկրագործական ուսում առնելով Մօնփըլիէի մէջ։ Ի՞նչպէս մեկնել ծովի ջուրերուն նետուած Թղթիկին եւ եղբօրս պաշտօնին միջեւ եղած անիմանալի՜ զուգադիպութիւնը...։

Ամիս մը չափ գացինք եկանք Արաբ ներքինապետին Հոճայէն դաս առնելու, բա՛ն մը, բա՛ն մը չսորվելով. ապա դադրեցանք Սկիւտարէն մինչեւ Փաշա Իլիման տանող երկար ուղիները տանջափելէ, զի ներքինապետը իր բնակութիւնը փոխադրեց Վերին Վոսփոր բարեբախտաբար, եւ մենք ազատեցանք Հոճային քառալամաներու տաղտուկէն, որ պարզապէս ժամանակի կորուստ էր, ինչպէս յայտնեցի վերեւ։

Բնա՛ւ փափաք չունեցայ Թուրքերէնը լաւ սորվելու, բայց եղբայրս շատ աղէկ գայն ուսաւ եւ քաջ կը գրէ։

Այլանեան Կարապետ կառավարիչին կնոջը մայրը չորս տարի առաջ՝ 1871ին մեռած ըլլալով, ձեռնարկուած է եղեր անոր գերեզմանին վրայ քար մը ձգել. հանգուցեալ տիկնոջ զաւակները կը խնդրեն Այլանեանէն (իրենց փեսայ ա՛յլ եւս), որպէս զի տապանագիր մը պատրաստէ քարին վրայ փորագրել տալու համար։ Այլանեան առաջարկեց ինձ բան մը գրի առնել, ես ալ շարադրեցի քանի մը տող, զոր նախ ցոյց տուի Միսաքեանին, որ երբ զայն աղէկ գտաւ, յանձնեցի Այլանեանին։

Գրած տապանագիրս փորագրուեցաւ գերեզմանաքարի վրայ, զետեղուեցաւ հանգուցեալին վրայ, որուն անունն էր Տիկին Եփրեմ Զիչէքճեան։

1875 Սեպտեմբեր 21ին էր, զայն շարադրեցի. առաջին անգամ էր որ գրչիս մէկ արտադրութիւնը հրապարակի վրայ երեւնալու բախտը կ'ունենար, բայց ցուրտ քարի մը երեսը. տպագրութիւնս չէր կրեր, այն տապանագիրը, բայց հպարտ զիս կը զգայի, խորհելով որ տողերս փորագրուած էին Սկիւտարի Ազգ. Գերեզմանատանին մէջ եւ կը կարծէի Թէ ամէն անցորդ կանգ պիտի առնէր Տիկին Զիչէքճեանի դամբանին քով եւ պիտի ընթեռնուր պատանեկութեանս նախախայրիք այդ տողերը, զորս ես ալ կ'երթայի կարդալ շատ անգամ եւ միտքս պահած եմ, Թէ՝

Մահն է վախճան էից համայն
Անգարձ վճիռ աստուածութեան.
Որով ես հող էի 'եւ 'ի հող
Փոխեալ ծածկիմ մահուան 'ի քող։
Զիս սգացին որդիքս 'ի լաց,
Մարդն արժանի է արտասուաց,
Զայս կարդացէք վերայ շիրմիս
Թէ ճշմարիտ չիք կենանք յաստիս։
Ցամի Տեառն 1871 Սեպտ. 21։

(Շար. 60)

ԿՈՉ
ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Սիրելի՛ Հայրենակիցներ,

Բոլորս տեղեակ ենք Լիբանանի ժողովուրդին ներկայ կացութեան մասին: Այսօր Հայկական դպրոցներն ու մարզադաշտերը կը պատսպարեն բազմահազար լիբանանցի գաղթականներ որոնք խուճապահար կը հասնին ռմբակոծուած տարածքներէն:

Լիբանանահայ Օգնութեան Խաչի ընկերա-բժշկական կեդրոնին մէջ շտապ կը վիրահատուին եւ կը խնամուին հարիւրաւոր վիրաւոր քաղաքացիներ...

Ինչպէս անցեալին, Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը օգնութեան կոչ կ'ուղղէ բոլորին, որպէսզի մեր ազգակիցները կարենան իրենց քաղաքացիական եւ մարդասիրական պարտականութիւնը լիովին կատարել, առանց խտրականութեան:

Կարգը հիմա մերն է փոխադարձ օգնութեան հասնելու Լիբանանի ժողովուրդին, որ 91 տարիներ առաջ գիտցաւ իր գրկին մէջ ընդունիլ մեր ջարդուած ժողովուրդին բեկորները:

Ձեր չէքերը ուղարկեցէք.–
CBAF
Conseil d'Administration
Opération LIBAN
17 rue Bleue — 75009 Paris

«ՅԱՌԱՋ»ի
ընթացիկ ազդերու սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանտուք	135	(161,46)
Ծնունդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թ.Վ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհանուր գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՋԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ
81ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ

ՈՒԷՍԼԷՅԵԱՆ (ԱՄՆ). – Խաչիկ Թէօլէօլեան 100 տոլար:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Եկայք տօնեցուք
Տօն Ծննդեան Սրբուհւոյ Կուսին
Մարիամու յԱննայէն

ՈՒՐԲԱԹ, Սեպտեմբեր 8
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Սեպտեմբեր 10
Բարեկենդան Սուրբ Խաչի Պահոց

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ

Pèlerinage annuel de SAINT GREGOIRE à TALLARD

Sous l'égide

de l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France

avec le concours de l'Association Cultuelle des Arméniens de Gap et des Hautes Alpes

Dimanche 17 septembre à 10h30

La messe sera célébrée par le Révérend Père Komitas HOVNANYAN
Curé de la Paroisse Apostolique Arménienne
St Grégoire l'Illuminateur — Marseille

Renseignements et réservations :

— Cathédrale Apostolique Arménienne
Tél. : 04. 91. 77. 84. 70

— Association Cultuelle des Arméniens de Gap
Tél: 04. 92. 51. 71. 80/04. 92. 51. 00. 87

Inscription S.V.P. avant le 10 septembre

— Participation aux frais —

Aller-Retour seul: 25 Euros
Repas spécialités arméniennes: 20 Euros

Rentrée Scolaire

ECOLE DE LA CROIX BLEUE
Section d'Issy-les-Moulineaux

La Croix Bleue des Arméniens de France (Section d'Issy-les-Moulineaux) informe que la rentrée scolaire est fixée au **mardi 12 septembre.** Les cours destinés tant aux enfants qu'aux adultes se tiendront de 18h à 21h à la M.C.A. 45 rue de la Défense — Issy-les-Moulineaux.

— Préparation Bac — Niveau Bac — Adulte débutant — Adulte avancé.

Renseignements sur place aux heures de cours ou auprès de Mme Guiragossian : 01. 46. 42. 45. 25 (le soir).

***

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
Section «SEVAN» de Vienne

Rentrée scolaire :
samedi 16 septembre de 14h à 17h : Dans les locaux de la Maison de la Culture Arménienne de Vienne.

- De 5 à 12 ans : Cours d'arménien «apprentissage de la langue sur outils informatiques»; danses folkloriques, chants...
- A partir de la 4ème et jusqu'en terminale, préparation pour les épreuves d'arménien du Baccalauréat.

Renseignements : Tél. : 04 74 53 25 91

l'Ecole hebdomadaire de Langue et Culture Arméniennes
« KHATCHADOUR ABOVIAN »
de Marseille
est heureuse d'annoncer que **la Rentrée scolaire 2006-2007** aura lieu
le **Mercredi 20 septembre à 10 heures** dans la Salle «Ardzrouni Tcherpachian» du Centre Culturel SAHAK-MESROP 339 avenue du Prado — 13008 Marseille

Tous les mercredis de 10h à 16h
des cours de langue et de culture arméniennes sont enseignés ainsi que des cours de danses, de chant et d'éducation religieuse.

Pour tous renseignements et inscriptions les responsables de l'école tiendront une permanence **le jour de la Rentrée de 10h à 17h** ou par téléphone Secrétariat de la Cathédrale **04. 91. 77. 84. 70**

***

ECOLE SIAMANTO

La rentrée des classes et les inscriptions pour l'année 2006/2007 de l'école arménienne hebdomadaire «Siamanto» de Bagneux qui accueille les élèves de la maternelle à la préparation de l'arménien au Baccalauréat —L V I, II, III—, auront lieu le :

mercredi 20 septembre à 15 heures

à l'école Henri Wallon — 2 avenue Stalingrad à Bagneux au cours d'une réunion animée par les responsables de l'assocation des parents d'élèves et les enseignantes.

Pour tout renseignement :
— Mme Lucie Dossikian: 01.45.46.10.11
— Mme Elisabeth Davidian:01.46.65.81.53

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1

Տօն անուանակոչութեան Արնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ:
Ուխտի պատարագ եւ մատաղ:

Association "MACHTOTZ"
Pour la Défense de la Langue Arménienne

Rentrée de l'année scolaire 2006/07

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien
L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian
avec sa **METHODE AUDIOVISUELLE**
23 SEPTEMBRE 2006 — 27 JANVIER 2007: Stage de 50 heures
le samedi matin de 9h à 12h à Paris (Absentéisme exclu)

2) cours de 2e, 3e, et 4e niveaux

23 SEPTEMBRE 2006 — FIN JUIN 2007
le samedi entre 12h et 15h à Paris
Les nouveaux élèves sont acceptés à ces cours après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre Manuel d'arménien occidental pour les non-arménophones

Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio
87 euros + 8 euros frais d'expéditon.

Pour tous ces cours et le manuel :
RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS :
01 47 50 97 51 et 01 39 46 21 66.

ASSOCIATION SAINTE CROIX DES ARMENIENS CATHOLIQUES DE FRANCE

Dimanche 17 septembre

GRANDE FÊTE CHAMPÊTRE

DE LA REGION PARISIENNE
animée par l'Orchestre SPITAK
qui se déroulera, cette année encore à
CHAMPEAUX (77)
en plein air, dans le jardin attenant à la grange
ou, en cas de pluie, dans la grange,
près de la Collégiale Saint Martin du 12me siècle.
(Toutes les commodités sont assurées).

— ■ —

Réservez un bon accueil au Carnet de Tombola qui vous parviendra fin août

Programme :
Divine Liturgie à 11h30
Repas à partir de 13 heures
Musique par l'Orchestre SPITAK
Jeux pour les enfants
Tirage des deux Tombolas (Enfants et Adultes).

Participation aux frais de la journée : Adultes: 20 Euros
Adhérents: 15 Euros
Enfants (5-17 ans): 12 Euros

Réservations et Informations sur l'itinéraire par tél. :
— Paroisse de Paris: 01 44 59 23 50
— Centre Culturel: 01 40 51 11 90.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՇԱԲԱԹ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2

SAMEDI
2 SEPTEMBRE
2006

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·522 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·522

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵՐԺՈՒՄԻՆ ՄԱՍԻՆ

Լիբանան ղրկուելիք խաղաղապահ միջազգային զօրքին Թրքական մասնակցութեան դէմ երկրին հայ համայնքին հակազդեցութիւնը արձագանգ գտած է լիբանանեան մամուլին մէջ: Ալ-Նահար օրաթերթին (Օգոստ. 24) մէջ Ճ. էլ Զէյն անդրադառնալով Հայերու մերժումին, կը թելադրէ հարցը դիտել լիբանանցի քաղաքացիի ակնոցով:

Ընդունելով հանդերձ թէ «հայ բարեկամները» որպէս անհատ ու համայնք իրաւունք ունին իրենց յարմար դատած կեցուածքը ունենալու, հարց կու տայ թէ հայկական շրջանակները հարց տուի՞ն երբեք թէ Լիբանան ի՞նչ տեսակի Թուրքիա մը կ'երթայ: Ապա կը շեշտէ այդ երկրին Եւրոպական Միութեան միջնորդութեամբ երկար ատեն թշնամի համարած Յունաստանի հետ հաշտարար հոլովոյթի մը սկսած ըլլալու պարագան: Կ'աւելցնէ թէ Թուրքիոյ մասնակցութեան առաջնորդած հիմնական չափանիշը կազմած է Լիբանանի շահը:

Ապա կ'ըսէ. «Թուրքիա, որ անկախ մասնակցութեան չափէն մշակած է այդ գաղափարը, այն երկիրը չէ՞ որ Լիբանանի միջազգային ակումբին մասնակցութիւնը կը փափաքի: Սուրիոյ հանդէպ ամուր, Իրանի հետ հաւասարակշիռ, 2003ի Իրաքի պատերազմին ԱՄՆ-էն անկախ ըլլալուն փաստին տէր ու Եւրոպայի անդամակցութեան դիմող Թուրքիոյ մասնակցութիւնը ԺԹ. դարու գաղափարներէն հեռու մնալով հանդերձ, լիբանանեան պետութեան «բարձրագոյն շահերէն» պահանջուած բան է:

Հայ բարեկամները գիտեն թէ մենք՝ Արաբներս, մեր դերին ուղղութեամբ երբեմն քաղաքական, տնտեսական և գաղափարական վիճարկումներով ու նոր չափանիշներու ծիրին մէջ կը ջանանք նորովի կարգաւորել Իսրայէլի հետ մեր հարցերուն առնչուած կեցուածքը: Որպէս Արաբ՝ Պաղեստինի հարցին արդար լուծում, Գոլանի բարձունքին եւ ներկայիս կրկին գրաւուած լիբանանեան տարածքներուն վերադարձէն ետք ժողովրդավար պետութեան հիմնումով, որպէս պատշաճեցում «դարուն իրականութեան» կը ջանանք դերազանցել ազգայնականութեան հարցը որ կը ներկայացուի Իսրայէլի հետ ամէն վէճի:

Լիբանան, որուն ամէնէն արդիական ու խաղաղասէր տարրերէն մէկն են Հայերը, ներկայիս կը ջանայ շինիչ ու տրամաբանական ելք մը գտնել գտնուած կացութեան: Խորհրդանշական կամ ոչ, Թուրքիոյ մասնակցութեան գաղափարը մէկն է «Նոր մտածում»ի ազդակներէն. եւ կը փափաքինք որ այդ «Նոր մտածում»ը որոշ հայ ընդդիմադիրներու կողմէ նկատի առնուի Լիբանանի բարձրագոյն շահերու տեսանկիւնէն»:

ԹԵՆԻՍ

Ֆլըշինկ Միտոյի ԵՈՒ. ԷՍ. Օփըն մրցաշարքին Բ. օրուան հանդիպումներուն, Անտրէ Ագասի բուռն պայքարէ մը ետք է (3 ժամ 48 վայրկեան) որ յաղթած է Կիպրացի Մարգոս Պաղտաթիսի 6 – 4, 6 – 4, 3 – 6, 5 – 7, 7 – 5: Երրորդ շրջանին Ագասի կը մրցի գերմանացի Պ. Պէքէրի դէմ, որ յաղթած էր Ֆրանսացի Կրօժանի:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԹՈՔՀՈԼՄ հաւաքուած 49 Պետութիւններու ներկայացուցիչներ որոշած են, Օգոստոս 31ին, 940 միլիոն տոլարի օժանդակութիւն մը բերել Լիբանանի, այսինքն ակնկալուածէն քիչ մը աւելի: Շուէտի վարչապետը Կ. Փերսըն յայտարարած է լիբանանցի ժողովուրդին՝ «Դուք զձեզ առանձին մի զգաք: Առանձին չէք»: Ներկայ էին 350 ներկայացուցիչներ եւ Զինաստանի, ԱՄՆ-ու, Ռուսաստանի և Եւրոպական Միութեան կողքին էին արաբական երկիրներու բազմանդամ պատուիրակութիւններ, գլխաւորութեամբ Սաուտի Արաբիոյ: Լիբանանի նախարարապետը սրտառուչ կոչ մը ըրած է, յիշելով որ 30 տարուան մէջ իսրայէլեան եօթներորդ յարձակումն է եւ այդ յարձակումը պատճառ եղած է 1·100 բնակիչներու մահուան (մէկ երրորդը՝ մանուկներ) եւ 4·000 հոգի ալ վիրաւորուած էին, մինչ ժողովուրդին մէկ քառորդն ալ տեղահանուած էր: Դեռ կան նիւթական հսկայ վնասները:

ԹՐՈՒԱՅԻ մէջ, Օգոստոս 31ին, Նախարարապետ Տոմինիք տը Վիլըփէն տըւաւ ամսական մամուլի իր ասուլիսը: Մասնաւոր նորութիւն մը չունէր ըսելիք, քանի նախապէս յայտնած էր արդէն այն բարելաւումները, զորս կը նախատեսէր ընկերային գետնի վրայ: Առաւօտեան 7·45ին 29 նախարարներ (կը բացակայէին երկու նախարար) հանրակառքով ճամբայ կ'ելլէին, ոմանք բաւական դժգոհ այս անակնկալէն: Նախարարապետը, նախարարական կարճ խորհրդակցութենէ մը ետք, արտայայտեց իր գոհունակութիւնը, որովհետեւ ամէն ինչ լաւ կ'ընթանայ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ, Սեպտեմբեր 1ին կը բացուէր Իւ. ԷՄ. Փէ.ի ամրան համալսարանը, որու գլխաւոր «հերոս»ն է Ճոնի Հալիտէ, որու այս ընտրութեան դէմ ձայն չէ հանած երդիչին մտերիմ բարեկամը՝ Շիրաք ամոլը: Թրուայի նախարարաց կարճ հանդիպումէն ետք, Ն. Սարքոզի գացած է ՄԷՏԷՖ-ի (գործատիրութիւն) ամրան համալսարանի փակումին, ուր խիստ ելոյթ մը ունեցած է, մասնաւորաբար 35 ժամերու դէմ՝ «պատմականօրէն յիմար որոշում մը», որ ցարդ դարմանում չէ գտած: Մինչ, կ'ըսէ Սարքոզի, ձախը կը բացատրէր որ նուազ աշխատելով, աւելի շահ կրնայ ըլլալ, ինք կ'ըսէ թէ պէտք է որ 2007ին մարդիկ աւելի աշխատին որովհետեւ գնումի յաւելեալ կարողութեամբ, աճն ալ կ'աւելնայ: Խօսած է նաեւ գործադուլի իրաւունքի մասին, առաջարկելով որ գաղտնի քուէարկութիւններ ըլլան ձեռնարկութիւններու մէջ, երբ վէճ կայ «վերջ տալու համար կարգ մը փոքրամասնութիւններու մենատիրութեան»:

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻ միջազգային դաշնակցութիւնը հետաքննութիւն մը բացած է Պոլսոյ մրցումին յաղթականին Կիպրոսի Թրքական բաժնի նախագահին կողմէ բաժակի յանձնումին մասին: Թուրքիայէն զատ ոչ մէկ պետութենէ ճանչցուած այդ հանրապետութեան օրինաւորութիւն չահեցնելու այդ խորամանկութիւնը ծուղակ մը կը նկատուի դաշնակցութեան կողմէ որուն անկողմնակալութիւնը ըստ ւերի տակ կը մնայ, գործիք ըլլալով քաղաքական հաշիւներու: Կիպրոսի կառավարութեան բանբեր Ճ. Փաշարտէս ալ անընդունելի համարած է Թուրքերու խորամանկութիւնը, շեշտելով որ Թալաթ ո՛չ Թուրքիոյ քաղաքացին է, ոչ ալ ներկայացուցիչը, որպէսզի հրաւիրուած ըլլայ կազմակերպիչ երկրին կողմէ բաժակը յանձնելու մրցումին յաղթականին:

ԳԱՇԱՆԻ մարզասրահին գրաւումը կը շարունակուէր Սեպտ. 1ին ալ, մինչ Սեպտեմբեր 4ի վերամուտին համար պէտք է որ վայրը պարպուի: ՄԷՏԷՖ-ի ամրան համալսարանին մէջ ալ, կացութիւնը զուարճութիւն պատճառած է, երբ Ն. Սարքոզի ըսած է.– «Գաշանի ընկերվարական քաղաքապետը որոշած էր մարզասրահին մէջ ընդունիլ արտաքսուած ընտանիքներ, հիմա ի՛ր գործն է»: Քաղաքապետը կ'ուզէ որ պետութիւնը ճար մը գտնէ, բայց այս վերջինին համար իր գործը վերջացած է:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ երկաթուղիի տնօրէնութիւնը յայտարարած է որ ԷՍ. ԷՆ. ՍԷ. ԷՖ.ը կ'ընդդիմանայ հատուցման դիմումներուն Բ. Աշխարհամարտի ընթացքին տեղահանուածներու ընտանիքներուն: Կը յիշեցնէ որ ինք գործած է բռնի, գրաւման ընթացքին եւ չի կրնար պատասխանատու նկատուիլ, քանի բռնագրաւուած էր:

ՄԱՐՈՔԻ մէջ երեւան հանուած է խլամապաշտ ծայրայեղներու ցանց մը, որ գործի պիտի անցնէր թիրախ ընտրելով զբօսաշրջական վայրեր, որոնք խորհրդանիշներն են իշխանութեան: Այս յայտնութիւնները ըրած է, Օգոստոս 31ին, Մարոքի Ներքին նախարարը՝ Շ. Պէնմուսա: Ծիհատական (սալաֆիստ) շարժումը կը ծրագրէր յարձակում գործել Արդարութեան նախարարութեան, զօրանոցներու եւ պանդոկներու վրայ եւ նախարարներ սպաննել: Երկրին հինգ քաղաքներուն մէջ, ցանցին 56 կասկածելի անդամներ, որոնց մէջ օդաչուներու ամուսնացած երկու կիներ ձերբակալուած են: Անսար էլ-Մահտի խմբակը սալաֆիստ է: բայց պաշտպան փաստաբաններուն համար ամբողջ պատմութիւնը շինծու է եւ բանավէճ ծագած է այս հարցին մասին: Քաղաքական դասը, սակայն, համոզուած է որ վտանգը կար, ըստ Ներքին նախարարին ներկայացուցած տըւեալներուն:

ԻՐԱՆ դիրքը չի փոխեր եւ վճռած է դէմ դնել եղած բոլոր սպառնալիքներուն: Վերջնագիրն ալ (Օգոստոս 31) դեր չխաղաց: Ֆր. Ժիտէ, որ նախագահն է Ռազմագիտական Վերլուծման Ֆրանսական Հիմնարկին, հարցազրոյցի մը մէջ (Ֆիկառօ, Սեպտ. 1) յայտարարած է որ ա-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԼՂՀ

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ 15 ՏԱՐԵԿԱՆ Է

Սեպտեմբեր 2ին Արցախի հայութիւնը ճոխ յայտագրով մը կը նշէր հանրապետութեան հռչակման 15րդ տարեդարձը: Յայտագրին ընդգրկուած էին մայրաքաղաքէն զատ նաեւ շրջանները: Ներկայ կ'ըլլային Ռուսաստանէն, Աբխազիայէն, Հարաւային Օսէթիայէն, նաեւ բնականաբար Հայաստանէն հիւր պատուիրակութիւններ: Տօնակատարութեան ձեռնարկներ տեղի կ'ունենային մշակոյթի օճախներուն, զօրամասերուն, կրթական հիմնարկներուն մէջ: Օրուան առթիւ պատրաստուած էին դրոշմաթուղթերու հաւաքածոյ, Արցախի ալպոմ մը պատմական Արցախի քարտէսով (հայերէն, ռուսերէն, անգլերէն), յուշամետալներ, եւլն.: Զինուորական տողանցքներ տեղի կ'ունենային Ստեփանակերտի, Ասկերանի, Մարտակերտի, Մարտունիի, Հադրութի մէջ: Կը տրուէին համերգներ, տեղի կ'ունենար հրախաղութիւն:

ՀԱՄԱՅՆՔԱՊԵՏԻՆ ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

Յայտնի եղած է որ Արարատի մարզին Դալար գիւղին համայնքապետ Տ. Պետրոսեանի սպանութիւնը նախորդ համայնքապետին կողմէ, հետեւանք է թալանուած գումարներու, դաշունահարութեան դէպքերու, հողի ապօրինի յատկացումներու, չարաշահութիւններու, եւլն.: Կողմերը չեն ուզած իրաւապահ իշխանութիւններուն դիմել եւ նախընտրած են իրենք մաքրել իրենց հաշիւները: Տխուր է մտածել որ երբ ղեկավար դիրքերու տէրեր նման ընթացք կ'ունենան, ինչ կարելի չէ սպասել հասարակ քաղաքացիներէ...

ՊԷՅՐՈՒԹ

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՑՈՅՑԸ

Օգոստոս 31ին Հ.Յ.Դ. Զաւարեան ուսանողական միութեան, Լ.Ե.Մ.-ի կազմակերպութեամբ խաղաղ ցոյց մը տեղի ունեցած է ՄԱԿ-ի կեդրոնատեղիին առջեւ, բողոքելու համար Թուրք խաղաղապահ զինուորներու Լիբանան ժամանումին դէմ: Երիտասարդները բազմաթիւ պաստառներ կրած են մերժումը արտայայտող լոզունգներով:

Ցուցարար երիտասարդները ներկայացնող պատուիրակութիւն մը ՄԱԿ-ի կեդրոնի պատասխանատուին յանձնած է ընդհ. քարտուղար Ք. Անանի ուղղուած յուշագիր մը: Նոյն պատուիրակութիւնը յետոյ գացած է Պէյրութի Թրքական դեսպանատունը որպէսզի նոյնպէս յուշագիր մը յանձնէ, սակայն ներս չէ ընդունուած եւ յուշագիրը զետեղած է դրան վրայ:

Տեղական եւ օտար լրասփիւռներ երեկոյեան լայն անդրադարձ տուած են հայ երիտասարդութեան ցոյցին:

Սեպտ. 1ի Թուրք մամուլն ալ պատկերներով տեղ տուած էր նոյն ցոյցին, ըսելով թէ Լիբանանի 3,8 միլիոննոց բնակչութեան 4%ը կը կազմէ հայ համայնքը: Ըսուած էր թէ պաստառներուն վրայ տեղ գտած էին Ցեղասպանութեան նշումներ ալ:

ՎԱՂԸ

«ՅԱՌԱՋ- ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ «Յառաջ – Միտք եւ Արուեստ»ի նոր (327) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ.–

Յուշագիրներու, վկայողներու
Զօհրապը — Ա. ԹՈԹՈՑԵԱՆ

Զրուց — Մ. ՄԵԾԱՐԵՆՑ

Մարտիրոս Սարեան,
արդիականութիւնը
եւ լեռնանկարչութիւնը
Ա. ՊԷՐԷՃԻՔԼԵԱՆ

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐ

ՄՈՑԱՐԹ ԾՆԱՒ ԵՒ ՅԱՅՏՆԵՑԱՒ... ՊԷՅԹ ՄԵՐԻԻ ՄԷՋ

(Նուէր՝ «Հազրօ»ին)

(Բ. եւ Վերջին Մաս)

ՊԵՏՐՈՍ ԱԼԱՀԱՅՏՈՅԵԱՆ

Բժիշկ քեռայրիս փոքրիկ եւ հինցած ինքնաշարժը պատրաստ էր այդ Ուրբաթ օրուան երիկնամուտին ճամբայ ելլելու դէպի Պէյթ Մէրի, հակառակ թաց ու մութ փողոցներուն եւ անպաստ եղանակին: Ես գոհ էի, որ տունը պիտի մնամ եւ շարունակեմ ընթերցումս. ձեռքս անցուցած էի Ատանայի մասին հաստափոր հատոր մը եւ սկսած էի կարդալ Կիլիկիոյ հռոմէական եւ հայկական բերդերու ու ամրոցներու պատմութիւնը: Մայրս զգայազիրկ կը հանչէր քիչ մը անդին առանձնասենեակին մէջ. բնաւ մտատանջուած չէի, թէ պատերազմին մէջ ծնած վեց լիբանանցի «չոճուխ»ները, 10էն 15 կամ 16 տարեկան, ի՞նչ կամ ի՞նչպէս պիտի նուագէին այդ երեկոյ Պէյթ Մէրիի «Էլ Պուսթան» պանդոկի հանդիսասրահէն ներս՝ ծրի բացում-նախահամերգին, կանխելով հոն տեղի ունենալիք Մոցարթի նուիրուած փարթամ եւ համեղ համերգները: Դուրսը՝ անձրեւը կը մաղուէր անդադար, պաղ, միապաղաղ, մութ, անտես, անձայն անձրեւ:

Կը խորհէի, թէ արդէն մեկնած են, երբ հեռաձայնը հնչեց. փոքր քոյրս էր. կը տեղեկացնէր, թէ չորրորդ անձը չէ եկած, ուստի անոր տեղը կրնայի ես գրաւել: Քրոջս մեղմ եւ գորովալից բայց խիտ եւ լակոնական թախանձանքը զիս սթափեցուց, մանաւանդ երբ ըսաւ՝ «փոխուելու կարիքը չկայ. վրայի հագուստներովդ վար իջիր»: Եւ վար իջայ: Ճամբայ ելանք ջորիի դանդաղութեամբ: Պիտի չկարենայի ունենալ դէպի Պէյթ Մէրի ճամբու տեսարանները դիտելու գաղտնօրէն ակնկալած ուրախութիւնս, քանզի ամէն բան կը կլանուէր հետզհետէ թանձրացող մութին մէջ: Անդադար զառիվեր, նեղ եւ անհրապոյր փողոցներ: Ի վերջոյ մեր «ջորին» հեւասպառ մեզ հասցուց գիւղին գագաթին տնկուած, լոյսերու մէջ պսպղացող «Էլ Պուսթան» պանդոկը: Հոն եռուզեռը մեծ էր. անձրեւանոցներու շատութենէն չէի կրնար որոշապէս ընդնշմարել դէպի սրահ փութացողներու կերպարանքը:

Սրահը կ'եռար փոքրիկներու անվերջ շարժումներէն. կարծես հրավառութեան կանչուած ըլլային. այո, քրոջս լսածը ճիշդ էր. հրաւիրագրին մէկ անկիւնը գրուած էր, ֆրանսերէն եւ անգլերէն՝ «Invitation for 2 persons & many children». յայտագիրը պարզ թուղթի կտոր մըն էր: Անմիջապէս նկատելի էր բացառապէս Մոցարթ յայտագիրը, իսկ փոքրիկ նուագածուներու մականունները՝ Մալէք, Սաէղ՝ քոյր-եղբայր, Խալիֆէ, Սըմաան եւ, վերջապէս, Թամար Խաքենեան, սրինգ:

Կազմակերպիչ տիկինը, կանացի պայուսակը թեւէն կախած, յայտնուեցաւ վերջապէս եւ խիստ ոճով, բայց սրտոտ արաբերէնով լռութեան հրաւիրեց մեղուաբզզիւն սրահը:

Բեմ եկաւ առաջին նուագող փոքրիկը, 11 տարեկան Էնտրիւ Մալէք՝ դաշնակ: Պիտի նուագէր «Ահ, վու տիրէ-ժը մամա», թեմա՝ իր 12 փոփոխակներով: Բաւական նուրբ արտաքինով փոքրիկը, առանց ոեւէ մէկու օգնութեան, ճշդեց աթոռակին տեղը, վեր-վար ըրաւ նստելիքը, չափեց հեռաւորութիւնը դաշնակէն եւ տեղաւորուեցաւ: Անոր իւրաքանչիւր շարժումը ուշադրութիւնս գրաւեց. 11 տարեկան էր, բայց այնքան ալ մանկական չէին իր գերինքնավստահ եւ անաճապարանք շարժումները: Սրահը մեծ մասով գրաւած հարիւրաւոր փոքրիկներուն շնչառութիւնն իսկ չէր լսուեր: Երբ տեղաւորուեցաւ՝ լռութիւնը աւելի հաստատուեցաւ իր շուրջ ան հիմա կը նայէր իր առջեւ դրուած պոչաւոր եւ թեւաւոր նուագարանին եւ... կարծես սկսած էր արդէն անլսելի բան մը սաւառնել: Մօտեցուց դաստակը, կեցաւ, ապա սկսաւ. այսինքն սկսաւ նուագել, նուագել բառին իրական իմաստով, ոչ թէ աջէն ու ձախէն ձայներ հաւաքել գրուած բնագրի մը համեմատ, այլ սկսաւ Մոցարթի թեման քանդակել այնպէս, ինչպէս որ հարկ էր՝ թեթեւ, հեզասահ, լուսաւոր, արթնամիտ եւ թափանցիկ: Նստած տեղէս անաղմուկ եւ կամաց չոկուեցայ աթոռիս մէջ, որպէսզի շնչառութիւնս զիս չխանգարէ: Ահա մէկը միւսին ետեւէն փոփոխակները՝ իւրաքանչիւրը իր ուրոյն նկարագրով, կարծես գոյնզգոյն լուսաթափանց տաշուած թանկագին քարեր ըլլային մանեակային պայծառութեամբ: Անսայթաք խաղարկութեան կը միանար թարմութեան նեկտարը: Որքա՜ն խղճմտօրէն կատարուած արգասաւոր աշխատանք ուսուցչին կողմէ եւ որքա՜ն պարարտ ենթահող այդ մատ մը տղեկին մօտ, ուր նշոյլն իսկ չկար չփացած ձեւերու, կամ ծնողքէն ու միջավայրէն փոխանցուած մեծամիտ կեցուածքի: Կ'երգէր դաշնակը պարզունակ և ճշգրիտ. երաժշտութիւնը ազատ կը շնչէր եւ կը հնչէր ու կը հոսէր նորափթիթ այս պատանիին անշպար խաղարկութեան բովէն: Կատարեալ ցնծութիւն էր. Մոցարթ կը տօնակատարուէր իր ճշգրիտ ու փայլուն մակարդակով՝ մատուցուած նորահաս մատղաշ սերունդի շատ փայլուն ներկայացուցիչի մը կողմէ:

Ղատի եւ Ղիվա, 14 եւ 16 տարեկան, եղան յաջորդ ներկայացողները, քոյր եղբայր, չորս-ձեռք՝ մէկ դաշնակ: Թէեւ թերահաւատութիւնս չարաչար պարտութիւն կրած էր փոքրիկն Մալէքի նուագածութեամբ, բայց Ղատի, Ղիվա Սաէղ անունները չեմ գիտեր ինչու խոտոր կը համեմատէին Մոցարթի աշխարհին, թէեւ զգոյշ էի նախապաշարեալ կեցուածք որդեգրելէ: Անհաւատալին կրկնուեցաւ. Մոցարթի գործ 521 սոնաթը չէր նուագուեր, այլ կը ստեղծագործուէր, կը բողբոջէր գարնանային ծաղիկի մը նման, կը հիւսուէին երգաթելերը զարմանալի բնականութեամբ ու թարմութեամբ: Ո՞րն էր Ղիվան, ո՞րն էր Ղատին, ի՞նչ փոյթ. մէկը միւսը կ'ամբողջացնէր, մէկը միւսին թէ՛ շարունակութիւնն էր, թէ՛ կողակից թարգմանը, չորս ձեռքերով՝ մէկ եւ միեւնոյն անձը: Երբ «Անտանթէ» երկրորդ շարժը պիտի սկսէր, քոյր եղբայր անոյշ ժպիտով մը իրարու նայեցան, խորունկ շնչեցին եւ կեդրոնացան: «Ասոնք չեն կրնար մեր խլրտ երաժշտանոցի աշակերտներէն եղած ըլլալ», փսփսաց ականջիս կողքիս նստած քոյրս: «Անտանթէ»ն ոչ քնաբեր էր, ոչ ալ ձանձրացուցիչ. փոքրիկ երաժիշտները կը քալէին կողք կողքի, կը կարողանային երգային իմաստ շնորհել իւրաքանչիւր ձայնին, որ կը կլորուէր ու կը գլորուէր հասունցած պտուղի պէս. այդ որքա՜ն խնամք շռայլուած էր, որպէսզի երաժշտաւորուի իւրաքանչիւր ստեղնահնչիւն. ինչպէ՜ս զիրար մտիկ կ'ընէին եւ կը յարգէին զիրար՝ որդեգրելով նոյն շնչառութիւնը. անհաւատալի բաներ:

Մոցարթ կը վերածնէր ու կը վերածաղկէր այդ անծանօթ պատանի Լիբանանցիներու փափկահպում հնչիւններու բովէն: Լիբանանի անյայտ անկիւններէն քաղուած էին աննման տաղանդներ որպէս արժանաւոր ներկայացուցիչները չարչարակոծ այս երկրին՝ մոցարթատօնախմբութեան համաշխարհային շարժումին մասնակցելու: Յայտագրի երկրորդ մասին լսեցինք նոյն յափշտակութեամբ 16ամեայ Եանա Սըմաան, թաւջութակ, մանաւանդ Այատ Խալիֆէն, դաշնակ, վստահաբար ապագայ Ճ. Մուր, այնքա՜ն բծախնդրութեամբ ու յարգալից կը մօտենար, որպէս նուագակից դաշնակի վրայ՝ թաւջութակ կամ սրինգ նուագող իր հասակակիցներուն: Թամար Խաքենեան, 20 տարեկան, շնչառութեամբ եւ ճարտարութեամբ կը տիրապետէր իր գործիքին, թէեւ մեծ հմտութիւն կը պահանջէ սրինգը «մոցարթաւորել»ը: Բոլորին մօտ նշմարելի էր իրական յարգանք եւ անսովոր ներդրում իրենց ընտրած նուագարանին, ինչպէս նաեւ նուագուած կտորին հանդէպ: Փառատօն, այո, բառին հոգեզմայլ իմաստով:

Նախահամերգը Մոցարթի ծննդեան 250ամեակին, Պէյթ Մէրիի մէջ, իրագործուած այս պատանիներու կատարողութեամբ, իրական համերգ էր, Մոցա՛րթը ուրախացնելու աստիճան:

Ներկաները հազիւ թէ կը պատրաստուէին դուրս գալու սրահէն, երբ յայտարարուեցաւ, որ բոլորս հրաւիրուած ենք կողքի «Լէ Կլիսին» սրահը: Ինչ որ պատահեցաւ այդ «Լէ Կլիսին» սրահին մէջ, վստահաբար նախանձը պիտի շարժէր ամենաճոխ Մոցարթ-փառատօն կազմակերպողներուն: Քիչ անգամ կրնայ իրականութիւնը ա՛յդ աստիճան հարազատօրէն համապատասխանել կախարդական աշխարհին: Հսկայ սրահին կեդրոնին, ցածլիկ սեղանի մը վրայ կը գտնուէր ճաճանչափայլ կարկանդակ մը, զարդարուած 250 վառած մոմիկներով: 250 կամ աւելի երախաներ բոլորուած էին կարկանդակին շուրջ եւ անհամբեր կը սպասէին հանդիսատեսներու ժամանումին: Յանկարծ երաժշտական նշանէ մը անմիջապէս ետք, երաժիշտ թէ ոչ երաժիշտ, բոլոր փոքրիկները, կարգով, ձախէն աջ փչելու սկսան մոմերը՝ անխմանալի ցնծութեամբ: Մոցարթ կ'անմահանար անգամ մը եւս, երկրորդ անգամ յաղթութիւն առնելէ ետք պատանի Լիբանանցիներու հոգիներուն մէջ: Հիւթեղ կարկանդակը, կարծես ըլլար Մոցարթի շօշափելի նշխարը, մասունքի նման բաշխուեցաւ փոքրիկ մատուցողներու կողմէ ներկաներու իւրաքանչիւրին անխտիր:

Որքա՜ն հեռու եւ բարձր էին այս պահերը՝ քիչ մը վարը, քաղաքին մէջ, իրար հրմշտկող եւ յօշոտող խափանարար եւ խաւարակուռ խուժաններէն, որոնք եկեղեցի կը պղծէին: Օր մը Մոցարթ պիտի կարենա՞յ ծնիլ անոնցմէ մէկուն կամ միւսին սրտին մէջ:

Կլէնտէյլ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՕՏԵԱՆԻ ՄԻԱԿ ՍԷՐԸ, ՈՐ ՉԷՐ ՓՈԽԱԴԱՐՁՈՒԱԾ

Օտեան ամբողջ կեանքի ընթացքին մնաց ամուրի, չամուսնացաւ: Իր ժամանակակիցներէն ոմանք, ինչպէս Սիրունի կամ Շիրվանզատէ, կը հետաքրքրուին թէ ինչո՞ւ Օտեան նախընտրեց ամուրի մնալ մինչեւ վերջ: Ան բնաւ չէ՞ր սիրահարած կեանքին մէջ, կին չէ՞ր ճանչցած, կիներէ չէ՞ր ախորժած: Կարելի չէ հաւատալ որ այդպէս է: Օտեան իր դռները փակած չէր կիներու առջեւ եւ բազմաթիւ գրականագէտներ կը հաւատան որ Օտեան իր վէպերուն մէջ կնոջական այդքան կենդանի ու տպաւորիչ տիպարներ չէր կրնար ստեղծել, եթէ կիները ճանչցած ըլլար մօտէն: Բայց կիներու նկատմամբ Օտեան լուրջ կեցուածք ունէր: Շիրվանզատէի կարծիքով, Օտեան «կիներու ետեւէն չէր վազեր վաւաշոտ կապիկի նման»: Կիներն էին, որ կը փնտռէին Օտեանը: Բայց Օտեան կը նախընտրէր չամուսնանալ, որովհետեւ ան մենասէր մարդ էր, կը սիրէր առանձնութիւնը: Ինք ուրիշին գործերուն չէր միջամտեր, կ'ուզէր որ ուրիշներն ալ իր գործերուն միջամուխ չըլլային: Ան թերեւս օրինակ առած էր իր հօրեղբօրմէն, Գրիգոր Օտեանէն, որ նմանապէս ամուրի մնացած էր: Աւելի վերջ, երբ պիտի հիւանդանար, բարեկամները պիտի յանձնարարէին որ ամուսնանար, բայց ան պիտի մերժէր: Բայց որքան ալ դէմ ըլլար ամուսնութեան գաղափարին, կարելի է ենթադրել որ Օտեանն ալ երբեմն մտածեց թէ սխալ ըրած էր ամուսնութիւնը մերժելով:

Եգիպտոսի Շարապա քաղաքէն Արփիարեանին ղրկուած նամակ մը կայ, որուն վերջին տողերը յատկանշական են եւ կ'արժէ որ կարդանք զանոնք.

«Հոստեղ նոր բան մը չկայ: Անտանելի օրեր կ'ընէ կոր, անձրեւ եւ ցուրտ: Պոլիս մարդ գոնէ վառարան մը ունի ու չի մսիր, հոս այդ ալ չկայ: Ցերեկները կը դողամ եւ գիշերները կը սառիմ: Երանի անոնց որ ամուսնացած են:

Հազար համբոյր սիրուն աչքերուդ՝

Քոյդ միշտ

Երուանդ Օտեան»

Անշուշտ որ կատակ մը կայ վերի տողերուն մէջ, ամուսնական միասնութիւնը երգիծանքով կամ ծաղրանքով տեսնելու միտում մը: Բայց նախադասութիւնը խոստովանութիւն մըն ալ կը նշանակէ: «Երանի անոնց որ ամուսնացած են»:

Կ'երեւի թէ Շիրվանզատէ շատ իրաւունք ունէր երբ կը գրէր թէ Օտեան «կիներու ետեւէն չէր վազեր վաւաշոտ կապիկի նման»: Արդարեւ Արփիարեանի գրուած նոյն նամակին մէջ Օտեան յայտնի կը դարձնէ որ կողմնակից է որ Արփիարեան այլեւս բաժնուի Աղեքսանդրիայէն: Եւ ահա թէ ինչ կը գրէ այդ մասին.

«Բայց ե՞րբ արդեօք պիտի թողուս վաւաշոտ Կղէոպատրայի ու Անտոնիոսի զեղխութեան թատր հանդիսացած այդ ապականեալ քաղաքը»:

Վերադառնալով Օտեանի ամուրիութեան, Օտեանի նամականին որ Երեւանի մէջ 1999 թուականին տպուեցաւ, Օտեանի կեանքին ինչ ինչ դրուագներու կարգին, երեւան հանեց պատահար մըն ալ: Օտեան 1897 թուականին, կամ այս թուականին մօտիկ թուականի մը սիրահարեցաւ կնոջ մը: Էլիզա անուն խարտեաշ աղջիկ մըն էր այս, որ աղջիկն էր կնոջ մը որուն Գահիրէի տան մէջ կը բնակէր Արփիարեանի եղբայրը՝ Տիգրան: Կ'երեւի թէ Օտեան փոխադարձութիւն չգտաւ: Աղջիկը այդ շրջանին որոշեց ամուսնանալ ուրիշի մը հետ: Բայց այս սէրը բոնկցուց Օտեանին հոգին եւ զինքը յանկարծ բանաստեղծ դարձուց: 98 ժամ տեւող սիրային տագնապի մը ընթացքին գրեց չորս ոտանաւորներ, որոնք ուղղուած էին Տիգրանին եւ որոնք յաւերժօրէն անհետացած պիտի ըլլային, եթէ Օտեան այդ չորս ոտանաւորները Արփիարեանին ղրկուած նամակի մը մէջ արտագրած չըլլար, հաւանաբար իր սէրը փաստելու կամ այդ սիրոյ վրայ խնդալու համար: Անշուշտ որ այդ չորս ոտանաւորներուն մէջ աւելի շատ երգիծանք կայ, քան թէ լրջութիւն, մանաւանդ որ Օտեան այստեղ կը խօսի նաեւ իր սիրա-

---

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԻՆՔՆԱԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՆՕԹԵՐ

Յառաջաբան Հէնրիկ Բախչինեան

ՅԱԿՈԲ ՍԻՐՈՒՆԻ

Հրատարակչութիւն Սարգիս Խաչենց, Երեւան 2006

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«ՍԻՐՈՒՆԻԻ ԻՆՔՆԱԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՆՕԹԵՐ»ՈՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

Վերջերս, Երեւանի "Սարգիս Խաչենց" հրատարակչութեան "Ժամանակ եւ Խօսք" մատենաշարով լոյս տեսած է Յակոբ Ճ. Սիրունիի "Ինքնակենսագրական նօթեր"-ը, եւ այդ առթիւ շնորհահանդէս մը տեղի ունեցած է Օգոստոս 11ին: Երեւանի Գրականութեան եւ Արուեստի Թանգարանին մէջ մտաւորականներու եւ հրատարակութեան հովանաւորողներու՝ ողբացեալին եղբօր զաւակներուն Էտուի եւ Փաթրիս Ծոլոլեանի ներկայութեան:

Սիրունիի կենսագրական եւ ստեղծագործական անդրադարձը կատարած է Հ. Բախչինեան: 1975էն, Սիրունիի եղբայրը՝ Գրիգոր Ծոլոլեան (Ֆոթօ Արաքս) ժողովածուն ղրկած է Երեւան եւ յանձնուած է Գրականութեան եւ Արուեստի Թանգարանին, սակայն նոր տրուած է հրատարակութեան:

Կենսագրական գլխաւոր գիծերու յիշեցումէն ետք, կարդացուած է Փարիզի պատմաբան Լեւոն Քէչէեանի խօսք-ուղերձը գրքի հրատարակութիւնը իրականացնելու առիթով: Խօսք առած են նաեւ Էտուի եւ Փաթրիս Ծոլոլեան:

կանին հարսանեկան վարտիքներուն մասին, զորս իրեն ցոյց տուեր են վերջին այցելութեան ընթացքին: Այդ վարտիքները տեսնելէ վերջ բոլորովին բոցավառեր են Օտեանին զգացումները: Երկարաշունչ չորս տողանաւորներէն ահաւասիկ քանի մը տող.

Մարմինս առողջ, աւաղ, հոգիս է
հիւանդ,
Շուրջս արեւ՝ այլ ներսիդիս մութ,
խաւար,
Վէս օրիորդին յիշատակով մանաւանդ
Կը տուայտիմ գիշեր-ցերեկ անդադար:
Լուսինն չունի ինծի համար հրապոյր,
Ծաղիկն ինծի կ'երեւայ լոկ իբրեւ քար:
Թափառական շրջիմ եզերքն Նեղոսին,
Հետեւելով իր ըքացքին ոլորուն,
Եւ մտածեմ այն վերջնական
նեղ փոսին՝
Ուր մէջ պիտի ննջեմ մի օր
մահուան քուն:

Իր այս թշուառ վիճակին նկարագրութեան կը յաջորդէ անէծք մը, ուղղեալ փեսացուին ու իր սիրականին.

...ձեզի հետ տարէք ի խոր Տարտարոս
Այն փեսացուն, որոյ անունն չգիտեմ
դեռ,
Թող առագաստն բլլայ իրեն մահուան
փոս,
Ու հարսին տեղ, գրկէ շիրմանց
պիղծ որդեր:
Ի Ֆէկալլա տեղա կրակ հրացան·
Բացուին հողերն, ամէն ինչ կուլ տայ
երկիր,
Էլիգայի օծիտն բլլայ գիր ու ցան,
Ու վարտիքներն ամբողջ՝ լոկ կոյտ մը
մոխիր:

Օտեանի համար լաւնք անգամ մը որ իր անօթութեան մասին իսկ կը խօսէր երգիծանքով: Ահաւասիկ նոյնը ըրած էր նաեւ իր սիրոյն, իր միակ սիրոյն մասին:

Ռ. Հ.

Մ Ե Ծ Ե Ր Ո Ւ Խ Օ Ս Ք Ե Ր Է Ն

ՆԱԽԱԳԱՀ ՊՈՒՏԻՆԻ ՎՐԷՊԸ

Ռուսաստանի նախագահը Սոչիի իր ամարանոցը նախագահ Ռ. Քոչարեանը ընդունելու պահուն լեզուական վրէպով մը շփոթած է Հայաստանն ու Ատրպէյճանը: Ապա Ռ. Քոչարեանի նշմարին վրայ անդրադառնալով, ըսած է. «Լա՛ւ վրէպ մըն էր: Կը յուսամ որ կ'օգնէ ծանօթ հարցերու կարգաւորումին»:

***

ԶԻՈՒԳԱՆՈՎԻ ՎՃՌԱԿԱՄՈՒԹԻՒՆԸ

Երբ հարց տուած են թէ ի՛նչ կ'ընէր Ռուսաստանի Համայնավար կուսակցութեան ղեկավարը, եթէ 1991 Օգոստոս 19ի պետական հարուածի փորձը այսօր կրկնուէր, ան ըսած է. «Նոյն Թափով նեցուկ կը կանգնէի: Գորբաչովը եւ Ելցինը ձերբակալել, կու տայ երկրին դաւաճանելու ամբաստանութեամբ, ըսելով որ դէմ գտնուած են Խորհ. Միութիւնը պահելու ժողովուրդին կամքին»:

ԳԻՏԱԿԱՆ - ԱՅԺՄԷԱԿԱՆ

Ի՞ՆՉ Է ԲԱՐՈՅԱԿԱՆԸ, Ի՞ՆՉ Է ԱՆՈՐ ԳԻՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ահաւասիկ նիւթ մը որ բազմիցս ծեծուած է փիլիսոփայական տեսանկիւնէ, նոյնիսկ երբեւ հարցում ուղղուած լինէի աւարտական քննութեանց: Ան վերջերս գիտութեան կարեւոր նիւթերէն մէկը դարձած է. բարոյականը այսօր ջղաբաններու մտահոգութեանց գլխաւորներէն է եւ իրենց հասած եզրակացութիւնները փիլիսոփաներու որոշ հարցումներուն վրայ լոյս կը սփռեն: Բարոյականը առաքինութի՞ւն է թէ քաղաքացիութի՞ւն, իմաստութի՞ւն թէ պարտականութի՞ւն, ուղղամտութի՞ւն, արդարութի՞ւն թէ պարկեշտութի՞ւն: Լաւին եւ գէշին գնահատութի՞ւնը թէ «բնական օրէնքներու գիտութիւն»ը ինչպէս կը սահմանէ Տիտըրօ (1713-1784): Ան կ'ապաւինի, ընկերութեան համար իբրեւ լաւ դատուած եւ ընկերութեան կողմէ պարտադրուած վարուելակերպի կանոններուն ամբողջութեանը: Արդեօք նոյն բարոյականը կիրարկելի՞ է բոլոր ընկերութիւններուն, ամէն դարաշրջանի ընթացքին՝ անխտիր: Եթէ նոյնիսկ տարբերութիւններ գոյութիւն ունեցած են, ստոյգ է թէ որեւէ համայնք երբեք չէ քարոզած եսասիրութիւնը, անգթութիւնը, թուլութիւնը, քէնը եւ բարբարոսութիւնը: Ամէն ընկերութիւն ամէն շրջանի մէջ գովաբանած է առատաձեռնութիւնը, քաջութիւնը եւ արդարութիւնը:

Այսպէսով, բարոյականը կը ձգտի ըլլալ ընկերային, քանի որ ան կը ներկայացնէ անհատներու կամաւոր մասնակցութիւնը խումբ մը ազնիւ եւ բարձրոգի վարքի կանոններուն եւ արժէքներուն: Արդեօք ան անհատական բնոյթ ունի՞: Արդեօք բարոյականը իւրաքանչիւր անհատի խորքէն բխող երեւոյթ մը չէ՞, անկախ՝ պետութեան կամ եկեղեցիին թելադրած կամ սահմանած օրէնք ու կանոններէ: Ան մարդկային բնութեան մաս չի կազմեր: Ըստ սկովտիացի փիլիսոփայ Տէյվիտ Հիւմի (1711-1776), բարոյականի կանոնները աղերս ունին զգացումի եւ ողջմտութեան հետ եւ ոչ բանականութեան:

Ջղաբանները յայտնաբերած են որ, երախաները ի ծնէ բարոյականի զգացումը ունին. առաջին ամիսներէ սկսեալ, անոնք կը զգան ուրիշներու անձկութիւնը եւ տարիներու ընթացքին հետզհետէ զարգացող սփոփարար վերաբերում մը կը դրսեւորեն: Ուրիշներու տեղ դրուելու եւ ուրիշներու տառապանքը նախըզգալու այս վաղահաս եւ զօրաւոր կարողութիւնը հիմը կը կազմէ հետեւեալ առածին. «Մի՛ ըներ ուրիշներու այն, զոր պիտի չուզէիր որ ուրիշներ ընեն քեզի»: Ուրեմն մենք արդէն իսկ "նախապատրաստուած" ենք ուրիշներու հանդէպ բարոյական կեցուածք մը որդեգրելու, վարուելով գթասիրտ, օգնական, հաւատալով նաեւ թէ աշխարհ արդար է: Եւ երբ որ այս արդարութիւնը չէ յարգուած, կամ զայրոյթի զգացում մըն է որ մեզ կը համակէ (զայրոյթ՝ ուրիշներու կամ մեր անձին դէմ), եւ կամ յանցանք, զզջում, ամօթի նման բարոյականի արժէնիշի զանազան տարբերակները մեզ կը տանջեն: Այս վերջինները ջղային մասնագէտներու կողմէ ուղեղային պատկերահանումներու միջոցաւ քննուած են: Բարոյականի վերոյիշեալ տարբերակները մօտէն աղերս ունին յուզական կեդրոնին հետ, ինչպէս յայտնուած էր Հիւմի, Տիտըրոյի եւ մանաւանդ Էմանուէլ Քանդ (1724-1804)ի կողմէ: Այս վերջինը կանխատեսելով այս "բնական բարոյական"ը առաջադրած է հետեւեալը. «Վարուեցէ՛ք միշտ ա՛յնպէս, որպէս թէ համայն մարդկութիւնը կերտէիք՝ ձեր անձին կամ ուրիշի մը անձին ընդմէջէն, սոյն վարուելակերպը իւրացնելով միշտ իբրեւ նպատակ եւ երբե՛ք պարզ միջոց»:

Ընկերայի՛ն կանոնները, անհատներու բնազդաբար իրագործած վարմունքին կարգախօսի վերածուած դրսեւորումն են: Այս կանոնները, ուրիշներու նման չտրամադրուած անձերուն զարտուղութիւնները չեն յիշեցներ: Այս վերջինները կամ ի ծնէ ախտաբանական բնոյթ կրնան ունենալ, եւ կամ անձնաւորութեան անբնական զարգացումին հետեւանքը ըլլալ: Տարիներու ընթացքին երախան իր աբարքներուն հետեւանքները կրնայ արժեւորել, որովհետեւ իր ծնողներն ու դաստիարակները իրեն կը մատնանշեն որոշ վարուելակերպի անհամապատասխան բնոյթը: Այսպէսով, բնածին հիմերու վրայ կառուցուած բարոյականը, դաստիարակիչ շրջապատի մը շնորհիւ ուղեղին հասունացման գործընթացին զուգահեռ պիտի ուժեղանայ: Իր զարգացման շրջանին, երախային, (ըլլայ ան նորածին թէ արբունքի շրջանի մէջ), ընկերանալը անհրաժեշտ է, վերոյիշեալ բարոյականի կազմաւորման տեսակէտէ, կանխելով որոշ շեղումներ կամ ախտաբանական վարմունք: Որովհետեւ անոնց ուղեղը, մարմնին զուգահեռաբար զգալի փոփոխութիւններ կը կրէ եւ ծնողները իսկական "յենարան"ի դեր կը կատարեն անոր կազմութեան գործընթացին մէջ:

Քաղեց՝ Սուրէն Շէրիք

ԱՆՑՈՒԿԸ - ՄՈՌՑՈՒԿ

Բժ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Ինչպէս կ'երեւի, տպագիրը շարադրեցի հանգուցեալ տիկին Զիւչէքճեանի բերնէն. Կարապետ Ասլանեան շատ գոհ մնալով այս մասին, ինծի ուղղեց գովեստներ եւ նուիրեց գեղեցիկ հատոր մը, որ էր՝ Սամուէլ Սմայլի «Ինքնօգնութիւն»ը, «Self Help», հայերէնի թարգմանուած, զոր կը պահեմ գիրքերուս մէջ:

Ուսումնարանին յառաջադէմ աշակերտն էի, ա՛յն աստիճան, որ վարժարանին հոգաբարձութիւնը որոշեց, ա՛յլ եւս զիս մասնաւոր գրասեղանի վրայ փոխադրել, ճիշդ քովը ընդհանուր կառավարիչին. «պատուոյ գրասեղան»ն էր այս:

Բոլոր դասերուս մէջ նկատելի ըլլալով, գծագրութեան մէջ ալ սկսայ յառաջդիմութիւն ցոյց տալ, գովութեան արժանանալ. կը գծագրէի բաւական լաւ պատկերներ, զորս կը սրբագրէր պատկերահան Տելեմաք Էքսէրճեան, Ա. Սադայեանին աշակերտը, Փարիզի Էգոլ տէ Պօ զ'Առէն վկայուած, ինչպէս յիշած եմ վերը:

***

Գծագրած պատկերներէս մէկ հատը կախուած կը մնայ ցարդ, Կ. Պոլսոյ մեր բնակարանին ննջարանիս պատին վրայ. կը կրէ այն 1875 թուականը եւ ստորագրութիւնս,

«ՎԱՀՐԱՄ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ,
Աշակերտ Սուրբ խաչ Վարժարանին –
Սկիւտար»

Տպագրուած փոքր օրինակի մը վրայէն երեք անգամ մեծցնելով գծած եմ տոյն պատկերը, որ կը ներկայացնէ Դաւիթը՝ իր աջ ձեռքին մէջ ունենալով պարսատիկը, որով սպաննեց Գողիաթը, ձախ ձեռքովն ալ կը ցուցադրէ անոր գլուխը, զոր կտրեց, դիտապաստ ընելէն յետոյ:

Լուսահոգի անմահ հայրս, այս գծածս դիտելով, օր մը ըսաւ մեզի. «Ինչպէս որ Դաւիթը Գողիաթին յաղթեց, եւ պարգեւ ելաւ, դուք ալ՝ ձեր քննութիւններուն կը յաղթէք Աստուծով, յառաջադէմ դուրս կ'ելլաք»: Գեղեցիկ էր հօրս այս այլաբանական մեկնութիւնը, որ դրական արդիւնաւորութեամբ ճշմարտեցաւ ապագային:

***

1875ի Մեծ Պահոց մէջ մտած էինք. ես վարժարանը պատուոյ գրասեղանին վրայ գլուխս կախած՝ դասերուս մէջ ընկղմած կ'աշխատէի, յանկարծ եկեղեցւոյն քարտուղար միւսիւ Գալուստ Պէրպէրեանը, որ ամէն օր երեկոյեան ժամերգութենէն առաջ «Ցայսմաւուրք»ը կարդալու պաշտօնն ալ ունէր, քովս եկաւ եւ ականջիս ի վար փսփսալով ըսաւ ինծի թէ «մեծ մօրս տունէն զիս կը կանչեն շուտով»:

Դասերուս պատրաստութիւնն ընդհատեցի անմիջապէս, գրասեղանս գոցեցի եւ սրահին կառավարիչէն հրաման առնելով մեկնեցայ. կէս օր էր:

Հազիւ մօտեցած էի մեծ մօրս տունին՝ Ս. Խաչ փողոցի բերանը, լաց ու կոծի ողբագին ձայներ ականջիս հնչեցին. այլայլած եղած շտապ վազեցի, վեր ելայ եւ ի՞նչ տեսնամ...

Երկրորդ մօրաքրոջս՝ Մաննիկին ամուսինը, շանթահար եղած նօճիի պէս ինկած փռուած էր անկենդան:

***

Սուտ կարծեցի եւ չգիտեմ թէ, ի՞նչ վիճակ ունեցայ այս ողբերգական, սրտաճմլիկ տեսարանին հանդէպ ու շուարում մը տիրեց վրաս:

Կարապետ Պէյազեան, մօրաքրոջս ամուսինը, 34 տարեկան, առողջ, կայտառ կորիճ մ'էր, զուարթ երիտասարդ մը՝ ընտանեսէր, որ առաւօտուն գացած էր իր գործին, անհանգստութիւն բնա՛ւ չունենալով, կը վերադառնայ քանի մը ժամ յետոյ եւ սաստիկ խիթերու մէջ գալարուելով հոգին կ'աւանդէ կնոջը թեւերուն վրայ:

Խեղճ մօրաքոյրս ամուսինին վրայ ինկած, մազերը երեսին կու լար, կը պոռար «Ի՞րա՞ւ է, մեռա՞ծ է... առտուն բանիկ մը չունէր, երբ դուրս ելաւ». կ'աղաղակէր, մազերը կը փետտէր. ամբողջ տունը տակն ու վրայ էր: Մեծ մայրս, մայրս, հայրս, միւս մօրաքոյրերս եւ մօրեղբայրս դրացի բարեկամներով պաշարուած, կու լային դառնապէս, կու լային հոծ արցունքներ թափելով այս անակնկալօրէն պատահած կսկծելի մահուան առթիւ, որ խոր սուգի մէջ կ'ընկղմէր մեր ընտանիքը:

Տարաբախտ մօրաքեռայրին յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ "Անառակի" Կիրակին, յետ կէսաւուր, նախագահութեամբ Սրուանձտեանց Գարեգին վարդապետին (ապա եպիսկոպոս) որ խիստ յուզիչ դամբանական մը խօսեցաւ, ողբալով երիտասարդ Պէյազեանի վաղաժամ մահը: Ս. Խաչի քարոզիչը լացուց իր խօսքերով բոլոր յուղարկաւորները, որոնց խուռն բազմութեան մէջ անտեսանելի էր մեռելին դագաղը:

Պէյազեան թաղուեցաւ իր աներհօր քովը, այսինքն մեծ հօրս, որ իր այս փեսան շատ կը սիրէր, եւ որ զայն հազիւ վայելեց քանի մը ամիսներ ու մեռաւ:

(Շար. 61)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

81ԱՄԵԱԿ

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆ.– Տէր եւ Տիկին Վարուժան Գնունի 200 Եւրօ:

Pèlerinage annuel de SAINT GREGOIRE à TALLARD

Sous l'égide
de l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France
avec le concours de l'**Association Culturelle des Arméniens de Gap et des Hautes Alpes**

Dimanche 17 septembre à 10h30

La messe sera célébrée par
le Révérend Père Komitas **HOVNANYAN**
Curé de la Paroisse Apostolique Arménienne
St Grégoire l'Illuminateur — Marseille

Renseignements et réservations :

— Cathédrale Apostolique Arménienne
Tél. : 04. 91. 77. 84. 70
— Association Culturelle des Arméniens de Gap
Tél: 04. 92. 51. 71. 80/04. 92. 51. 00. 87

Inscription S.V.P. avant le 10 septembre

— Participation aux frais —
Aller-Retour seul: 25 Euros
Repas spécialités arméniennes: 20 Euros

(Շար. Ա. էջէն)

մերիկեան դիրքը անելի կ'առաջնորդէ, սպառնալիքները տղայական բնոյթ ունին: Նախընտրելի է հակակշիռը ամրապնդել: Միւս կողմէ, Դամասկոսէն ետք, այս չարաթավերջին ալ (Սեպտ. 2–3), ծէք Լանկ Թեհրան կ'երթայ եւ կը յուսայ պետական պատասխանատուներու հետ տեսնուիլ:

ԿՈՒՆԹԸՐ ԿՐԱՍ, գերմանացի գրագէտը, նոպէլեան դափնեկիր, որոշած է հրաժարիլ Գրիւքրիրայս մրցանակէն, որ իրեն պիտի յանձնուէր Դեկտեմբերին, այն բանալէճին պատճառաւ որ ծագած էր վերջերս, երբ ինքնակենսագրութեան հատորին մէջ, խոստովանած էր, որ պատանեկութեան Վաֆըն էՍ.էՍ.ներու մաս կազմած է:

ՊՈՒՏԻՆ աւելի կ'ամրապնդէ իր իշխանութիւնը մամուլին վրայ: Իր կողմնակիցներէն մէկն է որ գնած է ընդդիմադիր «Կոմերսանտ» թերթը եւ այն տպաւորութիւնը ծագած է որ այդ գնումը հետեւանք է բուռն պայքարի մը որ տեղի ունեցած է Կրեմլինի մէջ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տոքթ. Ռուբէն Մոմճեանի (Զուիցերիա) *մահուան առթիւ, փոխան ծաղիկի "Յառաջ"ի բարգաւաճման կը նուիրեն.– Տէր եւ Տիկին Վարուժան Գնունի 200 Եւրօ, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Այտապիրեան 200 Եւրօ:*

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Եկայք տօնեսցուք
Տօն Ծննդեան Սրբուհւոյ Կուսին Մարիամու յԱննայէն

ՈՒՐԲԱԹ, Սեպտեմբեր 8
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին, Պատարագ՝ ժամը 10ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Սեպտեմբեր 10
Բարեկենդան Սուրբ Խաչի Պահոց

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Արշալոյս Թադէոսեան մասնաճիւղը, բոլոր ընկերուհիները կը հրաւիրէ ժողովի Շաբաթ, Սեպտեմբեր 9ին, ժամը 16ին սովորական հաւաքատեղին:

□

ԿՈՉ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Սիրելի՛ Հայրենակիցներ,

Բոլորս տեղեակ ենք Լիբանանի ժողովուրդին ներկայ կացութեան մասին: Այսօր հայկական դպրոցներն ու մարզադաշտերը կը պատսպարեն բազմահազար լիբանանցի գաղթականներ որոնք խուճապահար կը հասնին ռմբակոծուած տարածքներէն:

Լիբանանահայ Օգնութեան Խաչի ընկերա-բժշկական կեդրոնին մէջ շտապ կը վիրահատուին եւ կը խնամուին հարիւրաւոր վիրաւոր քաղաքացիներ...

Ինչպէս անցեալին, Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը օգնութեան կոչ կ'ուղղէ բոլորին, որպէսզի մեր ազգակիցները կարենան իրենց քաղաքացիական եւ մարդասիրական պարտականութիւնը լիովին կատարել, առանց խտրականութեան:

Կարգը հիմա մերն է փոխադարձ օգնութեան հասնելու Լիբանանի ժողովուրդին, որ 91 տարիներ առաջ գիտցաւ իր գրկին մէջ ընդունիլ մեր ջարդուած ժողովուրդին բեկորները:

Ձեր չէքերը ուղարկեցէք.–

C B A F
Conseil d'Administration
Opération L I B A N
17 rue Bleue — 75009 Paris

ԱՐՁԱԿՈՒՐԴԻ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐ

«ՅԱՌԱՋ» ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐԵՐ ԵՒ ԺԱՄԵՐ	16€
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	
ՆԱՀԱՆՋԸ ՍՈՒԱՆՑՆԵՐԳԻ	13€
ԿՐԱԿԸ ԿՈՂՔԻՍ	12€
ԵՒ	
«ՅԱՌԱՋ – 50» (Ծաղկաքաղ 50-ամեայ հաւաքածոյէն)	19€

Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ»ի:

Թղթատարի ծախք՝ 6 €, հատը գլխաւ:

Rentrée Scolaire

ECOLE DE LA CROIX BLEUE
Section d'Issy-les-Moulineaux

La Croix Bleue des Arméniens de France (Section d'Issy-les-Moulineaux) informe que la rentrée scolaire est fixée au mardi 12 septembre. Les cours destinés tant aux enfants qu'aux adultes se tiendront de 18h à 21h à la M.C.A. 45 rue de la Défense — Issy-les-Moulineaux.

— Préparation Bac — Niveau Bac — Adulte débutant — Adulte avancé.

Renseignements sur place aux heures de cours ou auprès de Mme Guiragossian : 01. 46. 42. 45. 25 (le soir).

***

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
Section «SEVAN» de Vienne

Rentrée scolaire :
samedi 16 septembre de 14h à 17h : Dans les locaux de la Maison de la Culture Arménienne de Vienne.

- De 5 à 12 ans : Cours d'arménien «apprentissage de la langue sur outils informatiques»; danses folkloriques, chants...
- A partir de la 4ème et jusqu'en terminale, préparation pour les épreuves d'arménien du Baccalauréat.

Renseignements : Tél. : 04 74 53 25 91

l'Ecole hebdomadaire de Langue et Culture Arméniennes
« K H A T C H A D O U R A B O V I A N »
de Marseille
est heureuse d'annoncer que **la Rentrée scolaire 2006-2007** aura lieu
le Mercredi 20 septembre à 10 heures dans la Salle «Ardzrouni Tcherpachian» du Centre Culturel **SAHAK-MESROP**
339 avenue du Prado — 13008 Marseille

Tous les mercredis de 10h à 16h
des cours de langue et de culture arméniennes sont enseignés ainsi que des cours de danses, de chant et d'éducation religieuse.

Pour tous renseignements et inscriptions les responsables de l'école tiendront une permanence **le jour de la Rentrée de 10h à 17h**
ou par téléphone
Secrétariat de la Cathédrale
04. 91. 77. 84. 70

***

ECOLE SIAMANTO

La rentrée des classes et les inscriptions pour l'année 2006/2007 de l'école arménienne hebdomadaire «Siamanto» de Bagneux qui accueille les élèves de la maternelle à la préparation de l'arménien au Baccalauréat —L V I, II, III—, auront lieu le :

mercredi 20 septembre à 15 heures

à l'école Henri Wallon —
2 avenue Stalingrad à Bagneux
au cours d'une réunion animée par les responsables de l'association des parents d'élèves et les enseignantes.

Pour tout renseignement :
— Mme Lucie Dossikian: 01.45.46.10.11
— Mme Elisabeth Davidian:01.46.65.81.53

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1

Տօն անուանակոչութեան Առնուվիլի Վարարդայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ:

Ուխտի պատարագ եւ մատաղ:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

VOL • SÉJOUR À LA CARTE • CIRCUITS ACCOMPAGNÉS
Les Spécialistes des Voyages en Arménie
SABERATOURS - SEVAN VOYAGES
Paris ▸ 01 42 96 10 10 armenie@saberatours.fr
Lyon ▸ 04 78 60 13 66 sevan@selectour.com
Marseille ▸ 04 95 09 30 60 marseille@wasteels.fr
www.saberatours.fr

Association "MACHTOTZ"
Pour la Défense de la Langue Arménienne

Rentrée de l'année scolaire 2006/07

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones
Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien
L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian avec sa **METHODE AUDIOVISUELLE**
23 SEPTEMBRE 2006 — 27 JANVIER 2007: Stage de 50 heures
le samedi matin de 9h à 12h à Paris (Absentéisme exclu)

2) cours de 2e, 3e, et 4e niveaux
23 SEPTEMBRE 2006 — FIN JUIN 2007
le samedi entre 12h et 15h à Paris
Les nouveaux élèves sont acceptés à ces cours après un test de niveau.

3)Vous pouvez aussi vous procurer votre Manuel d'arménien occidental pour les non-arménophones
Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio
87 euros + 8 euros frais d'expéditon.

Pour tous ces cours et le manuel :
RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS :
01 47 50 97 51 et 01 39 46 21 66.

ԿԻՐԱԿԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 3
DIMANCHE
3 SEPTEMBRE
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ
Թիւ 327

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.523 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21.523

Ի ՅՈՒՇ ԻՐ ԾՆՆԴԵԱՆ 120ԱՄԵԱԿԻՆ

ՋՐՏՈՒՔ

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆԻՆ

Հօյհո՜յ, գետը կը թռչէ ցայգուն բամակն արծաթուած,
իր յորձքին մէջ ծեծելով անդուլ խարակն ու խութեր,
հօյհո՜յ, առուն յորդառատ դալարին ծոցն է նետուեր
գաղջ տարփանքովն իր ջուրին՝ ուր արեւը կ'ապրի դեռ:

Յակուրջի մը առկախած գիւղակն անդին կ'օրօրեն
անրջական հիւսուածքով խումբ մը ժայռի ըստուերներ.
վանքին բակը՝ կ'աղօթեն հսկայ ծառեր տարօրէն՝
որոնց տամուկ շուքին մէջ Աստուածամարն է կայներ:

Ու գիւղակին դէմ նստած, երիտասարդ ու պչրոտ,
պարտէզները՝ վերէն վար վազող ջուրին կը սպասեն.
ա՜լ յափրացած խօլ գետին անարգւանդ դարպասէն,
ու լճուրթինը խածնող լուտանքներէն արհաւրոտ:

Գիշերային ջրտուքի ժամն է. լոյսին մէջ կայնած,
մրշակն անքուն, կը սպասէ՜, ոտքը բոպիկ, բահն ուսին,
պարտէզներուն վրայ կ'իջնէ թեթեւ քօղ մը միգամած,
ու ծղրիդներ՝ լուսնակով արբշիռ՝ անվերջ կը խօսին:

Ու կ'երկարի լուսարծաթ ժապաւէնն այդ թարթառին,
ինչպէս փախչող ասուպի կոթուններն կաթնաւէտ.
աւազին վրայ ջուրերու կ'իյնայ շառաչը վէտվէտ,
խարոյկները՝ ոսկեբաշ՝ ուրեք ուրեք կը վառին:

Հօյհո՜յ, առուն կը հասնի ցանկապատին քովերէն
եւ երգի քուղ մը կու գայ պլլուած իր գօտիին.
սիւք մը կ'անցնի, տերեւներ ծափ կը զարնեն ցնծագին.
վարէն ջուրը կը խայտայ, կը խնդայ լոյսն ալ վերէն:

Թումբերն անդուլ կը բացուին, ջուրն անդադար կ'ոռոգէ
վարդենիքը, թթթաստանն, եւ ածուները բոլոր.
բահի երկու հարուածով նոյնիսկ առուն կը թքէ
օձանապուկ ձեւերով հեղուկ իրանն իր ոլոր:

Ջուրն անընդմէջ կը հոսի, ածուները կը լեցնէ,
ու, դարձուցէ՜ք, կը կանչէ ծեր մը մութին ընդմէջէն.
խիճերուն ու սիկին մէջ, բահերը՝ խո՜ւլ՝ կը հնչեն,
ու դարձուցէք, դարձուցէ՜ք կը կոչէ ձայնն անխափան:

Աղջընակ մը, արիշին տակ նստած, շե՜ր կը կանչէ,
որ յոգնաբեկ մրշակին օրօրի մը պէս կու գայ.
հողը ծըծեց ջուրերուն տարփանքն՝ որ դեռ կը հնչէ,
եւ հիմակ՝ թա՛ց՝ կը խոկայ իր երկունքին ապագայ:

ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑ

ՅՈՒՇԱԳԻՐՆԵՐՈՒ, ՎԿԱՅՈՂՆԵՐՈՒ ԶՕՀՐԱՊԸ

Գրեց՝ ԱՐՓԻ ԹՈԹՈՅԵԱՆ

Երեւանի Համալսարանի Հրատարակչութենէն Ալպէր Շարուրեանի աշխատասիրութեամբ լոյս տեսած է աւելի քան 500 էջնոց ստուար հատոր մը ուր ամփոփուած են ժամանակակիցներուն Գրիգոր Զօհրապի մասին յուշագրութիւններն ու վկայութիւնները(*): Գործը մէկն է Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան յիսնամեակը նշող բազմաթիւ հրատարակութիւններէն: Անկախ՝ գործին պատրաստութեան վաստակէն, Գ. Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան հայկական բաժնի տնօրէն Զ. Եկաւեանի ճամբով տրամադրուած նիւթականէն, որոնք նման հատորի մը ծնունդ տուած են, ուրախացնող է եւ քաջալերող՝ տեսնել թէ Երեւանի պետական համալսարանէն եւս կարելի եղած է դասական ուղղագրութեամբ հրատարակութիւն ունենալ: Սակայն այս մասին աւելի ետքը:

Զօհրապի մասին յուշագրութիւններ ու վկայութիւններ առնուած են աւելի քան չորս տասնեակ անունէ. գրող, լրագրող, ընտանեկան պարագաներ, պաշտօնակից, գործակից, հանրային դէմք, կրօնաւոր, արուեստագէտ, եւլն.: Գաղափար մը տալու համար կը բաւէ յիշել անունները Ա. Արփիարեանի, Տ. Կամսարականի, Թլկատինցի, Ա. Անտոնեանի, Գլարա Զօհրապի, Տոլորէս Լիպման-Զօհրապի, Աղասի Մեսրոպեանի, Մատթէոս Եպիսկոպոս Իզմիրլեանի?

Գր. Վրդ. Պալաքեանի: Անհատներու ընտրագրած բաժիններէն զատ, ծայր աստիճան հետաքրքրական գլուխ մը կը կազմէ «Զօհրապի եւ Վարդգէսի սպանութեան պարագաները» խորագիրով Արամ Անտոնեանի պատրաստած թղթածրարը որ Շ. Միսաքեանի խմբագրութեամբ լոյս տեսած է «Յառաջ»ի մէջ (1954 Սեպտ. 2 – Հոկտ. 13):

Հատորը կազմող գրութիւնները բաժնուած են գլխաւոր երկու խումբի. առաջինին մէջ առնուած են Զօհրապի կենդանութեան օրով հրատարակուած կամ գրուած նիւթերը, երկրորդին՝ յետ մահու գրի առնուածները (նամակ, յուշ, տպաւորութիւն, եւլն.): Ցատկապէս երկրորդին մէջ կան պատմական – քաղաքական փաստաթուղթի արժէք ներկայացնողներ, ինչպէս է կնոջը՝ Գլարա Զօհրապի ամուսնին մահէն ետք Պօղոս Նուպար փաշային ուղղած «Պատասխանատուները» խորագրուած մանրամասն նամակը, գրուած՝ 1919 Փետրուար 10ին, Լօզանէն: Նամակը որ գրուած է ֆրանսերէն, հատորին մէջ տեղ գտած է արեւելահայերէն թարգմանութեամբ որ բաւական խորթ շեշտ մը կը դնէ զօհրապեան նման հաւաքածոյի ընթերցումին մէջ: Սակայն այս կէտը միակը չէ նման հարուստ ու հետաքրքրական պարունակութեամբ գործի մը միջուկին առընչըւած յարակից բաժիններու փուշերուն:

Ցուցերու, վկայութիւններու զոյգ գըլուխները յառաջաբանով միասին գրաւած են 435 էջ, մնացեալը յատկացուած է Ծանօթագրութիւններու, անձնանուններու եւ տեղանուններու բառարաններու եւ օտար, կամ ընթերցողներու մեծամասնութեան համար ոչ ընթացիկ նկատուած բառերով կազմուած բառարանի մը: Ասոնցմէ զատ, էջատակի նոթերով ալ բացատրուած են բնագիրներուն մէջ գործածուած թրքերէն ասութիւններ, տրամուններ, ակնարկութիւններ, վայրերու դիրքեր, եւլն.:

Երկրորդ բաժինին նախորդած է լուսանկարներու ութ էջնոց ներդիր մը ուր առնուած են Զօհրապ ընտանիքին անդամներուն նկարները, 1915 Յուլիս 2/15 Թուականի Հալէպէն կնոջը ուղղած ձեռագիր նամակին պատճէնը:

«Իբրեւ առաջաբան» խորագրուած էջերու մէջ Ա. Շարուրեան որուն Զօհրապի նուիրուած առաջին աշխատասիրութիւնը չէ ներկայ հատորը, ան հրատարակութեան պատրաստած ըլլալով նաեւ Զօհրապի կեանքին ու գործունէութեան տարեգրութիւնը, երկերուն վեցհատորեակը, կը շեշտէ թէ այս մէկուն առաջնորդած է երեւելի դէմքերու կեանքն ու գործը ուսումնասիրողին կարելի չափով լայն ատաղձ տրամադրելու ձգտումը: Ատիկա իրագործելու ճամբուն վրայ սկզբունք դրած է ատաղձին հաւաստի ըլլալու հանգամանքին ստուգումը եւ յուշագրողին, վկայողին անաչառ, անկանխակալ վերաբերումը: Եւ այս նկատումներով ալ եղած են էջեր որոնք հատորէն դուրս ձգուած են, մէկ կամ միւս չափանիշին համապատասխան չնկատուելով: Ա. Շարուրեան յառաջաբանին մէջ մէկ-մէկ թըւած է զանոնք, բացատրելով զանցումի պատճառները: Վերջաւորութեան ըրած է կարեւոր նշում մըն ալ թէ չի բացառեր որ հատորէն դուրս մնացած այլ նիւթեր ըլլան որոնք անծանօթ են իրեն ու այդ կարգի հաւանական թերիներու համար խնդրած է ընթերցողին ներողամտութիւնը: Անոնցմէ է օրինակ Հայկանոյշ Մառքի յուշերու այն պատառիկը որ առընչըւած է Զօհրապի. գրագիտուհին կը պատմէ թէ որպէս խմբագիր «Ծաղիկ» հանդէսին, գացած է Զօհրապին ալ աշխատակցութիւնը խնդրելու եւ ան ձայնարգելի տակ հասկցուցած է թէ իր անձը շատ ապահով չի նկատուիր ու այդ օրերուն (1905) շատ խոհեմ բան պիտի չըլլայ նման աշխատակցութիւն, եւլն.(**):

Զօհրապի յուշագիրներուն նուիրուած հատորը, ինչպէս կ'ըսէ խմբագիրը, նիւթեր խմբած է անոր կեանքի բոլոր շրջաններուն վերաբերող. մանկութեան տարիներէն մինչեւ եղերական ծանօթ վախճանը, այդ կեանքին կարեւոր հանգրուանները, գրական մարդու, քաղաքական մարդու, իրաւաբանի, ազգային ու հանրային դէմքի, նրբաճաշակ կենսասէրի ա-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՍԱՐԵԱՆ՝ ԱՐԴԻԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԼԵՌՆԱՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

– ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ –

Ա. ՄԱՍ

Բնութենական նկարչութեան մէջ լեռնանկարչութիւնը եւ ծովանկարչութիւնը կը կազմեն երկու գլխաւոր բեւեռներ, որոնց միջոցաւ նկարիչները արտայայտած են մարդուն եւ իրենց ամենախոր խոհերը, յոյզերը եւ տեսարանին առթած հրմայքը: Ինչ կը վերաբերի լեռնանկարչութեան, անցնող տասնամեակին անոր նուիրուած քանի մը ցուցահանդէսներ գայն ներկայացուցին որպէս հարուստ բնագաւառ մը, դարերու երկայնքին յաճախ նկարիչներու երեւակայութիւնը եւ իմացականութիւնը գրաւող:

Մարտիրոս Սարեանի (1880 – 1972) ասպարէզի սկիզբէն իսկ, լեռը կարեւոր ներկայութիւն մը եղած է եւ հետզհետէ կեդրոնական եւ հիմնական տեղ գրաւած իր արուեստին մէջ: Սակայն, նախքան անոր զգեցած հանգամանքին քննարկումը, հարկ է ընդհանուր ակնարկ մը նետել նկարիչին գեղարուեստական կազմաւորման եւ լիացման վրայ, ուր ազգային պատկանելիութեան հարցը կարեւոր դեր ունի, որպէս դրսեւորում:

ՀԱՆԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ի՞նչ է, որպէս մշակութային դերակատար, արուեստագէտի մը կապը ազգային գաղափարախօսութեան հետ, եթէ տուեալ պարագայի մը նման բան գոյութիւն ունի: Պիւթագորասի (Ն.Ք. 569 – 493) համար, «Մեծ մտածողները, ըլլան անոնք բարենորոգիչներ, բանաստեղծներ կամ իմաստասէրներ, ազգային մտածողութեան արտադրութիւն չեն. ընդհակառակն, ազգային մտածողութիւնն է, կամ կրնայ ըլլալ, մեծ մտածողներուն արտադրութիւնը, որովհետեւ այս վերջինները կը ճշդեն նուաճելի խտէալը եւ ժամանակի ընթացքին ժողովուրդը այդ մակարդակին կը բարձրանայ կամ, ըստ ծագած պայմաններուն, չի կրնար անոր հասնիլ»[1]: Թերեւս դժուար է պատկերացնել որ այս գաղափարը շուրջ 2500 տարի առաջ արտայայտուած ըլլայ, ինչ որ կը հաստատէ հարցին գոյութիւնը հինէն ի վեր եւ թէ ուղղակի մեր ներկային կը վերաբերի, որ շարունակութիւնն է յատկապէս այս վերջին երկու դարերու ընթացքին ազգային երեւոյթին աննախընթաց վերազարթնումին եւ հրահրումին:

Սարեան կը ծնի Նոր Նախիջեւան, Ռուսաստան եւ կ'աճի շրջանի մը ընթացքին երբ ազգային եւ ազգայնական գաղափարները եւ իրադարձութիւնները բուռն ճակատումներու եւ դիրքաւորումներու կ'առաջնորդեն հաւաքականութիւնները, ժողովուրդները: Մէկ կողմէ ազատութեան եւ անկախութեան ձգտող եւ գայն նուաճող ազգեր, միւս կողմէ ամէնուրեք զանոնք ճզմող եւ իրարու դէմ պատերազմող մեծ պետութիւններ եւ ազգութիւններ, որոնք Ի. դարու արհաւիրքներուն առաջնորդեցին: Նկատի առած Սարեանի պատկանելիութիւնը, որպէս ճնշըւած եւ անիրաւուած ժողովուրդի զաւակ, օտարութեան մէջ ծնած եւ հասակ առած, իր պարագան կարելի է նմանցնել իրեն ժամանակակից լիթուանացի Միքալոյուս Քոնսթանթինաս Չուրլիոնիսի (1875 – 1911)[2]: Ազգային զուգահեռներէ[3] անդին, իրենց արուեստը նաեւ կը պարզէ հասարակաց տուեալներ, եւրոպական, ռուսական եւ արեւելեան գեղարուեստի աշխարհին մօտէն աղերսուող:

Մոսկուայի մէջ, ուր կը ժամանէ 1896ին, մուտք գործելու համար քաղաքին Նկարչութեան, Քանդակագործութեան եւ Ճարտարապետութեան Ուսումնարանը, Սարեան մօտէն կը շփուի ժամանակի գեղարուեստական երեւոյթներուն, ըմբռնումներուն եւ գաղափարներուն: Նախքան այս միջավայրին իր մաս կազմելը, աշակերտական տարիներու իր գործերը, դիմանկարներ եւ բնանկարներ, ցոյց կու տան ԺԹ. դարու իրապաշտութեան և բընապաշտութեան իր հետեւիլը, անոնց մէջ մութ մոխրագոյնի եւ սրճագոյնի տիրապետութիւնը: Սակայն 1903ի իր բնանըկարներուն մէջ մածուկային ներկին եւ լայն, ուժական, արտայայտիչ վրրձնահարուածներու դրոյթը կը պարզէ իր կատարողական հմտութիւնը, մինչ նոյն տարուան ընթացքին իրագործուած այլ պաստառ մը, «Երեկոն պարտէզին մէջ», իր լայն վրձնահարուածներով, լոյսի խաղով եւ բնանիւթով, կը յայտնէ ուղղութիւնը զոր Սարեան քիչ ետք եւ ընդմիշտ պիտի որդեգրէ, արեւելեան ջերմ լոյսով եւ գոյներով ողողուած գեղջկական աշխարհը, անոր նմանող աւանները եւ բնութիւնը պատկերող, որով կարծէք իր մանկութեան տոհմիկ ու պարզունակ աշխարհը շարունակաբար վերապրի, ինչ որ իր գործերը կ'օժտէ մարդկայնական հաղորդական եւ մտերմիկ նկարագիրով: Այս հոլովոյթին մէջ, 1900ական առաջին տասնամեակի ընթացքին, Սարեան խորհրդապաշտ բեղուն շրջան մը կ'ունենայ, ինչպէս իրեն ժամանակակից բազմաթիւ երիտասարդ արուեստագէտներ, որոնցմէ Չուրլիոնիս (նոյն ատեն յօրինող, որ կը ձգտի երաժըշտութեան եւ նկարչութեան միաձուլման). Սակայն եթէ Լիթուանացիին երկերը աւելի իմացապաշտ են եւ խոհական, Սարեանինները զգայական են, խոհական եւ արտայայտչական. եթէ առաջինին ստեղծագործութիւնները համանըւագներ են եւ սոնաթներ (ինչպէս ան անոնցմէ ոմանք կը խորագրէ), երկրորդինը երգեր են, հովուերգական, սիրային եւ կենսալից: Երկու արուեստագէտներն ալ, իրենց յատկութիւններով եւ առանձնայատկութիւններով, կը գտնուին ռուսական խորհրդապաշտութեան ծայրամասին, ինչպէս իրենց հայրենիքները, նախնիներու երկիրը, իւրաքանչիւրը իր երկերուն մէջ մոգական շունչ մը ներմուծելով, յատկապէս Սարեանի հէքեաթապաշտ ջրանկարները նկատի առած:

Այս խորհրդապաշտ, գեղեցիկ եւ թարմաշունչ ջրանկարներու շարքէն ետք, խոհական եւ անրջային չնաշխարհ մը պատկերող, Սարեան արմատականօրէն մուտք կը գործէ նոր հանգրուան: Առանց լրիւ կերպով լքելու խորհրդապաշտութիւնը (ինչ որ մերթ ընդ մերթ երեւան պիտի գայ իր ասպարէզի ամբողջ երկայնքին), նկարչական նոր կիրարկում մը կ'որդեգրէ, թերեւս կամ հաւանաբար Մոսկուա Վենսան վան Կոկի (1853 – 1890) եւ Փօլ Կոկէնի (1848 – 1903) գործերուն ծանօթանալով: Անոր առաջին արտայայտութիւններէն մէկը կը հանդիսանայ, եթէ ոչ առաջինը, 1905ի «Արեւուն հմայքը»ն: Նոր լոյս մըն է որ կ'երեւի Սարեանի արուեստին մէջ, տաք արեւուն ջերմ լոյսը, որ հիմնական յատկանիշներէն մէկը պիտի դառնայ իր արուեստին: Ան հարաւի լոյսն է զոր նոյն տարուան ամառը իրենց կարգին Անտրէ Տըրէն (1880 – 1954) եւ Անրի Մաթիս (1869 – 1954) կը յայտնաբերեն Ֆրանսայի հարաւը, Միջերկրականի ափին գիւղ մը, Գոլիուր, ուր կ'իրագործեն վայրենապաշտ իրենց առաջին գործերը, վառ գոյներով յագեցած: Ասոնց եւ Սարեանի այս նկարին մէջ, լոյսէն զատ, կան զարմանալի նոյնութիւններ իրարմէ անտեղեակ, ինչ կը վերաբերի նաեւ միագոյն տարածութիւններու կիրարկման եւ ստուերալոյսի ձեռքբերման՝ գունային յարաբերութեամբ աւելի քան ստուերալոյսի դասական պատկերմամբ, առոր լուսաւոր եւ մութ գոյներու մէկտեղումով կամ յարակցումով: Քսանհինգ տարեկան Սարեան կը կերտէ նկարչական լեզու մը, ուշագրաւ կերպով ինքնատիպ, թէ՛ իր պատկերած աշխարհով եւ թէ՛ նկարչականօրէն, կիրարկելով կատարման ոճ մը որ, եթէ կը կրէ Անրի տը Թուլուզ-Լոթրէքի (1864–1901) կամ վան Կոկի կորատուած, հատու եւ զուգահեռ վրձնահարուածներու դրոյթին ազդեցութիւնը, սակայն կը նուաճէ իրեն յատուկ ուժականութիւն մը, երբեմն ցուցական կամ գերիշխող, որուն բերմամբ այլազան գործերու մէջ խոհականութիւնը որոշ չափով կը տուժէ, նաեւ կարգ մը կերպարներու եւ կենդանիներու չեշտակի թատերականացման եւ յարդարային ու պատկերազարդային գծայղացման պատճառով, ինչպէս եւ շարք մը դիմանկարներու հռետորական արտայայտութիւններուն:

Այս շրջանէն յատուկ ուշադրութիւն կը գրաւեն քանի մը երկեր որոնցմէ իւրաքանչիւրը, որպէս իր տեսակին մէջ եզակի, հանգիտութիւններու ծիրը կ'ընդլայնէ, Սարեանը կապելով այդ շրջանին եւ նախապէս Եւրոպա կազմուած ու գործող արուեստի մէկէ աւելի ուղղութիւններուն: Ասոնք են.– «Ջրհորին մօտ, տաք օր»ը (1908), «Առաւօտը Սթաւրինոյի մէջ»ը (1909)[4], «Ցայգային տեսարան»ը (1911) եւ «Քալող կին»ը (1911):

***

«Ջրհորին մօտ, տաք օր»ը կը պատկերէ հէքեաթային տեսարան մը, դեղինով եւ բաց կապոյտով տիրապետուած, հողա-

Գրեց՝
ԱԼԵՔՍԱՆ ՊԷՐԷՃԻՔԼԵԱՆ

գոյն կարմիրի եւ մութ կապոյտի այլազան վրձնահարուածներով ընկերակցըւած: Տղամարդ մը, երկու ձիերով կ'ուղղուի դէպի կեդրոնի ծառին տակի ջրհորը կամ անոր մէջ նայող մանկամարդը, որուն ետին կանգնած է այծեամ մը: Եղածը ժամադրութի՞ւն է թէ անսպասելի հանդիպում: Տղան աղջկա՞ն համար կու գայ, ասոր հետ «փախչելու», թէ ձիերը ջրհոր բերելով, անակնկալի դէմ յանդիման կը գտնուի գեղուհին տեսնելով, որպէս երազ մը: Սարերու աղջի՞կ մըն է որ այծեամին, սիրոյ խորհրդանիշին հետ գիւղ իջած է, ջուրի հայելիին մէջ ինքզինք դիտելու, իր բախտը փնտռելու, իր երազներուն իշխանը, այժմ դէպի իրեն եկող եւ կամ իրադարձութիւն մը գուշակելու: Ծառի կոճղին, լեզուն դուրս ինկած շուն մը կայ (որ յաճախ կը տեսնուի Սարեանի այդ շրջանի գործերուն մէջ եւ անկէ շատ տարիներ ետք ալ): Գիւղը ամայի եւ անկենդան կը թուի: Ծառը, որ տարածուն ստուերով, իր հովանիին տակ առած է ջրհորը, «հուրին» և այծեամը: Բայց ի՞նչ ծառ. ան իբրեւ թէ ինքնին արեւ մը դարձած ըլլայ, իր լոյսով բովանդակ տեսարանը ողողող, որպէս օղակակերտ հարթ սկաւառակ մը՝ գունագեղ կոճղի գագաթին: Այստեղ հէքեաթապատ խորհրդապաշտութիւնը ոչ միայն պատկերուած նիւթով կ'արտայայտուի այլ նաեւ կերպառականօրէն, վրրձնահարուածին ընդմէջէն, կարծէք ասոր իւրաքանչիւր զարկը ինքնին շող մը ըլլայ, ծառ–արեւէն արձակուող կեդրոնախոյս շարժումով մը, որոնք հակակշռըւած են բլուրի ծառերուն եւ անոնց վարը գտնուող տափաձեւ երեք տուները, ինչպէս եւ նկարի կեդրոնի ջրհորին մէջ նայող աղջիկն ու իր ետին կանգնած այծեամը պատկերող ուղղահայեաց զուգահեռ զարկերով, հաստատունութիւն տալու համար ընդհանուր կառոյցին: Միայն դեղինով եւ բաց կապոյտի յարաբերութեամբ տիրապետուած արեւաշող այս տեսարանով Սարեան նաեւ տաղ մը կը ձօնէ տպաւորապաշտութեան, յատկապէս Գլօտ Մոնէի (1840–1926) եւ վան Կոկի:

Այս պաստառը թերեւս կարելի է զետեղել ծառանկարչութեան այն շարքին մէջ, որ իրմէ ութ տասնամեակ առաջ սկիզբ առած էր անգլիացի Սէմըըլ Փալմըրով (1805 – 1881), հաւանաբար միջնադարեան մանրանկարներէ ներշնչուած, շրջանի մը ընթացքին երբ, գլխաւորաբար Հենրի Ֆիւզէլիի (1741 – 1825) եւ Ուիլիըմ Պլէյքի (1757 – 1827) աշխատանքներով, ոգեկան հակազդեցութիւն մը տեղի կ'ունենար արձանային եւ «ցուրտ» նորադասականութեան, խուժող ճարտարարուեստականացման եւ նիւթապաշտութեան դէմ, մարդկային հոգիին ծալքերը եւ գոյութենական տագնապները արծարծելով, մինչ միջնադարեան շրջանը կը վերարժեւորէր, որպէս ոգեկանութեան ժամանակաշրջան: Ասով կը գտնուինք խորհրդապաշտութեան սկիզբներուն, երբ ծառը կը դադրի բնութենական պարզ տարր մը ըլլալէ ու կը դառնայ մերթ զգլխիչ հսկայ բոյս մը կամ ծաղկեփունջ մը, պալատուն կաղանդի ծառի մը նման –ինչպէս Փալմըրի «Պարտէզ Շորէմի մէջ» (շ. 1829) եւ «Կախարդական խնձորենին» (1830)– եւ կամ, քանի մը տասնամեակ յետոյ, «կրակ»ի լեզուներու խուրձի մը կը վերածուի վան Կոկի կարգ մը նկարներուն մէջ: Կախարդական եւ պալատուն ծառեր պիտի նըկարեն նաեւ խորհրդապաշտութեան վարպետներէն Օտիլոն Ռըտոն (1840 – 1916), յատկապէս Ֆրոնֆրուատի Աբբայարանին իր որմնանկարներուն մէջ, ապա Փիէր Պոնար (1867–1947), ծառի ամենաբեղուն բանաստեղծական նկարիչը, անոր նուիրըւած իր բազմաթիւ երկերով, որոնցմէ՝ «Ծաղկած նշենին» (1946 – 1947), իր վերջին պաստառը: ԺԹ. դարու աւարտին, Փօլ Սերիւզիէ (1864 – 1927), Նաբի խումբէն, կը նկարէ խնձորաքաղի տեսարան մը որուն մէջ ծառին վրայ խնձորները կարմիր գունտերու կը նմանին: Նոյն մօտեցումով նորվեկիացի Էտվարտ Մունք (1863–1944) կը նկարէ «Դրախտի խնձորենին իր «Նախանձ» (1895) պաստառին մէջ: 1930ին, երբ Սարեան կ'իրագործէ այդ տարիներու իր ամէնէն գեղեցիկ պաստառներէն մէկը, «Նռենին», նոյնանման պատկերում մը կը կիրարկէ[5]:

***

«Առաւօտը Սթաւրինոյի մէջ»ով Սարեան խորհրդապաշտ այլ տեսակի երկ մը կ'իրագործէ որ, իրական կամ անկէ մեկնած տեսարան մը կամ դրուագ մը պատկերելով հանդերձ, կը յղանայ խոհական ու թելադրական իր ամէնէն [illegible] պաստառներէն մէկը, «Ցայգային տեսարան»ի կողքին: Երկուքին մէջ ալ առաջին տեսադաշտին վրայ կը գտնուին հորիզոնականօրէն տեղ գրաւած կենդանիները: Առաջինին մէջ ասոնք խառնածին կերպարանք մը ունին, ինչ որ աւելի կը շեշտէ նկարին խորհուրդը (շուն–մա՞րդ) ձախ կողմը գետնին բազմած, իսկ միւսը (շուն – աղուէ՞ս) աջին կանգնած: Երկրորդին մէջ ցուլ մը որ, իր անկիւնային դիրքով, կարծէք նոր այդ վայրը մտած ըլլայ:

«Առաւօտը Սթաւրինոյի մէջ»ը կը պարզէ խիստ ժուժկալ համադրումով տեսարան մը, որ իր կառուցականութեամբ քանի մը տարի ետք Ռուսաստան կազմըւած կառուցապաշտութիւնը աւետողներէն կարելի է նկատել: Հորիզոնական բաժանումներ (գետինը, կառոյցները, երկինքը) կը նախապատկերեն Սարեանի աւելի ուշ յղացուած լեռնային այ[illegible] բնանկարներ եւ միւս կողմէ դի[illegible] կը ներգրաւեն ուղղակիօրէն: Տի[illegible]ոյթը հորիզոնականն է եւ ուղղահայեացը, մինչ կառոյցներու շեղակի եզ[illegible] դիտողին նայուածքը կը յղեն նկարին միւս մասերուն վրայ, յատկապէս կենդանիներուն: Երկու ծառեր, [illegible] լուսաւոր իսկ ձախինը մութ, ուղղահայեաց կշռոյթը կը շեշտեն եւ մէջտեղի մասը երկու կողմէն կ'եզրեն, մեր ուշադրութիւնը կեդրոնացնելով «վրան»ին վրայ, որուն կոր վերնամասը կը [illegible] թէ՛ երկու ծառերուն ու լուսին[illegible] եւ թէ՛ աւելի ճկուն կը դարձնէ [illegible] ընդհանուր կազմը, այլազանութիւն ներ[illegible]ով գերիշխող ուղիղ գիծերու կողքին: Միւս կողմէ, վրան – Համ[illegible] կեդ-

րոնականութիւնը մեղմելու համար, աջի կառոյցը, լուսաւոր ծառի եռին, դէպի իրեն կը տանի դիտողին ուշադրութիւնը, նաեւ «վրան»ի շեղակի կողին բերմամբ (աջի ծառը իր թեթեւ թեքումով զայն կը կրկնէ, որպէս արձագանգ), որ այդ կառոյցի կողին հետ կը կազմէ կատարեալ եռանկիւն մը, որուն վերի գիծը կ'եզերէ լուսին – արեւը, որ աւելի մօտ ըլլալով կեդրոնի «վրան»ին, մեր նայուածքը կրկին անոր կը բերէ:

Կշռութային նոյն հնարքը տեղի կ'ունենայ նաեւ ձախ կողմը: Կեդրոնական «վրան»ին ձախ եզրը, շեղակիօրէն կ'իջնէ դէպի վար ու կանգ կ'առնէ ուղղահայեաց սպիտակ կազմին վրայ, որ կը կրկնէ «վրան»ի մուտքին ձեւը եւ նոյն ատեն կը հակադրուի անոր մթութեան, կրկնելով երկու ծառերու հակադրութիւնը, ինչպէս եւ անասուններուն, մէկը սրճագոյն, միւսը սեւ: Ասոր կից գտնուող մութ ծառին եւ «վրան»ի մուտքի եռանկիւն գագաթին միջեւ կայ այլ եռանկիւն մը (երկրորդ «վրան»ի մը վերնամասը), դեղին, որ միջանկեալ անցքը կը հանդիսանայ ձախի սպիտակ կառոյցի եռանկիւն գագաթին եւ կեդրոնի «վրան»ին մուտքին միջեւ, որով կը ստեղծուի եռանկիւններու եւ անկիւններու խաղ մը կամ փոխյարաբերում մը որ բովանդակ պաստառին վրայ կը տարածուի եւ կուռ, պիրկ ու ուժական կը դարձնէ համադրումը: Համաչափօրէն պատկառազդու: Այս բոլորը տեղի կ'ունենայ հանդարտ, անշարժացած մթնոլորտի եւ կացութեան մէջ, ուր լոյսը անիրական է, անդրային: Մեծ «վրան»ը, գոց, իր վրայ կը կեդրոնացնէ խորհուրդը որպէս գաղտնիքներու «տուփ» մը կամ «արկղ» մը, որ կոթողային եւ դամբարանական զգայնութեամբ մը կը պատէ նկարը: Իսկ ձախի շուն – վագրը (որ կը կրկնէ «վրան»ին երանգաւորումը, երկուքին միջեւ նոյնացում մը ստեղծելով), աչքերը լայն բացած եւ սողալու վիճակի մէջ, իր դիմացը կը նայի, նկարէն դուրս գտնուող բանի մը, իբրեւ թէ պատրաստուի իր զննածին եւ սեւեռածին վրայ յարձակելու, մինչ իր եւ տին, սեւ շուն – աղուէսը, կը սպասէ անշարժ: Մղձաւանջային վիճակ:

***

«Ցայգային տեսարան»ը եւս տագնապի արտայայտութիւն է: Եթէ «Առաւօտը Սթաւրինոյի մէջ»ի կենդանիներուն ներկայութիւնը բնական կը թուի, որպէս «պահակ»ներ, նոյնը չէ «Ցայգային տեսարան»ի ցուլի պարագան: Ասով Սարեան կը ստեղծէ անբացատրելի առեղծուած մը եւ կը յառաջացնէ ցնցումը, ցուլին (յանկարծակի՞) մուտք գործելով վայրէն ներս: Դիտողը հարց կու տայ թէ ան ուրկէ՞ եկած է այդ գիւղը կամ աւանը, գիշերը,* եւ կանգ առած այդ կէտին, որպէս սպառնալիք մը, երբ տեղւոյն բնակիչները կը նիրհեն կապոյտ աշխարհի մը մէջ, խաղաղութիւն խորհրդանշող: Արդեօ՞ք վայրը ամայի է: Ինչո՞ւ դարաձակալ վտանգի ներկայութիւնը երկու նկարներուն մէջ ալ: Աւելի նախազգացո՞ւմ մըն էր թէ անյայտէն թաքուն վախի մը արտայայտութիւնը, որ իր բարեփոխուած երեւումը պիտի գտնէ դիմակներուն մէջ, որոնք տարիներու տեւողութեան երբեմն պիտի երեւան Սարեանի նկարներուն մէջ:

Համադրական առումով, եթէ «Ցայգային տեսարան»ը չի կրկներ «Առաւօտը Սթաւրինոյի մէջ»ի բարդ կառոյցը, ան կը գտնէ այլ համադամանք մը, որպէս գերիրապաշտ արտայայտութիւն՝ իր առեղծուածային եւ մղձաւանջային բովանդակութեամբ, գերիրապաշտութեան հրապարակ իջնելէն շատ առաջ, մանաւանդ որ Սարեանի այս երկը ոչ միայն երազային կացութիւնը կը ներկայացնէ, այլ նաեւ, իր մեծ թեյադրականութեամբ՝ բազմիմաստ դրութիւնը:

Տեսարանը եգիպտական գիւղ մը կը պատկերէ, նկարիչին կողմէ Եգիպտոս տեսնուած կամ անոր յիշատակներէն մտայղացուած, իր պարզ քառանկիւն տուներով, արմաւեններով եւ կեդրոնի ծառով: Այստեղ ալ տիրող կշռոյթը հորիզոնականն է եւ ուղղահայեացը, սակայն պիրկ եռանկիւններէ զերծ ըլլալով, աւելի մեղմ է քան «Առաւօտը Սթաւրինոյի մէջ»ի կշռոյթը, ինչ որ անդորրի եւ անշարժութեան զգայնութեան զարկ կու տայ, մանաւանդ ցուլին անշարժութեամբ չեշտուած: Ասոր կ'ընկերանայ միջոցին բաժանումը ուղղահայեաց համահաւասար երկու մասերու, որուն կեդրոնին կը գտնուին ծառը եւ մութ պատը, իսկ երկու ծայրերուն ձախ եզրի ոմը եւ աջի արմաւենին: Ասոնք, որպէս սիւներ, փոթողականութեամբ կ'օժտեն տեսարանը, վեհութիւն արտայայտող, մինչ եռեւի արմաւենին իր ուղղահայեացութեամբ անոնց կ'արձագանգէ:

Դիտողին ուշադրութիւնը նախ ցուլին վրայ կը կեդրոնանայ, ապա աստիճանաբար դէպի ձախ կ'ընթանայ, նկարին խորը եւ, որպէսզի յառաջանալով նկարէն դուրս չելլէ, ծայրագոյն ձախի պատը զայն կը կասեցնէ: Այս հոլովոյթը որ ցուլէն կը սկսի, չեշտուած է իր վերեւը գտնուող եւ իրեն զուգահեռող արմաւենիի ճիւղով: Այսպէս, երկուքը մեր ուշադրութիւնը կ'ուղղեն դէպի կեդրոնի ծառը եւ մութ պատը, որ կրկնուելով եռին գտնուող երկրորդ տան կողի պատով, մեր աչքերը կը տանին դէպի ձախ: Կեդրոնի ծառի կոճղին թեթեւ կորութիւնը, միշտ դէպի ձախ, կը մեղմացնէ ուղղահայեաց եւ հորիզոնական գիծերու տիրականութիւնը, մինչ իր շուքը, կրկնելով ցուլին դիրքաւորումը որպէս արձագանգ, իր կարգին դիտողին նայուածքը կը փոխադրէ դէպի ծայրագոյն ձախ պատը, ծառերուն ուղղահայեացութիւնը կրկնող: Գոյութիւն ունի նաեւ երկրորդ յարաբերում մը, որուն գլխաւոր դերակատարը յետնամասի աջի արմաւենին է, որ իր տարածուած ճիւղերուն հորիզոնական կորութեամբ, իրարու կը շաղկապէ աջ ծայրամասի արմաւենին եւ կեդրոնի ծառը. սակայն, իր կարգին, իր դէպի ձախ թեթեւ թեքումով եւ այդ ուղղութիւնը ցոյց տուող շուքով, այդ շաղկապումը կը տարածէ նաեւ նկարին այդ կողմը: Երկրորդ առումով, արմաւեններու ճիւղերուն կորութիւնը և կեդրոնական ծառին թեքող կոճղը ու իր բոլորաձեւ սաղարթախիտ գագաթը մեղեդիականութիւն կը ներմուծեն ուղիղ գիծերով տիրապետուած համադրումէն ներս, որպէս մեղմ օրօր մը, խաղաղ քունին ընկերացող: Աջէն ձախ եւ ձախէն աջ այս երթուդարձը անընդհատ կը շարունակուի, ժամանակին անցքը յատկանշելով եւ մարմնաւորելով, որպէս օրերու անվերջ յաջորդականութիւն:

Քիչ մը աւելի խորացնելով մեր զննումը կը նկատենք թէ դէպի ձախ ընթացող ուղղութիւնը կը թելադրէ ցուլին այդ վայրը հասնիլը եւ, հակառակ անոր կանգ առած ըլլալուն, անոր դէպի առաջ ուղղումին կարելիութիւնը, ինչ որ զարկ կու տայ զարգացումի մը հաւանականութեան: Ասով կը ստեղծուի սպասողական վիճակ մը, ուր վտանգի զգայնութիւնը աւելի ուժգին կը դառնայ կեդրոնի ծառին, ասոր շուքին եւ կից պատի մթութեամբ, որ գիշերուան մութին խորութիւնը կը մարմնաւորէ եւ նոյն ատեն դարանակալ վտանգը, կարծէք նոյն գոյնի սեւ ցուլը իր ժամանումին անտեղեակ բնակիչներու զարթնումին սպասէ, որպէսզի անոնց վրայ յարձակի անակնկալ կերպով:

Ցուլին առեղծուածային եւ մղձաւանջային ներկայութիւնը Սարեանի այս երկը կը փրկէ հետեւորդի գործ մը ըլլալէ, նկատի առած իրմէ առաջ կապոյտով պատուած նկարներու գոյութիւնը, ի մասնաւորի Փապլօ Փիքասոյի (1881 – 1973) Կապոյտ Շրջանին յատուկ: Փիքասոյի այդ գործերը վիպապաշտ, թշուառապաշտ եւ երբեմն գրականականօրէն խորհրդապաշտ երկեր են, ողբերգականը ուղղակի պատկերող: Սարեան իր այս պաստառով անուղղակիօրէն կը «խօսի» ողբերգութեան, տագնապի եւ վախի մասին (աւելի յատուկ մեր ժամանակներու հոգեբանական եւ գոյութենական հարցերուն), այնքան նրբօրէն եւ զուսպ, որ առաջին հերթին կրնայ աննկատ անցնիլ: Իսկ ինչ որ այստեղ զարկ կու տայ թեյադրական անխառն բնոյթին, այն հետեւողականութեան բացակայութիւնն է, որ կը յայտնուի այդ տարիներու իր գործերէն ոմանց մէջ, յատկապէս շուներ պատկերող:

***

«Քալող կին»ը, Սարեանի Եգիպտոս այցէն ներշնչուած, տարբեր է վերիններէն թէ՛ նկարչական եւ թէ՛ բովանդակութեան իմաստով, անջատ ըլլալով այն խորհրդապաշտութենէն որ կը յատկանշէ նախորդ երեք գործերը: Այստեղ Սարեանի մտահոգութիւնը կեդրոնացած է նկարչականին աւելի քան բովանդակութեան նկարագրական մեկնաբանման վրայ, քանի որ ներկայացուածը պարզ կին մըն է, դիմածիրային դիրքով, առանց դիմանկարչական յատկանշման կիրարկումի, զայն նկատի ունենալով զուտ ձեւերու համոյթ մը, քան թէ եռատարածական կազմ մը:

Նկարին գաղափարը յաջորդած է փոքր չափի ճեպանկարի մը, բայց արդիւնքը եղած է արմատական գործ մը, ոչ միայն Սարեանի նկարչութիւնը նկատի առած, այլ՝ այդ ժամանակաշրջանին: Նկարին գծայղացքը եւ միագոյն մակերեսներու դրոյթը, ուր դիտումնաւոր կերպով ծաւալային ոչ մէկ աշխատանք կայ, ցոյց կու տայ արուեստագէտին ներշնչուած ըլլալը եգիպտական հին արուեստէն, ինչպէս իրմէ առաջ Կոկէն, իր «ԹԱՄԱԹԵԹԷ (Շուկան)» (1892) գործով ուր, հակառակը Սարեանի, Խաղաղականի հեռաւոր կղզիները ապրող նկարիչը լման չէ կիրարկած միագոյն հարթ մակերեսներու դրոյթը: Սարեան նոր ձեւով կը գործադրէ այս մէկը եւ այդ մակերեսներուն միջեւ յարաբերութիւնը, նկարը անոնցմով կառուցանելով եւ լոյսը ձեռք բերելով, նախքան Մաթիս [6] եւ սեզմական խորանարդապաշտութիւն: Նըկարչական արդիական, առաջնակարգ եւ պիրկ ուժականութիւն մը կայ այստեղ, յղացքի թարմութիւն մը, երկար գիծերու համոյթ մը, սլաքներու նման այլազան ուղղութիւններով գացող, որոնք թէ՛ շարժում կը ներմուծեն տեսարանէն ներս եւ թէ զայն կը կառուցանեն անկաշկանդ կշռոյթով մը որ, գունային զուսպ այլազանութեան առընթեր, անմիջական կը դարձնեն նկարչական յղացքը:

«Քալող կին»ին մէջ Սարեան նկարած է երեք տարր.– կինը, իր վեր բռնած ափսէն եւ յետնամասի փարթամ բոյսը: Այստեղ ամէն ինչ ենթարկուած է աննախընթաց զտումի, դառնալով լոկ գունային մակերեսներու համոյթ մը, ուր մանրամասնութիւնները չքացած են, բացի քանի մը հորիզոնական փոքր վրձնահարուածներէ, կնոջ աչքը, քիթն ու բերանը ներկայացնող, մինչ կարուկ եւ երկար գիծեր կը յատկանշեն անապատային կանաչ բոյսին տերեւներուն գիծերը: Ասոնցմէ զատ, մնացեալը հարթ մակերեսներու համախմբում մըն է, կիզիչ արեւով լուսաւորուած: Համադրումը այնքան պարզ, նոյնքան կուռ է, մինչ գունաւորումը համառօտ, բաց դեղինէ, օգրէ, կանաչէ, մութ կապոյտէ, հողագոյն կարմիրէ եւ սեւէ բաղկացած: Սարեան, առանց իրականութիւնը վերարտադրելու, զայն կը թելադրէ, սակայն ստեղծելով նկարի՛ն իրականութիւնը, ինքնիր կառոյցով եւ էութեամբ պայմանաւորուած, իրականէն անկախ: Այսպէս, փոխանակ գետնի աւազի գոյնին, որ նոյն երանգով պէտք է երեւայ վերը, տերեւներուն միջեւ, նկարիչը օգտագործած է բաց դեղինը, ինչ որ այդ միջանկեալ հատուածները կը դարձնէ վերացական եւ նկարի լոյսին կու տայ յաւելեալ պայծառութիւն: Կինն ու բոյսը, որպէս անջատ էութիւններ, իրարու կը կապուին իրարու արձագանգող հորիզոնական, սեւ շուքերով, նկարի աջին, եւ կնոջ վերցուցած հորիզոնական սեւ շուքերով, նկարի աջին, եւ կնոջ վերցուցած հորիզոնական ափսէով, նոյնպէս սեւ, որով ան կը փոխադրէ բրգաձեւ կոյտ մը, թերեւս որպէս ակնարկութիւն Եգիպտոսի բուրգերուն:

Նկարին ուժականութիւնը ոչ միայն կեդրոնախոյս ճառագայթներու նման բացուած եւ սլացող տերեւներէն կը ծնի, այլ նաեւ այն իրողութենէն որ անոր բոլոր գիծերը ուղիղ են եւ ձեւերը անկիւնաւոր, ի բաց առեալ կնոջ փոխադրած հակշթաձեւ ափսէն: Ընդհանուր համադրումը նոյնպէս կը ներկայացնէ ակնյայտ հնարամտութիւն. – կինը կը գտնուի ուղղահայեաց պաստառին կեդրոնը. իր գլուխէն մինչեւ աջ ոտքը իջնող անտեսանելի գիծը, ձախ թեւէն անցնող (սիւնի մը նման, որուն գագաթին կը գտնուի ափսէն խոյակի մը նման), հաւասար երկու մասերու կը բաժնէ նկարը. ձախ ոտքը և զգեստին յետնամասը այս կեդրոնական կշռոյթը կը տանին դէպի ետ, որ շարժում կը ներմուծէ: Եւ որպէսզի դէպի առաջ քալելու ընթացքը աւելի չեշտուի, Սարեան բոյսի ձախին վարը կը նկարէ շուքի մաս մը որ կնոջ բռնած դիրքին կը զուգահեռի (իրարու միջեւ կապ մը ստեղծելով) եւ իր սուր ծայրով դէպի ձախ ուղղութիւնը ցոյց կու տայ: Իսկ աջի երկայն շուքերը նկարէն դուրս ելլելով եւ սուր աջ եզրով կտրուած ըլլալով, կը թելադրեն կնոջ կտրած ճամբան, մինչ իր եւ անոնց դիմաց գտնուող լերկ տարածութիւնը, նկարին վարի կէսին, կը թելադրէ տակաւին կտրուելիք ուղին: Շարժումի զգայնութիւնը կու գայ նաեւ անկէ որ ,ափսէին պարունակած «բուրգ»ը, իր վերի անկիւնով, անկէ վեր գտնուող տերեւը ցոյց կու տայ, դէպի աջ հակող, մինչ կնոջ գլուխը կ'ուղղուի դէպի ձախ:

Երանգաւորումի իմաստով եւս «Քալող կին»ին մէջ Սարեան ուշագրաւ լուծում մը կը կիրարկէ, թեթեւ բարեփոխումով օգտագործելով հիմնական երեք գոյները (կարմիր, կապոյտ, դեղին) եւ անոնցմէ իւրաքանչիւր երկուքին խառնուրդէն սերած իրենց լրացուցիչ երանգները, ինչպէս կանաչը (դեղինի եւ կապոյտի խառնուրդ), օգրը՝ նարնջագոյնի մօտ (դեղինի եւ կարմիրի խառնուրդ) եւ մանիշակագոյնը (կարմիրի եւ կապոյտի խառնուրդ), որ այստեղ փոխարինուած է սեւով, որպէս ստուեր, հակադրութիւնը աւելի չեշտելու համար, այսինքն՝ լոյսը: Գունաւորման այս ժուժկալութիւնը իր որոշիչ դերը ունի այս երկի արդիականութեան մէջ:

***

Վերոյիշեալ հիմնական չորս նկարներու կողքին, հարկ է նկատի ունենալ նաեւ 1909ի «Ամրան տօթ, վազող շուն»ը եւ 1915ին նկարուած «Բանաստեղծ Ալեքսանդր Ծատուրեանի դիմանկարը»ն: Առաջինը կը պատկանի Սարեանի սեզմապաշտ նկարներու շարքին, որ կը համախմբէ թէ՛ արտայայտապաշտութիւն եւ թէ՛ վերացականութիւն: Արտայայտապաշտութիւն՝ վազող ստուերատիպ սեւ շունին պատկերումը նկատի առած (որ իր հորիզոնական դիրքով կը կրկնէ «Առաւօտը Սթաւրինոյի մէջ»ի շուն–վագրինը) ինչպէս եւ տեսարանը փակագծող երկու ծառերը, նոյնպէս սոյն պաստառին զոյգ ծառերուն դերը կատարող. վերացականութիւն՝ նկարին կեդրոնական յետնամասը նկատի առած, որ Վասիլի Քանտինսքիի (1866–1944), Խուան Միրոյի (1893–1983) եւ այլոց նկարչական կարգ մը բծապաշտ լուծումներն ու յղացումները կը կանխէ: Իսկ Ալեքսանդր Ծատուրեանի դիմանկարին մէջ Սարեանի ի գործ դրած յղացքը (որ կը կայանայ ծաւալը ձեռք բերելու մէջ, զիրար եզերող կամ շրջափակող չերտաւորուած եւ շեղփուած մակերեսներով, լուսաւոր կեդրոնէն շերտ առ շերտ աստիճանաբար աւելի մութը գացող), աւելի ուշ պիտի կիրարկուի այլազան նկարիչներու կողմէ, յատկապէս 1960ական թուականներէն սկսեալ, Փոփ Արթի կամ անոր յաջորդող կերպարային նկարչութեան մաս կազմող, որպէս հակազդեցութիւն եւ հակադրուող վերացական արտայայտապաշտութեան:

Սակայն այս խոստմնալից երկերը առանձին օրինակներ հանդիսացան, առանց որ Սարեան անոնց նորարար տուեալները աւելի զարգացնէ ու մնայուն նըկարչական լեզուի վերածէ, որով անոնք կը մնան աւելի պարագայական եզակի իրագործումներ. չենք ըսեր փորձառական, նկատի ունենալով անոնց հասունցած լրումը: Բայց եւ այնպէս, այդ երկերը նոյնիսկ եթէ ամբողջական կերպով նորարար չնկատուին, անոնք մաս կը կազմեն իրենց ժամանակի լաւագոյն գործերուն: Այսուհանդերձ, նկարիչին բնապաշտութիւն եւ իրապաշտութիւն վերադարձով, իր մօտ արդիականութեան կայծը լրիւ չի խամրիր, որ մերթ ընդ մերթ իր յետանկարչութեան մէջ կը գտնէ իր յետագայ արտայայտութիւնը: Ասով կը թուի թէ Սարեան ինքզինք չէ պայմանաւորած միակ ուղղութեամբ մը, այլ դուռը բաց թողած է ինքնաբերական այլ յուսարձակումներու, նոյնիսկ եթէ անոնք յապաղած երեւան, բաղդատած Ի. դարու առաջին կէսի նկարչական զարգացումներուն եւ շարժումներուն:

Ա. Գ.

(1) «Le livre de la médidation», anthologie présentée par Yveline Brière, **Le Cherche Midi Editeur**, 1999, p. 14.

(2) Անտրէ Պիէլի, բուն անունով Բորիս Նիքոլայեւիչ Բուգայեւ (1880–1934), գըլ-

●►

ՅՈՒՇԱԳԻՐՆԵՐՈՒ, ՎԿԱՅՈՂՆԵՐՈՒ ԶՕՀՐԱՊԸ

(Շար. Ա. էջէն)

նոր յաջողութիւններն, պայքարներն, մտափոխութիւններն, հակամարտներն, հետաքրքրութիւններն մանրամասնութիւններ խմբակցիր մը ընկերներուն ներժամ, տարբեր դէպքերու արձանագրութով քով-քովի եկած, կազմած են բաւական ամբողջական դիմանկար մը:

Ցուցերու ընդէն կը սողացնեն նախ Պէշիկթաշի Մաքրուհեան, ապա Սուրբ Փրկչեան Օրթագիւղի Թարգմանչաց ու Լուսաւորչեան վարժարաններու աշակերտ «Գրիգորիկ»ը, ապա երիտասարդ վարժարանի ուսանողը, իրաւաբանութեան ճիւղին անդրկիր շրջանաւարտը. պատմին կերպն ԹԷ գրական, ԹԷ Թուրամանութեան ճիւղերուն մէջ զոյգ տուած քայլերուն յաջողութիւններով ուշադրութիւնը կը գրաւէ իր ուսուցիչներուն ու տարեկից ընկերներուն: Գրած յարաբերութիւնները, ստանձնառները անտարբեր չեն ձգեր հայերէնի ուսուցիչները. Թ. Թերզեան, Տիգրեան: Անոնց քաջալերանքը իրեն ընկերացող աղջակ կ'ըլլայ մինչեւ հրապարակագրական կեանք, մինչեւ գրական ասպարէզին անուր ընդգրկումը:

Ուսանողական տարիները աւարտին կարճ ժամանակ մը տեւող փորձառութիւններ կը նախորդեն իր յաջողութիւններու իրեն կը բերեն փայլուն պաշտպանողականներու հեղինակի, ապա անպարտելի դատապաշտպանի համբաւ: Հատորին մէջ այս տարիներու ժամանակ անուան վանդակ վկայութիւններն Հետաքրքրական է իրեն պաշտօնակից ու դատական ատեանի մէջ հակառակորդի դիրքի վրայ գտնուածներու Հատուածներ մը: Ասպարէզի յաջողութիւնը ընտանեկան իրեն կը բերէ բարեկեցիկ կեանք մը որ հետզհետէ յաճախ մէջերով որոնց մէջ մտաւորական ու տնտեսական ընտանի կը համէ մէջ կարիքաւոր նկատածին. ազգական, արուեստագէտ, վանեցի գաղթական, եւլն.: Հաւանօրէն չատ քիչեր իրեն չափ արժանի են «իշխան» որակումին զոր տուած են չատեր, բառին ամէնէն ազնուական առումով:

Ատոր մէջ կարեւոր տեղ մը ունի նրբաճաշակ քաղքենիի կենցաղը որ Զօհրապինն ու իրեններունն է. արեւմտեան ու արեւելեան գեղեցկութիւններու սիրահար ու այդ երկու բեւեռները յաջողութեամբ համարկած մէկն է ինք: Թատրոնէն նըկարչութիւն, գրականութիւն, երաժշտութիւն, բոլոր մարզերը իրենց տեղը ունին այդ համարկումին մէջ: Մեծագոյն փարումը ունի ան Կոմիտասին որուն ամէն առթիւ նեցուկ ըլլալ կը խոստանայ ու կ'ըլլայ, նոյն ատեն վերացումով կ'ունկնդրէ արեւելեան երաժշտութեան հայ կամ Թուրք վարպետներ որոնց երգն ու նուագը կը գնահատէ նոյնքան առատաձեռնութեամբ:

Զօհրապի տիպարին մէջ այս բոլորին քով գլխաւոր դիրքի վրայ կու գայ քաղաքական - ազգային գործիչը: Օսմանեան խորհրդարանին ամէնէն տիրական, յարգուած երեսփոխաններէն մէկն է ան, նոյն ատեն Հայ Դատին (սահմանումը տուած են իր յուշագիրները) եռանդուն նուիրեալը. այս զոյգ հանգամանքները որոնք իր կեանքը արժեցին, հարկ է դիտել ժամանակի ընթածիրին մէջ: Օսմանեան պետութիւնը ամէնէն չեշտ փոթորկումը կ'ապրի դարասկզբին, Ապտիւլ Համիտի ու իթթիհատականներու երեւութապէս սուր հակադրութեամբ: Մեծ տէրութիւնները գրեթէ ամէն մարզի միջամտելու իրաւունքը ստացած են, երկրին ղեկավարներուն ձգտումները ամէն փուլի խանգարելու, տարբեր ուղղութեան մղելու կարողականութեամբ: Քաղաքական այդ բազմալար ոլորտին մէջ Զօհրապ ամէն առիթով օրակարգի կը բերէ հայկական շրջաններու անիրաւութիւնները, հարստահարումները: Կը հարցապնդէ, կը հետապնդէ, պատասխանատու նկատածները կը դնէ իրենց պատասխանատուութեան առջեւ ու մինչեւ իսկ հաշիւ կը պահանջէ, ինչպէս Թալաթի հետ իր վերջին հանդիպումին երբ հայութեան գլխէն անցած է 1915 Ապրիլ 24ը ու իր գրչակից, սրտակից դէմքերը հաւաքուած, դրուած են մահուան ճամբաներուն վրան:

Օսմանեան պետութեան քաղաքական բազմալար ասպարէզին հետ Զօհրապի գործունէութեան մղիչ ազդակներէն է հաւատքը «օսմանցիութեան» նկատմամբ: Երիտասարդ Թուրքերու յեղաշրջումին մէջ ան կայսրութեան բաղկացուցիչ բազմազան ու բազմաթիւ տարրերուն հաւասարութեան ամէնէն ապահով երաշխիքը կը տեսնէ «Օսմանցի» որակումին մէջ: Հայն ալ օսմանցի է, Թուրքն ալ, Չէրքէզն ու Քիւրտը, Լազն ալ: Հայութեան կրած հարուածներուն կապուած իր ընդվզումները, բողոքները, արդարութեան պահանջները հիմ կ'առնեն այդ հաւատքէն, հաւանաբար զարմանք պատճառելով իթթիհատական պարագլուխներու որոնք երբեք չէին կորսնցուցած միջուկի եւ պատեանի զանազանութեան գիտակցութիւնը:

Պէ՞տք է քաղաքական միամտութեան, տհասութեան սաուեր մը ձգել օսմանեան խորհրդարանի հայ երեսփոխանի անոր հանգամանքին վրայ: Թերեւս: Ճիշդ է որ 1890ականներու հայկական բնաջընջումները, մանաւանդ 1909ի Կիլիկիոյ աղէտը զգօն ըլլալու ազդակող հրաւէրներ էին Զօհրապի քաղաքական գործունէութեան օրերուն: Բայց կար ատոր քով բռնակալութենէն ազատութեան անցքին մեծադմուկ Թատրոնը: Ճիշդ է նոյնպէս որ տասնամեակներով ճնշուած, կեղեքուած ժողովուրդներուն, նոյնիսկ անոնց ղեկավարներուն համար դժուար էր «տարբեր»ին, «բաղձալի»ին խոստումներով ասպարէզը գրաւող նորերու հանդէպ վերապահ ըլլալ: Կային այդ դիրքը բռնածներ ալ. սակայն, հայութեան տիրական դէմքերը, ինչպէս Զօհրապ, նաեւ քաղաքական կազմակերպութիւններ ինչպէս Հ.Յ.Դ.-ն հաւատացին, նախընտրեցին հաւատալ խոստումին, անոր տէրերուն:

Դժուար է բացատրել քաղաքական այս բարդ տուեալը. Զօհրապ որուն մասին վկայողները կը նշեն թէ ան Թուրքին վստահելի չըլլալու գիտակցութիւնն ալ ունեցած էր, երբ մինչեւ իսկ աքսորավայրէն Թալաթի «բարեկամութեան», մտերկութեան ապաստանիլ կը փորձէ, միւս կողմէն մերժելով ընթացք տալ զինք փախցնելու առաջարկներուն, դժուար վերլուծելի գետին մը կը բանայ յետագայ պրպտողին առջեւ:

Ա. Շարուրեանի պատրաստած հատորը այս նոյն բնագաւառին մասին խօսող էջերով չատ հետաքրքրական, ուշագրաւ զուգահեռ մըն ալ կը տրամադրէ հայկական ներկայի համեմատաբար նոր մէկ տուեալին հետ. ու զուգահեռին թելադրած եզրակացութիւնը այնքա՛ն չեշտ է, այնքա՛ն դժուար մերժելի:

Վերջին տարիներուն առանց Ի. դարու սկիզբի օսմանեան «քափիթիւլասիոն»ներուն նեցուկին, այս անգամ օտար պետութիւն մը նորէն Հայկական Հարց «կարգաւորել»ու նախաձեռնութիւններով հրապարակ կու գայ: «Կարգաւորել»ու, այսինքն առանց պեխին ու մօրուքին վնասելու դարու մը պահանջին տետը փակելու: Ու այս անգամ Հայուն կը թելադրուի ըլլալ հաշտարար, համբերատար, Թուրքին հետ խօսակից, որպէսզի հարցը քննարկուի լայնքին ու երկայնքին, իբրեւ թէ քննարկելի բան մնացած ըլլար: Ու Թուրքին Ջրադացին Ջուր տանող այս նոր կարգադրութեան կամաւոր մասնակցութիւն ունեցող Հայեր կը գտնուին: Երեւոյթը կապել միամտութեան վերայայտնութեա՞ն, թէ Զօհրապներուն նախընթացին անգիտութեան: Երկու պարագաներէն մէկուն ընտրութիւնը բան պիտի չփոխէ. անգամ մը եւս պիտի յայտնուինք տուժողի դիրքին մէջ, եթէ Թուրքին հետ երկխօսութեան ջատագով ու մասնակիցները առնուազն պարկեշտութիւնը չունենան ամբողջ ժողովուրդը չառընչելու փորձութեան իրենց ախորժակին:

Միայն այս զուգահեռով թելադրած այժմէականութեան համար անգամ ողջունելի է Ա. Շարուրեանի պատրաստած հատորը: Բայց անշուշտ անարդարութիւն պիտի ըլլար միայն այս հանգամանքը նկատի ունենալ, անտեսելով անձին գրական - հրապարակագրական վաստակը:

Ճիշդ է որ Զօհրապի կենսագրութենէն, քաղաքական գործունէութենէն, ազգային գործիչի անցեալէն չատ աւելի լայն հետաքրքրութիւններու եւ հրատարակութիւններու նիւթ հայթայթած է այդ վաստակը: Բայց այս հատորին ընթերցումով որպէս զօհրապեան աշխարհին բաղկացուցիչներէն մէկը, հիացումին հետ զարմանք ալ կը պատճառէ: Ի՞նչպէս կրցած է չորս զատկի տէր ընտանիքի այդ հայրը իրաւաբանի, քաղաքական, ազգային ասպարէզի բուռն Թափին մէջ տեղ գտնել գրական-հրապարակագրանին. ու ծանօթ է որ այդ տեղը չի սահմանուիր պարբերական նորավէպով մը աշխատակցութեան: Զօհրապ Թերթ խմբագրած, խմբագրական գրած, գրական սալոններ կազմակերպած, աշակերտութեան գրական-գեղարուեստական ճաշակին մըտահոգութեամբ կազմակերպչական գործ կատարած դէմք է նոյն ատեն:

Իրը, փաստօրէն, մէկն է այն կեանքերէն որոնց մէջ հանգստութեամբ կը տեղաւորուի բեղուն վաստակի տէր քանի մը հոգիի ապրածը: Ու այդ կեանքը, իր ժամանակակիցներուն վկայածով՝ ոչինչ զիջած է ապրիլ սիրող մարդուն վայելքներէն. ճամբորդութիւններ, հաւաքոյթներ, զբօսապտոյտներ, այցեր, երաժշտութիւն, պարահանդէս, դաշտահանդէս բոլորն ալ ստացած են իրենց արժանի բաժինը:

Ա. Շարուրեանի աշխատասիրութեան արդիւնք հատորը Զօհրապ արուեստագէտին ու քաղաքական - ազգային դերակատարին այնքան յորդութեամբ ապրուած կեանքին զանազան երեսակները անմիջական կերպով լոյսին բերող ընթերցումի չատ հետաքրքրական նիւթ հայթայթելուն հետ համայնապատկեր մըն ալ կու տայ ԺԹ. եւ Ի. դարերը կամրջող տարիներու պոլսահայ կեանքին: Հայութեան այդ կարեւոր գանձըւածը բռնուած՝ բռնակալութենէն յեղաշրջումի խոստումին միջեւ, ամէնէն մեծ յոյսերը, ակնկալութիւնները կապած է իր երեսփոխաններէն ամէնէն երեւելիին, ամէնէն յարգուածին՝ Զօհրապ էֆէնտիին:

Ըսի որ հրատարակութիւնը կատարուած է դասական ուղղագրութեամբ. ողջունելի, յուսադրող պարագայ մը որ սակայն նոյն ատեն ընթերցումը կասեցնող ազդակ մը կ'ըլլայ, ուղղագրական անթիւ-անհամար սխալներով: Սկսելով Ա. էջի երկու Երեւաններէն որոնց մէջ փարթամ հասակով կանգնած են զոյգ «վ»եր: Քիչ մը չարամտութեամբ դժուար պիտի ըլլար մտածել որ դասականին ընտրութիւնը նպատակը ունեցած է ջուր լեցնելու բոլոր անոնց Ջրաղացին որոնք դէմ ըլլալով ուղղագրութեան վերադարձին, կը պնդեն թէ այդ քայլը լեզուական խառնիճաղանճի մը աղբիւր կ'ըլլայ Հայաստանի մէջ... Մինչդեռ, ի վերջոյ հաւատալի բան չէ որ Երեւանի մէջ դասական ուղղագրութեան քաջատեղեակ սրբագրիչ մը անգտանելի բաներու կարգին է. կամ նմանն հրատարակութեան պիւտճէն չէր կրնար այդ աշխատանքին ալ բաժին յատկացնել:

Աւելի լաւ չէ վիճակը հատորին էջատակի նօթերուն, որոնց նպատակը մեծ մասով Թրքական բացատրութիւնները, տեղանունները լուսաբանելն է. նոյնն է պարագան վերջաւորութեան զետեղուած բառարաններուն. մանաւանդ երկրորդին որ լեցուն է սխալներով: Յաճախ սխալ արտագրուած են գլխաւորաբար Թրքերէն, նաեւ երբեմն եւրոպական լեզուներէն, բառերը որոնց բացատրութիւններն ալ կարեւոր համեմատութեամբ սխալ են, կամ հագիւ մօտաւոր: Աւելի տխուր է տեսնել որ կան հայերէն բառեր ալ որոնց տըրւած իմաստը երբեմն մօտաւորն իսկ չէ:

Ա. Թ.

Նօթեր

(*) «Գրիգոր Զոհրապը ժամանակակիցների յուշերում» Երեւանի համալսարանի հրատ., Երեւան, 2006:

(**) «Հայկանոյշ Մառք. կեանքն ու գործը», Պոլիս 1954:

●►

խաւոր առաջնորդներէն է խորհրդապաշտ այն ոլորտին որով Սարեան կը դրոշմուի Մոսկուա իր ուսանողութեան եւ սկզբնական շրջանին: Պիէլի, հայ նկարիչին բարեկամներէն, 1928ին Հայաստան իր այցելութենէն եւ ասոր ընկերակցութիւնը վայելելէ ետք, կը հրապարակէ «Հայաստան» խորագրուած իր գրութիւնը, ուր կը յիշատակէ Զուրլիոնիսի անունը: Լիթուանացի արուեստագէտին նկարները, ինչպէս նաեւ Սարեանի գործերը, կը փոխառընչուին նաեւ այն պատկերներուն հետ զորս Պիէլի կը քաղէ Հայաստանի տեսարաններէն: Տես. -

John Malmstad, «Martiros Sarian. Européen en Asie, Asiatique en Europe» dans le catalogue de l'exposition «Sarian, au Pays du Soleil Volant», **Musée Picasso**, Antibes, 28 juin - 5 octobre 2003, pp. 36, 40.

(3) Պատմական Լիթուանիան եւ Հայաստանը, իրենց մէկ մասով, կը գտնուէին ռուսական կայսրութեան երկու ծայրամասերուն եւ երկար ատեն այդպէս մնացին: Առաջինը հիւսիս արեւմտեան, երկրորդը հարաւային, ենթարկուեցան այլազան սեղմումներու, դաւանական, լեզուական, քաղաքական, որոնք, արտաքին այլ ազդակներու կողքին, արգելք հանդիսացան երկու ժողովուրդներու վերակազմաւորման, բէ՝ որոնց հաւաքականութիւնը եւ պետականութիւն: Առանց, իրենց անցեալի փառքի պահպանումին [illegible] ու անձերը [illegible]

ռելու սփոփանքը: Իսկ Սարեանի եւ Զուրլիոնիսի հայրենասիրական յանձնառումները նոյնքան նուիրական էին, մանաւանդ ազգային գոյապայքարի եւ տագնապի ատեն:

(4) Սթաւրինոն ռուսական գիւղ մըն էր Սարեանի ծննդավայրին մօտերը:

(5) Ոգեկան, խորհրդապաշտ, հէքեաթային եւ մոգական ծառանկարչութեան կարգին կը դասուին նաեւ Կուսթաւ Քըլիմթի (1862–1918) պուրակներ եւ պարտէզներ պատկերող հմայիչ շարքը եւ Վասիլի Քանտինսքիի (1866–1944) «Ձի հեծած զոյգ»ը (1905) եւ «Կապոյտ լեռ»ը (1908): Սակայն Փիէթ Մոնտրիան (1872–1944), իր համբաւաւոր շարքով (1908 - 1912), յաջորդական հանգրուաններով իրական ծառը կը վերածէ վերացական գիծերու համոյթի մը: Հիմնական անկիւնադարձ մը նկարչութեան պատմութեան մէջ:

(6) 1911ին Մաթիսի նկարած «Ներքնասենեակ՝ սմբուկներով»ը, հակառակ հոն լայնօրէն կիրարկուած հարթ մակերեսներու դրոյթին, տակաւին պայմանաւորուած կը մնայ տեսադաշտերու յաջորդականութեան դասական խորութեամբ, բաղդատած Սարեանի «Քաղող կին»ին տեսադաշտի աւելի յանդուգն վերացականացման, տարածք-միջոցի խորութիւնը և պաստառին մակերեսը գրեթէ մէկ տեսադաշտի վերածելով, որ յատկանիշը պիտի դառնայ Ի. դարու վերացական արուեստի, [illegible] Մալեւիչի (1878–1935) եւ Փիէթ Մոնդրիանի կողմէ յղացուած:

■

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch» — 83 rue d'Hauteville 75010 Paris — Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 5
MARDI
5 SEPTEMBRE
2006

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

LE NUMERO: 1,20 €

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21·524

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

82e ANNEE — N° 21·524

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒ ՉԿԱՅ ԲԱՅՑ ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐ ԿԱՅ

Շաբաթավերջի գլխաւոր դէմքն էր Նիքոլա Սարքոզի բերանացի թէ գրաւոր երրեակ ելոյթներով:

Նախ, Սեպտ. 2ի Ֆիկառօ Մակազինին մէջ էր, որ երկար հարցազրոյցով Իւ.Էմ.Փէ.ի նախագահը կը պարզէր իր տեսակէտները պատասխանելով դիպուկ հարցումներու:

Իր ամբողջ ծրագիրը հիմնուած է «խզում» բառին վրայ, որ կենսական բնոյթ ունի ապագայ նախագահին համար: Հարցազրոյցին մէջ, Ն. Սարքոզի նաեւ որպէս Եւրոպացի, դէմ կը մնայ Թուրքիոյ մուտքին: Այդ նոյն հարցազրոյցին մէջ, քաղաքական հարցերէն զատ, իր կարծիքը կու տայ նաեւ միասեռականներու ամուսնութեան եւ զաւակ որդեգրելուն մասին, որոնց բոլորովին դէմ է: Եթէ ընտրուի 15 նախարարներէ բաղկացած կառավարութիւն մը կը կազմէ:

Դիպուկ պատասխաններ զորս Սարքոզի կու տայ չեն բաւեր սակայն, որպէսզի ենթական բոլորին հաւանութիւնը վայելէ եւ այդ առումով ամէնէն դատապարտելի կողմը կը վերաբերի այն «ամերիկեան շօ»ի նկարագրին, զոր տուած է իր ընտրապայքարին, ինչպէս Մարսէյլի իր կուսակցութեան ամրան համաժողովին: Կ'ուզէ գրաւել երիտասարդները եւ իրեն օգնութեան հասած են Ճոնի Հալիտէյն եւ իր ընտանեկան պարագաներէն զատ, Տոբ Ժինեքօ եւ կրկնուող ողջագուրումներն ալ անախորժ բնոյթ ունէին: Եւ վա՜յ Ֆրանսային, եթէ երիտասարդները Սարքոզիին քուէ պիտի տան, միայն այն պատճառով որ Հալիտէ և Տոբ Ժինեքօ կողմնակից են անոր...: Մնայ որ, իր կուսակցութեան ծոցն իսկ մրցակիցները չեն պակսիր, ինչպէս բացէ ի բաց յայտնեցին Մ. Ալիօ-Մարի (Մարսէյլ), կամ Ժ.-Լ. Տըպրէ (Եւրոպա 1ի դատակազմ): Սարքոզի Սեպտ. 3ի գիշերը արտայայտուեցաւ նաեւ հեռատեսիլի Ա. կայանէն:

***

Նոյն շաբաթավերջին իրենց ելոյթներն ունեցան նաեւ Ֆր. Պայրու, Ժ.-Մ. Լը Փէն, Ս. Ռուայալ:

Կրանտ-Մոթի մէջ է, որ Իւ.Տէ.Էֆ.ի նախագահը (որու հիւրն էր նաեւ Միշէլ Ռոքար) այպանեց «երկուքներու մենաշնորհը», այսինքն Իւ.Էմ.Փէ. / ընկերվարական դրութիւնը, զոր կը գործադրեն «Ֆր. Միթերանի բարեկամներն ու ժառանգորդները, եւ թերեւս բարեկամներն ու ժառանգորդները Ժ. Շիրաքի»:

Ժ.-Մ. Լը Փէն կ'ուզէ մարմնաւորել «օգտակար քուէ»ն ու իր ելոյթին մէջ (Սէն-Մարթէն տը Գրօ) ճաղկեց «ամերիկեան վըտէթները, որոնք բեմը կը գրաւեն, նախքան բուն վըտէթներու ժամանումը»:

Ֆլորաքի մէջ է, որ Սեկոլէն Ռուայալ ինքզինք ներկայացուց որպէս «փոխանցման» թեկնածու: Այս անգամ, Ս. Ռուայալ ծանրացած է գլխաւորաբար դպրոցին վրայ եւ կ'առաջարկէ երկրորդ չափահաս օժանդակ մը շնորհել այն դասատուներուն, որոնք դժուար պայմաններու մէջ կ'աշխատին:

Կայ նաեւ «մոռցուած» ընկերվարական մը, յանձին Պերնար Քուշնէրի, որ իր դժգոհութիւնը յայտնեց, (Էօ. Թէ. Էլ. / Ֆիկառօ դատակազմ, Սեպտ. 3), որովհետեւ չի լսուիր ընկերվարականներու կողմէ: Քուշնէր համաձայն է Ժ. Շիրաքի մերժարեւելեան քաղաքականութեան, բայց կը խորհի որ «գէշ գաղափար մը» ունեցած է ճէք Լանկ Դամասկոս եւ Թեհրան երթալով:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԱՆԴԱՄԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԱՆԳԱՐԱՅԻ ԱԽՈՐԺԱԿԸ ՊԱԿՍԱԾ Է

Թուրքիոյ Եւրոպական Միութեան հետ յարաբերութիւնները արժեւորելու կոչուած յանձնաժողովը տարեկան տեղեկագիրը հրապարակելէ առաջ յայտնած է, թէ Անգարայի ընթացքը փոխացուցիչ չէ նկատուած: Այդ ընթացքը դանդաղած է եւ որոշ անփութութիւն մը նշմարելի է Եւրոպայէն պահանջուած բարեփոխումներու կիրարկումին մէջ: Դժգոհութեան տեղի տուած է նաեւ բանակցութեան Թուրքիոյ ներկայացուցիչ Ա. Պապաճանի Պրիւսէլէն չեշտուած բացակայութիւնը:

Քննիչները ստուգած են որ անդամակցութեան խնդիրը այլեւս մեծ տեղ չունի Թուրքիոյ օրակարգին վրայ եւ թէ ընդդիմադիրներու մօտեցումները կը չահագործուին ներքին քաղաքականութեան մէջ: Հետեւութիւնը այն է որ Անգարա Եւրոպայի անդամ ըլլալու նախկին ձգտումը չունի այլեւս, այդ պատճառով ալ կարեւորութիւն չի տրուիր արժեւորումի յանձնաժողովին թելադրանքներուն. կրօնքի, արտայայտութեան ազատութեան, քրտական հարցին, փոքրամասնութիւններու հարցերուն ժխտականները կը չարունակուին: Ստոյգ կը նկատուի հրապարակուելիք տեղեկագրին մէջ քննադատութեան բաժնին ընդարձակումը:

Հակառակ այս կացութեան, Անգարա կը կրկնէ թէ հոլովոյթը անխափան կը շարունակուի եւ թէ դժգոհութեան պատճառ չկայ բանակցութիւններու իր պատւիրակին ընթացքէն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶԻ Նոթր-Տամ մայր տաճարի հրապարակին վերամկրտութիւնը որպէս «Յովհաննէս - Պօղոս Բ.» հրապարակ (փարվի) բաւական աղմուկով տեղի ունեցաւ Սեպտ. 3ին եւ արարողութեան ընթացքին նոյնքան ոստիկան կար որքան հանդիսական: Արարողութիւնը կատարեց եւ ելոյթ ունեցաւ Փարիզի քաղաքապետը, ինչ որ բաւական հակասական բնոյթ ունէր, երբ նկատի առնուին երջանկայիշատակ Պապին տեսակէտները կարգ մը հարցերու շուրջ (մարդատեացութիւն, սիտայի դէմ պայքար, եւլն., եւլն.): Շուրջ 200 ցուցարարներ, գլխաւորաբար կանաչներ, արմատականներ, ԱՔԹ-ԸՓ-ի անդամներ պաստառներով կը բողոքէին: Մեծ մասը կ'առարկէր որ նման մկրտութիւն մը դէմ է երկրին աշխարհական նկարագրին: Որոշումը քուէարկուած էր Յունիսին Փարիզի Թաղապետութեան Իւ. Էմ.Փէ., ընկերվարական եւ Իւ.Տէ.Էֆ. անդամներուն կողմէ: Ցուցարարներու լոզունգներն էին՝ «Տըլանոյէ մարդասպան մը կը պատուէ», «Սիտայէն 25 միլիոն մեռեալ, Տըլանոյէ մոռցած է»:

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ ալ Քոֆի Անան բախտ չէ ունեցած, այսինքն ինչպէս Իսրայէլ ո՛չ ըսած էր իրեն շրջափակումին վերջ տալու համար, Թեհրանի մէջ ալ նախագահ Ահմետինեճատ ո՛չ ըսած է վերջ տալու համար իւրանիոմի հարստացման

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԼՂՀ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ 15 ՏԱՐԻՆԵՐԸ

Մեծ խանդավառութեամբ ու բազմազան նախաձեռնութիւններով նշուած է Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան հռչակման 15րդ տարեդարձը, Սեպտ. 2-ին: Հայաստանէն մասնակցած է վարչապետ Ա. Մարգարեանի գլխաւորած պատուիրակութիւնը, իսկ նախագահ Ռ. Քոչարեան, Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, Ազգային Ժողովի նախագահը եւ ուրիշներ շնորհաւորական ուղերձներ յղած են:

ԼՂՀ նախագահ Ա. Ղուկասեան երկարաշունչ ելոյթով մը դիմած է ժողովուրդին, ամփոփելով ադրբեջանական լուծէն ազատագրումին, պարտադրուած պատերազմին ու յաջորդած պետականութեան կազմաւորումին փուլերը, դժուարութիւնները, արձանագրուած յաջողութիւնները:

«Մենք 1991ի Սեպտեմբերին շատ լաւ հասկանում էինք, որ ԼՂՀ հռչակումը միայն գործի կէսն է: Գլխաւորն այն է, որպէսզի կարողանանք լիարժէք պետութիւն կառուցել եւ այն պաշտպանել արտաքին ոտնձգութիւններից» ըսած է ան, ապա պետականութեան հաստատման գործին մէջ շեշտած է Պաշտպանութեան պետական կոմիտէին արձանագրած յաջողութիւնը, անոր մէջ առանձնայատուկ դեր վերագրելով կոմիտէին նախագահ Ռ. Քոչարեանի:

Պատերազմի իրականութեան, անցքերուն անդրադառնալով նախագահ Ա. Ղուկասեան յիշած է Սփիւռքի անգնահատելի օգնութիւնը որ պատերազմը դադրեցնող ազդակներէն եղած է: Այդ փուլը նշուած է հրադադարով մը որուն «համաձայնագրին տակ դրուած է նաեւ պաշտօնական Ստեփանակերտի համարժէք ստորագրութիւնը»: Այդ ստորագրութիւնը ան համարած է Ադրբեջանի ղեկավարութեան կողմէ Լեռնային Ղարաբաղի փաստացի ճանաչում որպէս հակամարտութեան լիիրաւ կողմ, «ինչից նա այժմ անամօթաբար հրաժարւում է»: Պատերազմին արձանագրուած ռազմական փայլուն գործողութիւններէն օրինակ մը նկատած է Շուշիի ազատագրումին համար մղուած մարտերը:

Անդրադառնալով ադրբեջանական ժխտական կեցուածքին, պատմական դարգացման տրամաբանութեան հակառակ գործելու նախընտրութեան, յատկապէս ռազմական հեռանկարներով վախցնելու փորձերուն, Ա. Ղուկասեան ըսած է. «Նման սպառնալիքներ անցեալում էլ ենք լսել: ...Բաքուի իշխանութիւնների ընտրած վարքագիծը անհեռանկար է: Ղարաբաղի հիմնախնդիրը ռազմական ճանապարհով լուծում չունի»: Ինչ կը վերաբերի Ադրբեջանի հետ յարաբերութիւններուն Ղարաբաղի կողմին նկատումը այն է որ այսօր աշխարհի մէջ միջազգային յարաբերութիւններու նոր արժեչափեր ու կանոններ կը ձեւաւորուին, որոնք բոլոր ժողովուրդներուն ու պետութիւններուն իրենց ազգային շահերը պաշտպանելու հաւասար իրաւունքներ կ'ընձեռեն: Այս միտումը քաղաքական համաձայնութեան հասնելու յոյս կը ներշնչէ:

ԼՂՀ նախագահը կրկնած է Ադրբեջանի հետ առանց նախապայմանի շինիչ երկխօսութեան իրենց պատրաստակամութիւնը. կրկնած է նաեւ թէ Բաքուն խնդիրը լուծելու ուժային մեթոտը նախընտրելու պարագային «արժանի հակահարուած կը ստանայ ԼՂՀ Պաշտպանութեան բանակի կողմից, որն ի զօրու է յաջողութեամբ լուծել Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան եւ նրա ժողովրդի անվտանգութեան ամենաբարդ խնդիրները»:

Ելոյթին վերջին մասը նախագահը յատկացուցած է 15 տարուան ձեռքբերումներուն: Ըսած է օրինակ, թէ տնտեսական մարզի յաջողութիւնները խրախուսած են արտաքին ներդրումները, տարուէ տարի կը զարգանայ փոքր եւ միջին ձեռնարկութիւններու մարզը, կ'աւելնայ համախառն ներքին արդիւնքը: Տնտեսական զարգացման կարեւորագոյն ազդակներէն ուժանիւթի բնագաւառը կ'ամրապնդուի, նոր աղբիւրներ ստեղծելու աշխատանք կը տարուի: Դրական փոփոխութիւններ արձանագրուած են գիւղատնտեսութեան մարզին մէջ, գլխաւոր նպատակ ունենալով երկրին պարէնի ապահովութիւնը: 1995էն ասդին գիւղատնտեսական արտադրութեան չափը աւելցած է աւելի քան երկուուկէս անգամ: ԼՂՀ ապրանք կ'արտածէ Հայաստան ու այլ երկիրներ: Վերելք կ'արձանագրուի զբօսաշրջական մարզին, հանքագործութեան մէջ:

Վերջին տասը տարուան ընթացքին ԼՂՀ բնակչութեան թիւը 16 տոկոսով աւելցած է, միջին ամսական աշխատավարձը 12 անգամ, իսկ կենսաթոշակները՝ 6 անգամ:

Քաղաքաշինութեան ասպարէզն ալ ուշադրութիւն կը վայելէ. «Անճանաչելիօրէն փոխուել է ԼՂՀ մայրաքաղաք Ստեփանակերտի արտաքին տեսքը, որտեղ հաճելի է դարձել ապրելն ու աշխատելը» ըսած է Ա. Ղուկասեան, աւելցնելով որ կը ծրագրուի Շուշիի եւ այլ քաղաքներու բարեկարգումին ուղղութեամբ տարուելիք աշխատանքը: Յետպատերազմեան տարիներուն 50 նոր դպրոց կառուցուած, 64ը նորոգուած են, եօթը դպրոց ալ կառուցման ընթացքի մէջ է: Նոյն թափը նկատելի է առողջապահական մարզին մէջ ուր Սփիւռքին ու միջազգային կազմակերպութիւններու ալ աջակցութեամբ արդիական հիմնարկներ սկսած են գործել:

ԼՂՀ օրէնսդրական դաշտն ալ տարուէ տարի կ'ամբողջանայ: Խորհրդարանը աւելի քան 600 օրէնք ընդունած է եւ այսօր հասած է Սահմանադրութիւնը ընդունելու ժամանակը:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆՈՐ ԴԵՍՊԱՆԸ

Ֆրանսայի Երեւանի նոր դեսպան նշանակուած է Սերժ Սմեսով. ան կը յաջորդէ ներկայի դեսպան Հ. Գինիի: Նշանակման նախագահական հրամանագիրը լոյս տեսած է Օգոստոս 31ի պաշտօնաթերթին մէջ:

ԹԷՆԻՍ

ԱՂԱՍԻ ՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ ԵՒ ՀՐԱԺԵՇՏ ԱՌԱՒ

Կիրակի, Սեպտեմբեր 3ին, Աղասի պարտուեցաւ Գերմանացի Պ. Պէքէրէ 7 - 5, 6 - 7, 6 - 4, 7 - 5 եւ արցունքոտ աչքերով է որ հրաժեշտ տուաւ թէնիսի իր ասպարէզին: Այս հրաժեշտը պատճառ եղաւ նաեւ որ բոլորը վեր առնեն իր եզակի ասպարէզը պատմական յաղթանակներով լեցուն:

Նոյն օրը, Մ. Սաֆին պարտութեան մատնեց Դաւիթ Նալպանտեանը 6 - 3, 7 - 5, 2 - 6, 3 - 6, 7 - 6 (8/6):

ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ ՄԸ, ՆԱԽԱՐԱՐ ՄԸ ԵՒ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐ

Հայաստանեան լրատուները Յուլիսի վերջաւորութեան ամէնօրեայ անցքերու կարգին նշեցին Հանրապետական կուսակցութեան տասներորդ արտակարգ համագումարը: Այդ նախաձեռնութիւնը որ բնական էջ մը կը կազմէ որեւէ կուսակցութեան կեանքին մէջ, բաւական յատուկ նշանակութիւն ստացաւ: Մինչ որեւէ կուսակցութիւն համագումար կը կազմակերպէ կորուած ճամբուն դրականն ու ժխտականը կշռելու, առկէ դասեր քաղելու, յետագայ ընթացքին սկզբունքներ, մարտավարութիւններ ճշդելու եւ ի հարկին ղեկավար դիրքերու տէրերը նորոգելու, Հանրապետական կուսակցութիւնը այդ բոլորէն աւելի պաշտպանութեան նախարար Սերժ Սարգսեանի անձին իւրայատուկ արժեւորումով հանդէս եկաւ: Ու այդ պարագան չխուսափեցաւ ներկայ լրագրողներու ուշադրութենէն:

Յուլիս 22 Շաբաթ օր գումարուած ժողովը ամէն բանէ առաջ շեշտած է կուսակցութեան Հայաստանի քաղաքական կեանքին մէջ ունեցած կեդրոնական դիրքը ու յետագայ շրջաններուն ստանձնելիք դերը: Քանի մը տողով տրուած լրատուութենէն ալ յայտնի կ'ըլլար որ ամբողջ համագումարը դարձած է Ս. Սարգսեանի անձին, անոր ցոյց տրուելիք քիչ մը բացառիկ վերաբերումին շուրջ: Անկէ կարճ ժամանակ առաջ նոյն աղբիւրները հաղորդած էին որ նախարարը անդամագրուած է Հանրապետական կուսակցութեան:

Բնականաբար միամտութիւն էր հարց տալ թէ պաշտպանութեան նախարար մը, որմէ առաջին հերթին կախում ունի երկրին բանակը, ի՞նչ կը փնտռէ կուսակցութեան մէջ. նախարար մը որ այդ կոչումով սահմանուած պարտականութիւններուն, պատասխանատուութիւններուն ամէնէն ծանրը ստանձնած է, քաղաքական դէմք է ի վերջոյ. ու այդ հանգամանքով զարմանալի չէ որ նախընտրէ յարիլ այս կամ այն կուսակցութեան:

Այս ընդհանուրէն եսքն է որ Ս. Սարգսեանի քայլը որոշ հետաքրքրութիւն կ'արթնցնէ, ինչպէս համագումարին անոր առընչուած մասը: Ա. Հետաքրքրութիւնը կապուած է նախագահական ընտրութեան առընչուած խմորումներուն: Ճիշդ է որ տակաւին երկու տարի կայ այդ հանգրուանին, բայց քաղաքական հոլովոյթները մեղմ կրակի վրայ դրուած ճաշերու կը նմանին: Փութկոտ քայլերը, յանկարծական որոշումները դրդապատճառներ փնտռել կու տան ու յետին միտքեր կ'արթնցնեն: Մինչդեռ յամրընթաց հոլովոյթները բնական զարգացումներու տպաւորութիւն կը ստեղծեն: Հետաքրքրութեան երկրորդ բաժին մըն ալ առընչուած է կուսակցութեան, կուսակիցներու կեցուածքին: Ի վերջոյ, անոնք են առաջարկներ քննարկողն ու քուէարկողները:

Հանրապետական համագումարին նախօրեակին Ս. Սարգսեանի թարմ անդամակցութիւնը լաւագոյն արժեւորումը գտաւ Յուլիս 22ին, երբ ան ընտրուեցաւ Հանրապետական խորհուրդի նախագահ: Աւելորդ չէ անդրադառնալ որ նոյն խորհուրդը որ 42 անդամէ բաղկացած էր, բարձրացաւ 70ի: Այդ նոր կազմին է որ նախագահ ընտրուեցաւ Ս. Սարգսեան: Այլ խօսքով՝ գոնէ թիւով պատկառելի կազմ մը ու անոր գլխաւոր դիրքին վրայ՝ պաշտպանութեան նախարարը:

Հետաքրքրական է նաեւ այն, որ Հանրապետականներուն համագումարը խմբած է քաղաքական այլ կուսակցութիւններու, կազմակերպութիւններու անդամներ ալ. նժդեհականներ, նախկին ԱԺՄ-ականներ, "մանր չինովնիկ"ներ, եւն.: Ներկաներու կարեւոր համեմատութիւն մը ուշադրութիւն գրաւած է Ս. Սարգսեանէ նկատուելու ջանքով: Այս կարգի մանրամասնութիւններ տուած է Մարգարիտ Եսայեան, "Առաւօտ"ի (Յուլիս 25) մէջ լման էջ մը գրաւող իր թղթակցութեամբ:

Հոն կը կարդանք որ Արարատեան թեմի առաջնորդ Նաւասարդ Վրդ. Կճոյեանը անգամ ներկայ գտնուած է ու տէրունական աղօթքով բացած համագումարը, մաղթելով որ համագումարին հաչակուելիք նոր հիմնադրոյթները բոլորին համար գգալի ըլլան, ըլլան կեանքի ակունք, եւլն.: Կրօնաւորին ալ փարումը քաղաքական կուսակցութեան համագումարին ընթացքին, գրել տուած է իրեն. «Մեղա՛ քեզ Տէր, բայց ակամայ մտածեցի. արդեօք տէր հայրը եւս հանրապետական չի՞ գրուել յանուն Սերժ Սարգսեանի»:

Մ. Եսայեան, տեղւոյն վրայ տեսած է թէ ինչպէս 40էն 70 հոգիի բարձրացած է կուսակցութեան խորհուրդը, ինչպէս այդ պատկառելի կազմը հինգ վայրկեանի խորհրդակցութեամբ կրցած է քննարկել Ս. Սարգսեանի խորհուրդի նախագահութենէն զատ երկու ուրիշ հարցեր ալ: Որոշուած է թէ անկարեւոր է կուսակցութեան ներկայացուցչական ժողովներ հրաւիրել, քանի որ առիկա ալ կ'իրականացնէ նոր խորհուրդը, Ս. Սարգսեանի գլխաւորութեամբ:

Հասկնալի է որ դէպի Հանրապետական կուսակցութիւն հոսքը դժգոհ ձգած է մրցակից այլ կուսակցութիւններու պատկանող դէմքերը: Անոնցմէ Երկրապահներէն մէկը մինչեւ իսկ ըսած է թէ վեց ամիս ետք բոլորին դիմակները վար կ'առնուին ու յայտնի կ'ըլլայ այսքան իրարանցումին բուն պատճառը: Այլ խօսքով՝ համագումարի օրուան մէջ արձանագրուած բոլոր անցքերը նախապատրաստական բնոյթ ունին ու կայ յետին նպատակ մը: Կամ նպատակներ: Միակ յստակ յայտնուածը այն է որ պաշտպանութեան նախարարը հարկ էր որ ունենայ կուսակցութեան մը յենակը ու ղեկավար դիրք վայելէ այդ շրջանակին մէջ: Ասիկա մատնող արտայայտութիւն է անկուսակցական երեսփոխանուհի Հրանոյշ Յակոբեանի ունեցածը. ան պատասխանելով "Առաւօտ"ի լրագրողուհիին, կ'ըսէ թէ Ս. Սարգսեանի համար դժուար չէր նոր կուսակցութիւն ստեղծելն ալ: Բայց միայն ողջունելի է որ կարող մարդիկ, ուժեր կը համախմբուին. ատոր մէջ բացասական բան պէտք չէ նշմարել: Երբ Մ. Եսայեան դիտել կու տայ թէ Հանրապետական դարձողներու 99%ը պատեհապաշտ ու անձնական շահու հետամուտ մարդիկ են, Հ. Յակոբեան համաձայն չի թուիր. կան մաս մը որոնք արդէն 4-5 տարիէ ի վեր Հանրապետականի ծրագիրները պաշտպանած են. անպատեհ չէ որ այսօր գործնապէս յարին այդ կուսակցութեան: Իսկ անոնք որ նոր-նոր են, կարելի է անոնց անդամակցութիւնը քննարկումի առարկայ ըլլայ:

Նկարագրուած հոսքը կը յիշեցնէ 1990-ական թուականներուն սկիզբը ՀՀՇ-ի (Հայաստանի համազգային շարժում) պարագան: Այդ շրջանին ալ երբ ստոյգ էր որ Ղարաբաղ կոմիտէի կորիզին շուրջ ձեւացած այդ կազմակերպութիւնը իշխանութեան լծակներուն պիտի տիրանայ, ամէն ուղղութիւններէ այլազան հաշիւներով դիմողներու թիրախ եղած էր: Ու անցնող 15 տարուան ընթացքին Հայաստանի մէջ բաւական ճոխ ցանկ մը գոյացաւ այն մարդոցմով որոնց ՀՀՇ-ի դիմելու փութկոտութիւնը յետագայ այլազան հասցէներ ունեցաւ, մինչեւ իսկ ՀՀՇ-ի տրամագծօրէն հակադրուողներ:

Անհի՞մն են կատարուածէն ի վեր չեշտըւող շշուկները թէ Հանրապետութեան նախագահի աթոռին վրայ Ռ. Քոչարեանի յաջորդելու լուրջ նկրտումներու տէր է ներկայի պաշտպանութեան նախարարը: Այնքան կայծակնային բարձրացումով Հանրապետական կուսակցութեան ամէնէն վերին դիրքին, դժուար է ժխտական պատասխանել: Եթէ Հայաստանի յառաջիկայ ընտրութեան յաղթանակի ամէնէն մօտ կանգնած կուսակցութիւնը ըլլալու լուրջ առաւելներով օժտուած է Հանրապետական կուսակցութիւնը, բնական է որ անոր գլխաւոր դէմքն ալ ձգտի աթոռներու գլխաւորին:

Թէ ինչ մօտեցում, կամ արժեւորում կ'ունենայ ժողովո՞ւրդը, որուն քուէներով կ'ընտրուին նախագահ ու երեսփոխաններ, 1996էն ի վեր ընտրութիւններով տրուած վարժընթացը ա՛լ սովեցուցած պէտք է ըլլայ թէ այդ մանրուքը մեծ բան չի նշանակեր այս պարագաներուն մէջ: Իսկ եթէ յանկարծ հրաշքով ժողովրդավարական ընտրութիւններ տեղի ունենան, առիկա արդէն մեծագոյն յաղթանակը պիտի ըլլայ, անկախ անկէ որ ո՛վ կ'ելլէ քուէատուփէն:

Ա. ԹՈԹՈՑԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԵՐԲ ՕՏԵԱՆ ՄԵՆԱՄԱՐՏԻ ԿԸ ՀՐԱՒԻՐԷՐ ՉԵՐԱԶԸ

Ճիշդ է որ Օտեան կը սիրէր ոգելից ըմպելին ու ազատ կեանքը: Հաւանաբար անոր այս ազատ ու զուարթ կեանքն էր որ պատճառ դարձաւ որ Օշականի նման գրականագէտ մը ահաւոր կերպով ծանր մեղադրանքներ ընէ Օտեանի հասցէին, անոր մասին խօսի գործածելով «չնական», «անբարոյ», «շուկայիկ» եւ այսպիսի որակականներ, տակաւին աւելցնելով որ մեր այս մեծ երգիծաբանը ապրած էր արեւելեան իշխանի մը կամ պորտաբոյծի մը փարթամութիւններով ու զեղխութիւններով: Օշականի այս խիստ դատողութիւնները իրենց ազդեցութիւնը գործեցին Ա. Կիտուրի կամ Մինաս Թէօլէօլեանի նման գրականագէտներու վրայ, բայց ուրիշներ ալ մերժելով մերժեցին Օշականի մեղադրանքները, յիշեցնելով որ Օտեան հրաշալի վէպեր ու յուշագրութիւններ տուած էր մեր գրականութեան եւ այդ բոլորը ըրած էր միայն իր գրչին ապաւինելով, հակառակ որ եթէ ուզէր, իր ընտանիքին կարելիութիւններովը կրնար ապրիլ հանգիստ ու բարօր կեանք մը: Մինչ հայ գրողներէն շատեր քծինքի, հացկատակութեան կը դիմէին իրենց ապրուստը ապահովելու համար, կամ խմբագիրներ շանթաժներով ու այլ միջոցներով իրենց գործը կը քալեցնէին, Օտեան միմիայն կը գրէր, եւ կ'ուզէր որ իր ամէն գրածը նիւթապէս վարձատրուի, այդքան:

Բայց, մենք, որ այսօրուան մեր ըՍփիւռքահայ գրականութեան յարաբերաբար հանդարտ ու բաւական ամայացած միջավայրին վարժուած ենք, եթէ նայինք դէպի անցեալ եւ մտնենք մեր երեւելի գրագէտներուն ո՛չ թէ գրականութեան մէջ, այլ անոնց ապրած կեանքի էջերէն ներս, կէտ մը կրնայ մեր ուշադրութիւնը գրաւել ու մեզի ցաւ պատճառել: Այդ շրջանի այս մարդիկը շատ խիստ էին իրարու նկատմամբ, մէկզմէկու մասին բառ եւ խօսք չէին խնայեր երբ կը պայքարէին իրարու հետ: Եւ եթէ նախատական արտայայտութիւնները պակաս չէին, պակաս չէին նաեւ գրպարտութիւնները, սուտ տարաձայնութիւններու վրայ հիմնուած մեղադրանքները:

Երուանդ Օտեանն ալ բառերը չէր խնայեր, եթէ մէկու մը հետ կռուիլ սկըսէր: Փարիզի մէջ միջոց մը Զօպանեան իրեն առաջարկեց գործ մը: Ան կը ճանչնար ռումանահայ ծերունի մը, Անդրանիկ Եանխչօ, որ երկար տարիներէ ի վեր բառարան մը կը պատրաստէր եւ երիտասարդ օգնականի մը պէտք ունէր: Օտեան, որ սովահար էր եւ անգործ, չէ՞ր ուզեր աշխատիլ այսպիսի անձի մը մօտ: Օտեան ընդունեցաւ առաջարկը: Միայն թէ գգուշացուցին զինքը: Այդ Անդրանիկ Եանխչօն, որ աւելի վերջ Օտեանի կողմէ պիտի մկրտուէր Անդրանիկ Յովհաննէսեան հայկական անունով, խենթ մըն էր որ հայ ժողովուրդին բոլոր կորուստներէն ու դժբախտութիւններէն պատասխանատու կը նկատէր Մեսրոպ Մաշտոցն ու Սահակ Պարթեւը: Ամէն օր շարունակ կը հայհոյէր այս երկու անուններուն հասցէին, զանոնք կ'ամբաստանէր Հայոց այբուբենը ստեղծած ըլլալու յանցանքով: Այդ այբուբենն է որ հայ ժողովուրդը անջատած էր աշխարհի բոլոր ժողովուրդներէն եւ կըղզիացուցած էր հայութիւնը: Իսկ ան այս բառարանը կը պատրաստէր որպէսզի ապացուցանէր որ աշխարհի բոլոր լեզուները ծագած են հայերէն լեզուէն:

Օտեան սկսաւ աշխատիլ այս խելագար մարդուն մօտ, բայց աշխատանքին վերջը չէր գար ու գործն ալ չէր քալեր: Եանխչօն արդէն քան տարիէ ի վեր տակաւին Այբ տառին վրայ էր եւ Օտեան շուտով համոզուեցաւ որ այս գործը պիտի չվերջանար: Եանխչօն ազնիւ մարդ էր, կը հոգար Օտեանին կարիքները: Օտեանի ամբողջ մխիթարութիւնն ալ այն էր որ այս աշխատանքին շնորհիւ օրը երկու անգամ ձրի կը ճաշէր: Բայց օր մը չդիմացաւ ու բերանը բացաւ: Շատ ծանր բառերով նախատինքներ տեղացուց ծերունիին գլխուն վրայ, հայհոյեց եւ ըսաւ որ այլեւս չէր կրնար աշխատիլ անոր հետ: Եանխչօ, հակառակ ամէն բանի, ազնիւ գտնուեցաւ ու վճարեց Օտեանին իրաւունքները, նաեւ ճանապարհածախսը ե զայն ղրկեց իր քովէն:

Բայց եթէ Օտեան ծանր լեզու ունէր ուրիշներու նկատմամբ, ուրիշներն ալ նոյնը ունէին իրեն նկատմամբ: Լոնտոնի մէջ կը պատահի ծանր միջադէպ մը: Հոն կը տարաձայնուի որ Օտեանը Փարիզի մէջ գաղտնի տեսակցութիւն մը ունեցած էր Ահմէտ Ճէլալէտտին Փաշայի հետ եւ որոշ ծառայութիւններու փոխարէն դրամ ստացած էր փաշայէն: Օտեան զայրոյթէն կը կատղի, ապա կը ըստուգէ որ այս տարաձայնութեան աղբիւրը Մինաս Չերազն է: Ան Մինաս Չերազին կը ղրկէ շատ ծանր նամակ մը, նախատինքներ կը տեղացնէ անոր հասցէին, կը պահանջէ որ փաստէ իր ըսածը, այլապէս մենամարտի պիտի հրաւիրէ զինք: Չերազ կը պատասխանէ որ ինք այս լուրը լսած էր Տոքթոր Ռոպէնսոն անուն անձէ մը: Ռոպէնսոն իր աչքով տեսած է եղեր որ Օտեան Փարիզի «Տամ'զ Էլիզէ Փալաս» պանդոկին մէջ կը քալէր Փաշային քովէն: Աւելի վերջ պիտի ստուգուի որ իրաւ ալ այդ օր Օտեան գացած էր պանդոկ, բայց հոն հանդիպում ունեցած էր ո՛չ թէ Փաշային հետ, այլ իր ազգականներէն Տոքթ. Հէքիմեանին հետ, որ կ'ընկերակցէր Փաշային: Մինաս Չերազի յանցանքն այն եղած էր որ հաւատացած էր Ռոպէնսոնին եւ ուրիշներուն ալ փոխանցած էր այդ սխալ լուրը:

Բ. Հ.

«ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ»Ի ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Սէն-Միշէլ եկեղեցւոյ մէջ, Հինգշաբթի, Ապրիլ 26, ժամը 20:30ին կը ներկայացուի Կարպիս Ափրիկեանի "Սասունցի Դաւիթ" օրաթորիօն Լորիս Ճգնաւորեանի ղեկավարութեան տակ:

ՊԷՐԼԻՆԻ ՊԱՏԻՆ ՅԱՋՈՐԴՆԵՐԸ

Պէրլինի պատին կառուցումէն ճիշդ 45 տարի ետք Փատովայի մէջ պատ մը բարձրացած է, 84 մեթր երկարութեամբ, երեք մեթր բարձրութեամբ: Նպատակը արգիլել է դրացի Թաղին Թմրեցուցիչ վաճառողները որ իրենց ապրանքը ծախեն Սերենիսիմա Թաղին մէջ ալ: Պատին կառուցումը վճռած է քաղաքապետը որ ձախակողմեան դեմոկրատ մըն է: Որոշումը բազմաթիւ վէճերու դուռ բացած է որոնք աւելցած են գաղթի մասին յարուցուածներուն վրայ, Պէրլուսքոնիի կառավարութեան քուէարկած օրէնքը որով 350 հազար հոգիի կանոնաւոր օրենավիճակ պիտի տրուի եւ միայն հինգ տարուան բնակութենէ ետք ալ իտալական քաղաքացիութիւն, տուր վէճերու նիւթ կ'ըլլայ:

Լա Ռեփուպլիքա յիշեցուցած է թէ յանցաւոր նկատուած փողոցին բնակչութեան հիմնական մասը Մարոքէն, Նիժերիայէն, Թունուսէն, Սենեկալէն, Ռումանիայէն, Մակեդոնիայէն եւլն. հաստատուած գաղթականներէ կը բաղկանայ: Իլ Ռիֆորմիսթա իր կարգին չեշտած է թէ մարդիկը իրարմէ բաժնող պատնէշներու ետին միշտ անընդունելի կողմնակալութիւն մը կ'ըլլայ: Պատ մը որ իրարմէ կ'անջատէ խաթարուած եւ յարգի նկատուած թաղեր, յառաջդիմութեան նշան չէ: Գոռիերէ տէլլա Սերա աւելի ըմբռնումով մօտեցած է հարցին. գրած է թէ Փատովայի պատը Պէրլինի ունեցածին համազօր չէ եւ լաւն ու գէշը իրարմէ զատելու աւանդական կամքը չի ցոլացներ: Ան աւելի կը խորհրդանշէ քաղաքապետութեան մը անկարողութիւնը՝ տասը տարիէ ի վեր չարունակուող կացութիւն մը դիմագրաւելու, Ամէնէն իրատեսն է հաւանօրէն Լա Սթամփան երբ կ'ըսէ թէ պատը արգելք պիտի չըլլայ Թմրեցուցիչի վաճառքին: Վաճառողները պարզապէս պիտի փոխեն իրենց գործունէութեան վայրը: Իսկական հարցին դէմ պայքարելու համար աւելի յստակ ու աւելի ազդեցիկ միջոցներ պէտք են:

Փատովայի պատին կառուցումէն երկու օր ետք փաքիստանցի երիտասարդուհիի մը հօրը եւ եղբօրը կողմէ ըսպանութիւնը նոր կեր հայթայթած է օտարականներու նիւթով վէճին: Երիտասարդուհին մերժած է ընտանիքին յարմար դատած թեկնածուին հետ ամուսնանալ, սիրահարած ըլլալով Իտալացիի մը: Ու անհնազանդութիւնը իր կեանքով վճարած է:

ՔԱՂՀԱՆ

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հայկազեան համալսարանի հանդիսասրահին մէջ, Յունիս 28ին, կազմակերպութեամբ Հայկազեան համալսարանի տնօրէնութեան, հայագիտական ամպիոնին եւ "Հայկազեան Հայագիտական Հանդէս"ին խմբագրութեան տեղի ունեցած է "Հայկազեան Հայագիտական Հանդէս"ի ԻԶ հատորին լոյս ընծայման առթիւ, հանդիպում – հիւրասիրութիւն մը: Բացման խօսքը արտասանած է Արմէն Իւրնէշլեան եւ յայտնած թէ խմբագրական կամ տպագրական վրիպակի հետեւանքով չէ որ 24րդ հատորին կը յաջորդէ ԻԶ հատորը այլ՝ «Ամենայն հաւանականութեամբ մինչեւ տարեվերջ բոլորը կ'ունենան արդէն պատրաստութեան մէջ եղող "Հայկազեան հայագիտական հանդէս"ի բացառիկ ԻԵ հատորը, որ պիտի ընդգրկէ Հայկազեան համալսարանի 50ամեակի տօնակատարութիւններու ծիրին մէջ կազմակերպըւած "Լիբանանի Հայերը՝ անցեալն ու ներկան" գիտաժողովին կարդացուած բոլոր զեկուցումները: Նշած է նաեւ, որ այս տարի "Հայկազեան Հայագիտական Հանդէս"ի 35ամեակն է եւ հակառակ Լիբանանի եւ լիբանահայութեան դիմագրաւած դժուարութիւններուն, կրցած է Թօթափել պատերազմի փոշին: Իրեն յաջորդած է հանդէսի պատասխանատու խմբագիրը՝ Անդրանիկ Ծ.Վ. Կռանեան: Ան շեշտած է որ հատորները իրարու կը յաջորդեն, բայց իրարու չեն նմանիր, որովհետեւ հանդէսը իր իւրաքանչիւր հատորով նուաճում մը կը կատարէ: Անդրադառնալէ ետք "Հայկազեան հայագիտական հանդէս"ի գոյատեւման ազդակներուն, հաստատած է թէ համալսարանի տնօրէնութեան ցուցաբերած քաջալերանքով, համոզումով, հաւատքով ու միասնական մօտեցումով կարելի եղած է ապահովել հանդէսին գոյատեւման երթը: Խօսք առած է նաեւ Հայաստանի դեսպանը՝ Վահան Տէր Ղեւոնդեան, որ դիտել տուած է թէ ուրախալի երեւոյթ է, որ այսօր հանդէսին ԻԶ հատորը կը հրատարակուի եւ կրցած է պահել իր գիտական մակարդակը: Յուսկ, Հայկազեան համալսարանի նախագահը՝ Փօլ Հայտոսթեան հաստատած է թէ հանդէսը կը հանդիսանայ հայրենիքի եւ միջազգային հայագիտական ամպիոններու միջեւ ամուր կամուրջ մը: Աւարտին, տեղի ունեցած է հիւրասիրութիւն մը:

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Յակոբ Տէր–Մելքոնեան սրահին մէջ, Յունիս 28ին, կազմակերպութեամբ Պուրճ Համուտի քաղաքապետութեան եւ մասնակցութեամբ "Մըրսի Քորփս" կազմակերպութեան, տեղի ունեցած է ձեռնարկ մը, որու ընթացքին ներկայացուած է երիտասարդ ուսանողներու կեդրոն մը հիմնելու ծրագիրը: Մասնակցած են Պուրճ Համուտի երկրորդական վարժարաններ յաճախող եւ շրջանին մէջ բնակող, բայց, այլուր գտնուող վարժարաններ յաճախող աշակերտներ: Միջդպրոցական աշակերտական վարչութիւնը սահիկներու ցուցադրութեամբ ներկայացուցած է իր պատրաստած նախնական ծրագիրը: Արաբերէն խօսք առած է փոխ քաղաքապետը՝ Րաֆֆի Կէօվօղլանեան, որ շեշտած է Պուրճ Համուտի քաղաքապետական խորհուրդին երիտասարդական հարցերուն ընձեռած կարեւորութիւնը, նշելով աշակերտներուն համար քաղաքապետութեան իրագործելիք ծրագիրները: Ապա, խօսք առած է քաղաքապետական խորհուրդի անդամ Նելլի Վէքիլեան, որ դիտել տուած է երիտասարդութիւնը ներկայիս տիրող յոռի երեւոյթներէն զերծ պահելու անհրաժեշտութիւնը: Անգլերէն խօսք առած է "Մըրսի Քորփս" կազմակերպութեան շրջանային տնօրէն Տէյվիտ Հոլտրիճ, ծանրանալով հայ ժողովուրդին կրած տանջանքներուն եւ հալածանքներուն վրայ: Հիւրասիրութենէն ետք, ժողովուրդը ուղղուած է ԱՖԷՏ–ի շէնքը, ուրն Բ. յարկը գտնուող "Երիտասարդական ղեկավարման կեդրոն"ի կահաւորուած գրասենեակին բացումը կատարուած է:

«ՏԻԿՆԱՆՈՒՄ ԵՆ ՎԱՆԵՑԻՆԵՐԸ»

ՀԱՏՈՐԷՆ

Մահամերձի կեանքը փրկելու համար հարկաւոր է շտապ արեան ներարկում կատարել: Վանեցու համաձայնութիւնն են հարցնում իրենից արիւն վերցնելու, խոստանալով դրա համար յետոյ վարձատրել:

– Ո՛չ,– առարկում է վերջինս, առաջուց պիտի վճարէք: Ես իմ արեան բնոյթը գիտեմ, որ էդ հիւանդի երակներ մտաւ, նա ինձ փող տուող չի:

***

Վանեցի պառաւը գնում է բուժարան առողջութեան հարցով: Բժիշկն ասում է.

– Մայրիկ մի շշով մեզ մէզ բեր, ըստուգենք, կը պատասխանենք:

Պառաւը հիւանդը կատարում է, շշով մէզը բերում յանձնում է եւ պայմանաւորւում պատասխանը ստանալու օրուայ մասին:

Երբ ներկայանում է անալիզի արդիւնքներն իմանալու, բժիշկը հարցնում է.–

– Մայրիկ, ի՞նչ էիր բերել:

– Ինչ ասել էիք, չէ:

– Չէ, մայրիկ ձէթ էիր բերել:

– Արար, ես էլ կ'ասեմ ինչի փաթաթ կը տապկուի, կը Թշշար:

***

Վանեցին հինգ տարեկան տղայի հետ զբօսնում է պուրակում: Այստեղ երախաներ՝ որքան ասես, բոլորն էլ պաղպաղակ են ուտում:

– Պա, ես էլ եմ ուզում:

– Քեզ չի կարելի, Թոքաբորբ կը ստանաս:

– Չէ, ուզում եմ,– ձայնը բարձրացընում է տղեկը եւ արդէն պատրաստըւում է լաց լինել: Հայրը գնում է "էսքիմօ" եւ տալիս տղային:

Տասնեւհինգ տարի անց հայր ու որդի զբօսնում են նոյն պուրակում, որտեղ վաճառւում են զովացուցիչ ջրեր, գարեջուր:

– Հայրիկ, մի–մի բաժակ գարեջուր չխմե՞նք:

– Շան որդի, բա դու չգիտես, որ պաղպաղակի վրայ գարեջուր չեն խմում: վնասակար է:

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Վաղամեռիկը քաջարուեստ դերձակ – վարպետ մ'էր, քանի մը շաբաթ առաջ պալատի արքունական դերձակ անուանուելուն առթիւ, տեսակ տեսակ նուէրներ տարած էր մեռած առտուն, շնորհակալ ըլլալու իրեն պաշտպանութիւնը ըրող, պաշտօնը յաջողցնող պալատական փաշային: Այս մարդուն ծառաներէն մին սուրճ մը կը բերէ. Պէյազեան կ'ընդունի սուրճը. կուլ կու տայ. փաշային տունէն ելլալէն յետոյ, փողոցին մէջ սաստիկ խիթեր կը սկսի ունենալ. խոհեմութիւն կը համարի տուն վերադառնալ, փոխանակ գործատեղին երթալու. կը մտնայ տուն, խիթերը կը սաստկանան ա'լ աւելի. կը կանչուի նորընծայ բժիշկ Տոքթ. Մինէճեանը, որ բան մը չի կրնար ընել. ու Պէյազեան կ'անշնչանայ իր ներկայութեան:

***

Մանիկ մօրաքոյրս Պէյազեանի հետ ամուսնացած էր 1868ի վերջերը, նոյն այն տարին երբ մեծ մօրաքրոջս ամուսնական դժբախտութիւնը կը պատահէր, ինչպէս պատմած եմ եւ ամենայն ինչ կ'ըլլար կատարեալ, Ղուկաս աղա մեծ հօրս նորակառոյց բանկարանին մէջ:

Կարապետ Պէյազեան ծնած էր Կելիպոլու, այդ Թրքախօս քաղաքը, որով լաւ հայերէն չէր խօսեր:

Թողուց երկու մատաղատի որբ մին մանչ, միւսը աղջիկ որոնք մեծցան կրթըւեցան մօրեղբօրս հայրագութ եւ անձնըւէր հոգածութեամբ:

Աղջիկը ամուսնացուցին տաղանդաւոր գրագէտ Տիրան Չրաքեանին հետ, որ վերջ ի վերջոյ բոլորովին զառածեցաւ շաբաթապահութեան ծիծաղելի կրօնքին մէջ. այս ու այն շաբաթապահ չինելու մոլորութեամբ խելքը կորսնցուց. գնաց չգիտեմ ո՞ւր տեղուանք, Թուրք մոլեռանդներու շաբաթապահութիւն քարոզելու, ելաւ եւ ասոնց գազանութեանը զոհ գնաց, նահատակ (էշ) եղաւ:

Պէյազեան Կարապետին մանչ զաւակն էր՝ Եդուարդ Պէյազեան, բարեբարոյ ուսեալ երիտասարդը, որ նախ եղաւ դեղագործ մօրեղբօրս քով, յետոյ օգնական եղբօրս, Պրուսայի չերամաբուծական վարժարանին մէջ:

1915ի չարաղէտ տարւոյն Հայկական ջարդերու միջոցին Պէյազեան Եդուարդ 150 ուրիշ Հայերու հետ հանուեցաւ Պըրուսայէն, տարուեցաւ հեռուն՝ Սթրանօս կոչուած վայրը եւ հոն չարաչար տանջանքներու մէջ նահատակուեցաւ իր աքսորակիցներուն հետ:

Եդուարդ Թողուց երկու որբուհի եւ իր այրին, որ իր կեանքը կնքեց քանի մը տարի առաջ:

Եւ ի՞նչ դժբախտ զուգադիպութիւն ճակատագրի: Պէյազեան հայր եւ որդի, երկուքն ալ զոհ՝ վատ, խուժդուժ ըսպանութեան. մին Թունաւորուած միւսը սրախողխող, կամ գնդակահար, երկուքն ալ Թուրք ձեռքերէ...:

***

1875ի այս մեծ սուգը ցնցելով ցնցեց մեր ամբողջ ընտանիքը եւ ստիպուեցանք հեռանալ. Սկիւտարէն գացինք ամէնքս մէկ Մալթեփէ յունաբնակ գիւղը ծովեզերեայ, ուր մնացինք մինչեւ աշուն:

Սակայն կարելի չէր Պէյազեան Կարապետի մահը մտքէ հանել մանաւանդ 'ի տես իր որբիկներուն, որոնք ամէն օր իրենց հայրը կը փնտռէին, եւ ես նստայ այս յոգնատխուր առիթով տկար գրիչս շարժել եւ ողբերգ մը յօրինել Կարապետ Պէյազեանի վրայ. ողբերգ որ կը կրէ 1875 Մայիս 31 Թուականը եւ զոր կը պահեմ ցարդ:

Մալթեփէի մէջ շարունակեցի Հ. Եդ. Հիւրմիւզի տաղերուն ընդօրինակութիւնը զոր 1875ի Ապրիլին սկսած էի, ինչպէս յիշատակած եմ. բայց զայն հազիւ կրցայ աւարտել տարի մը վերջ:

Այդ ձեռագիր ընդօրինակութիւնս կը կրէ այսպէս 1876 Հոկտեմբեր 4 Թուականը. մեծ յիշատակ իմ պատանեկութեանս օրերուն:

Գիւղէն իջնալնուս, հայրս ուզեց որ մեր փոքր տունէն փոխադրուինք մեծին մէջ. «Ա՛լ մեծցաք մեծ տուն պէտք է մեզի» ըսաւ ու տեղաւորուեցանք արդարեւ հոն. եւ վերսկսանք յաճախել մեր սիրելի դպրոցը, ուր կ'ունենայինք զգալի յառաջդիմութիւն եւ վարժարանին Հոգաբարձութիւնը այս առթիւ գրեթէ ամէն ամիս գոհունակութեան գիրեր կ'ուղղէր հօրս, որ բնաւ մեզի չէր ցոյց տար զանոնք եւ կը պահէր:

Ղրկուած այդ գիրերէն մին, հօրս մահէն (1906 Մայիս) յետոյ գտնուեցաւ իր Թուղթերուն մէջ, առի զայն ու կը պահեմ:

Միսաքեանի դասախօսութեան սկսած տարիին վերջերը գրուած է այն, Թուականն է՝ 1873 Նոյեմբեր 3. ստորագրըւած է Միսաքեանի ջերմ համակիր Պօղոս Պօտիկեան Ատենապետէն եւ Ատենադըպիր Ս. Տօղրամաճեանէ, որ քաջ Ֆըրանսերէն գիտէր, հմուտ անձ մ'էր եւ մեռաւ երիտասարդ:

Հոգաբարձութեան այդ նամակին օրինակը հետեւեալն է.

«Մեծապատիւ Տէր,

Հոգաբարձութիւնս պատիւ ունի ներկայիւս իւր գոհունակութիւնը յայտնելու Ձեր Վահրամ որդւոյն վարժարանիս մէջ ունեցած բարի վարուց եւ յառաջադիմութեան նկատմամբ:

Իր ըստ ամենայնի վաւլուն աշխատասիրութիւնը եւ անբասիր վարքը, զօրաւոր գրաւական մ'են Ձեր մեծապատուութեանը իր որդւոյն ընտանեկան կենցաղոյն ալ ամէն խնամ տանելուն:

Փափաքելով Հոգաբարձութիւս, որ ուրիշ առթիւ ալ պարտաւորի սոյնօրինակ երկտողիւ շնորհաւորել զՁեզ Ձեր որդւոյն երջանիկ ներկային եւ ապագային համար, կը խնդրէ Մեծ Տէր, որ ընդունիք իր անկեղծ խնդակցութիւնը,

Որով մնայ յարգանօք
'ի դիմաց Հոգաբարձութեան
Ատենադպիր Ս. ՏՕՂՐԱՄԱՃԵԱՆ
Ատենապետ ՊՕՂՈՍ ՊՕՏԻԿԵԱՆ
3 Նոյմ. 1873
Սկիւտար, Սելամիէ
«Կնիք Հոգաբարձութեան»

(Շար. 62)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Կիրակի, Սեպտեմբեր 10ին, Ժընեւի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, յետ պատարագի բարեկամները հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կու տան

ՎԱՐՈՒԺԱՆ ԱԹԹԱՐԵԱՆ-Ի

մահուան տարելիցին առթիւ:

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Եկայք տօնեցուք
Տօն Ծննդեան Սրբուհւոյ Կուսին Մարիամու յԱննայէն

ՈՒՐԲԱԹ, Սեպտեմբեր 8
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Սեպտեմբեր 10
Բարեկենդան Սուրբ Խաչի Պահոց

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1

Տօն անուանակոչութեան Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ:

Ուխտի պատարագ եւ մատաղ:

(Շար. Ա. էջէն)

Իրանի ծրագրին: Թեհրան գացած էր նաեւ Ժէք Լանկ (ֆրանսական իշխանութեանց թաքուն արտօնութեամբ) որ հարցազրոյցով մը Լիպէրասիոնի (Սեպտ. 4) կ՚ըսէ թէ կարելի չէ արգիլել Իրանի որ հիւլէական ոչ զինուորական ծրագիր ունենայ:

ԹՈՒՐՔ ՈՒԹ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐ սպաննըւած են չարաթավերջին երկրին արեւելեան շրջանը, Քիւրտերու կողմէ:

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ միջնախարարական ժողով մը գումարուած է, օրակարգ ունենալով «պատւոյ ոճիր»ներու փշոտ հարցը: Ֆիկառոյի աշխատակիցը՝ Լօռ Մարշան յօդուածով մը (Սեպտ. 2/3) կ՚անդրադառնայ հարցին օրինակներ ալ տալով, մասնաւորաբար կիներու անձնապանութիւններու մասին, կամ բիրտ պատիժներու որոնց կ՚ենթարկուին: Նոյն հարցին մասին եւ նոյն թիւին մէջ հարցազրոյց մըն ալ լոյս տեսած է Ֆաթմա Շահինի հետ, որ նախագահուհին է պատւոյ ոճիրներու խորհրդարանական քննիչ յանձնախումբին: Ան գոհունակութեամբ կը նկատէ որ այդ ոճիրները այլեւս գաղտնի չեն մնար եւ հրապարակաւ կը դատապարտուին ընկերութեան կողմէ:

ԱՄՆ-ու ճնշումին տակ, ՄԱԿ-ի Ապահովութեան Խորհուրդը որոշեց մինչեւ 17 հազար կապոյտ սաղաւարտաւոր ղրկել Տարֆուր, հակառակ Սուտանի բացայայտ ընդդիմութեան: Ուաշինկթըն եւ Լոնտոնի պատրաստած բանաձեւը քուէարկուած է 15ի վրայ 12 անդամներուն կողմէ (Չինաստան, Ռուսաստան եւ Քաթար ձեռնպահ մնացած են): Վերջին 3 տարիներու ընթացքին 180էն 300 հազար հոգի մեռած է Տարֆուրի կռիւներուն հետեւանքով:

ՎԱՆԻ մէջ պայթում մը պատահած է Սեպտեմբեր 3ին, որու հետեւանքով 2 մեռեալ կար եւ 14 վիրաւոր:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ Դումայի երեսփոխան մը՝ Եուրի Սաւելիեւ, պայթուցիկի մասնագէտ, իր անձնական տեղեկատուութիւնը կատարած է, ինչ կը վերաբերի Բեսլանի (Հիւսիսային Օսէթիա) դպրոցին ողբերգական գրաւման, որու հետեւանքով 332 հոգի մեռան (186ը՝ աշակերտ): Օգոստոս 28ին, համացանցի եւ Նովայա Կազետա չաբաթաթերթին մէջ լոյս տեսած 700 էջնոց իր քննութեան արդիւնքը կը հակասէ դէպքերու պաշտօնական տարբերակին: Սաւա·լիեւի համաձայն մարդասպանը պատահած պայթումները (2004 Սեպտ. 3), որոնք նախաբանը կը կազմէին դաշնակցային ուժերու յարձակման (ուր կային 1127 պատանդ) հետեւանք չէին ահաբեկիչներու ռումբերու, այլ մերձաւոր տանիքներէ արձակուած ապահովութեան ուժերու հրթիռներուն:

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Անի Օսմանճեանի եւ ընտանիքին, ընկերուհի Մելինէ Օսմանճեանի մահուան առթիւ:

***

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Ճամուղեան, Գույումճեան ընտանիքներուն եւ Մարսէյլի «Սօսէ Մայրիկ» մասնաճիւղին, ՓԱՔԱ Շրջանի վեթերան ընկերուհի Սիրվարդ Ճամուղեանի մահուան առթիւ:

***

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ-Գաշանի «Հ. Իսահակեան» մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Ալիս Հաքիմեանին եւ իր ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց մօր եւ ազգականին՝ Ազատուհի Հաճիպօղոսեանի մահուան առթիւ:

□

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Արշալոյս Թադէոսեան մասնաճիւղը, բոլոր ընկերուհիները կը հրաւիրէ ժողովի Շաբաթ, Սեպտեմբեր 9ին, ժամը 16ին սովորական հաւաքատեղին:

□

ԿՈՉ
ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Սիրելի՛ Հայրենակիցներ,

Բոլորս տեղեակ ենք Լիբանանի ժողովուրդին ներկայ կացութեան մասին: Այսօր հայկական դպրոցներն ու մարզադաշտերը կը պատսպարեն բազմահազար լիբանանցի գաղթականներ որոնք խուճապահար կը հասնին ռմբակոծուած տարածքներէն:

Լիբանանահայ Օգնութեան Խաչի ընկերա-բժշկական կեդրոնին մէջ չատալ կը վիրահատուին եւ կը խնամուին հարիւրաւոր վիրաւոր քաղաքացիներ...

Ինչպէս անցեալին, Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը օգնութեան կոչ կ՚ուղղէ բոլորին, որպէսզի մեր ազգակիցները կարենան իրենց քաղաքացիական եւ մարդասիրական պարտականութիւնը լիովին կատարել, առանց խտրականութեան:

Կարգը հիմա մերն է փոխադարձ օգնութեան հասնելու Լիբանանի ժողովուրդին, որ 91 տարիներ առաջ գիտցաւ իր գրկին մէջ ընդունիլ մեր ջարդուած ժողովուրդին բեկորները:

Ձեր չէքերը ուղարկեցէք.–

CBAF
Conseil d'Administration
Opération LIBAN
17 rue Bleue — 75009 Paris

Եւ այս մասնագէտին ըսածները կասկած չեն վերցներ: Սեպտեմբեր 3ին, ոստիկանութիւնը բրտօրէն ցրուած է ցոյց մը, որ տեղի կ՚ունենար Մոսկուա եւ ուր ցուցարարները «ամբողջ ճշմարտութիւնը» կը պահանջէին Բեսլանի մասին:

ԻՐԱՔԵԱՆ ՔԻՒՐՏԻՍՏԱՆԻ մէջ, Սեպտեմբեր 1ին, միայն քրտական դրօշակը կը ծածանէր հանրային շէնքերու վրայ, մինչ ցարդ իրաքեան դրօշակին կողքին էր:

ՂԱԶԱԽՍՏԱՆԻ նախագահին՝ Ղազախ Նուրսուլթան Նազարբայեւի փեսան՝ Ռախաթ Ալիեւ, որ նաեւ Արտաքին փոխ նախարար է, կոչ մը ըրած է Սեպտեմբեր 1ին, որ սահմանադրական միապետութիւն մը հաստատուի այս նախկին խորհրդային հանրապետութեան մէջ:

ԳԼԷՆ ՖՈՐՏ, շարժանկարի ամերիկացի ծանօթ դերասանը, որ մեծ համբաւ շահեցաւ 50ական թուականներուն, մեռած է 90 տարեկանին:

Rentrée Scolaire

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ԱՌՆՈՒՎԻԼ

Հայերէնի ուսուցման դասընթացքներու արձանագրութիւնները տեղի կ՚ունենան Շաբաթ, Սեպտեմբեր 9, ժամը 10էն 12 եւ 14էն 18:

71 rue Henri Barbusse,
95400 Arnouville-lès-Gonesse

Իսկ դասընթացքները կը սկսին Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 19ին.–

- Հայերէնի ուսուցում 3 տարեկանէն մինչեւ Պաքալորէա,
- Երեկոյեան դասընթացքներ չափահասներու,
- Պարախումբ՝ 6էն 18 տարեկան,
- Խոհանոցային գիտելիքներ - միամսեայ հանդիպում:

Յաւելեալ տեղեկութիւններու համար դիմել Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի վարչութեան:

***

ECOLE DE LA CROIX BLEUE
Section d'Issy-les-Moulineaux

La Croix Bleue des Arméniens de France (Section d'Issy-les-Moulineaux) informe que la rentrée scolaire est fixée au **mardi 12 septembre.** Les cours destinés tant aux enfants qu'aux adultes se tiendront de 18h à 21h à la M.C.A. 45 rue de la Défense — Issy-les-Moulineaux.

— Préparation Bac — Niveau Bac — Adulte débutant — Adulte avancé.

Renseignements sur place aux heures de cours ou auprès de Mme Guiragossian : 01. 46. 42. 45. 25 (le soir).

***

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
Section «SEVAN» de Vienne

Rentrée scolaire :
samedi 16 septembre de 14h à 17h : Dans les locaux de la Maison de la Culture Arménienne de Vienne.

- De 5 à 12 ans : Cours d'arménien «apprentissage de la langue sur outils informatiques»; danses folkloriques, chants...
- A partir de la 4ème et jusqu'en terminale, préparation pour les épreuves d'arménien du Baccalauréat.

Renseignements : Tél. : 04 74 53 25 91

***

l'Ecole hebdomadaire de Langue et Culture Arméniennes **« KHATCHADOUR ABOVIAN »** **de Marseille** est heureuse d'annoncer que **la Rentrée scolaire 2006-2007** aura lieu le **Mercredi 20 septembre à 10 heures** dans la Salle «Ardzrouni Tcherpachian» du Centre Culturel SAHAK-MESROP 339 avenue du Prado — 13008 Marseille

Tous les mercredis de 10h à 16h des cours de langue et de culture arméniennes sont enseignés ainsi que des cours de danses, de chant et d'éducation religieuse.

Pour tous renseignements et inscriptions les responsables de l'école tiendront une permanence **le jour de la Rentrée de 10h à 17h** ou par téléphone Secrétariat de la Cathédrale **04. 91. 77. 84. 70**

***

ECOLE SIAMANTO

La rentrée des classes et les inscriptions pour l'année 2006/2007 de l'école arménienne hebdomadaire «Siamanto» de Bagneux qui accueille les élèves de la maternelle à la préparation de l'arménien au Baccalauréat —L V I, II, III—, auront lieu le :

mercredi 20 septembre à 15 heures

à l'école Henri Wallon — 2 avenue Stalingrad à Bagneux au cours d'une réunion animée par les responsables de l'assoication des parents d'élèves et les enseignantes.

Pour tout renseignement :
— Mme Lucie Dossikian: 01.45.46.10.11
— Mme Elisabeth Davidian:01.46.65.81.53

Association "MACHTOTZ"
Pour la Défense de la Langue Arménienne

Rentrée de l'année scolaire 2006/07

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien
L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian
avec sa METHODE AUDIOVISUELLE
23 SEPTEMBRE 2006 — 27 JANVIER 2007: Stage de 50 heures
le samedi matin de 9h à 12h à Paris (Absentéisme exclu)

2) cours de 2e, 3e, et 4e niveaux

23 SEPTEMBRE 2006 — FIN JUIN 2007
le samedi entre 12h et 15h à Paris
Les nouveaux élèves sont acceptés à ces cours après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre Manuel d'arménien occidental pour les non-arménophones

Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio
87 euros + 8 euros frais d'expéditon.

Pour tous ces cours et le manuel :
RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS :
01 47 50 97 51 et 01 39 46 21 66.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 6

MERCREDI
6 SEPTEMBRE
2006

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

LE NUMERO: 1,20 €

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

33, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.525 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21.525

ԵՒՐՈՊԱՅԷՆ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ԱՆԳԱՐԱՅԻ

Եւրոպական Միութեան նախագահութիւնը որ ներկայիս կը գտնուի Ֆինլանտիոյ ձեռքը, Սեպտեմբեր 2ին բանակցութիւնները առկախելու սպառնալիք ըրած է Թուրքիոյ. ըսած է թէ բանակցութիւնները գոնէ մասամբ կ՚առկախուին եթէ Անգարա չվաւերացնէ 25ին հետ մաքսային միութեան պայմանագիրը, ներառեալ Կիպրոսի: Ֆինլանտիայի Արտաքին գործերու նախարարը ըսած է թէ Թուրքիա իր յանձնառութիւնը պէտք է յարգէ, հակառակ պարագային Միութիւնը ծանրակշիռ պարագայի մը դէմ յանդիման կը գտնուի, սորպուելով զայն բանակցութեան նիւթ դարձնել:

Թուրքիա 2005 Յուլիսին ստորագրած էր արձանագրութիւն մը որ մաքսային միութեան մէջ կ՚առնէր 2004ին անդամակցած տասը պետութիւնները, ներառեալ Կիպրոսը: Բայց Անգարա այն պատրուակով որ Կիպրոսի Թրքական հանրապետութեան մեկուսացումին վերջ չի տրուիր, չի վաւերացներ նոյն արձանագրութիւնը: Իսկ Միութիւնը կը մերժէ կապ հաստատել երկու հարցերուն միջեւ:

***

ՆԱԽ ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Եւրոպական Խորհրդարանն ալ շատ խիստ տեղեկագիր մը հրապարակած է Սեպտ. 4ին Թուրքիոյ վերաբերեալ: Շարադրողն է հոլանտացի Գամիլ Էօրլինկս, որ անդամ է Արտաքին յանձնախումբին: Տեղեկագիրը կը շեշտէ «բարենորոգումներու դանդաղ ընթացքը», «մնայուն թերութիւնները» զանազան մարզերու մէջ (կիներու պարագան, կրօնական փոքրամասնութիւններ):

Հակառակ Ֆրանսայի ճնշումին, Եւրոպական Խորհրդարանը չի պահանջեր Հայոց Ցեղասպանութեան ճանաչումը: Եւրոպացի երեսփոխանները կը յիշեցնեն. «Հայոց Ցեղասպանութեան ճանաչումը մաս չի կազմեր Գոփընհակընի չափանիշներուն: Բայց, անհրաժեշտ է որ անդամակցութեան թեկնածու երկիր մը առերեսուի դայ իր անցեալին հետ և զայն ընդունի: Ֆիկառոյի աշխատակիցը կը գրէ որ Եւրոպական Խորհրդարանը կ՚ուզէ որ Թուրքիա «դիւանագիտական եւ բարի դրացնութեան յարաբերութիւններ հաստատէ Հայաստանի հետ եւ ժամ առաջ ցամաքային սահմանները բանայ»:

Կայ մանաւանդ Կիպրոսի հարցը եւ այդ առընչութեամբ Խորհրդարանը շատ յուսախաբ է:

***

Հայ Դատի Եւրոպայի գրասենեակը հաղորդագրութեամբ մը կ՚ողջունէ տեղեկագրին 343 սրբագրութիւններէն Ցեղասպանութեան առընչուած երկուքին քուէարկութիւնը. Նման սրբագրութիւններ են անոնք որոնք «կը պահանջեն Թուրքիայէն ճանչնալ Հայկական Ցեղասպանութիւնը եւ ճանաչումը կը նկատեն անդամակցութեան նախապայման մը»: Խորհրդարանին Արտաքին գործերու յանձնաժողովը խստիւ կը դատապարտէ թրքական ցեղապաշտ ու ատարատեայ «Թալաթ փաշա» կազմակերպութիւնը, Լիոնի եւ Պէրլինի մէջ ձեռնարկած ժխտողական ցոյցերուն պատճառով: Ցուցադրուած կեցուածքը ծանրակշիռ բռնաբարում կը նկատուի եւրոպական սկզբունքներուն. առ այդ, յանձնաժողովը կը պահանջէ Թուրքիայէն որ լուծէ այդ կազմակերպութիւնը եւ վերջ տայ անոր գործունէութեան:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՄԻՒՖԹԻԻՆ ԱՅՑԸ

Սուրիոյ միւֆթին Շէյխ Հասսուն եւ իր պատուիրակութիւնը որոնք Սեպտ. 2–3ին Երեւան կ՚այցելէին, Արարատեան թեմի առաջնորդական փոխանորդ Նաւասարդ Արք. Կճոյեանի, Դամասկոսի առաջնորդ Արմաշ եպիսկ. Նալպանտեանի ընկերակցութեամբ Ծիծեռնակաբերդի յուշարձանին առջեւ յարգանք մատուցանած են Եղեռնի զոհերուն: Շէյխը այցելած է Ցեղասպանութեան Թանգարանը, ծաղկեպսակ զետեղած յուշարձանին:

«Եթէ ժողովուրդները իրապէս հետեւէին իրենց կրօնքին, այս կոտորածները տեղի չէին ունենար» ըսած է ան, վստահութիւն յայտնելով որ հայ ժողովուրդը Հայաստանը կը շէնցնէ խաղաղութեամբ:

***

ՎԵՐԱՄՈՒՏԻ ԹԻՒԵՐ

Այս տարի Երեւանի դպրոցներուն աշակերտութեան թիւը 126.503 է. անցեալ տարի նոյն թիւը 132.374 էր: Նուազած է Ա. դասարանի աշակերտներուն թիւն ալ, 10.873էն իջնելով 9.081ի: Մարզահամարի պաշտօնական արդիւնքներուն յաջորդած այս տուեալները իրենց կարգին գաղափար մը կու տան մայրաքաղաքին ու մնացած շրջաններու բնակչութեան մասին:

***

Վ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ ԴԻՄԱՔԱՆԴԱԿԻ ԲԱՑՈՒՄ

Սեպտ. 1ին երբ Գիտելիքի տօնը կը նշուէր Հայաստանի մէջ, Արաբկիրի իր անունը կրող դպրոցին մէջ բացումը կատարուած է գրող, հրապարակագիր Վարդգէս Պետրոսեանի դիմաքանդակին: Ան զետեղուած է դպրոցի պատին վրայ: Հանդիսութեան ներկայ գտնուած են գրողին այրիկը, հարազատները, թաղապետը, Կրթութեան փոխ նախարարը, գրողներ, իրեն ժամանակակիցներ: Քանդակը գործն է Եղուարդ Ծախիկեանի:

ԼԻԲԱՆԱՆ

250 ՀԱԶԱՐ ՏՈԼԱՐԻ ՅԱՏԿԱՑՈՒՄ ԱԶԳԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒՆ

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան որոշումով 250 հազար տոլար պիտի յատկացուի ազգային վարժարաններուն: Ինչպէս յայտնած է Արամ Ա. Կաթողիկոսը, յատկացումը կ՚ըլլայ Կաթողիկոսարանի հովանաւորութեան տակ գործող «Խաչիկ Պապիկեան Հիմնադրամ»ին կողմէ: Նոյն հիմնադրամին եկամուտները, յայտարարուած էր թէ կը յատկացուին կրթական, մշակութային, ընկերային եւ հրատարակչական ծրագիրներու. բայց վերջին պատերազմին երկրին մէջ ստեղծած տնտեսական տագնապը միանուագ յատկացումի մը գաղափար ներշնչած է:

Արամ Ա. ըսած է նոյն առիթով. «Ինչպէս ամբողջ Լիբանանը, Լիբանանի հայութիւնը եւս ցնցուեցաւ այս վերջին տագնապի հետեւանքով: Հազար փառք Աստուծոյ, որ մարդկային կամ ֆիզիքական վնասներ չկրեցինք: Սակայն մեր կառոյցներն ու ընտանիքները մատնուեցան տնտեսական դժուարութիւններու: Լիբանանի հայութեան կեանքի վերաշխուժացումը մեզի համար առաջնահերթ անհրաժեշտութիւն է: Լիբանանի հայ գաղութը, ամէն իմաստով կարեւոր դեր ունի կատարելիք թէ՛ Հայաստանի եւ թէ Սփիւռքի կեանքէն ներս: Հետեւաբար, մեր բոլոր կառոյցներու վերակազմակերպումը ու աշխուժացումը կը նկատենք խիստ անհրաժեշտ: Այս ուղղութեամբ պէտք է դիմենք գործնական քայլերու թէ՛ Լիբանանի մեր ունեւոր ազգայիններու, եւ թէ Սփիւռքի մեր կառոյցները, բարերարներն ու բարեկամները աշխատանքի մղելով: Ահաւասիկ սկսանք հայ դպրոցով: Պէտք է այս զօրակցութիւնը տարածուի նաեւ այլ կառոյցներու վրայ, կարելիութեան սահմաններէն ներս:

Հիմա որ շուտով հայ դպրոցը իր դռները պիտի բանայ մեր ժողովուրդի զաւակներուն առջեւ, մեր հայրական թելադրութիւնն է, որ բոլոր հայ աշակերտները իրենց քայլերը ուղղեն դէպի հայ դպրոց: Հայ ծնողները կարեւոր պատասխանատուութիւն ունին այս ուղղութեամբ: Օտարը պիտի օտարացնէ հայ մանուկը ու պատանին: Հայ դպրոցի յարկին տակ է որ Հայը ճշմարտօրէն ու գիտակցօրէն Հայ կը դառնայ»:

ՄԱՀ ՄԱՐԱՏ ԽԱՐԱԶԵԱՆ-Ի

Հայաստանի դեսպանատունէն ցաւով տեղեկացանք որ Օգոստոս 31ին փարիզեան հիւանդանոցի մը մէջ իր մահկանացուն կնքած է Մարատ Խարազեան:

Ոմանք յիշեն անկասկած, որ ողբացեալը, 1966–70 թուականներուն որպէս Ա. քարտուղար խորհրդային դեսպանատան, ջերմ յարաբերութիւններ մշակած է Փարիզի հայ գաղութին հետ:

Ծնած էր 1931ին Թիֆլիս: Միջնակարգ կրթութիւնը ստացած է Ալավերդի, 1953ին աւարտած է Երեւանի պետական համալսարանի միջազգային յարաբերութիւններու ճիւղը: Երիտասարդութեան օրերուն աշխատած է որպէս ուսուցիչ, լրագրող, ապա անցած է պետական աշխատանքի, վարելով կարեւոր պաշտօններ:

1971–1993 եղած է Հայաստանի Մշակոյթի նախարարի առաջին, տեղակալ, միաժամանակ Ֆրանսայի պատմութեան վերաբերեալ դասընթացքներ տուած է Երեւանի պետական համալսարանը: Հանգրստեան կոչուելէն ետք, անցած է Մոսկուա, ապա՝ Փարիզ: 2004ին Սորպոնի մէջ ներկայացուցած է տոքթորայի իր աւարտաճառը՝ «Հայկական Հարցը եւ ֆրանսական հանրային կարծիքը 1894 – 1908», որու ներկայացման անդրադարձած էր Նազարէթ Թօփալեան «Յառաջ»ի սիւնակներուն մէջ 2004 Հոկտ. 26ին:

ՊՈՒՏԱՓԷՇՏ

ԱԴՐՊԷՋԱՆՑԻ ՄԱՐԴԱՍՊԱՆԻՆ ԵՐԿՐՈՐԴ ԴԱՏԸ

Ադրպէջանցի սպայ Ռ. Սաֆարովի դէմ որ Պուտափէշտի մէջ սպաննած էր հայ սպայ Գուրգէն Մարգարեանը, նոր դատ մը բացուած է, իր բանտապահներուն բողոքին վրայ: Անոնք գանգատած են իր վարքէն, ըսելով որ չի յարգեր բանտին կանոնները: Ինք ու իր կողմնակիցները կը պնդեն որ Ադրպէջանցիին հունգարերէն չգիտնալը տեղի տուած է անհասկացողութեան ու բողոքի: Ռ. Սաֆարով Գ. Մարգարեանի սպանութեան համար ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուած էր, պատիժը կը կրէ հունգարական բանտին մէջ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՊՈՒՏԻՆ, Յունաստանի վարչապետը Գ. Գարամանլիս եւ Պուլկարիոյ հանրապետութեան նախագահը Փարվանով Աթէնքի մէջ հանդիպում ունենալով որոշած են ռուսական քարիւղը Միջերկրական փոխադրելիք խողովակաշար մը կառուցանել: Ծրագիրը կը նախատեսէ Ռուսաստանէն քարիւղը ցամաքէն եւ Սեւ Ծովէն հասցնել պուլկարական Պուրկազ նաւահանգիստը, անկէ կառուցուելիք քարիւղատարով հասցնել Եգէականի յունական Ալեքսանտրուպոլիս նաւահանգիստը: Խողովակաշարը պիտի ունենայ 285 քմ. երկարութիւն, պիտի արժէ մօտ մէկ միլիառ տոլար: Օրական 800 հազար տակառ քարիւղ կարելի պիտի ըլլայ փոխադրել այդ ճամբով: Կը նախատեսուի որ կառուցումը աւարտի 2010ին: Խողովակաշարը մրցակից կը նկատուի Բաքու – Ճէյհան քարիւղատարին որով ադրբեջանական քարիւղը Միջերկրական կը հասնի:

ԼԻԲԱՆԱՆՑԻ քաղաքական դէմքեր, Սեպտ. 2էն ի վեր սիթ–ինի մը ձեռնարկած են Խորհրդարանին մէջ, ուր կարգով գիշերն ալ կ՚անցընեն: Կը պատկանին բոլոր հոսանքներուն եւ Խորհրդարանի Նախագահ Նապիհ Պէրրիի նախաձեռնութեան ընդառաջելով է որ այդ ձեւը ընտրած են «միջազգային հաւաքականութեան ուշադրութիւնը հրաւիրելու համար» Լիբանանի վիճակին վրայ: Պէրրիի եղբայրն ալ կը խոստովանի որ միակ ելքն է զոր գտած են իրենց ձայնը լսելի դարձնելու համար: Լիպէրասիոն (Սեպտ. 5) կ՚արձագանգէ նաեւ Լահուտի մէկ բարեկամին՝ Սերժ Տէր Սարգիսեանի խօսքին՝ «Այս շրջափակումը երկու ամիսէ ի վեր կը պատժէ բոլոր Լիբանանցիները: Ձենք ընդունիր որ Իսրայէլ մեզի պարտադրէ իր օրէնքը եւ անտեսէ միջազգային հաւաքականութեան տեսակէտը»:

ԱՄՄԱՆԻ մէջ (Յորդանան) անցորդ մը կրակ բացած է արեւմուտքցի խումբ մը զբօսաշրջիկներու վրայ: Մէկ Բրիտանացի մեռած է եւ 5 ուրիշ օտարականներ վիրաւորուած են: Յարձակողը Յորդանանցի է եւ 14 փամփուշտ արձակած է: Կը կարծուի որ ահաբեկչական անհատական արարք մըն է, բայց անկարելի չէ նաեւ որ խելագարի մը գործն ըլլայ:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ մէջ, Սեպտ. 2ին 14 Բրիտանացիներու մահը մեծ յուզում պատճառած է Մեծն Բրիտանիոյ մէջ: Մահը հետեւանք եղած է օդանաւի մը ջախջախման, եւ այն համոզումը կայ որ պատահածը արկած էր: Թոնի Պլէր ցաւ յայտնած է այս «ողբերգութեան» համար, բացատրելով որ բրիտանական ուժերը կենսական պաշտօն մը կը վարեն Աֆղանիստան:

Լ. ԺՈՍՓԷՆ կը շարունակէ իր «վալս հեզիթասիոն»ը ինչպէս կ՚ըսեն Ֆրանսացիք: Սեպտեմբեր 4ին, ձայնասփիւռի Ֆրանս–էնթէր կայանէն յայտարարեց թէ դեռ կանուխ է թեկնածու ըլլալու համար, թէեւ ճշդեց. «Գիտեմ որ ի վիճակի եմ ստանձնելու պետութեան ղեկավարի

(Շար.ը Դ. էջ)

ՓԱՌԵՐԳԻ ԹԵԿՆԱԾՈՒ ՀԻՆԳԵՐԸ

Հայաստանի մշակոյթի նախարարութիւնը որոշած է պաշտօնէի քօղը վերցնել ազգային փառերգի մրցումին առաջին զտումին յաջողած հինգ առաջարկներուն վրայէն ու թէ՛ մամուլով, թէ կայքէջով (www.mrcuyt.am) հրապարակել զանոնք: Այդպէսով առիթ կը տրուի բոլոր հետաքրքրուողներուն որ ծանօթանան կտորներուն, որոնցմէ սկզբունքով մէկը պիտի փոխարինէ "Մեր հայրենիք"ը, եթէ վերջնական որոշումը պատճառով չյայտարարէ թէ թեկնածուներէն ո՛չ մէկը արժանի գտած է այդ յաջորդութեան:

Հրապարակումը, գանէ յնոր անորոշութիւն, նպաստել չունի հանրութեան ալ գաղափար ներկայացնելու ընտրուած հինգը: Ժողովուրդին արժեւորումը, ընտրութիւնը, որ պիտի չկատարէ վերջնական որոշումին մէջ: Ոչինչ ինչպէս այն գրութիւններ որոնք կ'երեւին մամուլին մէջ, ընդհանրապէս "Մեր հայրենիք"ը պահպանելու, կամ Զարեհին "Եռ իմ անոյշ"ին բառերուն Եռաւսխ Մանսուրեանի յօրինած երաժշտութեամբ երեւան հանելը ընտրելու թելադրանքով:

Մեր իրականութեան մէջ, ուր քիչ բացառութեամբ ճաշակն ալ, արժէքն ալ "կոլեկտիւային" միջոցով կաղապարով կը չափուի, պարզ է որ մամուլն ազգային փառերգի թեկնածու նկատուող կտորները այդ թեմայով յորդած են: Սակայն, մինչ Զարեհինի տողերը երկու գրական արժէքով կը զանազանուին, մնացածները ոչինչ բարձ նոռոմատութիւններ են, անաւէլ այլ ուռուցիկ բառակոյտ:

Մէկիկի ձգելով "Եռ իմ անոյշ"ը հանրածանօթ բնագիրը, գաղափար մը կազմելու համար մնացած ընտրեալ չորսին մասին, կը բաւէ արագ ընթերցումի մը նիւթ ընել այն էջերը: Նոյն առեն ընթերցողին կրնայ մնացած ուժունին մակարդակին մասին ալ կարծիք թելադրել:

Առաջին կտորին հեղինակը կը կոչուի Արարատ Բ.: Կտորը զաշխատուած է Երուանդ Երզնկեանի կողմէ: Ջորացրէն է "Օրհնեալ" պիտի ըսէր որ արդար ըլլայ ու ըսել թէ զոնէ այնքան, "Երի" կոչուած տուեր չուէր, ի յառաջութեան արժանի է երկու-երեք կէտի: Մնա առաջին կտորոները որոնք լեռներ բառարար են ամբողջին մասին գաղափար կազմելու, ինչ որ շատ անհրաժեշտ ալ չէ:

«Հայոց աշխարհ մեր հզօր,
Դրախտ երկիր, տուն հզօր,
Պաշտպանք լինենք մենք քո կեանքին
Ցեծ, ցեծ այսօր:

Գնանք առաջ ու առաջ,
Պահենք ոգին վեհ ու քաջ,
Գնանք Հայեր
Գնանք Հայեր
Միշտ անմահաց»:

Ձեւը կա՞յ ըսելու որ մնացեալին մէջ չեն մոռցուած ո՛չ "Արարատ"ը, ո՛չ "Նայիրեան երկիր"ը, "զրախտ"ը "Աստւած"ը, "հզօր հայրենիք"ը...

Եկրորդ կը ներկայանայ Վահագն Դաւիթեանի ստորագրութեամբ: Բայց առաջջին տողին իսկ ընթերցումը ցոյց կու տայ թէ ոչ մէկ ստորագրութիւն գործ մը փրկելու զօրութիւն ունի, եթէ ան չի կրնար առանձին կանգնել մնալ: ու քիչ մը գրական ճաշակի տէր ընթերցողը դժուարութիւն պիտի չունենայ հաշուելու թէ քանի՛ յենակ պէտք է "Մայր Հայաստան" խորագրուած այս տողերը ոտքի պահելու համար:

«Մայր Հայաստան, երկիր յաւերժող,
Փառք քեզ, փառք իմ հող,
Փառք յաւիտեան,
Քո որդիներին, քաջորդիներին,
Մայր իմ Հայաստան:

Մաքառեցին քո որդիք, բնեան սրահար:
Նրանց արեանմբ մերտուած
Դու կար, խոյացար, վեհացար,
Երկիր հայրենի»:

Հոս ալ անմոռնուած չեն "Աւարայրի դաշտ"ը, "Երկիր յաւերժող"ը, "Թեւդաւ արծիւ"ը, բոլորը ցեխուած "Փառք"ի մարափի մը տակ:

Յաջորդը յաղթանակի ամէնէն մօտիկ նկատուածն է, քանի որ ունի Արամ Խաչատրեանի երաժշտութեան պէս կարեւոր խաղաթուղթ մը: Սակայն այդ յատկանիշը ամէնէն շատ կը ծառայէ որպէս ապացոյց թէ ինչպէս վաւերական բանաստեղծ նկատուածի մը ստորագրութիւնը, Խաչատրեանի նման արուեստագէտի մը երաժշտութիւնն ալ չի զօրեր փրկելու տաղաչափեալ տափակութիւն մը:

«Ազա՛տ, անկա՛խ, ճախնեա՛ց պատգամ
Հայաստա՛ն,
Հայոց ազգի դարեր կերտած դաւ
ոստան'ն,
Մազապարեաց մեր պատմութեան նոր
մատեան'ն,
Դու եռօրհեայ Մայր Հայրենիք
Հայութեան:

Փա՛ռ քեզ, միշտ փառք, Աստծոյ
օրհնեա՛լ Հայաստան,
Որդիներից անեղ բազկով անսասան,
Երկաթագիր քո տաճարով մեսրոպեան
Դու կերտում ես Հայոց պայծառ
ապագան»:

Այս ոտանաւորը զարմացնող բնոյթ ունի. ի՛նչպէս հեղինակը՝ Արսէն Սողոմոնեան կրցած է ութ տողի մէջ տասը սուտ-սխալ թխմել: Պիտի ուզէ՞ք երգել փառերգ մը ուր Հայաստանը առաջին տողէն գեղչուած է "ոստան"ի, մեր պատմութիւնը՝ "մագաղաթ"ի, "Մեսրոպեան երկաթագիր տաճար"ը փառաբանուած, մինչ անոնց խերը կ'օրհնուի ամէն օր, ազատանկախ տարիներուն ալ: Ու այդ բոլորը զետեղուած՝ Աստուծոյ օրհնութեան տակ ... վերջին կէտը միայն կը ծառայէ հաստատելու թէ "վաւերական բանաստեղծ"ի ստորագրութեան, համբաւաւոր երգահանի երաժշտութեան նման Աստուծոյ օրհնութիւնն ալ չի կրնար անտաղանդի մը փրկիչ ըլլալ, ինչպէս "Վահագն"ը, "Լուսաւորիչ"ը, "Նարեկ"ը, "արքայ"ն, "ռազմիկ"ը, "քերթողահայր"ը, "չինական"ը որոնք թափոր կազմած կը տողանցեն "Օրհներգ Հայաստանի հանրապետութեան" խորագրուած տողերուն մէջ:

Վերջին գործը երկու ծանօթ անունով կը ներկայանայ. Բառերուն հեղինակը Լուտվիկ Դուրեանն է, երաժշտութիւնը կը պատկանի Ռուպէր Ամիրխանեանի: Ունի նախորդին հետ նոյն խորագիրը:

«Մեր հայրենիք, բիւր դարեր կանգուն
ես
Հայկեան շունչով դիւցազնական,
Տեսել ես մահ, աւեր, սանձել ես մութ
հողմեր,
Թէժ մարտերում կոփել ես կամք
յաղթական:
Մեր հայրենիք, սրբազան լոյսի տաճար
ես,
Յաւերժ կ'ապրի չէ՛շող հանճարը քո,
Աստուածաշունչ մայր Երկիր,
Հաւատ մեր եւ փրկիչ»:

"Մեր հայրենիք" նշումին օգտագործումը իմաստ կ'ունենա՞յ նման բառակոյտի մէջ, մերժուածը յիշեցնողի իր բնոյթով: Ճիշդ է որ հետաքրքրական է լուելեայն աղընչութեամբ մը հին ծանօթի մը տպաւորութիւն գործելու ճգտումը: Հաւանօրէն ընտրուած հինգին մէջ դասուելու արժանիքն ալ այդ հնարքին կը պարտի փառերգ ըլլալու յաւակնութեան տէր այս վերջին կտորը: Ունի բնականաբար "Արարատ"ը, "Մասիս"ը, նաեւ աւելի հեռաւոր զուգահեռ մը "վերածնուած հայրենիք"ով...

Այս ներկայացումը, հասկնալի է, պակասաւոր է, քանի որ որպէս աղաղձ ունի միայն տարբերակներուն բնագիրները: Մինչդեռ փառերգը նաեւ երաժշտութիւնն է: Բայց կարելի՞ է որ այս վերջին բաղկացուցիչը ազգային փառերգի արժանի մակարդակին բերէ կտորած – թափածութիւններու այս համանուագը: Եթէ հարցումը դրական պատասխան կրնայ ունենալ, բարի՛ վայելում:

Ա. ԹՈԹՈՑԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՕՏԵԱՆ ԵՒ ՀԱԿԱ-ԱԼՔՈԼԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Երուանդ Օտեան խմելը կը սիրէր: Իրեն համար հացէն ու ջուրէն ալ աւելի կարեւոր էր գարեջուրը, մանաւանդ օղին, «ջերմակ ջուր»ը, որուն թերեւս կը պարտէր իր ամբողջ զուարթութիւնն ու սրամտութիւնները: 1904ին Արփիարեանին գրուած բաւական երկար նամակի մը մէջ Օտեան գրած է հետեւեալը.

«Խմելու միջոցիս ըրած երկու դիտերս ըսեմ քեզի:

Ի՞նչ տարբերութիւն կայ Դուրեանին ու պիրայէին միջեւ:

– Դուրեանին փրփուրները յատակն են, իսկ պիրայինը՝ վրան:

Ի՞նչ տարբերութիւն կայ Յիսուսին ու խմողի մը միջեւ:

– Յիսուս կ'ըսէ՝ անցուր ինէ այս բաժակը, իսկ խմողը կ'ըսէ. անցուր ինծի այս բաժակը»:

Երբ կը խօսուի խմելու մասին, կ'արժէ որ յիշենք շատ զուարճալի դրուագ մը, զոր Օտեան ապրած է Փարիզի Թըշուառութեան օրերու ընթացքին: Դիւրին չէր Փարիզի մէջ գրական աշխատանքով ապրուստի միջոցներ ապահովել: Ուստի Օտեան օր մը ինքզինք երջանիկ նկատեց, երբ գիւտը ըրաւ Երիտասարդ Քրիստոնէից Ընկերութեան, բողոքականներու կազմակերպութիւն մը որ չքաւորներու ու համակիրներու ճաշ կը մատակարարէր շատ մատչելի գիներով: Ընկերութիւնը մէկ բան կը պահանջէր արձանագրուող անդամներէն. Ամէն Երեքշաբթի իրիկուն ներկայ գտնուիլ Սուրբ Գիրքէն կատարուած ընթերցումներուն: Ընթերցումները կը կատարուէին հաստատութեան Նախագահ Պարոն Փիքի կողմէ: Օտեան, փորը յարմարագոյն գինով կշտացնելու սիրոյն կը հետեւէր այս ընթերցումներուն: Բայց ան միւս բոլոր անդամներէն կը զանազանուէր կրօնական իր գիտելիքներով: Միւսները ոչինչ գիտէին Աստուածաշունչին մասին, մինչդեռ Օտեան շատ գոհացուցիչ պատասխաններ կու տար Պարոն Փիքին հարցումներուն: Այսպէս ան շուտով գրաւեց Պարոն Փիքին ուշադրութիւնը:

Օր մը Պարոն Փիք իր մօտ կանչեց Օտեանը եւ յիշեցուց որ ան երկու ամիսէ ի վեր ոչինչ վճարած է իր կերածներուն փոխարէն: Ուրիշ ո՛չ մէկուն արտօնած էր որ պարտքով ճաշէ:

– Գիտեմ, շնորհակալ եմ, պատասխանեց Օտեան:

– Ե՞րբ կը յուսաք որ պիտի վճարէք ձեր պարտքը:

– Առաջին առիթով:

– Այսի՞նքն...:

Օտեան սկսաւ յիշեցնել որ ինք փախըստական մըն է, իր բոլոր ունեցածներն ու կարելիութիւնները թողած է իր հայրենիքին մէջ ու խոյս տուած է, դժուար է ըսել թէ ե՞րբ ի վիճակի պիտի ըլլայ իր պարտքը վճարելու, եթէ Թուրքիոյ մէջ յեղափոխութիւն մը ըլլայ, այն ատեն Պարոն Փիք կրնայ վստահ ըլլալ որ... եւայլն եւայլն...

– Հասկցայ, պատասխանեց Պարոն Փիք կատակով, կ'երեւի թէ ամէն ինչ կախեալ է Արեւելեան Հարցի լուծումէն:

Այնուհետեւ ան ջնջեց Օտեանին բոլոր պարտքերը: Բայց Օտեան ստիպուեցաւ անդամագրուիլ Հակա-Ալքոլային Ընկերութեան Փրկութեան Բանակին, որ պայքար կը մղէր ոգելից ըմպելիին դէմ, ընկերութեան մէջ կ'որսար գինեմոլները ու զանոնք կարգի բերելու կ'աշխատէր: Օտեանի նման «ճնկելու սիրահար» մէկու մը համար ասիկա մահացու հարուած էր, որովհետեւ ո՛չ միայն պիտի հրաժարէր ճաշերու ընթացքին խմելէ, այլ նաեւ Փրկութեան Բանակին մէջ մարդոց պիտի քարոզէր ոգելից ըմպելիի չարիքներուն մասին:

Օտեան մէկ կողմէ իր պարտականութիւնը կը կատարէր Փրկութեան Բանակին մէջ, մէկ կողմէ ալ սակայն փախուստներ կու տար, մէկ երկու բարեկամներու հետ կ'երթար սրճարան ու կը խմէր իր ոգելից ըմպելին:

Այս արարքը անպատիժ չմնաց: Ընկերութիւնը ունէր իր լրտեսները, որոնք կը հետեւէին անդամներու ապրելակերպին եւ կանոնաւոր տեղեկագիրներ կը յանձնէին Պարոն Փիքին: Այսպէս Օտեան որոշ ժամանակ մը վերջ ստիպուեցաւ հրաժարիլ ձրի ճաշերէ եւ իր բախտը փորձել ուրիշ դռներու առջեւ:

Տարիներ վերջ Օտեան Գահիրէի մէջ յանկարծ իր դիմացը գտաւ Պարոն Փիքը: Ծանչցան զիրար եւ նստան ճաշասեղանի մը առջեւ: Այս մտերմիկ հանդիպման ընթացքին Պարոն Փիքի լեզուն քակուեցաւ ու ան պատմեց թէ Երիտասարդ Քրիստոնէից Ընկերութեան ամէնէն հաւատաւոր ղեկավարներն անգամ գաղտնօրէն կը խըմէին երբ առանձին կը մնային: Այդ օր Օտեան եւ Պարոն Փիք քանի մը գաւաթ ուիսքի ըմպելէ վերջ, գինիի փոխեցին եւ գինէն վերջ ալ, սուրճին հետ, համտեսեցին քոնիաք:

Տարօրինակն այն էր որ Պարոն Փիք Գահիրէ եկած էր հոն ալ հիմնելու համար հակա-ալքոլային ընկերակցութիւն մը: Ան նոյնիսկ տնօրէնի պաշտօն առաջարկեց Օտեանին: Բայց Օտեան, ինչպէս կը պատմէ իր յուշերուն մէջ, մերժեց ու որոշեց անգամ մըն ալ չտեսնել Պարոն Փիքին երեսը:

Օտեան իր այս յուշերուն մէջ որքա՞ն հաւատարիմ կը մնայ ճշմարտութիւններու, բնականաբար Աստուած գիտէ: Թերեւս ան այս պատմումին մէջ շատ բան խառնած է նաեւ իր զուարթամիտ երեւակայութենէն: Բայց կարեւորն այն է որ կեանքի պայմանները ստիպած էին որ Օտեան զոհողութիւններ ընէր իր արժանապատուութենէն եւ ափ առնէր բարեսիրական կամ կրօնական հաստատութեան մը դուռը:

Ռ. Հ.

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Ազգային Լեւոն եւ Սոփիա Յակոբեան գոլէժի սրահին մէջ, Յուլիս 2ին, կազմակերպութեամբ Վիգէն Զաքարեանի անունը կրող Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Պուրճ Համուտի մասնաճիւղի երիցական փաղանգին, ոգեկոչուած է 1992ին Արցախի ազատագրական պայքարի ընթացքին զէն ի ձեռին նահատակուած Վիգէն Զաքարեանի յիշատակը: Փառերգներու ունկնդրութենէն ետք, բացման խօսքը արտասանած է Սեպուհ Պարսումեան լուսարձակի տակ առնելով նահատակութեան խորհուրդը: Նշած է, յիշատակելէ ետք, ողբացեալին գործունէութիւնը Պուրճ Համուտի մասնաճիւղի սկաուտներու մօտ, որ ան այսօր կը ննջէ հայրենիքի ծոցը՝ Եռաբլուրի մէջ: Օրուան բանախօսը եղած է Հրաչ Վարժապետեան, որ նաեւ անդրադարձած է նահատակ երիտասարդին գործունէութեան եւ նշած որ Վիգէններէն մեզի փոխանցուած պատգամը, թէեւ օրերը փոխուած են, մարտահրաւէրները տարբեր են 1992ի թուականէն, բայց, այսօր եւս հայութիւնը կը հետապնդէ ամբողջական Հայաստանի կերտման երազը: Ձեռնարկը փակուած է "Յառաջ նահատակ"ով:

Ասկէ անկէ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԵԱՆ ԹԻՒԸ 6,5 ՄԻԼԻԱՌԸ ԱՆՑԱԾ Է

2006 Փետրուար 25ին, մեր մոլորակին բնակիչներուն թիւը հասած է 6,5 միլառի: Իսկ մասնագէտներու նախատեսութեամբ, վեց տարիէն՝ 2012 Հոկտեմբեր 18ին, երկրագունդին վրայ ապրողներուն թիւը 7 միլիառի պիտի հասնի:

Ամերիկեան վիճակագրութեանց գրասենեակին մէկ տեղեկագիրը 2004 Մարտին յայտնած էր, թէ աշխարհի բնակիչներուն թիւը 6 միլիառի հասած է 1999 Յունիսին: «Այս թիւը աւելի քան 3,5 անգամն է Ի. դարուն սկիզբը աշխարհի բնակիչներուն թիւին, եւ գրեթէ կրկնապատիկը՝ 1960ին անոր թիւին», բացատրած էր ուսումնասիրութիւնը: Աւելի եւս յատկանշական եղած է աշխարհի բնակչութեան 5 միլիառէն 6 միլիառի բարձրանալու համար անհրաժեշտ ժամանակը՝ հազիւ 12 տարի, ինչ որ աւելի կարճատեւ է, քան՝ նախապէս արձանագրուած միլիառներուն միջեւ ժամանակամիջոցը:

ՄԵԾ ՎԻՀ

Միջին հաշուով, իւրաքանչիւր երկվայրկեան 4,4 անձ կը ծնի:

Ներկայիս աշխարհի բնակչութեան թիւը 1900ի թիւին գրեթէ 4 անգամն է: Ընդհանրական այս հսկայ աճին եւ, ծնունդներու եւ մահերու համեմատութիւններուն միջեւ շատ մեծ վիհ մը գոյութիւն ունի՝ աշխարհի երկիրներուն միջեւ:

Սակայն ըստ բնակչութեանց մասնագէտներու, այս վիհը պարզ տարբերութիւն մը չէ, որ կը շարունակուի ունեւորներուն եւ համեստ պայմաններու մէջ ապրողներուն միջեւ:

Այս տարեսկիզբին լոյս տեսած տեղեկագիրի մը մէջ մասնագէտներէն Մէրի Քէնթ դիտել տուած է, որ այս վիհին մէջ մտահոգիչը ոչ թէ երկիրներու բնակչութեանց միջեւ աճի համեմատութեանց տարբերութիւններն են, այլ անոնց կապուած տարբերութիւնները, ինչ կը վերաբերի կենսամակարդակին, առողջութեան եւ տնտեսական կարելիութեանց:

Ան յայտնած է, թէ մէկ կողմէ Եւրոպայի մէջ բնակչութեան թիւի անկում կ՚արձանագրուի, միւս կողմէ բարգաւաճման ընթացքի մէջ գտնուող երկիրներու մէջ բնակչութեան թիւը կ՚աճի:

Հարցը այն է, թէ աշխարհը ո՞ր ընթացքը կը դիմագրաւէ, դիտել տուած են ան եւ այլ մասնագէտ մը՝ Քարլ Հոպ:

«Իրականութեան մէջ երկուքն ալ տեղի կ՚ունենան: 20րդ դարուն արդիւնաւորման մեծ անկումը զուգադիպեցաւ բարելաւուած առողջութեան, ընտանեկան ծրագրումի կարելիութեանց, տնտեսական աճի եւ քաղքենիացման», ըսած է Հոպ:

Ըստ երկու մասնագէտներուն, երկիրներուն մեծամասնութիւնը մինչեւ 2050 բնակչութեան աճ պիտի արձանագրէ, մինչ աշխարհի բնակչութեան թիւը 3 միլիառով պիտի աւելնայ: Անհրաժեշտ է նշել, թէ հակառակ անցնող 50 տարիներուն բազմաթիւ զարգացումներուն, մէկ տուեալ գրեթէ անփոփոխ կը մնայ, յայտնած են անոնք. մարդիկ ամէնէն արագ ձեւով աճ կ՚արձանագրեն այն վայրերուն մէջ, ուր նման աճ նուազագոյն չափով կարելի է տանիլ. այս տուեալը գրեթէ չէ փոխուած տարիներու ընթացքին, ըսած են անոնք:

« Ա զ դ ա կ »

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հայ Աւետարանական Ա. եկեղեցւոյ մէջ, Յուլիս 1ին, տեղի ունեցած է Հայոց Աւետարանական եկեղեցւոյ հիմնադրութեան 160ամեակին փառաբանութեան պաշտամունքը: Օրուան պատգամը փոխանցած է Հայկազեան համալսարանի նախագահ Վեր. Տոքթ. Փօլ Հայտոսթեան, որ ըսած է թէ Հայ Աւետարանական եկեղեցւոյ մէջ տակաւին կայ եւ պէտք է մնայ հինէն սկիզբ առած չարժումի որոշ միտում մը: Այսպ, դիտել տուած է որ իբրեւ եկեղեցի ապրիլ ու գործել անպայման կը նշանակէ բարեկարգել ու բարեկարգուիլ: Բարեկարգուիլ, աւելցուցած է, չի նշանակեր վերադարձ դէպի անցեալ, այլ՝ պատրաստուիլ վաղուան: Իրմէ ետք, խօսք առնելով, Մերձաւոր-Արեւելքի Հայ Աւետարանական Եկեղեցիներու միութեան նախագահ՝ Վեր. Մկրտիչ Գարակէօզեան շեշտած է որ «Հայ աւետարանական եկեղեցին իր պաշտամունքին, իր եղբայրակցութեան եւ իր ծառայութեան գործնականացումով կը բարեկարգուի ու կը բարեկարգէ իր շրջապատը, ազգն ու մարդկութիւնը»: Պաշտամունքի ընթացքին կատարուած են աղօթքներ, փոխասացութիւն, ընթերցումներ եւ երգեցողութիւն:

***

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Յակոբ Տէր-Մելքոնեան սրահին մէջ, կազմակերպութեամբ Համազգայինի Լիբանանի Շրջ. Վարչութեան, Յուլիս 11ին տեղի ունեցած է Համազգայինի Սիտնէյի "Սեւան" մանաճիւղի պարախումբի ներկայացումը: Բարի գալուստի խօսքը, յանուն Շրջ. Վարչութեան արտասանած է Յակոբ Հանտեան: Ըսած է թէ «Մէկ ազգ, մէկ մշակոյթ» հայրենի նախաձեռնութեան մասնակցելու նպատակով ճամբայ ելած այս պարախումբը իր առաքելութեան վերջին հանգրուանը կը գտնէ Լիբանան: Տուն դարձի ճամբուն վրայ, պարախումբը իբրեւ առաջին կայք հասած է Հալէպ աւելի քան 700 հանդիսատեսներու ներկայութեան: Յայտագիրը բաղկացած է երկու մասէ եւ աւելի ճոխացած է երգիչ Հրաչ Կայծակեանի մասնակցութեամբ: Ներկայացման աւարտին, Յակոբ Հանտեան յուշանուէր մը յանձնած է Սիտնէյի "Սեւան" մասնաճիւղի Հայ Մշակութային "Բանոյեան" կեդրոնի խնամակալ Կիրակոս Պագալեանի:

«ԾԻԾԱՂՈՒՄ ԵՆ ՎԱՆԵՑԻՆԵՐԸ»

ՀԱՏՈՐԷՆ

Վանեցին զբօսնում է մի երիտասարդ գեղեցիկ աղջկայ հետ: Անցնում են ռեստորանի մօտով: Աղջիկն ասում է.

– Ինչ հաճելի բուրմունք է տարածուել:

– Թանկագինս, դուրդ եկա՞ւ: Ուզում ես, մի անգամ էլ կողքով անցնենք:

***

Մահանում է ծեր վանեցին եւ վերջին շնչում խնդրում է, որ իրեն մի բաժակ սուրճ բերեն՝ երկու կտոր շաքարով: Բերում են եւ նա մեծ հաճոյքով խմում է:

– Քյա, տղայ գոնէ մեռնելուց առաջ ստացայ այն, ինչ կեանքում երազել եմ:

– Ուստա Տիգրան, դու աղքատ մարդ չես: Միթէ՞ չէիր կարող քեզ թոյլ տալ խմել մի բաժակ սուրճ՝ երկու կտոր շաքարով:

– Անշուշտ կարող էի, բայց, տունը ես սուրճը խմում էի մի կտոր շաքարով, իսկ հիւր գնալիս՝ երեք կտորով:

***

Վանեցի Տիգրանը չորս յարկանի շէնքի տանիքի անթենա է ամրացնում, իսկ կինը ներքեւից հրահանգներ է տալիս:

– Տղա՛յ, մի քիչ աջ, չէ՝ մի քիչ ձախ, մի քիչ ուղղի, մի քիչ յետ տար:

Ուժեղ քամի է փչում եւ վար գլորում Տիգրանին: Հասկանալով, որ փրկում չունի ընկնելիս նա բացագանչում է.

– Կնիկ իմ բաժին ճաշ էսօր չեփես:

Կինն էլ ներքեւից.

– Քա մարդ, որ իմանայի, քեզ առաւօտ խաց չէի տայ:

***

Լոռեցին դիմում է ապարանցի հարեւանին.

– Ա՛յ տղայ, լսել ե՞ս, վանեցի Տիգրանի տունը կուիւ է ընկել:

– Բա ինչի՞:

– Տիգրանը մի հին գերեզմանաքար է բերել եւ կնոջ ստիպում է որ անունն ու ազգանունը փոխի:

Livres reçus

LA LEGENDE ARMENIENNE DE DAVID DE SASSOUN

JEAN V. GUREGHIAN

Albin Michel, Paris 2006

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

Բժ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Երկար չեմ խօսիր այս եւ ասոր նման նամակներու մասին, որոնք կ՚ուղղուէին հօրս մեր երկու եղբօր յառաջադիմութիւնը շնորհաւորելով. նամակներ որոնք մարգարէութիւններու շունչ մը ունենալ կը թուին: Անցեալս կարդացողները թող դատաւոր ըլլան իմ ներկայիս նաեւ իմ եղբօրս, որ Թուրքիոյ ջերմաբուժական գործին մէջ զարկ տուաւ. զայն յոյժ նախանձելի վիճակի մը հասցուց եւ երեսուն երկար տարիներ շարունակ, հազարաւոր ուխտներ վաստկցուց Թուրքիոյ ամէն տարի:

Մեծապէս պարտաւոր ենք, ես ու եղբայրս սոյն Պօտիկեան – Տօղրամաճեան Հոգաբարձութեան, առանց այս անձերուն ուսումնասէր հոգածութեան, մենք չպիտի ունենայինք Խ.Պ. Միսաքեանը, որուն շատ ու շատ կը պարտի մեր մտքի զարգացումը:

Տօղրամաճեան գրեթէ ամէն օր կու գար դպրոց, անձամբ կը տեղեկանար մեր առած դասերուն, եւ առանձին քննութեան բովէն կ՚անցընէր մեզ զատ զատ: Կը յիշեմ որ օր մը "Սթամպուլ" Ֆրանսերէն թերթին մէկ թիւը ձեռքը, քովս եկաւ, երբ "Պատւոյ Նստարանը" արդէն տեղաւորուած էի եւ ուզեց որ հայերէնի թարգմանեմ անոր մէջի մէկ յօդուածը, որ կը պատմէր՝ թէ Հռոմի պապերը ի՞նչպէս կ՚ընտրուէին. Պիոս Թ–ն դեռ ողջ էր 1875ին, եւ չգիտեմ թէ ինչո՞ւ համար ֆրանսերէն թերթը կանխած էր, նոր Պապի ընտրութեանց եղանակը հրատարակել: Ես թարգմանեցի այդ յօդուածը եւ Տօղրամաճեանը շատ գոհ եղաւ:

***

Եւ այսպէս 1875 տարին թողած է իմ մէջ կարգ մը յիշատակներ, որոնք չեն մոռցուիր, եւ գո՛ւցէ նշանակութենէ զուրկ համարուին, բայց կարեւոր են ինծ համար:

Այլ սակայն մեր յառաջադիմութիւններուն հետ, հայրս սկսած էր մտածել, թէ ի՞նչ արհեստի կամ ասպարէզի տէր կրնար ըլլալ մեզ. զի կը մեծնայինք ա՛յլ եւս տարիքով, ու կը նստի խորհուրդ այս մասին կը հարցունէ բարեկամներու, եւ նախապէս՝ Խ.Պ. Միսաքեանի, որ ինչպէս յայտնած եմ արդէն կու գար ամէն երեկոյ հօրս սրճարանը. կը նստէր երկար: Երկու եղբայր ընտելացած էինք իրեն. երբ սրճարան գար, անմիջապէս կ՚երթայինք իր աջ ու ձախը գրաւել ու խօսիլ հետը զանազան նիւթերու մասին հարցումներ ընելով, մանաւանդ Փարիզի վրայ, ուր ապրած էր գրեթէ կէս դարու մօտ ժամանակ:

Հայրս Միսաքեանը առանձին գտած ատենը կ՚երթայ խորհուրդը հարցունել անոր որ առաց այլեւայլի, եւ առանց երկար բարակ խօսակցութեան, կը պատասխանէ. «Երկու տղաքդ ալ, քովդ ա՛ռ, պէտքէ ըրէ՛» ըսելով. ու կը յարէ՝ «երկուքն ալ աղէկ թարգմանիչներ պիտի ըլլան, թէ որ հոս առնելու ըլլաս գիրենք, ցորեկները պարապ ժամանակ շատ կ՚ունենան ու կը զբաղին գրական աշխատութիւններով եւ աղուոր թարգմանութիւններ կ՚ընեն, ընտիր գիրքերէ եկո՛ւր համոզուէ՛ իմ այս խօսքիս»:

***

Երբ մենք սրճարան մտանք, տեսանք որ մեր հայրը կ՚եկլար Միսաքեանին քովէն, ուր գացինք նստիլ դաձեալ, ըստ սովորականին. խօսեցանք մեր դասերուն վրայ, եւ ոչ մէկ բառ չարտասանեց Միսաքեան հօրս հետ ունեցած խօսակցութեան մասին:

Բայց մեծապէս համոզուած Միսաքեանի տուած խորհուրդէն, երբ երեկոյին սեղան նստանք սկսաւ պատմել եւ հարցուց մեզի թէ «Կ՚ըլլայի՞նք պէտպէտ»: Եղբայրս ինծմէ առաջ, առանց ուրիշ բառ արտասանելու, «Ես չեմ ըլլար» ըսաւ, իսկ ես՝ «Ի՞նչպէս որ դուն կ՚ուզես, ես այնպէս կ՚ընեմ» պատասխանեցի. հայրս լուռ մնաց եւ ճաշերնիս ըրինք:

Զմոռնամ կրկին յայտնելու, ինչպէս նշանակած եմ, թէ շատ երեկոյ, դպրոցէն ազատ երբ կ՚ըլլայի, հօրս խանութը ուղղուելէ առաջ, կը մտնայի մօրեղբօրս դեղարանը, որ ճամբուս վրայ էր եւ ուր բժիշկներ կու գային, կը նստէին եւ ժամերով կը խօսակցէին բժշկական հարցերու վրայ, որոնց կ՚ունկնդրէի ուշադրութեամբ ու կը սկսէի տեսակ մը սէր տածել սրտիս մէջ, դէպի բժշկական արուեստը:

Մեր փողոցը մեզի դրացի ունէինք, Ալան Պաթիստ անուն հայ կաթոլիկ դեղագործ մը, որ երբ մօրեղբօրս դեղարանը եկան գոցել, այս մարդը մէջտեղ ելաւ, եւ որովհետեւ վկայական ունէր, առաջարկեց որպէս զի իր պատասխանատուութեան ներքեւ, իր անունով վերաբանար դեղարանը ու աշխատէր, մինչեւ որ մօրեղբայրս ալ առնէր իր վկայականը:

Մօրեղբայրս՝ Նշան Ղուկասեան հաւանեցաւ եւ հարկ եղած պաշտօնական ձեւակերպութիւնները կատարուեցին յետոյ, դեղարանը անմիջապէս բացուեցաւ Պաթիստ Ալանի իբրեւ սեփականութիւն: Շուտով գտաւ յաջողութիւն ՚ի հեճուկս անոնց, որոնք մատնութեամբ պատճառ եղած էին դեղարանի փակումին:

Հմուտ եւ քաջ դեղագործ մ՚էր Պաթիստ Ալան, կէս մ՚ալ բժիշկ, որով երբեմն երբեմն կ՚ունենայինք իր բժշկական դարմանները երբ հիւանդանայինք:

Հայրս շատ բարեկամացած էր իրեն հետ, որովհետեւ պատճառ եղաւ, որ ամուսնանար Պաղտատլեան Տէր Մեսրոպ քահանային Սաթենիկ աղջկանը հետ, քոյր Պէրլինի Օսմանեան դեսպանատան առաջին թարգման Օհան էֆէնտի Պաղտատլեանի որ հեղինակած է 1874ին «Ես իմ որդիս եմ» անուն ծիծաղաշարժ կատակերգութիւնը երկու արարուածով, որուն ներկայացման տարած է զիս մօրեղբայրս:

Գիշեր մը երբ Տէր եւ Տիկին Պաթիստ Ալան հիւր եկած էին մեզի, հայրս հարցուց թէ ի՞նչ արհեստի յարմար կը գտնէր զիս, ի՞նչ խորհուրդ կու տար: Ալան Պաթիստ առանց որ երկար բարակ մտածելու. «բժիշկ ըրէ» պատասխանեց իսկոյն. հայրս ալ ինծ դառնալով, «կ՚ըլլաս բժիշկ». ըսաւ ինծ. «ինչո՞ւ չէ խորհիմ» պատասխանեցի. եւ այդ գիշերը ցանած եղաւ Պաթիստ Ալան իմ մէջս բժշկութեան հունտը, որ պիտի ծլէր յետագային:

(Շար. 63)

Ֆրանսիայում Հայաստանի դեսպանութիւնը խորը վշտով յայտնում է մահը Հայաստանի նախկին պետական գործիչ եւ դիւանագէտ

ՄԱՐԱՏ ԽԱՐԱԶԵԱՆ-Ի

որը պատահեց Փարիզի հիւանդանոցներից մէկում, ս/թ Օգոստոսի 31ին: Հանգուցեալի մարմինը տեղափոխուելու է Երեւան առաջիկայ Ուրբաթ, Սեպտեմբեր 8ին, որտեղ կատարուելու է թաղմանական կարգը: Մինչ այդ, Հինգշաբթի, Սեպտեմբեր 7ին առաւօտեան ժամը 11ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր տաճարում մատուցուելու է յատուկ հոգեհանգստեան պաշտօն հանգուցեալի հոգու համար:

Cérémonies Jubilaires

instituée à l'aube des déportations de son peuple
et des déplacements de ses fidèles en France,
La Paroisse Arménienne Catholique Saint Grégoire l'Illuminateur de Marseille
sous la Présidence de son Ordinaire Evêque,
Mgr Grégoire GHABROYAN
vous invite à participer aux
CEREMONIES JUBILAIRES
qui auront lieu
le **Dimanche 24 septembre**
à partir de 10 heures
à l'occasion du 80ème anniversaire de son institution
et du 20ème anniversaire de la rénovation de léglise
et de l'inauguration de son Centre culturel.
Le programme du jour débutera par la **Divine Liturgie**
que célébrera **Mgr Ghabroyan.**
La messe sera suivie d'un programme spécialement conçu à cette occasion ainsi que d'un repas paroissial.

— Accès libre —

Réservations obligatoires
avant le **19 septembre:**
Tél.: 04. 91. 48. 19. 60/06. 63. 04 93. 81
Fax: 04. 91. 94. 54. 20
e-mail: paroissearmenienne@wanadoo.fr

***

RAPPEL

La Paroisse Arménienne Catholique Saint Grégoire l'Illuminateur de Marseille
rappelle aux fidèles
que le **PELERINAGE ANNUEL à NOTRE-DAME DE LA GARDE**
aura lieu le **Dimanche 29 octobre à 10h**
Sous la présidence
de **Mgr Grégoire GHABROYAN**
qui célébrera la messe.

(Շար. Ա. էջէն)

մը բեռը»: Կ՚ուզէ որ ընկերվարականները իրենց ընտրութիւնը ընեն «բաց աչքերով»:

ԿՈՆԴՈՊՕԿԱՅԻ (Գարելիոյ շրջան, ռուս - ֆինլանտական սահմանին մօտ) մէջ բուռն բախումներ պատահած են շաբաթավերջին (Սեպտ. 2/3), երբ հարիւրաւոր Ռուսեր յարձակումներ գործած են Կովկասցիներու պատկանող վաճառատուներու եւ ճաշարաններու վրայ: Սեպտեմբեր 1ի իրիկունը բախում մը սկսած է Ռուսերու խումբի մը եւ Ազրպէյճանցիի մը պատկանող Չայկա ճաշարանին մատակարարին միջեւ եւ վերջ գտած է երկու Ռուսերուն մահով: Յաջորդական երկու օրերուն յարձակումները շարունակուած են քարկոծութեամբ եւ հրդեհներու արձարձմամբ Կովկասցիներու պատկանող վաճառատուներու վրայ: Շուրջ 100 հոգի ձերբակալուած է: Ռուսական հեռատեսիլը նկարներ ալ ցոյց տուած է, ուր ոտարատեացութիւնը բացայայտ է:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Արշալոյս Թաղէոսեան մասնաճիւղը, բոլոր ընկերուհիները կը հրաւիրէ ժողովի Շաբաթ, Սեպտեմբեր 9ին, ժամը 16ին սովորական հաւաքատեղին:

□

ԿՈՉ
ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Սիրելի՛ Հայրենակիցներ,

Բոլորս տեղեակ ենք Լիբանանի ժողովուրդին ներկայ կացութեան մասին: Այսօր հայկական դպրոցներն ու մարզադաշտերը կը պատսպարեն բազմահազար լիբանանցի գաղթականներ որոնք խուճապահար կը հասնին ռմբակոծուած տարածքներէն:

Լիբանանահայ Օգնութեան Խաչի ընկերա-բժշկական կեդրոնին մէջ շտապ կը վիրահատուին եւ կը խնամուին հարիւրաւոր վիրաւոր քաղաքացիներ...

Ինչպէս անցեալին, Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը օգնութեան կոչ կ՚ուղղէ բոլորին, որպէսզի մեր ազգակիցները կարենան իրենց քաղաքացիական եւ մարդասիրական պարտականութիւնը լիովին կատարել, առանց խտրականութեան:

Կարգը հիմա մերն է փոխադարձ օգնութեան հասնելու Լիբանանի ժողովուրդին, որ 91 տարիներ առաջ գիտցաւ իր գրկին մէջ ընդունիլ մեր ջարդուած ժողովուրդին բեկորները:

Ձեր չէքերը ուղարկեցէք.-

C B A F
Conseil d'Administration
Opération L I B A N
17 rue Bleue — 75009 Paris

Pèlerinage annuel de SAINT GREGOIRE à TALLARD

Sous **l'égide**
de l'Eglise Apostolique Arménienne du Midi de la France

avec le concours de l'Association Cultuelle des Arméniens de Gap et des Hautes Alpes

Dimanche 17 septembre à 10h30

La messe sera célébrée par
le **Révérend Père Komitas HOVNANYAN**
Curé de la Paroisse
Apostolique Arménienne
St Grégoire l'Illuminateur — Marseille

Renseignements et réservations :

— Cathédrale Apostolique Arménienne
Tél. : 04. 91. 77. 84. 70

— Association Cultuelle
des Arméniens de Gap
Tél: 04. 92. 51. 71. 80/04. 92. 51. 00. 87

Inscription S.V.P. avant le 10 septembre

— Participation aux frais —

Aller-Retour seul: 25 Euros
Repas spécialités arméniennes: 20 Euros

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Եկայք տօնեցուք
Տօն Ծննդեան Սրբուհւոյ Կուսին
Մարիամու յԱննայէն

ՈՒՐԲԱԹ, Սեպտեմբեր 8
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Սեպտեմբեր 10
Բարեկենդան Սուրբ Խաչի Պահոց
ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1

Տօն անուանակոչութեան Արնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ:
Ուխտի պատարագ եւ մատաղ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Արնուվիլ-լէ-Կոնէսի Վարագայ Սուրբ Խաչ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւն ու հոգաբարձութիւնը, ներկայիս կը ծանուցանեն որ վաստակաշատ հոգեւոր հովիւ՝

ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔԱՀԱՆԱՅ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ-Ի

մահուան տարելիցի հոգեհանգստեան արարողակարգը կը կատարուի Արնուվիլ-լէ-Կոնէսի Վարագայ Սուրբ Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, Կիրակի, Սեպտեմբեր 10ին, յընթացս պատարագի, որմէ յետոյ Արնուվիլ-լէ-Կոնէսի գերեզմանատան մէջ հանգուցեալ Տէր Հօր շիրիմին վրայ տեղի կ՚ունենայ մահուան տարելիցի յատուկ արարողութիւն:

Յիշատակն արդարոյն օրհնութեամբ եղիցի:

Rentrée Scolaire

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՎԻԼԷՕՐՊԱՆԻ «ԱՐԱՔՍ» ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

Կապոյտ Խաչի Լիոն-Վիլէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղի դասընթացքները տեղի կ՚ունենան ամէն Չորեքշաբթի, ժամը 9էն մինչեւ 16, Վիլէօրպանի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

Երախաները սիրով կ՚ունենան միասին ճաշակելու հայկական ճաշեր ընկերային մթնոլորտի մը մէջ: Սորվելով իրենց մայրենի լեզուն, պատմութիւնը եւ աւանդութիւնները:

Արձանագրութեան համար դիմել Սեպտեմբեր 9, ժամը 14էն սկսեալ, Վիլէօրպանի Հայ Մշակոյթի Տունը:

Յաւելեալ տեղեկութեանց համար դիմել՝
04. 78. 23. 75. 13 / 04. 74. 04. 74. 97 թիւերուն:

***

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ԱՐՆՈՒՎԻԼ

Հայերէնի ուսուցման դասընթացքներու արձանագրութիւնները տեղի կ՚ունենան Շաբաթ, Սեպտեմբեր 9, ժամը 10էն 12 եւ 14էն 18:

71 rue Henri Barbusse,
95400 Arnouville-lès-Gonesse

Իսկ դասընթացքները կը սկսին Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 19ին.-

- Հայերէնի ուսուցում 3 տարեկանէն մինչեւ Պաքալօրէա,
- Երեկոյեան դասընթացքներ չափահասներու,
- Պարախումբ՝ 6էն 18 տարեկան,
- Խոհանոցային գիտելիքներ - միամսեայ հանդիպում:

Յաւելեալ տեղեկութիւններու համար դիմել Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի վարչութեան:

***

ECOLE DE LA CROIX BLEUE
Section d'Issy-les-Moulineaux

La Croix Bleue des Arméniens de France (Section d'Issy-les-Moulineaux) informe que la rentrée scolaire est fixée au **mardi 12 septembre.** Les cours destinés tant aux enfants qu'aux adultes se tiendront de 18h à 21h à la M.C.A. 45 rue de la Défense — Issy-les-Moulineaux.

— Préparation Bac — Niveau Bac —
Adulte débutant — Adulte avancé.

Renseignements sur place aux heures de cours ou auprès de Mme Guiragossian : 01. 46. 42. 45. 25 (le soir).

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
Section «SEVAN» de Vienne

Rentrée scolaire :
samedi 16 septembre de 14h à 17h : Dans les locaux de la Maison de la Culture Arménienne de Vienne.

- De 5 à 12 ans : Cours d'arménien «apprentissage de la langue sur outils informatiques»; danses folkloriques, chants...
- A partir de la 4ème et jusqu'en terminale, préparation pour les épreuves d'arménien du Baccalauréat.

Renseignements : Tél. : 04 74 53 25 91

***

l'Ecole hebdomadaire
de Langue et Culture Arméniennes
« KHATCHADOUR ABOVIAN »
de Marseille
est heureuse d'annoncer que
la Rentrée scolaire 2006-2007
aura lieu
le **Mercredi 20 septembre à 10 heures**
dans la Salle «Ardzrouni Tcherpachian»
du Centre Culturel SAHAK-MESROP
339 avenue du Prado — 13008 Marseille

Tous les mercredis
de 10h à 16h
des cours de langue et de culture arméniennes sont enseignés ainsi que des cours de danses, de chant et d'éducation religieuse.

Pour tous renseignements et inscriptions les responsables de l'école tiendront une permanence **le jour de la Rentrée de 10h à 17h** ou par téléphone Secrétariat de la Cathédrale **04. 91. 77. 84. 70**

***

ECOLE SIAMANTO

La rentrée des classes et les inscriptions pour l'année 2006/2007 de l'école arménienne hebdomadaire «Siamanto» de Bagneux qui accueille les élèves de la maternelle à la préparation de l'arménien au Baccalauréat —L V I, II, III—, auront lieu le :

mercredi 20 septembre à 15 heures

à l'école Henri Wallon — 2 avenue Stalingrad à Bagneux au cours d'une réunion animée par les responsables de l'association des parents d'élèves et les enseignantes.

Pour tout renseignement :
— Mme Lucie Dossikian: 01.45.46.10.11
— Mme Elisabeth Davidian: 01.46.65.81.53

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 7
JEUDI
7 SEPTEMBRE
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
33, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.526
Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN
82e ANNEE — N° 21.526

ԼԻԲԱՆԱՆ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԴԷՄ ՉԷ ԹՐՔԱԿԱՆ ԶՕՐՔԻ ՆԵՐԿԱՅՈՒԹԵԱՆ

Լիբանանի կառավարութիւնը Սեպտ. 4ի երեկոյեան գումարած նիստին օրակարգի նիւթ ըրած է հարաւային շրջանին մէջ Թրքական զօրքը մերժելու հայ համայնքին պահանջքը: Կարգ մը երեսփոխաններ ձայնակցած ըլլալով հանդերձ հայութեան պահանջքին, կառավարութեան մեծամասնութիւնը չէ ընդդիմացած այդ ներկայութեան: Այլ խօսքով՝ անտեսուած է լիբանանահայ գաղութին բոլոր հատուածներուն կողմէ արտայայտուած միակամ կեցուածքը:

Նոյն հարցին մասին Թրքական լրատուներ կը տեղեկացնէին թէ ըստ համացանցի հարցախոյզի մը արդիւնքներուն, Թուրքիոյ հանրային կարծիքը աւելի քան 70% համեմատութեամբ դէմ է խաղաղապահ զօրքին Թրքական մասնակցութեան:

ԲԱՔՈՒ

ՀՐԵԱՅ ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆԸ ԳՈՐԾԱԿԻՑ ՀԱԿԱՀԱՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

Հրէական շրջանակները, որոնք սկսեալ ամէնէն պաշտօնականներէն, հազար լեռնէ ջուր կը բերեն «ցեղասպանութիւն» որակումը չտալու համար 1915ին գործըւածին, ամենայն չռայլութեամբ որպէս այդ կը յայտարարեն որեւէ մանրամասնութիւն երբ առիթը կը ծառայէ իրենց շահուն: Այս կեցուածքին նորագոյն օրինակը կու գայ Բաքուէն: Ցանձին երկրին հրեայ փոքրամասնութեան, ազրպէջանական իշխանութիւնները գործակից մը գտած են, պատմութիւնը վերաշարադրելու եւ իրենք զիրենք Հայերու զոհերը ներկայացնելու իրենց ձգտումին:

Նոյն փոքրամասնութեան երեւելիներէն Եւսա Ապրամով Հայերը ամբաստանած է 1918–19ին Ազրպէջանի Հրեաներուն դէմ ցեղասպանութիւն գործած ըլլալով: Զոհերուն ձօնուած յիշատակարանի մը բացումն ալ պիտի կատարուի եղեր ու կ'ըսուի թէ երկրին հրեայ փոքրամասնութիւնը լծուած է փաստաթուղթեր հայթայթելու «Հրեաներու կոտորած»ին մասին, որպէս փաստ ներկայացնելու համար Մարդկային իրաւունքներու հիմնարկին: Ազրպէջանի պատկան իշխանութիւնները առանց որեւէ հարց յարուցանելու տուած են յիշատակարանի կառուցումի արտօնութիւնը:

Հայաստանի հրեայ փոքրամասնութեան ղեկավարը Ռիմա Վարժապետեան հեգնական ոճով պատասխանած է Ազրպէջանի իր ազգակիցներուն վերագրումներուն, ցաւ ալ յայտնելով որ անոնք գործիք կ'ըլլան Բաքուի հաշիւներուն: Այսուհանդերձ, առիթը անակնկալ մը չէ եղած իրեն:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՄԱՀԱՓՈՐՁ

Սեպտեմբեր 6ի առաւօտուն Երեւանի կեդրոնական Պայրըն փողոցին մէջ իր ինքնաշարժին պայթումով մահացած է հարկային վարչութեան պետ Շահէն Յովասափեանը: Իր վարորդը ծանրօրէն վիրաւորուած է:

ԵՐԵՒԱՆ

ԱՌԱՋԻՆ ՔԱ՞ՅԼ ՄԸ ԴԷՊԻ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Վերամուտը Հայաստանի մէջ ալ օրակարգի գլխաւոր նիւթերու շարքին դասած դպրոցական աշխարհին հարցերը: Երէկ ուշադրաւ էր մայրաքաղաքի դպրոցականներուն թիւին առընչուած տուեալը որ տխուր անդրադարձներու կ'առաջնորդէր. այսօր յուսատու նախաքայլի մը տրամադրութեան կ'արձագանգեն լուրերը: Նախաքայլ որ ճիշդ ձեւով առնուելու պարագային կրնայ անկախութեան տարիներու ամէնէն ծանրակշիռ ու ամօթալի մեր վէրքին դարման բերել:

"Ազգ"ի (Սեպտեմբեր 5) մէջ Ռուզան Պօղոսեան նիւթ ըրած է ուղղագրութեան վերադարձին մասին Ազգային ժողովի կրթութեան, գիտութեան, մշակոյթի եւ երիտասարդութեան հարցերու յանձնաժողովի նախագահ Հրանոյշ Յակոբեանի թէեւ տակաւին առաջարկի բնոյթով, այլ յոյս ներշնչող կեցուածքը: Յոյս ներշնչող, որովհետեւ առաջին անգամ է որ իշխանութեան շրջանակէն դէմք մը կ'արտայայտուի այս մասին, առանց մերժումի յանկերգը մինչեւ սպառակէտը կրկնելու. մանաւանդ ցոյց տալով որ ինք անկեղծօրէն հետաքրքրուած է համայն հայութեան առընչուած այս հարցով ու կը ջանայ միջին ուղի մը գտնել: Իր հետաքրքրութեան ու ջանքին առաջնորդած է ժողովուրդի երկու հատուածներուն – Հայաստանի ու Սփիւռքի – այս հարցին մէջ այնքան սուր հակադրումին ցաւը: Ճիշդ է որ ան եւս տարուած է ուղղագրութեան անմիջական վերադարձի Սփիւռքի պահանջին հակադրելով Հայաստանեան մերժումին պատրուակը. անմիջական անցքը անընդունելի է, «որովհետեւ ներկայի սերնդին տանում է անգրագիտութեան»: Բայց առոր քով գոնէ չի վաւերացներ տեղացի լեզուաբաններէն շատերու ընթացքը որով «կտրականապէս մերժում են Սփիւռքի հարցադրումները, դրանց մասին խօսելը համարելով բացարձակապէս աւելորդ»:

Իր յուսատու կեցուածքին կազմաւորման մէջ կարեւոր դեր ունեցած է Փարիզի մէջ Հիլտա Գալֆայեան–Փանոսեանի հետ ունեցած հանդիպումը, որուն ընթացքին այս վերջինը այպանած էր պետութեան պատասխանատուները որ ականջալուր չեն լեզուական հարցերուն, առիթը համարելով «դաւաճանութիւն հայ ազգի ակատմամբ»:

Կարեւորը իր եզրակացութիւնն է. «Պէտք է մշակել ազգ. քաղաքականութիւն, մնացած ամէն ինչը լրացնող անիւներ են»: Ու որպէս այդ կ'առաջարկէ որ դպրոցական բարեփոխումներու մէջ պահանջ դրուի որ արեւելահայերէնով կրթըւող երախան գիտնայ նաեւ մաշտոցեան ուղղագրութիւնը: Ինչպէս ինք կ'ըսէ, երբ կը պահանջուի որ աշակերտը դպրոցը աւարտէ 2–3 օտար լեզու գիտնալով, տեղեկատուական թէքնոլոժիին տիրապետէ, ենթարկուի անհարկի նիւթերու ծանրաբեռնումին եւ այլազան փորձարարութիւններու, «Եթէ այս ամէնը թոյլատրելի են, ինչո՞ւ պէտք է դրսում թողնել դասական ուղղագրութիւնը»: Ու կ'ըսէ ՎԵՐՋԱՊԷՍ, կենսական այլ մոլորեալներու մեղքով միշտ անտեսուած իրականութեան չեշտումը. «Իմ համոզմամբ, սա ո՛չ թէ Սփիւռքի, այլ Հայաստանի խնդիրն է»:

Երեսփոխանուհին խօսքի մասէն եռք առած է գործնական քայլեր ալ. դիմած է վարչապետին, միասին լուծում գտնելու ակնկալութեամբ: Կառավարութիւնը անոր գրաւոր առաջարկը արդէն յղած է կրթութեան եւ գիտութեան նախարարութեան, թէեւ տակաւին արձագանգ չէ ստացած: Նիւթը արծարծուած է նաեւ Ծաղկաձորի մէջ վերջերս տեղի ունեցած ուսուցիչներու (Հայաստան – Սփիւռք) խորհրդաժողովին եւ կառավարութեան առաջարկըւած է միջոցներ գտնել ուսուցիչներու վերապատրաստութեան, վճարովի դասընթացքներու, դասագիրքերու, մանկական գրականութեան հրատարակութեան, համացանցի էջերու, եւ այլնի համար: Կ'ակնկալուի որ յառաջիկայ Հայաստան – Սփիւռք Գ. համաժողովն ալ թեր ու դէմ խմբակներու բախումին վայր ըլլայ, թէեւ շատ հաւանական չի նկատուիր որ Հ. Յակոբեանի առաջարկը "ծայրայեղական"ներու կեցուածքը մեղմացընէ:

Բայց ինք առած քայլին գիտակցութեան տէր մէկուն մօտեցումը կը ցուցաբերէ. միշտ ալ դժգոհներ կ'ըլլան. բնական է, քանի որ կարելի չէ բոլորին գոհացում տալ: Բայց խնդիրը կը վերաբերի «հասարակութիւնը կրթել, հաղորդակից դարձնելու ազգային արժէքներին». եւ առիթ կա պէտք է ըմբռնեն "ծայրայեղականները", անկեղծ ըլլալով իրենք իրենց հետ:

Կարելի է միշտ վերապահութիւններ արտայայտել, "բայց"եր ձեւակերպել, անդրադառնալ 15 տարուան անները յապաղումին, նաեւ՝ առաջարկուածով պատանիներուն մատնուելիք հաւանական շփոթին, եւլն.: Սակայն, քանի որ այլ կերպի լուծում կարելի չեղաւ ու ըլլալու հեռանկար ալ նշմարելի չէ Հայաստանեան հորիզոնին վրայ, պէտք է ողջունել երեսփոխանուհին արի նախաքայլը. մանաւանդ անոր հաւաստումը երբ կ'ըսէ. «Համոզուած եմ որ միասնական ուղղագրութեան պիտի անցնենք քայլ առ քայլ եւ սա մեր առաջին քայլն է»:

Իրաւունք կ'ունենա՞ն թովմասները որոնք պիտի յամառին "միասնական"ին մէջ անպայման դասականը չնշմարել: Ես Հրանոյշ Յակոբեանի անձին մէջ կը նախընտրեմ տեսնել հաստատակամ, համոզումի ուղղութեամբ շարժելու անկախութեան ու ազգային արժէքի գիտակցութեան տէր հայուհին: Պիտի սպասեմ իր յաջորդական քայլերուն, այն խոր համոզումով որ յուսախաբ ընելու պարագան բացառուած կ'ըլլայ անոնցմէ:

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԻՒԷԶ – ԿԱԶ ՏԸ ՖՐԱՆՍԻ հարցը (կազին սեփականացումը, նախքան ձուլումը Սիւէզի հետ) աննախընթաց երեւոյթ մը պատճառ եղած է Ֆրանսայի Ազգ. Ժողովին մէջ: Արդարեւ, Սեպտ. 6–ին, հարցը պիտի սկսէր ծեծուիլ, բայց ընդդիմութիւնը 137.449 սրբագրութիւն պատրաստած է, ինչ որ ութ տարուան եւ 80 օրերու նստաշրջանի կը կարօտի քննուելու համար...: Ազգ. Ժողովի նախագահը՝ Ժ.–Լ. Տըպրէ կ'ըսէ թէ պիտի չընդունի Ժողովին անդամալուծումը, թէեւ կողմնակից չէ Սահմանադրութեան 49/3 յօդուածին օգտագործման, բայց եթէ այլ ելք չգտնուի, կառավարութիւնը կը ստիպուի այդ ճամբան բռնել, շուտելով հանդերձ:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ, հակառակ միասնականութեան այն երեւոյթին, զոր կ'ուզէ տալ, կը շարունակէ պառակտուած պատկեր մը պարզել: Սեկոլէն Ռուայալ նոր թոյլէի մը պատճառ եղած է, երբ Սեպտեմբեր 3ին յայտարարած է որ պէտք է ջնջել դպրոցական քարթը, մինչ ան գոյութիւն ունի ընկերվարական ծրագրին մէջ: Այս քարթը սահմանուած է 1963ին, կ'ընդգրկէ ուսումնարաններու աշխարհագրական դիրքը եւ աշակերտներու արձանագրութիւնը ըստ իրենց բնակութեան վայրին: Մեծ աղմուկ ծագած է կուսակցութեան ծոցը, նոյնիսկ Ֆր. Հոլանտ դէմ է կնոջ տեսակէտին: Սեպտ. 6ին, Լ. Ժոսփէն հարցազրոյց մը տուած է Օժուրտուի ան Ֆրանսին (Փարիզիէն), ուր կը շեշտէ թէ ոչ մաշած է ոչ ալ յոգնած, բայց ոչինչ կ'ըսէ իր թեկնածութեան մասին, շարունակելով անորոշութեան մէջ ձգել իր ընկերներն ու ժողովուրդը, շփոթ մը ստեղծելով:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ հարաւը, Ռմէյլէհի մէջ, ռմբափորձ մը գործուած է Սեպտ. 5ին Ապահովութեան ուժերու տեղեկատուութեան ճիւղին թիւ 2ին՝ Սամիր Շէհադէի դէմ որ ծանրօրէն վիրաւորուած է, իր երկու թիկնապահներն ալ մեռած են: Շէհատէ մաս կը կազմէր, որպէս չորս ղեկավարներէն մէկը, Հարիրիի սպանութեան քննիչ յանձնախումբին:

ՊՈՒՇ երոյթ մը ունենալով Սեպտ. 5–ին, ահաբեկչութեան դէմ ամերիկեան պաշտպանութեան մասին, «բռնակալ» որակած է Իրանի նախագահը եւ աւելցուցած, որ պէտք է արգելք հանդիսանալ իրանեան վարչակարգին – նոյնքան վըտանգաւոր որքան ալ–Քաիտան – որ հիւլէական զէնքի տիրանայ: «ԱՄՆ ծունկի չեն գար բռնակալներու առջեւ» շեշտած է Պուշ:

ՄԱՄՈՒԼ

«LE FIGARO»

(6 septembre)

LE PARLEMENT EUROPEEN DEMANDE A ANKARA DE RECONNAITRE LE GENOCIDE ARMENIEN

Մամուլը կրկին կ'անդրադառնայ Եւրոպական Խորհրդարանին վերապահ դիրքին Թուրքիոյ անդամակցութեան հանդէպ եւ այս անգամ շեշտը կը դնէ Հայոց Ցեղասպանութեան վրայ:

Թերթին աշխատակիցը Ալեքսանտրին Պուլէ կը գրէ թէ Խորհրդարանը ճնշում կը բանեցնէ Անգարայի վրայ, ձեռք ձգելու համար Հայոց Ցեղասպանութեան ճանաչումը, Թուրքիոյ հետ բանակցութիւններու շրջագծին մէջ: Ծայրը ծայրին քուէարկութեան մը ընթացքին է (Սեպտ. 4էն 5ի գիշերը), որ Խորհրդարանը ընդունած է երեք սրբագրութիւններ, կոչ ընելով Թուրքիոյ որ ճանչնայ Ցեղասպանութիւնը (մեր նախորդ թիւով Հայ Դատի Եւրոպայի գրասենեակին դըրական յայտարարութեան արձագանգած էինք): Ֆիկառօ կը շեշտէ որ նման

(Շար.ը Դ. էջ)

ԼՈՒՍԱՆՑՔԻ ՎՐԱՅ

ԵՐԿԱՐ ԺԱՄԱՆԱԿԻ ՎՐԱՅ...

Բազմաթիւ տնտեսութիւններ տարիներով կ'աճին, բայց եւ այնպէս, բնակչութիւնը կը շարունակէ մնալ աղքատութեան ճիրաններուն մէջ: Կայ անշուշտ ամենադեղ մը. ինչպէս ջուրը կը լեցուի գաւաթին մէջ, մինչեւ որ ան կը յորդի, այնպէս ալ տնտեսական աճին բարիքները հետզհետէ պիտի տարածուին ամբողջ ընակչութեան վրայ՝ վերէն դէպի վար: Այս դրախտային տեսութեան արդիւնքներուն արժանանալու համար, անհրաժեշտ է համբերութիւն ու երկար ժամանակ: Բայց ինչպէս գրած է անգլիացի հռչակաւոր տնտեսագէտ Քէյնզ, «Երկար ժամանակի վրայ բոլորս մեռած կ'ըլլանք»:

«Նիւ Եորք Թայմզ»ի Օգոստոս 30ի խմբագրականը կ'անդրադառնայ այս իրողութեան: Ամերիկեան Մարդահամարի Գրասենեակը հրատարակած է 2005ի զեկոյցը: 1999էն ի վեր միջին եկամուտը առաջին անգամ յաւելում մը կրած է 1·1 առ հարիւրի: Բայց, կ'ըսէ տեղեկութիւնը, այդ եկամուտը պէտք է վերագրել 23 միլիոն տուներուն, ուր 65 տարեկանէն վեր մէկը ղեկավարութիւնը ունի: Մէկ խօսքով, յաւելումը տեղի ունեցած է Թոշակառուներու ստացած Թոշակին կամ խնայողական ներդրումներուն շնորհիւ, ո՛չ թէ գործօն 91 միլիոն տուները մտած աշխատավարձին:

Վերջինները ընդհակառակը, 0·5 առ հարիւրի անկում մը կրած են: Լիաժամ աշխատող տղամարդիկ երկրորդ տարին շարունակ աշխատավարձի անկում տեսած են, իսկ կիներուն պարագային՝ երրորդ տարին շարունակ: 65 տարեկանէն վար անձերուն պարագային 2005ին տեղի ունեցած է միջին եկամուտի 2·000 տոլարի անկում մը ի բաղդատութիւն 2001ին, երբ տնտեսական լճացումին աւարտը տեղի ունեցած էր:

2001էն ի վեր կայացած աճին հակառակ, 2005ին աղքատներու թիւը անփոփոխ մնացած է 2004ի բաղդատութեամբ՝ 37 միլիոն: Միակ մխիթարութիւնը այն է, որ առաջին տարին է, որ աւելցած չէ 2000էն ի վեր: Այս թիւը կը ներկայացնէ 12·6 առ հարիւրի համեմատութիւն մը, իսկ վերջին լճացումին ժամանակ բարձրագոյն թիւը 11·7 առ հարիւր էր: Մէկ խօսքով, ամերիկեան կառավարութեան տնտեսական քաղաքականութիւնը, որ յատկանշուած է եկամտահարկի հետեւողական կրճատումներով (որ միայն նպաստած է բարձր եկամուտ ունեցող դասակարգին տուրքերու նուազումին, հակառակ կառավարական դատարկահունչ պնդումներուն), միայն ծառայած է ընկերային անհաւասարութիւնը աւելցնելու:

Զուգահեռաբար, բժշկական ապահովութիւն չունեցողներուն թիւը հասած է մրցանիշ կոտրող 46·600·000 հոգիի, ինչ որ կը ներկայացնէ բնակչութեան 15·9 առ հարիւրը (մէկ տարուան մէջ այդ թիւը աւելցած է 1·700·000 հոգիով): Յիշեցընենք, որ ի տարբերութիւն եւրոպական համակարգին, ԱՄՆ-ի մէջ գոյութիւն չունի բժշկական ձրի սպասարկութիւն պետութեան կողմէ: Իսկ 1998էն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով բարձրացած է բժշկական ապահովութիւն չունեցող մանուկներու թիւը:

Ամերիկեան հեղինակաւոր օրաթերթին եզրակացութիւնը խօսուն է.—

«Մարդահամարին գիւտերը նաեւ ուրիշ ցուցանիշ մըն են, որ աճը առանձին պատասխան մը չէ աղքատութեան, եկամուտի անհաւասարութեան եւ ապահովագրութեան չգոյութեան տնտեսական ու ընկերային ախտերուն: Տնտեսական աճը ուժեղ եղաւ 2005ին, իսկ արտադրողականութեան աճը տպաւորիչ էր: Պակասծը կառավարական քաղաքականութիւն մըն է, որ ձգտի ապահովելու որ աճին բարիքները լայնօրէն բաժնուած են, ինչպէս՝ հանրային կրթութեան ի նպաստ ուժեղ դիրքորոշում, յառաջդիմական եկամտահարկ, մատչելի բժշկական խնամք, աւելի բարձր նուազագոյն աշխատավարձ եւ աշխատանքի նկատմամբ ուրիշ պաշտպանական միջոցառումներ»:

Ասիկա Միացեալ Նահանգներու ներկայ տնտեսական իրավիճակին մասին ախտաճանաչում մըն է, որ անշուշտ, կիրարկըւող "վայրենի դրամատիրութեան" պայմաններուն մէջ, անոր ղեկավար տարրը շատ չի մտահոգեր, քանի որ ան կը վայելէ պետական քաղաքականութեան հովանաւորութիւնը: Ի վերջոյ, այս երկրին մէջ կիրարկուող անտառի օրէնքով, կան յաղթողներ եւ կան պարտուողներ:

Զուգահեռի անխուսափելի կարգով, կ'արժէ յիշել, որ Հայաստանի մէջ հինգ-վեց տարիէ ի վեր 10 առ հարիւրէն վեր ամենամեայ աճ մը տեղի կ'ունենայ, ըստ պաշտօնական տուեալներու: Որո՞ւն կը հասնի այդ աճը, արդեօք: Առայժմ կարելի չէ ցոյց տալ որեւէ երկիր, ուր տնտեսական աճը ինքնին բարօրութեան ընդհանուր աղբիւր դարձած ըլլայ: Աճէն բխած շահերը, վերջին հաշուով, պէտք է արժանանան հակակշռի, որպէսզի ծառայեն ընդհանուր բարօրութեան: Ինչպէս գիտենք, "անտեսանելի ձեռք"ով ղեկավարւած շուկայական յարաբերութիւնը միայն տնտեսագիտական դասագիրքերուն մէջ գոյութիւն ունի: Ըստ էութեան, անհակակշիռ տնտեսութիւնը կը ձգտի դառնալու սակաւաշնորհ մը (օլիկոփալ), եթէ ո՛չ, յոռեգոյն պարագային, մենաշնորհ: Իսկ, ինչպէս յայտնի է, սակաւաշնորհի մը թարգմանութիւնը քաղաքականութեան մէջ սակաւապետութիւնն է՝ հայերէն (°) "օլիգարխիա":

Ի՞նչ քաղաքականութիւն կը տարուի, որպէսզի հայրենի լրատուական միջոցներու ամէնէն հոլոված բառը "օլիգարխ" չըլլայ, որպէսզի ընկերային նուազ անհաւասար իրավիճակ մը ստեղծուի:

Գեղեցիկ զուգադիպութեամբ, մեր հարցումին պատասխանը կը կարդանք դարձեալ Օգոստոս 30ին "Հայկական ժամանակ" օրաթերթին մէջ՝ խմբագիր Նիկոլ Փաշինեանի եւ Հայաստանի վարչապետ Անդրանիկ Մարգարեանի միջեւ տեղի ունեցող հարցազրոյցին, ուր վերջինս յայտնած է հետեւեալը.—

«Կոմունիստական հասարակութիւնն է, որ իր առաջ խնդիր է դրել, թէ բոլորը, պէտք է հաւասար լինեն: Տեսանք՝ 80 տարուայ ընթացքում կիրագործուեց՝ սովետական սոցիալիզմի ժամանակ, Եւրոպայի մի մասում սոցիալիստական կուսակցութիւններ են փչխանութեան, եւ դարձեալ չի իրագործւում, որովհետեւ եթէ դուք ուզում էք տնտեսական քաղաքականութեան այնպիսի քայլեր իրագործըւեն, որ բոլորը հաւասար օգտուեն՝ դա կոլխոզի հոգեբանութիւն է: Ասել է թէ՝ ով ինչքան ունի, այդքանով էլ օգտւում է»:

Մէկ խօսքով, կարճ ժամանակի վրայ կարելի չէ ակնկալել, որ Հայաստանի համախոհական կառավարութիւնը դլխաւորող, «մեր կուսակցութեան վերջին համագումարում [յատակացած որպէս՝] դասական ազգային-պահպանողական կուսակցութիւն»ը որեւէ քայլ դիմէ, որպէսզի մարդիկ նուազ անհաւասար վիճակի մէջ ապրին: Ասիկա, անփութօրէն շըփոթուելով «բոլորը պէտք է հաւասար լինեն» կարգախօսին հետ, պիտի նշանակէր... "ազգային-պահպանողական" չըլլալ:

Ծիծաղ ինչպէս "Նիւ Եորք Թայմզ"ը որեւէ ակնկալութիւն չունի ամերիկեան այժմու կառավարութենէն, որ ի զուր "Նոր պահպանողական" կոչուած չէ:

Իսկ երկար ժամանակի վրայ...:

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Նիւ Ճըրզի

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀՈՅԱԿԱՊ ԻՆՔՆԱՎՍՏԱՀՈՒԹԻՒՆ

Երուանդ Օտեանի բեղուն գրականութեան մէջ իր տեղն ունի "Ազգային Բարեբար» վիպակը, որ կը խօսի մէկու մը մասին որ բարերար հռչակուած է առանց բարերարութիւն մը ըրած ըլլալու: Մեր ազգային կեանքի ծիծաղելի ու ծիծաղաշարժ բարքերէն մէկն է այս, որ առաջին անգամ որպէս թերթօն լոյս տեսաւ Եգիպտոսի մէջ Միքայէլ Կիւրճեանի կողմէ 1905ին հրատարակուած 'Շիրակ"ի առաջին չորս թիւերուն մէջ, վերջն ալ տըպւեցաւ գիրքի ձեւով: Երուանդ Օտեան այս վիպակը գրեց Պոլսոյ մէջ, 1904ի Հոկտեմբերին ու Նոյեմբերին: Միքայէլ Կիւրճեանի շատ լաւ բարեկամն էր Օտեան եւ այս վիպակը գրած էր անոր խնդրանքով: Գրել սկսած էր կարճ նորավէպ մը գրելու ցանկութեամբ, բայց յետոյ պահանջքն զգացած էր նոր "Թիփ"եր ալ աւելցնելու ու նորավէպը դարձած էր վիպակ: Օտեան դիտել կուտար որ այդ վիպակը հաւանաբար Շիրակին մէջ պիտի հրատարակուէր քանի մը թիւերով:

Կը թուի թէ Օտեան այդ թուականին Պոլսէյ զացած էր իր եղբօրը հրաւէրով: Ընելիք մեծ բան չունէր ու իր պարապ ժամանակը կը յատկացնէր շրջելու, պտտելու ու անյագ կերպով կարդալու ինչ որ կը գտնէր Ֆրանսական գրականութենէն: Բայց շատ ախորժած չէր Հնդկաստանէն: Միքայէլ Կիւրճեանի ուղղուած իր նամակներէն մէկուն մէջ կը դրէր. «Հաւանական է որ մօտիկ ապագայի մը մէջ վերադառնամ Աղեքսանդրիա: Այստեղ պիտի չկրնամ ապրիլ վեսսելամ»:

Օտեան, որ գրական այնքան լայն ժառանգութիւն մը թողած է, կը խոստովանի որ պարբերաբար կը յանձնուի ծուլութեան մը որմէ դիւրին չէ ձերբազատիլ:

«Նամակիդ պատասխանը ուշացնելուս պատճառը ծուլութիւնն է, այն անտանելի ու անթօթափելի ծուլութիւնը, որ ատեն ատեն կը պատէ վրաս, բան մը չընելու, բանի մը չմտածելու երանութեամբ կը հրապուրէ, կը թուլէ գիս եւ ուրկէ խուսափելու համար գերմարդկային ճիգ մը պէտք է ընեմ», կը գրէ Օտեան Կիւրճեանին ուղղեալ 22 Սեպտեմբեր 1904 թըւակիր նամակին մէջ:

Մեր գրականութեան հաշւոյն կրնանք ուրախանալ որ Օտեան շատ չտուժեց այդ ծուլութենէն: Ան հանդիստ ու լայնաշունչ գրող էր, վարժուած էր օրը օրին գրելու: Մարդկային ինքնատիպ տիպարներ ստեղծելու եւ զանոնք իրարու հետ խօսեցնելու բացառիկ կարողութիւն մը ունէր: Կարճ բան մը գրելու ցանկութեամբ կը սկսէր. գրածը յանկարծ վէպի կը վերածուէր: Նոյնը պատահեցաւ երբ Միքայէլ Կիւրճեանէն ստացաւ հրաւէր մը՝ աշխատակցելու "Շիրակ"ին համար, որ պիտի հիմնուէր այդ օրերուն: Գրել սկըսաւ ու յանկարծ տեսաւ որ գրածը երկարեցաւ: Ահա թէ ինչ կը գրէր նոյն նամակին մէջ.

«Ձեր ամսաթերթին գաղափարը շատ ուրախացուց զիս, միայն թէ կը վախնամ որ պարզ կամեցողութիւն մը չըլլայ, ծնւուն դիմաց նարկիլէի ու խահվէի ընդմէջ ծրագրուած գաղափար մը: Պէտք չունիմ ըսելու որ ես հաճոյքով (եւ անձնուիրաբար) պիտի աշխատակցիմ ձեր հանդէսին, արդէն գրելիքս որոշած, ի՛նչ կ'ըսեմ, նոյնիսկ սկսած եմ գրել երէկուընէ ի վեր: Փոքրիկ վիպակ մըն է "Ազգային բարեբար" տիտղոսով, որուն հերոսը առանց բան մը ըրած ըլլալու բարերար կը հռչակուի: Կը յուսամ որ աղէկ բան մը պիտի ըլլայ»:

Աւելի վերջ գրուած երկրորդ նամակի մը մէջ (1904 Հոկտեմբեր 22) Օտեան նոյն վիպակին համար կ'աւելցնէ հետեւեալը.

«Պզտիկ նորավէպ մը գրելու համար նամբայ ելայ. բայց յետոյ ստիպուեցայ նոր թիփեր ստեղծել, մանրամասնութեանց մէջ մտնել եւ վերջապէս պատմութիւնս երկարել, այնպէս որ այս դըկածս հազիւ կէսն է գրածիս եւ կարծեմ միայն այս անգամուան ձեռագիրս դուք պիտի ստիպւիք երկու անգամէն հրատարակել»:

Այս երկու նամակներուն մէջ կան ուրիշ բազմաթիւ կէտեր, որոնց վրայ կ'արժէ որ կանգ առնենք: Բայց այստեղ կանգ պիտի առնենք միայն վերեւ յիշուած տողերէն յայտնուող երեք կէտերու վրայ:

Առաջին կէտը սա է. Օտեան կը վախնայ որ "Շիրակ" ամսագրի հրատարակութեան ծրագիրն ալ շուտով կը վիժի, ամսագիրը կարճատեւ կեանք կ'ունենայ: Զենք զարմանար որ իր այս մտահոգութիւնը կը յայտնէ երգիծանքով. «Զըլլայ որ նարկիլէ ու խահվէ խմելու խանդավառութեան մէջ աճապարանքով առնուած որոշում մը ըլլայ»:

Երկրորդ կէտը, զոր պիտի ուզէինք ընդգծել, փակագծի մը գրուած երկու բառերն են. (Եւ անձնուիրաբար): Օտեան Պոլսէյէն կը գրէ որ ինք հաճոյքով ու անձնուիրաբար պիտի աշխատակցի Շիրակին: Ասիկա այսօր մեզի կրնայ զարմանալի թուիլ, եթէ նկատի առնենք որ այդ դարաշրջանի մեր այս անուանի գրողները արհեստավարժ գրողներ էին եւ իրենց գրիչով է որ կը շահէին իրենց ապրուստը:

Երրորդ կէտ մըն ալ կայ զոր կ'արժէ ընդգծենք: Օտեան իր վիպակին կէսը միայն գրած է տակաւին, երբ ձեռագիրը կը ղրկէ հրատարակութեան համար: Միւս կէսը դեռ պիտի գրէ: Ծիծաղ է որ ժամանակ պիտի ունենայ մնացեալ մասը գրելու, բայց այս տողերը անգամ մը եւս ցոյց կուտան թէ Օտեան որքան հանգիստ շունչով կը գրէր եւ որքան ալ ինքնավըստահ էր: Գրողներէս շատեր՝ պիտի չուզէինք որ մեր մէկ գործը հրատարակուիլ սկսէր, եթէ մենք վերջացուցած չէինք զայն: Ինքնավստահութեան պակա՞ս, գըրականութեան նկատմամբ յարգա՞նք, սկզբունքային կեցուա՞ծք: Ինչ կ'ուզէք ըսէք, շատեր կը նախընտրեն գործը աւարտել, յետոյ միայն հրատարակել: Բայց Օտեան բացառիկ "բացառութիւն" էր: Պոլսոյ մէջ արդէն վարժուած էր օրը օրին թերթօն գրելու: Թերթօնին այսօրուան բաժինը կը տպուէր, բայց վաղուանը տակաւին չէր դրուած: Հոյակապ ինքնավըստահութիւն:

Բ. Հ.

ԼԻԲԱՆԱՆԱՀԱՅ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ.- «Ազդակ»ի Յուլիս 25ի թիւէն, զոր նոր ստացանք, կ'արտատպենք տարբեր աշխատանքներու մանրամասնութիւնները պատերազմական շրջանին:

***

Վերջին օրերուն Լիբանանի դէմ Իսրայէլի շղթայազերծած կործանարար յարձակումներուն պատճառով մեծ թիւով լիբանանցիներու բնակարաններ փուլ եկան կամ անբնակելի դարձան, կարգ մը շրջաններուն մէջ անկարելի եղաւ կեցութիւնը՝ ռմբակոծումներու սաստկութեան եւ իսրայէլեան օդուժի կործանիչներուն թիրախ ըլլալուն պատճառով: Այս պայմաններուն մէջ մեծ թիւով անտուն ու անպատսպար լիբանանցիներու պարագան ի յայտ եկաւ եւ անոնք բնականաբար ապահով երդիքներու կարիք ունեցան:

750 հազար լիբանանցիներ անտուն մնացին, իսրայէլեան սպառնալիքներուն անսալով եւ անբնակելի իրենց տուներէն հեռանալով՝ անոնք ուղղուեցան Պէյրութ՝ Սանայէհի պարտէզ, ԻՒՆԵՐՈՒԱ-ի կեդրոն, Վերտէօն, Լեռնալիբանան՝ Պուրճ Համուտի քաղաքապետութեան դաշտ, Պէքաա՝ Լիբանանեան համալսարանի գրականութեան բաժանմունքի համալիր, Զահլէ, հիւսիս՝ միջազգային տօնավաճառներու Ռաշիտ Քարամէ համալիր: Հոնկէ անոնք փոխադրուեցան դպրոցներ, ակումբներ, եկեղեցիներ ու մզկիթներ:

Հարաւային Լիբանանի գիւղերէն եւ Պէյրութի հարաւային արուարձաններէն բնակչութիւնը սկսաւ գաղթը դէպի համեմատաբար աւելի հանդարտ շրջաններ, որոնց շարքին՝ Պուրճ Համուտ, ուր Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը օժանդակութեան ձեռք երկարեց գաղթական ընտանիքներուն:

Այս նպատակով Հ. Յ. Դաշնակցութեան Լիբանանի Կեդրոնական Կոմիտէն ստեղծեց Գաղթականներու օժանդակութեան մարմին, որ կը բաղկանայ երեք անձերէ՝ ԼՕԽ-ի «Արաքսի Պուլղուրճեան» ընկերաբժշկական կեդրոնի տնօրէն Սօսի Սադըրեան, Պուրճ Համուտի քաղաքապետ Անդրանիկ Մսըրլեան եւ ԱՖՀԻԼ-ի տնօրէն Յակոբ Լատոյեան:

Այս մարմինին եւ անոր գործունէութեան մասին յաւելեալ տեղեկութիւններ ունենալու համար «Ազդակ» հանդիպում ունեցաւ Յակոբ Լատոյեանի հետ, որ ըսաւ, թէ առաջին հերթին նորակազմ յանձնախումբը մասնակցեցաւ Պուրճ Համուտի մէջ գործող բարեսիրական միութիւններու ժողովին, ուր իրազեկ դարձաւ առկայ պահանջներուն, տիրող կացութեան եւ պատկերացում ունեցաւ տարուելիք աշխատանքներուն մասին:

Գաղթականներու թիւին եւ անոնց հաստատուած վայրերուն մասին խօսելով՝ Յ. Լատոյեան դիտել տուաւ, որ ցարդ գոյութիւն ունեցող տուեալներուն համաձայն, Պուրճ Համուտի մէջ գոյութիւն ունին 1500 գաղթականներ, որոնք հաստատուած են ութ կեդրոններու մէջ: «Այդ կեդրոնները ընդհանրապէս պետական դպրոցներն են, Նապաայի մզկիթն է, ինչպէս նաեւ՝ մահմետականներու մշակութային կեդրոնը: Սակայն կեդրոններէն դուրս եւս մեծ թիւով գաղթականներ կան: Ըստ Շաբաթ օրուան մեր տուեալներուն, ի յայտ եկաւ, որ 1500 ընտանիքներ գաղթած են Պուրճ Համուտ, այսինքն կեդրոններուն մէջ եւ անոնցմէ դուրս գոյութիւն ունեցող գաղթականներուն ընդհանուր թիւը կ'անցնի 5 հազարի սահմանները», դիտել տուաւ Յ. Լատոյեան:

Գաղթականներուն օժանդակելու միտումով Գաղթականներու օժանդակութեան մարմնին տարած աշխատանքներուն մասին Յ. Լատոյեանի տուած տեղեկութիւններուն համաձայն, անցեալ շաբթուան ընթացքին պատրաստուած է 300 սնունդի սնդուկ, որ բաժնուած է կեդրոններ՝ երեսփոխան Յակոբ Բագրատունիի ընկերակցութեամբ: «ԼՕԽ-ի "Արաքսի Պուլղուրճեան" ընկերաբժշկական կեդրոնի դարմանատան մէջ օրական 24 ժամուան ընթացքին ձրի բժշկական սպասարկութեան դրութիւն ստեղծուեցաւ, Պէյրութի Հ.Մ.Ը.Մ.-ի ակումբը այս նպատակով առաւօտեան ժամը 8էն մինչեւ կէսօրէ ետք ժամը 4 գաղթականներուն համար բժշկական ձրի սպասարկութեան կեդրոնի վերածուեցաւ: Նկատի ունենալով Լիբանանի մէջ տիրող պատերազմական վիճակը եւ անկայուն կացութիւնը, ինչպէս նաեւ Կարմիր Խաչի հիւանդատար ինքնաշարժներու անբաւարարութիւնը, Պուրճ Համուտի քաղաքապետարանին եւ ԼՕԽ-ին կողմէ երկու հիւանդատար տրամադրուեցաւ եւ ստեղծուեցաւ յատուկ խմբակ մը, որպէսզի մինչ պատրաստ ըլլայ անմիջական օժանդակութեան հասնելու: Պետութենէն դեղորայք ապահովուեցաւ, որպէսզի օգտակար դառնանք գաղթականներուն, ինչպէս նաեւ՝ մեր ժողովուրդին: Անցեալ Հինգշաբթի օրուընէ սկսեալ, անընդհատ մեղքէնքի անկախ, նաեւ հագուստեղէնի պահանջ նկատուեցաւ: Հանդերձեղէն հաւաքելու արշաւ մը սկսաւ եւ աւելի քան 25 հազար հագուստեղէն ու կօշիկ հաւաքուեցաւ եւ անոնց 15 հազարը բաժնըւեցաւ Պուրճ Համուտի կեդրոններուն մէջ: Պէտք սկսինք նաեւ Լեռնալիբանանի մէջ գտնուող այլ կեդրոններուն մէջ գտնուող գաղթականներուն տալ հագուստեղէն», ըսաւ Յ. Լատոյեան:

Կիրակի օր Պուրճ Համուտի մէջ տեղի ունեցած մաքրութեան արշաւին անդրադառնալով՝ Յ. Լատոյեան ըսաւ, թէ աւելի քան հարիւր պատանիներ եւ սկաուտներ Կիրակի օր լծուեցան Պուրճ Համուտի ընդհանուր մաքրութեան եւ Պուրճ Համուտի մայր փողոցներէն աղբերը վերցուցին: Այս աշխատանքը իրականացաւ Պուրճ Համուտի քաղաքապետարանի օժանդակութեամբ եւ կը միտէր մաքուր պահել շրջանը, երբ համապատասխան մարմիններ ու պատասխանատուներ զանազան պատճառներով բնական կերպով չեն կատարեր իրենց աշխատանքը:

Քաղաքապետութիւնը նաեւ կը փորձէ հոգալ գաղթականներուն առօրեայ կարիքները՝ անոնց տրամադրելով անկողինի սպիտակեղէն, ջուր, լոգնալու յատուկ պիտոյքներ, ինչպէս նաեւ կեդրոններու եւ փողոցներու մաքրութեան լծուեցաւ:

Յառաջիկային կատարուելիք ծրագիրներուն մասին խօսելով՝ Յակոբ Լատոյեան ըսաւ. «Օրէ օր նոր թափ կը ստանան մեր աշխատանքները: Նոր գաղթականներ կը հասնին շրջան: Այս շաբթուան մեր ծրագիրն է շարունակել հագուստեղէն բաժնել, սննդեղէնի ծրարներ պատրաստել, ճաշ կամ ընթրիք բաժնել գաղթականներուն: Երկուշաբթի կէսօրին հայկական միջբարեսիրական միութիւնները հանդիպում ունին եւ անոնք կ'արծարծեն ներքին հարցեր, այսինքն՝ շրջանի հայութեան վերաբերող: Պէտք մտածենք, թէ մենք ի՛նչ աշխատանք կրնանք տանիլ մեր ժողովուրդին կորովը բարձր պահելու համար, որպէսզի աւելի լաւ կազմակերպուած ձեւով դիմագրաւենք դժուարութիւնները եւ իւրաքանչիւր բարեսիրական հաստատութիւն իր աշխատանքի բաժինը ստանձնէ, որպէսզի բոլորն ալ նոյն աշխատանքը չտանին եւ կարելի եղածին չափ ամբողջական ըլլայ մեր գործունէութիւնը»:

Իր խօսքը Պուրճ Համուտի բնակիչներուն ուղղելով՝ Յ. Լատոյեան նշեց. «Նկատի ունենալով ներկայ պայմանները՝ կը թելադրենք մեր ժողովուրդին, որ օգտակար ըլլան փողոցներու մաքրութեան: Իւրաքանչիւրը պէտք է իր շրջապատը մաքուր պահէ՝ տան կամ խանութին առջեւ, գէթ կարճ ժամանակի համար, մինչեւ որ կացութիւնը բարելաւուի: Այս մէկը ամէն ինչէ առաջ անհրաժեշտ է մեր շրջանին մաքրութեան եւ շրջանի բնակիչներու առողջութեան համար: Հարկ է նաեւ նշել, որ մեր ժողովուրդը սրտբաց եւ լաւ ընդունած է գաղթականները: Առանց դիմումներ ստանալու՝ գտնուած են անձեր, որոնք ճաշ եփելով տարած են կեդրոններ եւ բաժնած են գաղթականներուն, ինչպէս նաեւ հագուստներ տրամադրուած են անոնց՝ մեր ժողովուրդի զաւակներուն կողմէ: Այս երեւոյթը շատ դրական ու ողջունելի է, մանաւանդ որ մեր ժողովուրդը գիտէ գաղթական ըլլալու զգացումը, ապրած է այդ կեանքը եւ այդ իմաստով ալ յատուկ վերաբերմունք ցոյց կու տայ անոնց»:

Նշենք, որ ԼՕԽ-ի մասնաճիւղերու անդամներ եւ այլ կամաւորներ եւս լծուած են աշխատանքի, ուտելիքներու պատրաստութեան՝ ոչ միայն գաղթականներուն, այլեւ շրջանի ապահովութեան հսկող ոստիկաններուն համար:

«Ազդակ»

ԱՆՅՈՒԿԸ – ՄՈՌՅՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Սկսայ մտածել, խորհիլ, անկողինիս մէջ, ձեւել, չափել, թէ ի՞նչպէս կրնայի համաձայնեցնել, համընթաց վարել թէ բժշկական ուսումը եւ թէ գրագիտական պարապումներս, եւ ահա հետեւեալ առտու խաչս երեսին վրայ հանած ու չհանած, գացի գտնալ մեր Միսաքեանը եւ հաղորդելով իրեն Ալանի գաղափարը, ուզեցի ունենալ իր խորհուրդը:

Խ.Պ. Միսաքեանը պահ մը մտածկոտ կերպով ճակատը քերելէն յետոյ, բսաւ ինծ. «Բժիշկ կրնաս ըլլալ, աղէկ կ'ընես բժշկութիւն սորվելով. պայմանաւ սակայն, որ Հայ Մատենագրութիւնն ալ ընդ գրուանաւ չընես, վասն զի դուն գրագէտ, մատենագիր ըլլալու յատկութիւններ ունիս»:

Քաջալերուեցայ այս խօսքերէն, ձեռքը համբուրեցի, շնորհակալ եղայ, եւ ելայ քովէն, գացի մօրեղբօրս, պարզեցի խնդիրը իրեն, շատ գոհ մնաց, զի ինքն ալ կ'ուզէր որ բժիշկ ըլլամ:

***

Հակառակ որ դեռ նոր իր վկայականը առած էր մօրեղբայրս, բայց բժշկական դպրոցին մէջ պաշտօնի էր կոչուած. քիմիաբանութեան դասի փորձերուն պատրաստիչ (փրեփարաթէօր) էր անուանուած. բուն դասատուին բացակայ եղած օրը, դասը ինքը կու տար, որով ատրճան մը ունէր ազդեցութիւն, զի կարելի եղածին չափ դիւրութեամբ արձանագրել տալու բժշկական վարժարանի նախապատրաստական կարգին:

Որոշեց զիս վաղիւ առաջնորդել դպրոց, բայց երեկոյին հայրս երբ տուն եկաւ, «Վահրամ» կանչեց. գացի քովը՝ «Սա ձեռքս պաք, ես քեզի միւհէնտիզ պիտի ընեմ, միտքս փոխեցի, դուն ալ չէ մի՛ ըսեր» կրկնեց. համբուրեցի ձեռքը, եւ տրտում դէմքով «չա՛տ աղէկ» պատասխանեցի, բայց արմանքս չարմանքս չարժեց իր միւհէնտիզ բառը. ո՞ւրկէ ո՞ւր գտած էր հայրս այդ միւհէնտիզութիւնը: Յայտնուեցաւ յետոյ, որ խելացի Դաւիթէ մը նոր խորհուրդ ստացած էր:

***

Տիվիլթեան Առաքել անուն բաւական ուսեալ անձը, որ իր յաճախորդներէն, կուզայ խանութ եւ յետ կարգ մը խօսակցութիւններու, հայրս կ'ըսէ իրեն, թէ որոշած է զիս բժիշկ ընել, Տիվիլթեան հակառակ կ'արտայայտուի եւ կ'ըսէ. «Ի՞նչ պէտք ունիս տղադ տասը տարի բժշկական դպրոցը խրկել ու մօտերս Պէյ-օղլու Ղալաթա-սէրայի վարժարանին մէջ միւհէնտիսութեան ճիւղ մը պիտի բացուի, չորս տարի է շրջանը, հոն խրկէ, թող երկրաչափ ըլլայ, երկրաչափութիւնը շատ աղէկ արհեստ է» եւ այլ կարգ մը նման գովաբանութիւններ, որով հայրս կը համոզուի ու միտքը կը փոխէ:

Մօրեղբայրս իմացաւ այս եւ ջանաց տարհամոզել հայրս, բայց կարելի չեղաւ. ես ալ տեսնալով որ հայրս չափազանցօրէն յափշտակուած էր Տիվիլթեանի առաջարկէն, չուզեցի հակառակիլ, տկար գտնըւեցայ, եւ որոշեցի հետեւիլ երկրաչափութեան: Որովհետեւ հօրս կամքին հնազանդիլն ինծ սկզբունք ըրած էի:

***

Ղալաթա-սէրայի այդ նոր բացուելիք դպրոցին անունը «Ecole des Ponts et Chaussées» էր, եւ հոն արձանագրուելու համար անհրաժեշտ էր եղեր՝ տալ մուտքի քննութիւն մը, որ կը պահանջէր գիտնալ Մաթեմատիկ, Ժէոմեթրի, նաեւ Ալժեպր, որոնց քովերէն ես հազիւ անցած էի, այն ալ՝ շնորհիւ միւսիւ Փասքալ Թիւլեանի ալժեպրի դասերուն:

Ուստի հօրս կամքը տեղը տանելու նպատակով, այդ երկրաչափութեան վարժարանին սեմէն ներս ոտքերս կարենալ մտցընելու բախտաւորութեան ալ արժանանալու համար հարկ էր, առանց ժամանակ կորսնցնելու, պատրաստուիլ մուտքի քննութիւններուն, եւ ա՛ռ այս՝ ստիպուեցայ մասնաւոր դասեր առնելու սկսիլ:

Եւ ահա ամէն երեկոյ, երբ դպրոցէն կ'ելլայի, կ'երթայի չափագէտ եւ իրաւաբան Գարեգին Մելիքեանին, որ մեզի մօտ կը բնակէր եւ որ հօրս խնդրանքին գոհացում տալու համար, սիրով սկսաւ ինծ Ժէոմեթրիի եւ Ալժեպրի դասեր տալ:

***

Քանի մը շաբաթ շարունակեցի Մելիքեանէ դաս առնել, եւ ամէն ճիգ կը թափէի, որպէս զի ուսանիմ Ալժեպր եւ Ժէոմեթրի, որոնց փրոպլէմներն ու կանոնները, առանց ամչնալու կ'ըսեմ թէ մէկ ականջէս կը մտնային եւ միւսէն դուրս կը ցնդէին օդին մէջ, այն ծխախոտի մուխերուն հետ, որոնցմով Գարեգին Մելիքեան անդադար կը լեցնէր իր սենեակը, մեծկակ գլանիկներ մի զմիոյ կնիք վառելով ու առոնց ազդեցութեամբն ալ սաստկապէս հազալով:

Բնականէս տրամադրութիւն չունէի, ոչ թուաբանութեան նրբին հաշիւներու, ո՛չ ալ Ալժեպրի որ կ'աւանդուէր արդէն դպրոցին մէջ մեր բարձրագոյն կարգին, դժկամակութեամբ էր որ Թուրքերէն դասերուն կը հետեւէի այն ալ երբ դասատուներս, Պետրոս Խօճասարեան՝ բանաստեղծական կտորներ արտասանէր. ինչպէս անցողակի իմն յիշատակած եմ:

***

Խ.Պ. Միսաքեանի դասերն էին միայն ինծ սիրելի. գրաբարը, Հ. Եղ. Հիւրմիւզի եւ Հ. Արսէն Բագրատունիի գործերը. Վիրգիլիոսի Մշակականքին ու Ենէականին մեղուանուշ թարգմանութիւններուն հիասքանչ լեզուն. Հոմերոսի Իլիականը, Հայկ Դիւցազնը եւ այս բոլորին հետ մօրեղբօրս դեղարանը, ուր կը կարծէի առնել բժշկական ուսումնառութեանս առաջին քայլերը:

Այս կացութեամբս հանդերձ, չգիտեմ ի՞նչպէս, զօրութեամբն սատանային դո՛ւցէ, պատահեցաւ ինծ յաջողիլ Ecole des ponts et chaussées մուտքի քննութեան մէջ եւ ահա աշակերտ սոյն դպրոցին արձանագրուեցայ «յԱմի Տեառն 1875, 'ի 8/20րդ աւուրն ամսեանն Հոկտեմբերի». թուական անմոռանալի, ի շարս խել մը անմոռանալի ուրիշ բաներու, զորս ունեցայ, ունեցանք ու տեսանք, այս տարւոյն սկիզբէն ցվերջ, ինչպէս պատմած եմ «Անյուկը – Մոռցուկ»իս էջերուն վրայ:

(Շար. 64)

Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville

1976 — 2006
30ème anniversaire de l'inauguration de la MCA

SAISON 2006-2007
Reprise des activités permanentes le mercredi 20 septembre

LANGUE ARMENIENNE
cours enfants — adolescents — classes collège préparation au BAC 2008 épreuve BAC 2007 — conversation adultes

MUSIQUE
piano — violon — guitare — solfège

EVEIL IDENTITE / CULTURE
civilisation

DANSE ARMENIENNE
enfants (à partir de 4 ans et demi) — garçons classique — ethnographie — caractère académique — adolescents

ECHECS
enfants — adolescents (tous niveaux)

DESSIN

ANGLAIS (sous réserve)

Inscriptions :

Mercredi 13 septembre — 14h30 à 17h30
Vendredi 15 septembre — 17h à 19h
Samedi 16 septembre — 14h30 à 17h30

Renseignements :
9, rue de Madrid 94140 Alfortville
Tél.:01 43 76 55 89 - Fax:01 43 78 66 64
e-mail: mca.alfo@wanadoo.fr

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Հայաստանցի երիտասարդ կին մը աշխատանք կը փնտռէ (երախայի խնամք կամ տան մաքրութիւն)։
Հեռաձայնել Տիկին Նատիայի.—
06· 16· 05· 84· 15

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

(Շար. Ա. էջէն)

բանաձեւում մը, որ նախընթաց չունի, դատապարտուած է Անգարայի կողմէ Սեպտ. 5ին իսկ։ Արտաքին Նախարարութեան զեկոյցը կ'ըսէ.— «Շշմած ենք ի տես այն ճիգերուն, որոնք նպատակ ունին նախապայմաններ պարտադրելու, որոնք շատ ալ հեռու են առարկայական ըլլալէ, հարցերու մասին, որոնք անհրաժեշտ կը դարձնեն ակադեմական լուրջ մօտեցում մը»։

Անգամ մը եւս կը յիշեցուի, որ Անգարա պատմաբաններուն կը թողու հարցին քննութիւնը եւ ոչ՝ երեսփոխաններուն։ Խորհրդակցական բնոյթ ունենալով հանդերձ, խորհրդարանական քուէն կեր կու տայ Թուրքիոյ անդամակցութեան շուրջ ծագած բանավէճին, որ շատ դէշ ճամբու մէջ է վեց ամիսէ ի վեր։ Պարոզօ համաձայն չէ եւ Պելժիոյ ազատական երեսփոխաններուն (որոնց հիւրն էր) բացատրած է թէ հարկ է սպասել, աւելցնելով.— «Որքա՞ն ժամանակ դրաւ Կաթողիկէ եկեղեցին ընդունելու համար հաւատաքննութեան ոճիրները»։

Ինչպէս գրած էինք մեր նախորդ թիւով, եւրոպացի երեսփոխանները խմբովին առարկայ այս սրբագրութիւնը ըրած են ընդառաջ երթալով հոլանտացի պահպանողական երեսփոխան Գ. Էօրլինկսի տեղեկագրին, որ շատ խիստ է Թուրքիոյ նկատմամբ։

Ֆիկառօ կ'ըսէ թէ «հայկական հարցը շատ սիրելի է Ֆրանսացիներուն», բայց այս քուէարկութիւնը վերջնական բնոյթ չունի։ Եւրոպական Խորհրդարանը պիտի արտայայտուի Էօրլինկսի տեղակագրին մասին, լիակատար նիստի ընթացքին, Սեպտեմբերի վերջ եւ վախ կայ որ Հայոց ի նպաստ այդ յաւելուած սրբագրութիւնը մինչ այդ չդիմանայ։ Ու յօդուա-

Rentrée Scolaire

Paroisse Sainte-Croix-de-Paris

ECOLE SAINTE-CROIX
Les cours de langue arménienne, de cours de catéchisme, de cours de chants et danses arméniens reprennent pour les enfants de 5 à 12 ans au cours de l'année scolaire 2006-2007,
à partir du samedi 7 octobre, de 14h à 17h,
au 13 rue du Perche, Paris 3ème
Pour les inscriptions, s'adresser au Père Curé de la Paroisse:
Tél. : 01 44 59 23 50
Mob. : **06 72 57 94 84.**

***

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ ԼԻՈՆ - ՎԻԼԷՕՐՊԱՆԻ «ԱՐԱՔՍ» ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

Կապոյտ Խաչի Լիոն-Վիլէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղի դասընթացքները տեղի կ'ունենան ամէն Զորեքշաբթի, ժամը 9էն մինչեւ 16, Վիլէօրպանի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ։

Երախաները առիթը կ'ունենան միասին ճաշակելու հայկական ճաշեր ընկերային մթնոլորտի մը մէջ։ Սորվելով իրենց մայրենի լեզուն, պատմութիւնը եւ աւանդութիւնները։

Արձանագրութեան համար դիմել Սեպտեմբեր 9, ժամը 14էն սկսեալ, Վիլէօրպանի Հայ Մշակոյթի Տունը։

Յաւելեալ տեղեկութեանց համար դիմել՝
04· 78· 23· 75· 13 / 04· 74· 04· 74· 97
թիւերուն։

***

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

Հայերէնի ուսուցման դասընթացքներու արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան Շաբաթ, Սեպտեմբեր 9, ժամը 10էն 12 եւ 14էն 18։

71 rue Henri Barbusse,
95400 Arnouville-lès-Gonesse

Իսկ դասընթացքները կը սկսին Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 19ին.—

- Հայերէնի ուսուցում 3 տարեկանէն մինչեւ Պաքալօրէա,
- Երեկոյեան դասընթացքներ չափահասներու,
- Պարախումբ՝ 6էն 18 տարեկան,
- Խոհանոցային գիտելիքներ - միամսեայ հանդիպում։

Յաւելեալ տեղեկութիւններու համար դիմել Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի վարչութեան։

ծագիրը կ'եզրակացնէ.— «Եթէ, Ֆրանսայի մէջ հայկական հարցը միաձայնութեան հարցն է, ան դեռ կը պառակտէ Եւրոպան։ Թուրքիոյ իրենց զօրակցութեան պատճառաւ Մեծն Բրիտանիա եւ Գերմանիա միշտ խուսափած են ճնշում բանեցնելէ Անգարայի վրայ Հայկական Ցեղասպանութեան ճանաչման համար»։

***

Վարչապետ Էրտողան իր կարգին հակազդած է Եւրոպական Միութեան տեղեկագրին ու ըսած. «Հայկական կարծեցեալ ցեղասպանութեան առընչուած նման բան մինչեւ այսօր ընդունած չենք ու այս հարցին մէջ մեր կեցուածքը շատ բացայայտ է։ Այսինքն՝ մեզմէ կեցուածքի փոփոխութիւն ակնկալել անգամ մը եւս երազներով տարուիլ կը նշանակէ եւ ուրիշ ոչինչ։ Այս հարցին մէջ որպէս Թուրքիա մենք մեր մարդկայնական մօտեցումը ցոյց տուինք։ Մեր վճռակամութիւնը անփոփոխ է. ոչ ոք թող փոփոխութիւն յուսայ։ Այլ հարց է թէ Եւրոպական Միութիւնը նախապէս այս հարցը ինք քննարկած էր ու նոյնիսկ մերժած նման ցեղասպանութեան մը իրականութիւնը։ Հիմա կրկին օրակարգի նիւթ ընել, սեղան բերել նիւթը, կը խորհիմ թէ տեղին մօտեցում չէ»։ Ան թելադրած է նաեւ տեղեկագրին հարցը չչափազանցել, շատ կարեւորութիւն ալ չտալ անոր։

ECOLE DE LA CROIX BLEUE
Section d'Issy-les-Moulineaux

La Croix Bleue des Arméniens de France (Section d'Issy-les-Moulineaux) informe que la rentrée scolaire est fixée au mardi 12 septembre. Les cours destinés tant aux enfants qu'aux adultes se tiendront de 18h à 21h à la M.C.A. 45 rue de la Défense — Issy-les-Moulineaux.

— Préparation Bac — Niveau Bac — Adulte débutant — Adulte avancé.
Renseignements sur place aux heures de cours ou auprès de Mme Guiragossian : 01. 46. 42. 45. 25 (le soir).

***

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
Section «SEVAN» de Vienne

Rentrée scolaire :
samedi 16 septembre de 14h à 17h :
Dans les locaux de la Maison de la Culture Arménienne de Vienne.

- De 5 à 12 ans : Cours d'arménien «apprentissage de la langue sur outils informatiques»; danses folkloriques, chants...
- A partir de la 4ème et jusqu'en terminale, préparation pour les épreuves d'arménien du Baccalauréat.

Renseignements : Tél. : 04 74 53 25 91

***

l'Ecole hebdomadaire
de Langue et Culture Arméniennes
« KHATCHADOUR ABOVIAN »
de Marseille
est heureuse d'annoncer que
la Rentrée scolaire 2006-2007
aura lieu
le Mercredi 20 septembre à 10 heures
dans la Salle «Ardzrouni Tcherpachian»
du Centre Culturel SAHAK-MESROP
339 avenue du Prado — 13008 Marseille

Tous les mercredis de 10h à 16h
des cours de langue et de culture arméniennes sont enseignés ainsi que des cours de danses, de chant et d'éducation religieuse.

Pour tous renseignements et inscriptions les responsables de l'école tiendront une permanence **le jour de la Rentrée de 10h à 17h** ou par téléphone Secrétariat de la Cathédrale **04. 91. 77. 84. 70**

***

ECOLE SIAMANTO

La rentrée des classes et les inscriptions pour l'année 2006/2007 de l'école arménienne hebdomadaire «Siamanto» de Bagneux qui accueille les élèves de la maternelle à la préparation de l'arménien au Baccalauréat —L V I, II, III—, auront lieu le :

mercredi 20 septembre à 15 heures

à l'école Henri Wallon —
2 avenue Stalingrad à Bagneux
au cours d'une réunion animée par les responsables de l'assoication des parents d'élèves et les enseignantes.

Pour tout renseignement :
— Mme Lucie Dossikian: 01.45.46.10.11
— Mme Elisabeth Davidian:01.46.65.81.53

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1

Տօն անուանակոչութեան Առնուվիլի Վարժարդյ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ։
Ուխտի պատարագ եւ մատաղ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Առնուվիլ-լէ-Կոնէսի Վարագայ Սուրբ Խաչ եկեղեցւոյ Հոգեւոր Հովիւն ու հոգաբարձութիւնը, ներկայիս կը ծանուցանեն որ վաստակաշատ Հոգեւոր Հովիւ՝

ՄԵՍՐՈՊ Ա. ՔԱՀԱՆԱՅ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ-Ի

մահուան տարելիցի հոգեհանգստեան արարողակարգը կը կատարուի Առնուվիլ-լէ-Կոնէսի Վարագայ Սուրբ Խաչ եկեղեցւոյ մէջ, Կիրակի, Սեպտեմբեր 10ին, յընթացս պատարագի, որմէ յետոյ Առնուվիլ-լէ-Կոնէսի գերեզմանատան մէջ հանգուցեալ Տէր Հօր շիրիմին վրայ տեղի կ'ունենայ մահուան տարելիցի յատուկ արարողութիւն։

Յիշատակն արդարոյն օրհնութեամբ եղիցի։

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Եկայք տօնեսցուք
Տօն Ծննդեան Սրբուհւոյ Կուսին
Մարիամու յԱննայէն

ՈՒՐԲԱԹ, Սեպտեմբեր 8
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին։

ԿԻՐԱԿԻ, Սեպտեմբեր 10
Բարեկենդան Սուրբ Խաչի Պահոց
ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի «Էլէն Բիւզանդ» մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Մութաֆեան ընտանիքին եւ պարագաներուն, իրենց մօր եւ մեծ մօր Աստղիկ Մութաֆեանի մահուան առթիւ։

□

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Արշալոյս Թաղէոսեան մասնաճիւղը, բոլոր ընկերուհիները կը հրաւիրէ ժողովի Շաբաթ, Սեպտեմբեր 9ին, ժամը 16ին սովորական հաւաքատեղին։

□

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղը խստիւ կը յանձնարարէ ձեզ վերապահել ձեր 44րդ շաբաթը, հաճելի ճամբորդութեան մը։
Մանրամասնութիւններ յետագային։

□

ԿՈՉ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՀԱՄԱՐ

Սիրելի՛ Հայրենակիցներ,

Բոլորս տեղեակ ենք Լիբանանի ժողովուրդին ներկայ կացութեան մասին։ Այսօր հայկական դպրոցներն ու մարզադաշտերը կը պատսպարեն բազմահազար լիբանանցի գաղթականներ որոնք խուճապահար կը հասնին ռմբակոծուած տարածքներէն։

Լիբանանահայ Օգնութեան Խաչի ընկերա-բժշկական կեդրոնին մէջ շտապ կը վիրահատուին եւ կը խնամուին հարիւրաւոր վիրաւոր քաղաքացիներ...

Ինչպէս անցեալին, Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը օգնութեան կոչ կ'ուղղէ բոլորին, որպէսզի մեր ազգակիցները կարենան իրենց քաղաքացիական եւ մարդասիրական պարտականութիւնը լիովին կատարել, առանց խտրականութեան։

Կարգը հիմա մերն է փոխադարձ օգնութեան հասնելու Լիբանանի ժողովուրդին, որ 91 տարիներ առաջ գիտցաւ իր գրկին մէջ ընդունիլ մեր ջարդուած ժողովուրդին բեկորները։

Ձեր չէքերը ուղարկեցէք.—
CBAF
Conseil d'Administration
Opération LIBAN
17 rue Bleue — 75009 Paris

ՈՒՐԲԱԹ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 8
VENDREDI
8 SEPTEMBRE
2006

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20€

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.527 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21.527

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՆԴԱՄԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿՐՆԱՆ ԱՌԿԱԽՈՒԻԼ

Եւրոպական Յանձնախումբը զանազան ծրագիրներ կը մշակէ առաջքն առնելու համար Թուրքիոյ հետ բանակցութիւններու խզումին։ Այդ հեռանկարը մկրտուած է «Բ. ծրագիր» եւ այդ առընչութեամբ Անգարայի բանագնացը՝ Ալի Պապաճան Բրիւսէլ հասած է Սեպտ. 7ին ուր խօսակցութիւններ պիտի ունենայ եւրոպացի պատասխանատուին՝ Օլլի Ռէնի հետ։

Գլխաւոր խոչընդոտը կը վերաբերի Կիպրոսի հարցին եւ Բրիւսէլ չուզեր որեւէ զիջում ընել։ Իր մնայուն պահանջն է որ Թուրքիա իր նաւահանգիստներն ու օդակայանները բանայ Կիպրացիներուն առջեւ։ Արտաքին նախարար Ա. Կիւլ կրկնած է որ նման տրամադրութիւն չունին։ Այս ժխտողական դիրքին առջեւ, Յանձնախումբը զանազան լուծումներ կը փնտռէ։ Կարգ մը բանակցողներ չեն ուզեր խզումի յանգիլ որ «վատթարագոյն լուծումը կ'ըլլայ, ձախողութիւն մը բոլորին համար»։ Ուրախ են որ Թրքական զօրքերը մաս պիտի կազմեն ՖԻՆԻԻԼ-ին, ինչ որ դրական երեւոյթ մը կը նկատեն։ Բրիւսէլ ելքի երկու ճամբայ գտած է։ Նախ, վերջ տալ հիւսիսային Կիպրոսի (Թրքական գրաւուած բաժին) շրջափակման նաւահանգիստներու մատակարարումը յանձնելով ՄԱԿ-ին։ Այս լուծումը Թուրքերուն գործին չի գար։ Ասիկա կը նշանակէ որ հիւսիսային Կիպրոսի ապրանքները կրնան դուրս ելլել դէպի Եւրոպական Միութիւն ՄԱԿ-ի մակնիշին տակ, ծածկելու համար Թրքական ապրիլը։ Երկրորդ լուծումը կը կայանայ Թղթածրարը յանձնելուն մէջ Եւրոպական Արդարութեան Ատեանին, ժամանակ շահելու համար մինչեւ Թուրքիոյ նախագահական ընտրութիւնները (2007 Յունիս)։ Լիւքսեմպուրկի դատաւորները կը քննեն Եւրոպական Միութեան ներկայացուցած Թղթածրարը, որ կը յայտնէ թէ Թուրքիա չի գործադրեր պայմանները։

Կայ նաեւ երրորդ լուծում մը, զոր կ'ակնկալէ Անգարա ամիսներէ ի վեր, այն է «սառեցնել» բանակցութիւններու որոշ բաժիններ, շարունակելով խօսակցութիւնները այլ գլուխներու շուրջ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ շրջափակումը Լիբանանի դէմ, վերջ կը գտնէր Սեպտեմբեր 7, ժամը 15ին (տեղական ժամով 18ին) եւ այդ ժամուն իսրայէլեան ուժերը կը հեռանային այն վայրերէն, որոնք իրենց թոյլ կու տային հակակշռել Լիբանանի օդակայանները, նաւահանգիստները, տեղերը ձգելով բազմազգեան ուժերուն։ Իսրայէլեան այս որոշումէն քիչ առաջ, Լիբանան սպառնացած էր խախտել շրջափակումը, եթէ 48 ժամուան մէջ ան չվերնար։ Լիբանանցիներուն համար այս շրջափակումը ոտնակոխումն է իրենց գերիշխանութեան։

Ճ. ՊՈՒՇ խոստովանած է Սեպտ. 6ին, որ ՍԻԱ-ն գաղտնի բանտեր ունէր արտասահման, չեշտելով թէ «այս նոր պատերազմին մէջ, լրատուութեան ամէնէն կարեւոր աղբիւրը, ահաբեկիչներն իրենք իսկ են։ Պէտք է ի վիճակի ըլլանք զիրենք բանտարկելու, հարցաքննելու եւ դատելու»։ Ըսած է նաեւ թէ այն «մեծ ձուկերը» որոնք Ամերիկացիներու ձեռքը ին- հարցաքննութեան «վճռական, անվտանգ, կած են «շատախօս» եղած են, շնորհիւ օրինաւոր եւ անհրաժեշտ» մեթոտներուն։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀՐԴԵՀՆԵՐԸ ՄԱԿ-Ի ՕՐԱԿԱՐԳԻՆ ՎՐԱՅ

Ազրպէյճանական լրատուները կը հաղորդեն թէ Ղարաբաղի գրաւեալ շրջաններուն կացութիւնը քննարկումի նիւթ կ'ըլլայ ՄԱԿ-ի 61րդ նստաշրջանին. օրակարգի 150 նիւթերուն 17րդն է ան։ Նստաշրջանը կը բացուի Սեպտ. 12ին, օրակարգի նիւթերու պատրաստութեամբ։ Ազրպէյճանցիներուն նպատակն է գրաւեալ տարածքներուն վրայ ծագած հրդեհներուն հարցով ամբաստանել հայկական կողմը։ Բաքուի դիմումը ՄԱԿ-ին, այդ ակնկալութեամբ առնուած քայլ է։ Կը սպասուի որ նախագահ Ալիեւ եւս ներկայ գտնուի քննարկումին։

Հայաստանի Արտաքին գործերու նախարարը Վ. Օսկանեան նիւթին մասին պատասխանելով լրագրողներու հարցումներուն, ըսած է թէ մտավախութեան որեւէ պատճառ չկայ հրդեհներու հարցին ՄԱԿ-ի օրակարգին վրայ առնուելուն մէջ։ Այսուհանդերձ աւելորդ նկատած է այդ քննարկումը, քանի որ Ղարաբաղը եւ Ազրպէյճանը կրնան գործակցիլ իրենց սահմանային գիծին վրայ եւ խնդիրը տեղւոյն վրայ կարգադրել։ Աւելցուցած է. «Նայած թէ այնտեղ ինչպիսի որոշում կը լինի, դրանից էլ կախուած՝ մենք մեր քայլերը կ'որոշենք յետագայում»։

***

ԱՄՆ–ՈՒ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ՀՐԱԺԵՇՏԸ

ԱՄՆ-ու Երեւանի դեսպան Ճ. Էվընս որ Ուաշինկթըն կանչուած էր երկու տարուան պաշտօնավարութենէ մը ետք, Սեպտ. 6ին հրաժեշտի հանդիպում մը ունեցած է նախագահ Ռ. Քոչարեանի հետ։ Այս վերջինը հայեւամերիկեան բարեկամական յարաբերութիւններու ամրապնդումին ու զարգացման ընթացքին մէջ Ճ. Էվընսի նշանակելի աւանդին համար զինք պարգեւատրած է Մխիթար Գոշի մետալով։

Մետալի յանձնումին մէջ պէտք է նշմարել մխիթարութեան նպատակ մըն ալ, քանի որ դեսպանին ետ կանչուիլը մեկնաբանուեցաւ 1915ը «ցեղասպանութիւն» որակելու արիութեամբը որ հակառակ կեցուածք էր ԱՄՆ-ու պաշտօնական՝ ժխտողական դիրքին։

***

ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ ԼՐԱԳՐՈՂԻ ԴԷՄ

«Իրաւունք» թերթի գլխաւոր խմբագիր Յովհաննէս Գալաջեան Սեպտ. 6ի առաւօտուն կանուխ իր բնակարանէն ելքին, շէնքին բակին մէջ անծանօթ երկու հոգիի յարձակումին ենթարկուած է։ Սափրուած գլուխներով երկու յարձակողները զգետնած են զինք, սկսած հարուածել մասնաւորաբար գլուխը։ Ինք յաջողած է ձեռքերով որոշ չափով պաշտպանուիլ. իսկ երբ շրջակայ շէնքերէն մարդիկ երեւցած են, յարձակողները փախուստի դիմած են անմիջապէս։ Ենթական յայտնած է թէ յարձակումը կապ ունի թէ՛ անձնապէս իր, թէ՛ խմբագրած թերթին մասնագիտական գործունէութեան հետ։

Այդ շատախօսութեան շնորհիւ մեղսակիցներու բաւական ձերբակալութիւններ եղած են եւ կարելի եղած է առաջքն առնել յարձակումներու նախքան որ անոնք կատարուէին։ Պուշ կը պնդէ նաեւ որ «ՍԻԱ-ի գաղտնի ծրագիրը կենսական կը մնայ»։ Ըստ Պուշի, Ամերիկայի համար ալ-Քաիտայի սիւննի ծայրայեղութիւնը «նոյնքան վտանգաւոր է որքան Իրանի շիի ծայրայեղութիւնը»։ Հետաքրքրական երեւոյթն այն է որ, հարցախոյզի մը հա-

(Շար.ը Դ. էջ)

ԱՆԳԱՐԱ

Ք. ԱՆԱՆԻ ՇՓՈՒՄՆԵՐԸ

Միջին արեւելեան տասնեակ մը երկիր ընդգրկած շրջապտոյտին ՄԱԿ-ի ընդհ. քարտուղարը Ք. Անան Անգարայի մէջ շփումներ ունեցած է Հանրապետութեան նախագահին, վարչապետին, Արտաքին գործերու նախարարին հետ։ Օրակարգի նիւթը եղած է բնականաբար ՖԻՆԻԻԼ-ին թրքական մասնակցութիւնը։ Անան ողջունած է այդ մասնակցութիւնը հակառակ ժողովրդական լայն ընդդիմութեան վաւերացնելու Ազգային ժողովին քայլը, ապա չեշտած Անգարայի համար կարեւոր նկատած պարագաներ։

Թրքական մասնակցութիւնը հազար հոգինոց զօրաբաժինով մը պիտի ըլլայ, որուն մաս պիտի կազմեն ծովայիններ, ցամաքայիններ։ Թուրք զինուորները պիտի չզբաղին Հեզպոլլահ զինաթափելու գործով։

Արտաքին գործերու նախարար Ա. Կիւլ օգտուելով Ք. Անանի ներկայութենէն, պահանջած է իր կարգին որ ՄԱԿ-ը միջամտէ Իրաքի, յատկապէս Քէրքիւքի մէջ, ժողովրդագրական պատկերը փոփոխելու քրտական ջանքերուն։

Անանի այցի օրերուն ալ գլխաւորաբար Անգարայի մէջ շարունակուած են ՖԻՆԻԻԼ-ին մասնակցութեան ուղղութեամբ Ազգային Ժողովի որոշումին դէմ ցոյցերը։ Ոստիկանութիւնը շուրջ 30 ցուցարար հսկողութեան տակ առած է։

ՀԱՅԵՐԹՈՒՐՔ ԵՐԿԽՕՍՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՏԱՐԲԵՐԱԿ ՔԱՂԱՔԱՑԻՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿՈՎ

Թուրքիոյ իշխանութեան վրայ գտնուող Արդարութեան եւ բարգաւաճման կուսակցութենէն երեսփոխան մը, բժիշկ Ս. Կիւնաւիւզ, Լիբանան գացած է մարդասիրական առաքելութեամբ մը, վերադարձին պատմած տեղացի Հայերու հետ սիրալիր հանդիպումը։ Ան տեղի ունեցած է, ըստ իրեն, Պէյրութի հիւսիսային շրջանին մէջ ուր իրեն խօսակից Թրքերէն խօսող Հայերէն ոչ մէկը դէմ արտայայտուած է Թրքական ուժի մը ՖԻՆԻԻԼ-ին մասնակցութեան։ Նոյն Հայերուն 90%ը Թրքահայերու շառաւիղներ յայտնուած են, իսկ իրենց բնակութեան շրջանը Թուրք երեսփոխանը կը ներկայացնէ որպէս «ԱՍԱԼԱ-յի բերդ մը»։

Այս այցը իրեն մտածումը ներշնչեր է Լիբանանի Հայերուն հետ երկխօսութիւն մը հաստատելու. այդ երկխօսութիւնը անխուսափելի կը թուի իրեն, մանաւանդ անդրադառնալով Հայաստանէն հազարաւոր Հայերու Թուրքիա աշխատանքի երթալու երեւոյթին։ Եթէ ինք յառաջիկայ ընտրութիւններով եւս մնայ քաղաքական մարզին մէջ, պիտի նախաձեռնէ այդ երկխօսութեան։ Նպատակն է «բարեկամական յարաբերութիւններ հաստատել Թուրքիոյ եւ Սփիւռքին միջեւ ու ներկայի հարցերը չփոխանցել յետագայ սերունդներուն»։ Կը խորհի նաեւ թէ լուծումի օգտակար ձեւ մը կ'ըլլայ «Թուրքիայէն արտագաղթած Հայերուն» Թուրքիոյ քաղաքացի դառնալու առիթ ստեղծել...

ՇԻՐԱՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆ Կ'ԵՐԹԱՅ ՍԵՊ. 29-ՀՈԿ. 1

Կը հաստատուի որ Ֆրանսայի նախագահը՝ Ժագ Շիրաք Երեւան կ'երթայ Սեպտեմբեր 29էն Հոկտ. 1։

Նախքան Հայաստան երթալը, նախագահը Սեպտ. 27ին Պուքրէշ կ'երթայ մասնակցելու համար Ֆրանսախօսութեան վեհաժողովին Սեպտ. 27էն 29, ուրկէ կ'անցնի Երեւան։

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԵՒՐՈՊԱ 2008

ԶՏՈՒՄԻ ՄՐՑՈՒՄՆԵՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ՊԵԼԺԻԱ 0-1

Զտումի մրցումներու շարքին, Սեպտ. 6ին, Երեւանի իր դաշտին վրայ Հայաստան 0 – 1 պարտուեցաւ Պելժիայէն, որու միակ կոլը նշանակեց Վան Պիւյթէն 41րդ վայրկեանին։

Նոյն այս առաջին խումբին մէջ Ազրպէյճան - Ղազախստան 1 – 1 հաւասար արդիւնքի մը յանգեցան, Ֆինլանտա - Փորթուկալ, ինչպէս նաեւ Լեհաստան - Սերպիա մրցումները նոյնպէս՝ 1 – 1 արդիւնքով վերջ գտան։ Խումբը կը գլխաւորէ Ֆինլանտա 4 կէտով, նոյնքան կէտ ունին Սերպիա եւ Պելժիա։ Ազրպէյճան 1 կէտով 6րդ է, իսկ Հայաստան կը գրաւէ վերջին տեղը, առանց կէտի։ Հայաստանի յաջորդ խաղը տեղի կ'ունենայ կրկին իր դաշտին վրայ, Ֆինլանտայի դէմ, Հոկտեմբեր 7ին։ Ապա՝ Հոկտեմբեր 11ին Սերպիա – Հայաստան եւ Նոյեմբեր 15ին Ֆինլանտա – Հայաստան մրցումները կան խաղացանկին վրայ։

Յիշենք նաեւ որ երկրորդ խումբին մէջ Ֆրանսա Համաշխարհայինի իր «վրէժը» լուծեց Սեպտ. 6ին, իր դաշտին վրայ 1ի դէմ 3 կէտով յաղթելով Իտալիոյ։ Առաջին երկու կոլերը նշանակուեցան 2րդ եւ 10րդ վայրկեաններին (Կովու եւ Անրի)։ Դասաւորման գլուխն է Սկովտիա 6 կէտով եւ նոյնքան կէտով Բ. տեղը կը գրաւէ Ֆրանսա, որ Հոկտ. 7ին կը մրցի Սկովտիոյ դէմ։

***

«Պզտիկ պատմութեան» համար, ըսենք նաեւ որ Ֆրանսական խումբի երկու խաղացողներ՝ Լ. Թիւրամ եւ Փ. Վիէրա յարմար նկատած էին մրցումին հրաւիրել Գաշանի սքուաթէն 70 արտաքսուածներ, ինչ որ քաղաքական բնոյթ առաւ։ Խաղացողներուն դէմ բուռն արտայայտութիւններ ունեցան Ֆիլիփ տը Վիլիէ եւ Իվ Ժեկօ (սարքոզիստ)։ Այս վերջինին համար «կարելի է մեծ մարդիկ մը ըլլալ եւ խեղճ ու կրակ անձ մը»։ Ինչ կը վերաբերի Ֆ. տը Վիլիէի՝ շատ տարօրինակ կը գտնէ որ միլիառատէրեր դասեր տան ընկերութեան։ Ֆութպոլիսթները եղած են ֆութպոլ խաղալու համար։ Ընդդիմութեան կողմը (ընկերվարական, համայնավար) բոլորը կը շնորհաւորեն նախաձեռնութիւնը։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԷՆ ԵՏՔ

ԳՐԻԳՈՐ ՔԷՕՍԷՅԵԱՆ

Հիմա որ լիբանանեան աղէտալի պատերազմը դադար մը կը ճանչնայ, ռումբերու եւ հրթիռներու դժոխային որոտումներն ու բոցերը մարած են, կարելի է հաշուեկշիռ մը փորձել թէ ո՛վ և ի՛նչ շահեցաւ Լիբանանի աւերակներուն վրայ, եւ մանաւանդ ի՛նչ նոր ռազմա-քաղաքական հոլովոյթներ եւ նորութիւններ կրնան յառաջանալ:

Հազիւ փխրուն հրադադարը յայտարարուեցաւ եւ առանց սպասելու որ պատերազմի բարձրաբերձ փոշին հանդչի, ամէն կողմէ յաղթանակի կոկոզավիզ ձայներ լսելի դարձան: Այսպէս՝

– Իսրայէլի վարչապետը խորհրդարանին յայտարարեց, թէ իր երկիրը «հարուածեց Հեզպոլլայի հեռավար հրթիռները, իր հսկայ զէնքերու պահեստը, եւ իր առաջնորդներուն ինքնավստահութիւնը»: Սակայն չըսաւ թէ ան ձախողեցաւ իր առաջադրանքին մէջ, – ոչնչացնել այդ «անհաւատալի կազմակերպութիւնը», որ էական նպատակը կը կազմէր պատերազմին: Զանդրադարձաւ նաեւ թէ Իսրայէլի ռազմական մարտավարութիւնը եւ համբաւաւոր լրաքաղ սպասարկութիւնը ձախողած էր: Վարչապետը չէր սպասած իր բանակին պետ՝ Զօր. Տան Հալուցի խոստովանութեան, թէ ձախողած էին Հեզպոլլայի հետ հակամարտութեան մէջ: Ու դեռ ան չէր նշեր այլ կարգի անկում մը, թէ մէկ բան է շրջանին մէջ զայրոյթ յառաջացընել, բայց՝ յաջողիլ, այլ բան՝ իր դէմ հանել հանրային կարծիքներ եւ ձախողիլ: Մէկ խնդիր է յաղթել եւ միջազգային կարծիքին հանդէպ շարունակ արհամարհանք ցոյց տալ, ուրիշ բան է ընկրկիլ եւ ամբաստանուիլ «պատերազմական ոճիրով» եւ «ամբողջական անբարոյականութեամբ», ինչպէս որ յայտարարեցին Էմնըսթի Ինթըրնէշընըլ եւ ՄԱԿ-ի Մարդկային Իրաւանց բաժնի պետ՝ Եան Էկլէտ:

– Իր կարգին Հեզպոլլայի ղեկավար եւ Միջին Արեւելքի նոր հերոսներէն Սէյիտ Հասան Նասրալլա անվարան յայտարարեց. «Պատմական յաղթանակ մը տարինք: Յաղթանակ մը Լիբանանի համար, դիմադրականութեան համար, ամբողջ փսլամական ազգին համար»: Պէտք եղաւ որ անցնի կարճ ժամանակ մը, խոստովանելու համար թէ ինք չարաչար սխալած էր, չէր նախատեսած Իսրայէլի ամենաքանդ հակազդեցութիւնը՝ երկու զինուորներու առեւանգումին պատճառով, այլապէս պիտի չհրահանգէր առեւանգումի գործողութիւնը:

– Սուրիոյ նախագահ Ասատ Պաշար խօսքը ուղղեց իր թշնամիին.– «Իսրայէլացիներուն կ'ըսենք թէ ճաշակելէ ետք նուաստացումը, ձեր զէնքերը ձեզ պիտի չպաշտպանեն»: Իր պատասխանը ստացաւ ամբողջովին անսպասելի տեղէ մը, Եգիպտոսի «Ալ-Կումուրիէ» օրաթերթէն, որ հեգնանքով գրեց. «Դուք կը տօնախմբէք ուրիշներու կողմէ շահուած յաղթանակ մը»: Աննախընթաց երեւոյթ մըն էր այս սլաքը Գահիրէի հանրածանօթ թերթին մէջ, որ նախանշանն է յետագայ յարաբերութիւններու նոր ընթացքի մը: Զափաւոր նկատուած արաբական երկիրները, Եգիպտոս եւ Յորդանան, որոնք դիւանագիտական կապեր հաստատած են Իսրայէլի հետ, առաւել՝ Սաուտի Արաբիա սիւննի մահմետական երկիրներ են, որոնք կը մտահոգէ շիիներու օր ըստ օրէ աճող յառաջընթացը, գլխաւորութեամբ Իրանի, որպէս շրջանային բարձրացող ուժ, եւ պարմանալի պիտի չըլլայ եթէ անոնք իրարու հետ աշխատին ամբարտակ կանգնել այդ մակընթացութեան դիմաց:

– Իրանի նախագահ Մահմուտ Ահմէտինէժատ ջերմօրէն ողջունեց Հեզպոլլան, որ «յաղթանակի դրօշը բարձրացուց Իսրայէլի վրայ», շնորհիւ «խումբ մը հաւատաւոր երիտասարդներու որոնց Աստուծոյ կ'ապաւինին»:

– Վերջապէս, նախագահ Ճորճ Պուշ իր կարգին լսելի դարձուց իր կաղապարեալ կարգախօսը. «Հեզպոլլա յարձակեցաւ Իսրայէլի վրայ, Հեզպոլլա ստեղծեց տագնապը: Եւ Հեզպոլլա պարտուեցաւ իր տագնապին մէջ... Լիբանանի հակամարտութիւնը մէկ մասն է աւելի լայն պայքարի մը ընդմէջ ազատութեան եւ սարսափին, որ կը ծաւալի շրջանին մէջ»:

Միակ երկիրը որ իր նայուածքը տխրօրէն գետին սեւեռեց, Լիբանանն էր: Ան կը նայէր իրեն բաժին ինկած համատարած աւերակին. 1300 քաղաքացիներ սպաննեալ, շուրջ չորս հազար վիրաւոր, մէկ միլիոն ժողովուրդ գաղթական եւ անապաստան, երկրին տնտեսութիւնը եւ ենթակառոյցը փճացած, հարաւային Պէյրութը եւ հարաւային Լիբանանը փոշիի վերածուած: Եւ հակառակ հրադադարին, մինչեւ օրս իր օդային եւ ծովային ճամբաները արգելափակ՝ «պարտուած» Իսրայէլի կողմէ:

***

Երբ Հասան Նասրալլա կը յայտարարէր թէ «եթէ գիտնար թէ...», ան չէր գիտեր ինչ որ կարճ ժամանակ ետք ամէն ոք պիտի տեղեկանար:

Ամերիկացի նշանաւոր հետազօտող լրագրող Սէյմուր Հըրշ, "Նիւ Եորքըր" շաբաթաթերթի (Օգոստոս 21) մէջ կ'ընէ շատ մը շահեկան յայտնութիւններ լիբանանեան պատերազմի ծալքերուն մասին, թէ Օգոստոս 12էն ամիսներ առաջ իսրայէլեան եւ ամերիկեան զինուորական բարձրագոյն պատասխանատուներ, Ուաշինկթընի մէջ բազմաթիւ հանդիպումներ ունեցած են արմատախիլ ընելու համար Հեզպոլլան, Լիբանանը անխտրական ռմբակոծումի ենթարկելով (այդ առթիւ Իսրայէլի բանակի պատասխանատու հրամանատար մը յայտարարած է թէ Լիբանանը քանի տարի ետ պիտի տանի քանդելով անոր ենթակառոյցը): Ծրագրուած զանգուածային ռմբակոծումները եւ աւերը պիտի ծառայէին երկու նպատակի. Լիբանանի ժողովուրդին մէջ երկփեղկում և ներքին պայքար յառաջացնել Հեզպոլլայի դէմ, ի հարկին քաղաքացիական նոր կռիւներու դուռ բանալով, իսկ երկրորդը աւելի կարեւոր՝ Լիբանանը ծառայեցնել որպէս փորձարկութեան ռազմադաշտ, ուր յաջողութեան պարագային ամերիկեան բանակը պիտի մղէր նոյնը կիրարկել, աւելի մեծ սաստկութեամբ, Իրանի վրայ:

Այս իմաստով Իսրայէլի փորձը ձախողեցաւ եւ խոհեմութեան մղեց ամերիկեան ռազմավարները, գոնէ առ այժմ: Հանդիսակաց կողմէ Հեզպոլլա նաեւ գետին կորսնցուց: Անոր հասողութիւնը պիտի հեռանայ Իսրայէլի սահմաններէն, ներքին ճակատի վրայ աւելի հսկողութեան պիտի ենթարկուի ոչ թէ անպայման լիբանանեան պետութեան՝ այլ հակառակորդ կազմակերպութիւններու կողմէ, քրիստոնեայ, սիւննի մահմետական թէ տիւրզի, որոնք այդ ուղղութեամբ արդէն զօրակոչի մէջ են: Այդ դիմադրական կազմակերպութիւնը պիտի դադրի Լիբանանի ճակատագրին որոշիչ ազդակ ըլլալէ, որքան ալ իր ետին ունենայ Սուրիան եւ Իրանը, եթէ ասոնք անպայման չծրագրեն իր միջոցով ներքին խռովութիւններու սերմանումը, ինչ որ կը թուի թէ իրենց ծրագրին մաս չի կազմեր ներկայիս: Սուրիա, որուն կարեւորութիւնը անգամ մը եւս չեչտուեցաւ, խոստացաւ արգելք ըլլալ զէնքերու Լիբանան տարածումին: Հեզպոլլայի զօրութիւնը պիտի վերածուի ընկերային-քաղաքական ներկայութեան:

Ամէն պարագայի մէջ այս պատերազմին յաղթող կողմ չկայ: Կայ միայն նըւազ տուժող կողմ: Իսրայէլի մէջ մանաւանդ այն յստակ իմացումը կայ որ պատերազմը կիսատ մնացած է: Հետեւաբար, մտածողներ, եւ ծրագրողներ կան պատերազմին երկրորդ փուլին ձեռնարկելու, փաստելու համար Իսրայէլի անպարտելիութիւնը և անով՝ Ամերիկայի հետ շրջանային ծրագիրներու անխափան գործադրութիւնը:

Լիբանանեան վերջին պատերազմը եթէ բանի մը պիտի ծառայէ, նոր մտածողութիւններու առջեւ բացուիլն է, նոր իրադրութեան պարտադիր ճանաչողութիւնը: Փաստուեցաւ թէ գաղափարապաշտ եւ իրապաշտ մտածողութիւնները գործնապէս ոչ մէկ տարբերութիւն ունին երբ նոյն ժխտական հետեւանքները կու տան: Դասական նոյն բռնամիջոցները, քանդումները, զանգուածային զէնքերու գործածութիւնը կամ հողամասերու գրաւումը հնամաշ ռազմավարութիւն մըն է, որ չի ծառայեր իր նպատակին բացի փոխադարձ եւ անվերջանալի զոհեր խլելէ: Երբ ժողովուրդներ ընտրած են ինքնազոհումը եւ հաւատաւոր մարտիրոսացումը որպէս պայքարի զէնք՝ «Զարիք» նկատուած երեւոյթները չէզոքացնելու ազդու միջոցը պէտք է նկատել նախ հրաժարումը՝ «իրաւակարգերու փոփոխութեան» նկրտումներէ, յանուն կասկածելի կամ շատ հեռաւոր «տէմոքրասի»ի մը, յարգանք եւ վստահութեան ներշնչումը հակառակորդին, ապա՝ բանակցութիւններու ստիպողականութիւնը: Նոյնիսկ ասոնց ձախողութեան պարագային իրաւ կամ ենթադրեալ չարիքը կանխելու արդիւնաւոր եղանակը կը մնայ անոր համբերատար հակակշռումը, միջազգային գործակցութեամբ անոր վընասազերծումը կամ սահմանափակումը, ո-րուն արհամարհանքով ստեղծուեցաւ Իրաքի անել ճախճախուտը:

Իսրայէլի մէջ նոր ձայներ կը բարձրանան պարտութեան զգացողութեան ներքեւ – Այս պատերազմը լաւ սերտուած չէր, անհրաժեշտ չէր, ինչպէ՞ս կ'ըլլայ որ հակառակ ամէն բանի Հեզպոլլա շարունակաբար օրական միջին հաշուով 100 հրթիռ կ'արձակէր, ինչո՞ւ ցամաքային յարձակումի սկսիլ երբ տեսանելի էր հրադադարը եւ կարելի էր խուսափիլ նոր զոհեր տալէ: Կը զօրանան հակամարտութիւնները խօսակցութեամբ լուծելու կողմնակիցները, որոնք կ'ընդդիմանան մեծ դաշնակից ԱՄՆու ծայրագնաց քաղաքականութեան, որ կողմնակից է անվերջ պատերազմի եւ դէմ՝ ամէն կարգի բանակցութիւններու, մասնաւորաբար Սուրիոյ հետ, հակառակ անոր որ ան բանալին է շարք մը հարցերու բարւոք լուծումին: Անոնք կը դատապարտեն նաեւ Ամերիկայի աջակողմեան հրէական լոպիներու տխուր դերը, որոնք կը զօրակցին Սպիտակ Տան անհաշտ քաղաքականութեան: Փոփոխութեան կողմնակիցները կը ջատագովեն շրջանային խօսակցութիւնները Իսրայէլի մասնակցութեամբ: Նոյնիսկ Իսրայէլի դահլիճի երեք նախարարներ կողմնակից եղած են Սուրիոյ հետ շփումներու հաստատումին, բախելով վարչապետին ընդդիմադրութեան: Նոյն կարծիքէն է նախկին Արտաքին Գործոց նախարար Շլոմոյ Պէն-Ամի (որուն համաձայն պատերազմը ցոյց տուաւ իսրայէլեան ուժին նոր ոչ-քաջալերական սահմանները), որ «էական» կը նկատէ Սուրիոյ եւ Պաղեստինցիներու հետ Խաղաղութեան համաձայնութիւնը: Իսրայէլ այժմ նուազ ապահով կը զգայ ամերիկեան անզիջող եւ քարացած քաղաքականութեան պատճառաւ:

Այս բոլորը յոյսեր կը ներշնչեն հակամարտութեանց մեղմացումի եւ իրարհասկացողութեան, հակառակ ամերիկեան Նոր Պահպանողականներու («Նէօ-Քոն»), գըլխաւորութեամբ փոխ նախագահ Չէյնիի ամէն գնով իրաւակարգեր տապալելու ծրագիրներուն: Ըստ իսրայէլեան լաւատեղեակ «Ճէրիւզալէմ Փոսթ» օրաթերթին, Հեզպոլլայի կողմէ երկու իսրայէլեան զինուորներու առեւանգման վաղորդայնին ամերիկեան վերօշնեալ ղեկավարութիւնը թելադրած է Իսրայէլի վարչապետին ուղղակի յարձակիլ Սուրիոյ վրայ: Սպիտակ Տան այդ նոյն թեւն է նաեւ որ միշտ նկատի ունի Իրանի վրայ զինուորական յարձակում մը:

Կը մնայ մաղթել որ Իսրայէլի եւ Միացեալ Նահանգներու նոր մտածողութեան կողմնակիցները զօրանան, Միջին Արեւելքի եւ աշխարհի ժողովուրդներուն խնայելու համար նոր «100 տարուան պատերազմ» մը:

Պոքրն

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՊԱՐԳԵՒ ԱՐՔ.ԻՆ ՀԵՏ

ՍՈՒՍԱՆՆԱ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

Արցախ աշխարհի բնակչութեան ո՞ր տոկոսն է Հայ առաքելական եկեղեցու հետեւորդ, միանշանակ դժուար է պնդել: Անգամ այն դէպքում, երբ թեմը ամենակազմակերպուածներից մէկն է իր աչալուրջ առաջնորդի շնորհիւ: Ցիրաւի, Պարգեւ Արք. Մարտիրոսեանը մեր այն հոգեւորականներից է, որ վայելում է մեծ ժողովրդականութիւն եւ սիրելին է բոլոր հաւատացեալների: Թերեւս նրա հետեւորդները դա պայմանաւորում են սրբազան հօր գործերով եւ ձեռնարկումներով: Շատերի կարծիքով նա Արցախի ոչ միայն հոգեւոր, այլեւ ֆիզիքական պաշտպաններից է եղել թէ՛ արցախեան ազատամարտի տարիներին, թէ՛ մեր օրերում: Հանդիպումը Պարգեւ Սրբազանի հետ նպատակ ունէր բացաբանելու մեր թերթի ընթերցողների համար Արցախի թեմի վիճակը վերաբացումից 17 տարի անց, սակայն զրոյցը բազմաբովանդակ ստացուեց: Խօսք գնաց ե՛ւ թեմի ու նրա խնդիրների, ե՛ւ մեղսաւորների, ե՛ւ Հայ առաքելական եկեղեցու ծէսի ու խորհրդի, ե՛ւ հոգեւորականների ու հաւատացեալների կարգապահութեան մասին:

– «Արցախը պատմականօրէն ունեցել է բաւականին հարուստ հոգեւոր կեանք՝ Գանձասարի կաթողիկոսութիւն եւ մօտ 5000 գործող վանք եւ եկեղեցի, պատմում է Պարգեւ Սրբազանը: 1930ական թուականներին բոլոր վանքերն ու եկեղեցիները փակուել են, եւ մինչեւ 1989 թըւականն այստեղ տիրել է անաստուածութեան մթնոլորտ: Նչեալ թուականին Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի հրամանով վերաբացուել է պատմական Արցախի թեմը, որտեղ էլ ծառայելու ենք կոչուել: Այսօր արդէն կառուցուած ու վերանորոգուած մօտ 32 եկեղեցի եւ վանք կայ մեր թեմում, շարունակւում են նորոգումն ու նորերի կառուցումը: Թեմն ունի 16 հոգեւորական, որ շատ քիչ է ծխական համայնքների գործունէութիւնը շարունակական կազմակերպուածութեամբ պահելու համար: Վերջերս աւարտուել է Գանձասարի վանքին կից ճեմարանի շէնքի կառուցումը, որ Աստուծոյ կամօք գուցէ միւս Սեպտեմբերին կը բացուի Վեհափառ Հայրապետի օրհնութեամբ, աւելացնելով հոգեւոր ճեմարանների թիւը: Այս ճեմարանի բացմամբ էլ կը լուծենք հոգեւորականների պակասի խնդիրը: Թեմն ունի նաեւ քարոզչական-դաստիարակչական կենտրոն, Եկեղեցու երիտասարդաց միութիւն, եկեղեցասիրաց երգայրակցութեան միութիւն եւ Եկեղեցասիրաց մանկանց միութիւն, ինչպէս եւ հայորդաց տներ: Բացի այդ, 1991 թուականից մինչեւ այսօր գործում է «Գանձասար» աստուածաբանական հրատարակչութիւնը, «Ռատիօ Վէմ» 24ժամեայ ռատիօկայանը, որ շուրջ երկու ամիս է, ինչ Արցախում էլ է հեռարձակւում առաւօտեան 7ից մինչեւ 24ն»: Պարգեւ Սրբազանը պատմում է նաեւ Հ2 հեռուստաընկերութեամբ հեռարձակուող վեցամեայ տարեգրութիւն ունեցող «Հոգեւոր անվտանգութիւն» հաղորդաշարի մասին, որով «փորձում են ժողովրդի մէջ շրջանառուող տարրական հարցերին պատասխանել եւ կրօնական հարցեր լուսաբանել»: Արցախի թեմի առաջնորդի համար կարեւոր է այն հանգամանքը, որ այդ հաղորդումները դիտում են ե՛ւ մայր Հայաստանում, ե՛ւ Արցախում:

Արցախի թեմն ունի նաեւ մարդասիրական օգնութեան բաժին, որ ընկերային հարցերով է զբաղւում եւ օգնում է հիւանդներին, կարիքաւորներին, ուսանող-

ներին: «Քանի որ կարիքաւորները բազմաթիւ են, մեզ չատ են դիմում օգնութեան համար», ասում է Գարգին Սրբազանը եւ մտահոգուած յաւելում, «ամենադժուարն այն է, երբ գալիս-օգնութիւն են խնդրում եւ դու այդ պահին ի վիճակի չես օգնելու: Ամենածանրը մարդուն մերժելն է: Մինչդեռ մեր կարողութիւնները չատ սահմանափակ են: Երբեմն - երբեմն մենք էլ չատ ծանր վիճակում ենք գտնւում եւ նոյնիսկ աշխատակիցների գումարն ենք դժուարութեամբ հայթայթում», ասում է Թեմակալ առաջնորդը:

Հայ առաքելական եկեղեցու ամենայատուկ խնդիրներից մէկի՝ աղանդների մասին խօսելիս Գարգին Սրբազանը նշում է. «Ցաւօք, [illegible] պէտք է զղջալ, ապաշխարել եւ դարձի գալ:

Ի տարբերութիւն չատ բարձրաստիճան պատասխանատուների, Գարգին Սրբազանը խոստովանում է թէ՝ աղանդների, թէ՝ այլ դժուարութիւնների յաղթահարման բարդութիւնները, անկեղծօրէն նչելով պատճառները: Ըստ Սրբազանի, դա չեչտակիօրէն եւ արդիւնաւէտ գործող համապատասխան ուժերի ու լծակների բացակայութիւնն է, որոնք դեռ գտնուած չեն:

...

– Սրբազան Հայր, միասեռականութիւնը հիւանդութի՞ւն է, թէ՞ մեղք:

– Ե՛ւ հիւանդութիւն է, ե՛ւ մեղք: Նախ եւ առաջ դա մեծ մեղք է, որ հետզհետէ կրկնուելով ու չարունակուելով դառնում է հիւանդութեան ախտ: Համասեռամոլութիւնն անընդունելի է Աստծու եւ եկեղեցու առաջ: Հին կտակարանով Աստուած զանազան օրէնքներ ու սահմանափակումներ է տալիս մարդուն, արգելելով ուտել որոշ կենդանիների միսը, փորոտիքն ու ոտքերը: Ասւում է նաեւ, որ նրանք, ովքեր սեռական յարաբերութեան մէջ են մտնում դիակների, անասունների, նոյն սեռի մարդկանց կամ երեխաների հետ, մեղք են գործում Աստծու աչքերի առաջ: Մեղք չքաւելը դառնում է զանազան հիւանդութիւնների պատճառ:

– Շատ բժիշկներ ու հոգեբաններ խօսում են մարդու ֆիզիոլոգիական խնդիրների մասին, կապելով նրանց «իւրօրինակ» հակումները նաեւ բնական ֆիզիոլոգիայի հետ: Ինչպէ՞ս էք մեկնաբանում նրանց եզրակացութիւնները:

– Համասեռամոլ ոչ ոք չի ծնւում: Հաւատում եմ, որ կարող են ծնուել մարդիկ երկսեռ հակումներով, որ իրենց նախնիների մեղքերի պատճառով են այդ վիճակում: Սակայն առողջ մտքի առկայութեան դէպքում նրանց հոգեբանութիւնը սեռական դերակչռող յատկանիչներին համարժէք է զարգանում: Իսկ ինչ վերաբերում է համասեռամոլութեանը, դա անհատական բարոյական մեղք է եւ բնութեան հետ ոչ մի կապ ունի:

– Գիտենք, որ համասեռամոլներին պսակելու օրինակներ կան Անգլիքան եկեղեցու կողմից: Իսկ մեր եկեղեցին էկումենիկ բարեկամութիւն է անում նրանց հետ: Մի՞թէ դա թոյլատրելի է:

– Այդ խնդրի պատճառով Անգլիքան եկեղեցին բաժանուած է երկու մասի: Եւ դա մեծ խնդիր է այդ եկեղեցու համար: Սակայն Հայ եկեղեցու սպասաւորների էկումենիկ յարաբերութիւնների զարգացումը աւանդական անգլիքանների հետ է եւ ոչ համասեռամոլութեան կողմնակիցների: Համասեռամոլութիւնը մերժելով մերժելի է Հայ եկեղեցու համար:

Ս. Մ.

« Ազգ »
2006 Սեպտեմբեր 1

(Ցապաւուած)

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՃԱՄԲՈՒՆ ՎՐԱՅ

Մոսկովեան չաբաթաթերթ մը կէս հեղնանքով – կէս հիացումով կ'անդրադառնայ նախկին հաւատարիմ դաշնակիցին՝ Պուլկարիոյ Եւրոպայի անդամակցութեան բուռն ձգտումին: Արդէն իսկ եւրոպական կապոյտ դրօշակը կը ծածանի ամէն անկիւն, մինչեւ ծովափները: Եւրոպացի ըլլալու մղումը դադար չէ առած, ո՛չ աջակողմեան, ոչ ձախակողմեան կառավարութիւններու օրով: Այդ հեռանկարն է նաեւ որ կ'ապահովէ քաղաքական այլազան հոսանքներու գործակցութիւնը: Բոլորը կը բաժնեն հաւատքը թէ յառաջիկայ Յունուար 1ին իրենց ջանքերը յաջողութեամբ կը պսակուին:

Երկիրը տակաւին վեց մարզերու մէջ անհրաժեշտ բարեփոխումներ պէտք է իրականացնէ. առաջինը կաչառակերութեան, կազմակերպուած ոճիրներու եւ դրամի օրինականացման դէմ պայքարն է: Հոս գլխաւոր թիրախներէն է մայրաքաղաքին ջեռուցումի ընկերութեան նախագահը Դիմիտրով որ անընդունելի նկատուած ծախքեր ըրած է իր աշխատատեղիին մէջ արեւանոց մը, մարզումի սեղան մը, ջրցան մը եւ նոյնիսկ անձնական վերելակ մը չինելու համար: Աւստրիական իշխանութիւններ ալ կը ջանան լուսաբանել Վիէննայի մէկ դրամատան անոր հաշիւին վրայի 1·64 միլիոն Եւրոյի աղբիւրը:

Պուլկար բժախնդիր լրագրողներ հաչուած են թէ քանի՛ կեանք հարկաւոր է նման գումար գոյացնելու համար հազար Լեւայի ամսականով մը (1 Լեւան կ'արժէ 0,5 Եւրո), եւ ըսել որ այս մէկը բարձր աշխատավարձ է, մինչ երկրին նուազագոյն աշխատավարձը Եւրոպական միութեան թեկնածուներէն ամէնէն ցածն է, 82 Եւրոյով (ամսական):

Ատիկա ու 10%ի գործազրկութիւնը Պուլկարները արտագաղթի կը մղեն. իսկ եւրոպացիներ Պուլկարիան ներդրումի յարմար երկիր կը նկատեն, անհաւատալի աստիճան ցած գիներուն պատճառով: Անցեալ տարի արտասահմանեան ներդրումները 2·3 միլիառ տոլարի հասած են ու մինչեւ այս տարուան վերջը 3·5 միլիառի բարձրացնելու յոյսը կը փայփայուի: Եթէ յոյսերը իրականանան, երկիրը չինարարական հսկայական հրապարակի պիտի վերածուի: Կառավարութիւնը Եւրոպական միութեան վարկեր ու օտար փոխատուութիւններ կ'ակնկալէ, ձեռնարկելու համար ենթակառոյցներու արդիականացման ու բնապահպանական անհամար ծրագիրներու իրականացումին:

Ատոր քով գիւղատնտեսութիւնը լուրջ հարցերու դէմ յանդիման պիտի գտնուի. Պրիւսէլ արդէն ըսած է թէ գիւղացին պէտք է սահմանափակէ գինիի արտադրութիւնը. նոյնն է պարագան մսագործական գործատուներուն որոնք չեն գոհացներ Միութեան խիստ չափանիչները:

Աւելի փայլուն կը նկատուին զբօսաշրջութեան հեռանկարները. այդ մարզը արդէն երկրին համախառն ներքին արտադրութեան չուրջ 14%-ը կը կազմէ եւ կէս միլիոն հոգիի աշխատանք կը հայթայթէ: Այդ մարզին մէջ ուշագրաւ ներկայութիւն կ'ունենան ռուս զբօսաշրջիկները. այնքան որ Միութեան անդամ ըլլալու պարագային անոնք ըստ արտաքին գործերու նախարարին հաւաստումին, վիզաներու եւ այլ պարտադիր ձեւակերպութիւններու տեսակէտէն դիւրութիւններ պիտի վայելեն, որպէսզի արձակուրդի այլ վայր գտնելու հարկին տակ չմնան: Իրաւ ալ ռուս զբօսաշրջիկներ եկամուտի անփոխարինելի աղբիւր են Պուլկարիոյ համար: Եթէ միջին հաչուով Գերմանացի մը չաբաթը 350–500 եւրո կը ծախսէ հոն, ռուս եղբայրները աւելի առատաձեռն կը յայտնուին: Ու ատիկա Ռուսաստանի նոր օրերու օժանդակութիւնը կը համարուի Պուլկարիոյ:

ՔԱՂՀԱՆ

ԾԱՂԻԿԷ ԾԱՂԻԿ

ԳԷՄՊՐԻՃԻ (Գանատա) Հայ կեդրոնին մէջ, Օգոստոս 4ին, Հայաստանի դեսպանը՝ Արա Պապեան դասախօսութիւն մը տուած է, նուիրուած Վուտրօ Ուիլսընի ծննդեան 150ամեակին եւ անդրադարձած է Ուիլսընեան սահմանագծումի տուեալներուն: Ան մանրամասնօրէն քննարկած է Սեւրի դաշնագրին հայութեան վերաբերող մասերը եւ վեր առած է ի նպաստ հայութեան ուժի մէջ եղող արժէքը, որու հետապնդումը, այսօր իսկ, օրինականօրէն իրաւունքն է Հայաստանի պետութեան: Եզրակացութեան մէջ, դեսպանը անժամանցելի որակած է հայութեան ի նպաստ թաքնուած իրաւունքները եւ չեշտած թէ պէտք է անյապաղ սկսիլ անոնց տիրանալու աշխատանքը:

ԱՆՑՈՒԿԸ - ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Դպրոցին դասերն սկսան Նոյեմբերի սկիզբը. աշակերտակիցներս էին Գրիգոր Զօհրապը. Եուսուֆեան Յովսէփ ամենաքաջ չափագէտը եւ Աղեքսանդր Արթինոֆ նոյնպէս մի ոմն Սուրէնեան, Գօլօլեան, Խնտամեան, Գարագօչ, մէկ երկու Յոյներ եւ երկու ալ ցածօգի տաճիկ:

Աւանդուած դասերն էին՝ Ժէոմեթրի Տէսքրիփթիւ, Ժէոմեթրի Անալիթիք, Թրիկոնոմեթրի, Ալժեպր Սիւփերիէօր, Շիմի եւ Ֆիզիք:

Ժէոմեթրի Տէսքրիփթիւը կ'ուսուցանէր մեզ Րէֆիք պէյ անուն Թուրք զինուորական մը խիստ կարող, իսկ Անալիթիքը՝ Տանիչ պէյ անուն սպայ մը: Սա նախապէս կ'երթար, տալիք դասը կը սորվէր Յովսէփ Եուսուֆեանէն, որ առաջնակարգ գիտուն էր այդ ճիւղերուն մէջ, յետոյ կու գար դասարան մեզի զայն աւանդելու: Այս դասերուն լեզուն Թուրքերէն էր, միւսներունը Ֆրանսերէն:

* * *

Ֆիզիքի դասը կուտար Ազիզ պէյ անուն զինուորական բժիշկ մը, զոր "Լա չոզ" մականուանած էինք, որովհետեւ այդ բառը բնաւ բերնէն վար չէր ձգեր, ու կ'ըսէր՝ Nous prenons la chose, nous la mettons sur la chose, et en l'ouvrant vous verrez la chose կամ cette chose, մինչեւ որ բուն իսկական անունը միտքը գար, (հ)անճարեղ Ֆրանսերէն խօսող մը ըլլալուն պատճառաւ:

Ալժեպր Սիւփերիէօր կը դասախօսէր Նափոլէոն Թէտէսքի անուն Ֆրանսացի կարող երիտասարդ երկրաչափ մը որ եւ կուտար՝ Թրիկոնոմեթրի դասը:

Շիմիի դասատուն էր Ֆրանսացի Մ. Ֆլէօրի անուն զինուորական բժիշկ մը, որ իրեն օգնական ունէր՝ Տոքթէօր Ժերալ անուն երիտասարդ բժիշկ մը եւ այս երկուքը կուտային սքանչելի դասեր, քիմիական ամէն կերպ փորձերն ալ ընելով դասերու միջոցին:

* * *

Երկար չեմ խօսիր այդ դասաւանդութիւններուն վրայ, որոնց տեւողութեանը միջոցին, ուշադրութիւնս ուրիշ տեղ կը թռէր, ու ես բանիկ մը ըմբռնելու վիճակին մէջ չէի գտնուեր:

Շաբթուան ամէն օրը Սկիւտարի բարձունքէն կ'իջնայի Բերա կ'երթայի – կու գայի, Տիփլիթեան Առաքելին ածած հաւկիթը եփելու, միւհէնտիզ, երկրաչափ ըլլալու համար. բայց միեւնոյն ատեն Ս. Խաչի դպրոցէն, Խ. Պ. Միսաքեանի դասերէն ալ երբե՛ք ետ չէի մնար ես: Նաեւ կը սիրէի երթալ երեկոները մօրեղբօրս դեղարանը, ուր տեսակ մը Ուսումնարան եղած էր ինձ բուսաբանութեան եւ այլ բժշկական հարցերու:

Շաբաթ մը գրեթէ վիզէս կախած հետեւեցայ Ecole des ponts et chausséesի առաջին տարուան դասերուն. ձիւն, ձմեռ, ցուրտ, ծովի փոթորիկ արհամարհելով չարունակեցի անխափան եւ ամավերջի հարցաքննութիւններուն մէջ բախտ ունեցայ յաջող ելլալու, կարգս փոխելու. բայց թէ ի՞նչ սորված էի, անի Աստուած միայն գիտէ, ես չգիտեմ...

Այս քննութիւններուս օրերուն, երեկոյ մը երբ հօրս խանութէն ներս մտայ, տեսայ որ հոն նստած էր Միսաքեան, որ զիս քովը կանչելով ըսաւ, «Վահամ, եթէ կըրնաս, այս Ուրբաթի Ազգային Ժողովին եկո՛ւր, Ղալաթիոյ եկեղեցին, հետաքըրքրական բան մը հոն կ'իմանաս»:

Ամէն ջանք ի գործ դրի, եւ Աղեքսանդր Արթինոֆ ընկերս ալ հետ առնելով գացի երեսփոխանական ժողովին, որուն անդամ ընտրուած էր արդէն Միսաքեան:

Ժողովին Ատենապետն էր Տոքթ. Ստեփան փաշան, որ երբ նիստը վերջացաւ, ոտքի ելաւ ու "Մնաք բարով"ի կարգ մը խօսքեր ուղղեց երեսփոխաններուն. հրաժեշտ տուաւ, որովհետեւ պետական յատուկ պաշտօնով պիտի մեկնէր Պոլսէն, երթալ Րումէլիի Թուրք բանակներուն առողջական վիճակը քննելու: Բոլոր երեսփոխանները ոտքի կանգնած՝ «երթա՛ք բարեաւ, վերադարձա՛ք բարեաւ» գոչեցին միաձայն եւ այդ պահուն Խորէն Նար–Պէյ Սրբազան փաշային մօտենալով սկսաւ "Տէր Ողորմեա" կարդալ, որուն ձայնակցեցան ներկայ եկեղեցականները, երգելով "Հայր մեր":

Այս արարողութենէն յետոյ, տեսանք որ Խ. Պ. Միսաքեան տոտիկ տոտիկ յառաջացաւ դէպի Ատենապետ փաշային ամպիոնը եւ գրպանէն հանելով թուղթերու տրցակ մը, կարդաց գրաբար ոտանաւոր մը, զոր ժողովականները ունկնդրեցին խոր լռութեան մէջ:

Այս ոտանաւորով Միսաքեան խել մը բարեմաղթութիւններ կ'ընէր Ստեփան փաշային, որ ատենօք իր աշակերտը եղած է եղեր Եէնիմահալլէի հին Ճեմարանին մէջ, Միսաքեան ալ հոն ուսուցիչ հայերէնի:

Միսաքեանի այս գրածը յոյժ գեղեցիկ եւ լի դիցաբանական այլաբանութիւններով, հրատարակուեցաւ քանի մը օր վերջը "Օրագիր" թերթին, 1875 6/18 Յունիսի թիւին մէջ զոր կը պահեմ մինչեւ այժմ:

Եւ այս ոտանաւորին ընթերցումը մեզ լսել տալու համար էր, որ Միսաքեան օրեր առաջ պատուիրեց ինձ ներկայ ըլլալ Ղալաթիոյ եկեղեցւոյ երեսփոխանական ժողովին, ու մենք կատարեցինք իր կամքը:

* * *

Վերամուտին զարմանալիօրէն տեսայ որ երկրորդ կարգն եմ անցեր ուսանի սկսանք 1875-1876 տարեշրջանը: Միեւնոյն դասերն էին, միեւնոյն դասատուները, աւելի ըլլալով Պրիօ եւ Լամպեր երկրաչափները, որոնք գործնական մասին ուսուցիչ կամ առաջնորդող նշանակուած էին:

Ասոնք չաբաթը մէկ երկու անգամ մեր կարգը կը տանէին գործնական փորձերու. կ'առաջնորդէին հեռաւոր տեղեր, դաշտեր, ձորեր չափել չափչփել կը սորվեցընէին միանգամայն ցոյց տալով երկրաչափական գործիքներու գործածութեան եղանակը, եւ այս՝ գոնէ ինձ համար մեծ զբօսանք էր, տեսակ մը մարմնամարզութիւն որ զուրկ չէր հաճոյական ըլլալէ:

(Շար. 65)

(Շար. Ա. էջէն)

մաձայն, Ֆրանսացիները կողմնակից են եղեր Իրանի մէջ միջամտութեան մը, ինչպէս Ամերիկացիները: Դէմ են սակայն Անգլիացիներն ու Գերմանացիները:

ԱՒՍՏՐԻԱՑԻ ՆԱԹԱՇԱ ՔԱՄՓՈՒՇ, որ Սեպտ. 7ին Լիպէրասիոնի Ա. էջը գրաւած էր, կը շարունակէ գրաւել մեդիաներու եւ Աւստրիոյ ժողովուրդին ուշադրութիւնը: Առաջին անգամ ըլլալով իր ազատութենէն ի վեր, Սեպտ. 6ին հարցազրոյցներ տուած է երկու թերթերու եւ հեռատեսիլի մէկ կայանին: Կը թուի թէ իր առեւանգման եւ բանտարկութեան ութ տարիներու ընթացքին իր կորովը պահած է եւ տրամաբանութեամբ կ'արտայայտէ ամէն բան: Ֆրանսական հեռատեսիլը կէս գիշերին է միայն, որ կրցաւ հարցազրոյցին 30 վայրկեաններէն 6 վայրկեան սփռել, որ տրամադրելի միակ բաժինն էր լրատուութեան իրաւունքի գետնի վրայ. ամպարկօ մը դրուած էր ամբողջ աշխարհի համար: Աւելի քան 300 մետր դիմում ըրած էին հարցազրոյց մը ընելու համար Նաթաշայի հետ եւ ի մօտոյ 120 կայաններ պիտի սփռեն հարցազրոյցէն հատուածներ: Մաչ չարաթաթերթն ալ ջանք կը թափէ որ Ֆրանսայի համար մենաշնորհը ձեռք ձգէ հարցազրոյցի եւ նըկարագրութեան, քանի մը տասնեակ հազար Եւրոյի փոխարէն: Ծախողն է աւստրիական Նյուզ պարբերականը որ երկիր առ երկիր սակարկութիւններ կ'ընէ:

ՓԱՐԻԶԻ Օսթերլից կայարանի շրջանին մէջ, 15 հոգի վարակուած է լեժիոնելոզէ եւ մէկն ալ մեռած է: Միւս կողմէ, երկու հոգի ալ մեռած է Արքաշոն ոստրէ ուտելէ ետք, բայց հակառակ ծագած բուռն բանավէճին եւ վաճառումի արգելքին, ոստրէ ծախողները չեն ուզեր ընդունիլ որ ոստրէ ուտելով մարդ կը մեռնի:

Է. ՊԱԼԱՏԻՒՐ հարցազրոյց մը տուած է Ֆիկառոյի (Սեպտ. 7), ուր կը շեշտէ թէ «խզումը անհրաժեշտ է»: Այն հարցումին որ կը վերաբերի Ճ. Հալիտէի եւ Տոք Ժինեքոյի ներկայութեան Մարսէյլի Իւ.էՄ.Փէ.ի ամրան համալսարանին, Պալատիւր կը պատասխանէ.— «Այն պատճառաւ որ երգեր կ'երգեն, իրաւունք չունի՞ն քաղաքական տեսակէտ ունենալու: Այն ատեն բացասական խտրականութիւն կ'ըլլայ: Ըստ երեւոյթին, քաղաքական դէմքերը կը նախընտրեն անտեսել որ Ճ. Հալիտէ պելժիական հպատակութիւն կը հետապնդէր խուսափելու համար վճարելէ իր շահած դրամին տուրքերը Ֆրանսայի մէջ, մինչ Տոք Ժինեքօ ի՛նչ երգեր գրած է ոստիկաններու դէմ, թմրեցուցիչի ի նպաստ, եւլն., եւլն. (ցանկը տուած էր Գաճար Անճէնէ, Սեպտ. 6ին):

Association "MACHTOTZ"
Pour la Défense de la Langue Arménienne

Rentrée de l'année scolaire 2006/07

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien
L'enseignement est assuré par Mme **Hilda Kalfayan-Panossian**
avec sa **METHODE AUDIOVISUELLE**
23 SEPTEMBRE 2006 — 27 JANVIER 2007: Stage de 50 heures
le samedi matin de 9h à 12h à Paris (Absentéisme exclu)

2) cours de 2e, 3e, et 4e niveaux

23 SEPTEMBRE 2006 — FIN JUIN 2007
le samedi entre 12h et 15h à Paris
Les nouveaux élèves sont acceptés à ces cours après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre Manuel d'arménien occidental pour les non-arménophones

Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio
87 euros + 8 euros frais d'expéditon.

Pour tous ces cours et le manuel :
RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS :
01 47 50 97 51 et 01 39 46 21 66.

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

COLLEGE ARMENIEN SAMUEL MOORAT

ANNEE SCOLAIRE 2006-2007

PARENTS ԾՆՈՂՆԵՐ

PENSEZ A L'EDUCATION ARMENIENNE DE VOS ENFANTS
L'Ecole bi-hebdomadaire Samuel-Moorat
sous l'égide de l'Association des Parents d'Elèves
et des Anciens Elèves
propose tous les mercredis et samedis
de 9h30 à 16h

cours de langue,
d'éveil à la culture et à l'identité arménienne
DE LA MATERNELLE AU LYCEE

Travaux manuels — Danses et chants traditionnels —
Théâtre — Informatique,
Vaste aire de jeux

REPRISE DES COURS
Samedi 9 septembre à 9 heures 30

Inscriptions - Contact : Sur place les mercredis et samedis
Tél. : 06 84 88 15 07

Rentrée Scolaire

CROIX BLEUE
Section de DECINES

Samedi 9 septembre de 9h à 17h,
MCA : 15 rue du 24 avril 1915.
Contact : MCA **04 78 49 42 97.**

***

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ԼԻՈՆ - ՎԻԼԷՕՐՊԱՆԻ
«ԱՐԱՔՍ» ՄԱՍՆԱՃԻՒՂ

Կապոյտ Խաչի Լիոն-Վիլէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղի դասընթացքները տեղի կ'ունենան ամէն Չորեքշաբթի, ժամը 9էն մինչեւ 16, Վիլէօրպանի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

Երախաները առիթը կ'ունենան միասին ճաշակելու հայկական ճաշեր ընկերային մթնոլորտի մը մէջ: Սորվելով իրենց մայրենի լեզուն, պատմութիւնը եւ աւանդութիւնները:

Արձանագրութեան համար դիմել Սեպտեմբեր 9, ժամը 14էն սկսեալ, Վիլէօրպանի Հայ Մշակոյթի Տունը:

Յաւելեալ տեղեկութեանց համար դիմել՝
04. 78. 23. 75. 13 / 04. 74. 04. 74. 97 թիւերուն:

***

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ԱՐՆՈՒՎԻԼ

Հայերէնի ուսուցման դասընթացքներու արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան Շաբաթ, Սեպտեմբեր 9, ժամը 10էն 12 եւ 14էն 18:

71 rue Henri Barbusse,
95400 Arnouville-lès-Gonesse

Իսկ դասընթացքները կը սկսին Երկուշաբթի, Սեպտեմբեր 19ին.-

- Հայերէնի ուսուցում 3 տարեկանէն մինչեւ Պաքալօրէա,
- Երեկոյեան դասընթացքներ չափահասներու,
- Պարախումբ՝ 6էն 18 տարեկան,
- Խոհանոցային գիտելիքներ - միամսեայ հանդիպում:

Յաւելեալ տեղեկութիւններու համար դիմել Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղի վարչութեան:

Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville

1976 — 2006
30ème anniversaire de l'inauguration de la MCA
SAISON 2006-2007
Reprise des activités permanentes le mercredi 20 septembre
LANGUE ARMENIENNE
cours enfants — adolescents — classes collège préparation au BAC 2008 épreuve BAC 2007 — conversation adultes
MUSIQUE
piano — violon — guitare — solfège
EVEIL IDENTITE / CULTURE civilisation
DANSE ARMENIENNE
enfants (à partir de 4 ans et demi) — garçons classique — ethnographie — caractère académique — adolescents
ECHECS
enfants — adolescents (tous niveaux)
DESSIN
ANGLAIS (sous réserve)

Inscriptions :
Mercredi 13 septembre — 14h30 à 17h30
Vendredi 15 septembre — 17h à 19h
Samedi 16 septembre — 14h30 à 17h30

Renseignements :
9, rue de Madrid 94140 Alfortville
Tél.:01 43 76 55 89 - Fax:01 43 78 66 64
e-mail: mca.alfo@wanadoo.fr

ECOLE DE LA CROIX BLEUE
Section d'Issy-les-Moulineaux

La Croix Bleue des Arméniens de France (Section d'Issy-les-Moulineaux) informe que la rentrée scolaire est fixée au **mardi 12 septembre.** Les cours destinés tant aux enfants qu'aux adultes se tiendront de 18h à 21h à la M.C.A. 45 rue de la Défense — Issy-les-Moulineaux.

— Préparation Bac — Niveau Bac — Adulte débutant — Adulte avancé.

Renseignements sur place aux heures de cours ou auprès de Mme Guiragossian : 01. 46. 42. 45. 25 (le soir).

***

ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ - ՄԿՐՏԻՉ
ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ
2006 - 2007
ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ՎԵՐԱՄՈՒՏԸ
Կիրակի, Հոկտեմբեր 1ին:

Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Հայոց Առաջնորդ Գիւտ Արք. Նագդաշեանի տնօրէնութեամբ կը վերսկսին Մայր Տաճարի Կիրակնօրեայ Կրօնական դաստիարակութեան դասընթացքները «Նուրհան Ֆրէնկեան» սրահին մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 1, ժամը 10էն սկսեալ:

Նոր ժամանակներու այս հանգրուանին, կոչ կ'ուղղենք մեր բոլոր բարեպաշտ եւ նախանձախնդիր ընտանիքներուն, կարեւորութեամբ նկատի ունենալ եւ փութալ առաջնորդել իրենց զաւակները կրօնական դաստիարակութեան, պատրաստելու զիրենք եկեղեցւոյ կենդանի եւ կենդանացնող անդամակցութեան, վասն մխիթարութեան հայկական բարեպաշտութեան և յաւերժ անսասանութեան Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ:

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ

***

Paroisse Sainte-Croix-de-Paris

ECOLE SAINTE-CROIX

Les cours de langue arménienne, de cours de catéchisme, de cours de chants et danses arméniens reprennent pour les enfants de 5 à 12 ans au cours de l'année scolaire 2006-2007, **à partir du samedi 7 octobre, de 14h à 17h,** au 13 rue du Perche, Paris 3ème
Pour les inscriptions, s'adresser au Père Curé de la Paroisse:
Tél. : 01 44 59 23 50
Mob. : 06 72 57 94 84.

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ
ՓԱՐԻԶ

Եկայք տօնեսցուք
Տօն Ծննդեան Սրբուհւոյ Կուսին
Մարիամու յԱննայէն

ՈՒՐԲԱԹ, Սեպտեմբեր 8
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Սեպտեմբեր 10
Բարեկենդան Սուրբ Խաչի Պահոց

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Արշալոյս Թաղէոսեան մասնաճիւղը, բոլոր ընկերուհիները կը հրաւիրէ ժողովի Շաբաթ, Սեպտեմբեր 9ին, ժամը 16ին սովորական հաւաքատեղին:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 9-10
SAMEDI-DIMANCHE
9-10 SEPTEMBRE
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.528 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21.528

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼ որոշուած օրը եւ որոշուած ժամուն (Սեպտ. 7, ժամը 15) վերջ տուած էր շրջափակման մէկ մասին միայն, այսինքն օդանաւային գետնի վրայ: Յետաձգած էր ծովային շրջափակման ջնջումը, այն պատճառաբանութեամբ որ միջազգային ուժերը պատրաստ չեն զիրենք փոխարինելու համար եւ արգելք հանդիսանալու որ զէնք հայթայթուի Հեզպոլլային: Հաւանական կը նկատուէր որ ծովային շրջափակման ալ վերջ տրուէր Սեպտ. 8ին, երբ Իսրայէլ այն ապահովութիւնը ունենար որ զինամթերք չի հասնիր Հեզպոլլային: Այս վերջինը, որ երկու նախարար ունի կառավարութեան մէջ, «Լիբանանեան գերիշխանութեան բացայայտ ոտնակոխում» կը գտնէ օտար ուժերու հսկողութիւնը լիբանանեան ծովային շրջանին վրայ, բայց կը թուի որ ի վերջոյ տեղի տուած է, երբ որոշուած է որ մէկ մասը լիբանանեան ուժերու հսկողութեան տակ ըլլայ եւ ուրիշ մըն ալ՝ օտար ուժերու: Մնաց որ Իսրայէլի Սպայակոյտն ալ կը քննադատէ շրջափակման ջնջումը, որոշում մը զոր Օլմերթ տուեր է առանց նախապէս խորհրդակցելու Սպայակոյտին հետ: Առեւանգուած երկու զինուորներու մայրերն ալ տեսակցութիւն մը պահանջած են վարչապետին հետ, քանի այդ պատճառաւ ծագած էր պատերազմը եւ ոչ մէկը ազատ արձակուած է:

ԻՐԱՔԻ Խորհրդարանին մէջ բուռն բանավէճ մը ծագած է Սեպտ. 5ին եւ օրակարգի գլխաւոր նիւթ դարձած է Քիւրտիստանի ինքնավարութեան հարցը: Շրջանի պարագլուխը՝ Մ. Պարզանի սպառնացած է շրջանը անջատել, եթէ վարչապետ Ն. ալ-Մալիքի պարտադրէ իրաքեան դրօշակը քրտականին քով (Սեպտ. 1ին, միայն քրտական դրօշակ կը ծածանէր իրաքեան Քիւրտիստան): Պարզանի ըսած է. «Եթէ, որեւէ ատեն, մենք քիւրտ ժողովուրդը, գտնենք որ մեր շահը կը պահանջէ որ անկախութիւն հռչակենք, կ'ընենք եւ ոչ ոքէ կը վախնանք»: Այս պատասխանն էր զոր Պարզանի կու տար Մալիքի մէկ զեկոյցին, ուր կ'ըսուէր.– «Իրաքեան դրօշակը միակ դրօշակն է որ պէտք է ծածանի իրաքեան հողամասին ամէն մէկ սանթիմեթրին վրայ»: Իրաքի քիւրտ նախագահը՝ Թալապանի փորձած է մտքերը հանդարտեցնել յայտարարելով «Իրաքէն բաժնուած Քիւրտիստանի մը գաղափարը չկայ: Անջատողականութեան կողմնակից չենք»:

ՎՐԱՅԱԿԱՆ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ 29 հոգի ձերբակալած է Սեպտ. 6ին, որոնք ընդդիմադիր փախստականի մը մօտ անձեր կը նկատուէին: Փախստականը նախկին Ներքին Նախարար Իգոր Գիորգաձէ է եւ ըստ Ներքին ներկայ Նախարարին, այդ ձերբակալուած կասկածելիները «պետական հարուածի մը դաւը» կը պատրաստէին արեւմտամէտ վարչակարգի՝ դէմ: Խուզարկութիւններու ատեն զէնք եւ դրամ գտնուած է: Վրաստանի համար փինանսաւորողը Ռուսաստանն է, իսկ Ռուսաստան կը գտնէ որ Սահակաշվիլիի կառավարութիւնը կ'ուզէ որ ընտրողները անտեսեն վարչակարգին ձախողութիւնները:

ԻՐԱՆԻ կառավարութիւնը յայտարարած է Սեպտ. 6ին, որ բանտին մէջ մեռած է Վ. Ֆ. Մահտաւի, 28 տարեկան, որու դէմ ամբաստանութիւնն այն է որ կը պատկանի Մուճահետիններու ընդդիմադիր արգիլուած խումբի մը: Ձերբակալուած էր 2001ին, եւ մահուան դատապարտուած «պետութեան դէմ զինեալ դիմադրութեան» յանցանքով: Հիւմըն Ռայց Ուաչ (մարդկային իրաւանց պաշտպան կազմակերպութիւն) համաձայն չէ պաշտօնական այս տարբերակին եւ կը խորհի որ Մահտաւի ծանր վիճակի մէջ հիւանդանոց փոխադրուած էր Սեպտ. 2ին, 9 օրերու հացադուլէ ետք, բողոքելով արգելափակման պայմաններուն դէմ: Յունիս 30ին ալ քաղաքական ուրիշ բանտարկեալ մը մեռած էր պղտոր պայմաններու մէջ:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ մէջ բուռն բախումներ դէմ առ դէմ հանած են արեւմտեան զինուորները եւ Թալիպանները եւ զոհերը շատ են: ՕԹԱՆ-ի զինուորական ղեկավարը Ճէյմս Ճոն յաւելեալ ուժեր պահանջած է զօրավիգ ըլլալու համար բրիտանացի, հոլանտացի եւ գանատացի զինուորներուն, որոնք մեծ կորուստներ արձանագրած են:

ԱԼՔԱԹԷԼ – ԼԸՍԷՆԹԻ ձուլումին իրենց համաձայնութիւնը տուած են բաժնետէրերը եւ հաւասարէ հաւասար այս «ամուսնութիւնը» ծնունդ կու տայ Թելեքոմի հսկայ կազմակերպութեան մը, որու գործառնութիւնն է 18,6 միլիառ Եւրօ եւ ունի 90 հազար աշխատաւոր: Հա-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՓԱՐԻԶ

ՎԵՐԱՔՆՆՈՒԹԵԱՆ ԴԱՏԸ ԹՈՒՐՔ ՀԻՒՊԱՏՈՍԻՆ ԴԷՄ

ՎՃԻՌԸ՝ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 11ԻՆ

Փարիզի Վերաքննիչ 11րդ Ատեանին առջեւ, Սեպտ. 6ին տեղի ունեցած է Հայ Դատի Յանձնախումբին Թուրք հիւպատոսին եւ Ֆրանսթելեքոմ – Վանատուի դէմ բացած դատին վերաքննութեան դատը: Ծանօթ է որ համացանցի վրայ, Ֆրանսայի Թուրք հիւպատոսը «հայկական պնդումներ» (ալլեկասիոն) որակած էր Հայոց ցեղասպանութիւնը եւ բացուած դատը հիմնուած էր այն իրողութեան վրայ որ հիւպատոս մը չի կրնար յայտնել տեսակէտներ որոնք դէմ են Ֆրանսական օրէնքին, որ հրապարակաւ ճանչցած է Հայոց Ցեղասպանութիւնը: Թրքական կողմը իր պաշտպանութիւնը ըրած էր հիմնուելով դիւանագէտի մը «անձեռնմխելիութեան», բայց առարկուած էր որ հիւպատոս մը դիւանագէտ չէ:

Հայ Դատի Յանձնախումբին փաստաբանները՝ մէթր Պեռնար Ժուանօ եւ մէթր Սերժ Դաւիթեան, շեշտը դրած են Հայոց Ցեղասպանութեան ժխտողականութեան վրայ, թուելով այն դրդապատճառները, ըստ որոնց ուրանալ ցեղասպանութիւն մը, սահմանումով իսկ կը վիրաւորէ մարդ արարածին արժանաւորութիւնը: Մէթր Դաւիթեան յիշեցուցած է նաեւ որ Ֆրանսթելեքոմ – Վանատու պարտի տէր ըլլալ իր պատասխանատուութեան, ջնջելով խնդրայարոյց նիւթերը առանց սպասելու դատաւորին վճիռին: Այս վերջինը իր պաշտպանութիւնը հիմնած է արտայայտութեան ազատութեան վրայ: Եզրակացութեան մէջ, դատարանը նշած է որ դիւանագիտական անձեռնմխելիութիւնը ի զօրու է, որովհետեւ կարեւոր է Պետութիւններու խաղաղութեան համար:

Հայ Դատի Յանձնախումբը հաղորդագրութեամբ իր վստահութիւնը կը յայտնէ ֆրանսական արդարութեան հանդէպ եւ կը սպասէ վճիռին (Հոկտ. 11):

Ա. ԿԻՒԼ ՓԱՐԻԶ ԿՈՒԳԱՅ

Թուրքիոյ փոխ վարչապետ եւ Արտաքին գործերու նախարար Ա. Կիւլ Փարիզի մէջ կը մասնակցի Արտաքին գործերու նախարարութեան կազմակերպած «Ժողովուրդներու եւ մշակոյթներու երկխօսութիւնը» համաժողովին: Ան կը բացուի նախագահ Ժ. Շիրաքի ելոյթով Սեպտեմբեր 13ին ու կը տեւէ երեք օր: Ր. Կիւլ նոյն առիթով հանդիպում կ'ունենայ Ֆրանսայի իր պաշտօնակիցին Ֆ. Տուսթ-Պլազիի հետ, օրակարգի նիւթ ունենալով երկու երկիրներու փոխյարաբերութիւնները, Թուրքիոյ Եւրոպական Միութեան անդամակցութեան հոլովոյթը, եւ շրջանային կարգ մը հարցեր:

Ասոնց քով Թուրք նախարարին գլխաւոր նպատակներէն կ'ըլլայ Ֆրանսացի իր խօսակիցներուն փոխանցել Հայկական Ցեղասպանութեան ժխտումը պատժելի արարք հռչակող օրէնքին հանդէպ Անգարայի վրդովումը:

ՊՈԼԻՍ

ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 6-7-Ի ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՆՇՈՒՄԸ

Սեպտեմբեր 6-7ի դէպքերուն 31րդ տարեդարձին առթիւ Մարդկային իրաւունքներու Պոլսոյ մասնաճիւղը Պէյօղլուի մէջ ցոյց մը կազմակերպած է: Հոն կարդացուած է յայտարարութիւն մը ուր «մեր պատմութեան մէջ արատաւոր ոչ մէկ էջ ունինք»ի պաշտօնական տեսակէտին կը հակադրուին 1955ի Սեպտ.ին տեղի ունեցածները: Անոնք կ'որակուին «դասեր քաղելի, ամօթալի հազուադէպ պարագաներ»:

Յայտարարութիւնը տակաւին կը նշէ թէ ոչ մահմետականներու պատկանող 5.317 բնակարան յարձակումի ենթարկուած է, թալաններ, յափշտակութիւններ կատարուած, հրկիզումի, բռնաբարութեան դէպքեր պատահած: Այդ բոլորը կատարուած էին Աթաթիւրքի Սելանիկի տան վրայ Յոյներու կողմէ նետուած ռումբի մը մասին լուրերու որպէս հակազդեցութիւն: Մինչդեռ արդէն 1960ի պետական հարուածին յաջորդած դատավարութեան յայտնուած էր թէ ռումբը ծագումով Թուրք գործակալ մը նետած էր, Թուրք կառավարութեան գիտակցութեամբ:

Միութիւնը կարեւոր նկատած է այդ անցեալը քրքրել, հաւատալով որ եթէ կէս դար առաջ երկրին «անվիճելիօրէն ազնուական» հայ, յոյն, հրեայ, եւ այլ բոլոր ոչ-մահմետական հայրենակիցներուն հանդէպ կատարուածին միահամուռ հակազդեցութիւն ցոյց տրուէր, այսօրուան բազմաթիւ հարցերը, կամ մեծ մասը գոյութիւն պիտի չունենար:

Միութիւնը կառավարութեան ու պաշտօնական եւ քաղաքացիական բոլոր իշխանութիւններուն յիշեցուցած է թէ շատոնց ժամանակն է պաշտօնապէս եւ հրապարակաւ ներողութիւն խնդրելու:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺԱՄԱՑ

ԴԷՊԻ ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆ

2008ի նախագահական ընտրութիւնը արդէն շարժման մղած է քաղաքական դաշտը: Առաջին թեկնածութիւն մը հրապարակուած է Մարքսիստական կուսակցութեան ղեկավար Դաւիթ Յակոբեանի կողմէ: Ան ըսած է յատկապէս թէ կ'ուզէ որ նոր նախագահը պաշտօնավարութեան առաջին տասը տարուան ընթացքին 5 միլիոն աւելցնէ բնակչութեան թիւը, նորածիններու ամէն մէկուն 5-10 միլիոն դրամի (մօտ տասը հազար տոլար) յատկացում ըլլայ, եւլն.: Դ. Յակոբեան դժգոհած է կրթական ներկայ համակարգէն:

***

ԱՄՆ-ՈՒ ՆՈՐ ԴԵՍՊԱՆԸ

Ուաշինկթըն կանչուած դեսպան Ճ. Էվընսի յաջորդութիւնը վիճայարոյց հոլովոյթի մը մատնուած է: ԱՄՆ-ու հայկական շրջանակները, յատկապէս Հայ Դատի յանձնախումբը կը պահանջեն որ իր նախորդին նման Ռիչըրտ Հոկլէնտ եւս յայտարարէ թէ անպատեհ չի նկատեր բուն որակումը տալ 1915ին պատահածին: Այս պահանջին կը ձայնակցին ամերիկացի որոշ քաղաքական դէմքեր ալ:

ԱՄՆ-ու Ծերակոյտին Արտաքին յարաբերութիւններու յանձնաժողովը Սեպտ. 7ին հաստատած է Ռ. Հոկլէնտի նշանակումը 13 թեր եւ 5 դէմ քուէով, բուռն վէճերէ ետք: Պէտք է վաւերացումը քուէարկուի նաեւ Ծերակոյտի լման կազմէն, որպէսզի նոր դեսպանը կարենայ գործունէութեան ձեռնարկել: Մինչ այդ, Հայ Դատի յանձնախումբը կը շարունակէ իր դիմումները, ջանքերը որպէսզի կասեցնէ Հոկլէնտի նշանակումը:

***

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ 15ԱՄԵԱԿԸ

Հայաստանի անկախութեան 15ամեակին կը նշուի նաեւ Հայաստանի Ամերիկեան Համալսարանին 15ամեակը. այս առիթով նոյն համալսարանին ուսանողներէն եւ բարեկամներէն վեց հոգինոց լեռնագնացներու խումբ մը բարձրացած է Արարատի գագաթը: Խումբը բաղկացած է Յարութիւն Արմէնեանէ, Սոնա Արմէնեանէ, Արսէն Գրիգորեանէ, Արթիւր Մելքոնեանէ, Վարդուհի Պետրոսեանէ, Արա Թեքեանէ:

Անոնց արշաւը սկսած է Օգոստոս 25ին, Տօղուպէյազըթ գաւառակէն. առաջին հանգրուանին (3.200 մ.) հասած են կէսօրին, երկրորդին՝ (4.200 մ.) յաջորդ օրը, իսկ Օգոստոս 27ի առաւօտուն ժամը 6.30ին նուաճած են գագաթը, եղանակը պարզած ու նոյն օրը վերադարձած են:

***

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ԾԱՆՐԱԲԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

Իտալիոյ Փալէրմօ քաղաքին մէջ տեղի ունեցած ծանրաբարձութեան Եւրոպայի պատանիներու ախոյեանութեան հայկական խումբէն ամէնէն յաջողը յայտնուած է Տիգրան Մարտիրոսեան երկամարտին 330 քկ. բարձրացնելով ու խլելով Եւրոպայի ախոյեանի տիտղոսը: Աղջիկներու խումբէն Թեհմինա Կարապետեան 169 քկ. բարձրացնելով (75+94) արժանացած է պրոնզէ մետալի:

ՄԵՐ ԿԵՆԱՑԸ

ԱՆԱՀԻՏ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Ես
քի՜չ մը երազկոտ
քիչ մըն ալ տատամսոտ
Սփիւռքի աղջիկն եմ
Հայրենակարօտ,
կաթսային մէջ լեցուցած
կուտ ու կորկոտ
կը թափառիմ
Հայրենիքին մէջ քարքարոտ…

Կաթսան մեծ չէ
փոքր ալ չէ
սակայն մէջի կուտ կորկոտը
կարծեմ կը հերիքէ՜
քեզի ինծի
եւ տակաւին
երբեմն յուսադրուած
շատ յաճախ յուսալքուած
երջանի՜կ
այսինքն ապերջանիկ
բարեկամի՜դ
բարեկամի՜ս…

Բուռ մը ասոր
բուռ մը անոր
ես կը քալեմ
երբեմն որպէս ուխտաւոր
գլխիկոր,
երբեմն ալ որպէս մեղաւոր
խոտոր մոտոր…

Սփիւռքի՛ աղջիկ
երազկոտ տատամսոտ
հայրենակարօտ,
Հայրենիքին մէջ քարքարոտ
որո՞ւն պէտքն է կուտ կորկոտ…
Քիթիդ բնաւ
չի՞ համնիր հոտ…

Աչքիդ առա՛ջ է բացուած
խնջոյքի մե՜ծ սեղան
խորովածն ալ
սպասարկուած վրան…
Նստած են տէրերը
իրենց հիւրերն են անշուշտ
հացին վրայ
իւղ քսողները…

Եթէ աչքդ բաց է
դուն ալ աթոռ մը ճարէ
հետերնին նստէ
եւ հացին վրայ
ի՛ւղ քսէ…

Բաժակդ ո՞ւր է…
Բաժակները
բարձրացնենք
կենա՛ց խմենք…
Այս բաժակով
եկէ՛ք խմենք
մեր ա՛յս սեղանին
կենա՛ցը…
Անո՛յշ լինի
մեր այս սեղանին
կենա՛ցը…

Ծաղկեցուցէ՛ք կենացը…

Բացուած է
խնջոյքի մե՜ծ սեղան
խորովածն ալ
սպասարկուած վրան…
Նստած են տէրերը
աթոռին,
իսկ իրենց շները
տակը սեղանին,
հրաւիրուած են կերուխումին
հացին վրայ
իւղ քսողները,
իսկ քեզի ինծի
եւ տակաւին
երբեմն յուսադրուած
շատ յաճախ յուսալքուած
երջանի՜կ
այսինքն ապերջանիկ
բարեկամիդ բարեկամիս
անշո՛ւշտ կը քսեն օճառը…

Եթէ աչքդ բաց է
դուն ալ աթոռ մը ճարէ
հետերնին նստէ
հացին վրայ իւղ քսէ
հետերնին նստէ
Բաժակդ ո՞ւր է…
Բաժակները
բարձրացնենք
կենա՛ց խմենք
ու ծաղկեցնենք…
Այս բաժակով
եկէ՛ք խմենք
կենա՛ցը
տանուտէրին
եւ ազնիւ հիւրին,
Սփիւռք Հայաստան
մեր կամուրջին…

Ո՞ր կամուրջին…
Ըսէք ինծի
սեղան նստած
տէրեր հիւրեր,
ո՞ւր կը գտնուի
սա կամուրջը
հէքեաթային…

Եկէ՛ք եկէք
խմե՛նք խմենք
կենա՛ցը
մեր տառապա՛ծ ազգին
եւ պահպանուա՛ծ մշակոյթին,
մէ՛կ ազգին
մէ՛կ մշակոյթին
մեր ամրակուռ միացումին…

Ծօ չըսիք ինծի
ո՞ւր կը գտնուի
սա կամուրջը հէքեաթային
որ ամրակուռ կը միացնէ
երկու թեւերը
մեր մէկ ազգին…

Սփիւռքի՛ աղջիկ
դուն երազկոտ տատամսոտ
հայրենակարօտ,
կաթսայիդ մէջ լեցուցած
կուտ ու կորկոտ
ի՞նչ կը թափառիս
հայրենիքիդ մէջ քարքարոտ…
Եկո՛ւր նստէ
մէկ կողմէն
հացին վրայ իւղ քսէ,
միւս կողմէն
կենացնիր յսէ…
Կեր ու խմէ
կենաց մըն ալ
դուն դոց սորվէ
եւ առանց քաշուելու
կամ կարմրելու
աղա՛տ համարձակ
ձայնդ ձգէ՜
արտասանէ՜
Կուտ ու կորկոտ
ծո՛վը թափէ,
կեր խմէ ու վայելէ՜,
ոսկորն ալ
շուներո՛ւն նետէ…
Քէֆ անողին
քէ՞ֆ կը պակսի…

Լսէ՜
քէֆ անող
ուտող խմող
հաստափոր աղբերս իմ…
Դուն մէկ ազգ կ'ըսես,
ես հազա՛ր ու մէկ
մշակոյթ կ'ըսեմ…
Եկուր սեղանին դնենք
մեր հազա՛ր ու մէկ
խնդիրները…

Որբացած արեւմտահայերէնը
պառակտուած ուղղագրութիւնը…
Զէ՜ քուրիկ ճան
ի՛նչ կ'ընես,
ի՛նչ կ'ըսես,
սա մեր քէֆը
ինչո՞ւ կը պղտորես,
եկուր հիմա
չբանանք այս նիւթերը,
չէ՞ որ նստած ենք
խորովածի՛ սեղանը…

Մեր հողերը
ձեր դողերը
տիկնիկները
տոլարները
աւազակները
եւ պետերը
անգործները
անտուն անտեղ
աղքատները
ունեւորը չունեւորը
մեծահարո՛ւստ
մուրացկա՛նը
ձեռք երկարող
մամիկն ու պապիկը
սահմանէն անդին
քանդուած խաչքարը
սահմանէն ասդին
անտեսուած յուշարձանը
դաւադրութիւնը
դաւաճանութիւնը
ստախօսութիւնը
անափառութիւնը
նախանձը չարիքը
ատելութիւնը
ո՞ւր է սէրը… սէրը… սէրը…
չէ մնացած նոյնիսկ
կաթին սերը…

Սփիւռքի աղջիկ
երազկոտ տատամսոտ
հայրենակարօտ,
սիրտդ ցաւոտ,
քեզի մէյ մը չըսի՞նք
որ չբանանք
այս նիւթերը….
Էհ ե՞րբ պիտի բանանք
այս նիւթերը…
Երբ կը վերջանայ
մեր կերուխումը…
Լաւ ե՞րբ պիտի վերջանայ
ձեր կերուխումը…
Ա՜յ աղջիկ
օձի՛ք թօթվելիք
նստեր ենք էլի՜…
Քէֆ անողին
քէֆ չի՜ պակսիր…

Թարմացնենք բաժակնե՜րը
շարունակենք կենացնե՜րը…
Այս բաժակով
եկէ՜ք խմենք
կենա՜ցը
գուռնա փչողին
տավուլ զարնողին
եւ հեռակայ բացակայ
մեր սիրելի
բարեկամին
այսինքն
բախտաւորին
չիտակը ըսեմ
խելացիին
որ մնացեր է
հէքեաթային կամուրջէն անդին
եւ հեռուներէ՜ն
կը լսէ ու կը վայելէ
ձայնը
մեր տավուլ զուռնային…

Փչէ՜ զուռնան
զա՛րկ տավուլը,
ծաղկեցուցէ՜ք մեր կենացը…

Թարմացնենք բաժակնե՜րը
շարունակենք կենացնե՜րը…
Զմոռնա՛նք խնդրեմ
ամենաքնքո՜յշ կենացը…
Եկէ՜ք
այս բաժակով
– գուշակեցի՛ք կարծեմ
հարի՛ւր տոկոս վստահ եմ.
եթէ ոչ
հիմա կ'ըսե՜մ –
բոլո՛րս խմենք
փափո՜ւկ սեռին
քա՛ղցր կենացը…
Հա՛յ մայրերուն
զոքանչներուն
կեսուրներուն
եւ հարսերուն
եւ քոյրերուն…
Ուրեմն
հիմա
կենա՛ցը խմենք
անխոնջ ճգնող
տանտիկնին
չմոռնանք նաեւ սիրուհիին
որ սիրայօժար կը կատարէ
գիշերային պարտականութիւնը
միշտ խոհանոցին մէջ
յոգնած կանգնած
անխոնջ ճգնող
տանտիկնին…

Ծաղկեցուցէ՜ք կենացը…
Փափո՜ւկ սեռը…
Ո՞ւր է սէրը… սէրը… սէրը…
Ո՞վ կերեր է
կաթին սերը…

Բացուած է
խնջոյքի մե՜ծ սեղան
խորովածն ալ
սպասարկուած վրան…
Նստած են տէրերը
աթոռին,
իսկ շները
տակը սեղանին..
հրաւիրուած են
հացին վրայ
իւղ քսողները
իսկ քեզի ինծի
անշուշտ կը քսեն օճառը,
մինչ քիչ մը անդին
անօթի է
կերուխումին չհրաւիրուած
երբեմն յուսադրուած
շատ յաճախ յուսալքուած
երջանի՜կ
այսինքն ապերջանիկ
բարեկամս բարեկամդ…

Է՜հ…
անօթի ժողովուրդն ալ
թող քաշէ
խորովածին անո՛յշ հոտը…

Եւ այսպէս
ինչպէս կը պատմէ մեր հէքեաթը
քէֆ անողին
քէֆ չի՜ պակսիր…
Միշտ բաց է
մեր խնջոյքի սեղանը
ու կը շարունակուի
մեր կերուխումը…
Կ'ուտեն հաստափոր տէրերը
խորովածի իւղոտ պատառները,
կը կրծեն շները
իրե՛նց չպրտուած ոսկորները,
մինչ անօթի ժողովուրդը
կամ կը հոտոտէ
խորովածին անո՛յշ հոտը
ու կը վայելէ
տավուլ զուռնային աղմուկը,
կամ ալ կը փնտռէ
մեր ազգին երկու թեւերը միացնող
հէքեաթային ամրակուռ կամուրջը…
Վերջապէս գտա՜յ
մեր հէքեաթային կամուրջը…
Մէ՛կ մէ՛կ քալեցէք
սա կամուրջէն շո՛ւտ անցէք…
Մնացողը էն վերջը
կը մնայ
խորովածին
հոտին ծուխին
մուխին աղմուկին
մէ՜ջը…
Թող ներշնչէ՜
ու չարտաշնչէ՜,
գանգատն ալ այլեւս
հերի՛ք է…
Սա ժողովուրդը
հոտէն աւելի
տակաւին ի՞նչ կ'ուզէ…

Կը փակեմ աչքերս
եւ ականջներս…
Կը փակեմ աչքերս ականջներս
եւ ռունգերս…
Կը փակեմ աչքերս ականջներս
ռունգերս եւ վերջապէս
բացուած բերանս…

Ոչ կ'ուզեմ տեսնել
խորոված ուտող հաստափոր մեր
տէրերը,

ոչ կ'ուզեմ լսել
տավուլ զուռնային խլացնող աղմուկը,
ոչ կ'ուզեմ հոտոտել
խորովածին անո՜յշ բուրմունքը,
ոչ ալ կ'ուզեմ կրկնել
հազար անգամ
լսուած գրուած
խօսքերը…
Լսուելիքը
լսուա՛ծ է,
գրուելիքը
գրուա՛ծ է,
եկուր տես որ
մտիկ ընողը ո՞վ է,
կարդացողը ո՞վ է,
որո՞ւն հոգն է,
մշտական կերուխում է…
քէֆ անողին
քէֆ չի՜ պակսիր
կ'ըսէ չէ՞ մեր հէքեաթը

Ո՛չ կարաւանը կը քալէ,
Ո՛չ ալ շունը կը հաչէ…

Ես
քիչ մը երազկոտ
քիչ մըն ալ տատամսոտ
Սփիւռքի աղջիկն եմ
Հայրենակարօտ
սիրտը ցաւոտ,
իսկ կաթսայիս մէջ
մնացած է

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՁԵՒՈՎ ԱՐԴԻԱԿԱՆ ԳԵՐԵՎԱՃԱՌՈՒԹԻՒՆ

Անցեալ Յուլիս 18ին, իտալական ոստիկանութիւնը ազատագրեց աւելի քան հարիւրեակ մը անձեր որոնք բռնի կը պահուէին հողագործական ագարակներու մէջ, Ֆոճճիա կոչուած վայրը: Լեհական ոստիկանութեան գործակցութեամբ տարուած քննութիւնը երեւան հանած է բռնի աշխատանքի իսկական ճամբարներ, շրջափակուած փշաթելերով ու զինեալ պահակներու հսկողութեան տակ: 25 հոգի ձերբակալուած է, անոնցմէ 15ը ամբաստանուած են մարդոց մաքսանենգութեամբ եւ գերեվաճառութեամբ:

Տարի մը առաջ լեհական թերթ մը գրած էր այդ ճամբարին մասին որ իտալական ոստիկանութեան առաջին այցի մը թիրախ եղաւ: Հարիւրի չափ Լեհերէն, որոնք հոն էին, միայն մէկ քանին յաղթեցին իրենց վախին ու վկայեցին իրենց ենթարկուած պայմաններուն մասին. Ըսին թէ աշխատանքը առտուն ժամը երեքին կը սկսէր, աւարտելու համար 21-ին. արգիլուած էր վայրէն դուրս ելլել, սպառնալիքներն ու ծեծը առօրեայ էին: Վկաներէն մէկը նոյնիսկ ըսաւ թէ իրենց բանտապահները իր կինը բռնաբարած էին իր ներկայութեան, ուրիշներ անհետացածներու մասին խօսեցան:

Այսօր գործի առնուելու նոյն մեթոտները կը շարունակեն գործել. միջնորդները մամուլով կամ համացանցով սեւ աշխատանքի փոքր ծանուցումներ կը ցրուեն: Պատասխանողներ պարտին 150-200 Եւրօ վճարել տրուած ծառայութեան եւ ճամբորդութեան փոխարէն: Տեղւոյն վրայ հասնելէ ետք իրենց անցագիրը կը յանձնեն պատասխանատուներուն: Որպէս բնակարան կ'ունենան անապրելի պայմաններով ագարակներ ուր ո՛չ ջեռուցում, ո՛չ ելեկտրականութիւն, ոչ ալ հոսուն ջուր կամ արտաքնոց կայ: Աշխատավարձքը ժամական 5 Եւրօ կը յայտարարուի պտուղ եւ բանջարեղէն քաղելու գործին համար: Այդ աշխատավարձքն ալ շատ անկանոն ձեւով կը վճարուի, յաճախ եղանակին աւարտին: Գրեթէ երբեք տրուածը ժամական մէկ Եւրոյէն աւելի չըլլար, մնացածը վար կը դրուի որպէս բնակարանի վարձք, սննդեղէնի, ծխախոտի փոխարժէք:

Լեհական մամուլը տեղեկութիւններ ըստացած է թէ այդ պայմաններուն ապըստամբողները միանգամընդմիշտ լռութեան կը մատնուին: «Ձիթենիներուն տակ ղըրկեցինք» կ'ըսեն անոնց բանտապահները, ըստ սովորական դարձած արտայայտութեան: Անցեալ տարի շրջանին մէջ 10-12 Լեհի դիակը գտնուած է, բոլորն ալ կասկածելի պարագաներու մէջ մահացած: Վկաները կ'ըսեն թէ ճամբարներէ ոմանց պարագլուխները համաձայնած են տեղացի քարապինիէրներուն հետ որոնք չտեսնել կը ձեւացնեն կատարուածը:

Լեհ ոստիկանութիւնը 70 հոգինոց ցանկ մը պատրաստած է. բոլորն ալ աշխատելու համար Իտալիա գացած ու անհետացած են:

ՔԱՂՀԱՆ

ո՛չ կուտ
ո՛չ ալ կորկոտ...

կաթսաս գլո՛ւխս կ'անցընեմ
եւ լռութի՛ւն ես կը մտնեմ...

Լռութեան մէջ
մտած եմ
կը մտածե՛մ...
իսկ եթէ մտածեմ
անշուշտ լուծում մը
կը գտնեմ...
Լուծում մը
քեզի՛ ինծի՛
եւ տակաւին
երբեմն յուսադրուած
շատ յաճախ յուսալքուած
երջանի՛կ
այսինքն ապերջանիկ
խորովածին հոտը
ներշնչող
չարտաշնչող

կամուրջէն անցնող
կամուրջին մէջ մնացող
բարեկամի՛ս
բարեկամի՛դ...

Զգո՛յշ խնդրեմ,
ինծի հաճիք
չխանգարէ՛ք.
ես լռութի՛ւն մտած եմ
եւ կը մտածե՛մ...
Իսկ երբ
լուծում մը գտնեմ,
կամ եթէ՛
լուծումը գտնեմ,
ձեզի անշո՛ւշտ
կը տեղեկացնեմ
եւ վերջապէս
անկասկած
մեր կենա՛ցը
ես կը խմեմ...

Ա. Ս.

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ 15-ԱՄԵԱԿԸ ԵՒ ԳՈՒՄԳԱԲՈՒԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ...

Հայաշխարհը այս օրերուս կը տօնէ Հայաստանի Հանրապետութեան հիմնադրութեան 15րդ տարեդարձը: Խմբագրութիւնս իր կարգին անկեղծօրէն կը շնորհաւորէ Հայաստանի երիտասարդ Հանրապետութեան 15ամեակը, այս առթիւ սակայն իր ակնարկը կեդրոնացնելով կոտտացող վէրքի մը՝ մանաւանդ անկախութեան տիրանալէ յետոյ, որոշ նեղութիւններու բերմամբ Հայաստանէն ըսկլած արտագաղթին եւ այս արտագաղթին քաղաքիս մէջ կեդրոնացած թաղին՝ Գումգաբուի վրայ:

Ուշադիր ընթերցողը պիտի յիշէ «Ակօս»ի անցեալ շաբթուան թիւով հրատարակուած Արէտ Կըճըրի «Երեւանեան Օրագիր» խորագրով երգիծանկարը, ուր «Գումգաբուի Հայաստանցիներու Սրճարան» ցուցատախտակին տակ յաճախորդ մը կը ձայնէ մատուցողին. «Ախպէ՛րս, երկու ջերմուկ եւ թէյ մը...»:

«Ակօս»ի երիտասարդ աշխատակցուհիները անցեալ օրերուս շրջեցան պատմական Գումգաբու եւ Կէտիկփաշա թաղերուն մէջ ընդհանրապէս Հայաստանցիներու բնակութիւն հաստատած վայրերը եւ գրի առին իրենց նշմարած, ատեն ատեն ողբերգութեան հասնող ցաւալի իրադարձութիւնները, որոնցմէ մէկ երկու դրուագ կու տանք Լուսինէի գրիչէն:

* * *

Կէտիկփաշայի եւ Գումգաբուի նեղ փողոցներուն մայթերուն վրայ ամէն քայլափոխի կը հանդիպինք կարծես ծանօթ դէմքերու, մանաւանդ ծանօթ աչքերու, որոնք սակայն, աւաղ որ շատ ալ նման չեն հին նկարներէն ծանօթ նշաձեւ «Հայու աչքերուն»: Ասոնք լեցուն են տըրտմութեամբ ու թախիծով:

– Ո՞ւրկէ կու գան: Ինչո՞ւ այստեղ են: Երախաներ ունի՞ն, ո՞ւր են...:

– Հայաստանի այս ինչ կամ այն ինչ քաղաքէն, անգործութեան պատճառով, աշխատելու համար եկած են: Այո, անշուշտ թէ երախաներ ունին, ապա թէ ոչ ի՞նչ գործ ունէին օտար երկինքներու տակ: Անոնք հոս են կամ հոն, ի՞նչ կը փոխուի: Մին՝ հոս, մայթի մը վրայ կը մեծնայ մօր խնամքին կարօտով, միւսը հոն, օտարերկրացիներու մօտ աշխատող մօր (կամ մեծ մօր) փոխանցելիք դրամի յոյսով...:

Ուշքն ու միտքը վարձու սենեակի մը մէջ առանձին թողած իր զաւակներուն վրայ, ուրիշ մօր մը երախաները խնամել գացող քանի մայրերու, եւ կամ իրենց զաւակները տարիներով չտեսած հայր ու մայրերու կը հանդիպինք: Բոլորին աչքերը տամուկ են: Կը յուզուին: Իրենց զաւակներուն համար եկած, տանջուած, հիմա ալ իրենց թոռնիկներուն համար տանջուող 60ական տարիները ապրող կիներ կը տեսնենք...:

Այս մարդիկը, այս կանայք, բոլորն ալ Հայու աչքեր ունին, Հայու տխուր, Հայու թախծոտ, նշաձեւ, տամուկ աչքեր:

Անոնցմէ շատեր, զարգացած ուսեալ անձեր, եկած են սպասաւոր դառնալու, ծերերու, հիւանդներու նայելու, երախաներ խնամելու: Բայց ո՞ւր պիտի խընամուին, ո՞ւր պիտի կրթուին իրենց երախաները: Հայաստան երթան՝ դրամ չկայ: Հոս մնան՝ դպրոց չկայ: Ո՞ւր մընան, ի՞նչ ընեն: Հոս, հիւանդանոցներու մէջ ծնած ու առանց արձանագրուելու դուրս եկած, մայթերուն վրայ մեծնալու լքուած երախաներ կան, որոնք օգնութեան կը կարօտին: Անոնք այս երկիրը մտնելու վիզա չունին, բայց փաստ է որ կան, գոյութիւն ունին: Երկրէն ելքի ժամանակ անոնք չոգիացած անձեր են, չըկան: Փողոցը եթէ իրենց գլուխը բան մը գալու եթէ ըլլայ, անուն չունին, քաղաքացիութիւն չունին, «ազատ անկախ» կ'ապրին, առանց ուսումի, առանց դըպրոցի: ...Ուսուցչուհի մը ունին եղեր, բայց այս տարի ան ալ պիտի չկրնայ գալ եղեր...:

Փողոցը մեզի կրկին կրկին կու տան նոյն հարցը.

«Աղջի ջան, ծանօթ մը չունի՞ս, որ ես պահեմ...»:

«Ակօս»
Օգոստոս 25

CD reçus

BALADE EN ARMENIE
Charles Aznavour et Seda
duo en arménien
Djivan Gasparian, Aram Khatchatourian,
Chorale Komitas d'Arménie,
Liz Sarian, Margarita Saian
Aida et Misha Aznavour en duo

DOM 2006

Production et distribution exclusive
Disques DOM :
14 rue Jules Vanzuppe —
94200 Ivry s/ Seine

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Միայն թէ այս գործնական ուսողութիւնիս օր մը շատ գէշ վերջաւորութիւն մը պիտի ունենար, եթէ Պրիօ եւ Լամպեր ուսուցիչներուն ազդու միջամտութիւնը չըլլար:

Այս ուսուցիչները իրենց քով ունէին Կազան անունով Ֆրանսացի մը որուն պաշտօնն էր մեր փորձառական արշաւանքներուն ժամանակ երկրաչափութեան գործիքները շալկել ու զանոնք կանգնել հրամայուած տեղերը. գետնաչափութեան համար: Սովորութիւն էր, որ ամէն էքսքուրզիոնէ յետոյ, կարդալ աշակերտներուն անունները, անոնց ներկայութիւնն ու ամբողջութիւնը ստուգելու համար, այս կոչը Կազան կը կատարէր շատ մարդավարի կերպով. սակայն անգամ մը երբ անուններու ընթերցումը լրացուց, յա՛նկա՛րծ ձայնը բարձրացնելով՝ ըսաւ. «C'est très curieux de voir que les noms de tous les Arméniens portent à la fin "an"» և սկսաւ ծիծաղիլ:

Հասկցանք թէ այդ խօսքով ի՞նչ զգացնել կ'ուզէր այս մարդը, որուն օձիքը խիկոյն գնաց քաշել մեր ընկերներէն Սուրէնեան եւ ձեռքը վերցուց Կազանը ապտակելու, բայց զինքը բռնեցինք, չթողուցինք որ տգեղ վարմունք ունենար և տեղի տար չար հետեւանքներու:

Կազան կոպիտը ստիպուեցաւ Պրիօի եւ Լամպերի ներկայութեանը ներողութիւն խնդրել հայ աշակերտներէն, եւ միջադէպը փակուեցաւ այնպէս:

Երկրորդ տարւոյն դասերուն ա՛լ աւելի անընդունակ ես եղայ, ա՛յն աստիճան՝ որ ամավերջի քննութիւններու մէջ տկար ելայ. փառաւորապէս էշուէ բառին արժանացայ. յանցանքը իմս չէ՛ր, այլ մտքիս որ բարձր Մաթեմատիկ ըմբռնելու ատակ չէր. իմ գործս չէր երկրաչափական գիտութիւնները, հաշիւները կուլ տալ. հաշուագիտութեան յարմար չէի, եւ չեմ ցարդ. բարակ հաշիւներ չեմ կրնար ընել:

Հազար անէծք կը կարդայի լուին, Տիվիթեան Առաքել մարդուն, որ պատճառ եղած էր իմ բուն կոչումէս զիս շեղելու. չէի ուզեր երեսը տեսնալ այդ անձին, որ երբ հօրս խանութին մէջ ինձ պատահէր, ծաղրական կերպով՝ «Ե՞րբ էնժէնի պիտի ըլլաս» կ'ըսէր, փոխանակ էնժէնիէօր բառը գործածելու, պատասխան չէի տար, սակայն օր մը չկրցայ ինքզինքս զսպել ու երբ դարձեալ նոյն բառով, նոյն հարցումն ինձ ուղղեց, «Ձեզ նման էնժէնիներու խելքով ես երբեք էնժէնիէօր չե՛մ կրնար ըլլալ եւ չպիտի ըլլամ» պատասխանը տուի եւ ելայ դուրս:

* * *

Իմ այս անյաջողութիւնս զիս մեծ տագնապի, դողերու մատնեց. Հայրս զայն իմանալու ըլլար, ի՞նչեր պիտի չըսէր արդեօք ինձ. ի՛նչ յանդիմանութիւններ պիտի տեղացնէր գլխիս, կը խորհէի իւրովի այս կէտին վրայ, ուստի գացի շունչս առի մօրեղբօրս քով ու խոստովանեցայ եղելութիւնը, շա՛տ աղաչելով որ հօրս բան մը չյայտնէր:

Խոստացաւ անուշել Հայրս, բայց միանգամայն պնդելով պնդեց որ չխրած արհեստիս չհետեւէի ու անպայման բժշկութիւն սորվելու ետեւէն ըլլայի:

Ահ ու դողով էի տունին մէջ. հօրս երեսը նայելու չէի համարձակեր. եւ հետաքրքիր էի կռահել թէ մօրեղբայրս բան մը յայտնա՞ծ էր իրեն: Բարեբախտաբար չափազանց զբաղած ըլլալով բժշկական դպրոցի գործերով, ժամանակ չէր ունեցած հօրս հետ տեսութիւն ընելու. եւ կը թողուր զիս վարանումներու, հոգերու թոհուբոհին մէջ:

* * *

Մտահոգութիւններով տարուբերուած միջոցիս, ահա լուր ելաւ թէ Սուլթան Ազիզ կայսրը գահընկեց ըրեր են եւ սպաններ, ու տեղը գահ բարձրացուցեր են Սուլթան Մուրատը, Ե. զայն կոչելով:

Սուլթան Մուրատ Ե. հազիւ գահ ելած, կ'ըսէին թէ մտային հիւանդութեան է ենթակայ: 1876 Թուականին ամառուան մէջ էինք, երբ այս լուրն ալ սկսաւ տարածուիլ:

Մօրեղբայրս վկայական առած էր ճիշդ այդ միջոցին, եւ մենք շատ ուրախ էինք, եւ օդափոխութեան համար դարձեալ Մալթեփէ ծովեզերեայ գիւղը գացինք ծովու լոգանք առնելու:

Օր մը եղբօրս հետ կէսօրէ վերջ, այդ գիւղին նաւամատոյցին վրայ նստած ձուկ կ'որսայինք, տեսանք որ շքեղ նաւ մը դրօշակներով զարդարուն, կ'անցնէր յամրընթաց: Ժողովուրդը եկաւ խռնուեցաւ այդ նաւը դիտելու եւ կ'ըսէին թէ արքայական նաւն էր այն, որով նորընտիր Սուլթանը պտոյտի հանած էին, որպէսզի բըժշկուէր իր մտային հիւանդութենէն, այլ ի զո՛ւր... Սուլթան Մուրատ անբուժելի համարուեցաւ. վար առնուեցաւ եւ տեղը դրուեցաւ եղբայրը՝ Սուլթան Համիտ Բ. անուն, որ գազանաբար տիրեց 1876–1909 եւ սատկեցաւ հեղինակ ըլլալով հայկական քստմնելի ջարդերուն:

Սուլթաններու այս շուտափոյթ, դաւադրական փոփոխութիւններու միջոցին, Ecole des ponts et chausséesի եւ ուրիշ դպրոցները իրենց դասերը դադրեցուցին, ի մեծ խնդութիւն իմ սրտին, եւ ես կը շարունակէի իմ գրագիտական ամենասիրելի պարապումներս:

(Շար. 66)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՏՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻ. – Տէր եւ Տիկին Ց. Մոմճեան 50 Եւրօ:

Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville

1976 — 2006

30ème anniversaire de l'inauguration de la MCA

SAISON 2006-2007

Reprise des activités permanentes le mercredi 20 septembre

LANGUE ARMENIENNE

cours enfants — adolescents —

classes collège préparation au BAC 2008

épreuve BAC 2007 —

conversation adultes

MUSIQUE

piano — violon — guitare — solfège

EVEIL IDENTITE / CULTURE

civilisation

DANSE ARMENIENNE

enfants (à partir de 4 ans et demi) —

garçons classique — ethnographie —

caractère académique — adolescents

ECHECS

enfants — adolescents (tous niveaux)

DESSIN

ANGLAIS (sous réserve)

Inscriptions :

Mercredi 13 septembre — 14h30 à 17h30

Vendredi 15 septembre — 17h à 19h

Samedi 16 septembre — 14h30 à 17h30

Renseignements :

9, rue de Madrid 94140 Alfortville

Tél.:01 43 76 55 89 - Fax:01 43 78 66 64

e-mail: mca.alfo@wanadoo.fr

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Եկայք տօնեսցուք

Տօն Ծննդեան Սրբուհւոյ Կուսին Մարիամու յԱննայէն

ԿԻՐԱԿԻ, Սեպտեմբեր 10

Բարեկենդան Սուրբ Խաչի Պահոց

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ

ԽԱՉՎԵՐԱՑ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Սեպտեմբեր 17

Տօն վերացման – փառաւորման Սրբոյ խաչին Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին: Կէսօրէն ետք ժամը 4ին, կը կատարուի Խաչվերացի Մեծահանդէս Թափօր – Անդաստան:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Սեպտեմբեր 18

Յիշատակ Մեռելոց

Այսօր կը կատարուի Հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն Ննջեցելոց:

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Սեպտեմբեր 17

Տօն է խաչվերացի

Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Հայրք. Պատրիարքի Փոխանորդ Լիոնի եւ Ռոն Ալփի Հայոց

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Սեպտեմբեր 18

Մեռելոց

Հոգեհանգիստ *ժամը 11ին:*

VOL • SÉJOUR À LA CARTE • CIRCUITS ACCOMPAGNÉS

Les Spécialistes des Voyages en Arménie

SABERATOURS - SEVAN VOYAGES

Paris 01 42 96 10 10 · Lyon 04 78 60 13 66 · Marseille 04 95 09 30 60

armenie@saberatours.fr · sevan@selectour.com · marseille@wasteels.fr

www.saberatours.fr

(Շար. Ա. էջէն)

մաշխարհային պետնի վրայ, Բ. դիրքը կը գրաւէ ամերիկեան Սիսքօյէն ետք: Նոր կազմակերպութեան գործադիր նախագահը չէ այլեւս Սերժ Զիւրիւք, ընդհանուր տնօրէնուհին կը դառնայ Փէթ Ռուս, առաջին կինը այդ մարզին մէջ: Զուլման հետեւանքով անձնակազմը 10%ի նուազում մը պիտի արձանագրէ:

ԻՐԱՔԻ կառավարութիւնը որոշած է մէկ ամսուան համար փակել ալ-Արապիա հեռատեսիլի կայանին գրասենեակները, այն մեղադրանքով որ «կրօնամոլութեան դրդում կը քարոզէ եւ անորոշ լուրեր կը հաղորդէ»: Արաբական այդ կայանին պատկանող 11 լրագրողներ սպաննուած են Իրաքի մէջ:

ԿԱՌՈՒՔԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ (ՖԻԱ) յայտարարած է որ Թուրքիա կրնայ կորսնցնել Ֆորմիւլ 1ի մեծ մրցաշարքը, որովհետեւ 2006ին քաղաքական յետին մտքով Կիպրոսի «Թրքական Հանրապետութեան» նախագահը՝ Մեհմէթ-Ալի Թալաթը հրաւիրած է մրցանակ յանձնելու յաղթողին (Ֆելիփէ Մասսա) 2,5 միլիառ հեռատեսիլ դիտողներու առջեւ: ՖԻԱ գտած է որ նման արարողութիւն մը չի համապատասխաներ մարզական միջազգային կանոնագրին եւ 2006ի ախոյեանութեան կարգուկանոնին:

Միւս կողմէ, կառքի Թրքական դաշնակցութիւնը կրնայ արտաքսուիլ ՖԻԱ-էն:

ԹՈՆԻ ՊԼԷՐ ստիպուեցաւ տեղի տալ ճնշումներուն, իր իսկ կուսակցութեան, եւ Սեպտ. 7ին յայտարարեց որ տարիէ մը պիտի քաշուի: Մեծն Բրիտանիոյ վարչապետը ճշգրիտ Թուական մը չէ տուած, բայց ըսած է՝ «պիտի նախընտրէի յայտարարել իմ հասկցած ձեւովս, բայց յստակ է որ կարելի չէ այլեւս»: Երկուշաբթէն Աշխատաւորական կուսակցութեան տարեկան համագումարը կայ եւ Թ. Պլէր ըսած է նաեւ որ «իր վերջին համագումարն է որպէս ղեկավար»: Վերջին շրջանին իր կուսակցութեան երեսփոխաններն ալ իր հրաժարումը կը պահանջէին եւ նման պահանջ ներկայացնող բազմաթիւ նամակներ ալ շրջած են: Կառավարութեան ութ անդամներ ալ հրաժարած են որովհետեւ կը մերժէր իր հրաժարումին Թուականը տալ: Իր հաւանական յաջորդը կը նկատուի Ելմտական նախարարը՝ Կորտն Պրաուն:

ԱԹԷՆՔԻ կառավարութիւնը յիշեցուցած է որ Եւրոպական Միութեան անդամակցութեան համար Թուրքիա պէտք է իր բոլոր պարտաւորութիւնները կատարէ եւ ի մասնաւորի Կիպրոսի հանրապետութեան ճանաչումը:

Rentrée Scolaire

ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ – ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ

2006 – 2007

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ՎԵՐԱՄՈՒՏԸ

Կիրակի, Հոկտեմբեր 1ին:

Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Հայոց Առաջնորդ Գիւտ Արք. Նագդաշեանի տնօրէնութեամբ կը վերսկսին Մայր Տաճարի Կիրակնօրեայ Կրօնական դաստիարակութեան դասընթացքները «Նուրհան Ֆրէնկեան» *սրահին մէջ,* Կիրակի, Հոկտեմբեր 1, ժամը 10էն *սկսեալ:*

Նոր ժամանակներու այս հանգրուանին, կոչ կ'ուղղենք մեր բոլոր բարեպաշտ եւ նախանձախնդիր ընտանիքներուն, կարեւորութեամբ նկատի ունենալ եւ փութալ առաջնորդել իրենց զաւակները կրօնական դաստիարակութեան, պատրաստելու զիրենք եկեղեցւոյ կենդանի եւ կենդանացնող անդամակցութեան, վասն մխիթարութեան հայկական բարեպաշտութեան և յաւերժ անսասանութեան Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ:

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ

***

Paroisse Sainte-Croix-de-Paris

ECOLE SAINTE-CROIX

Les cours de langue arménienne, de cours de catéchisme, de cours de chants et danses arméniens reprennent pour les enfants de 5 à 12 ans au cours de l'année scolaire 2006-2007, **à partir du samedi 7 octobre, de 14h à 17h,** au 13 rue du Perche, Paris 3ème

Pour les inscriptions, s'adresser au Père Curé de la Paroisse:

Tél. : 01 44 59 23 50

Mob. : **06 72 57 94 84.**

Cérémonies Jubilaires

instituée à l'aube des déportations de son peuple et des déplacements de ses fidèles en France,

La Paroisse Arménienne Catholique Saint Grégoire l'Illuminateur de Marseille sous la Présidence de son Ordinaire Evêque, Mgr Grégoire GHABROYAN,

vous invite à participer aux

CEREMONIES JUBILAIRES

qui auront lieu

le Dimanche 24 septembre à partir de 10 heures

à l'occasion du 80ème anniversaire de son institution et du 20ème anniversaire de la rénovation de léglise et de l'inauguration de son Centre culturel.

Le programme du jour débutera par la **Divine Liturgie** que célébrera **Mgr Ghabroyan.**

La messe sera suivie d'un programme spécialement conçu à cette occasion ainsi que d'un repas paroissial.

— Accès libre —

Réservations obligatoires avant le **19 septembre:**

Tél.: 04. 91. 48. 19. 60/06. 63. 04 93. 81

Fax: 04. 91. 94. 54. 20

e-mail: paroissearmenienne@wanadoo.fr

***

RAPPEL

La Paroisse Arménienne Catholique Saint Grégoire l'Illuminateur de Marseille

rappelle aux fidèles que le **PELERINAGE ANNUEL à NOTRE-DAME DE LA GARDE**

aura lieu le **Dimanche 29 octobre à 10h**

Sous la présidence de **Mgr Grégoire GHABROYAN**

qui célébrera la messe.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Année Scolaire 2006-2007

Dates et lieux des inscriptions et les personnes responsables :

— PARIS: Samedi 16 septembre;

MCA - 17 rue Bleue — 75009 Paris

• Alice SONGUT : 06 03 33 06 70

01 42 46 88 36 (samedi ap.-midi)

— SEVRAN-LIVRY: Samedi 16 septembre à 14 heures

CBAF - 17 rue Charles Péguy — 93190 Livry-Gargan

• Madeleine PAPAZIAN

01 43 83 87 68

— GRENOBLE: Début octobre

40 avenue Ambroise Croizat — 38400 St Martin d'Hères

• Nicole SABOUNDJIAN

06 85 32 50 13

— ST MAURICE-DE-BEYNOST : Samedi 16 septembre de 10h à 12h

Centre Culturel Jacques Brel — Place d'Arménie —

01700 St Maurice-de-Baynost

• Hovanes JELOYAN

04 78 55 42 60

— VALENCE : Mercredi 13 septembre

MCA - 32 rue Pompéry —

26500 Bourg-lès-Valence

• Elisabeth ALACHIAN

04 75 56 12 99

— VIENNE : Samedi 16 septembre à 14 heures

MCA - 9 rue du Cirque —

38200 Vienne

• MCA : 04 74 53 43 80

— MARSEILLE : Mercredi 4 octobre à 14 heures

MAJC - 12-14 rue Saint-Bazile — 13001 Marseille

• Denise GABRIELIAN

04 91 77 61 66 (le soir).

***

ECOLE DE LA CROIX BLEUE

Section d'Issy-les-Moulineaux

La Croix Bleue des Arméniens de France (Section d'Issy-les-Moulineaux) informe que la rentrée scolaire est fixée au **mardi 12 septembre.** Les cours destinés tant aux enfants qu'aux adultes se tiendront de 18h à 21h à la M.C.A. 45 rue de la Défense — Issy-les-Moulineaux.

— Préparation Bac — Niveau Bac — Adulte débutant — Adulte avancé.

Renseignements sur place aux heures de cours ou auprès de Mme Guiragossian : 01. 46. 42. 45. 25 (le soir).

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Լիոն – Վիլէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղը խստիւ կը յանձնարարէ ձեզ վերապահել ձեր 44րդ շաբաթը, հաճելի ճամբորդութեան մը: Մանրամասնութիւններ յետագային:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1

Տօն անուանակոչութեան Արնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ: Ուխտի պատարագ եւ մատաղ:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»

83 rue d'Hauteville 75010 Paris

Siret : 571 027 317 000 15

Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 12

MARDI 12 SEPTEMBRE 2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS

TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70

COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ

Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամենօրեայ առաքում)

270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ

C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21·529 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·529

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ մէջ, Սեպտեմբեր 10ին ալ ցոյցեր տեղի ունեցած են բողոքելու համար Թրքական զօրքերու մասնակցութեան դէմ Լիբանանի միջազգ. ուժերուն: Սոզուլթի մէջ (հիւսիս-արեւմուտք) վարչապետ Էրտողանի երկու թիկնապահները վիրաւորուած են ցուցարարներուն կողմէ: Ծայրայեղ աջ Ազգայնական կուսակցութեան զինուորեալներ ալ քանիցս ընդհատած են Էրտողանի ճառը, սուլելով եւ լոզունգներ բացագանչելով: Ազինակ մըն ալ վիրաւորուած է, երբ ցուցարարներ քարկոծած են հանրակառք մը: Ոստիկանութիւնը արտասուաբեր ձեռնառումբեր գործածած է վերջ տալու համար ցոյցերուն: Պուրճ – Համուտի մէջ ալ (Պէյրութ) Սեպտ. 8ին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան նախաձեռնութեամբ ցոյց մը տեղի ունեցած է 2·500 հոգիի մասնակցութեամբ բողոքելու համար Թրքական զօրքերու մասնակցութեան դէմ: ՀՄԱԿ-ը եւ Հնչակեան կուսակցութիւնները չեն մասնակցած այն պատճառաբանութեամբ որ Լիբանանի կառավարութիւնը իր հաւանութիւնը տուած էր:

ՊՈՒՇ Նիւ Եորք գացած էր ոգեկոչելու համար 2001 Սեպտ. 11ի ռմբափորձերը եւ երկու ծաղկեպսակներ դրած է ու հրաւիրած Ամերիկացիները որ մէկ վայրկեան լռութիւն պահեն Սեպտ. 11, ժամը 8·46ին, այսինքն այն պահուն, երբ ռմբափորձերը գործուեցան: Ինք կը շարունակէ վարկ տալ «ահաբեկչութեան դէմ պատերազմ»ին, հակառակ անոր որ կրնայ իր մեծամասնութիւնը կորսնցնել Գոնկրէսին մէջ: Նիւ Եորք գացած է նաեւ Ֆրանսայի Ներքին Նախարարը՝ Ն. Սարքոզի վստահեցնելու համար Ամերիկացիները «Ֆրանսայի բարեկամութենէն»: Սարքոզի պատուոյ լեգէոնի շքանշան ալ տուած է Նիւ Եորքի ոստիկանութեան պետին յատուկ արարողութեան մը ընթացքին: Սարքոզի Մոնտին, տուած հարցազրոյցի մը մէջ կ'ըսէ թէ զինակից չի նշանակեր զօրակից, բայց եւ այնպէս կը քննադատէ Վիլփէն – Շիրաքի իրաքեան ապնապին նկատմամբ կեցուածքը, ընդունելով հանդերձ որ Շիրաքի դիրքը ճիշդ էր: Այս տարեդարձին առթիւ սակայն, Պուշի վարած քաղաքականութեան դէմ քննադատութիւններ շատ են ամէն կողմէ, Իրաքի օրինակն ալ ցայտուն է:

ԱԶՐՊԷՃԱՆԻ Մոսկուայի դեսպանատունը ռուսական Արտաքին գործերու նախարարութեան բողոքագիր մը յղած է, հեռատեսիլի «Ռոսիա» կայանէն Լեռնային Ղարաբաղի մասին յայտագրի մը հեռասփռումին հակազդելով: Բողոքագիրով ըսուած է թէ պետական կայանէ մը նման յայտագիր հեռասփռել կը հակասէ երկկողմանի յարաբերութիւններուն. նաեւ պահանջուած է որ յետագային նման երեւոյթներու առիթ չտրուի:

ՊԱՊԸ իր ծննդավայրը՝ Պավարիա այցելեց եւ Սեպտ. 10ին 200 հազար հաւատացեալներու առջեւ պատարագեց Միւնիխ: Իր վեցօրեայ այցելութեան առաջին մեծ պատարագն էր եւ քաղաքական բնոյթ ունեցող քարոզ մը արտասանած է, նախընտրութիւնը տալով աւետարանականացման:

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ Իրաքի կառավարութեան փոխանցեցին Իրաքի նոր բանակին (270·000 զինուոր) հրամանատարութիւնը: Իշխանութեան գլուխ անցնելէն չորս ամիս ետք, վարչապետ ալ-Մալիքի ստորագրած է Սեպտ. 7ին համապատասխան համաձայնագիրը, յայտարարելով՝ «մեծ քայլ մըն է եւ մեծ օր մը Իրաքի պատմութեան մէջ», արարողութեան ընթացքին: Սեպտեմբեր 1ին ալ, իրաքեան առաջին զօրաբաժնի զինուորները տէր դարձած էին Ապու Ղրայպ բանտին:

ՊԵԼԺԻՈՅ մէջ, նոր-նացի նկատուած 17 հոգի ձերբակալուած է, որոնց մէջ զինուորականներ: Ըստ պելժիական արդարութեան, ռմբափորձեր կը պատրաստէին: Ոստիկանութիւնը ռումբ մը գըտած է, որ կրնար կառք մը օդը հանել, եւ ատրճանակներ:

ԱՓԻՃԱՆԻ մէջ (Գոթ տ'Իվուառ) 6·000 հոգի վարակուած է եւ 6 հոգի ալ մեռած է օտար նաւու մը նետած թունաւոր թափօններէն: Ի՞նչպէս եղած է որ քիմիական այդ թունաւոր ապրանքները նետուած են յստակ չէ եւ բուռն բանավէճ մը ծագած է երկրին մէջ:

ՄԱՄՈՒԼ

«LE MONDE 2»

AFGHANISTAN
LE RETOUR DE LA GUERRE
(Le carnet de route de Gérard Chaliand)

Մոնտի շաբաթական յաւելուածին մէջ, Ժերար Շալեան շահեկան յօդուած մը ստորագրած է մէկ ամիս Աֆղանիստան մնալէ ետք:

Սկիզբը, Շալեան բաղդատական մըն ալ կ'ընէ իր առաջին այցելութեան հետ, 1980ին, խորհրդային ներխուժումէն քիչ յետոյ: Այն ատեն Քապուլի բնակչութիւնը մէկ միլիոն կը նկատուէր եւ երկրին բնակչութիւնը՝ 15 միլիոն: Այսօր, մայրաքաղաքին բնակչութեան թիւը 4 միլիոն է եւ երկրին բնակչութիւնը՝ 25 միլիոն: Պատերազմները, աւանդական ժողովուրդներու մօտ դեր չեն կատարեր ժողովրդագրական դետնի վրայ: Փաքիստան եւ Իրան ապաստանած գաղթականները ետ եկած են, նոյնպէս Արեւմուտք գաղթած հարուստները:

Շալեան կը նկարագրէ երկրին պարզած պատկերը: Կ'անդրադառնայ Թալիպաններու խաղացած դերին, գործած ռմբափորձերուն: Կարգ մը գաւառներ անոնց ձեռքն են: Թալիպաններու վերայայտնութիւնը ցոյց կու տայ ԱՄՆ-ու, ՕԹԱՆ-ի եւ ոչ-կառավարական կազմակերպութիւններու, մանաւանդ աֆղան կառավարութեան ձախողութիւնը: Գիւղացիները կը նախընտրեն մերժել Ամերիկացիներուն նուէրները, ներառեալ բըժշկական խնամքները, Թալիպաններու վրիժառութենէն վախնալով: Այս վերջինները կը քանդեն կամ կրակի կու տան ՄԱԿ-ի հովանիին տակ կառուցուած դըպրոցները: Այս պայմաններուն մէջ ի՞նչ կ'ընեն օտար զօրքերը հակակշռելու համար կացութիւնը, միաժամանակ ամրապնդելով աֆղան կառավարութիւնը: Ներկայիս, համախմբումը 28 հազար զինուոր ունի (200 Ֆրանսացի՝ Ճալալապատ):

Շահեկան վերլուծումներէ ետք, Ժ. Շալեան լաւատես եզրակացութեան մը չի յանգիր: Կը գտնէ որ վարչակարգը հաւանաբար չի տապալիր, բայց պատերազմը պիտի շարունակուի առանց նախատեսելի վախճանի:

ՊԵԼԺԻԱ

ՈՒՐԱՑՈՂ ԹՈՒՐՔ ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՈՒՀԻՆ ՀՐԱԺԱՐԵԼՈՒ ՊԱՐՏԱԴՐՈՒԱԾ

Պելժիոյ Ազատական կուսակցութեան ծագումով Թուրք մէկ երեսփոխանուհին Տէլիա Պուլտուք հայկական լոպիին ճընշումներուն վրայ պարտադրաբար հրաժարած է իր կուսակցութենէն, Հոկտ. 8ի ընտրութեան նախօրեակին: Պատճառը այն է որ Տ. Պուլտուք յամառօրէն մերժած է ընդունիլ Հայկական Ցեղասպանութեան իրականութիւնը, որուն հակազդելով հայկական լոպին գանգատ յայտնած էր նոյն կուսակցութեան (ԷՖ. ՏԷ. ԷՖ.) ընդհանուր քարտուղարութեան մօտ, առարկելով թէ Ցեղասպանութիւնը ուրացող մէկը տեղ չի կրնար ունենալ Պելժիոյ քաղաքական կեանքին մէջ: Քարտուղարութիւնը լուսաբանութիւն ուզած էր Պուլտուքէն որ անդրդուելի մնացած էր իր տեսակէտին վրայ, աւելցնելով որ պիտի շարունակէ մերժել այդ իրականութիւնը: Քարտուղարութիւնը հրապարակած տեղեկագրով իմացուցած էր թէ ուրացող քաղաքական դէմք տեղ չի կրնար ունենալ իրենց շարքերուն մէջ:

Հրաժարելէն ետք ալ Թրքուհին յայտնած է թէ հայկական պնդումներուն դէմ պայքարը պիտի շարունակէ: Ան պահանջած է նաեւ Եւրոպայի Թուրքերէն որ ձայն բարձրացնեն ու լսելի ըլլան այդ նիւթին մէջ:

ՁՈՀԵՐ ԱՐԱՐԱՏԻ ՎՐԱՅ

Սեպտ. 7ին իտալացի լեռնագնաց կին մը Արարատէն էջքին անդումը գահավիժած ու մահացած է. ուրիշ մըն ալ անհետ կորսուած է: Զոհերուն պատճառ եղած է ձիւնամրրիկը որուն ենթարկուած են էջքին 4·200 մեթրի վրայ: Խումբին միւս անդամները հեռաձայնով օգնութիւն ուզած են ու նահանգի իշխանութիւնները ձեռնարկած փրկարար աշխատանքներու: Թուրք պատասխանատուները յայտնած են թէ խումբը նահանգի իշխանութիւնները տեղեակ պահած չէ իր արշաւին: Մինչդեռ Արարատի կարեւոր մէկ մասը ռազմական գօտի ըլլալով փակ է եւ պարտադիր է մագլցելու արտօնութիւն ունենալ:

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԽՄԲԱԳԻՐԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԱԾ

«Ժամանակ Երեւան» օրաթերթի գլխաւոր խմբագիրը Արման Բաբաջանեան որ կը դատուէր Երեւանի մէջ պաշտօնական թուղթեր խեղաթիւրելու եւ զինուորական ծառայութենէն խոյս տուած ըլլալու մեղադրանքով, չորս տարուան բանտարկութեան դատապարտուած է: Վճիռը տեղի տուած է բուռն բողոքներու, յատկապէս թերթին կազմին կողմէ, իսկ իր պաշտպան փաստաբանը յայտնած է թէ ամբաստանեալին վարքին համեմատութեամբ խիստ է տրուած պատիժը ու հաւանաբար վերաքննութիւն կը պահանջեն:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ԾԱՆՐԱԲԱՐՁ ԱԽՈՅԵՆՈՒՀԻՆ

Փալերմոյի ծանրաբարձութեան Եւրոպայի պատանեկան ախոյենութեան 63 քկ. դասակարգին մէջ փայլուն յաջողութիւն արձանագրած է Մելինէ Դալուզեան: Երկամարտին ընդհանուր 222 քկ. (101+121) բարձրացնելով արժանացած է Եւրոպայի ախոյենուհիի տիտղոսին ու ոսկէ մետալին:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԻՒԹՈՎ ԿԱՅՔԷՋ

Թուրքիոյ վարչապետութեան պետական դիւաններու տնօրէնութիւնը Հաղորդակցութեան եւրասիական 2006ի տօնավաճառին յայտնած է թէ համացանցի վըրայ պիտի պատասխանէ Հայկական Ցեղասպանութեան վէճերուն: Տնօրէնութիւնը կայքէջի՝

(www.devletarsivleri.gov.tr)

մը վրայ զետեղած է օսմանեան շրջանի փաստաթուղթերը, սկիզբ առնելով Սուլթան Սիւլէյմանի ժամանակը: Ըսուած է թէ շուրջ 150 միլիոն փաստաթուղթ կը ներկայացուի որոնց մէջ են Հանրապետութեան շրջանին պատկանողները: Հայկական Հարցին յատկացուած բաժինին մէջ տեղ կը տրուի յուշագրութիւններու ալ, նպատակը հետապնդելով նիւթին պարզաբանումին:

ՄԱՀ

«ԿԱՆՉ»Ի ԽՄԲԱԳԻՐ ՊԱՐՈՅՐ ԵՐԷՑԵԱՆ-Ի

«Մարմարա»յի Սեպտ. 9ի թիւէն տեղեկացանք որ Պէյրութի մէջ նախորդ օրը իր մահկանացուն կնքած է «Կանչ» շաբաթաթերթի խմբագիրը՝ Պարոյր Երէցեան: Հակառակ իր յառաջացեալ տարիքին (92) Պարոյր Երէցեան կը շարունակէր վարել թերթին խմբագրութիւնը եւ ամբան կարճ դադարէ մը ետք, պատրաստած էր արդէն վերհրատարակութեան նոր թիւը, որու լոյս ընծայումը չտեսաւ:

Պարոյր Երէցեան համոզուած համայնավար մըն էր եւ մինչեւ վերջը այդ ուղղութեամբ վարեց «Կանչ»ի խմբագրութիւնը, թերթը վերջին բերդերէն մէկը դարձնելով այդ գաղափարականին ծառայող: Ինչ որ ալ ըլլան քաղաքական տարակարծութիւնները, Պ. Երէցեանի մահը կորուստ մըն է հայ մամուլին համար:

Ցուղարկաւորութիւնը կատարուած է Շաբաթ, Սեպտեմբեր 9ին:

Լ.Ղ.Հ.

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՀԱՒԱՏՔՆ ՈՒ ԴԱՏՈՒՄՆԵՐԸ

Նախագահ Արկադի Ղուկասեան Հանրապետութեան հռչակման 15րդ տարեդարձին առթիւ հիւրը եղած է "Ազատ Արցախ" օրաթերթին կայքէջին, Օգոստոս 31ին, ու պատասխանած այդ ճամբով իրեն ուղղուած հարցումներուն։ Անոնց ուղղուած են Ղարաբաղէն զատ, նաեւ արտասահմանէն, մինչեւ իսկ Ատրպէջանէն։ Թերթը յաջորդ օրը ամփոփած է զանոնք, նախագահին պատասխաններուն հետ, յայտնուած հետաքրքրութիւնները խմբելով չորս գլուխներու տակ։ Աւելորդ է ըսել որ [illegible] են առաւելաբար պատերազմին եւ քաղաքականութեան վերաբերողները։

Ա. Ղուկասեան խօսքը սկսած է համառօտ յայտնելով Լեռնային Ղարաբաղի հանրապետութեան միջազգային ճանաչումին։ Անմիջապէս աւելցուցած է թէ գիտակից են այդ ճամբուն երկարութեան ու դժուարութեան։ Գիտակից են թէ [illegible] վերջնաարդիւնքում ամէն ինչ կախուած է մեզնից՝ մեր կամքից, համբերութիւնից, դժուարութիւնները յաղթահարելու կարողութիւնից, մեր համախմբուածութիւնից ու հաստատակամութիւնից, ինքնաբաւութիւնից ու իրաւական պետութիւն կառուցելու պատրաստակամութիւնից»։

Այդ կեցուածքին մէջ որոշ է վերաբերումը ապահովութեան գօտիի [illegible] մասին. ԼՂՀ իշխանութիւնները կը բացատրեն [illegible] պայման կը դնեն [illegible]։ «Եթէ խօսում եմ որ, կ'ըսէ Ա. Ղուկասեան, անվտանգութեան գօտու վերադարձի հարցը, ինչպէս ցանկացած այլ հարց, կարգաւորման ենթակայ է, կարգաւորուած լուծելու փորձը դեռ մնում է»։

Մինչեւ խօսքին հովանաւորութեան տակ տարուող բանակցութիւններուն ԼՂՀ մասնակցութիւն չունենալը ան կը վերագրէ միջազգային միջնորդներու Ատրպէջանին ըրած զիջումին։ Բաքու դէմ եղած է այդ մասնակցութեան, որովհետեւ Ղարաբաղի ինքնորոշման հարցը կ'ուզէ վերածել Հայաստան–Ատրպէջան հողային պահանջի վարկածի։ Միջնորդներն ալ խաղաղ հողի մը հանգեցնելու որպէս հիմք տրուած են։ Բայց պատասխանին մէջ ինչ որ է հետաքրքրականն է, այն զոյգ յիշեցումներն են. Օ.ԵՀ.ՄԻ.Ը.–ի Պուտափեշդի գագաթնաժողովին (1994 Դեկտ) [illegible] միջնորդներուն մէջ Ղարաբաղը ճանչցած է որպէս հակամարտութեան կողմ [illegible] ինք [illegible] Ստեփանակերտի հետ ուղղակի շփումներու։ «Մենք ունենք համապատասխան փաստաթղթերի մի պատկառելի թղթապանակ» կ'ըսէ Ա. Ղուկասեան։

Բանակցային ամբողջութեան մասին Բաքուէն ուղղուած հարցումը. «Արդեօք աշխարհի վրայ կա՞յ Հայ մը որ կը կարծէ թէ Ադրբեջանը կը հրաժարի Ղարաբաղէն։ Ղարաբաղի մէջ պատերազմ կը փափաքի՞ք։ Չէ՞ որ ադրբեջանական բանակը այն չէ, ինչ որ էր 1992ին»։ Պատասխանը նոյն ոճով ու կազմակերպուած տրուած է. «Մի՞թէ աշխարհում կայ մի ադրբեջանցի, ով կարծում է, թէ ղարաբաղցի հայերը երբեւէ կը համաձայնեն վերադառնալ Բաքուի ենթակայութեան տակ։ Մի՞թէ Ադրբեջանում պատերազմ են ցանկանում։ Չէ՞ որ ղարաբաղեան բանակը եւս ամենեւին այն չէ, ինչ եղել է 1992 թուականին»։ Ապա յիշեցնելով մօտիկ [illegible], Ա. Ղուկասեան հարց կու տայ թէ աւելի լաւ չէ՞ որ Բաքու [illegible] Ստեփանակերտի հետ ուղղակի շփումներու ձեռնարկէ, քանի որ Ադրբեջանի [illegible] բազմաթիւ [illegible], թէ [illegible] անցած է [illegible] են [illegible] հետեւանքները։

Ադրբեջանական ամբարտաւանութիւնը միայն տարրն է Բաքուէն ուղղուած հարցումներուն. երկրորդ մըն ալ նախագահին դիմելով "Ընկեր Ղուկասեան"ով, կը յայտարարէ թէ աշխարհը երբեք չի ճանչնար ԼՂՀ անկախութիւնը, թէ Ադրբեջան կը վերատիրանայ անոր. ուստի, աւելի լաւ չէ՞ մէկ անգամէն համաձայնիլ. արդէն անլոյծ մնացած հարցը չէ՞ որ կը խոչընդոտէ Հայաստանի զարգացումը։ Նախագահը բաւական երկար պատասխանով մը կը բացատրէ Ղարաբաղցիները անկախացումի մղած պարագաները, կտրուած ճամբան, ժողովրդավարական կարգերու հաստատումը, ապա կը յիշեցնէ Ադրբեջանական սպառնալիքները, եւլն.։ Կը վերջացնէ, ըսելով. «Իսկ Հայաստանի համար ձեզ անհանգստանալ, երեւի, չարժէ»։

Պատերազմի հեռանկարին մասին Ա. Ղուկասեան կ'ըսէ թէ զայն լիովին բացառել կարելի չէ բնականաբար։ Սակայն չի կարծեր որ Ադրբեջան ա՛յդ աստիճան ինքնակործան քայլ կ'առնէ։ Բայց Բաքուի սպառնալիքներուն իրենք վարժուած են. անոնց ներկայի փուլը կը կազմուի ադրբեջանական ռազմական պիւտճէին ուռճով, քարիւղի եկամուտներով։ Ա. Ղուկասեան կ'ըսէ թէ հեռանկար չունի այդ քաղաքականութիւնը։ Նախ՝ Ադրբեջան պատերազմի ձեռնարկելով արժանի պատասխանը կը ստանայ, իրեն համար չափազանց տխուր հետեւանքներով։ Երկրորդ՝ ուժի դիմելու ընտրանքը յարիր չէ բոլոր այն պետութիւններուն որոնք շահագրգռուած են շրջանի կայունութեամբ, յատկապէս նկատի առած քարիւղի գործօնը։ Երրորդ՝ պատերազմ չի փափաքիր ադրբեջանցի հանրութիւնը որ տուժած է 1992–94ի պատերազմէն։ «Պատերազմի մասին Ադրբեջանում խօսում են լոկ նրանք, ովքեր չգիտեն, թէ դա ինչ բան է եւ ովքեր նրա սանձազերծման դէպքում, հաստատ, չեն կռուելու»։

Յաջորդ գլուխը ուր ներքին քաղաքականութեան առնչուած հարցումները խմբուած են, կը վերաբերի 15 տարուան ձեռքբերումներուն, Շուշիին կրթամշակութային եւ առողջարարական կեդրոնի երբեմնի փառքը վերադարձնելու հեռանկարին, Ստեփանակերտի մէջ ընթացող շինութիւններուն, եւլն.։ Ա. Ղուկասեան կու տայ թիւեր, համեմատութիւններ, բացատրութիւններ որոնց մասին արդէն նախապէս արտայայտուած էր ընդհանուր առմամբ։ Կը շեշտէ Ստեփանակերտի հանգիստ ու քրէական տեսակէտէն ապահով քաղաքի բնոյթը։ «Մենք ունենք հազուագիւտ, օրինապահ ժողովուրդ» կ'ըսէ աւելցնելով որ հանրային անդորրութեան սպառնացող երեւոյթներու պարագան իր հսկողութեան տակ է։

Զրոյցի վերջին մասին մէջ խօսելով Սփիւռքի օգնութեան մասին, ԼՂՀ նախագահը կը յիշէ անոր շնորհիւ կառուցուած ճամբաները, դպրոցները, ընկերային գործածութեան շէնքերը։ Յետոյ որոշ ակնկալութիւն մը կը յայտնէ ԱՄՆ–ու եւ Ֆրանսայի գլխաւորութեամբ Սփիւռքի համայնքներէն որ աջակցին նաեւ քաղաքական մարզին մէջ Լեռնային Ղարաբաղի հանրապետութեան միջազգային ճանաչումին հասնելու հոլովոյթին մէջ։

Զրոյցին տեղեկատուութիւնը աւարտած է Ս. Պետերբուրգէն ռուս ուսանողուհիի մը հարցումով ու անոր պատասխանով. ան կ'ուզէ գիտնալ թէ Ա. Ղուկասեան ի՞նչպէս կը պատկերացնէ ԼՂՀ–ն 15 տարի ետք։ «Բարգաւաճող պետութիւն, ուժականօրէն զարգացող տնտեսութեամբ ու ընկերային տեսակէտէ ապահով բնակչութեամբ» կ'ըլլայ պատասխանը. Նախագահը հաւատք ունի որ մինչ այդ ԼՂՀ–ն միջազգային ճանաչում կը ստանայ եւ իր տեղը կը գրաւէ պետութիւններու համաեւրոպական ընտանիքին մէջ։

ԼՂ Հանրապետութեան նման պետութեան 15ամեակին բնական է որ նախագահը պիտի պատասխանէ կարելի չափով սեւը ներս, ճերմակը դուրս մօտեցումով. այսուհանդերձ, անկեղծօրէն գոհ ըլլալու համար բաւական տուեալ կայ այդ պատասխաններուն մէջ։

Ա. ԹՈԹՈՑԵԱՆ

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ԶԱՐՄԱՑԱԾ ՀԱՆԴԻՍԱՏԵՍ

Թերթերը, ձայնասփիւռը, հեռատեսիլը, օրը քանի մը անգամ լուրեր կը հաղորդեն Լիբանանի մասին։ Ֆրանսացի եւ իտալացի զինուորներ կը հասնին, մարտանաւեր, կամուրջ վերականգնողներ։ Սթոքհոլմի մէջ ժողով կը գումարեն եւ աւերուած Լիբանանի վերաշինութեան համար միլիոնաւոր տոլարներ կը յատկացնեն։

Ո՞վ քանդեց Լիբանանը, ո՞վ մեղսակից էր՝ իր ընծայած պաշտպանութեամբ։ Քանդողը եւ անոր ուղղակի եւ անուղղակի պաշտպանները, Միացեալ Նահանգներէն մինչեւ Թուրքիա, մասնակից չեն այս վերաշինութեան։ Իսրայէլի կառավարութեան կատարելիք հատուցման մասին խօսք չկայ, Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւնը, որ չի վարանիր լիբրուն օժանդակութիւններ ընել, այս անգամ լուռ կը մնայ։ Տարօրինակ է որ Եւրոպան, որ հազարաւոր զինուորներ պիտի ղրկէ երկու երկիրներու սահմանի հսկողութեան համար, ինք եւս չի խօսիր աւերողի պատասխանատուութեան մասին եւ հարց չի տար թէ ան ինչո՞ւ հատուցում պիտի չընէ։

Եւրոպական երկիրները, որոնք սահմանին վրայ բանակ պիտի պահեն, ընդառաջ կ'երթան մեծագումար ծախքերու, անոնք պիտի հոգան նաեւ վերաշինութեան ծախքերու մէկ մասը, մէկ մասը՝ քանի որ քանդումները ոչ թէ միլիոնաւոր այլ միլիառաւոր տոլարներով կը գնահատուին։ Այլ խօսքով, եւրոպական երկիրները, հակառակ իրենց դիմագրաւած դժուարութիւններուն, իրենց քաղաքացիներէն պիտի պահանջեն յաւելեալ զոհողութիւն, միաժամանակ անպատժելիութեան բարենիշ տալով բուռ մը Լիբանանը քանդողներուն։

Ո՞ւր կը կայանան արդարութիւնը, տրամաբանութիւնը, քաղաքականութիւնը, իրաւունքը։ Այս մասին չեն խօսիր ոչ ՄԱԿ–ի քարտուղարը, որ իր գլխաւորած կազմակերպութեան հրշէջի դերը կը փորձէ լաւ կատարել, ոչ երկու օրը անգամ մը հեռատեսիլէն մարգարէի եւ գերագոյն դատաւորի պատգամ եւ վճիռ արձակողի դերերով հանդէս եկող Միացեալ Նահանգներու նախագահը, որ իր ապարանքի շեմին հաւաքուած լրագրողներուն առջեւ ելոյթներ կ'ունենայ, առանձին կամ իր հիւրերով։

Հակահրեայ տրամադրութիւն թող չըվերագրուի մեզի։ Հակառակ մեր ժողովուրդի ապրած ողբերգութեան, հանդէպ իսրայէլեան իշխանութիւններու եւ կարգ մը կազմակերպութիւններու որդեգրած ստորագնահատման վերաբերումներուն եւ անփութացումներուն, հայ մարդը կը հասկնայ Բ. Աշխարհամարտին տեղի ունեցած ցեղասպանութիւնը, երկրորդը Ի. դարու ընթացքին, առանց բացառիկութեան տիտղոս տալու մէկուն կամ միւսին։ Քանի որ այս գիտակցութիւնը ունինք, անհուն յուզումով կը դիտենք փոքրիկ եւ անզօր Լիբանանի ողբերգութիւնը, տեղահանուածներու շարանները, փլատակներու տակ մնացածները՝ որոնց յանցանքը այդ պահուն հոն գտնուելու մէջ կը կայանար։

Յաճախ չի պատահիր։ Արեւմտեան մամուլը եւ մասամբ ալ քաղաքական շրջանակները հակազդեցին եւ բացորոշ կերպով արտայայտեցին այն միտքը որ իսրայէլեան յարձակումը բուռն և բիրտ էր, պատճառ–պատրուակին համեմատութեամբ։ Հրեայ մեծանուն մտաւորականներ, որոնք առիթ չեն փախցներ հեռատեսիլէն ելոյթներ ունենալ եւ ճառելու վասն խաղաղութեան եւ յանուն մարդկային իրաւունքներու, լիբանանեան քաղաքներու, գիւղերու, բնակչութեան, կամուրջներու, ճանապարհներու, ելեկտրակայաններու, վառելանիւթի պահեստներու ռմբակոծման եւ ծովափի ապականման հարցերով յանկարծ համր դարձան։ Նոյնիսկ գտնուեցան մարդիկ, տիտղոսաւոր մարդիկ, դասախօս և մտաւորական, որոնք անտարբեր հազարաւորներու դժբախտութեան եւ մահուան, յայտնեցին այն չնաշխարհիկ միտքը, որ քննադատութիւնները կը վտանգեն Իսրայէլի ապահովութիւնը, այսինքն՝ ուղղեցին ճշմարտութիւնը վարագուրելու կոչեր, մտաւորականին կոչման անյարիր անպարկեշտութիւնը գերադասելով։

Լիբանան կը վերականգնի։ Բայց բոլոր անոնք որոնք խաղաղութեան մասին կը խօսին, ի՞նչպէ՞ս կը տեսնեն անոր հաստատումը։ Ո՞ր հասկացողութեան ոգիին մասին կարելի է խօսիլ իր երեք զաւակները կորսնցուցած մօր, տղաք՝ որոնք ոչ ահաբեկիչ էին եւ կռուող։ Քաղաքական մարգարէ ըլլալու կարիք չկայ հասկնալու համար որ կոյր ռմբակոծումներու հետեւանք իւրաքանչիւր մեռեալ ծնունդ կու տայ տասնեակ մը կռուողներու, զորս մեղադրելու իրաւունք չունինք, ոչ մենք, ոչ ալ աշխարհի իրաւարարութեան իրենք զիրենք կոչածներ։ Կ'ենթադրեմ որ այս տարրական տրամաբանութիւնը ունին աշխարհի մեծերը, կանաչ սեղաններու առջեւ քարտէս գծողները, մանաւանդ, այս պարագային, Իսրայէլի ղեկավարութիւնը եւ մտաւորականութիւնը։ Ցնորք է Արաբներու եւ ուրիշներու համար որ ճնշումով կարելի է վերջ տալ Իսրայէլի գոյութեան, բայց Իսրայէլի համար ցնորք է երազել որ զինու զօրութեամբ պիտի արգելակէ Պաղեստինցիներու սեփական պետութիւն ունենալու իրաւունքի իրականացումը։

Միացեալ Ազգերու Ընդհանուր Քարտուղարը, Ամերիկայի այսօրուան եւ վաղուան նախագահները, պաղեստինեան շարժումները, Իսրայէլ եւ ուրիշներ պիտի հասկնան որ հաւասարութեան եւ փոխադարձ յարգանքի կլոր սեղանին շուրջ պիտի նստին, պիտի խօսին եւ որոշեն կենսագործել խաղաղութիւնը։

Երբեմն արուեստագէտներ իրատեսական յայտնատեսութիւն կ'ունենան։ Հրեայ մեծ խմբավարը քաջութիւն ունեցաւ եւ յայտարարեց որ Իսրայէլի ապահովութեան երաշխիքը պաղեստինեան լիիրաւ իրաւունքներով պետութեան ստեղծումն է։ Բայց ան իր ձեռքին միայն ճպոտ մը ունի, չունի թնդանօթ, հրասայլ եւ ըսպառնալու համար՝ մահասփիւռ կորիզային զէնք։ Իսկ ժողովուրդները, ձերբազատուելով հակադիր ուժերու ծայրայեղութիւններէն, կոչուած են պատմական դերակատարութեան, պարտադրել խաղաղութիւնը։ Ընել ինչպէս ըրին հնդիկները. պառկիլ երկաթուղիի գիծերուն վրայ։

Երկուստեք եթէ յայտնուէին կանտիներ ... Քանի որ խաղաղութեան Նոպելեան դափնեկիրները, Միացեալ Նահանգներու պետական քարտուղարէն մինչեւ Միջին Արեւելքի "աստղ"երը, գոհացան տարբեր բան ըսելով եւ տարբեր բան ընելով։

Երկու կողմերու պատնէշներու ետին կը բացակային իրաւ եւ մեծ թիւով "օպժէքթէօր տը քոնսիանս"ները(*)...

Յ. ՊԱԼԵԱՆ

2 Սեպտեմբեր 2006

(*) **Objecteur de conscience**, անձ որ յանուն իր դաւանած արժէքներուն չենթարկուիր օրէնքի, օրինակ, երբ զինակոչիկը կը մերժէ զէնք վերցնել։

ԾԱՂԻԿԷ ԾԱՂԻԿ

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Մարքամ թատրոնի սրահին մէջ, Օգոստոս 20ին, երաժշտական երեկոյթ մը տեղի ունեցած է նախաձեռնութեամբ արուեստագէտ Գրիգոր Ճանկէօզեանի եւ կնոջը եւ այս տարի եւս հասոյթը կը տրամադրուէր "Հայաստան" համահայկական հիմնադրամին։ Նախագահութիւնը ստանձնած էին Տէր եւ Տիկին Ճ. Եալըզեան։ Յայտագրին մասնակցած են երգիչներ Գր. Ճանկէօզեան, Գոհար Մանճելիքեան, դաշնակահարուհի Թինա Այնթապլեան (Իտալիայէն)։ Երաժշտական զանազան գործիքներով 7 հոգինոց նուագախումբը ղեկավարած է երաժշտագէտ – դաշնակահար Տէյվիտ Մաք–Գարթնի։ Օրուան հանդիսավարը եղած է Թինա Նիկողոսեան։ Յայտագիրը բաղկացած է հայ եւ օտար գործերէ։ Աւարտին, Մեղրիկ Ծ.Վ. Բարիքեան կարդացած է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոս Արամ Ա.–ի կոնդակը, որով Գրիգոր Ճանկէօզեան կ'արժանանար Մեսրոպ Մաշտոց շքանշանին։

ՈՒԿՐԱՆԻՈՅ ԿՈԶԱԿՆԵՐԸ

«Մենք՝ կոզակներս գոյութիւն ունինք անյիշատակ ժամանակներէ ի վեր. մենք ազատ ժողովուրդ մըն ենք ու միշտ պայքարած ենք յանուն մեր ազատութեան. պայքարած ենք Օսմանեան կայսրութեան, յետոյ Լեհերուն, վերջապէս նաեւ Ռուսերուն դէմ: Համանավար կարգերը ճնշեցին մեզ, բայց 1991էն ի վեր խաւարէն դուրս կու գանք»: Այս խօսքերը կը պատկանին Ուկրանիոյ Կոզակներու Հոգեւոր պետին, 68 տարեկան Մուլյավա Վոլոդիմիր Ստավիչի:

Կոզակները Ուկրանիոյ նախագահ Իուշչէնկոյի կողմնակիցներ են: Երկրին մէջ մօտ կէս միլիոն կը նկատուի իրենց թիւը: Ունին երեք հարիւր ընկերակցութիւն ուր քովի քովի են չառլաթանը, հանգըտեան կոչուած անցելապաշտ գինուորականը եւ ինքնութեան որոնումի լլծուած երիտասարդը:

Կոզակեան ոգին կը կրեն բոլորը, ըստ իրենց Հոգեւոր պետին. այդ ոգին կը թարգմանուի որպէս մոզական աւանդութիւն մը որ արտակարգ կարողութիւններով կ՚օժտէ զիրենք: «Մենք կը տեսնենք բաներ զորս ոչ ոք կը տեսնէ, կը լսենք ձայներ որոնք ոչ ոքի լսելի են» կ՚ըսէ Ստավիչ:

Անոր հիմնած կազմակերպութիւնը ամբողջ երկրին մէջ տասը հազար հոգի կը խմբէ: Կան պատանեկան ճամբարներ ուր խսկական փոքր կոզակներ կը դաստիարակուին: «Փա՛ռք Ուկրանիոյ և մա՛հ անոր թշնամիներուն» կը գոչեն անոնք: Կոզակներու գաղափարաբանութիւնը թէ՛ ժողովրդավարական արժէքներու վրայ հիմնուած է, թէ՛ չեշտուած ազգայնականութեան մը:

Պետական կառոյցին մէջ իրենց տեղը ունին 21 հոգինոց խորհուրդով մը: Կրնան վստահ ըլլալ նախագահ Իուշչէնկոյի նեցուկին, քանի որ կ՚ըսուի թէ ան չառաւիղն է կոզակ մեծ ղեկավարի մը որ պարտուելով թունաւորուած է ԺԹ. դարուն Կատարինէ Բ. կայսրուհիէն:

ՔԱՂՀԱՆ

ՍՊԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՀԱՅԵՐԸ ՄԻՍԼԱՏԱՅՈՒՄ

Եթէ հաշուի առնենք, որ Միսլատայի (Սպանիա) Արարատ հայկական միութեան դպրոցի երախաները հայերէնի ուսուցումն իրականացնում են իրենց ազատ (Շաբաթ եւ Կիրակի) օրերին, ապա հարկ է նշել, որ համարեա ամբողջ ամառային արձակուրդները նրանք անցկացրեցին սովորելով: Բայց եւ այնպէս հայերէնի դասաժամերը հայ աշակերտների համար բեռ չեն, քանզի դրանք ուղեկցւում են թատերական եւ պարի փորձերով: Թերեւս այսպէս աւելի դիւրին է ուսուցումը բաղձանք դարձնել: Չէ՞ որ թատերական ներկայացումներն աւելի գործնական են, որոնցով երախաները ծանօթանում են յայտնի հայ դէմքերին եւ դէպքերին: Այնպէս որ, երբ երախաները տեղեկացան, որ Հոկտեմբերին մէկ այլ ներկայացում է սպասւում՝ աւելի խանդավառուեցին: "Մեր Այբուբենը"... այսպէս է վերնագրուել հեղինակ եւ բեմադիր Արարատ Ղուկասեանի նոր թատերախաղը, որը նուիրուած է հայերէն Այբուբենի գիւտի 1600ամեակին: Բեմադիրի եւ իր գործընկերների (որոնք հիմնականում երախաների ծնողներն են) համար այս, թուով հինգերորդ բեմականացումն այլեւս առանձնակի դժուարութիւն չի ներկայացնում, քանզի բեմադրութիւնների ("Հէքեաթներ" 2004 թ., "Հոգի ենք կանչում"՝ 2005թ. Ապրիլ, "Քաջ Նազար"՝ 2005թ. Նոյեմբեր եւ "Գարուն ա, ձուն ա արել..."՝ 2006թ. Ապրիլ) ընթացքում երախաներն արդէն մեծ փորձ են ձեռք բերել:

"Մեր Այբուբենը" կը լինի հայ պատանիների տառաճանաչութեան արգասիքը, հայերէնով շփուելու առաջին եւ ոչ վերջին խթանը: Բեմադրութիւնը լեցուն է հայ բանաստեղծների (Սեւակ, Էմին, Կապուտիկեան, Չարենց, Թումանեան, Սահեան եւ այլոց) հայերէնին եւ հայ տառերին նուիրուած բազմաթիւ բանաստեղծութիւններով եւ խօսքերով:

Այս ամէնով հանդերձ հայ երախաներն ամառային արձակուրդների իրենց հանդիստը վայելեցին ինչպէս հարկն է: Վերջինիս իրականացումը Արարատ միութեան հիմնական նպատակներից մէկն է: Միութիւնը սերտ յարաբերութիւնների մէջ է Միսլատայի եւ Վալենսիայի այլ միութիւնների, կազմակերպութիւնների եւ պետական հիմնարկների հետ: Այդ կազմակերպութիւններից մէկը Միսլատայի միջազգային մարդասիրական միութիւնն է, որի բարեգործական ծրագրի ամենակարեւոր կէտն է Սահարայից հրաւիրուած երախաների երկամսեայ հանգստի կազմակերպումը Սպանիայում: Վերջիններիս հետ հայկական դպրոցի երախաներն այս էլ արդէն երկրորդ տարին է մասնակցում են բացօդեայ պարահանդեսների, տօնակատարութիւնների եւ հացկերոյթների: Երախաների յիշողութեան մէջ առանձնակի հետք են թողել դէպի Ջրաշխարհ և Թեռռա Միթիքա կատարուած ամենամեայ արշաւները:

Վերոնշեալ միութեան 10ամեակի կապակցութեամբ այս տարի լոյս տեսած "Արտացոլանքների ծով" գրքում մի փոքրիկ հատուած է ներկայացուած Հայաստանի, Միսլատայի Հայերի եւ հայկական միութեան մասին: Գրքի ներկայացմանը քաղաքապետարանի դահլիճում մասնակցեցին նաեւ Արարատ միութեան տնօրինութիւնը: Այդ առիթով Միսլատա ժամանած 1996թ. Նոպէլեան մրցանակի դափնեկիր Գրայծո. Գառլոս Խիմենես Պելլօն հանդիպում ունեցաւ հայ երախաների հետ:

Թերեւս բեղուն է հայկական միութեան, հայ երախաների եւ, ընդհանրապէս, հայ ազգաբնակչութեան կեանքը 43.000 բնակչութիւն ունեցող Միսլատայի բազմազգ խճանկարում, եթէ հաշուի առնենք, որ այս փոքրիկ, բայց մեծասիրտ քաղաքում 96 ազգութիւն է ապրում, ուր Հայերս, քանակով երրորդ տեղում ենք:

ՆԱՐԻՆԷ ՆԱԽԱՊԵՏԵԱՆ
Արարատ միութեան ատենադպիր
4 Սեպտեմբեր 2006

ՇՈՂԻՆԱԿ

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄԷՆԷՆ ՑԱՒԱԼԻ «ՓԱԶԼ»Ը

ՅԱՐԻՆ ՅԱՐԱՊԱՇԼԸ

Պզտիկներուն սիրելի խաղալիքներէն է «փազըլ»ը: Ընդհանուր պատկեր մը զանազան կտորներու կը բաժնուի եւ յետոյ այդ կտորները վերստին կը միացուին: Համբերութեան խաղն է ան եւ մանուկներուն կը սորվեցնէ թէ ամէն ամբողջութիւն բաժիններէ բաղկացած է: Ուշադրութիւնը նախ ամբողջական կազմին վրայ կը ծանրանայ, յետոյ կը տարածուի մասէ մաս ու ի վերջոյ կրկին կը միանայ յառաջ բերելով լման պատկերը:

Մեծերուն սարսափելի իրողութիւններէն մէկն է փազըլը: Աշխարհի ամէնէն ցաւալի խաղը կը դառնայ ան, երբ պատերազմ կը կոչուի: Քաղաքներ, երկիրներ կը փլչին եւ յետոյ ծայրէն կը կազմուին: Իսկ կարգ մը վայրերու մէջ չափհասները կարծես թէ մոլի են այս մահաբոյր խաղին: Պատերազմները իրարու ետեւէ կը շարունակուին, փլատակները եւ նոր շինութիւնները քով քովի տարօրինակ պատկեր մը երեւան կը բերեն: Մարդկութեան խաւար թերութիւններու կիսկատար պատկերն է ան:

Մանուկները կը զուարճանան փազըլով, որովհետեւ անոնք գիտեն թէ բոլոր այս բաժինները «բոլոր»ի մը կը պատկանին և նորէն պիտի միանան: Շինիչ բնութիւն մը ունի այդ խաղը, քանի որ վերջնական նպատակը հիմնելն է: Իսկ պատերազմին փազըլը ամէն ինչ ցիրուցան կ՚ընէ: Տուները կը փլին, մարդիկ կը կորսնցնեն իրենց կեանքերը, ինչպէս նաև իրենց սիրելիները: Երբ այդ մարտը դադրի եւ փշուրները քով քովի բերուին, այլեւս այդ հին պատկերը երբե՛ք միեւնոյնը չէր: Շրջան մը վերջացած է եւ կարելի չէ ետ բերել այդ հին օրերը:

Ուրեմն կորուստի խաղն է պատերազմը: Թէեւ աւելի հաստատուն տուներ կը շինուին եւ աւելի ժամանակակից քաղաքներ, բայց մարդիկ կը կորսնցնեն ներկայ ժամանակը, քանի որ կարելի չէ առօրեայ կեանքը ապրիլ ինչպէս նաեւ իրենց անցեալը, որ հեռու եւ մշուշոտ յիշատակ մըն է միայն:

Երբ հեռատեսիլէն դիտեցի ուրախութեան եւ յաղթանակի ցոյցերը Իսրայէլի եւ Լիբանանի միջեւ այդ վերջին պատերազմի հրադադարէն յետոյ, խորհեցայ թէ ո՞վ ինչ շահած էր այդ սաստիկ ցաւէն վերջ: Ասիկա հաւանաբար ցոյցն էր արժանապատուութեան, թէ երկու կողմն ալ բան մը չեն կորսնցուցած, որ անշուշտ խոշոր սուտ մըն է: Միջին Արեւելքի ճշգրտող կշիռը կրկին կորսնցուցած է իր հաւասարակշռութիւնը, ինչպէս նաեւ մարդիկ իրենց յոյսը:

Պէտք է քիչ մը դիտել պզտիկներու անուշիկ խաղերը, որոնցմով գեղեցկութիւններ կը ստեղծեն անոնք: Պէտք է զանոնք դիտել եւ օրինակ առնել, որպէսզի անոնց ալ աշխարհ մը մնայ իբր չափահաս ապրելու համար:

«Ակօս»
Օգոստոս 25

ԱՆՑՈՒԿԸ - ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Նոր փակագիծ մը հոս կը պարտաւորուիմ բանալ, վերակրկնութեամբ յիշատակելու, թէ երկրաչափութեան դպրոցը աշակերտելովս հանդերձ, պակաս չէի մընար Ս. Խաչ վարժարանէն ու Միսաքեանի դասերէն, որոնց շնորհիւ կը զօրանար գրաբարի կարողութիւնս եւ յաջողեցայ նոր ոտանաւոր մը պատրաստել, ու արտասանել զայն ի պատիւ Ներսէս Պատրիարքին, 13 Սեպտեմբերի Շաբաթ օրը 1873ին, երբ Նորին Սրբազնութիւնը դարձեալ հրաւիրուեցաւ Ս. Խաչ, պատարագել "Վերացման Ս. Խաչի" տաղաւարին առթիւ:

Ամիս մը վերջն ալ, երբ Վարագայ Խաչի տօնին առթիւ պատարագելու հրաւիրուեցաւ Խրիմեան Հայրիկ ու այցելեց Ս. Խաչի դպրոցը, ես անոր ներկայութեանն ալ կարդացի գրաբար ոտանաւոր մը, որ 29 Հոկտեմբեր 1875 թուականն ունի. կը պահեմ զայն գուգուրո՛տ խնամքով, իմ «Ես ալ երգել ուզեցի» վերնագիրը կրող խել մը ոտանաւորներուս հաւաքածոյ տետրին մէջ:

*
**

Ինչպէս արդէն գրած եմ, Արիստակէս սրբազան հիւանդացած էր 1871ի վերջերը. քանի մը ամիս անկողին մնալէ յետոյ, կարող եղաւ ոտքի ելլալ, ազատ քալել, եւ եկեղեցի իսկ իջնալ, բայց 1874ի ընկերները նորոգուեցաւ կաթուածային հարուածը, ուրկէ թէեւ այս անգամ ալ կրցաւ օձիքը ազատել. բայց ուղեղը վատնեցաւ: Իր այս գրեթէ կիսամեռեկ վիճակին մէջ, կը տեսնայինք որ գինքը կը բերէին, կը հանէին իր փափաքին համաձայն, մինչեւ Ուսումնարանի յարկը, կը մտցնէին, կը նստեցունէին մեր դասարանը, իբրեւ թէ ունկընդիր ըլլալու դասախօսութեան, զոր յա՛նկարծ կը խանգարէր, ջղային չկամ խնդալներով եւ ի վերջոյ վրան աղտոտելով: Զինքը բերողը կ՚առնէր կը տանէր իր բնակարանը, այսինքն՝ Պատրիարքարանը զոր յիշած եմ:

Արիստակէս Սրբազանին հետ կ՚ապրէր իր քոյրը՝ Տիկին Խնտամեան չորս զաւակներովը. երկուքը աղջիկ, երկուքը մանչ, որուն մեծը երկրաչափութեան վարժարանը ինծ դասակից էր, պզտիկն ալ Ս. Խաչի դպրոցակից:

Արիստակէս Սրբազանին մահէն յետոյ, ասոնք չուզեցին չէնքը թողուլ. իրենցը համարեցին Ազգային սեփականութիւն մը. Թաղական խորհուրդը ամենայն քաղցրութեամբ խնդրեց որ թողուն պատրիարքարան – տունը. ամիսներով համբերեց, վերջ ի վերջոյ երբ օրինական միջոցի դիմելու հարկին մէջ գտնուեցաւ եւ ահա Խնտամեան խումբը անամօթաբար սպառնալիք ընել սկսաւ եւ այս սպառնալիքն էր՝ «Պիտի երթանք տաճիկ պիտի ըլլանք» ըսելնին:

Զամէզան, չխսինեցան, անարգեցին իրենց սրբազնասուրբ ազգականին յիշատակը. տաճկնալ յանձն առին Ազգին պատկանած շէնքին անիրաւաբար տէր ըլլալու յոյսով. Թաղական խորհուրդը անդրդուելի մնաց. բողոքարկու եղաւ. դիմեց Ներսէս Պատրիարքին, որ իր հոգեւոր ծնողքին յիշատակը յարգելու համար, ամէն ջանք ըրաւ քովը կանչեց Խնտամեան բաղդախնդիրները, ետ կեցուց զանոնք իրենց ազգավնաս սպառնալիքներէն, եւ յաջողեցաւ Արիստակէս Սրբազանին քրոջը ձեռքը տալ կլորիկ գումար մը, որուն շնորհիւ Տիկին Խնտամեան ելաւ գնաց իր զաւակներով բնակիլ Գատըգիւղ:

Կորսուեցան Ս. Խաչի Թաղէն. պարպըւեցաւ Պատրիարքարան կոչուած գեղեցիկ տունը, ուր եկաւ տեղաւորուիլ Նախորդ Պատրիարք Խրիմեան Հայրիկը, որ եղաւ նաեւ եկեղեցւոյն նշանաւոր քարոզիչը:

*
**

Երբ գրիչս կ՚արձանագրէ հոս, այս շատ տխուր իրողութիւնը, որուն ականատես եղած եմ տասնըհօթը տարեկանիս, եւ կարդացած թերթերուս մէջ այդ առթիւ գրուած առաւելապէս իրաւացի լուտանքներն՝ ընդդէմ Արիստակէս Սրբազանի քոյրը համարուող ջատուկ Տիկին Խնտամեանին եւ իւր քառեակ զաւակներուն, ես կը յիշեմ նաեւ, որ կ՚ըսէին թէ, այդ «տաճկնալ» բառը շատ մը աղանդերու «բերնի ծամոց սպառնալիք» եղած է, թէ ամէն անոնք որ ազգին դրամները կուլ տուած են, երբ իրենց դէմ հաշուեպահանջութիւնը ցցուած տեսած են, իսկոյն զլացքնին վեր առնելով «Հիմա կ՚երթամ, կը տաճկնամ»ի սպառնալիքին դիմած են, եւ լռեցուցած են արդարութեան եւ իրաւունքի ձայնը, որուն ա՛յնքան հզօր կերպով յետագային պաշտպան պիտի կանգնէին՝ Յակոբիկ Կրճիկեան, տոքթ. Սերվիչէն, Գրիգոր Օտեան, Տոքթ. Ռուսինեան եւ ընկերներ:

Բայց քանի որ տաճկնալու վրայ է խօսքը, ուրիշ պատմութիւն մ՚ալ:

*
**

Սելամսըզի պողոտային վրայ մէկ հատիկ խանութի մը մէջ, երկար ատենէ ի վեր կ՚աշխատէր կիներու վարսայարդար խելօքիկ մարդ մը, որուն անունն էր Հաճի (Մահտեսի) Մկրտիչ. Երուսաղէմ գացած էր, եւ թեւերուն վրայ կիտկիտել տուած էր «Յարութեան» պատկեր, զոր շատ անգամ կը տեսնայինք, երբ շապիկին թեւերը վեր սոթտած կը կանգնէր իր խանութին առջեւը: Թաղին մէջ սիրուած մէկն էր, զի բոլոր հայ կիներու մազերը ինքը կը յարդարէր:

Երբ Սելամսըզ այրեցաւ, այս մարդուն խանութն ալ մոխիր դարձաւ, որով՝ ինքը հացը հանելու համար գնաց հաստատուիլ ուրիշ թաղ, որ դժբախտաբար թուրքերու մօտ էր: Իր նոր խանութին մէջ կը սկսին թրքուհիներ ալ յաճախորդ ըլլալ, մազերնին յարդարել տալ, եւ մեր Հաճի Մկրտիչ բարեբարոյ մարդը, որ ցայն վայր աչքը գոց էր ապրած, կը փոխուի յանկարծ, կը զարնուի Տաճկի կնկան մը, եւ կ՚ամուսնանայ այդ կնկան հետը, Մէհմէտի կրօնքն ալ ընդունելով, որմէ յետոյ ծայր կու տան խել մը յոյժ խելագար արարքներ, ի փառս տաճկութեան, եւ ի պարծանս յիմար կրօնափոխութեան:

*
**

Ամուսնութենէն քանի մը շաբաթ վերջը, Նոր–Տաճիկը երեկոյ մը կու գայ Սելամսըզ, գինետունէ գինետուն մտնալ ելլալով գլուխը կը տաքցնէ, ապա կ՚երթայ Մէհանէլէր փողոցին համբաւաւոր ետլովացիին գինետունը, ուր հայ շուկայիկներ իրենց գործէն դառնալնուն, կու գան կը նստին ամէն երեկոյ, կոնծելու ետլովացիին սքանչելի տիւզ կամ մաստիքա կոչուած օղիներէն ու կը մեկնին իրենց տուները:

(Շար. 67)

CONCERT

Dans le cadre
de l'ANNEE DE L'ARMENIE
CONCERT de MUSIQUE CLASSIQUE
«Mélodies d'Arménie
des troubadours à nos jours»
par

l'Ensemble orchestral
«VOCATIONS»
direction **RETA KAZARIAN**

Le **Jeudi 12 octobre à 20h30**

dans la Cathédrale Sainte Croix
des Arméniens Catholiques
13 rue du Perche — 75003 Paris
(métro: Filles du Calvaire)

Oeuvres pour orchestre à cordes et ensemble vocal de :
KOMITAS — KHATCHATRIAN — BABADJANIAN

Solistes :
Mme Herminé Yeritzian (soprano)
Stéphan Minassian (flûte et doudouk)
Mourad Amirkhanian (basse)

Prix des places: 18 Euros et 15 Euros
Réservations : 01 47 63 76 14

Cérémonies Jubilaires

instituée à l'aube des déportations
de son peuple
et des déplacements de ses fidèles
en France,
La Paroisse Arménienne Catholique
Saint Grégoire l'Illuminateur
de Marseille
sous la Présidence
de son Ordinaire Evêque,
Mgr Grégoire GHABROYAN
vous invite à participer aux
C E R E M O N I E S
J U B I L A I R E S
qui auront lieu
le **Dimanche 24 septembre**
à partir de 10 heures
à l'occasion du 80ème anniversaire
de son institution
et du 20ème anniversaire
de la rénovation de léglise
et de l'inauguration
de son Centre culturel.
Le programme du jour débutera
par la **Divine Liturgie**
que célébrera **Mgr Ghabroyan.**
La messe sera suivie d'un programme
spécialement conçu à cette occasion
ainsi que d'un repas paroissial.

— Accès libre —

Réservations obligatoires
avant le **19 septembre:**
Tél.: 04. 91. 48. 19. 60/06. 63. 04 93. 81
Fax: 04. 91. 94. 54. 20
e-mail: paroissearmenienne@wanadoo.fr

ԽԱՉՎԵՐԱՑ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Սեպտեմբեր 17

Տօն Վերացման - Փառաւորման
Սրբոյ Խաչին
Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին: Կէսօրէն ետք ժամը 4ին, կը կատարուի Խաչվերացի Մեծահանդէս Թափօր - Անդաստան:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Սեպտեմբեր 18

Յիշատակ Մեռելոց

Այսօր կը կատարուի Հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն Ննջեցելոց:

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Սեպտեմբեր 17

Տօն է Խաչվերացի

Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի փոխանորդ
Լիոնի եւ Ռոն Ալփի Հայոց

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Սեպտեմբեր 18

Մեռելոց

Հոգեհանգիստ *ժամը* 11*ին:*

***

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Սեպտեմբեր 17

Պատարագ՝ *ժամը* 10*ին:*
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Հոգեւոր Հովիւ
Հայր. Պատուիրակի փոխանորդ
Ֆրանսայի Հայոց

Rentrée Scolaire

ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ - ՄԿՐՏԻՉ
ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ
2006 - 2007
ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ՎԵՐԱՄՈՒՏԸ

Կիրակի, Հոկտեմբեր 1*ին:*

Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Հայոց Առաջնորդ Գիւտ Արք. Նագգաշեանի տնօրէնութեամբ կը վերսկսին Մայր Տաճարի Կիրակնօրեայ Կրօնական դաստիարակութեան դասընթացքները «Նուրհան Ֆրէնկեան» *սրահին մէջ,* Կիրակի, Հոկտեմբեր 1, ժամը 10*էն սկսեալ:*

Նոր ժամանակներու այս համդրուանին, կոչ կ'ուղղենք մեր բոլոր բարեպաշտ եւ նախանձախնդիր ընտանիքներուն, կարեւորութեամբ նկատի ունենալ եւ փութալ առաջնորդել իրենց զաւակները կրօնական դաստիարակութեան, պատրաստելու զիրենք եկեղեցւոյ կենդանի եւ կենդանացնող անդամակցութեան, վասն մխիթարութեան հայկական բարեպաշտութեան և յաւերժ անսասանութեան Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ:

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ

Շ Ա Ւ Ի Լ

Շաւիլի «Լեւոն Շանթ» միօրեայ դըպրոցի վերամուտը տեղի կ'ունենայ Չորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 13ին, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ: Դասերը բաց են ամէն տարիքի եւ ամէն մակարդակի աշակերտներուն առջեւ:

Արձանագրութիւններուն համար ներկայանալ տեղւոյն վրայ, Սեպտեմբեր 13-ին կամ հեռաձայնել հետեւեալ թիւին՝
01. 47. 09. 23. 18
6 rue Père Komitas
92370 Chaville

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

CROIX BLEUE DES ARMENIENS
DE FRANCE

Année Scolaire 2006-2007
Dates et lieux des inscriptions et les personnes responsables :

— **PARIS: Samedi 16 septembre;**
MCA . 17 rue Bleue — 75009 Paris
• Alice SONGUT : 06 03 33 06 70
01 42 46 88 36 (samedi ap.-midi)

— **SEVRAN-LIVRY: Samedi 16 septembre à 14 heures**
CBAF . 17 rue Charles Péguy —
93190 Livry-Gargan
• Madeleine PAPAZIAN
01 43 83 87 68

— **GRENOBLE: Début octobre**
40 avenue Ambroise Croizat —
38400 St Martin d'Hères
• Nicole SABOUNDJIAN
06 85 32 50 13

— **ST MAURICE-DE-BEYNOST :**
Samedi 16 septembre de 10h à 12h
Centre Culturel Jacques Brel —
Place d'Arménie —
01700 St Maurice-de-Baynost
• Hovanes JELOYAN
04 78 55 42 60

— **VALENCE : Mercredi 13 septembre**
MCA . 32 rue Pompéry —
26500 Bourg-lès-Valence
• Elisabeth ALACHIAN
04 75 56 12 99

— **VIENNE : Samedi 16 septembre à 14 heures**
MCA . 9 rue du Cirque —
38200 Vienne
• MCA : 04 74 53 43 80

— **MARSEILLE : Mercredi 4 octobre à 14 heures**
MAJC . 12-14 rue Saint-Bazile —
13001 Marseille
• Denise GABRIELIAN
04 91 77 61 66 (le soir).

***

CROIX BLEUE DES ARMENIENS
DE FRANCE
Section «SEVAN» de Vienne

Rentrée scolaire :
samedi 16 septembre de 14h à 17h : Dans les locaux de la **Maison de la Culture Arménienne de Vienne.**

- De 5 à 12 ans : Cours d'arménien «apprentissage de la langue sur outils informatiques»; danses folkloriques, chants...

- A partir de la 4ème et jusqu'en terminale, préparation pour les épreuves d'arménien du Baccalauréat.

Renseignements : Tél. : 04 74 53 25 91

□

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ — COLLEGE ARMENIEN SAMUEL MOORAT

ANNEE SCOLAIRE 2006-2007

PARENTS ԾՆՈՂՆԵՐ

PENSEZ A L'EDUCATION ARMENIENNE DE VOS ENFANTS
L'Ecole bi-hebdomadaire Samuel-Moorat
sous l'égide de l'Association des Parents d'Elèves
et des Anciens Elèves
propose tous les mercredis et samedis
de 9h30 à 16h

cours de langue,
d'éveil à la culture et à l'identité arménienne
DE LA MATERNELLE AU LYCEE

Travaux manuels — Danses et chants traditionnels —
Théâtre — Informatique,
Vaste aire de jeux

REPRISE DES COURS
Samedi 9 septembre à 9 heures 30

Inscriptions - Contact : Sur place les mercredis et samedis
Tél. : 06 84 88 15 07

Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville

1 9 7 6 — 2 0 0 6
30ème anniversaire de l'inauguration
de la MCA

S A I S O N 2 0 0 6 - 2 0 0 7
Reprise des activités permanentes
le mercredi 20 septembre

LANGUE ARMENIENNE
cours enfants — adolescents —
classes collège préparation au BAC 2008
épreuve BAC 2007 —
conversation adultes

MUSIQUE
piano — violon — guitare — solfège

EVEIL IDENTITE / CULTURE
civilisation

DANSE ARMENIENNE
enfants (à partir de 4 ans et demi) —
garçons classique — ethnographie —
caractère académique — adolescents

ECHECS
enfants — adolescents (tous niveaux)

DESSIN

ANGLAIS (sous réserve)

Inscriptions :

Mercredi 13 septembre — 14h30 à 17h30

Vendredi 15 septembre — 17h à 19h

Samedi 16 septembre — 14h30 à 17h30

Renseignements :
9, rue de Madrid 94140 Alfortville
Tél.:01 43 76 55 89 - Fax:01 43 78 66 64
e-mail: mca.alfo@wanadoo.fr

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղը խստիւ կը յանձնարարէ ձեզ վերապահել ձեր 44րդ շաբաթը, հաճելի ճամբորդութեան մը:

Մանրամասնութիւններ յետագային:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 13

MERCREDI
13 SEPTEMBRE
2006

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·530 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·530

ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ՓԱՐԻԶ ԿԸ ԺԱՄԱՆԷ

Պոլսոյ Մեսրոպ Պատրիարքը մասնակցելու համար «Երկխօսութիւն ժողովուրդներու եւ մշակոյթներու միջեւ» մշակութային հանդիպումին (Սեպտ· 13–15), Փարիզ կը ժամանէր Սեպտ· 12ին, ինչպէս կը տեղեկացնէր Պատրիարքարանի «Լրաբեր» կայքէջը: Հանդիպումը որ կը բացուի Նախագահ Ժ· Շիրաքի ելոյթով, նպատակ ունի հասարակաց ծրագիրներու, արժէքներու հիման վրայ զարկ տալու միջմշակութային երկխօսութեան եւ փոխադարձ ըմբռնումին:

Կը սպասուին շուրջ 200 մասնակիցներ Եւրոպայէն, միջերկրականեան գօտիէն ու Ծոցի երկիրներէն· օրակարգի նիւթ պիտի ըլլան Ցիշողութիւն եւ Պատմութիւն, Ինքնութիւն եւ Արժէքներ, Ընկերային եւ մշակութային արդիականացում, Կրթութիւն, Կրօնքներ եւ Ընկերութիւններ:

Սեպտ· 15ին Ֆրանսայի Արտաքին Գործերու Նախարար Տուսթ Պլազիի ելոյթով կը փակուի ձեռնարկը: Փարիզեան այս նախաձեռնութիւնը իր յաջորդական հանդիպումները կ'ունենայ 2007ին նախ Սեվիլլա, ապա Աղեքսանդրիա:

«Լրաբեր» կը տեղեկացնէր որ Մեսրոպ Պատրիարքը հաւանական է որ Թուրքիոյ Փարիզի դեսպանատան մէջ հանդիպում մը ունենայ Արտաքին Գործերու Նախարար Ա· Կիւլի հետ:

Պատրիարքին կ'ընկերանայ Պատրիարքարանի մամուլի բանբերը Տիկին Լուիզ Պաքար:

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԻՒԹԸ ԹՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻՆ

Թուրքիոյ վարչապետը Թ· Էրտողան ելոյթ ունենալով Թրքական պատմութեան 15րդ համագումարին, նիւթ ըրած է Հայկական Ցեղասպանութիւնն ալ: Կըրկնած է թէ պատմութեան մէջ Թուրքերուն չափ սխալակերես այլ ազգ մը գտնել գրեթէ անկարելի է, այդուհանդերձ քաղաքական պատճառներով անոր պատմութիւնը արատաւորելու փորձեր կ'ըլլան: Այդ փորձերէն մէկը համարած է «Հայկական Ցեղասպանութեան պընդումները»: Յիշեցուցած է թէ այդ առընչութեամբ ինք անձամբ դիմած է Հայաստանի, որպէսզի պատմութեան միասնական յանձնախումբ մը կազմուի, բայց պատասխան չէ ստացած: «Հակառակ ատոր մեր յոյսը կը շարունակենք պահպանել: Սա պահուս օսմանեան արխիւները բաց են բոլոր հետազօտողներուն առջեւ: Նոյնիսկ, ինչպէս օտար հետազօտողներ կ'ըսեն, հոս աւելի լաւ կրնան աշխատիլ» ըսած է Էրտողան:

Հանրապետութեան նախագահ Ա·–Ն· Սեզէր ալ շնորհաւորական իր ուղերձին մէջ յայտնած է թէ Ցեղասպանութեան նիւթով ոչ մէկ ջանք կրնայ իրականութիւնները քօղարկել:

Թրքական պատմութեան հիմնարկին նախագահը Ե· Հալաչօղլուն է որ ծանօթ է իր ուրացող եւ ժխտող կեցուածքով:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ· ՍԻՏՆԻԻ ՈՒ ԱՍՏԱՆԱՅԻ ՄԷՋ

Ամենայն Հայոց Գարեգին Բ· Կաթողիկոսը հայրապետական այցով Սեպտ· 8–10 գտնուած է Սիտնի, մասնակցած Համազգայինի Արշակ եւ Սոֆի Գալըստեան վարժարանի քսանամեակի նշումներուն: Սեպտ· 11ին անկէ անցած է Ղազախստանի մայրաքաղաքը ուր Սեպտ· 12–14 տեղի կ'ունենայ Աւանդական եւ համաշխարհային կրօնքներու –քրիստոնէութեան, մահմետականութեան, յուդայականութեան, պուտտայականութեան, եւլն·– Բ· համագումարը:

Գարեգին Բ·ի գլխաւորած պատուիրակութեան մաս կը կազմեն Արցախի առաջնորդ Պարգեւ Արք· Մարտիրոսեան, ԱՄՆ–ու Արեւելեան թեմէն Վիգէն Եպիսկ· Այքազեան, Մայր Աթոռի Միջեկեղեցական յարաբերութիւններու գրասենեակի վարիչ Յովակիմ Վրդ· Մանուկեան:

***

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ 15ԱՄԵԱԿ

Անկախութեան 15ամեակի պաշտօնական նշումները սկիզբ կ'առնեն Սեպտ· 17ին, Մայր Աթոռէն, Ս· Խաչի տօնին յատուկ պատարագով: Նոյն օրը յետմիջօրէին բացումը կը կատարուի «Անկախութեան 15 տարին» լուսանկարներու ցուցահանդէսին: Նոյն՝ Մոսկուա սրահին մէջ տեղի կ'ունենայ 15 տարուան ժապաւէններու յետահայեաց մը:

Սեպտ· 18ին կը սկսի Հայաստան – Սփիւռք Գ· խորհրդաժողովը· յաջորդ օրը կը գումարուի «Հայաստանը ԻԱ· դարուն» փորումը եւ կը բացուի անկախութեան դրոշմաթուղթերու ցուցահանդէսը:

Սեպտ· 20ին կը փակուի Հայաստան – Սփիւռք խորհրդաժողովը, տեղի կ'ունենայ 15ամեակի արծաթէ յուշադրամին շնորհահանդէսը: Կը բացուի Համահայկական տնտեսական համաժողովը:

Սեպտ· 21ին Հանրապետութեան հրապարակին վրայ կը կազմակերպուի զօրահանդէս, Գր· Լուսաւորիչ եկեղեցիին մէջ կը մատուցուի պատարագ, իսկ երեկոյեան Վ· Սարգսեան մարզադաշտին վրայ տօնական համերգ կը տրուի, որուն կը յաջորդէ հրախաղութիւնը Երեւանի ու բոլոր մարզային կեդրոններուն մէջ:

Սեպտ· 22ին կը բացուի «Հայաստանի տնտեսութիւնը» ցուցահանդէսը: 15ամեակի նշումները կը փակուին նոյն երեկոյեան Ջուարթնոց տաճարի շրջակայքը պետական սենեկային նուագախումբին համերգով:

***

ՆԻՒ ԵՈՐՔ ԼԱՅՖԻ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄՆԵՐԸ ԿԸ ՎՃԱՐՈՒԻՆ

Ամերիկեան Նիւ Եորք Լայֆ ապահովագրական ընկերութիւնը սկսած է վճարել Ցեղասպանութեան զոհերու ժառանգորդներուն հատուցումի գումարները: Պատասխանելով խնդրին նախաձեռնարկ հայ փաստաբաններու կոչին, նոյն ընկերութեան մօտ կեանքի ապահովագրութեան տէր ու Ցեղասպանութեան զոհ անձերու 1600–1700 ժառանգորդ դիմած է Հայաստանէն, հատուցում ստանալու: Նոյնքան է ԱՄՆ–էն դիմողներու թիւը· 500ի մօտ ալ դիմում եղած է Եւրոպայէն:

Փաստաբան Վարդգէս Եղիայեան որ գլխաւոր նախաձեռնարկն է այս թղթածրարներուն, տեղեկացուցած է թէ ընթացքի մէջ է ֆրանսական «Աքսա» ընկերութեան դատը· յետագային պահանջ կը ներկայացուի նաեւ «Տոյչէպանք»ին:

***

ՄԱՀ ԱՐԿԱԴԻ ՎՈԼՍԿԻԻ

Սեպտեմբեր 9ին մահացած է 1988ին Խորհ· Միութեան Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութեան Լեռնային Ղարաբաղի Ինքնավար Մարզի ներկայացուցիչը Ա· Վոլսկի, 75 տարեկանին· ան 1989ին ալ ԼՂԻՄ–ի յատուկ կառավարման կոմիտէի նախագահն էր: Նոյն տարին երեսփոխան ընտրուած էր Ստեփանակերտի շրջանէն, եղած էր խորհրդային Գերագոյն Խորհուրդի պաշտպանութեան և պետական ապահովութեան հարցերու կոմիտէի անդամ· հիմնադիրն ու պատուակալ նախագահ էր Ռուսաստանի արդիւնաբերողներու եւ գործարարներու միութեան:

Նախագահ Ռ· Քոչարեան ցաւակցական հեռագիր մը յղած է Վոլսկիի ընտանիքին:

***

ԻՐԱՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԱՅՑԸ

Իրանի Խորհրդարանի նախագահ Ալի Հատտատ Ադէլի գլխաւորած պատուիրակութիւնը որ Ազգային Ժողովի նախագահ Տ· Թորոսեանի հրաւէրով Երեւան կը գտնուէր, Սեպտեմբեր 11ին այցելած է Ծիծեռնակաբերդ ու ծաղկեպսակ զետեղած Եղեռնի զոհերուն յուշարձանին:

Իրանի Խորհրդարանի հայ անդամները չորս տարի առաջ Հայոց Ցեղասպանութիւնը ճանչնալու եւ դատապարտելու հարց բարձրացուցած էին, բայց վճռական քայլ առնուած չէր:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԱԿՆԿԱԼՈՒԱԾ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐ

Եւրոպական Միութեան Թուրքիոյ տեղեկագիրը այնպէս կը թուի որ անտարբեր չի ձգեր Անգարան: Կ'ակնկալուի որ Խորհրդարանի Սեպտ· 19ի նիստին այդ ուղղութեամբ կարեւոր որոշումներ տրուին: Առաջին ակնկալութիւնը ուղղուած է պատժական օրէնսգրքին թիւ 301 յօդուածին վերատեսութեան կամ սրբագրութեան· ծանօթ է որ այդ յօդուածին պատճառով Հ· Տինքի, Է· Շաֆաքի նըման մամուլի, գրական մարզի դէմքեր կը դատուին, թրքութիւնը անարգելու ամբաստանութեամբ: Յաջորդը կը նկատուի վաղըֆներու օրէնքը որմէ փոքրամասնութիւններուն ձեռնտու նորութիւններ կը սպասուին: Քրիստոնեայ փոքրամասնութիւններու հոգեւորականներուն պատրաստութեան հարցն ալ կրնայ կարգադրութեան մը յանգիլ: «Մարմարա» կը տեղեկացնէր թէ կառավարութիւնը այդ մասին զանազան պետական հաստատութիւններու կարծիք հարցուցած է:

Այս նոյն հարցին մասին վերջին օրերուն Հաթայի Թերթին հարցումին պատասխանելով անգամ մը եւս արտայայտուած էր Մեսրոպ Պատրիարքը· ան գանգատած էր երկրին հայ համայնքին թիւին չատ անհամեմատական կրօնաւորներու խումբէն, որ միայն 25 հոգիէ կը բաղկանար: Խօսած էր Անատոլուի զանազան վայրերու մեծ կամ փոքր 16 հայ համայնքներու հոգեւոր սպասարկութիւն տանելու անկարելիութեան մասին: Ըսած էր թէ համալսարանի մակարդակով բաղդատական աստուածաբանութեան ամպիոն մը կրնայ լուծում բերել խնդրին եւ թէ ինք ութ տարիէ ի վեր տարբեր ատեանի պատասխանատուներու հետ տեսակցութիւններ կ'ունենար այդ մասին:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ վարչապետը Թ· Էրտողան ԱՄՆ–ու այց մը կու տայ Հոկտեմբերի սկիզբը: Սպիտակ տան հանդիպումին գլխաւոր օրակարգը կը սպասուի որ երեք խրթածրարներու նիւթով կազմուի· ՓՔՔ–ի ահաբեկչութեան դէմ աւելի ազդեցիկ միջոցներու պահանջ, քանի որ գրեթէ օրական են անոնց պատճառած զոհերը Թուրք զինեալ ուժերէն· երկրորդ՝ Միջին արեւելեան խնդիրը· Թուրքիա այդ շրջանի բոլոր հակամարտութիւններուն հիմը կը նկատէ իսրայէլեւպաղեստինեան հարցը եւ կ'ուզէ որ խաղաղաբար ճամբով կարգադրուի ան: Երրորդը Իրանի ատոմային ռումբի հարցն է որուն երկխօսութեամբ լուծում կը պահանջէ Թուրքիա:

«ՊԼԷՐ ՄԱՐԴԱՍՊԱՆ» բացագանչութիւններով է որ Թոնի Պլէր ընդունուած է Պէյրութ Սեպտ· 11ին, ուր «անբաղձալի անձ» նկատուած էր, այն գլխաւոր պատճառով որ դէմ եղած էր անմիջական հրադադարի մը հռչակման Հեզպոլլայի եւ Իսրայէլի 34 օրերու պատերազմին ընթացքին: Աւելի քան 2·000 հոգի հաւաքուած էն «Նահատակներու հրապարակը» եւ Պլէր չատ կարճ ժամանակ մնացած է Պէյրութ ապահովութիւն տալով որ Լիբանանի կողքին էն: Աս-Սաֆիր թերթը (շիիներու մօտ) խորագրած էր՝ «Աղտոտ Անգլիացին մեր մօտ»: Թ· Պլէր, նախապէս հարցազրոյց մը տուած էր իսրայէլեան հեռատեսիլին (ուր կը գտնուէր), ուր կ'ընդունէր որ Իսրայէլի զօրավիգ ըլլալը պատճառ եղած էր որ ժողովրդականութիւն կորսնցնէ, բայց բացատրած էր իր դիրքը·– «Կրնայի սքոփ ըսել ինչպէս բոլոր անոնք որ ըսին, բայց այդ պիտի նըշանակէր որ Իսրայէլ պիտի դադրեցնէ իր յարձակումը եւ թէ Հեզպոլլայի հըրթիռները պիտի շարունակուէին արձակուիլ Իսրայէլի հիւսիսը: Չէի ուզեր»:

ՊՈՒՇ քաղաքական բնոյթ տուած է Սեպտ· 11ի իր ելոյթին, ապահովութիւն տալով նաեւ որ Պէն Լատէն ձեռք պիտի ձգուի եւ պիտի դատուի: Կարեւոր չէ թէ որքան ժամանակի կը կարօտի, աւելցուցած է ԱՄՆ–ու նախագահը, կոչ ընելով նաեւ որ Ամերիկացիք վերջ տան իրենց տարակարծութիւններուն: Պուշ չեշտած է որ պիտի շարունակէ պաշտպանել քաղաքակրթութիւնը, որու պահպանման համար կը պայքարին:

ՄՈՆԹԵՆԵԿՐՈՅԻ երեսփոխանական ընտրութիւններուն (Սեպտ· 10) յաղթեց եւրոպամէտ վարչապետին՝ Միլօ Ճուքանովիչի համախմբումը բացարձակ մեծամասնութիւն ձեռք ձգելով:

ԿԻՊՐՈՍԻ «Թրքական հանրապետութեան» մէջ քաղաքական տագնապ մը ծընունդ առած է եւ վարչապետը Ֆ·–Ս· Սօյէր յայտարարած է որ կը լուծէ կառավարութիւնը, իբրեւ հետեւանք իր կուսակցութեան (Թուրք Հանրապետական կուսակցութիւն) եւ Դեմոկրատ կուսակցութեան տարակարծութեան, որու պատճառը կղզիին վերամիացումն է: Դեմոկրատները ազգայնամոլ ձգտում մը ունին եւ դէմ են որեւէ միջումի յունական կողմին: Սօյէր փորձ մը պիտի ընէ նոր համախմբում մը ստեղծելու համար:

ՊԱՂԵՍՏԻՆԵԱՆ իշխանութեան նախագահ՝ Մ· Ապպաս եւ Համասը յայտարարած են Սեպտ· 11ին, որ համաձայնութեան եկած են կառավարութեան մը կազմումին համար: Յոյս կայ որ այս ձեւով վերջ կը տրուի քաղաքական տագնապին, որու զոհ են նաեւ ելմտական եւ

(Շար·ը Դ· էջ)

ՀՈՂԸ ՆՈՅՆՆ Է, ԲԱՅՑ...

ՄԻՆԱՍ ՏԷՐ-ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Վայրը՝ Զուարթնոց օդակայանը, պահը՝ վաղ առաւօտ։

Խորհրդաւոր է տեսարանը, փշաքաղիչ – աղջամուղջին մէջ, կ՛արտացոլայ Սարը՝ միւռոնուած զոյգ կատարներով։ Արդեօք ի՞նքն է երկինքը շալկած ուսերուն, թէ երկինքը փարած իրեն։ Առեւանգեալ հարսն է ան, օտար գրկի մէջ, որ կը ձգնի տեղափոխուիլ Արաքսի ձախ ափը։ Իսկ ես՝ աշխարհի լայրծուն մայթերուն վրայ տարագիր մը, որ Փիլիքայլես կը հեռանայ հայրենիքէն կրկնելով Սարմէնի խօսքը․ «Իմ պապերի օթեւանին ես ինչպէ՞ս ասեմ մնաս բարով»։

Կը դիտենք զիրար անթարթ, լուռ ու տխուր։ Ցանդիմանական է նայուածքը Սարին․ խորաթափանց, աւելի՛ չանթահարիչ քան սիրոյ բանկումները, զորս ճանչցած էինք Մելգոնեան կրթարանին մէջ։ Խառնարան մըն է ներսիդիս, գոհն եմ անօրինակ զգացումներու։ Արցունքի չիթեր, որոնք ամկացած էին աչքերուս, կը վերածուին փղձկումի եւ կը հեկեկամ դառնօրէն, մինչ հարցական նայուածքներ կը սեւեռին վրաս։ Ի՞նչպէս բացատրել անոնց թէ կը հեռանայի Սիրածէս, այսինքն կը բաժնուէի ինքս ինծմէ, երազներէս, իղձերէս, իտէալէս, դառնալու համար ոչնչութիւն։ Կը հեռանայի ակամայ, բայց իմ ազատ կամքով։ Ինչպէ՞ս հասկցնել չուրջիններուս թէ հակասութեան հոգեվիճակը կ՛ապրէի, որ բառ չունի բացատրելու։ Վերագտնելով ուժերս, շրթներս կը շշնջան․ «ցտեսութիւն, ջա՛ն Մասիս»…

Զօրեղ է կանչը հողին, այն հողին որ հազարամեակներու պատմութիւն է ամբարած։ Հաւատարիմ մեր ժամադրութեան, ժամանակ մը ետք, դարձեալ կը գտնուիմ հայրենիքի մէջ։ Նոյն հմայքն ունի Արարատը, նոյն մագնիսը․ բայց շատ ջուրեր են հոսած Հրազդանի ակերով, կարծես դարեր են սահած մեր սրտակեղեք բաժանումէն ի վեր։ Նորոգուած են ճամբաներն ու մաթերը, բայց ուրախ չեն մարդերը։ Երանի՛ Լինսի գումարէն մաս մը տրամադրուէր գործարաններու նորոգութեան, աշխուժացնելու համար տնտեսութիւնը․ մինչ յատկացուած է քաղաքի կեդրոնին, որ գեղեցկացած է "էլիտար" կառոյցներով։ Սակայն Երեւանը միայն Օփերայի շրջակայքը չէ, կ՛երկարաձգուի շատ աւելի հեռուները՝ մինչեւ Քանաքեռ եւ Շէնգաւիթ, որոնք խոտոր կը համեմատին նորաստեղծ շքեղութեան հետ։ Մանաւանդ Երեւանը ամբողջական Հայաստանը չէ․ այլապէս գործադրուած պիտի ըլլար Ալեքսանդրապոլի Թրքական դաշնագիրը, շնորհելով Հայաստանիկ մը՝ 10 հազար քմ․ քառ․ տարածութեամբ։

Ճանչցած եմ մէկը որ կենդանութեանը չարադրած է իր մահագիրը։ Երբեք պիտի չուզէի նմանիլ անոր։ Բայց ինչ որ պիտի փորձեմ փոխանցել թուղթին, թերեւս համազօր է մահագրի։ Նման պարագաներու համար, Պ. Սեւակ գրած է․ «Եթէ ասեմ՝ բոց կը լինի, եթէ չասեմ՝ խոց կը լինի»։ Ակամայ կը գրեմ այս տողերը, կը գրեմ տաժանքով, հալածուած բոցէն եւ հարուածուած խոցէն։

Հիմա երբ կը քրքրեմ հայրենական յուշեր, մեծ մասամբ փուշեր կը դիմագրաւեմ, գուժկան ձայներ կ՛որոտան։ Քալելով մայրաքաղաքի փողոցներէն, ոտքերուս տակ չեմ զգար այն որ դերենական ուժ էր ներարկած Արշակ Արքային՝ նոյնիսկ գերեվարուած վիճակի մէջ։ Փոխարէն, աճած է փաղանգը "մփիոզներու"՝ իրենց պարսպապատ դղեակներով (մօտիկը մատուռ մը, որպէս մեղքերու քաւութեան երաշխիք)։ Օտար մըն եմ պաշտած հայրենիքիս մէջ, թէ՞ ան է օտարացած ինծմէ։ Մեղայ․ հազա՛ր մեղայ, հայրենիքը կենսատու մայր է եւ երբեք չէ եղած որ օտարանայ իր զաւակներուն, նոյնիսկ երբ անոնք լքած են զինք։

Գ. Զօհրապ իր երկերէն մէկը կոչած է "Կեանքը ինչպէս որ է"։ Նոյնպէս ես պիտի տամ կայսրին կայսեր, ըլլալով միշտ առարկայական եւ անաչառ։ Գաղտնիք չէ որ պիտի բացայայտեմ, այլ վերջին տասնամեակի պատկերազարդ պատմութիւնն Հայոց, իր վերիվայրումներով․ իրականացած էր դարերով երազուած անկախութիւնը․ ան ծնաւ վաղաժամ եւ չօգտուեցաւ թխսարանի (քուվէօզ) բարիքէն։ Ուստի, պատահեցան թերիներ, գործուեցան սխալներ․ եղաւ տնտեսական անկում, մտաւորական երաշտ։ Տզրուկներ տիրացան հայրենի գանձերուն, գիտնալով հանդերձ որ թալանելով չէ որ "ողբի, որբի" հայրենիքը կը դառնայ դրախտավայր։ Համաձայն Արիստոտէլի, «մարդը՝ պետութեան մէջ ազնուագոյնն է… առանց օրէնքին եւ արդարութեան՝ ստորնագոյնը»։

Դժուար էր դիմանալ անլոյս գիշերներու, քաղցած օրերու, կաշառակերութեան, անարդարութեան, սանձարձակութեան եւ մասամբ նոցին։ Ոմանց համար եղաւ ծով, շատերու համար՝ սով, տանջանքներու բով։ «Սա երկիր չի» յանկերգեցին եւ սկսաւ արտահոսքը կարծեցեալ հանգստաւէտ կեանքի հեռանկարով, շլացուցիչ խայծով։ Գացին երկրագունտի բոլոր անկիւնները, նոյնիսկ․․ Թուրքիա։ (Հարաւային Ափրիկէի 164 հոգինոց հայ գաղութին մեծամասնութիւնը կը կազմեն նախկին հայրենաբնակներ)։ Արդէն, գաղթելու ախտը միշտ եղած է ազգային յատկանիշ․ յիշել Անիի անկման յաջորդող շրջանը։ Վազգէն Վեհափառը փորձեց թումբ կանգնել յորձանքին՝ քարոզելով․ «Բոլոր անոնք որ հայրենիքը լքած, կը պատրաստուին արտասահման մեկնիլ, Եղեռնի յառաջիկայ տարեդարձին իրաւունք չունին Ծիծեռնակաբերդ բարձրանալու»։ Աւելի յանդգնօրէն գրած է Ս. Կապուտիկեան․ «Արտագաղթը հայրենիքից, 1915 թուի ցեղասպանութիւնից յետոյ, ամենամեծ ոչ բնական աղէտն էր մեզի համար»։ Լիբանանի 1975ի քաղաքացիական պատերազմի թէժ օրերուն երբ մարդիկ կը փախչէին խուճապահար, նաւահանգիստի ճակտին գրուած էր․ «Ո՞րո՞ւն կը թողուս հայրենիքը»… Հայաստանի պարագային՝ Թուրքին եւ անոր ազերի զարմիկին։

Թէեւ ծիւնահիւսի նման կ՛աճէր հայաթափումը, հայրենի ղեկավարները որդեգրած էին ձեւը երեք միլիոնէն վեր պահելու ամէն մարդահամար, հակառակ ծնունդներու նուազումին, կեանքի տեւողութեան կրճատման եւ ոճիրներու բազմացման։ (Երբեմնի Պուրճ Համուտին մէջ մեռեները ալ կը քուէարկէին)։ Իշխանաւորները չսերտեցին գաղթի կասեցման միջոցները, որոնցմէ առաջնահերթն էր հայթայթել աշխատանք եւ կիրարկել արդարութիւն։ Անտեսեցին ժողովուրդին վիճակն ու կարծիքը։ Մինչ Հարուն-էլ-Ռաշիտ, Պաղտատի խալիֆան, ծպտուած կը շրջէր փողոցները, շօշափելու հպատակներուն բազկերակը։ Հայաստանի տարածքին, չգտնուեցաւ հայ Խմիլ Զոլա մը, որ գոչէր պատասխանատուներու երեսին․ «Կ՛ամբաստանե՛մ»։ Հին օրերուն, Ցուսիկ Կաթողիկոս, Լուսաւորչի թոռը, արգիլած էր Տիրան Թագաւորին մուտքը եկեղեցի, քանի որ անոր ձեռքը թաթխըւած էր անմեղներու արիւնին։

***

Ահա փոքր ցուցափեղկ մը ազգային արդի բարքերու՝ ներկայացուած թափչեայ ափսէի վրայ․–

– Հայաստան – Սփիւռք Բ. Համաժողովի օրերուն, Արմենիա հիւրանոցը դարձած էր փեթակ։ Առիթով մը մտայ հոն հարցումի մը համար։ Պատասխանը տրուեցաւ Շէյքսփիրի լեզուով։ Անգլերէնի անգիտակ ձեւանալով, կրկնեցի հարցումս․ պաշտօնեան դարձեալ փոխադարձեց օտար լեզուով։ Անձնական յոխորտա՞նք, թէ վերէն տրուած պատուէր՝ եւրոպական մթնոլորտ ստեղծելու մարմաջով։ Եթէ հայերէնի անտեսումը կը կատարուէր անձի մը կողմէ, ի՞նչ ըսել Հանրապետութեան հրապարակի կարգ ու սարքին մասին, ուր շարուած են կարգ մը նախարարութիւններ՝ Կապի եւ Տրանսպորտի, նաեւ Ֆինանսների եւ էկոնոմիկայի, դիմացը՝ էներգիայի Մինիստրութիւն։ Լեզուական Արշակաւան՝ անկախութեան 15ամեակի սեմին, երկրի մը մէջ որ ունեցած է Աճառեան եւ Մալխասեան…

Զորն ասեմ, զորն…

– Պելժիոյ Փլաման շրջանին մէջ, հայաստանցի զոյգ մը կը գանգատի, որ առաջին զաւկի ծնունդէն ետք փորձած են նոր բնակարան ունենալ, բայց մերժուած են, երբ տանտէրը իմացած է դիմողին հայ ըլլալը։ Ազգային արժանապատուութեան ուղղուած մահազդ մը չէ՞ այս։ Ցերիւրանք չէ պատմածս։ Շէյքսփիր պիտի ըսէր․ «Թող թուրք ըլլամ եթէ կը ստեմ»։ Երանի՛ սուտ ըլլար, երանի՛…

– Այս տարի Երեւան կը գտնուէի Մայիսին։ Հասնելուս յաջորդ օրը, ճամբան տեսայ մարդ մը, որուն ծանօթացած էի նախորդ այցիս։ Ըսաւ թէ վաղը պիտի տօնէր միակ զաւկին ծննդեան տարեդարձը։ Ուղղակի ապշեցայ, քանի որ անցեալ տարի Սեպտեմբերին էի եկած եւ ան դարձեալ յայտարարած էր նոյն զաւկին տարեդարձը։ Շատ թափանցիկ էր դիտաւորութիւնը։ Հոգեւորներու քարոզած երկրորդ ծնունդը չէր իրը։

– Հայաստանի մէջ, հարուստներու կողքին կայ ստուար բազմութիւնը չքաւորներու։ Այս վերջիններէն գիտէի դեռատի կին մը, որուն մայրը կը գտնուէր հիւանդանոցը։ Ցայտնեց թէ իրենց թաղապետը պաշտօն ունէր Սփիւռքէն եկած օժանդակութիւնը բաշխելու, առ որ անկ է։ Իմ ներկայութեանս հեռաձայնեց անոր եւ խնդրեց… հազար դրամ (նուազ քան 2 Եւրօ)։ Հաւատացէք որ մերժուեցաւ։ Այս պատահարը պատմեցի մէկու մը, որ նիւթական փայլուն վիճակի մէջ կը գտնուէր։ Սկսաւ ծխել անայլայլ։ Երբ դիտել տուի վնասը ծխախոտին, պատասխանեց․ «Խորապէս ցնցուեցի քու պատմածէդ․ ծխում եմ որ հանգստացնեմ ներվերս»։ Բայց ձեռքը չտարաւ գրպանը։ Կը սպասէի որ թաշկինակ տանէր աչքերուն՝ լսելով ախտաննման խրճիթներէ ժայթքող հառաչներ․ զուր ակնկալութիւն։ Մէջս խորան մը քանդուեցաւ։

– Խոր Վիրապէն քիչ մը անդին, մօտիկը Վետիի, կը տարածուին Արարատ քաղաքն ու գիւղը։ Առաջինին միակ ունեցածը կրաշիւսի գործատունն է, իսկ երկրորդինը՝ Վազգէն Սարգսեանի տուն-թանգարանը։ Հոն չկան սինեմա, ակումբ, ոչ իսկ բաւարար գբօսայգի։ Տարին անգամ մը, Սուսաննա Սաֆարեանը (ծնունդ այդ շրջանի) երգահանդէս կը շնորհէ ժողովուրդին։ Հանդիպեցայ Լեւոնիկ անունով մարդու մը, որ դարձած էր համակ ցասում․ «Ամօ՛թ որ այս քաղաքին անունը Արարատ են դրած»։ Դատապարտե՞լ… Ցայտնեց թէ իր տղան, ամուսնութենէն տասնամեակ մը ետք, բախտասորուած էր զաւակով․ բայց հիմա առանձին մեկնած էր Ռուսիա, աշխատանքի։ Երբեմնի Պոլսոյ խաներու պանդուխտներուն կրկնօրինակը։

(Մնացեալը յաջորդով)

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆԻ «ԲԱՆԹԱԼՈՆԸ»Ը

Միքայէլ Կիւրճեանին ղրկուած նամակին մէջ Երուանդ Օտեան հոսկէ հոնկէ կը հպի բազմաթիւ խնդիրներու, եւ այդ խնդիրներէն ոմանց մասին կ՛արտայայտուի լուրջ գրագէտի հանգամանքով, ոմանց մասին ալ կը գործածէ իր երգիծաբանի գրիչը։ Այսպէս կամ այնպէս, կը հանդիպինք տողերու որոնք մեզի կը բացատրեն թէ ինչպիսի պայմաններու մէջ կ՛ապրէին մեր նշանաւոր գրագէտները եւ թէ ինչպիսի հաշիւներ ընելու ստիպողութեան տակ կը մնային յաճախ։ Կարդանք սա քանի մը տողերը․–

«Հոս եկած միջոցիս խնդրեցի քեզմէ, որ սա բառարանս ղրկես, ականջ չկախեցիր, եւ սակայն երբեմն շատ պէտք կ՛ունենամ կոր։ Արդեօք կարելի չէ՞, որ այս նամակս ստանալուդ բոսթային յանձնես, եթէ կ՛ուզես վրայի կողքերը հանէ՛, մէջտեղէն երկուքի բաժնէ եւ երկու ծրար ընելով ղրկէ, այդ կերպով բոսթայի ծախքը շատ քիչ բան կ՛ըլլայ, միայն թէ թերթերէն չպակսի եւ ծրարները խնամով պատես հաստ թուղթի մէջ եւ վրայէն չուանով կապես, որպէսզի ճամբան չտարտղնի»։

Անհաւատալի տողե՛ր։ Մարդ իսկապէս հարց կուտայ թէ Օտեան հո՞ս ալ երգիծանք կ՛ընէ արդեօք, իր բարեկամին դըրամասիրութի՞ւնը կը ձաղկէ, թէ ոչ լուրջ է եւ իսկապէս հաշուած է թէ իր բարեկամը թղթատարական ծախսի կարեւոր խընայողութիւն կրնայ իրականացնել բառարանը երկուքի բաժնելով եւ երկու անջատ ծրարներու մէջ ղրկելով։ Օտեան ի՞նչպէս կը հանդուրժէ որ իրեն այնքան պիտանի բառարանի մը կողքը փրցուի, մնացեալն ալ երկուքի բաժնուի։

Կայ նաեւ լեզուի հարց մը, զոր անցողակի կերպով կ՛արժէր մատնանշել։ Այդ շրջանի մեր նշանաւոր գրողներուն նամակաները մեզի ցոյց կուտան թէ ամէնէն մաքրակրօն գրագէտն անգամ իր նամակներուն մէջ կրնայ գործածել ոչ-գրական խօսակցական լեզու մը, կրնայ անհոգութիւն ցուցաբերել լեզուի մաքրութեան նկատմամբ, մանաւանդ լատինական տառերու գործածութեամբ կը դիմէ ֆրանսերէն բառերու։ Ռուբէն Սեւակէն մինչեւ Օտեան, Արշակ Չօպանեանէն մինչեւ Վահան Թէքէեանէն մինչեւ Շահան Շահնուր, ամէնէն երեւելի գրագէտներու նամակներուն մէջ լեզուական անփութութիւներու ու կաղացումներու կողքին յաճախակի կերպով կը հանդիպինք նաեւ ֆրանսերէն բառերու, անպայման լատինական տառերով գրուած։

Լեզուական մաքրութեան հարցը իսկապէս հետաքրքրական է։ Վերը տեսանք արդէն որ Օտեան գրած է հետեւեալը․ «(Այդ բառարանին) երբեմն շատ պէտք կ՛ունենամ կոր»։ Այս "կոր"ը Օտեանի հերոսներուն խօսակցութեան մէջ ալ դըրուած է յաճախ, բայց ատիկա դրուած է որպէս ռամիկ խօսակցական լեզուի գոյն ու ճաշակ։ Իսկ մաքուր գրականութեան մէջ "կոր" կը վտարուէր հրապարակէն։ Այստեղ կարելի է առարկել ըսելով որ անցեալ դարասկիզբին մեր Արեւմտահայերէնը մեր այս գրագէտներէն շատերուն շնորհիւ տակաւ կը տարուէր կատարելութեան, հետզհետէ կը կատարելագործուէր, բայց շատերու լեզուն տակաւին չէր բիւրեղացած։ Ասիկա ճիշդ է։ Բայց այդ շատերը աւելի մաքրակրօն կ՛երեւէին իրենց գրականութեան մէջ, քան թէ իրենց նամակներուն մէջ։ Ինչո՞ւ արդեօք իրենց

նամակներուն մէջ ալ ցոյց չեն տար նոյն բծախնդրութիւնը: Երկու պատասխան կրնանք ունենալ աչքի առջեւ: Կամ խմբագիրները որոշ սրբագրութիւններ կ'ընէին անոնց հրատարակած գործերուն լեզուին մէջ, եւ կամ՝ մեր սիրելի գրագէտները իրենց նամակներուն մէջ սենեկազգեստ եւ մուճակ կը հագնէին, այսինքն սենեակի հանգստութիւնը կը նախընտրէին:

Գալով ֆրանսերէն բառերու գործածութեան, ասիկա հասկնալի է: Մեր այդ շրջանի գրագէտները մեծամասնութեամբ ֆրանսերէն գիտէին, ֆրանսական մշակոյթով թրծուած էին: Անոնք որոնք Պոլիս կ'ապրէին, արդէն ֆրանսերէնի օտար չէին: Իսկ այն միւսները որոնք Եւրոպայի մէջ կամ օտար ափեր կ'ապրէին, ֆրանսերէնով կը շնչէին ամէն օր:

Երուանդ Օտեան իր վերոյիշեալ նամակին մէջ Միքայէլ Կիւրճեանին կը գրէ հետեւեալը.–

«Շնորհաւորութիւններ այն երեք ոտանաւորներուն համար որոնք երեւցան «Ազատ Բեմ»ի մէջ: Կ'ենթադրեմ որ երեքն ալ քու գրածներդ են: Բայց արդէն ո՞վ կայ Եգիպտոս, որ այդքան esprit, այդքան ironie, այդքան verve ունենայ»: Օտեան այստեղ չի գործածեր սրամտութիւն, ծաղրանք կամ եռանդ բառերը, այլ կը գործածէ անոնց ֆրանսերէնները: Եւ այս երեւոյթը շատ տարածուն է շրջանի նամակագիրներուն մօտ, որոնց համար բնականաբար անգլերէն լեզուն լեզու մըն է որ տակաւին գոյութիւն չունի:

Ամէն պարագայի, որքան ալ ֆրանսերէն լեզուին հետ եղբայրացած ըլլան, շրջանի գրագէտները կրցած են երթալ մինչեւ Հնդկաստան ու կրցած են Պոմպէյի մէջ նստած՝ հայ գրականութեան ծառայել: Օտեան Միքայէլ Կիւրճեանի ուղղեալ իր նամակը կը վերջացնէ սա զուարթ, բայց մտածել տուող տողերով.

«Իմ գալուս մասին հաւանական է որ կարենամ որոշ բան մը գրել երկու շաբթէն: Նախապէլացումը ունիմ, թէ կազանդը միասին պիտի ընենք: Շատ աղուոր բան կ'ըլլայ, եթէ կարենանք ճիշդ անցած տարուան պէս քու տունդ գլուխ գլխի գտնուիլ կաղանդի գիշերը, բատըրմայի չերտերու եւ քանի մը գինիի շիշերու միջեւ, ճիշդ անցած տարուան պէս, միայն թէ բանթալոնս մաղթենք որ եռեւէն պատռուած չըլլայ ճիշդ անցած տարուան պէս: Ուրեմն ցտեսութիւն ու բիւր համբոյր»:

Ռ. Հ.

ԱԼՊՈՄԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԵՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

«Հայաստանեան հանդիպումներ» ալպոմէն(*) Կ. Պաքալեանի ու Լ. Կինամարի, նաեւ Գրոֆ Տէվիսի լուսանկարներով ցուցահանդէս մը տեղի կ'ունենայ Սեպտ. 14-30, Փարիզի Ա. Թաղամասի «Իթինէրէր» գրատան(**) մէջ:

Բացումը՝ Սեպտեմբեր 14, ժամը 18-ին. ձօնագրութիւն -Հայաստանեան հանդիպումներ հատորին, ըմպելիք, երաժշտութիւն:

(*) Հրատարակիչ «Իթինէրէր»:
(**) 60 rue Saint-Honoré — Paris 1er
Tél. : 01. 42. 36. 12. 63
www.itineraires@itineraires.com

«ԾԻԾԱՂՈՒՄ ԵՆ ՎԱՆԵՑԻՆԵՐԸ»

ՀԱՏՈՐԷՆ

Աղջիկը, որ սիրած տղայից մի յարկ վեր է ապրում, մի օր ասում է, որ երբ տնեցիները տանը չլինեն, ինքը մի կոպեկ կը գցի տղայենց պատշգամը, եւ եթէ վերջինը զնգոցը լսի, թող վերեւ բարձրանայ:

Տղան պատշգամբում զնգոց է լսում եւ սկսում է կոպեկը փնտռել: Աղջիկը վերեւից կանչում է.

– Դէ, ո՞ւր մնացիր:

– Կոպեկն եմ ման գալիս, պատասխանում է տղան:

– Ես, հօ յիմար չեմ, կոպեկը թելով կապել էի, յետոյ էլի վերեւ քաշեցի:

⁂

Գիւմրեցի Օնիկը մօտենում է վանեցի Տիգրանին եւ ասում, որ նա իրեն պարտք է 1.000 տոլար:

– Մի պահ սպասի, Օնիկ, պատասխանում է նա, – Յովակիմ Գալոյեան՝ ջնջած ի, Պետրոս Պօղոսեան՝ ջնջած ի, գիւմրեցի Օնիկ 1.000 տոլար: Ճիշդ ի, տղայ, շուտով պարտքս կը տամ:

Անցնում է մի քանի ամիս, բայց վանեցին պարտքը տալու մասին քիչ է մտածում: Օնիկը կրկին յիշեցնում է այդ մասին.

– Օնիկ, մի պահ սպասի. Յովակիմ Գալոյեան՝ ջնջած ի, Պետրոս Պօղոսեան՝ ջնջած ի, գիւմրեցի Օնիկ՝ 1.000 տոլար: Հա, տղայ, շուտով կը տամ պարտքս, էլի:

Նորից անցնում են ամիսներ եւ ոչ մի նշան պարտքը վերադարձնելու մասին: Օնիկը նորից է դիմում Տիգրանին.

– Ախր, Տիգրան ջան, պարտքդ մնաց, է՞:

– Օնիկ տղայ, մի պահ սպասէ, – ասում է նա, գրպանից հանում է ցուցակը եւ կարդում.

– Յովակիմ Գալոյեան՝ անուն ջնջած ի, Պետրոս Պօղոսեան՝ անուն ջնջած ի... գիւմրեցի Օնիկ հազար տոլար: Ճիշդ ի տղայ, պարտք եմ: Շուտով կը վերադարձնեմ:

– Դէ, հոգիս հանեցիր, կը վերադարձնեմ, հա կը վերադարձնեմ: Բա ո՞ւր է, որ չես վերադարձնում:

– Տղայ, Օնիկ, չզզվեցնես: Էնպէս չանես, որ քո անունն էլ ջնջեմ:

2001 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 11-Ի ԹԵՐԱՀԱՒԱՏՆԵՐԸ

2001 Սեպտ. 11ի Նիւ Եորքի զոյգ երկնաքերներուն դէմ գործուած ահաբեկչութեան 5րդ տարեդարձին առթիւ նիւթը կրկին այժմէականացած է: Աշխարհի ամէն կողմի լրատուները զանազան ձեւերով կ'անդրադառնան տեղի ունեցածին, շեշտելով անոր ոճրային բնոյթը, սարսափը, եւլն.: Բնականաբար խստագոյն դատապարտումի մը թիրախ կ'ըլլայ հեղինակ նկատուած ալ-Քաիտան որպէս ոճրագործ կազմակերպութիւն: Բայց ինչպէս յաճախ կը պատահի, յամառօրէն կատարուած կրկնութիւնը սպասուածին հակառակ հակազդեցութիւնն ալ կը ստեղծէ: Ու կ'աւելնայ թիւը անոնց որոնք հինգ տարի ետք առնուազն հարցականներով կը մօտենան ներկայացուած պաշտօնական թեզին: Կայ խումբ մըն ալ որ այդ թեզին մէջ ոչինչ տրամաբանական, հետեւաբար ընդունելի կը գտնէ ու կը պնդէ իր տեսակէտին վրայ:

Ասոնցմէ մէկն է Նիւ Եորքցի 22 տարեկան շարժանկարիչ մը՝ Տ. Աւերի: Ան կը յայտարարէ թէ 2001 Սեպտ. 11ի առաւօտուն ոչ մէկ ահաբեկիչ ճամբէն շեղելու մղեց 93 թիւ թռիչքին օդանաւը որուն ճամբորդներէն ոչ մէկը հերոսական դիմադրութիւն ցոյց տուաւ: Երկնաքերները թիրախ առած յարձակումը յատուկ նպատակ ունէր. ձեռք անցընել 160 միլիառ արժէքով ձուլածոյ ոսկին որ պահուած էր շէնքերուն հիմերուն մէջ: Ինչ կը վերաբերի Փենթակոնին վրայ յարձակումին, ան կատարուած էր ոչ թէ Պօյինկով մը, այլ հրթիռով մը: Երբ հարց կը տրուի թէ որո՛ւն գործն էին այդ բոլորը, Աւերի կը պատասխանէ. «Ամերիկեան կառավարութեան, մասնաւորաբար մեր փոխ նախագահ Տ. Չէնէի»:

Այս թեզը 2005 Ապրիլէն ի վեր տեղ ունի համացանցին վրայ, վաւերագրականի մը ձեւով ու մինչեւ այսօր միլիոնաւոր հոգի դիտած է զայն: Ամերիկեան համացանցի թերթ մը անդրադառնալով երեւոյթին, գրած է թէ ոչ միայն 2001 Սեպտեմբերի ահաբեկչութիւնը կորսնցուցած է անհաւատալիի բնոյթը, այլեւ հինգ տարուան ընթացքին Ամերիկացիները աւելի ու աւելի վերապահ դարձած են, աւելի հակում ցոյց տալով իրենց մեկնաբանութեամբ մօտենալու պատահածին:

Այս հակումին մէջ զգալի է պաշտօնական տեսակէտին հանդէպ կասկածը: Այդ կասկածին տէրերը «Իրականութիւնը Սեպտեմբեր 11ի մասին» մկրտուած շարժում մըն ալ ստեղծած են ու համագումարով մը քով քովի եկած անցեալ Յունիսի սկիզբը: Հոն տիրող համոզումը եղած է այն որ ահաբեկչական այդ արարքին ետին պահուած է ամերիկեան կառավարութիւնը: Այս հաւատքը բաժնողները բազմազան զանգուած մըն են. անոնց մէջ կան տանտիկիններ, ուսանողներ, փիցցա ծախողներ, բայց նաեւ դասախօսներ, ճարտարապետներ, մինչեւ իսկ ԱՄՆ-ու Ծերակոյտի նախկին թեկնածու մը:

Մամուլը արձագանգելով անոնց տեսակէտին, առնուազն դիտել կու տայ որ որքան ալ դժուար հիմնաւորելի ըլլայ ան, կարելի չէ անտեսել կէս միլիոն հոգիի հաւատքը որ զիրենք մղած է հինգ տարի ետքն ալ պաշտօնապէս քով քովի գալու, պաշտպանելու համար անպաշտպանելի նկատուած թեզ մը:

ՔԱՂՀԱՆ

ԱՆՑՈՒԿԸ - ՄՈՌՑՈՒԿ

Բժ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Այս տեղէն ներս կը մտնայ ու չի մըտնար հաւատուրացը, կը սկսի կարգ մը տգեղ խօսքեր բերնէն հանել հայ կրօնին դէմ, եւ իր թեւերն ալ բանալով սոսկալի հայհոյութիւններով՝ «այս նշանները ի՞նչ գործ ունին հոս» կ'ըսէ, մորթին վրայ կիտկիտուած սաղիմական պատկերին համար: Տաճկցած երբեմնի Հայուն անարգական հայհոյութիւններուն անտարբեր չեն մնար հեռուն նստող Հայերը, որոնց մէջէն Քիւրքճի Թագւորի տղայ կոչուածը կ'ելլայ դուրս եւ մօտակայ մսավաճառին քովէն սուր դանակ մը առած, կը դառնայ, կը յարձակի չանորդի տաճկըցածին վրայ եւ կ'ուզէ անոր թեւը կտրել, մինչ ուրիշներ վրայ կը հասնին, չեն թողուր, բայց դարձեալ յարձակողը կը յաջողի մեծ վէրք մը բանալ Հաճի Բէքուքէրին թեւին վրայ եւ զայն արիւնլուայ դուրս նետել գինետունէն:

Վիրաւորը փողոցին մէջ շունի պէս ոռնալ կը սկսի, կը պոռայ կը կանչէ, որուն արձագանգէն կը հասնին զապթիէներ (ոստիկան) կը վերցնեն կը տանեն զայն իր տունը. միեւնոյն պահուն կը ձերբակալեն Քիւրքճի Թագւորին տղան, որ փախուստի ճամբան կ'ուզէր բռնել:

Հետեւեալ առտու եղելութեան լուրը տարածուած էր ամէն կողմ ու մենք դըպրոց մտնալէ յետոյ, հոն լսեցինք մանրամասնութիւնները, զորս պատմեց մեր կառավարիչը եւ ուզեց որ աշակերտներս միաբերան "Տէր ողորմեա" երգէինք, "Բանտարկելոց ազատութիւն" գոչէինք, որպէս զի վիրաւորուածը չատտկէր, եւ Հաճի Թագւորին տղան ազատ արձակուէր: Կ'ենթադրեմ, թէ 1973ի վերջերն էինք, երբ այս պատահարը տեղի ունեցաւ. բէքուքէռ տաճիկը չատտկեցաւ, բայց Քիւրքճի (մուշտակավաճառ) Թագւորին տղան երկու տարի բանտ մնաց, յետոյ Սուլթանական փոփոխութեան ժամանակ ներման արժանացաւ. տաճկցածն ալ ուրիշ անգամ բնա՛ւ ոտք չդրաւ Սելամսըզ, ուր անկասկած չարաչար պիտի ծեծուէր Չըրհանալըր հայ կտրիճներէն, որոնք ծայր աստիճան նախանձախնդիր էին իրենց մայրենի կրօնքին:

Սոյն եղելութիւնները չարագրած այս պահուս, միտքս կ'իյնայ, որ ցուրտ մը երբ ճաշի նստած էինք, դուռներնիս զարնուեցաւ, հայրս ելաւ բացաւ. ներս մտաւ մէկը որ հօրմէս խնդրեց, որ «շիշ մը տղրուկ հետը առնելով, շուտով գայ Փափազեան Մկրտիչ ամիրային տունը. փեսան ծանր հիւանդ է, քովը բժիշկներ կան քիթին մէջ տղրուկ կ'ուզեն փակցնել»: Հայրս ճաշը կիսատ թողլով, ելաւ գնաց իր խանութը, ուրկէ տղրուկները քիթի յատուկ կորբերան շինուած շիշին մէջ դնելով կ'երթայ ամիրային տունը եւ բըժիշկներուն ներկայութեանը եւ անոնց հրահանգին համեմատ, տղրուկները կը փակցնէ հիւանդին քիթերուն մէջ:

Երեկոյին երբ հայրս տուն եկաւ, իրեն հարցուց մայրս, թէ ի՞նչպէս էր Մկրտիչ ամիրային փեսան. հայրս ալ պատասխան տուաւ ըսելով՝ «Լսուած բան չէ ատանկ հիւանդի մը քիթին մէջ տղրուկ դնելը, ատով արիւնը վեր կը քաշուի, վախնամ չազատի, մե՛ղք, ի՛նչ գեղեցիկ կտրիճ մ'էր հիւանդը»:

Եւ արդարեւ՝ նոյն գիշերն իսկ գոյժ տարածուեցաւ, թէ Փափազեան Գէորգ ամիրային փեսան հոգին աւանդեր է:

Գարակէօզեան Կարապետ երեւելի վաճառականն է մեռնողը. այն որ գիշեր մը, դեռ շատ չըներ, Ազիզիէ թատրոնին օթեակը նստած էր կնոջը հետ եւ "Շինականք"ին համար ծրարիկ մը ելաւ նետեց դէպի երգիչ Ուշտունին եւ երգչուհի Օր. Հրաչեան:

Չորեքշաբթի գիշերուան մէջ պատահած էր այս մահը, որոշուեր էր, որ յուղարկաւորութիւնը կատարուի Կիրակի օր, որով՝ հանգուցեալին մարմինը, մինչեւ այդ օրը պահուելու համար, փոխադրեր էին Ս. Խաչի եկեղեցւոյն խորանին ետեւը գտնուած պարտէզը:

Երբ ես այդ փոխադրութեան ձայնը առի, հետաքրքրուեցայ, ու դպրոցէն ելած ատենս ուղղակի գացի Ս. Խաչի սոյն պարտէզը, ու անոր երկաթեայ վանդակաւոր դուռէն ներս գաղտագողի սպրդեցայ, յառաջացայ մեռելին քովը եւ տեսայ որ՝ ժամկոչները սառի խոշոր-խոշոր կըտորներով կը ծածկէին մարմինը համակ: Դեռ աչքիս առաջ կ'երեւակայեմ Գարակէօզեան Կարապետի յաղթ իրանը, որ ըսպիտակ սաւաններով պատանքուած էր. դէմքը անմօրուս, մաքուր ածիլուած փոքրիկ սեւ պեխեր որոնց ներքեւ շրթունքը ժպիտի մը մէջ սառած էին, աչքերը փակ՝ իբրեւ խաղաղիկ քունով նիրհողի նման:

Որոշուած Կիրակին յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ արտասովոր շքեղութեամբ. Վարժապետեան Ներսէս Պատրիարք յատուկ պատարագ մատոյց ննջեցեալին հոգւոյն համար, եւ մեռելական արարողութիւններէն վերջ խօսեցաւ ազանչելի դամբանական մը, բնաբան ունենալով՝ «Եւ արտասուեաց Յիսուս» խորհրդաւոր պարբերութիւնը Աւետարանին:

Թուելով Թուեց Կարապետ Գարակէօզեանի ընտիր ձիրքերը, եւրոպական կրթութիւնը, ազգասիրական ոգին, իբր վաճառական ունեցած մեծ պատուաւորութիւնը, եւ Եւրոպայի մէջ հանած յոյժ գովելի համբաւը.. լալով ողբաց անոր վաղաժամ մահը, զոր հայ ազգին համար խիստ մեծ կորուստ մը համարեց ու վերջացուց իւր պերճիմաստ դամբանականը, մաղթելով որ անոր մատաղատի թողած որբերը ըլլային ապագայ նշանաւոր անհատներ:

Ս. Խաչի ընդարձակ տաճարը շատ նեղ կուգար, հայ եւ օտարազգի յուղարկաւոր բազմութեան. յուզիչ էին մեռելական արարողութիւնները, որոնց նախագահեց պատրիարքը շուրջն ունենալով վեց եպիսկոպոս, 12 վարդապետ, 50 հատ քահանայ, եւ հարիւրի չափ ընտիր դպիրներ, եւ այս պատկառազդեցիկ տխուր արարողութեան կարգադիրն էր, Գուզկունճուքի եկեղեցւոյն աւագ երէց՝ Տէր Գրիգորի որդին՝ Սեթեան Տէր Կարապետը, եղբօրորդին՝ Յովհաննէս Եպսկ. Սեթեանի:

(Շար. 68)

(Շար. Ա. էջէն)

ապահովութեան մարզերը Համասի յաղթանակէն ի վեր: Միւս կողմէ, Գազայի վիճակն ալ ծանր է եւ անիշխանութիւն կը տիրէ Իսրայէլի հրաժարումէն ի վեր:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ կը շարունակէ պառակտուած պատկեր մը պարզել, քանի վերջնական ընտրութենէն քիչ առաջ, թեկնածութեան թեկնածուներէն ոչ մէկը քաշուելու միտք ունի եւ տեղը ձգելու Սեկոլէն Ռուայալի: Սեպտեմբեր 10ին, թէ՛ Ճէք Լանկ, թէ Ստրոս-Քահն յայտարարեցին որ «մինչեւ ծայրը պիտի երթան»: Նոյն օրը, Լէթայի մէջ (Ֆինիսթէրի նահանգ) Սեկոլէն Ռուայալ միջադէպի մը առիթ տուաւ Վարդի օրուան առթիւ, երիտասարդ ընկերվարական պարմանուհիի մը հետ: Սեկոլէն Ռուայալ արդէն շատ սիրուած չէ երիտասարդներու մօտ, որովհետեւ մերժած էր հանդիպում մը: Այս անգամ, Նոլվէն, 23 տարեկան, փորձած էր հարցում մը ուղղել եւ կոպտօրէն տեղը դրուած էր Սեկոլէն Ռուայալի կողմէ եւ ենթական նուաստացումի զգացում մը ունեցած որ այդպէս վարուին իրեն հետ, հրապարակաւ: Նոլվէն, որ -ակամայ- խորհրդանիշ մը պիտի դառնայ, հարցապնդել փորձած էր Ս. Ռուայալը աջ – ձախ մօտեցումներու շուրջ, գլխաւորաբար դպրոցական գարթին եւ 35 ժամերու մասին ու Ս. Ռուայալ շատ կոպիտ պատասխան տուած էր՝ «Խօսէ՛, պէտք չունիս քովդ գտնուող տղայէն հրաման առնելու», եւլն., եւլն.: Յաջորդ օրը, Ս. Ռուայալ երկու անգամ հեռաձայնած էր աղջկան, ձեւով մը ներողութիւն խնդրելու համար, աւելցնելով որ «աւելի կ'արժէ քան այն հարցումը որ իրեն ընել տուած էին»: Արդարեւ, Ս. Ռուայալի համար, աղջիկը «բանբեր» մըն էր ուրիշներու: Ամէն պարագայի մէջ, Ս. Ռուայալ մեծ համակրութիւն կը վայելէ Իտալիոյ ընկերվարականներուն մօտ եւ Ունիթայի տօնին, որուն ներկայ եղած է, բոլորին «քուէ»ին արժանացած է:

ՇԻՐԱՔ Ն. Սարքոզին կը պաշտպանէ, որքան ալ տարօրինակ թուի: Արդարեւ, ընկերվարականները դիտողութիւն ըրած էին որ Ֆրանսայի հարկատուներուն դրամով Սարքոզի Ամերիկա կ'երթայ եւ Շիրաք օգնութեան հասած էր, ճշդելով որ ինք է որ Սարքոզին ԱՄՆ ղրկած է, ուղէկցի Ֆրանսան ներկայացնէ Սեպտ. 11ի ոգեկոչման արարողութիւններուն: Տեղւոյն վրայ, Սարքոզի ապահովութիւն տուած է նաեւ Իսրայէլի հրեայ համայնքին, որ հակահրէութիւն չկայ Ֆրանսայի մէջ: Կ'ընդունի սակայն, որ հակահրեայ արարքներ կան եւ պայքար կը տարուի անոնց դէմ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՆԻՍ.– Պ. Պ. Ճեզվէճի 250 Եւրօ:

***

ԷՖԻՆԷ.– Պ. Հ. Տէր-Յարութիւնեան 50 Եւրօ:

ԽԱՉՎԵՐԱՑ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Սեպտեմբեր 17

Տօն Վերացման – Փառաւորման
Սրբոյ Խաչին
Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին:

Կէսօրէն ետք ժամը 4ին, կը կատարուի Խաչվերացի Մեծահանդէս Թափօր – Անդաստան:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Սեպտեմբեր 18

Յիշատակ Մեռելոց

Այսօր կը կատարուի Հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն Ննջեցելոց:

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Սեպտեմբեր 17

Տօն է Խաչվերացի

Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի փոխանորդ
Լիոնի եւ Ռոն Ալփի Հայոց

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Սեպտեմբեր 18

Մեռելոց

Հոգեհանգիստ ժամը 11ին:

***

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Սեպտեբեր 17

Պատարագ՝ ժամը 10ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Հոգեւոր Հովիւ
Հայր. Պատուիրակի փոխանորդ
Ֆրանսայի Հայոց

Rentrée Scolaire

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Année Scolaire 2006-2007

Dates et lieux des inscriptions et les personnes responsables :

— PARIS: Samedi 16 septembre;
MCA - 17 rue Bleue — 75009 Paris
● Alice SONGUT : 06 03 33 06 70
01 42 46 88 36 (samedi ap.-midi)

— SEVRAN-LIVRY: Samedi 16 septembre à 14 heures
CBAF - 17 rue Charles Péguy —
93190 Livry-Gargan
● Madeleine PAPAZIAN
01 43 83 87 68

— GRENOBLE: Début octobre
40 avenue Ambroise Croizat —
38400 St Martin d'Hères
● Nicole SABOUNDJIAN
06 85 32 50 13

— ST MAURICE-DE-BEYNOST : Samedi 16 septembre de 10h à 12h
Centre Culturel Jacques Brel —
Place d'Arménie —
01700 St Maurice-de-Baynost
● Hovanes JELOYAN
04 78 55 42 60

— VIENNE : Samedi 16 septembre à 14 heures
MCA - 9 rue du Cirque —
38200 Vienne
● MCA : 04 74 53 43 80

— MARSEILLE : Mercredi 4 octobre à 14 heures
MAJC - 12-14 rue Saint-Bazile —
13001 Marseille
● Denise GABRIELIAN
04 91 77 61 66 (le soir).

***

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
Section «SEVAN» de Vienne

Rentrée scolaire : samedi 16 septembre de 14h à 17h : Dans les locaux de la Maison de la Culture Arménienne de Vienne.

● De 5 à 12 ans : Cours d'arménien «apprentissage de la langue sur outils informatiques»; danses folkloriques, chants...

● A partir de la 4ème et jusqu'en terminale, préparation pour les épreuves d'arménien du Baccalauréat.

Renseignements : Tél. : 04 74 53 25 91

□

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Լիոն – Վիլէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղը խոստ կը յանձնարարէ ձեզ վերապահել ձեր 44րդ շաբաթը, հաճելի ճամբորդութեան մը:

Մանրամասնութիւններ յետագային:

ՇԱՒԻԼ

Շաւիլի «Լեւոն Շանթ» միօրեայ դպրոցի վերամուտը տեղի կ'ունենայ Չորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 13ին, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ: Դասերը բաց են ամէն տարիքի եւ ամէն մակարդակի աշակերտներուն առջեւ:

Արձանագրութիւններուն համար ներկայանալ տեղւոյն վրայ, Սեպտեմբեր 13-ին կամ հեռաձայնել հետեւեալ թիւին՝
01. 47. 09. 23. 18
6 rue Père Komitas
92370 Chaville

ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ – ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ
2006 – 2007
ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ՎԵՐԱՄՈՒՏԸ

Կիրակի, Հոկտեմբեր 1ին:

Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Հայոց Առաջնորդ Գիւտ Արք. Նագգաշեանի տնօրէնութեամբ կը վերսկսին Մայր Տաճարի Կիրակնօրեայ Կրօնական դաստիարակութեան դասընթացքները
«Նուրհան Ֆրէնկեան»
սրահին մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 1, ժամը 10էն սկսեալ:

Նոր ժամանակներու այս հանգրուանին, կոչ կ'ուղղենք մեր բոլոր բարեպաշտ եւ նախանձախնդիր ընտանիքներուն, կարեւորութեամբ նկատի ունենալ եւ փութալ առաջնորդել իրենց զաւակները կրօնական դաստիարակութեան, պատրաստելու զիրենք եկեղեցւոյ կենդանի եւ կենդանացնող անդամակցութեան, վասն մխիթարութեան հայկական բարեպաշտութեան և յաւերժ անսասանութեան Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ:

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ

Ս. ՄԵՍՐՈՊ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

ԼՈՅՍ ԵՒ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԱԿԱՆ – ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

Հինգշաբթի, Սեպտեմբեր 21,
ժամը 20.30ին
ԹԻՖԼԻՍԵՑԻ ՆԵՂՃԱԿԱՏ ԿԻՆՏՕՆ,
ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆՆ
ՈՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ
եւ
ԼԵՒ ԿԱՄՍԱՐԻ ՕՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Կը ներկայացնեն՝
ԼԻԼԻԹ ՍԻՄՈՆԵԱՆ
եւ ԿԱՐԷՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

-Մուտքը ազատ է-

10 bis rue Thouin — Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge

Cérémonies Jubilaires

instituée à l'aube des déportations de son peuple et des déplacements de ses fidèles en France,
La Paroisse Arménienne Catholique Saint Grégoire l'Illuminateur de Marseille sous la Présidence de son Ordinaire Evêque, Mgr Grégoire GHABROYAN
vous invite à participer aux
CEREMONIES JUBILAIRES
qui auront lieu
le Dimanche 24 septembre à partir de 10 heures
à l'occasion du 80ème anniversaire de son institution
et du 20ème anniversaire de la rénovation de léglise
et de l'inauguration de son Centre culturel.
Le programme du jour débutera par la **Divine Liturgie** que célébrera **Mgr Ghabroyan.**
La messe sera suivie d'un programme spécialement conçu à cette occasion ainsi que d'un repas paroissial.

— Accès libre —

Réservations obligatoires avant le **19 septembre:**
Tél.: 04. 91. 48. 19. 60/06. 63. 04 93. 81
Fax: 04. 91. 94. 54. 20
e-mail: paroissearmenienne@wanadoo.fr

Association "MACHTOTZ"
Pour la Défense de la Langue Arménienne

Rentrée de l'année scolaire 2006/07

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien
L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian avec sa METHODE AUDIOVISUELLE
23 SEPTEMBRE 2006 — 27 JANVIER 2007: Stage de 50 heures le samedi matin de 9h à 12h à Paris (Absentéisme exclu)

2) cours de 2e, 3e, et 4e niveaux

23 SEPTEMBRE 2006 — FIN JUIN 2007
le samedi entre 12h et 15h à Paris
Les nouveaux élèves sont acceptés à ces cours après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre Manuel d'arménien occidental pour les non-arménophones

Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio
87 euros + 8 euros frais d'expédition.

Pour tous ces cours et le manuel :
RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS :
01 47 50 97 51 et 01 39 46 21 66.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 14

JEUDI
14 SEPTEMBRE
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.531 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21.531

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏԱՐՈՒԱՆ ՆԱԽԱԲԱՆԸ

Արտաքին գործերու նախարար Ֆիլիփ Տուսթ Պլազիի հրաւէրով նախարարութեան սրահներէն մէկուն մէջ Սեպտ. 12, Երեքշաբթի առտուան բազմամարդ հանդիպումը նախաբանն էր Ֆրանսայի Հայաստանի տարուան որ պաշտօնապէս սկիզբ կ'առնէ Սեպտ. 21ին, փակուելու համար 2007 Յուլիս 14ին: Հիւրընկալի դերին մէջ Ֆրանսայի Արտաքին գործերու նախարարը իր քով ունէր Մշակոյթի նախարարը Ռ. Տոնտիէօ տը Վապրը, կազմակերպիչ մարմնին Ֆրանսայի պատասխանատու տիկին Նելլի Թարտիվիէն: Իրենց հիւրերն էին Հայաստանի Արտաքին գործերու եւ Մշակոյթի նախարարները՝ Վ. Օսկանեան եւ Յասմիկ Պօղոսեան, Երեւանի Փարիզի դեսպանը է. Նալպանտեան եւ կազմակերպիչ մարմնի Հայաստանի պատասխանատու Վիգէն Սարգսեան:

Հանդիպումը բացաւ Ֆ. Տուսթ Պլազի ամփոփ ելոյթով մը ծանրանալով տարուան իմաստին վրայ. ան Հայաստանի, հայ ժողովուրդին անարդարօրէն անծանօթ մնացած արժանիքները ճանչցնելու առիթ մը պիտի ըլլար, աւելի քան 500 այլաբնոյթ նախաձեռնութիւններով. ցուցահանդէսներ, ցուցադրութիւններ, երաժշտահանդէսներ, եւլն.: Նախարարը չմոռցաւ անշուշտ յիշելու ֆրանքեւհայկական խոր կապերը, Ֆրանսայի Հայութեան փարումը իր ծագումի արմատներուն եւ ապրած երկրին արժէքներուն, յաջող համարկումը, եւլն.:

Նախարար Վ. Օսկանեան ֆրանսերէն իր խօսքին մէջ տարին Հայաստանի համար իր ընտանիքին վերադառնալու քայլ մը նկատեց, շեշտելով որ Հայաստան բաժնող մըն է Եւրոպայի քաղաքակրթութեան արժէքները: Տարուան բնաբանը՝ «Մոն ամի Արմէնի» փաստն է, ըսաւ, երկու երկիրներու բազմամարզ սերտ գործակցութեան:

Ֆրանսայի Մշակոյթի նախարարը Վ. Օսկանեանի անգիր ֆրանսերէնին գնահատանք յայտնելով, կշիռին մէջ դրաւ իր «սորված» հայերէն միակ խօսքը. «Կեցցէ՛ ֆրանքեւհայկական բարեկամութիւնը»: Ապա ճամբորդութեան մը նմանցուց տարին. Հայաստանը որ մօտ էր ու հեռու, ծանօթ եւ օտար նոյն ատեն, մօտէն ճանչնալու հրաւէր մը կ'ուղղուէր անով, Ֆրանսայի ժողովուրդին: Յիշեց ծրագրին հարիւրաւոր կէտերէն գլխաւորները. Լուվրի, Ազգ. Մատենադարանի, Փոմփիտուի, Մարսէյլի մեծ ցուցահանդէսները, մեծարելի մեծութիւնները՝ Կոմիտասէն Խաչատրեան, Արշիլ Կորքիէն Պարաճանով, եւլն.:

Իրեն յաջորդեց Հայաստանի իր պաշտօնակիցը Յ. Պօղոսեան որ ըսելով հանդերձ թէ չի փափաքիր կրկնել իր նախորդներուն ըսածները, խօսքին լայն բաժինը յատկացուց կրթութեան. սերտ բարեկամութիւնը, մեր հարուստ ժառանգութիւնը, ցուցահանդէսները, խաչքարներ, շնորհակալութեան խօսքերը անգամ մը եւս տողանցեցին, ապա խօսք տրուեցաւ տիկին Ն. Թարտիվիէի ու Վ. Սարգսեանի:

Առաջինը շեշտեց թէ յատուկ ոգեւորութեամբ պատրաստուած էր տարին, ներկայացնելու համար աշխարհագրական դիրքով արեւելքցի, մտային հորիզոնով արեւմուտքցի Հայաստանը: Հայ ազգը, ըսաւ ան աշխարհի ամէնէն փոքրերէն մէկն է որ մարդկութեան տուած է անուրանալի արժէքներ: Տեղեկացուց որ 2007ի Ֆրանսայի Երաժշտութեան տօնը, համաձայնութեամբ նախարար Տոնտիէօ տը Վապրի, ձօնուած պիտի ըլլայ հայկական երաժշտութեան: Այս վերջինը կէս կատակով միջամտեց, ըսելու համար «Եթէ մինչեւ այդ թուականը (Յունիս 21) նախարար մնամ»...

Վ. Սարգսեան եւս շեշտեց նախաձեռնութեան կարեւորութիւնը, երբ կը վայելէր ան երկու նախագահներու յանձնառութիւնը իրենց երկիրները փոխադարձաբար լաւագոյնս ներկայացնելու: Շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր աջակցողներուն, նաեւ լրասփիւռներուն որոնց տեղեկատուական աշխատանքը յաջողութեան կարեւոր ազդակ նկատեց:

***

Ոչ մէկ կասկած որ շատ դրական երեւոյթ է Ֆրանսայի մէջ Հայաստանի տարուան մը կազմակերպումը: Մանաւանդ երբ երկրին ամէնէն յայտնի, արժէքաւոր հիմնարկները կ'ընդգրկուին նախաձեռնութեան մէջ: Բայց այդ բոլորին քով քիչ մը տխուր է հաստատել որ ամէն անգամ երբ ֆրանսահայ արժէքներ յիշելու հարկը կը ներկայանայ, թէ՛ Ֆրանսացիներու եւ թէ Հայերու ելոյթները կը կառչին Ազնաւուր-Վէրնէօյլ զոյգին, որուն վրայ նոր-նոր աւելցած է Կէտիկեանը. յիշողութիւններու (ֆրանսական) մէջ տեղ ունեցող անուն մըն է Մանուշեանն ալ, վերջապէս փրկուած ըլլալով «Մանուկեան» կոչուելէ: Մնացածը՝ գրական, գիտական, տնտեսական, արուեստի կալուածներու «եան»երը յայտնապէս անմատչելի են շատ-շատերուն:

Պաշտօնական ելոյթներու աւարտին մէկ քանի հարցումի ժամանակ տրամադրուեցաւ, որուն ընթացքին արծարծուեցաւ երկու տարի ետք «Թուրքիոյ տարի» մը կազմակերպելու նիւթը: Ի՞նչպէս կը բացատրուէր ուրացող ու ժխտող այդ երկրին տարի կազմակերպելու նախաձեռնութիւնը: Ֆ. Տուսթ Պլազի ըսաւ թէ ճիշդ է որ Թուրքիա յիշողութեան մարզի կարեւոր գործ ունի կատարելիք. գործ, զոր նկատեց պատմաբաններու կալուած: Ապա բացատրեց որ երկրի մը տարի կազմակերպելու գործը կը դիտուի միմիայն մշակութային տեսանկիւնէն:

***

Լսարանին մէջ ուշագրաւ էր ներկայութիւնը Ֆրանսուա Ռոշպլուանի, Ռընէ Ռուքէի. ներկայ էին նաեւ Գիտ Արք. Նազգաշեան, Նորվան Եպսկ. Զաքարեան, Ալեքսի Կէօվճեան, Հայաստանի դեսպանատան, Ղարաբաղի ներկայացուցչութեան դէմքեր, հայկական կազմակերպութիւններու, միութիւններու, վարժարաններու, մամուլի մեծաթիւ ներկայացուցիչներ, ֆրանսական ու օտար մամուլի թղթակիցներ, գործարարներ, եւլն.:

Ներկաներուն բաշխուեցաւ տարուան պատկերազարդ գեղատիպ քաթալոկը, կարեւոր գործընկերներու եւ մեկենասներու ներդիր ցանկով մը (Գ. Կիւլպէնկեան հիմնարկ, Արմավիա, Էռ Ֆրանս, Ն. Պիւլիւքեան հիմնարկ, Ալքաթէլ, «Արարատ-Երեւան պրանտի», եւլն.:

Պատրաստուած է ինքնատիպ յուշաքարտ մըն ալ, յղացուած փափիէ տ'Արմէնիով, որ պիտի վաճառուի Հոկտ. 28էն, հինգ Եւրոյի: Կարելի է եռակի գործածութեան ծառայեցնել զայն. պահել քարտը որպէս յիշատակ Ֆրանսայի մէջ Հայաստանի տարիէն, գործածել անոր փափիէ տ'Արմէնիի փոքրիկ կտրօնները, իսկ յղացումին բացատրական էջերուն հայերէնը պահել որպէս խօսուն օրինակ, թէ ինչպէս պէտք չէ հայերէնի թարգմանել ֆրանսերէն գրութիւն մը:

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԹԵՄ

Ֆրանսայի Հայ Առաքելական Եկեղեցիներու Կրօնական Ընկերակցութեանց, հիմնադիր անդամներու կազմած 3 հոգինոց դիւանը, այսու ուրախութեամբ կը ծանուցանէ թէ "Ժուռնալ Օֆիսիէլ"ի ընկերակցութիւններու յատուկ բաժինին մէջ, 1151 թիւ ծանուցագիրով յայտարարուած է Ֆրանսայի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Թեմին արձանագրութիւնը: Թեմական կանոնագրութիւնը 2005ի Հայ Եկեղեցւոյ Ֆրանսայի հիմնադիր անդամ 18 կրօնական ընկերակցութիւններու կողմէ որդեգրըլած եւ 2006ի սկիզբը ընդհանուր ժողովներով վաւերացուած էր:

Առժամեայ դիւանին պարտականութիւն տրուած է նաեւ թեմական պատգամաւորական առաջին ժողով հրաւիրելու:

Պաշտօնական այս արձանագրութեան վստահաբար կը հետեւի Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի սրբատառ կոնդակը, որ կը հռչակէ Թեմի պաշտօնական հաստատումը:

ԴԻՒԱՆ՝
ՌՈԺԷ ՋՐԲԱՇԵԱՆ Նախագահ
ԺԱՔ ՓԱՆՈՍԵԱՆ Ատենադպիր
ԳԵՂԱՄ ԹՈՐՈՍԵԱՆ Գանձապահ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԻՅԱՐՊԷՔԻՐԻ մէջ ռմբափորձ մը գործուած է Երեքշաբթի Սեպտ. 12ին, որ ծանր հետեւանքներ ունեցած է: Պայթումը տեղի ունեցած է պարտէզի մը մէջ, ուր բազմութիւն հաւաքուած էր եւ 10 մեռեալ կայ, 17 վիրաւոր: Մեռեալներուն մէջ 7 մանուկներ կան: Արարքը Քիւրտերուն կը վերագրուի: Վերջին շրջաններու ամէնէն մահացու արարքն է:

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ամերիկեան դեսպանատան դէմ ռմբափորձ մը գործուած է Սեպտ. 12ի առաւօտուն: Զինուած անձեր փորձած են օդը հանել թակարդ կառք մը, որ ձախողած է ապահովութեան ուժերու արագ եւ արդիւնաւէտ միջամտութեան շնորհիւ: Դեսպանատունը ոչ մէկ վնաս կրած է եւ սուրիական ուժերը սպաննած են երեք ահաբեկիչ, զոհ մըն ալ տուած են իրենք. չորրորդ յարձակող մըն ալ վիրաւորուած է: ԱՄՆ-ու Արտաքին նախարարը՝ Գ. Ռայս շնորհակալութիւն յայտնած է Սուրիոյ, մինչ Ուաշինկթընի սուրիական դեսպանատունը ամբաստանած է Ամերիկան, որ կը քաջալերէ ծայրայեղութիւնը, ահաբեկչութիւնը եւ Միջին-Արեւելքի հակամերիկեան զգացումը: Արարքին ոչ ոք տէր եղած էր, նոյնիսկ յաջորդ օրը:

ՍԱՐՔՈԶԻ ջանք չի խնայեր Ամերիկայի մէջ, սերտացնելու համար Ֆրանսայի հետ յարաբերութիւնները: Սեպտ. 12ին տեսնուած է նախագահ Պուշի հետ, Սպիտակ Տունէն քիչ անդին ալ՝ «Յեղափոխութեան ամերիկացի կիներու թանգարան»ին մէջ Սարքոզի ելոյթ ունեցած է, որ ընտրապայքարի բնոյթ ալ ստացած է, հակառակ անոր որ ճշդած է թէ դժուար պիտի ըլլայ անկեղծօրէն խօսիլ, որովհետեւ հետաքրքրական ըլլայ եւ միաժամանակ վտանգաւոր չըլլայ ընտրութենէն 7,5 ամիս առաջ: Անուղղակի քար ալ նետած է Տ. տը Վիլփէնի, որու պատճառաւ վատթարացած են երկու երկիրներու յարաբերութիւնները: Սարքոզիի կ'ընկերանայ նաեւ բուռն ամերիկասէր մը՝ Փիէր Լըլուշ: Սարքոզի զանազան հանդիպումներ ալ ունեցած է Նիւ Եորք, որոնց կարգին Ֆրանսացիներու հետ: Այս առթիւ, ԱՄՆ-ու արեւելեան ափի Իւ. ԷՄ. Փէ.ի պատուիրակը՝ Կի Վիտրընշթայն փորձած է արդարացում մը գտնել, յայտնելով որ տրամաբանական նկատած էր նման հանդիպում մը: Շահեկան է նկատել որ մինչ Սարքոզի ամէն ձեւով եւ այլ միջոցներով կ'ուզէ ցուցադրել իր ամերիկասիրութիւնը, նոյն օրը լոյս տեսած կարեւոր պարբերականը՝ Թայմ իր կողքի մեծ նկարը նուիրած էր Սեկոլէն Ռուայալի:

Վ. ՕՍԿԱՆԵԱՆԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ՄԻՆՍԿԻ ԽՈՒՄԲԻՆ ՀԵՏ

Արտաքին Գործերու նախարար Վ. Օսկանեան Սեպտ. 12ին Փարիզի մէջ հանդիպում մը ունեցած է Մինսկի խումբին նախագահներուն հետ: Օրակարգի իրենց նիւթը եղած են բանակցութեան փաստաթուղթին խնդրայարոյց կէտերը, զանոնք հրջանցելու կարելիութիւնը: Քննըւած է նաեւ Վ. Օսկանեանի ու Ատրբէջանի իր պաշտօնակիցին հանդիպումի հեռանկարը:

ՄՈՍԿՈՒԱ

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԻՆ ՈՃՐԱԳՈՐԾԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Քաղաքին մեթրոյին մէջ Վիգէն Աբրահամեանի սպանութեան ամբաստանութեամբ ձերբակալուած է գոլէժի ուսանող Ն. Սինկով: Հայ երիտասարդին ընտանիքին փաստաբանը հաստատած է լուրը, բայց յաւելեալ տեղեկութիւն չէ տուած: Ծշդուած է որ ձերբակալուած ուսանողը առնչուած է վերջերս շուկայի մը մէջ տեղի ունեցած պայթումին ալ:

ԿԱԶԻ ԵՒ ՍԻՒԷԶԻ ձուլման դէմ կազմակերպուած ցոյցը Սեպտ. 12ին (Ռեփիպլիքէն Սէն-Լազար) սպասուած բազմութիւնը չկրցաւ հաւաքել (2.300 ոստիկանութեան համար եւ 7.000 կազմակերպիչներուն): Ցոյցին կը մասնակցէր Իւ. ԷՄ. Փէ.ի երեսփոխան մը, որովհետեւ կան նաեւ մեծամասնութեան պատկանող բազմաթիւ անդամներ, որոնք չեն հասկնար թէ ինչո՞ւ Սարքոզի փոխած է իր տեսակէտը եւ համաձայնած ձուլումին, մինչ բայց ի բաց դէմ էր: Նոյն օրը կը յայտարարուէր որ Կազ տը Ֆրանսը առաջին վեցամսեային 44%ի յաւելեալ շահ մը արձանագրած է (1.7 միլիառ Եւրօ):

ԱԼ-ՋԱՎԱՀԻՐԻ ալ-Քաիտայի թիւ 2ը, օգտուելով Սեպտ. 11ի 5րդ տարեդարձէն, նոր սպառնալիքներ ըրած է Իսրայէլի, Ծոցին եւ Արեւմտեաններու դէմ, նշելով

(Շար.ը Դ. էջ)

ՀՈՂԸ ՆՈՅՆՆ Է, ԲԱՅՑ...

ՄԻՆԱՍ ՏԷՐ-ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

(Բ. եւ Վերջին Մաս)

– Երբ կ'երթայի Արարատ քաղաքը, վարորդը կը նուագէր Ֆլորա Մարտիրոսեանի ձայներիզը: Երեւան դարձիս, տեղեկացայ որ համերգ ունի այս երգչուհին: Աճապարեցի ձեռք ձգել տոմսակ, որուն գինը կը մագլցէր մինչեւ... 10.000 դրամ (աւելի քան 20 տոլար): Ըսին թէ Ֆլորան ներհակ ուղղութեամբ կը շարժի. այսինքն՝ փոխանակ դրամ մտցնելու, տարին քանի մը անգամ կու գայ Հայաստան եւ համերգներէն վաստկած կոկիկ գումարով կը դառնայ տուն... ովկէանոսէն անդին: Իր մելանոյշ ձայնով ոգեւորեց Ֆիլհարմոնիայի սրահը, ուր պարապ աթոռ չկար: Բայց երբ երգեց "Քելէ լաօ, էրթանք մըր երկիր", ոտքի ելայ ընդվզած, սակայն քովս նստողը ձեռքէս քաշեց: Բացատրեցի իրեն թէ ան իրաւունք չունի երգելու այս մէկը, ինք՝ Նոյեան Ազատը, որ վաղուց վերջնական կայք է հաստատած Հրեշտակներու քաղաքը:

– Երեք պանթէոն ունի Երեւանը. մէկը Կոմիտասի զբօսայգին, ուր անմահութեան մէջ կը հանգչին հայ մշակոյթի սպասարկուները, իրենց պարագլուխ ունենալով Մեծն Կոմիտասը: Միւսը, Թոխմախ-Կէօլի գերեզմանատունը, զոր տարանցիկ ուղի կը գործածեն անուանի մտաւորականներ դէպի յաւերժութիւն իրենց թռիչքին, գլխաւորութեամբ՝ Հ. Աճառեանի: Իսկ երրորդը՝ Եռաբլուրի սրբատեղին, Զօր. Անդրանիկի առաջնորդութեամբ: Հոս կը նիրհեն մերօրեայ ֆետայիները, որոնք հող դարձան Արցախի հողին համար: Արարատը, ճիշդ դիմացը, եղած է անոնց յաբալէզ:

Ամէն Երեւան երթալուս, կը հանդիպիմ Եռաբլուր: Երկրապահ զինուորներ կ'ընկերանան այցելուներուն: Անոնք յայտնեցին թէ շիրիմները զարդարող ծաղիկները սփոփանք են որդեկորոյս մայրերու. բայց ջուրը յաճախ կը կտրուի, վճարման ուշացման հետեւանքով: Ըսին նաեւ թէ գերեզմանատան մուտքին ծածանող եռագոյնը միայն վեց ամիս կը դիմանայ քամիներուն: Իրենք, փոխանակ սպասելու դիւանակալական ձեւակերպութեան, իրենց գրպանէն կը կատարեն փոխարինումը:

Դեռ կայ աւելին. օր մը, այցելեցի Հայր Ց. Պզտիկեանին, Երեւանի Մխիթարեան կեդրոնին մէջ, Ալիխանեան փողոց: Զայրոյթէն կը դողար երբ յայտնեց թէ Լֆիկ Սամօ անունով արարած մը գնած է միւս երկու բլուրներէն մէկը եւ արդէն բաւական տափակցուցած: Մըտադիր է հոն կառուցանել Լունա-Փարք, որպէս հարստացման աղբիւր: Ի՞նչ փոյթ թէ անոր աղմուկը պիտի խանգարէ դիւցազուններու քունը: Լսեցէք Հայեր, Եռաբլուրը պիտի դառնայ երկաբլուր:

– Ամէն Հայաստան այցելող պարտք կը զգայ առաջին կիրակին յատկացնել Էջմիածին: Ուստի կը գտնուինք տաճարի մուտքին: Հոն տեսանք աղջիկ մը զինուորական տարազով եւ անթացուպին յենած, քանի որ ոտքին մէկը կորսնցուցած էր ղարաբաղեան ընդհարումներուն: Ան կը մուրար: Բարեկամս 500 դրամ տուաւ, բայց աղջիկը մերժեց ըսելով. «Չէ՞իր կարող 5.000 տայիր ինձ» (շուրջ 10 Եւրօ): Հաւանաբար, այս ընչաքաղցութիւնը կը գործածէ միայն արտերկրէն եկողին հետ, զայն հարուստ սեպելով: Նաեւ գիտէ թէ հայաստանցին սովոր չէ նիւթապէս օժանդակել իր հայրենակցին, մանաւանդ երբ այս վերջինը Արցախցի է, որուն հանդէպ հակակրանքի հով կը փչէ ներկայիս:

– Մասիսի տանտիրոջս գովքը կը հիւսէի տեղացիի մը: Ան թելադրեց. «Սպասիր թէ վերջը ո՞նց կը լինի»: Երբ չորս ամիս էր սահած, յաղթականօրէն ըսի իրեն թէ հիմա եւս նոյնքան ազնիւ է որքան սկիզբը: Գլուխը շարժեց: Ատեն մը ետք, քովը վազեցի յայտնելու. «Ընկեր ջան, անունդ պէտք է դրուի Հին Կտակարանի մարգարէներու կողքին – տանտէրս գոյնը թափից»:

Բայց սխալ է չորին հետ թացը եւս այրել: Որովհետեւ պաշտօնավարողներուն մէջ գտնուեցան նաեւ մարդիկ, որոնք «տուր, առ» ճամբէն վեր [illegible] երազեցին իրենց [illegible], ենթարկուեցան [illegible], սպասելով [illegible] վերջին զանգին: [illegible] (Կարօ Հայրապետեանները ցայտուն նմոյշներ են): Նոյն վարկածը կը հաստատէ Վ. Սարոյեան. «[illegible] պիտի այցելեն ամբողջ աշխարհ [illegible] եւ պիտի հասկնան որ աւելի գեղեցիկ ու անոյշ տեղ չկայ քան հայրենիքը»:

– Գիտեմ անձ մը, որ ազգային կեանքին սերտօրէն [illegible] ըլլալով հանդերձ, կը մերժէ արձակուրդը Հայաստանի մէջ [illegible]

Ալ բա՛ւ է [illegible] իր ովասիսը. ինչո՞ւ չփնտռել հայրենական ովասիսը զարդարող տունկերը: Քանի տրուեցաւ կայսրին կայսեր, ժամն է տալ զԱստուծոյն Աստուծոյ՝ ձերբազատուելու համար ճնշող մթնոլորտէն:

– Ամէն Հայաստան այցիս, կը սիրեմ շփում ունենալ ժողովուրդին հետ, ծանօթանալ անոր առօրեային, իմանալ անոր ցաւերը, մտածումները, հետաքրքրութիւնը: Ծանչցած էի ամուսնալուծուած կին մը: Մտերմաբար հարցուցի իրեն.

– Ի՞նչ պիտի ըլլար պատասխանդ եթէ սփիւռքահայ մը ձեռքդ խնդրէր:

– Պիտի լինէր դրական: Սակայն պայմանաւ որ համաձայնուէր ապրել հայրենիքում:

Մինչ ճակտէն կը համբուրէի այս սըրտառուչ դիրքաւորման համար, ան աւելցուց.

– «Ախր, ես ինչպէ՞ս ուրիշ տեղ մնամ... Ուրիշ տեղ իմ աչքերով, իմ աչքերին նայող մանկութիւն չկայ»:

Քանի մեր միջեւ կը գտնուէր Համօ Սահեանը, շարունակեցի. «Ուրիշ տեղ Մասիս սար չկայ»:

Ան քաջ գիտէր պատմութիւնը հոգեպէս անհանգիստ տղուն, որ շա՜տ երկիրներ էր թափառած եւ բազմաթիւ ապարանքներ տեսած, բայց եզրակացուցած. «Ամէնէն սիրուն, լաւ տունը որ կայ այս գորշ խրճիթն է... ծառերուն տակը, քովն ալ գետակը»: Աւելին, սեղանին վրայ դրած էր Սեւակին պատգամը. «Հայրենի տան մէջ գերի լինելը մեծագոյն ազատութիւնն է, օտարութեան մէջ ազատ լինելը՝ իսկական գերութիւն»:

– Ուրիշ գողտրիկ դրուագներ հայրենի ովասիսէն. վարժուած էի յաճախել Խորենացի փողոցին վրայ գտնուող ճաշարանը: Սեղանիս վրայ կը ճաշէր սպայ մը, որուն հետ զրուցեցի երկար, այլազան նիւթերու շուրջ: Ան կանուխ մեկնեցաւ: Երբ ես ալ գացի վճարելու, պաշտօնեան ըսաւ. «Քո բաժինը մուծել է սպան»:

Այնուհետեւ չտեսայ զինք. կ'անգիտանամ նաեւ անունը: Աւետարանի պատուէրի համաձայն, ձախին տուածը աջը չիմացաւ:

– Մեթրոյի համար "ժեթոն" կը գնէի կնոջմէ մը: Անգամ մը, հարցուցի իրեն.

– Որթատունկի տերեւով պատրաստըւած տոլման ազգայի՞ն ճաշ է. ուր որ կանչուիմ, զայն կը հրամցնեն: Երա՜նի կաղամբով ըլլար:

Երկու օր ետք, հեռաձայնեց ինծի եւ յանձնեց ծրար մը, որ կը պարունակէր... կաղամբով "տոլմա" եւ լաւաշ: Փոքր արարք՝ մեծ նշանակութեամբ: Ինչո՞ւ զարմանալ, երբ առասպելական ասպնջականութիւնը վաղընջական է Հայաստանի մէջ, ըլլալով անոր վարքագիծը Քրիստոսէ առաջ իսկ. վկա՛յ Քսենոփոնը եւ իր "Նահանջ բիւրոցը":

– Տարի մը, "Կինօ Հայրենիք"ի մօտն էր վարձած տունս: Դրացի ունէի զոյգ մը, Պոլիտեխնիկը աւարտած: Անջատուած էր ոչ միայն իրենց հեռաձայնը, այլ եւ ելեկտրականութիւնը: Իրենց տան ձայները կը սկսէին հառաչով եւ կ'աւարտէին լացով: Ատեն-ատեն կ'օգնէի անոնց ինքնըպէս գրկելով, հաւատալով որ "մինչ քսակը կը պարպուի, սիրտը կը լեցուի", ինչպէս ըսած է Վիքթոր Հիւկօ: Այս անգամուն, ամուսինը յարեց. "Հիմի աշխատում եմ, էլի: Էդ փողը տուր մեզանից կարօտեալին": Վեհանձնութի՛ւն՝ Արարատի հասակով:

– Առանձին նստած էի սրճարանի մը մէջ, դիտելով անցորդները, միախառնըւելով անոնց եւ վերանալով: Զոյգ մը մօտեցաւ սեղանիս եւ տեղ խնդրեց: Շուտով դարձանք վաղեմի ծանօթներ: Զիս հրաւիրեցին իրենց տունը. կանչած էին նաեւ դուռ-դրացի: Ընթրիքը դարձաւ ասմունքի երեկոյ. ճաշ եւ ասմունք... Չէ՞ որ «մեզ Հայ են ասում»:

Քանի ես կեդրոնացած էի Շիրազի քերթուածներուն եւ կեանքի դրուագներուն վրայ ներկաներէն մէկը հարցուց. «Կարո՞ղ է դու Շիրազի եղբայրը լինես»:

Անարժանաբար արժանացած էի դափնեպսակի:

⁂

Ներկայացնելէ ետք աչքերուս պրիսմակէն անցած սեւն ու ճերմակը, միակ մաղթանքս է որ սեւ կէտերը նուազին եւ ճերմակները բազմանան. որպէսզի երկիրը դառնայ «լոյսի հայրենիք, լոյսի հայրենիք»: Նաեւ գերագոյն բաղձանքս է իրեն նուիրել, Նայիրեան քերթողին բերնով. «Ինչքան հուր կայ իմ սրտում – բոլորը քեզ... ինձ ոչ մի հուր թող չմընայ, դու չմրսես ձմրան ցրտում»:

Վերադարձի ժամը մօտեցած է.– մոռացութեան վիհն եմ նետած ամէն ապտակ եւ խայթոց, զոր ստացած էի միամսեայ կեցութեանս ընթացքին: Սակայն յիշողութեանս պաստառին վրայ անջնջելի կը մնան ովասիսի անթառամ ծաղիկները, որոնց բոյրով հիմա կ'արբենամ օրն ի բուն:

Եկայ, տեսայ եւ... աւելի՛ հայացայ:

Հիմնական փոփոխութիւն է եթարկըւած ներաշխարհս. – երակներէս կը հոսի տարբերային զօրութեամբ ուժը հողին զոր չքացած կը կարծէի ժամանումիս: Հայրենիքի ծարաւով տոչորուած հոգիս կենսունակութեան համար, «ցանկամ տեսնել զիմ...» Հայաստան, ապահով նաւահանգիստը ալեկոծ ծովուն դիմաց, անմար փարոսը մոլորումի պահերուն, միակ կենսուժը օտարութեան սարդոստայնէն փրկելու, միաժամանակ հայ Սփիւռքի կեանքը երկարաձգելու: Ի՞նչ փոյթ թէ քարքարոտ է եւ ափաչափ, սակայն կը հանդիսանայ միակ հողակտորը, որ մերն է այս մոլորակի անծայրածիր տարածքին: Ան Հայուն մայրն է, դուցէ կաղ, դուցէ միականի, բայց աշխարհի ամէնէն գեղեցիկ կինն է մեզի համար: Բոլոր ճամբաները ՀԱՅԱՍՏԱՆ կը տանին: Հարկ է ճիգերը կեդրոնացնել անո՛ր վրայ, աչքի լոյսին պէս հոգալ զայն օրուան ամէն րոպէին եւ դարձնել հետաքրքրութեան կիզակէտ: Ինչպէս գըրած է Գամառ-Քաթիպա, «թէ քո խելքէն... քո փողէն շահ չունի Հայաստան, թքել եմ քո»... ըստ Ս. Կապուտիկեանի, «եթէ Ադրբէջան ունի նաւթ, Վրաստան՝ ծով, Հայաստանն էլ ունի Սփիւռք, որ նաւթագուրկ մեր հայրենիքի նաւթն է»:

Հասած է մեկնումի պահը: Խորհըրդածութիւններու մէջ եմ ընկղմած.– եթէ Զուարթնոցի տաճարը երկրաշարժի աւերը կը յուշէ, Զուարթնոց օդակայանը, հետզհետէ օժտուելով արդիական սարքերով, կ'աւետէ հայրենիքի վերածնունդը: Եթէ ուղեւորին ժամանումը կ'ըլլայ գիշերով, մեկնումը կը կատարուի այգարացին: Հետեւաբար, նոր հանդիպում Արարատի հետ, որ «մահուան մէջ է ապրել, բայց մահ չունի», ըստ Գ. Էմինի: Իսկ Ահմէտ Նուրիզատէի համաձայն, «Չըկայ ոչ մի սար Մասիսին հաւասար... Նա գոյատեւման եւ տոկունութեան մեծ ուսուցիչն է»: Գրուած պարսիկ հայասէր քերթողի մը կողմէ, հպարտութեամբ խնջոյք կը սարքեն այս տողերը եւ Մասիսներու օրհնութիւնը կը բերեն ճամբորդին, որպէսզի ան տոկայ օտարութեան ձուլարաններուն:

(Փարիզ)

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱԶԳԻՆ ՀԱՄԱՐ

Երուանդ Օտեան կրցա՞ւ արդեօք 1905ի Կաղանդը անցընել իր սիրելի բարեկամ Միքայէլ Կիւրճեանի Աղեքսանդրիոյ բընակարանին մէջ, այս անգամ կրելով տափատ մը, որ ետեւէն պատռուած չըլլար: Չենք գիտեր: Ատոր փոխարէն կը տեսնենք որ ան Պոլիս վերադարձած է եւ 1909ի Յուլիսին Միքայէլ Կիւրճեանին կ'աւետէ որ սկսած են հրատարակել «Հայրենիք» օրաթերթը: «Հայրենիք»ի հրատարակութիւնը երկար ժամանակէ ի վեր սպասուած երազ էր: «Զալա չալա էզկիյէ կէլթիրտիք» կը գրէ ան, գործածելով Թրքերէն նշանաւոր ասութիւնը:

Քանի մը տարի առաջ Միքայէլ Նալպանտեան իր հրատարակած «Շիրակ» ամսագրին համար խնդրած էր Երուանդ Օտեանին աշխատակցութիւնը, իսկ հիմա Օտեանն ալ Կիւրճեանին աշխատակցութիւնը կը խնդրէ «Հայրենիք»ին համար: Խմբագիրներն են՝ ինքը, յետոյ Յակոբ Տէր Յակոբեանը, Յովհաննէս Գազանճեանը, Արտաշէս Զիմմէճեանը, Արմենակ Հայկունի, եւայլն: Իսկ աշխատակից՝ Վահան Թէքէեան, Զարուհի Գալէմքեարեանը: Կը յուսայ որ նաեւ պիտի ապահովէ Զօհրապի աշխատակցութիւնը:

Կարդանք թէ Օտեան իր նամակին մէջ ինչպէս կը նկարագրէ թերթին խմբագրատունը:

«Մեր խմբագրատունը, Պոլսոյ կողմը, հիանալի դիրքով տուն մըն է: Իմ սենեակէս կ'երեւայ Վոսփորը, բոլոր շոգենաւերը, կամուրջը, Բերան, Պէշիկթաշը, Օրթաքէօյ, Սկիւտար եւ Զամլըճա: Առատ լոյս, օդ եւ հով ունինք: Վահանը ընդհանրապէս սենեակս կու գայ աշխատելու համար (հաւանաբար կ'ակնարկէ Վահան Թէքէեանին), բայց տեսարանը այնչափ գեղեցիկ է, որ առանց տող մը բան գրելու, ժամերով նստելէ ետքը, կ'ելլայ կ'երթայ»:

Օտեան, որ այնքան խանդավառ է Պոլսոյ գեղեցկութիւններուն դիմաց, շատ կը փափաքի որ իր բարեկամը Միքայէլ Կիւրճեանն ալ Եգիպտոսէն Պոլիս գայ անգամ մը ու վայելէ այդ գեղեցկութիւնը: Կը պատմէ որ Պարթեւեանին հետ ա-

մէն օր այս մասին կը խօսին, Հարց կու տան թէ ինչո՞ւ Կիւրճեան Պոլիս չի գար, մանաւանդ սա ամառնային շրջանին։ Սապէս կը գրէ․

«Ամէն Կիրակի Ենի Մահալլէ կ՚երթամ կոր, հիանալի է շոգենաւով երթուղարձը, իսկ հոն, ծովուն վրայ շինուած սըրճարանին մէջ, հիանալի մեզգէներով պատւական տուզ (օղի) խմելը պարզապէս անմահական։ Եգիպտոսէն շատ ծանօթներ եկած են այս միջոցիս հոս, չկրցա՞ր պէճէրվորիլ եւ գոնէ ամսուան մը համար ինքզինքդ հոս նետել… գոնէ 15 օրուան համար։ Բոտ իս շատ դիւրաւ կրնաս ընել եթէ ուզես։ Միայն թէ առանձին գալու պայմանով։ Այս եղանակին շոգենաւին մէջ լաւագոյն տեղը sur le pontն է, որով երթուղարձի համար 240 ղրուշը կը բաւէ։ Ենթադրելով որ 160 ղրուշ ալ հոս կը ծախսես, չորս ոսկին բաւական է 15 օրուան համար։ Զե՞ս կրնար մայրդ համոզել որ թոյլ տայ գալու»։

Գրականութեան պատմութեան մէջ յայտնի է որ Երուանդ Օտեանի ամէնէն նշանաւոր գործերէն «Զարշըլը Արթին Աղա»ն գրուած է Օտեան-Միքայէլ Կիւրճեան գործակցութեամբ, այսինքն գործը ունի երկու հեղինակներ։ Այս գործը աւելի առաջ կը կոչուէր «Ֆրանքօ – Թըրքական պատերազմ»։ Այս թատերախաղին շնորհիւ Միքայէլ Կիւրճեանի անունն ալ անքակտելի կերպով կապուեցաւ Օտեանի անուան եւ նշանաւոր դարձաւ։

«Վաղը իրիկուն Սամաթիոյ մէջ կը ներկայացնեն կոր "Ֆրանքօ-Թրքական"ը, որուն անունը այժմ "Զարշըլը Արթին աղա" է», կը գրէ Օտեան նոյն նամակին մէջ։ «Ներկայացումը ի նպաստ "Գնունի" ընթերցատան է, իսկ խաղացողները Սամաթիոյ երիտասարդները եւ ուհիները։ Եկան յատկապէս խնդրել, որ հեղինակի իրաւունք չպահանջենք։ Բանակցութեան քու կողմէդ ներկայ էր Վահան Թէքէեանը։ Հաւանեցանք եւ իրենք ալ որոշեցին դրամի տեղ շնորհակալութեան գիր մը յղել հեղինակներուն։ Ամէնէն թոհաֆը ո՞րն է, գիտե՞ս, միջնարարներուն միջոցին է․ Ակնունիս եւ Օսմանեան Բարխամէնդի անդամ Պ․ Վարդգէս պիտի բանախօսեն։ Միտք ունիմ վաղը գիշեր Սամաթիա երթալու ներկայացման գտնուելու համար»։

Կ՚արժէ որ պահ մը կանգ առնենք յատկանշական սա նախադասութեան վրայ։ «Եկան յատկապէս խնդրել որ հեղինակի իրաւունք չպահանջենք»։ Ընթերցատուն մը հիմնելու համար ներկայացում մը կը սարքուի ահաւասիկ եւ իրենց ազրուստը իրենց գրիչով չահող հեղինակներէն կը խնդրուի որ անոնք հեղինակի իրաւունք չպահանջեն։ Եւ այդ հեղինակները, որոնք բաւարան մը թղթատարութեամբ ղրկելու ծախքն անգամ կը հաչուեն, որոնք Եգիպտոսէն մինչեւ ոՊլիս շոգենաւի մը կամրջակին վրայ ամէնէն աժան գինով ճամբորդելու մասին կը մտածեն, ահաւասիկ կը ստիպուին բաւարարուիլ շընորհակալութեան գիրով մը։ «Այդ շնորհակալութեան գիրը կ՚ուտուի՞» հարց պիտի տար հաւանաբար որեւէ երգիծաբան։ Հարցն այն է, որ մեր ժողովուրդին բարերարութեան վարժուած մեր ազգայինները կը սպասեն որ դրագէտներն ու արուեստագէտներն ալ բարերար հանդիսանան, առանց հետաքրքրուելու թէ այդ ուժը ունի՞ն թէ ոչ։

Բայց ասիկա մետալին մէկ կողմն է։ Մետալին միւս կողմն ալ կան այն ազգային գործիչները, որոնք նմանապէս սիրայօժար կերպով ներկայացումներ կը սարքեն, հրաւիրատոմսեր կը վաճառեն, դեբրակատարութիւններ կ՚ընեն, բանախօսութիւններ կը սարքեն։ Բոլորն ալ ազգին համար։

Ռ․ Հ․

ՀԱՅ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՄԼՈՅ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՕՄ-Ի ՆՈՐ ՄԻԱՒՈՐ ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

Սեպտեմբեր 2ին, Զուիցերիոյ Բիէլ քաղաքին մէջ, Հայ Օգնութեան Միութեան Ատենապետուհի, Ընկհ․ Ցամիկ Տէրտէրեան, ընկերակցութեամբ Ֆրանսայի Հայ Կապոյտ Խաչի Ատենապետուհի, Ընկհ․ Հէլէն Մերճանեանի, կատարեց երդման արարողութիւնը խումբ մը զուիցերահայ կիներու՝ որոնք ՀՕՄ-ի շարքերը մտան որպէս անդամները Եւրոպայի մէջ ՀՕՄ-ի նոր մեկուսի մասնաճիւղի մը — 24ի հասցնելով ա՛յն երկիրներուն թիւը, ուր ՀՕՄ-ը գործունեայ միաւորներ ունի աշխարհի տարածքին։

Զուիցերիոյ յաւելումը Անգլիոյ, Պուլկարիոյ, Գերմանիոյ, Կիպրոսի, Յունաստանի, Շուէտի եւ Ֆրանսայի միաւորներուն վրայ, ցոյց կուտայ Հայ Օգնութեան Միութեան յարաճուն ներկայութիւնը Եւրոպայի մէջ։ Այս զարգացման որպէս շարունակութիւն՝ արդէն իսկ սկզբնական աշխատանքները լրացած են, մօտիկ ապագային, Հոլանտայի մէջ եւս ունենալու ՀՕՄ-ի նոր միաւոր մը։

Սեպտեմբեր 6

ԴԱՍԱԽՕՍԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

«ԴԻՄԱԳՐԱՒԵԼ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԽԵՂԱԹԻՒՐՈՒՄԸ»

Կը մասնակցին՝

Հրաչ Պետրոսեան – հրատարակիչ, թարգմանիչ, փորձագրութեան հեղինակ,

Ալի Քըլըչ – պատմաբան, Հայկական ցեղասպանութեան ու Քիւրտերու մասին ուսումնասիրութիւններու հեղինակ,

Արմենակ Աբրահամեան – հեղինակ Հայկական ցեղասպանութեան ժխտումին մասին տեղեկագրի մը։

Հոկտեմբեր 15, Կիրակի, ժամը 15ին։
Paroisse Notre Dame de l'Assomption,
Salle Ste. Thérèse,
88 Rue de l'Assomption
Paris 16ème

«ՏԻՏԱՂՈՒՄ ԵՆ ՎԱՆԵՑԻՆԵՐԸ»

ՀԱՏՈՐԷՆ

Մի մարդ անցնելիս է լինում Վանայ ծովի ափով, տեսնում է որ կանայք դոյլերով ջուր են տանում։

– Մայրիկ, այդ ինչ ջուր էք տանում,– հարցնում է նրանցից մէկին։

– Ջուր չի, երեք օր առաջ էստեղ մի եզ է խեղդուել, հիմա մսաջուր ենք տանում։

***

Վանեցին դուրս է եկել ատամնաբոյժի մօտից եւ ասում, որ երկու ատամը հեռացրել են։

– Այ տղայ, քա ասում է իր հայրը, քո մի ատամն է ցաւում, երկուսն ինչո՞ւ հեռացրին։

– Ատամնաբոյժը դրամի մանր չունէր։

***

Վանեցի բժիշկը արձակուրդից առաջ հրաժեշտ է տալիս իր հիւանդներին.

– Գէորգ, ցտեսութիւն։ Աբրահամ, ցտեսութիւն։ Իսկ դու, Գերասիմ, գընաս բարով։

***

Վանեցի եւ Լոռեցի բժիշկները զրուցում են։

– Տղա՛յ, կը պատկերացնես մէկին կը բուժէի խոցից, բայց, դիահերձումը ցոյց տուեց, որ քաղցկեղի է,– ասում է վանեցի բժիշկը։

– Ա՛յ տղայ, էդ հեչ։ Էնա մէկին բուժում էի մի ամբողջ տարի դեղնախտից, պարզուեց, որ Չինացի է,– պատասխանում է Լոռեցին։

ԳՈՂՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԸՆՉՈՒԱԾ ԳՈՀՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

Ամբողջ աշխարհի արուեստասէր շրջանակները սփոփանքի արտայայտութիւններով ողջունեցին երկու տարի առաջ Օսլոյի մէկ թանգարանէն գողցուած երկու պաստառներուն գտնուած ըլլալուն լուրը։ Երկուքն ալ գործն էին նկարիչ Միւնչի ու գողցուած էին Նորվեկիոյ մայրաքաղաքի անոր թանգարանէն (2004 Օգոստոս)։ Հոն հաստատուած տեսագրիչ սարքը արձանագրած էր գողերը մինչ անոնք դուրս կ՚ելլէին թանգարանէն, երկու պաստառները իրենց թեւին տակ ու կը մտնէին "Աուտի" ինքնաշարժ մը։

Գողութիւնը ցնցեց ամբողջ աշխարհը։ Մանաւանդ "Ճիչը" անուանուած պաստառը սրբանկար մը կը համարուէր։ Ի․ դարու արշալոյսը ապրող մարդուն անձկութեան, անդոհանքին արտայայտութեան մարմնաւորումն էր ան։ Գողութիւնը միջազգային լրատուներուն մէջ ակնառու խորագիրներ գետեղել տուաւ ու շշմեցուց բոլոր մասնագէտները։ Այդ հակազդեցութիւնները դրական կողմ մը ունեցան Նորվեկեան հանրութեան համար որ փաստը տեսնեցաւ պարզապէս իրը կարծածին համաշխարհային արժէքի բնոյթին։ Միւնչի գործը մաս կը կազմէր ամբողջ մարդկութեան հարստութեան։

Գողութիւնը առիթ եղաւ տեսնելու որ արուեստագէտին անունով հիմնարկը որ Օսլոյի քաղաքապետութեան կողմէ կը մատակարարուէր, շատ փայլուն վիճակի մէջ չէր։ Ցետոյ, ճափոնական քաղաքի եկամուտին սպասել պէտք եղած էր թանգարանը կարգի բերելու համար։ Եւ ըսել որ այդ գողութիւնը աննախընթաց չէր։

Նորվեկիացիները այսօր տխուր յիշատակ մը կը նկատեն գողութիւնը․ մանաւանդ երբ գողօնը գտնուած է։ Ու կը նախընտրեն կեդրոնանալ անոր դրական կողմին վրայ որ ամբողջ աշխարհի հետաքրքրութեան փաստը տուաւ իրենց, խաղաղութեան Նոպէլեան մրցանակին ամենամեայ տուուչութեան պարագային հետ։

ՔԱՂՀԱՆ

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Պարթեւ հասակով, համակրելի դէմքով քահանայ մ՚էր Տէր Կարապետ․ քաջահմուտ եկեղեցական ամենակերպ արարողութիւններու․ գիտէր լաւ երգել, բամբ ձայն մը ունէր, Մաշթոց գիրքը գոց կը կարդար, առանց իր ներկայութեանը, ո՛չ քահանայական ձեռնադրութիւն կը կատարուէր, ոչ ալ քահանայաթող կ՚ըլլար․ յոյժ կարեւոր քահանայ մ՚էր եւ իր Տէր հօրը ու Սրբազան հօրեղբօրը հետ Գումգափուի Ս․ Լուսաւորիչ եկեղեցւոյն մէջ կը կազմէր եռաչող աստղ մը, զոր շատ անգամ կը վայելէինք մենք ալ, երբ Կիրակէ Կիրակի դպրութիւն ընելու կ՚իջնայինք այդ եկեղեցին։

Բնական էր, որ Գարակէօզեան Կարապետի պէս հռչակաւոր ազգայինի մը յուղարկաւորութեան հանդէսը կարգադրէր ունենար Սեթեան Տէր Կարապետը, որ կատարեալ զօրապետ մը իբրեւ, մեծ աչալրջութեամբ հսկեց եկեղեցականներու բանակին կանոնաւորութեան, ու դպիրներու անթերի երգեցողութեան։

Գարակէօզեանի դագաղը Բերայէն յատկապէս բերուած երկձի մեռելակառքի մը դրուելով, եկեղեցականներու երգեցիկ թափօրովը Ս․ Խաչ եկեղեցւոյն չորս կողմը շրջան ընելով առաջնորդըւեցաւ Սկիւտարի նաւամատոյցը եւ անտի կառաբարձ շոգենաւով փոխադրուեցաւ Գապա-Թաշ, հոնկէ ալ ուղղակի Շիշլիի Ազգ․ Գերեզմանատունը, ուր թաղուեցաւ յատուկ դամբարանի մէջ։

***

Այս վաղաժամ դառն կորուստին վաղայաջորդ օրերուն, ազգային թերթերը գրեցին, թէ Կարապետ Գարակէօզեան թողած է կտակ մը, որով կը յանձնարարէր իր եղբայրներուն՝ կառուցանել Բանկալթիի Ազգային հին Գերեզմանատունը հարկ եղած եկամուտով, Վաճառականական դպրոց մը, ի յիշատակ իրենց ծընողքին․ բայց այդ կտակը՝ հակառակ հանդուցեալին կամքին, չգործադրուեցաւ երբեք։ Այդ կտակին անունը մնաց ու մնաց թերթերու մէջ, եւ տարիներ յետոյ փոխանակ Վաճառականական դպրոցի, ծնաւ Շիշլիի այժմեայ Գարակէօզեան որբանոցը։

Ինծ կը թուի որ, եթէ ժամանակին շինուած ըլլար Վաճառականական դպրոցը, Բանկալթիի այդ ընդարձակ շիրմատանը կը մնար ազգին ձեռքը եւ չէր գըրաւուէր Թուրք կառավարութենէն։

Գարակէօզեան Կարապետ թողուց երկու որբ, որոնք խիստ լաւ կրթութեամբ մեծցան․ իրենց հօրը անունը փառաւորեցին, եղան պատիւ Հայ ազգին եւ են՝ այսօր Նիւ-Եորքաբնակ յայտնի վաճառականները, Միհրան եւ Արշակ Գարակէօզեան եղբայրները, բիւր բարեգործութիւններու միշտ հեղինակներ։

***

Այլեւս ժամ է, որ դառնամ երկրաչափական դպրոցը, որուն դասերը, ինչպէս յայտնած եմ, Սուլթանական փոփոխութիւններուն երեսէն դադրած էին, ու վերսկսեցան, որով ես ալ նորէն ծանրածանր շղթայ մը վիզս կախելով փութացի յաճախել հոն, հետեւիլ դասերուն դժգոհ չկամութեամբ։

Մինաս Չերազի նորելուկ քերականութեան, «Ընտրողական աշխարհաբարին», ինչպէս ինքը կոչած էր, այսինքն՝ Ինքնաբանութեան ջերմաջերմ վէճերու ժամանակը կ՚ապրէինք, կը կարդայինք՝ «Գրիչ եւ սուր» վերնագրով իր յօդուածները, որոնցմով կը պատասխանէր իր ընդդիմադիր քննադատներուն․ կը ձաղկէր՝ մի քիչ ապերասան, ու սանձարձակ ոճով, գրաբարի կուսակիցները, ու գրաբարի ուսուցումը պնդելով կը պնդէր թէ աշխարհաբարը տիրական ըլլալու էր, պայմանաւ որ ամէն բառի սեռականը ըլլայ "ի"ով․ այսինքն՝ հայր – հայրի, եկեղեցի – եկեղեցիի, ուրախութիւն – ուրախութիւնի, եւ այլն, եւ այլն։

***

Հրապարակի վրայ եղած բանավէճերը, կ՚արձագանգէին երբեմն մեր երկրաչափութեան կարգին մէջ, ուր անոր իմ դասակիցներէս Գրիգոր Զօհրապ բոլոր ուժովը հակառակ կ՚արտայայտուէր Գրաբարին ու ջերմ պաշտպան Աշխարհաբարին․ մինչ ես՝ իբր աշակերտ Միսաքեանի, չէի բնաւ սիրեր Զօհրապի այդ ատիճան կոյր գրաբարատեցութիւնը, եւ կը պատահէր որ երբեմն իրարու կ՚առնէինք – կու տայինք, ես իբր թունդ գրաբարեան, ինքն ալ ջերմ աշխարհաբարեան։

Իմ սկզբունքս էր՝ գրաբարը սորվիլ, աշխարհաբարը լաւ գրելու համար, ինչպէս կը քարոզէր Խ․ Պ․ Միսաքեան, իսկ Զօհրապ գրաբարը «մեռած լեզու է» կ՚ըսէր ու զայն ուսանելու հետամուտ ըլլալը՝ ժամավաճառութիւն բառով կ՚որակէր, հակառակ որ ինքն ալ ուսած էր գրաբար։

Կալաթա-Սէրայի դպրոցը Ֆրանսական լիսէ մ՚էր, երկրաչափութեան վարժարաննիս ալ անոր մաս կը կազմէր։

Լիսէին տնօրէնը միշտ Թուրք, մեր ատենը Ցոյն մ՚էր Սավա փաշա անուն․ իսկ փոխ-տնօրէնը Ֆրանսացի Մ․ Հոլին ինչպէս նաեւ մեծ մասը դասատուներուն, զորս յատկապէս նշանակած էր Ֆրանսական կառավարութիւնը եւ ուղարկած էր Փարիզէն։

Լիսէի ամէն կարգին համար օգնական ուսուցիչներ որոշուած էին․ անոնց մէջ էին՝ Յովհաննէս Շահնազարը, Պօղոս Թագւորեան պատուական ուսումնականը եւ Յակոբ Պօյաճեան Ռոտոսթօցի քաջ չափագէտը, որուն հետ սերտ մտերմութիւն ունենալ սկսած էի։ Շատ անգամ դրօսանքներու ատեն կ՚երթայի տեսնըւիլ այս վերջինին հետ եւ կ՚ունենայինք գաղափարի փոխանակութիւններ, մասնաւորապէս Չերազի Ինիամոլութեան մասին, զոր մեր քերականական հոլովումներուն եւ օրէնքներուն շատ հակառակ կը համարէր։

(Շար․ 69)

Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville

1976 — 2006
30ème anniversaire de l'inauguration de la MCA
SAISON 2006-2007
Reprise des activités permanentes le mercredi 20 septembre

LANGUE ARMENIENNE
cours enfants — adolescents —
classes collège préparation au BAC 2008
épreuve BAC 2007 —
conversation adultes

MUSIQUE
piano — violon — guitare — solfège

EVEIL IDENTITE / CULTURE
civilisation

DANSE ARMENIENNE
enfants (à partir de 4 ans et demi) —
garçons classique — ethnographie —
caractère académique — adolescents

ECHECS
enfants — adolescents (tous niveaux)

DESSIN
ANGLAIS (sous réserve)

Inscriptions :

Mercredi 13 septembre — 14h30 à 17h30
Vendredi 15 septembre — 17h à 19h
Samedi 16 septembre — 14h30 à 17h30

Renseignements :
9, rue de Madrid 94140 Alfortville
Tél.:01 43 76 55 89 - Fax:01 43 78 66 64
e-mail: mca.alfo@wanadoo.fr

(Շար. Ա. էջէն)

Թէ Տոցը եւ Իսրայէլ յաջորդական երկու թիրախներն են։ Տեսերիզին միջոցաւ, Պէն Լատէնի աջ բազուկը չեշտած է.- «Պէտք չէ որ ժամանակ կորսնցնէք Իրաքի եւ Աֆղանիստանի ձեր ուժերը ամրապնդելով, որովհետեւ ձախողութեան մատնուած են»։ Կը թելադրէ որ Արեւմուտքը իր ուժերը ամրապնդէ նախընտրաբար երկու շրջաններու մէջ՝ Տոցը, ուրկէ պիտի արտաքսուի, եւ Իսրայէլ, որովհետեւ ճիհատական ուժերը կը մօտենան։ Կը քննադատէ Պուշն ու Պլէրը, որոնք մերժած են Պէն Լատէնի հրադադարի առաջարկը, աւելցնելով... «Ձեր ղեկավարները կը ծածկեն աղէտին իսկական ծաւալը որ ձեզ պիտի հարուածէ»։

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ *հարաւ - արեւելեան շրջանը 5 ոստիկան եւ մէկ բնակիչ սպաննուած են, 10 ուրիշներ ալ վիրաւորուած անձնասպանական ոճրափորձի մը ընթացքին, որ գործուած էր Թալիպաններու կողմէ սպաննուած կառավարիչին յուղարկաւորութեան առեն։ Գործողութիւնը կատարած են 16–17 տարեկան պատանիի մը միջոցաւ։ Նախագահ Քարզայ յայտարարած է.- «Աֆղանիստանի թշնամիները ցոյց տուին, որ միայն մեր մշակոյթին եւ աւանդութիւններուն դէմ չեն, այլեւ իսլամական օրէնքին»։*

ԹՈՒՐՔ ԵՒ ՔԻՒՐՏ 200 *մտաւորականներ առանց նախապայմանի զինեալ արարքներու վերջ տալու կոչ մը ուղղած են ՓՔՔ-ի։ Ստորագրողները որոնց մէջ կան ակադեմականներ, գրողներ, լրագրողներ, իրաւաբաններ, եւլն. վերջին շրջանի զարգացումներուն մտահոգութիւն յայտնած ու թելադրած են հարցերը լուծել ժողովրդավար ու խաղաղարար ճամբով։ ըՍտորագրողներու շարքին է «Ակօս»ի գլխաւոր խմբագիր Հ. Տինք։*

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ *Քասէլ քաղաքին մէջ Թուրք երիտասարդ մը կաթողիկէ հոգեւորական մը դաշունահարած է։ Ստուգուած է որ չարագործը նախապէս ալ ըսպառնացած է եկեղեցւոյ սպասաւորներուն։ Հոգեւորականը ծանրօրէն վիրաւորուած է։*

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹԻՒՆԸ *որոշած է ընթացք չտալ այն բողոքին որ իրեն յանձնուած էր Դեկտեմբեր 21ին Մարդկային իրաւանց լիկաներու միջազգային դաշնակցութեան եւ Մարդկային իրաւանց եւ քաղաքացիին Ֆրանսական լիկային կողմէ եւ կը վերաբերէր ՍԻԱ-ի թռիչքներուն։ Այդ թռիչքներուն միջոցաւ Ամերիկացիք բանտարկեալ կը փոխադրէին եւ կը տեղաւորէին զանազան վայրեր։ Օդանաւերը էջքեր կատարած են ֆրանսական օդակայանները։*

ԱՄՆ-ՈՒ ԾԵՐԱԿՈՅՏԸ *չատ խիստ տեղեկագիր մը հրապարակած է Սեպտ. 11ի 5րդ տարելիցին առթիւ Պուշի եւ իր կառավարութեան սուտերուն դէմ։ Հաստատուած է նաեւ որ Ս. Հիւսէյն ոչ մէկ կապ ունեցած է ալ-Քաիտայի հետ, ինչպէս կը պնդէր Պուշ, ընդհակառակն նիւթական թէ այլ որեւէ օժանդակութիւն ալ մերժուած է Ս. Հիւսէյնի կողմէ։*

ՏՐԷԶՏԷՆԻ *մէջ (Գերմանիոյ այն քաղաքը զոր Բրիտանացիները քարուքանդ ըրին 1945ի իրենց ռմբակոծումներով, որոնց հետեւանքով 135 հազար հոգի մեռաւ), առաջին անգամ ըլլալով երեք ռաբունիներ պիտի ձեռնադրուէին Սեպտ. 14ին, ինչ որ «կարեւոր քայլ մը կը նկատուի հրէութեան ճանաչման համար Եւրոպայի մէջ» կ'ըսէ Փոցտամի Աբրահամ գոլէժի տնօրէնը, ուր ուսանած են երեք ռաբունիները։*

ԽԱՉՎԵՐԱՑ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Սեպտեմբեր 17
Տօն Վերացման - Փառաւորման
Սրբոյ Խաչին
Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին։ Կէսօրէն ետք ժամը 4ին, կը կատարուի Խաչվերացի Մեծահանդէս Թափօր - Անդաստան։

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Սեպտեմբեր 18
Յիշատակ Մեռելոց
Այսօր կը կատարուի Հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն Ննջեցելոց։

***

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Սեպտեմբեր 17
Տօն Վերացման
Սրբոյ Խաչին
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10:30ին,
Թափօր-Անդաստան՝ ժամը 17ին.

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Սեպտեմբեր 18
Յիշատակ Մեռելոց
Հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն ննջեցելոց։

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Սեպտեմբեր 17
Տօն է Խաչվերացի
Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատուիրակի Փոխանորդ
Լիոնի եւ Ռոն Ալփի Հայոց

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Սեպտեմբեր 18
Մեռելոց
Հոգեհանգիստ *ժամը 11ին։*

***

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Սեպտեբեր 17
Պատարագ՝ ժամը 10ին։
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ
Հոգեւոր Հովիւ
Հայր. Պատուիրակի Փոխանորդ
Ֆրանսայի Հայոց

Rentrée Scolaire

ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ - ՄԿՐՏԻՉ
ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ
2006 - 2007
ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ՎԵՐԱՄՈՒՏԸ
Կիրակի, Հոկտեմբեր 1ին։

Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Հայոց Առաջնորդ Գիւտ Արք. Նագդաշեանի տնօրէնութեամբ կը վերսկսին Մայր Տաճարի Կիրակնօրեայ Կրօնական դաստիարակութեան դասընթացքները
«Նուրհան Ֆրէնկեան»
սրահին մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 1, ժամը 10էն *սկսեալ։*

Նոր ժամանակներու այս համդրուանին, կոչ կ'ուղղենք մեր բոլոր բարեպաշտ եւ նախանձախնդիր ընտանիքներուն, կարեւորութեամբ նկատի ունենալ եւ փութալ առաջնորդել իրենց զաւակները կրօնական դաստիարակութեան, պատրաստելու զիրենք եկեղեցւոյ կենդանի եւ կենդանացնող անդամակցութեան, վասն միխիթարութեան հայկական բարեպաշտութեան և յաւերժ անսասանութեան Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ։

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club
«Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage
de **Robert GUEDIGUIAN,**
réalisateur

Vendredi 22 Septembre à 20 heures

à la mémoire d'HENRIK MALIAN

GAROD (NOSTALGIE)

Armenfilms, durée : 2h 10mn
VO sous-titré français

Film de **Frounzé Dovlatian**

Scénario : Rouben Hovsepian et Henrik Malian
Musique : Martin Vartazarian
avec Raphaël Atoyan et Naïri Mnoyan

Médaille de Bronze au Festival de Huston, Texas

Directeur des programmes :
ARTO PEHLIVANIAN

- Participation aux frais : 5 Euros
- Adhérents et Abonnements : 3 Euros

UCFAF
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
M° République

Ս. ՄԵՍՐՈՊ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

ԼՈՅՍ ԵՒ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԱԿԱՆ - ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

Հինգշաբթի, Սեպտեմբեր 21,
ժամը 20.30ին
ԹԻՖԼԻՍԵՑԻ ՆԵՂՃԱԿԱՏ ԿԻՆՏՕՆ,
ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆՆ
ՈՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ
եւ
ԼԵՌ ԿԱՄՍԱՐԻ ՕՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Կը ներկայացնեն՝
ԼԻԼԻԹ ՍԻՄՈՆԵԱՆ
եւ ԿԱՐԷՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

- Մուտքը ազատ է -

10 bis rue Thouin — Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Année Scolaire 2006-2007
Dates et lieux des inscriptions et les personnes responsables :

— PARIS: Samedi 16 septembre;
MCA . 17 rue Bleue — 75009 Paris
- Alice SONGUT : 06 03 33 06 70
01 42 46 88 36 (samedi ap.-midi)

— SEVRAN-LIVRY: Samedi 16 septembre à 14 heures
CBAF . 17 rue Charles Péguy — 93190 Livry-Gargan
- Madeleine PAPAZIAN
01 43 83 87 68

— GRENOBLE: Début octobre
40 avenue Ambroise Croizat — 38400 St Martin d'Hères
- Nicole SABOUNDJIAN
06 85 32 50 13

— ST MAURICE-DE-BEYNOST :
Samedi 16 septembre de 10h à 12h
Centre Culturel Jacques Brel — Place d'Arménie —
01700 St Maurice-de-Baynost
- Hovanes JELOYAN
04 78 55 42 60

— VIENNE : Samedi 16 septembre à 14 heures
MCA . 9 rue du Cirque — 38200 Vienne
- MCA : 04 74 53 43 80

— MARSEILLE : Mercredi 4 octobre à 14 heures
MAJC - 12-14 rue Saint-Bazile — 13001 Marseille
- Denise GABRIELIAN
04 91 77 61 66 (le soir).

***

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
Section «SEVAN» de Vienne

Rentrée scolaire :
samedi 16 septembre de 14h à 17h :
Dans les locaux de la Maison de la Culture Arménienne de Vienne.

- De 5 à 12 ans : Cours d'arménien «apprentissage de la langue sur outils informatiques»; danses folkloriques, chants...
- A partir de la 4ème et jusqu'en terminale, préparation pour les épreuves d'arménien du Baccalauréat.

Renseignements : Tél. : 04 74 53 25 91

□

APPEL POUR LE LIBAN

La communauté arménienne du Liban continue son action citoyenne et caritative.

Le Centre Médico-social de la Croix de Secours Arménienne, devenu le quartier général de la Commission Communautaire des Secours, continue à prodiguer des soins, distribuer des vivres et des vêtements à la population nécessiteuse arménienne et non arménienne.

Continuons à aider les Arméniens du Liban qui font face avec dignité aux conséquences d'après-guerre.

Restons solidaires avec nos compatriotes du Liban.

Envoyez vos dons libellés à l'ordre de:

CBAF-OPERATION LIBAN
à la Croix Bleue des Arméniens de France —
Conseil d'Administration :
17 rue Bleue — 75009 PARIS

Un reçu de déduction fiscale vous sera remis.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84876

ՈՒՐԲԱԹ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 15

VENDREDI
15 SEPTEMBRE
2006

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.532 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 82e ANNEE — N° 21.532

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՋՈՒԱՐԹՆՈՑԻ ՆՈՐ ՍՐԱՀԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Երեւանի Զուարթնոց օդակայանին ժամանումներու նոր սրահը Սեպտ. 14ին կը բացուէր սպասարկութեան: Սրահին, կառամատոյցին եւ միւս ենթակառոյցներուն շինութեան աշխատանքները արժած են 63 միլիոն տոլար: Օդակայանին 30 տարուան կառավարումը ստանձնած ընկերութիւնը այդ նպատակին հարկ է 253 միլիոն տոլարի ներդրում ընէ:

Օդակայանին նոր շէնքը չորս յարկէ պիտի բաղկանայ: Ա. յարկը ելեկտրական, ջեռուցման, հակահրդեհային եւ օդափոխիչ սարքերու յատկացուած է. երկրորդ յարկը ժամանումի սրահն է. երրորդը կը յատկացուի մեկնումներու բաժնին, պատրաստ կ'ըլլայ գարնան. իսկ վերջին յարկը տեղ կը գրաւեն առեւտրական կէտեր:

Նոր շէնքին հիմը 51 սիւներու վրայ ձգուած ու ամրացուած է հակաերկրաշարժային բարձիկներով. ասոնք կը դիմակայեն ցնցումին 70%ը: Օդակայանը կը համապատասխանէ միջազգային չափանիշի "ՊԷ" կարգին որ լաւագոյնը կը համարուի, իսկ "Ա"ն առաջնակարգն է: Ան կ'ունենայ տարեկան 2 միլիոն ուղեւորի սպասարկելու կարողութիւն, մինչ հիմա այդ թիւը 1 միլիոն 12 հազար է:

***

ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԻՆ ՈՃՐԱԳՈՐԾԸ ԽՈՍՏՈՎԱՆԱԾ Է

Մոսկուայի մեթրոյին մէջ հայ երիտասարդ Վիգէն Աբրահամեանցը սպաննելու կասկածով ձերբակալուած ռուս ուսանողը խոստովանած է որ Ապրիլ 22ին սպաննած է հայ երիտասարդը: Ոճրագործ Ն. Սինկովի հայրը ոստիկանութեան բարձրաստիճան պաշտօնեայ է: Ինք մաս կը կազմէ Ռուսական համազգային միութեան որուն երկու ուրիշ անդամներուն հետ ազգայնամոլական մղումներով աւարքներ գործած են, յարձակած կովկասցիներու վրայ:

***

15ԱՄԵԱԿԻ ՄԵԴԱՐԵԱԼՆԵՐԸ

Նախագահ Ռ. Քոչարեանի Սեպտ. 12ի հրամանագրերով պատուոյ կոչումներու եւ մետալներու արժանացած են կրթութեան, գիտութեան ու մարմնամարզի խումբ մը ներկայացուցիչներ: Գիտութեան մարզէն վարձատրուած են համալսարանի մշակութային պատմութեան դասախօս փրոֆ. Հրավարդ Յակոբեան, ակադեմիկոս Եդուարդ Ջուլբարեան, երկրահանքաբանական գիտութիւններու թեկնածու Ռոպերկ Տայեան. Հայոց պատմութեան ամպիոնի վարիչ, փրոֆ. Բաբգէն Յարութիւնեան արժանացած է Մովսէս Խորենացի մետալին:

Աստնցմէ զատ, պատուակալ կոչումներ տրուած են շարք մը ուսուցիչ – ուսուցչուհիներու, ըմբշամարտի մարզիչ Նուրի Բաբայեանին, ողիմպիական կոմիտէի մասնագէտ Անժելա Միրզոյեանին, «Սեւան» գիւղական մարզական ընկերութեան նախագահ Ռոպէր Տիգրանեանին: Դինամոյի ըմբշամարտի մարզիչ Յ. Խաչատրեան ալ արժանի նկատուած է Մ. Խորենացի մետալին:

***

ԱՄՆ–ՈՒ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ԿՆՈՋ ԸՍԱԾՆԵՐԸ

«168 ժամ» թերթը ԱՄՆ–ու դեսպանին ընեւանէն մեկնումին նախօրեակին ծաւալուն հարցազրոյց մը ըրած է անոր կնոջ հետ: Ան խոստովանած է որ Ճ. Էվընսի եւ կանչուիլը հետեւանք եղած է 1915ի դէպքերու մասին ճշմարտութիւնը ըսելուն: Ան խօսած է նաեւ «Շինիչ տարակարծութիւն» մրցանակին մասին որ անցեալ տարի շնորհուած էր Ճ. Էվընսի, յետոյ ետ առնուած «Հայկական Ցեղասպանութեան» մասին ըսածներուն վրայ, երբ Արտաքին Նախարարութիւնը գլխի ճնշում բանեցուցած էր: «Ինծի համար շատ աւելի կարեւոր է այդ մրցանակին տրուած ըլլալը ամուսնիս գործընկերներուն տրոշումով. կարեւոր չէ ետ առնուած ըլլալը» ըսած է ան:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԵՔՍԱՆՏՐ ԱՏԼԷՐ, ըստ իր սովորութեան, Թուրքիան կը ջատագովէ Ֆիկառոյի սիւնակներուն մէջ (Սեպտ. 14), բացատրելով որ երկիրը "հանդարտած ժողովրդավարութիւն մըն է" եւ կը ձաղկէ Եւրոպացիներու կեղծաւոր խաղերը, որոնք արգելք ըլլալու համար Թուրքիոյ անդամակցութեան, պատրուակ մը կը վաւեն, որուն ծանր հետեւանքներուն մասին չեն մտածեր: Ամիսներէ ի վեր, կը հալածեն Թուրքիան եւ Պրիւսէլ կ'ուզէ Թուրքիոյ պարտադրել նուաստացուցիչ անձնատուութիւն մը, որպէսզի ընդունի կիպրական դրօշակը իր նաւահանգիստներուն մէջ: Ատլէր չի մոռնար նաեւ "Հայոց Ցեղասպանութեան թղթածրարը»: Եւրոպական Խորհրդարանին վերջին որոշումը "գրգռութիւն" կ'որակէ, որուն միակ նպատակն է, կը գրէ, զզուեցնել Թուրք կառավարութիւնը եւ հանրային կարծիքը դէպի Եւրոպա իրենց քայլին մէջ:

«ԼԻՊԷՐԱՍԻՈՆ»ի տագնապը սուր բնոյթ կ'առնէ եւ Սերժ Ժիւլիի, ապա վեց խմբագիրներու (որոնց մէջ Ֆլորանս Օպընա) հրաժարումը բաւական ծանրակշիռ կացութիւն մը ստեղծած է եւ թերթը Սեպտեմբեր 14ի իր թիւին երկու էջերը տրամադրած է հարցին: Երկար բացատրութիւն մը կայ "ներքին անսովոր կացութեան մը եւ անմախընթաց եւմտական տագնապի մը" մասին: Գրութիւններու ոճը այն տպաւորութիւնը կը թողու նաեւ որ թերթը կրնայ դադրեցնել իր հրատարակութիւնը: Ծակատագրական թուականը Հոկտեմբեր 1ն է եւ կոչերը ըստիպողական բնոյթ ունին: Տրուած բացատրութիւններուն մէջ կը յիշուի որ 1946ին Ֆրանսա ազգային 28 օրաթերթ ունէր եւ վաճառումը 6 միլիոնի հասած էր: Այսօր 11 ազգային օրաթերթ կայ, որոնք 2 միլիոն օրինակ կը վաճառեն: Բայց, կը ճշդուի որ Լիպէրասիոնի դժուարութիւնները միայն այդ կացութեան հետեւանքները չեն: Թերթին կոչումն էր, կ'ըսուի, "պատմել ինչ որ միւս մետիաները չեն պատմեր", բայց այսօր այդ նպատակը չի բաւեր: Ու թերթը, տոկալու համար երկու կոչ կ'ընէ՝ մէկը բաժանեէրներուն, միւսն ալ ընթերցողներուն:

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ, ոճրափորձերը դադար չունին եւ Սեպտ. 13ին ալ, ահաբեկչական երկու արարքներ 28 մեռեալ եւ 70 վիրաւորներ պատճառեցին: Առաւօտուն, պայթուցիկներով լեցուն կառք մը օդը ելած է մայրաքաղաքին արեւելեան կողմը, երկու ժամ ետք ալ, երկրորդ թակարդ կառք մը օդը ելած է:

ՏԻՑԱՐՊԷՔԻՐԻ մէջ 11 հոգիի մահուան պատճառ դարձած պայթումը ստանձնած է Թրքական վրէժխնդրութեան գունդը: Անոր կայքէջին վրայ տեղ գտած են պայթուցիկ սարքին նկարները, ըսուած է որ այսուհետեւ սպաննուած ամէն մէկ Թուրքի փոխարէն տասը Քիւրտ պիտի սպաննուի: Կայքէջը զետեղուած է "Ամենալաւ Քիւրտը մեռած Քիւրտն է" լոզունգին տակ: Քրտական կազմակերպութիւնները իրենց կարգին յայտարարած են թէ կը դատապարտեն արարքը եւ վճռած են անոր հաշիւը պահանջել:

ՍԵԿՈՒԼԷՆ ՌՈՒԱՅԱԼ մամուլի ասուլիս մը տուած է Պրիւսէլ, Սեպտ. 13ին եւ երկու գլխաւոր կէտերու վրայ շեշտած է իր տարբերութիւնը Սարքոզիի հետ: Դէմ է հիմնարկներու որեւէ բարենորոգման կարճ ժամանակի ընթացքին եւ կը գտնէ որ սխալ է Թուրքիոյ երեսին գոցել Եւրոպայի դուռը:

Ա. ԱԼ-ԶԱՎԱՀԱՐԻԻ (Պէն Լատէնի աջ բազուկը) տեսերիզը, որու անդրադարձած էինք մեր նախորդ թիւով, սպառնալիքներ ըրած է Ֆրանսայի դէմ ալ: Ըստ Ֆիկառոյի (Սեպտ. 14) կոչ մը կ'ընէ Ֆրանսայի իսլամապաշտներուն, որպէսզի պայքարին «Ֆրանսայի խաչակիրներուն դէմ»: Կոչը կը վերաբերի ալժերական սալաֆիստ ցանցին որ արմատ ունի Ֆրանսայի մէջ: Կը նշէ որ «այդ խումբը (ԺԷ.ՍԷ.ՓԷ.ՍԷ.) միացած է ալ-Քաիտա կազմակերպութեան եւ այդ միացումը վախի ծնունդ պիտի տայ Ֆրանսայի դաւաճաններու եւ անկրօն որդիներու սրտին մէջ»: Ալ-Զավահարի ձայն կը բարձրացնէ նաեւ բոլոր անոնց դէմ որոնք թոյլ կու տան Ֆրանսայի որ արգելք հանդիսանայ լաչակ կրելուն՝ դպրոցներուն մէջ: Ֆրանսական սպասարկութիւնները բաւական մտահոգ են, քանի ակնարկուած խումբը բազմաթիւ անդամներ ունի Ֆրանսայի մէջ: Եգիպտացի բժիշկը (ալ-Զավահարի) դէմ է նաեւ թիւ 1701 բանաձեւին, որ կը վերաբերի կապոյտ սաղաւարտաւորներու զետեղման Լիբանան. այդ զօրքերուն մեծ մասը եւ հրամանատարութիւնը Ֆրանսայէն կու գան:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ Սպայակոյտին պետը՝ Տան Հալուց ընդունած է զօր. Ուտի Ատամի հրաժարականը, որ գինուորական հրամանատարութեան գլուխն էր պատերազմին ընթացքին: Այս հրաժարումը փոխանակ մտքերը հանդարտեցնելու աւելի արծարծած է բանավէճը, այն պատճառաբանութեամբ որ Լիբանանի «ձախողութիւններու» միակ պատասխանատուն ան չէր:

ՄՈՆՐԷԱԼԻ մէկ վարժարանին մէջ՝ Տոմն Գիլէճ, հրացանաձգութիւն մը ծայր տուած է Սեպտ. 13ին, որու հետեւանքով մէկ մեռեալ կար եւ քանի վիրաւորներ: Զոհը քսանամեայ պարմանուհի մըն է: Յարձակողը խուճապ ստեղծած է հաստատութեան մէջ եւ արարքին պատճառներն ալ ծանօթ չեն:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ կեդր. Դրամատան փոխ նախագահը՝ Անդրէյ Կիզլով մահափորձի մը զոհը եղած է Սեպտ. 13ին և քիչ ետք մահացած: Իր վարորդն ալ սպաննուած է: Ոճրափորձը գործուած է Փութպոլի

ԳԱՐԱՊԷՔԻՐԻ ՕՐԱԳԻՐԸ ԳՏՆՈՒԱԾ

Թուրք մամուլը կը տեղեկացնէր թէ իր զաւակներուն կողմէ գտնուած են Գ. Գարապէքիրի «Օրագիրներ»ը որոնք 2007ին պիտի հրատարակուին: Անոնք կ'ընդգրկեն 1906–1948 տարիները, բայց կը պակսին 1932–38 շրջանին վերաբերողները: Նոյն աղբիւրներուն համաձայն Գարապէքիր մանրամասն գրած է Մ. Քէմալի հետ տարակարծութիւններուն, անոր գիծէն իր տարբերութիւններուն մասին:

Հրատարակութեան կը պատրաստուի, նաեւ անոր «Անկախութեան մեր պատերազմին հիմնատարրերը» հատորը որ ատենին բուռն վէճերու աղբիւր եղած է:

ՓԱՐԻԶ

«ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹՆԵՐՈՒ ԵՐԿԽՕՍՈՒԹԻՒՆ» ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ

«Ժողովուրդներու եւ մշակոյթներու երկխօսութիւն» միջազգային համաժողովը Սեպտ. 13ին բացուած է Էլիզէի պալատին մէջ, նախագահ Ժ. Շիրաքի ողջոյնի խօսքով: Ան ուշադրութիւն հրաւիրած է աշխարհի մշակոյթներուն հակարդումի երեւոյթներուն, որով Արեւմուտքը իսլամութեան, աշխարհականները կրօնաւորներու, Հիւսիսը Հարաւին, հարուստները աղքատներուն դէմ դիրք գրաւելու ձգտումը ցոյց կու տան: «Արգելք ըլլալու համար մնայուն բաժանումներու եւ կանխելու համար անգիտութեան, ամբարտաւանութեան ցնցումները, պարտինք անհրաժեշտօրէն գտնել երկխօսութեան ուղին» ըսած է նախագահը: Մասնակից հոգեւորականներուն, գիտնականներուն, մշակոյթի ու քաղաքական դէմքերուն ընդունելութիւն մը տրուած է հոն, յետոյ բոլորը անցած են Միջազգային համաժողովներու կեդրոնը ուր շարունակուած է համաժողովը, տարբեր թեմաներով աշխատանոցներու ձեւով:

Ինչպէս գրած էինք, նախաձեռնութեան առիթով Փարիզ կը գտնուի Պոլսոյ Մեսրոպ Պատրիարքը: Ան եւ Պատրիարքարանի մամուլի բանբեր Տիկին Լուիզ Պաքար նոյն առաւօտը նախաճաշի հիւրը եղած են Թուրքիոյ դեսպանատան ուր գտնուած են Արտաքին գործերու պաշտօնատարներ ալ: Պատրիարքը բացումի հանդիսութենէն ետք յետմիջօրէին մասնակցած է «Կրօնքներ եւ ժողովուրդներ» աշխատանոցին: Ներկայ է նաեւ Թուրքիոյ Արտաքին գործերու Նախարարը Ա. Կիւլ: Բոլոր մասնակիցները երեկոյեան ներկայ գտնուած են Սորպոնի մէջ «Միջերկրականեան մշակոյթը» նիւթով դասախօսութեան:

Նախարար Ա. Կիւլ օրուան ընթացքին հանդիպում ունեցած է Թուրք լրագրողներու հետ. անոնք հարց տուած են թէ ինչ կը մտածէ Ֆրանսայի մէջ Հայաստանի տարուան մասին, որուն բացումն ալ զուգադիպած էր Կիւլի Փարիզ այցին: «Թուրքիա Ֆրանսայի հետ իր յարաբերութիւնները երրորդ երկիրներու հետ պայմանաւորելու հարց չունի: Սակայն հայկական խնդիրները պէտք չէ վնասեն այդ յարաբերութիւններուն» ըսած է ան: Յետոյ յիշեցուցած է Ֆրանսայի 400 հազարնոց Թուրք համայնքին գոյութիւնը, աւելցնելով որ տարակարծութիւնները կարելի է քննարկել, կարելի է հակաճառել, սակայն բնաւ չեն փափաքիր որ այդ բաները կուլի առաջնորդեն, անախորժութիւններու տեղի տան: Թելադրած է հետեւաբար որ ուշադիր ըլլան թէ՛ Թուրքերը, թէ՛ Հայերը եւ թէ Ֆրանսացիները: Ինչ կը վերաբերի իր երկրին Եւրոպայի անդամակցութեան Կիւլ ըսած է թէ այսօրուան Թուրքիան եւ բանակցութիւններու աւարտին Թուրքիան իրարմէ բոլորովին տարբեր պիտի ըլլան: Համոզում ալ յայտնած է թէ այսօր այդ անդամակցութիւնը մերժողները պիտի վերաքննեն իրենց կեցուածքը եւ դէմ կարծիքները պիտի յեղաշրջուին, մինչեւ վճռական պահը:

(Շար.ը Դ. էջ)

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ՀՈԳԵՒՈՐ-ՔԱՂԱՔԱԿԱՆԻՆ ՍԱՀՄԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

Թուրքիոյ Հայոց պատրիարքը Մեսրոպ Արք. Մութաֆեան նոյնիսկ ընտրութեան նախօրեակէն թիրախ էր թէր ու դէմ դիրք պաշտպանողներու. Ճիշդ անկէ, ինչպէս կ'ըլլայ որեւէ ընտրութեան թեկնածուի մը որ անտարբեր չի ձգեր։ Սակայն, պէտք է ըսել որ ընտրութենէն ետք կիրքերը հանդարտեցան, ինչպէս կը պահանջէր իւրաքանչիւր ծանօթ պայմաններու մէջ այդ համայնքին շահը ու բաւական աւելի տրուեցաւ դիրքէ հանդարտ համակերպութեան մը պատճէր։ Կային անշուշտ Մեսրոպ պատրիարքին ընթացքին մէջ քննադատելի երեւոյթներ, անոր տարակարծիքներ, բայց ընդհանուր պատկերը [illegible]։ Այդ [illegible] շատ կարեւոր ազդակ էր Պոլսոյ հայութեան անդորրին, կայունութեան, [illegible] եւ [illegible] բոլոր անոնք, որոնց [illegible] պատճառներ ունենալով [illegible] այդ անդորրին ու կայունութեան։

Վերջին շրջանին սակայն կիրքերը կրկին անզսպելի ըլլալու նշաններ կու տան. [illegible] հայ մամուլը բնականաբար, բայց պարբերաբար թրքական ալ, կ'արձագանգեն այդ վիճակին։ Առաջինները իրենց նկատմամբ [illegible] կ'ամբաստանեն պատրիարքը, երկրորդները միջամտողներ հակազդութիւններու տեղեկատուութիւնը կ'ընեն։

Հակադրութեան նոր երեւոյթը ծայր առաւ Գարեգին Բ. Պոլիս այցելութեան վերջերէն, երբ Մեսրոպ Արք. հարկաւոր նկատեց շեշտելու թէ քիչ մը տարբեր կարծիք ունի եւ ամբողջութեամբ չի բաժներ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին ցեղասպանութեան մասին Թուրք լրագրողի մը որպէս պատասխան ունեցած արտայայտութիւնը։ Ծանօթ է որ Գարեգին Բ. ըսած էր թէ ցեղասպանութեան իրողութիւնը [illegible], կարելի չէ վիճարկումի ենթարկել զայն, պէտք է ճանչնալ որպէս այդ։ Մինչդեռ Մեսրոպ պատրիարքը գրեթէ կրկնած էր Թրքական պաշտօնական տեսակէտը, [illegible] "1915ի ողբերգութեան" քաղաքական մարդոց, գիտնականներու, պատմաբաններու, մշակոյթի գործիչներու, ընկերաբաններու, աստուածաբաններու կողմէ քննարկումի կարեւորութիւնը, [illegible] մասին հայերէն եւ թրքերէն գրականութիւնը բոլորին մատչելի դարձնելու, Հարցին, Հայաստանի ու Թուրքիոյ երիտասարդութեան, ակադեմականներուն, մամուլի մարդոց, եւլն. փոխադարձ այցերով ծանօթացումին, երկխօսական ընթացքի մէջ մտնելու ու [illegible] վրայ։

Հասկնալի է որ Թուրքիոյ Հայոց պատրիարքութեան աթոռը զբաղող հոգեւորականը չի կրնար ամբողջովին [illegible] դիրք ունենալ, [illegible]։ Այս պատճառով [illegible] է, ան պահանջէ հոգեւոր ու [illegible] զուգահեռ տանելու կարողութիւն, [illegible]։ Այս պահանջը աւելի՛ եւս շեշտուած է այսօր, երբ Հայկական հարցը դարձած է [illegible] նիւթեր հանգամանքը ունենալու Թուրքիոյ մէջ եւ դարձած գրեթէ [illegible]։ Ու այս առումով ալ Պոլսոյ պատրիարքի մը ընթացքը միշտ ալ [illegible] տեսակէտներու նկատառումներով, [illegible] շրջանակով։

Այսպէս է որ ոչ միայն Սփիւռքի հայկական լրատուութիւնը, այլեւ միջազգայինները, կարեւորութեամբ արձագանգեցին Մեսրոպ պատրիարքին եւրոպական այցերուն, Թուրքիոյ [illegible] մասին Երուսաղէմի [illegible] նախօրեակին (2002 Նոյ.)։ Բնական է որ տարբեր էին հայկականին ու միջազգայինին մեկնաբանութիւնները։ Հայկականները, անշուշտ բացի պոլսականներէն, այդ այցերուն մէջ կը տեսնէին Թուրքիոյ պաշտօնական ընթացքին [illegible], փորձառութեան, մը կրօնականին նեցուկը տալու պարագա։ Այդ համոզումը տեղադրելու չափ չէր զօրեր Մեսրոպ արքեպիսկոպոսի [illegible] թէ ինչ ո՛չ ոքի [illegible] չէին [illegible], եւլն.։

Սփիւռքին հակազդեցութեան մէջ կար նաեւ հարցումը թէ մինչ հայերը Թուրքիոյ մէջ [illegible] չէին, ինչո՞ւ Մեսրոպ արքեպիսկոպոս առանձին ձեռնարկած էր քաղաքական այդ քայլին [illegible] մը։

Նշուած երկու պարագաներուն, - երկուքին ալ զուտ քաղաքական -, փափուկ բնոյթը սեղան կը բերէ Պոլսոյ պատրիարքի մը [illegible] պայմանները, պարագան։ Անխուսափելիօրէն ինչ մէջը կը ձգեն անոնք իրեն։ Ինչ է համեմատութիւնը այդ մէջքին եւ անոր սահմանները յարգել-չյարգելու պատրիարքի տրամադրութեան. լռութիւնը ո՞ր չափով կրնայ լաւտի դեր կատարել պահանջուած պարագայի մը։ Հարցումներ, որոնց պատասխանները բնականաբար կը տարբերին ու տարբերած են, պատրիարքէ պատրիարք, շրջանէ – շրջան։ Օրինակ, այդ միջոցը, լռելու այլընտրանքը ծայր աստիճան տեղին ու վարպետութեամբ գործածող մը եղած է Շնորհք պատրիարքը. բայց կարելի չէ նոյն արժեւորումը ունենալ անոր բոլոր յաջորդներուն ընթացքին համար։

Այս յետադարձ ակնարկին պատճառ եղաւ Մեսրոպ արքեպիսկոպոսին Օգոստոս 30ի յայտարարութիւնը որ առնուազն զարմանք արթնցուց Սփիւռքի շրջանակներու մէջ։ Այդ Թուականը Թուրքիոյ Յաղթանակի տօնն է որով կը նշուի Ա. աշխարհամարտի օսմանեան պարտութենէն ետք երկիրը գրաւող ուժերուն մեկնումէն ետք մնացած անբաղձալիներուն – յատկապէս Յոյներուն – դէմ տարուած վերջնական յաղթանակը։ Նաեւ այդ յաղթանակը 1923ի հանրապետութեան հռչակումին առաջնորդող հիմնական ազդակը կը նկատուի։ Մեսրոպ պատրիարքը այդ օրը յայտարարութեամբ մը շնորհաւորած էր «Թուրք մեծ ազգը, ինչպէս նաեւ պատմութեան մէջ հերոսացած թրքական զինեալ ուժերը», մաղթելով որ երկրին իշխէ խաղաղութիւնը, բարգաւաճումը, եւլն.։

Այս շնորհաւորութիւնը, Թրքական պատմութեան կողմէ "յաղթանակ" որակուած անցքերու ոգեկոչումը անտեղի, անընդունելի համարողներու հետ գտնուելով աւելի միջին դիրքերէ հարց տուողներ թէ ի՞նչ էր պատճառը նման ելոյթի։ Պատրիարքը չէ՞ր կրնար, չէ՞ր կրցած շրջանցել պարզէն աւելի պարպականի այդ շնորհաւորութիւնը։ Կամ, գոնէ կա՞ր իրապէս նման կեցուածքի մը օգուտին համոզիչ բացատրութիւն։ Քիչ մը անհարկի կերպով շփոթուած չէ՞ին կրօնականին ու քաղաքականին սահմանները։

Պատրիարքը քանի մ օր ետք կարծիք յայտնած էր քաղաքական այլ վէճի մը առնչութեամբ ալ որ վերջին օրերուն փոթորկած է Թուրքիոյ հանրային կարծիքը. ան Լիբանանի խաղաղարար միջազգային ուժերուն Թրքական մասնակցութեան հարցին եղած վէճն է որ դէմ յանդիման բերած է երկրին ղեկավարութիւնն ու ընդդիմադիրներու խումբեր։ Հակառակ տրուած պաշտօնական որոշումին, հակառակորդներու ցոյցերը կը շարունակուին, ոստիկանութիւնը կը միջամտէ, եւլն.։ Այդ մթնոլորտին մէջ Թուրք մամուլի յայտնի անուններէն "Սապահ" թերթը հետաքրքրուած է Լիբանանի հայ համայնքին Թրքական մասնակցութիւնը մերժող կեցուածքով ու դիմած է Մեսրոպ պատրիարքին։ Ան յայտարարութիւն մըն ալ այդ առնչութեամբ ըրած է որուն արձագանգած է թերթը, ինչպէս կը տեղեկացնէր "Մարմարա"ն (Սեպտ. 6)։

«Այնպէս կը թուի թէ կարգ մը ծայրայեղ ազգայնամոլ շրջանակներ դրական դիրքաւորում պիտի չորդեգրեն այս նիւթին շուրջ» ըսած էր ան, հայութեան ակնարկելով։ Ապա ենթադրական զուգահեռ մը տարած էր, աւելցնելով. «Ինչ դիրքաւորում որ պիտի որդեգրեն Թուրքիոյ ծայրայեղ ազգայնապաշտ կուսակցութիւնները եթէ Հայաստան նոյնիսկ ՄԱԿ-ի հովանաւորութեան տակ, Կիպրոս զինուոր ղրկէ, նոյնը պիտի ընեն Հայերը։ Անօգուտ է սպասել որ Լիբանանի Հայերն ալ անոնցմէ տարբեր դիրքաւորում ունենան»։

Լիբանանի հայութեան հակադրութիւնը բնական, ուստի ընդունելի նկատել տալու ձգտումին քով խանգարող փուշի կը նմանի հայ «ծայրայեղ ազգայնամոլ շրջանակներ»ու եւ Թուրքիոյ «ծայրայեղ ազգայնապաշտ կուսակցութիւններ»ու զուգահեռը։ Արդա՞ր է նոյն կանգունով չափել երկու հակադրութիւնները։ Կամ՝ "Թրքահայոց պատրիարքի" հանգամանքը բնակա՞ն է որ տարածուի այլ գաղութի մը քաղաքական կեցուածքին ալ վրայ, նոյնիսկ երբ լրագրողի մը հարցումը առիթ ընելու թելադրանք մը կը պարտէ։

Խանգարող անցքերը, մտահոգութիւնները գլխաւոր թիրախ ունին Պոլսոյ համայնքը որուն անդորրին խանգարումը վնաս կը պատճառէ ոչ միայն իրեն։ Եւ ոչինչ կ'երաշխաւորէ որ խանգարումը միայն ներքին, միջհամայնքային հարցերու հետեւանք կ'ըլլայ։

Դրական երեւոյթ է անշուշտ փոքրամասնութեան մը վայելած խօսքի յարաբերական ազատութիւնը. բայց ան չի կրնար անտեսել տալ իմաստուն լռութիւններու առիթները մսխելուն անպատեհութիւնները։

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆԸ ԵՒ ԵՐԿԱԹԱԳՈՐԾԸ

Երուանդ Օտեանի կողմէ Միքայէլ Կիւրճեանի գրուած նամակները պատ մը մեր ուշադրութիւնը կը հրաւիրեն մեզի բաւական անծանօթ մնացած այս դէմքին վրայ։ Միքայէլ Կիւրճեան՝ «Ջաշըլըը Արթին Աղա» թատերախաղի հեղինակը՝ կը [illegible] Երուանդ Օտեանի կողքին։

Ամերիկահայ գրականագէտ ու քաղաքական գործիչ Երուանդ Ազատեան «Պոլսահայ Գեղարուեստական Սեւեռումներ» խորագրեալ յօդուածաշարքին մէջ հետաքրքրական յուշեր կը պատմէ Միքայէլ Կիւրճեանին։ Այդ շրջանին Ազատեան խմբագիր նշանակուած էր Պոլսոյ «Արեւ» օրաթերթին։ Աւելի քան 45 տարիէ ի վեր այս թերթին աշխատակցած էր Միքայէլ Կիւրճեան, բայց ան օր մըն ալ նամակ մը կը գրէ Երուանդ Ազատեանին ու կը յայտնէ որ ասկէ վերջ «Արեւ»ին պիտի չաշխատակցի եթէ թծախնդրութեամբ չըսրբագրուին իր յօդուածներուն փորձերը։ Երուանդ Ազատեան կը սարսափի նամակին խստութենէն ու անմիջապէս նամակով մը ներողութիւն կը խնդրէ, խոստանալով առաւելագոյն ուշադրութիւն ցուցաբերել իր յօդուածներուն նկատմամբ։ Միքայէլ Կիւրճեանի զայրոյթը այնքան շուտ կը մեղմանայ, որքան շուտ բարձրացած էր։

Դարձեալ Ազատեանն է որ կը պատմէ որ Միքայէլ Կիւրճեան միջոց մը վերջ Աղեքսանդրիայէն պարբերաբար Գահիրէ կու գայ կարճատեւ այցելութիւններով ու յաճախ կ'անցնի «Արեւ»ի խմբագրատունէն։ Ազատեան, որ առաջին անգամ կը տեսնէ զինքը, շատ կը տպաւորուի անկէ։ Իր միւս գործընկերներն ալ հիացումով կը լեցուին Կիւրճեանի նկատմամբ։ Ան իր սերունդին գրական մթնոլորտովը լեցուն մարդ էր եւ շատ մտերիմ դրուագներ կը պատմէր իր գրչակիցներուն կեանքէն, ինչպէս Երուանդ Օտեանէն, Վահան Թէքէեանէն եւ մասնաւորաբար Ինտրայէն։ Հարցումի չէր սպասեր, յանկարծ կը սկսէր պատմել իր սա կամ նա յուշը։ Կ'երեւի թէ լաւ ունկնդիրներ կը գտնէր իր դիմացը, կամ պատմելու պահանջը կը զգար։

Միքայէլ Կիւրճեան անգամ մը սապէս խօսած էր Երուանդ Օտեանին մասին.

«Օտեան ատեն մը իբրեւ քարտուղար կ'աշխատէր աղեքսանդրիացի երկաթագործի մը մօտ։ Թէ իր օրապահիկը կ'ապահովէր երկաթագործէն, եւ թէ ալ կը կիսէր երկաթագործի կնոջ՝ Տիկին Պայծառին շնորհները...»։

Ուրիշ յուշեր ալ կը պատմէ Երուանդ Օտեանին։

«Որեւէ պատրուակ պատճառ կը գտնար Օտեանին, որպէսզի խմէր։ Ուրախ էր տխուր [illegible] «[illegible] ալ մի՛ խմեր»։ Երբ [illegible] [illegible] իր ստեղծագործական կարողութեան։

Սխալ չէ ըսել թէ Միքայէլ Կիւրճեան ալ մէկն էր անոնցմէ որոնք մինչ վառ պահեցին գրականութեան խոհանոցին օճախը, որոնք մեր գրագէտները յաճախ քաջալերեցին որ փայտ նետեն այդ օճախին մէջ։ «Գրականութեան կազմակերպիչներ» կրնանք կոչել այդ մարդիկը։ Անոնք թերեւս շատ բան չգրեցին, բայց պատճառ դարձան որ ուրիշները շատ բան գրեն։ Անոնք լեցուեցան նաեւ ժամանակակից գրագէտներու հետ բաժնուած ապրումներով։ Եթէ ոչինչ գրած ըլլային, լաւ կ'ընէին որ գոնէ այդ ապրումներուն մասին գրէին։ Եթէ խօսէին, ինչեր ու ինչեր կը պատմէին։ Ինչո՞ւ զանոնք գրի չառնէին պատշաճ ոճով։

Միքայէլ Կիւրճեան, ամէն անգամ որ խմբագրատուն կու գար, գրպանին մէջ կ'ունենար սա կամ նա նշանաւոր գրագէտէն ստացուած նամակ մը։ Օր մը Կիւրճեան գրպանէն հանեց շատ մաքուր պահուած ու գեղեցիկ ձեռագրով գրուած նամակ մը։ Նամակը կու գար Ինտրայէն։ Կիւրճեան, կամաց կամաց կարդաց այդ նամակը, որուն մէջ Ինտրա կը նկարագրէր իր ամուսնութեան առաջին գիշերը իր կնոջ հետ, զոր կը կոչէր Իրենա...։ Մտերիմ լեզուով, բայց գրական շատ նուրբ ոճով գրուած նամակ մըն էր այդ, նամակ մը որ խմբագրատան մէջ գտնուողներուն հիացում պատճառեց ու լարեց անոնց հետաքրքրութիւնը Ինտրայի մասին։ Պնդումներու տեղի տալով, Միքայէլ Կիւրճեան յաջորդ անգամ բերաւ ու սեղանի վրայ դրաւ Ինտրայէն ստացուած մօտաւորապէս հարիւր նամակներ ու բացիկներ, նաեւ մէկ երկու լուսանկար։ Կը կարդար այդ նամակներէն հատուածներ ու բոլորն ալ կը տեսնէին որ այդ նամակներուն մէջ ալ այնքան գրականութիւն կար, որքան կային Ինտրայի նշանաւոր «Նոճաստան»ին կամ «Ներաշխարհ»ին մէջ։

Երուանդ Ազատեան միշտ նոյնը կ'ըսէր

ԱՄԷՆՈՒՆ ՍԻՐԱԾ ԼԻԲԱՆԱՆԸ ԱՅՍ ԱՅՐԱԾ ՀՈՂԸ

«Մահը մեզ է սիրահարուել» ըսաւ ու գրեց Պարոյր Սեւակ՝ ի տես եղեռնացած մեր ցաւին, խորհրդածելով մեր աղէտալի ճակատագրին մասին։

Այս միեւնոյն մտածումը, պատկերաւոր այս խօսքը կը պատշաճի նաեւ մեր սիրելի Լիբանանին, որ ամէնուն կողմէ ալ սիրուած ըլլալով՝ կը յափշտակուի ձեռքէ ձեռք, իբրեւ մրցակցութեան խայծ, ու կ՚ենթարկուի չարչարանքի։ Կ՚ըսեն, թէ սիրելու տեսակաւոր տրամադրութիւններ կան։ Մէկը կը սիրէ քնքոյշ դըգւանքով, ուրիշ մը ցաւցնելով, արիւնելով։ Այս երկրորդ ձեւին համար բառ մը գտած են՝ միջազգային բառապաշարին մէջ տեղադրուած։ Սատիզմ կամ սատիf բառն է, որուն հայերէնը ճշգրտօրէն թարգմանելի չէ, որովհետեւ Հայը կը հաւատայ մէկ տեսակ սիրոյ. սիրել՝ սիրոյ ամբողջական խորհուրդով եւ իմաստով։ Հայեր Լիբանանը սիրած են աստուածային օրհնեալ սիրով, բայց երբ սիրոյ միւս տարբերակը գործադրուեցաւ, Լիբանան դարձաւ քաշքշուքի առարկայ, դարձաւ մրցումի պարան. հետեւանքը յստակ է այսօր, հայելիի պէս պայծառ ու տեսանելի։

***

2006 Յուլիս 12, թեթեւ տեսակի բախումներ Հարաւային Լիբանանի մէջ։ 2006 Յուլիս 13, յանկարծակի պայթումներ Պէյրութ մայրաքաղաքի մէջ։ Լրատուական միջոցները գործի անցած են։ Առաջին հարուածը կը հասնի Պէյրութի միջազգային օդակայանին, որ դեռ մօտիկ անցեալին, երեք–չորս տարի առաջ այնպիսի շքեղ տեսք ու կառոյցի այնպիսի գերազանց երեւոյթ մը ունեցաւ որ պատճառ դարձաւ (կարծես) նախանձի։ Մեզք եղաւ երկար տարիներ նորոգուած, ընդարձակուած, միջազգային չափանիշով ու ճաշակով գեղեցկացած Պէյրութի օդակայանին...

Երկրորդ մեծ ու վայրագ հարուածը ստացաւ Տահր էլ Պայտարի նորակառոյց կամուրջը, որ Պէյրութի մայրուղին կը կապէր Դամասկոսի։ Միջազգային կարեւորագոյն ճանապարհն է սա, որ փուլ եկաւ խիրայէլեան ռումբերուն տակ։

ՔԱՆԴՈՒԱԾ ԿԱՄՈՒՐՋՆԵՐ

Կամուրջը. իր մէջ անիմանալի խորհուրդ խտացնող այս բառը։ Բաժնուած հողը, ծովը ցամաքին կապած այս գօտին, կամարակապ այս կառոյցը, կամուրջ կոչուած այս հինաւուրց ստեղծագործութիւնը, շինարար վարպետներու ճարտարութեան ցուցանիշ մեր կամուրջները։ Եկէք ու անտեսենք այս փլուզումը, կեանքն ու մեր գոյութիւնը ամրացնող այս ոսկի գօտին...

Քաղաքը գաւառին կապող միջոցներ չկան հիմա։ Երկար տարիներու քրտինքի արդիւնք անցքերը քանդուած են հիմա, որովհետեւ Լիբանանը կռուախնձորի վերածած բախտախնդիրները հետեւած են Ներոնի փիլիսոփայութեան։ Հրճուիլ այրող Հռոմին դիմաց...

Ե՞րբ պիտի վերակառուցուին Լիբանանի կամուրջները...

ԻՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՆ ՄԷՋ ԳԱՂԹԱԿԱՆ ԴԱՐՁԱԾ ԼԻԲԱՆԱՆՑԻՆ

Մարդասիրական զգացողութիւնը ինքզինք պարտադրած է այսօր։ Արցունք սրբելու, ծարաւը յագեցնելու, անօթին կշտացնելու օրն է այս։ Աւետարանին իմաստութիւնը՝ մեզի օգնական։ «Մերկ էի եւ հագուեցուցիք զիս, ծարաւ էի եւ ջուր տուիք ինծի»։

Իր քանդուած տունը, այրած հողը, անտէր նախիրը եռին ձգած, բռնագաղթի ենթարկուած Հարաւային Լիբանանի ժողովուրդն է սա։ Երեսուն տարուան պատերազմական ժամանակաշրջանին տասն անգամ գաղթական – թափառական դարձած Լիբանանցին կը կարօտի հացի, ջուրի, հագուստի, գլուխ՝ դնելիք բարձի մը, հոգ չէ թէ քար ըլլայ այդ բարձը...

ՍԱՐՍԱՓ, ՑՆՑՈՒՄ, ՅՈՒՍԱՀԱՏՈՒԹԻՒՆ

Ինը տարեկան Սերժօն կը հարցնէ իր մեծ հօր, որուն կողքին պպզած–նստած է՝ ականջը լարած ռումբերու պայթումներուն, խիրայէլեան ռմբաձիգ օդանաւերէն լսուած պայթումներուն.

– Տէտէ, ինչո՞ւ պայթում կայ, շատ կը վախնամ։

– Մի՛ վախնար, տղաս, օդաչուն գիտէ իր զարկած տեղը...

– Ի՞նչպէս կը նետէ ռումբը։

– Օդանաւին մէջ կոճակներ կան, կը սեղմէ կոճակը, ծակը կը բացուի, ռումբը կ՚իյնայ վար, կը ձգէ իր ուզած տեղը։

– Եթէ օդաչուն սխալի կամ կոճակը խանգարուի, մեր վրան չի՞յնար ռումբը։

– Մի՛ վախնար տղաս, մեր տեղը ապահով է...

Մանչուկը յանկարծ կը ճչայ պայթող ռումբին ահարկու ձայնէն։

ՅՈՅՍԻՆ ԼՈՅՍԸ

Աւերի, փլուզումի եւ ռումբերու պայթումներուն հետ յոյսը կը ջերմացնէ մարդոց սրտերը՝ Լիբանանցիներուն ներշնչելով մօտալուտ խաղաղութեամբ լոյսը։ Շուարած, անյոյս Լիբանանցիին վերջին ապաւէնը, յոյսին սրտապնդումը, յոյսին զօրութիւնը, որ ոտքի կը պահէ Լիբանանցին։

ՇԱՀԱՆԴՈՒԽՏ

«Ազդակ», Յուլիս 22

Միքայէլ Կիւրճեանին։ Ինչո՞ւ գրի չես առներ քու յուշերը, ինչո՞ւ չես գրեր քու գրչակիցներուդ մասին։ Օր մըն ալ Կիւրճեան յաղթական ոճով կուգայ ու սեղանին վրայ կը դնէ Ինտրայի մասին գըրուած յուշագրութիւն մը՝ «Ներաշխարհի ծնունդը» խորագրին ներքեւ։

Ազատեան այդ յօդուածը կը ղրկէ Պէյրութ, «Շիրակ» ամսագրի, որպէսզի հրատարակուի։ Բայց չի մոռնար այն դասը զոր քաղած էր Միքայէլ Կիւրճեանի յանդիմանական նամակէն ու «Շիրակ»ի խմբագրութենէն կը խնդրէ որ առաւելագոյն ուշադրութեամբ սրբագրուի գրութեան փորձերը։

Բ. Հ.

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ԳՆԱԼԸԻ կազդուրման կայանի փակման հանդիսութիւնը տեղի ունեցած է Օգոստոս 26ին, Ճամպազեան մարզադաշտին մէջ սարքուած հացկերոյթով։ Նախագահած է Շահան Արք.։ Ճաշի ընթացքին կիրարկուած է գեղարուեստական յայտագիր մը երգերով եւ արտասանութիւններով։ Տնօրէնուհի Թալին Նայիր համառօտ կերպով ներկայացուցած է եղանակի գործունէութիւնը։ Հուսկ բանքը արտասանած է Շահան Արք.։

***

ԳՆԱԼԸԻ բարձունքին վրայ, Օգոստոս 25ին կրկնուած է երկու տարուան աւանդութիւնը։ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Ներսէսեան դպրաց դասը այս տարի եւս ի մի հաւաքած է կղզեաբնակ մանուկները, որոնք տասը շաբաթներու երկայնքին հետեւած էին կրօնքի դասընթացքներու եւ այդ նպատակաւ պատրաստուած յատուկ հայերէնի դասերու։ Շուրջ 60 մանուկներ հրամցուցած են կոկիկ յայտագիր մը։ Բարի գալուստի խօսքը արտասանած է Թամար Ներկիզ, ապա գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիրը։ Վերջաւորութեան յուշանուէրներ յանձնուած են տղոց եւ աջակցութիւն բերած անձերուն։

***

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Հայ Կեդրոնի Ա. Ահարոնեան սրահին մէջ, Օգոստոս 29ին սկսած է Համազգայինի «Սանահին» մասնաճիւղի 2006–2007 տարեշրջանի դասախօսական – գրական ձեռնարկներու շարքը։ Գրական յանձնախումբին կողմէ, բացումը կատարած է Յասմիկ Թաթուլեան, որ ամփոփ գիծերու մէջ ներկայացուցած է օրուան նիւթը՝ Ռազմիկ Փանոսեանի վերջին գիրքը՝ «The Armenians — From Kings and Priests to Merchants and Commissars». Հեղինակին կենսագրութիւնը հակիրճ կերպով ներկայացուցած է Սիմա Աբրահամեան։ Ռ. Փանոսեան շրջանաւարտ է Մոնրէալի ՄգԿիլ համալսարանէն, ապա Թորոնթոյի Եորք համալսարանէն, հուսկ Լոնտոնի տնտեսական եւ քաղաքական գիտութիւններու վարժարանէն ստացած է իր վարդապետական վկայականը, արժանանալով «Լորտ Պրայս» մրցանակին (2001)։ Ապա, հեղինակը ներկայացուցած է իր գիրքը, 442 էջ, որ 2006ին լոյս տեսած է Նիւ Եորք։ Հատորը կը ներկայացնէ հայ ինքնութեան գիտակցութեան հոլովոյթը, սկսելով Հայոց աւանդական պատմութենէն եւ հասնելով մինչեւ մեր օրերը։ Հեղինակին տեսակէտն այն է որ Հայոց ինքնութիւնը «բազմատեղի» է (միւլթիլոքալ)։

***

ՄՈՆՐԷԱԼԻ քաղաքապետարանին կազմակերպած մանուկներու նուիրուած տօնին, Օգոստոս 19ին, իրենց մասնակցութիւնը բերած են Համազգայինի «Անի» պարախումբի Սէ. 1 եւ կրտսերներու խումբերը։ Պարած են չորս պար՝ Բերդ, Սասուն, Ուրմեցի եւ Տօնական Հայաստան։

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Օր մը երբ այսպէս կը խօսակցէինք դարձեալ, Յակոբ Պօյաճեան խնդրեց ինձմէ, որ իրեն հետ աշխատէի, մեր աշխարհաբարի հոլովումներուն կանոնաւորութիւն մը տալու ճարը գտնալ. Մ. Ջերազի ինխաբանութեան սանձեր դնելու համար. եւ երկուքս քաշուեցանք պարտէզին մէկ կողմը, նստած, գրեցինք հետեւեալ որոշումը։ Այսինքն՝

1. Այն ամէն բառերը որոնք "ութիւն" կը վերջանան, սեռականին մէջ՝ "թեան" պիտի ըլլան. իմաստութիւն – իմաստութեան, եւ այլն։

2. Բոլոր այն բառերը՝ որ "իւն" վերջաւորութեամբ են՝ սեռականը անոնց, պէտք է փոխուի՝ "եան"ի, ձիւն – ձեան, սիւն – սեան։

3. "Ում" վերջաւորութիւն ունեցողները, իրենց սեռական ունենալու են "ման", օրինակ՝ հալածում – հալածման. տարածում – տարածման, եւ այլն։

Այս երեք տեսակ սեռականացումը օրինական ընդունելով հանդերձ, անճահ չհամարեցինք՝ որ մնացեալ բոլոր բառերուն սեռականները առհասարակ "ի" ով չինուին։ Միայն թէ բացառաբար այն բառերը որոնք ըստ ինքեան "ի"ով կը վերջանան, պէտք է որ ականջի անախորժ չթուելու համար, "ւոյ"ի փոխուին սեռականի մէջ. ինչպէս՝ գինի – գինւոյ, հոգի – հոգւոյ, եկեղեցի – եկեղեցւոյ ։

***

Պարտէզի նստարանին վրայ աճապարանքով մտածուած քերականական մեր այս օրինադրութիւնը, չկրցանք ուրիշ անգամ առարկայ ընել խօսակցութեան, ո՛չ ալ հրապարակ հանել. բայց իմ մտքէս ըընա՛ւ չէ՛ ելած այն։

Քանի մը օր անցնելէն յետոյ, ես զայն հաղորդեցի մեր Միսաքեանին, որ շա՛տ հաւնեցաւ մեր պատանեկան այս մտածելակերպին եւ ուրախ եղաւ նկատելով, թէ Աշխարհաբար լեզուի կանոնաւորութեանը այդքան կանուխ նախանձախնդիր կ՚ըլլայինք. «Ապրի՛ք» ըսաւ ի խորոց սրտի։

1876ի վերջերն էինք հասած, երբ ես մեր սոյն մտածումը հաղորդեցի նաեւ Ջամուռճեան պատուելի Տերոյենցին, որ բաւական առեն է ի վեր իր բնակութիւնը իւր Ատոմ որդւոյն ընտանիքին հետ, փոխադրած էր ճիշդ մեր քովի տունը, եւ մենք երկու եղբայր շաբաթը երեք անգամ կ՚երթայինք դասեր առնել հայերէն քերականութեան կանոններու, զորս ինքը մանրամասն շարադրած էր մասնաւոր տետրակներու մէջ։

***

Տերոյենց՝ նախ Մինաս Ջերազի ինխաբանութիւնը ծաղրելով, ըսաւ թէ «Կ՚երեւի Պ. Ջերազ Հռոմի ժամ շատ գացած է, ու ականջները Հռոմըններուն "ի՛ ի՛ ի՛ ի՛ ի՛" անվերջանալի երգերուն ձայներովը լեցուցած է, հիմա կ՚ուզէ այդ ի՛ ի՛–երովը ողողել մեր բառերուն բոլոր սեռականները. առաջարկութիւնը բոլորովին սխալ է եւ հայերէն լեզուի կանոններուն հակառակ»։ Ցետոյ մեր վերոյիշեալ որոշումին անդրադառնալով, զայն չափաւոր, կանոնական գտաւ, յարելով նաեւ, թէ «Ատի դրէթէ ամէննուս գիտցածն է»։

Մեր այս խօսակցութիւնները կ՚ըլլային այն օրերը, երբ հրապարակին վրայ գրաբարի եւ աշխարհաբարի վէճերը հրատապ կերպով կը շարունակուէին թերթերու մէջ, ու ես ամենայն հաւատարմութեամբ կը հետեւէի անոնց. երկրաչափութեան ո՞վ ականջ կը կախէր։ Մանաւանդ որ դէպք մ՚ալ եկաւ վրայ հասաւ, խանգարելու Կալաթա–Սէրայի լիսէին ներդաշնակութիւնը։

***

Ընդհանուր տնօրէն Սավա փաշան պաշտօնէ հանուեցաւ եւ տեղը բերուեցաւ Ալի Սուավի պէյ անուն տաճիկը, որ իբրեւ թէ Անգլիոյ մէջ կրթութիւն առած մէկն է եղեր։ Բոլոր աշակերտները խմբովին գացին շնորհաւորել զինքը, որ քանի մը խրատականներով շնորհակալ մեզ եղաւ ու հրամայեց որ երթայինք մեր դասերուն։

Անժպիտ, խոժոռադէմ մարդ մ՚էր. քանի մը ամիս պաշտօնավարելէ յետոյ, ինչպէ՞ս կ՚ըլլայ, յեղափոխութիւն կ՚ուզէ հանել Սուլթան Համիտը վար առնել տալու նպատակաւ, բայց իր այս յանդուգն ձեռնարկին ինքը զոհ կ՚երթայ, կը սպաննուի։

Ալի Սուավիի համար կ՚ըսէին, թէ Անգղիացի յոյժ գեղեցիկ կին մը ունէր. այս կինը ամուսինին սպանութենէն յետոյ կը չուէ կ՚երթայ Լոնտոն, ուր կը ծանօթանայ պարսկահայ ծանօթ ադամանդավաճառ Թոթվանեանի տղուն, որ հակառակ իր հօրը կամքին, կ՚ամուսնանայ չանսատակ սպաննուած Ալի Սուավիի կնկանը հետ, ի մեծ ցաւ Թոթվանեանի, որ իր զաւակը երեսէ ձգեց բոլորովին, կ՚ըսէին։

***

Չեմ յիշեր, թէ Ալի Սուավիի տեղ ո՞վ եղաւ տնօրէն Կալաթա–Սէրայի լիսէին զի ես գլխովին նուիրուած էի Ս. Խաչի վարժարանիս, Միսաքեանին դասերուն եւ ցանցառօրէն կ՚երթայի երկրաչափական դպրոցը, ի ցոյց մարդկան, այն ալ ծայր աստիճան ձանձրոյթ զգալով։

(Շար. 70)

(Շար· Ա· էջէն)

Սպարտակ խումբի մարզադաշտին վրայ, երբ յարձակողները կրակ բացած են:

ՎԵՆԵՑՈՒԵԼԱՅԻ նախագահ Ուկօ Շավէզ այն միտքը աստայայտած է որ 2001 Սեպտ· 11ի Նիւ Եորքի ռմբահարձերը ԱՄՆ-ու գործն են: «Վարկածը որ կայ, կ'ըսէ, այն է որ ամերիկեան աշխարհակալ իշխանութիւնը ինք պատրաստեց եւ գործեց անհաւանական այս ահաւոր արարքը, արդարացնելու համար Աֆղանիստանի և Իրաքի դէմ իր յարձակումները»: Շավէզ կը մանրամասնէ·- «Երկնաքերները 9 երկվայրկեանէն տապալեցան, ուրեմն այն վարկածը ըստ որուն ականահարուած էին, արտառոց չէ»:

Rentrée Scolaire

Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville

1976 — 2006

30ème anniversaire de l'inauguration de la MCA

SAISON 2006-2007

Reprise des activités permanentes le mercredi 20 septembre

LANGUE ARMENIENNE

cours enfants — adolescents —

classes collège préparation au BAC 2008

épreuve BAC 2007 —

conversation adultes

MUSIQUE

piano — violon — guitare — solfège

EVEIL IDENTITE / CULTURE

civilisation

DANSE ARMENIENNE

enfants (à partir de 4 ans et demi) —

garçons classique — ethnographie —

caractère académique — adolescents

ECHECS

enfants — adolescents (tous niveaux)

DESSIN

ANGLAIS (sous réserve)

Inscriptions :

Vendredi 15 septembre — 17h à 19h

Samedi 16 septembre — 14h30 à 17h30

Renseignements :

9, rue de Madrid 94140 Alfortville

Tél.:01 43 76 55 89 - Fax:01 43 78 66 64

e-mail: mca.alfo@wanadoo.fr

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ - ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ 2006 - 2007

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ՎԵՐԱՄՈՒՏԸ

Կիրակի, Հոկտեմբեր 1ին:

Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Հայոց Առաջնորդ Գիւտ Արք· Նագգաշեանի տնօրէնութեամբ կը վերսկսին Մայր Տաճարի Կիրակնօրեայ Կրօնական դաստիարակութեան դասընթացքները «Նուպեան Թրէնկեան» սրահին մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 1, ժամը 10էն սկսեալ:

Նոր ժամանակներու այս համդրուանին, կոչ կ'ուղղենք մեր բոլոր բարեպաշտ եւ նախանձախնդիր ընտանիքներուն, կարեւորութեամբ նկատի ունենալ եւ փութալ առաջնորդել իրենց զաւակները կրօնական դաստիարակութեան, պատրաստելու զիրենք եկեղեցւոյ կենդանի եւ կենդանացնող անդամակցութեան, վասն մխիթարութեան հայկական բարեպաշտութեան և յաւերժ անսասանութեան Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ:

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ

CINE·CLUB

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club «Rouben Mamoulian»

Sous le parrainage de **Robert GUEDIGUIAN**, réalisateur

Vendredi 22 Septembre à 20 heures

à la mémoire d'HENRIK MALIAN

GAROD (NOSTALGIE)

Armenfilms, durée : 2h 10mn

VO sous-titré français

Film de **Frounzé Dovlatian**

Scénario : Rouben Hovsepian et Henrik Malian

Musique : Martin Vartazarian

avec Raphaël Atoyan et Naïri Mnoyan

Médaille de Bronze au Festival de Huston, Texas

Directeur des programmes : ARTO PEHLIVANIAN

- Participation aux frais : 5 Euros
- Adhérents et Abonnements : 3 Euros

UCFAF

6 Cité du Wauxhall 75010 Paris

M° République

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Année Scolaire 2006-2007

Dates et lieux des inscriptions et les personnes responsables :

— **MARSEILLE : Mercredi 4 octobre à 14 heures**

MAJC - 12-14 rue Saint-Bazile — 13001 Marseille

- Denise GABRIELIAN 04 91 77 61 66 (le soir).

Cérémonies Jubilaires

instituée à l'aube des déportations de son peuple et des déplacements de ses fidèles en France,

La Paroisse Arménienne Catholique Saint Grégoire l'Illuminateur de Marseille sous la Présidence de son Ordinaire Evêque, Mgr Grégoire GHABROYAN

vous invite à participer aux

CEREMONIES JUBILAIRES

qui auront lieu le **Dimanche 24 septembre à partir de 10 heures**

à l'occasion du 80ème anniversaire de son institution et du 20ème anniversaire de la rénovation de léglise et de l'inauguration de son Centre culturel.

Le programme du jour débutera par la **Divine Liturgie** que célébrera **Mgr Ghabroyan.**

La messe sera suivie d'un programme spécialement conçu à cette occasion ainsi que d'un repas paroissial.

— Accès libre —

Réservations obligatoires avant le **19 septembre:**

Tél.: 04. 91. 48. 19. 60/06. 63. 04 93. 81

Fax: 04. 91. 94. 54. 20

e-mail: paroissearmenienne@wanadoo.fr

ԽԱՉՎԵՐԱՑ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Սեպտեմբեր 17

Տօն Վերացման - Փառաւորման Սրբոյ Խաչին

Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին:

Կէսօրէն ետք ժամը 4ին, կը կատարուի Խաչվերացի Մեծահանդէս Թափօր - Անդաստան:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Սեպտեմբեր 18

Յիշատակ Մեռելոց

Այսօր կը կատարուի Հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն Ննջեցելոց:

***

Ս· ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Սեպտեմբեր 17

Տօն Վերացման Սրբոյ Խաչին

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին,

Պատարագ՝ ժամը 10:30ին,

Թափօր-Անդաստան՝ ժամը 17ին.

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Սեպտեմբեր 18

Յիշատակ Մեռելոց

Հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն ննջեցելոց:

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Սեպտեմբեր 17

Տօն է խաչվերացի

Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ· ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Հայր· Պատուիրակի Փոխանորդ Լիոնի եւ Ռոն Ալփի Հայոց

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Սեպտեմբեր 18

Մեռելոց

Հոգեհանգիստ ժամը 11ին:

***

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Սեպտեբեր 17

Պատարագ՝ ժամը 10ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ· ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

Հոգեւոր Հովիւ

Հայր· Պատուիրակի Փոխանորդ Ֆրանսայի Հայոց

Association "MACHTOTZ"

Pour la Défense de la Langue Arménienne

Rentrée de l'année scolaire 2006/07

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.

Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien

L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian avec sa **METHODE AUDIOVISUELLE**

23 SEPTEMBRE 2006 — 27 JANVIER 2007 : Stage de 50 heures

le samedi matin de 9h à 12h à Paris (Absentéisme exclu)

2) cours de 2e, 3e, et 4e niveaux

23 SEPTEMBRE 2006 — FIN JUIN 2007

le samedi entre 12h et 15h à Paris

Les nouveaux élèves sont acceptés à ces cours après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre Manuel d'arménien occidental pour les non-arménophones

Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.

3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio

87 euros + 8 euros frais d'expéditon.

Pour tous ces cours et le manuel :

RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS :

01 47 50 97 51 et 01 39 46 21 66.

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

COLLEGE ARMENIEN SAMUEL MOORAT

ANNEE SCOLAIRE 2006-2007

PARENTS ԾՆՈՂՆԵՐ

PENSEZ A L'EDUCATION ARMENIENNE DE VOS ENFANTS

L'Ecole bi-hebdomadaire Samuel-Moorat sous l'égide de l'Association des Parents d'Elèves et des Anciens Elèves

propose tous les mercredis et samedis de 9h30 à 16h

cours de langue, d'éveil à la culture et à l'identité arménienne

DE LA MATERNELLE AU LYCEE

Travaux manuels — Danses et chants traditionnels — Théâtre — Informatique, Vaste aire de jeux

REPRISE DES COURS

Samedi 9 septembre à 9 heures 30

Inscriptions - Contact : Sur place les mercredis et samedis

Tél. : 06 84 88 15 07

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 16-17
SAMEDI-DIMANCHE
16-17 SEPTEMBRE
2006

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.533 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21.533

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԼԻԲԱՆԱՆ ԶՕՐՔ ՂՐԿԵԼՈՒ ՀԱՐՑԸ

Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեան պատասխանելով Լիբանան զօրք ղրկելու մասին հարցումներու՝ ըսած է թէ այդ ուղղութեամբ որոշուած բան չկայ, քանի որ ոչ լիազօրութիւնը, ոչ ալ այլ երկիրներու մասնակցութիւնը յստակ է տակաւին: Լիբանան Հայաստանէն ականազերծումի մասնագէտներ խնդրած է, քանի որ Հայաստան փորձառութիւն ունի այդ մարզին մէջ, սակայն այդմասին որոշում տալու համար հարկ է որ Իսրայէլ ականներու քարտէսները տրամադրէ եւ կացութիւնը ամբողջական հակակշռի տակ դրուի:

Լիբանանի հայ համայնքը, ճիշդ է որ արտայայտած է Հայաստանեան զօրքի ցանկութիւնը որուն նկատմամբ նախարարութիւնը երկխօսութիւն կը տանի հայութեան ներկայացուցիչներուն հետ: «Նման խնդիրները ինքնանպատակ չպէտք է ըլլան, մեր գնալն այնտեղ ինչ որ նպատակի պէտք է ծառայէ, հէնց որ այդ նպատակը յստակեցուի, Հայաստան վերջնական որոշումը կը կայացնի» ըսած է Վ. Օսկանեան:

Ան աւելցուցած է թէ տարբեր երկիրներ եւս պաշտօնապէս դիմած են Հայաստանին որ մասնակցի Լիբանանի խաղաղարար ուժին:

***

ԱՄՆ-ու ՆՈՐ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ՆՇԱՆԱԿՈՒՄԸ ԿԷՍ ՃԱՄԲԱՆ ՄՆԱՑԱԾ

ԱՄՆ-ու Երեւանի նոր դեսպանին նշանակումի խնդիրը աննախադէպ համեմատութիւններու հասած է. դեմոկրատ ծերակուտական Ռ. Մենենտէս արգելք եղած է անոր պաշտօնին Ծերակոյտին կողմէ վաւերացումին: Ան այդ քայլը առած է Ճ. Պուշի Ցեղասպանութեան ճանաչումը մերժող քաղաքականութեան իր անհամաձայնութեամբ: Իր նամակին մէջ Մենենտէս չեշտած է. «Իբրեւ ժողովրդավարութեան առաջատար ու պաշտպան, մեր պետութիւնը պարտի ընդդիմանալ անարդարութեան եւ ճնշում կանգնել խաւարամտութեան, մարդկային իրաւունքներու: Բայց եթէ նախագահ Պուշի վարչակազմը կը շարունակէ յամառիլ Հայկական Ցեղասպանութեան վաւերագրութիւնը չճանչնալու, ատիկա տագնապի մը առիթ կ'ըլլայ որուն համար ես կը կասեցնեմ նոր դեսպանին վաւերացումը»:

Ամերիկեան օրէնքով Գոնկրէսի միակ անդամի մը վէթօն բաւարար է նման քըւէարկութեան անորոշ ժամանակով յետաձգումին: Սակայն ԱՄՆ-ու նախագահը ունի լիազօրութիւնը Ծերակոյտի արձակուրդի մը շրջանին ինք երկու ամսուան համար սեփական նախաձեռնութեամբ նոր դեսպան նշանակելու: Ուստի ներկայի հարցը այն է թէ Ճ. Պուշ պիտի դիմէ՞ այդ լիազօրութեան:

***

«ԿԻԼԻԿԻԱ»Ն ՎԵՐԱԴԱՐՁԱԾ

«Կիլիկիա» առագաստանաւը Սեպտ. 13ին 812 օրուան պատմական ճամբորդութենէն վերադարձած է Հայաստան: 792 օր նաւուն վրայ ծածանած են Հայաստանի ու Ղարաբաղի դրօշները, կիլիկեան թագաւորներու եւ իշխաններու, նաւահանգիստներու, ամրոցներու պատմական խորհրդանիշերը, անցած 26 երկիրներուն ծանօթացնելով հայկական ծովագնացութեան անցեալը:

Նաւուն անձնակազմը հեռագիրով մը շնորհակալութիւն յայտնած է Վրաստանի նախագահ Մ. Սահակաշվիլիին, ցամաքի ճամբէն անցքին ցոյց տրուած օգնութեան համար:

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ. ՁԱՑՐԱՑՈՒՑԱԾ Է ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Ղազախստանի մայրաքաղաքին մէջ գումարուած կրօնական առաջնորդներու համաժողովին ունեցած ելոյթով Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը զայրոյթ պատճառած է Թուրքերուն: Ան եղած է վերջին ատենախօսը ու իր ելոյթին մէջ ըսած է նաեւ. «Հայերը հակառակ 1915ի ցեղասպանութեան եւ իրենց կրած նըւաստացումներուն, երբեք չկորսնցուցին իրենց հաւատքը»: Այս խօսքերը ջերմօրէն ծափահարուած են ուղղափառ կրօնաւորներու եւ ամբողջ ներկայ պաշտօնականներէ ......
Ե. Մէցքէրի կողմէ:

«Հիւրրիյէթ» կը գրէր թէ Գարեգին Բ. ամէն առիթով կը շեշտէ ցեղասպանութեան անցեալը, ինչպէս ըրած էր Պոլսոյ մէջ իսկ եւ իրեն դէմ դատ բացուած էր, Թրքութիւնը նախատելու ամբաստանութեամբ:

***

ՊԱՊՆ ԱԼ ՁԱՑՐԱՑՈՒՑԱԾ Է ԻՍԼԱՄՆԵՐԸ

Բենեդիկտոս ԺԶ. Պաւիէրա կատարած այցին ունեցած որոշ արտայայտութիւններով զայրացուցած է իսլամները: 1970-ական թուականներուն դասախօսած Ռէկէնսպուրկի համալսարանին մէջ ուսանողներուն առջեւ ունեցած ելոյթին մէջբերում մը ըրած է Բիւզանդիոնի Մանուէլ կայսրին Մոհամմէտ մարգարէին մասին ըսածներէն: Կայսրը (ԺԴ. դար) ըսած է. «Մոհամմէտ իր քարոզած հաւատքը թուրով պարտադրելու հրահանգէն զատ ի՞նչ նորութիւն բերած է, ցոյց տուէք»: Ակնարկելով իսլամ արմատականներուն, Պապը եզրակացուցած է թէ կայսրը այդ խօսքերով փորձած է բացատրել հաւատքը բռնի ուժով տարածելուն անընդունելի ըլլալը:

Նիւ Եորք Թայմզ դիտել տուած է թէ Թուրքիա կատարելիք այցէն երեք ամիս առաջ Պապին այդ խօսքերը կրնան այլազան մեկնաբանութիւններու դուռ բանալ:

***

Եւ բացած են արդարեւ, քանի որ Թուրքիոյ կրօնից տեսուչը Ալի Պարտաքօղլու յայտարարած է թէ սոսկումով ու մեծ զարմանքով վերահասու եղած է Պապին ըսածներուն: Ան աւելցուցած է. «Եթէ այդ խօսքերը Պապին ներաշխարհի ոխը, թշնամութիւնը եւ ատելութիւնը կը ցոլացնեն, շատ ծանրակշիռ պարագայ է»: Տեսուչը յայտարարած է որ Բենեդիկտոս ԺԶ. պէտք է յետս կոչէ իր ըսածները եւ ներողութիւն խնդրէ: Ըսած է տակաւին. «Միջկրօնական կռիւը հրահրող Պապին Նոյեմբերին Թուրքիա այցը օգտակար պիտի չըլլայ: Նման մտածումներու տէր մէկը չի կրնար արդիւնք ունենալ քաղաքակրթութիւններու հաշտութեան իր նախաձեռնութենէն»: Ապա իր կարգին պնդած է թէ քրիստոնէութիւնը այլամերժ կրօնք մըն է ու այդ ըմբռնումով ձեռնարկած է արշաւանքներու, հազարաւոր մարդոց մահուան պատճառ եղած, եւլն.:

***

Պապին խօսքերուն արձագանգը մեծ համեմատութիւններու հասած էր և մահմետականները կը պահանջէին, որ ներողութիւն խնդրէ: Իտալացի մահմետական մը նոյն պահանջը կը դնէ, Գերմանիոյ մահմետականներու կեդրոնական խորհուրդը դիտել կու տայ որ Եկեղեցիին չի յնար քննադատել, մինչ ինք տեղի տըւած է նացիական վարչակարգին: Փաքիստանի Արտաքին նախարարութեան բանբերին համար Պապին խօսքերը անպատասխանատու խօսքեր են եւ ցոյց կու տան որ ոչ մէկ գաղափար ունի Իսլամի մասին: Տպաւորութիւնն այն է որ Բենեդիկտոս ԺԶ. չփոթած է իսլամը եւ իսլամապաշտութիւնը:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ֆ. ՏՈՒՍԹ-ՊԼԱԶԻ, Ֆրանսայի արտաքին նախարարը, Սեպտեմբեր 14ին, Թել - Ավիվ հասած է, ուրկէ անցած է Ռամալլա (Այսրյորդանան) ուր հանդիպում մը կ'ունենար պաղեստինեան իշխանութեան նախագահին Մ. Ապպասի հետ: Տուսթ-Պլազի իր խօսակիցին հետ պիտի անդրադառնար պաղեստինեան ազգային միութեան կառավարութեան մը կազմութեան հեռանկարին եւ խաղաղութեան գործընթացին մասին: Եւրոպացիք տրամադիր կը թուին վերջ տալու Պաղեստինցիներու պարտադրուած շրջափակման, բայց, ԱՄՆ եւ Իսրայէլ վերապահ են եւ կը պնդեն իրենց նախապայմաններուն վրայ՝ Իսրայէլի բացայայտ ճանաչում, միջազգային համաձայնագրերու ճանաչում եւ բռնութենէ հրաժարում:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ կեդրոնական դրամատան փոխ-նախագահին՝ Անդրէյ Կոզլովի սպանութիւնը կը վերագրուի մաֆիային եւ մահափորձը կը յիշեցնէ Ելցինի օրով հրահանգով գործուած մահափորձերը: Կոզլով ֆութպոլի մրցումի մասնակցելէ ետք, կը վերադառնար եւ արարքը գործելէ ետք մարդասպանները կրցած են խոյս տալ օգտուելով նեղ փողոցի մը մութէն: 41 տարեկան, Կոզլով հայր էր երեք զաւակներու եւ պարկեշտ ու քաջ անձի մը համբաւը կը վայելէր եւ կը պայքարէր փինանսական խարդախութիւններու դէմ: Իր այս ընթացքը կրնայ բազմաթիւ թշնամիներու ծնունդ տալ:

ԹԻՒՐՔՄԷՆ լրագրող կին մը՝ Օ. Մուրատովա մեռած է բանտը պղտոր պայմաններու մէջ: Թղթակիցն էր ամերիկեան Ռատիօ Ֆրի Եւրոփի եւ Օգոստոսի վերջ վեց տարի բանտարկութեան դատապարտուած էր: Ձերբակալուած էր Մարդկային իրաւանց պաշտպանութեան լիկայի երկու անդամներու հետ եւ երեքն ալ ամբաստանուած էին զինամթերք ունենալով: Առանց սահմանի Թղթակիցներու կազմակերպութիւնը «ցայթակղած է» Մուրատովայի մահով, որ շատ կասկածելի կը նկատէ: Ծանօթ է որ երկրին մէջ մամուլի ազատութիւնը կաշկանդուած է եւ նախագահ Ս. Նիազով ալ ինքզինք ցըկեանս նախագահ հռչակել տուած է 1999ին եւ երկաթեայ բազուկով կը վարէ երկիրը:

ՍԱՐԿՕԶԻ հաստատեց բարենորոգման իր ծրագրերը հանդստեան թոշակներու յատուկ դրութեան, դպրոցական քարտին եւ քաղաքացիութեան ծառայութեան մասին (Սեպտ. 14ին): Այս ծրագրերով դէմ կ'արտայայտուի նաեւ Վիլըփէնի դիրքին: Այս ելոյթը կ'ունենար Սալ Կավօ, իր կուսակցութեան բնակութեան նըւիրուած ժողովին: Թեկնածութեան թեկնածուն շատ լաւ հասկցած է որ Ֆրանսացին սեփականատէր կ'ուզէ ըլլալ եւ իր առաջարկները կը ձգտին այդ փափաքը դիւրացնելու:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ «Հարստութեան օրեր»ու նախօրեակին, Տ. տը Վիլըփէն յայտարարած է Սեպտ. 14ին, որ պիւտճէի յաւելում որոշուած է արժեւորելու համար ազգային յուշարձանները: Այդ յաւելումը 70 միլիոն Եւրոյի կը հասնի եւ անմիջական կերպով 24 միլիոն կը տրամադրուի:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ նախարարը՝ Ռընօ Տոնըտիէօ տը Վապր հարցազրոյց մը տուած է Ֆիկառոյի (Սեպտ. 15) ուր կը ծանրանայ այն աշխատանքին վրայ, զոր Ֆրանսա կը տանի մշակոյթին ի նըպաստ եւ այդ քաղաքականութիւնը շըռնչահեղձ ըրած է ձախը: Իր փափաքն է որ «խորհրդատու ճարտարապետը ըլլայ 2007ի Իւ. ԷՄ. Փէ.ի թեկնածուին»:

ԱՄՆ որոշած են նուազեցնել իրենց դիւանագիտական ներկայութիւնը Սուրիոյ մէջ, առջի օրուան ոճրափորձին իբրեւ հետեւանք: Ծանօթ է որ գործողութիւնը ձախողած էր սուրիական ապահովութեան ուժերու արագ միջամտութեան շնորհիւ:

Ֆ. ԳԱՍԹՐՕ հրապարակաւ չէ երեւցած եւ կը կրկնուի թէ ապաքինման շրջան մը կ'ապրի: Ինք յայտարարած է. «20 քիլօ կորսնցուցած եմ, բայց երթալով կը կազդուրուիմ»:

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՐՑԸ ՄԱԿ-Ի ՕՐԱԿԱՐԳԻՆ ՎՐԱՅ

ՄԱԿ-ի Ընդհ. Ժողովը Սեպտ. 13ին որոշած է 61րդ նստաշրջանի օրակարգին առնել «Կազմակերպութեան շրջանին մէջ յամեցող հակամարտութիւնները որոնք իրենց ազդեցութիւնը կ'ունենան միջազգային խաղաղութեան, ապահովութեան ու զարգացման վրայ»: Այս մասին քուէարկութիւնը ուզած է Ուկրանիոյ ներկայացուցիչը յանուն ԿՈՒԱՄ-ի (Վրաստան, Ուկրանիա, Ազրբէջան, Մոլդովա) երկիրներուն: Ռուսաստանի ու Հայաստանի ներկայացուցիչները պնդած են թէ նման նախաձեռնութիւն կը հակադրուի միջազգային լուրջ ջանքով ստեղծուած կարգաւորման միջնորդներուն: Ռուս պատուիրակը աւելցուցած է թէ անհրաժեշտ չէ ՄԱԿ-ի Ընդհ. Ժողովը միջամուխ ըլլալ այս հարցերուն քննարկումին, թէ տուեալ երկիրներուն մէջ կացութիւնը կայուն է, ոչ մէկ սպառնալիք կը ներկայացնէ միջազգային ապահովութեան:

Նոյն օրը Ռուսաստանի Արտաքին գործերու նախարարութեան մէկ բանբերը իր կարգին յայտարարած է թէ իր երկիրը դէմ է նշուած հարցերուն քաղաքականացումին եւ ՄԱԿ-ի Ընդհ. Ժողովին ատոր մէջ ներքաշուելուն:

ՍՓԱՆԱԲՆԱԿ ՀԱՅՐԵՆԻ ԵՐԳԻՉ ՎԱՀՐԱՄ ԹԱԴԵՒՈՍԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Սպանիոյ ուշ միջնադարեան (17-18րդ դարերու) փոքրաթիւ համայնքին անհետանալէն ետք, Մեծ Եղեռնէն ու սփիւռքեան տեղաշարժերու հետեւանք համայնքներու անհամեմատ ներկայութեան յաջորդած է այսօր արդէն «սպանահայութիւն» կոչելու նկատառելի քանակութեան մը, կազմուած՝ Հայաստանէն արտագաղթողներով, որ կը փորձէ իր նախնական քայլերը կատարել դէպի կազմակերպ կեանք: Ս. Էջմիածին կրօնական մը նշանակած է հոն, յանձին նախկին արժանաւոր Մասիս Բ. Գուլումեանի, որ ջանքեր կը թափէ համայնքին եկեղեցական կազմակերպութիւնը ձեւաւորելու:

Վերջին ամիսներուն յօդուածներ երեւցած են «Զարթօնք»ի մէջ, Սպանիոյ այս կամ այն անկիւնի (Մալագա, Վալենսիա) հայկական կազմակերպական ճիգերուն մասին: Ցանկալի մանրամասնութիւններ կու տայ «Ազգ»ի 2006 Սեպտեմբեր 1ի թիւին մէջ Մելանիա Բաղալեանի հարցազրոյցը երիտասարդ թենոր Վահրամ Թադեւոսեանի հետ, որ վեց տարիէ ի վեր հոն ապրելով, Սեպտեմբեր 6ին ելոյթ կ'ունենար Հայաստանի Ֆիլհարմոնիկ համերգասրահին մէջ՝ հայ եւ օտար երգահաններու գործերէ բաղկացած ճոխ յայտագրով:

1996ին Թադեւոսեան, դեռ «Կոմիտաս» երաժշտանոցի ուսանող, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս երջանկայիշատակ Գարեգին Ա.ի հովանաւորութեամբ մասնակցած է Պարչելոնայի «Ֆ. Վինիաս» միջազգային մրցոյթին, մրցանակի արժանանալով: Աւարտելէ ետք երաժշտանոցը, 1998ին Միլանոյի «Լա Սքալա» երաժշտանոցին կից ակադեմիային մէջ ձայնամարզութեան դասընթացքներու հետեւած է, իսկ 2000ին Սպանիա հաստատուած:

Թադեւոսեան ելոյթներ ունեցած է սպանական բազմաթիւ քաղաքներու մէջ (Մատրիտ, Սանթանտէր, Օրենսէ, Պիլպաօ, Սան-Սեպաստիան, Սեվիլիա, Վալենսիա եւ Պարչելոնա), հանդիսատեսի ջերմ գնահատանքին արժանանալով: Նաեւ շրջապտոյտներով գտնուած է Իտալիոյ, Պելժիոյ եւ Գերմանիոյ մէջ:

Շահեկան է նշել, որ Վահրամ Թադեւոսեան փոխած է իր բեմական անունը ու դարձուցած՝ Վաննօ Թատէօ Լէօնի: Ան կը պատճառաբանէ այս քայլը այն բացատրութեամբ, որ «իսպաներէն իմ անունը այնքան էլ բարեհունչ չէ: Նրանք չունեն "վ" հնչիւնը, ստիպուած էի գնալ դրան: Մեզ մօտ դա ընդունւում է ինչ-որ տեղ ցաւագին, բայց մի՞թէ այդքան նշանակութիւն ունի: Համերգներին ինձ ներկայացնում են իբրեւ հայ տենոր»:

Կ'արժէ դիտել տալ, որ սպաներէնը «վ» հնչիւնը ունի, որու լաւագոյն փաստը այն է, որ երգիչը որդեգրած է «Վաննօ» անունը: Լատին. Ամերիկայի մէջ է (օրինակ՝ Արժանթին), որ v եւ b հնչիւնները չեն զանազանուիր իրարմէ եւ մարդիկ, ըսենք, «Վարդան»ը կը հնչեն Պարդան: Բայց ո՛չ՝ Սպանիոյ մէջ, ուր հաւանաբար սովորական խօսողը Վահրամը հնչէր Վարամ (սպաներէնի «հ»ն համր է՝ ֆրանսերէնի նման): Եթէ ատիկա մեծ հարց էր, «Թադեւոսեան»ը կարելի էր վերածել «Թադէոսեան»ի (Tadevosyan - Tadeosyan), *ինչպէս որ դասական ուղղագրութեամբ կը գրուի եւ արդէն յայտնի կը դառնար, թէ սպանախօս մարդիկ (որոնք կը կարդան ինչպէս որ կը գրուի՝ հայերէնի նման) պիտի կարենային «Թադէոսեան» կամ... «Մա[տ]թէոսեան» տիպի անուններ հնչել թէ ոչ: Եթէ Գանատացին կամ Ամերիկացին կը «հանդուրժէ» «Պայրագտարեան»ի նման «այնքան էլ բարեհունչ» չեղող անուն մը, ի՞նչ կը մնայ ըսելիք:*

Սպանահայ համայնքին մասին հարցումի մը պատասխանելով, երգիչը կը մատնանշէ, հաւանաբար ակնարկելով Վալենսիա քաղաքին.-

«Իսպանիայում 30-40.000 Հայ է ապրում, բայց դեռեւս կազմակերպուած համայնքային կեանք չի գործում: Կայ Հայ Տուն (ղեկավարը՝ Գայեանէ Ասիլբեկեան), որտեղ Հայերը կարող են հաւաքուել Շաբաթ-Կիրակի օրերին. կազմակերպուած հայկական դասընթացները օգնում են հայկականութիւնն ու հայ ոգին պահպանելու եւ շարունակելու:

Հայաստանցիները մեծամասամբ Արարատեան դաշտավայրից են, հիմնականում զբաղուած են նարնջի *պլանտացիաների* առք եւ վաճառքով: Կանայք կատարում են տնային զանազան ծառայութիւններ»:

Մշակութային կեանքին մասին, ան կը յիշէ, թէ սպանական աւանդական տօնի մը թագուհի հռչակուած է Վալենսիա ծնած գեղեցիկ հայ աղջիկ մը, որ նման պատիւի արժանացած առաջին ոչ-սպանացին էր: Պէյրութահայ ջութակահար Արամ Մալիքեան թագաւորական պալատի մենակատարն է, որուն մասին Վ. Թադեւոսեան կ'ըսէ, թէ «Հայաստանում նրա մասին չեն էլ լսել, ուր մնաց թէ հրաւիրեն, այդ պահանջը էլ չկայ: Տեղեկատուական այս հոսքը մեզ շեղել է ազգային մթնոլորտից, արժէքներից, ազգայինը սպանւում է»: *Անոր անծանօթ մնալու լաւագոյն փաստը այն է, որ թերթին մէջ անունը տպուած է... «Ալիքեան»:*

Նկարիչ հօր ընտանիքի ու դասական երաժշտութեան մթնոլորտը մանկութենէն շնչած երգիչը դեղարուեստական իր ճաշակով խորապէս մտահոգուած է հայկական ներկայ վիճակով: Ան կը շեշտէ Սպանացիին աւանդապահութիւնը, զայն համեմատելով Հայաստանի հետ («Մենք գլխապատառ նետւում ենք ամէն հոսանքին ընդառաջ»), *որպէս հիմնաւորում բերելով Երեւանի հին շէնքերու քանդումն ու հետզհետէ տարածուող ճարտարապետական անճաշակութիւնը: Նաեւ, բնականաբար, երաժշտութեան մարզը.-*

«Այսօր ամէնուրեք թուրքա- արաբական երաժշտութիւն է լսւում: Ես ցնցւում եմ, երբ տեսնում եմ, որ մեզ *գենոցիդի* ենթարկած ցեղի երաժշտութիւնն է իշխում այստեղ: Անճաշակութեան հետ մէկտեղ շատ է *վուլգարութիւնը*՝ սկսած հագ ու կապից: Շատ երկրներում նման *մոդելները կոմերցիա*յին պատակով են ներկայացւում, մենք չըմբռնելով այդ ներքին շուկայի օրէնքները, մակերեսային մօտեցում ենք ցուցաբերում՝ պարզ ընդօրինակութեամբ: Կորցնում ենք աւանդական շատ կարեւոր արժէքներ: Բայց եւ ինքնութեանդ ծառը եթէ ուզենաս պահպանել, չեն թողնի»:

Սպանիոյ հետ առնչութիւններուն անդրադառնալով, ան կ'եզրակացնէ.-

«Մենք իսպանացիների հետ շատ ընդհանրութիւններ ունենք, ինձ ներքնապէս հարազատ է այդ երկիրը, ժողովուրդը՝ նիստ ու կացով, խառնուածքով: Իրենք ջերմօրէն ընդունում են նաեւ հայկական հոգեւոր, դասական երաժշտութիւնը, սակայն Հայաստանի հետ իմ կապերը շատ խորն են ու ես ցաւ եմ ապրում այսօրուայ տեղի բարքերի ու երեւոյթների համար»:

ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՏԹԷՈՍԵԱՆ

Նիւ Ճըրզի

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՕՐԻՈՐԴ ՇՈՒՇԱՆԻԿ

ԱՆԱՀԻՏ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Բարեւ Արեւ հրատարակչութիւն
2006 Երեւան

ԴՈՒՆ ԻՆՔԶԻՆՔԴ ԲՈՒԺԷ՛ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ

ՅԱԿՈԲ ՅԱԿՈԲԵԱՆ
ՆԿԱՐԻՉ

«Երազուած» անկախութեան տիրացած էինք, նոր էջ կը բացուէր հայ ժողովուրդի դարաւոր պատմութեան գրքի մէջ եւ կը կարծէի, որ մոլորակի ամբողջ հայութեան մտածումները եւ զգացումները պիտի ուղղուէին դէպի Արարատ սուրբ լերան ստորոտը: Աշխարհի տարբեր կողմերէն պէտք է հայութեան ներկայացուցիչները աճապարէին Հայաստան՝ միացնելու ամբողջ հայութեան կարողութիւնները, օգնելու մեր նորաստեղծ պետութեան ամրապնդման:

Պէտք էր միասնական ամբողջ հայութեան ուժերով կառուցել մեր փոքր, բայց "հզօր" երկիրը, ուր պիտի սկսէր հայ մարդու համար նոր կեանք: Ինքն էր երկրին տէրը: Ազատած օտարի լուծէն՝ ինք պիտի սկսէր ապրիլ այս անգամ արդէն իբրեւ իր հարազատ պետութեան հպատակ քաղաքացի: Անկախութիւնը ուրիշ ինչպէ՞ս կարելի էր արժեւորել: Այսօր ոչ միայն Սփիւռքի Հայերը պէտք եղած հետաքրքրութիւնը չցուցաբերեցին ազատագրուած Հայաստանին, այլեւ անկախ Հայաստանի Հանրապետութեան «քաղաքացիները» կը հեռանան հայրենիքէն:

Խորապէս ցաւով կը նշեմ, որ մեր ղեկավարութիւնը ժամանակին չկրցաւ կամ չուզեց ստեղծել եւ գործադրել յստակ ծրագիր՝ կազմակերպելու իր ժողովուրդը եւ ապահովելու իր ժողովուրդին գոյութիւնը:

⁂

Հայերը ի բնէ լաւատես են, սկսան հըպարտանալ, որ ռազմի դաշտին տարած են մեծագոյն յաղթանակ հակառակորդի դէմ կ'ըսէին՝ դարերով երազած են, որ անգամ մըն ալ իրենք հող նուաճէին: Նուաճեցին, թշնամիի ճիրաններէն խլելով ըստ Ազրպէյճանի ղեկավարութեան՝ Ազրպէյճանի պետութեան տարածքներու 20 տոկոսը (իրականութեան մէջ, 14 տոկոս)ը: Անշուշտ չեն ուզեր յիշել, որ անոնք պատմական Հայաստանի հողերն էին, որոնց տէրերը մեր նախնիներն էին: Մենք ազատագրած ենք մեր հողերը:

Իրենք սկսած էին պատերազմը Հայերու դէմ եւ պարտուած: Յաղթանակը նուաճուած էր հերոսութեամբ, հազարաւոր հայ երիտասարդներու թափած մաքուր արիւնով ռազմի դաշտերուն: Հիմա արդէն կայացած է, «Ժողովրդավարական Նոր Հանրապետութիւն մը»՝ իր Նախագահով, իր խորհրդարանով: Նորանկախ պետութիւնը այնպիսի յաջողութիւններու հասած է, որ եւրոպացիները կրնան գալ տեսնել, թէ ինչպէս պէտք է ըլլայ մարդկային իրաւունքները պաշտպանող պետութիւն մը:

Վերջին խորհրդարանական ընտրութիւններուն Ղարաբաղ փայլած է իր անթասիր օրինապահութեամբ: Բայց երբ հայ լրագրողները Ուաշինկթընի մէջ Սպիտակ Տան ներկայացուցչին կարծիքը հարցուցին Ղարաբաղի Հանրապետութեան մէջ կայացած օրինակելի ընտրութիւններու մասին, (մենք Հայաստանի Հանրապետութեան մէջ կրնանք ընտրութիւններ խարդախել, մերն ուրիշ է), «եանքի»ն ըլկտիաբար սառ ապուրին մէջ պաղ ջուր լեցուց՝ յայտարարելով, որ իրենք՝ Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւնը, արցախցիներու «Անկախ Հանրապետութեան» գոյութենէն տեղեակ չէին...:

⁂

Հայ ժողովուրդի մեծամասնութիւնը կ'ապրի առանց աշխատանքի, յոյսը կապած դուրսէն գալիք օգնութեան, դուրսի ազգականներէն: Բայց չէ՞ որ սա ալ մուրացկանութեան ձեւ մըն է: Ցաւով կ'ըսեմ այս բաները, որովհետեւ Հայը, որակով ու կրթութիւններով եկած է աշխարհ: Այս հարցերը դիս կը մղեն պատասխաններ փնտռելու:

Տասնըհինգ տարիէ ի վեր Հայաստան անկախ պետութիւն է, մենք մեր երկրի տէրն ենք: Բայց կը տեսնեմ, որ եթէ բան մը կայ, որ մեզ՝ Հայերս չի հետաքրքրեր, մեր երկիրն է:

Ազգային գաղափարախօսութիւն: Ախր սա քո ի՞նչ գործն է, ի՞նչ ազգային գաղափարախօսութիւն: Արաբը կ'ըսէ որ ինչ որ կրնաս մէկ բառով ըսել, երկու բառով մի՛ ըսեր: Ազգային գաղափարախօսութիւն. շատ երկար չէ՞, կայ կարճը մէկ բառով՝ փող:

Կը ներէք, ես շատ ծեր հայ մըն եմ: Ինծի քիչ ժամանակ կը մնայ: Ես կը գրեմ իմ ապրումներուս մասին: Շուրջս շատ-շատ բաներ կը պատահին: Բայց ամէն բանէ առաջ զիս կը հետաքրքրէ հայ ժողովուրդի առողջութիւնը:

Պէտք է առողջ եւ ուժեղ ըլլայ ժողովուրդը: Այսօր ես ինծի հարց կուտամ՝ միթէ առո՞ղջ է մեր ժողովուրդը, կը զբաղի՞ իր առողջութեամբ: Չէ՞ որ մեր ժողովուրդը եթէ տկար չըլլար, թշնամին չէր համարձակեր մեր տան մօտենալ: Երբ կը գրեմ այս տողերը, կը մտածեմ, կը յիշեմ խորաթափանց գիտնական Ռիչըրտ Յովհաննէսեանի գրած «Հայաստանի Հանրապետութիւն» չորս հատորնոց գիրքի առաջին հատորին, «առաջին տարին. 1918-1919» հատուածի մասին: Երբ մի քանի տասնեակ էջ թերթած ես, սիրտդ կը սկսի կծկտուիլ:

⁂

Անշուշտ ուժեղը ինչ ուզէ կ'ընէ տկարին հետ, պարզ բառեր կ'օգտագործեմ: Առաջին Հանրապետութիւնը գոյատեւեց ընդամէնը երեսուն ամիս: Այդ երեսուն ամսուան պատմութիւնը գրելու համար երեսուն տարի տքնաջան աշխատած է մեծ պատմաբան Ռիչըրտ Յովհաննէսեան: Մեր Երրորդ Հանրապետութիւնը գոյութիւն ունի արդէն, թու, թու, թու, տասնըհինգ տարիներէ ի վեր: Ապահո՞վ է մեր երկիրը այսօրուայ աշխարհին մէջ: Ապահով չէ մեր երկիրը, որովհետեւ առողջ չէ մեր ժողովուրդը, նոյնիսկ ծանր հիւանդ է, եթէ ժամանակին չբուժուի հիւանդութիւնը, կրնայ տիրել ամբողջ մարմնին, եւ վերջ: Չէ՞ք տեսներ, ինչպէս հիւծուած է, կէսն է մնացած հայ ժողովուրդին:

*Կը մտածէի՝ ի՞նչ հիւանդութիւն է սա, միայն հա՞յ ժողովուրդին յատուկ է, որ բժշկութեան մէջ կը կոչուի «հայկական հիւանդութիւն»: Միտքս կը տանջէի եւ յանկարծ միտքս պայծառացաւ: Չէ՞ որ այս մասին կը խօսուէր ո՛չ միայն ժողովուրդին մէջ, այլ՝ մանաւանդ բարձրախօսներով, հեռուստացոյցով, կառավարական ամպիոններէն, անվախօրէն «պատասխանատուութեան» բարձր գիտակցութեամբ: Այդ մասին կը խօսուի այսօր ո՛չ թէ իբր հիւանդութիւն, այլ չեմ գիտեր իբրեւ ինչ: Ես հասկցայ որ խօսքը այսօր Հայը վարակած հիւանդութիւններու մասին է: Մահացու այդ հիւանդութիւնը անուն ունի, այդ հիւանդութիւնը կը կոչուի ԿԱՇԱՌԱԿԵՐՈՒԹԻՒՆ: Եթէ կ'ուզէք գիտնալ երկրի մը, ժողովուրդի մը առողջութեան մասին, նայեցէք, թէ որքան այդ հիւանդութիւնները տարածուած են այդ երկրին մէջ: Անոնք նոր հիւանդութիւններ չեն եւ ուրիշ ժողովուրդներու մօտ ալ կան: Անոնք այնպիսի հիւանդութիւններ են, որ եթէ ժամանակին չբուժուին, կայսրութիւններ կրնան կործանել եւ կործանած են: Ուրկէ՞ եկան ու դպան հայ ժողովուրդին: Արդեօք անկախութի՞ւնը իրեն հետ բերաւ այդ հիւանդութիւնները: Ես կը մտածեմ այս մասին, բայց ես փոքր մարդ եմ, սակայն կայ, փառք Աստուծոյ, կայացած պետութիւն, նոյնիսկ արտակարգ իրավիճակներու վարչութիւն: Պէտք է բուժում մը ըլլայ, պէտք է առողջանայ մեր փոքր, տառապած ժողովուրդը: Որքա՞ն պէտք է տեւեն Հայերու այս տանջանքները, մեզի համար ուրիշ բան չկա՞յ այս աշխարհի վրայ: Բռնապետութիւն, երկրաշարժ... Ես կը կարծեմ, որ պետութեան առաջնահերթ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ

ԵԱԼԹԱՅԻ ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆՔԸ ԵՒ Ս. ՀՌԻՓՍԻՄԷ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԿԱՌՈՒՑՈՒՄԸ

Ղրիմահայ յարաբերաբար աւելի նոր ժամանակներու, ռուսական տիրապետութեան հաստատումէն ետք կազմաւորուած համայնքներէն է Եալթայի գաղթօճախը: Հայեր հոն գացին եւ բնակութիւն հաստատեցին քաղաքի հիմնադրութենէն ետք, ուր աղօթատեղի բացին, իսկ այնուհետեւ կառուցուեցաւ Ս. Հռիփսիմէ եկեղեցին, որ քաղաքի ճարտարապետական գլխաւոր յուշարձաններէն մէկն է:

ԵԱԼԹԱ

Եալթա քաղաք մըն է Ղրիմի թերակղզիին հարաւը, Ղրիմի լեռնաշղթային հարաւ-արեւելքը, եւ իր միջերկրականեան մեղմ ու առողջարար կլիմային ու ծովային լողափներուն եւ բարեկարգ պանդոկներուն շնորհիւ զբօսաշրջական կարեւոր կեդրոն է: Հոն կան կաթի, գարեջուրի, պաղահիւթերու պատրաստութեան, ծխախոտի, սիմէնթի ու գինիներու պատրաստութեան գործարաններ: Անիկա նաեւ տարանցիկ նաւահանգիստ է:

Եալթա հին քաղաք է եւ անոր շրջակայքը հարուստ է պատմական հնութիւններով. պահպանուած են Իսար ամրութեան աւերակները եւ Իոկրաֆ քարանձաւի ժայռափոր տաճարին մնացորդները: Արդի Եալթան հիմնուած է ռուսական տիրապետութեան հաստատումէն ետք, ԺԹ. դարուն սկիզբը եւ 1838էն յիշուած է իբրեւ քաղաք:

ՀԱՅԵՐԸ ԵԱԼԹԱՅԻ ՄԷՋ ԵՒ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԿԱՌՈՒՑՄԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐ

Եալթայի մէջ Հայեր բնակութիւն հաստատած են ԺԹ. դարու կէսերէն. այնուհետեւ, երբ հայութեան թիւը սկսաւ բազմանալ, հոն աղօթատեղի բացուեցաւ:

Եալթայի հայերը 1898ին, աղօթատան երէցփոխան Տէր Ղուկասովի առաջարկով ժողովի հրաւիրուեցան քննարկելու համար եկեղեցի կառուցելու հարցը: Ժողովականները որոշեցին եկեղեցւոյ կառուցման մասնաժողով կազմել եւ Ս. Էջմիածնի սինոդէն կառուցման արտօնութիւն խնդրել:

Նոր Նախիջեւանի եւ Պեսարաբիոյ Հայոց առաջնորդ Յուսիկ վարդապետ 12 Յունիս 1898ին այս առընչութեամբ նամակ գրեց սինոդին: Պատասխան չստանալով, յաջորդ տարի՝ 1899 Մարտ 27ին Նոր Նախիջեւանի եւ Պեսարաբիոյ թեմական խորհուրդի անդամ Եփրեմ վարդապետ դիմեց սինոդին՝ խնդրելով արագացնել եկեղեցւոյ կառուցման արտօնութիւնը. սակայն այս դիմումը եւս անպատասխան մնաց:

Իմանալով, որ Եալթայի Հայերը ծրագրած են եկեղեցի կառուցել, բաքուաբնակ Պօղոս Ղուկասեանց յանձն առաւ զայն իրականացնել եւ հեռագիրով մը իր պատրաստակամութիւնը յայտնեց վաղամեռիկ աղջկայ յիշատակը յաւերժացնելու համար եկեղեցի կառուցել, միաժամանակ գնելով նաեւ հողատարածքը: Այս առընչութեամբ ան դիմում ներկայացուց Տաւրիկիայի նահանգապետին: Իր կարգին, նահանգապետը այս բոլորը մանրամասն կերպով շարադրեց Էջմիածնի սինոդին ուղղուած գրութեան մէջ:

Պօղոս Ղուկասեանցի աղջիկը՝ տասնեօթնամեայ Վալենթինան մահացած էր 1901 Յունիսին, Եալթայի մէջ եւ ժամանակաւոր կերպով տեղւոյն օրթոտոքսներու գերեզմանատան մէջ թաղուած էր: Ղուկասեանց կ'ուզէր իր աղջկան աճիւնները տեղափոխել Հայոց եկեղեցին, զոր որոշած էր կառուցել: Բարերարը նախատեսած էր եկեղեցին կառուցել դամբարանով, ուր պիտի ամփոփուէր աղջկան շիրիմը:

ՀՈՂԱՏԱՐԱԾՔԻ ԳՆՈՒՄ ԵՒ ԴԻՄՈՒՄ ԵԿԵՂԵՑԻ ԿԱՌՈՒՑԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Պօղոս Ղուկասեանց 1902ին հողատարածք մը գնեց Եալթայի ծայրամասին՝ Դերեկոյ գիւղին մէջ: Այդ մասին ան տեղեակ պահեց հոգեւոր իշխանութիւնը: Ղուկասեանց պատուիրեց եկեղեցւոյ նախագիծը: Տաւրիկիայի եւ Սիմֆերոփոլի օրթոտոքս եպիսկոպոսը եւ Նոր Նախիջեւանի եւ Պեսարաբիոյ հայկական թեմական խորհուրդը իրենց համաձայնութիւնը յայտնեցին: Նահանգապետը եւս իր արտօնութիւնը տուաւ եւ այդ առընչութեամբ ալ 1903 Յունուար 9ին գրեց Էջմիածնի սինոդին:

Ղուկասեանց 1903 Մայիս 2ին երկրորդ անգամ դիմեց Տաւրիկիայի նահանգապետին՝ խնդրելով միջնորդութիւն կատարել համապատասխան մարմիններուն՝ Եալթայի մէջ դամբարանով հայկական եկեղեցի կառուցելու համար, միաժամանակ աւելցնելով, որ օրթոտոքսներու գերեզմանատան մէջ ժամանակաւոր կերպով թաղուած աղջկան՝ Վալենթինայի եւ հարսին՝ Անահիտի աճիւնները կը փափաքի տեղափոխել:

Եկեղեցւոյ կառուցման նախագիծը եւ հողատարածքի գնման փաստաթուղթը Ղուկասեանց ներկայացուց Տաւրիկիայի նահանգային վարչութեան շինարարական բաժինին՝ կառուցման արտօնութիւն ստանալու համար, միաժամանակ պարտաւորութիւն ստանձնելով ներկայացնել համապատասխան հաշուարկները:

Էջմիածնի սինոդին կողմէ Նոր Նախիջեւանի եւ Պեսարաբիոյ Հայոց թեմական խորհուրդին ուղղուած 1903 Յուլիս 7 թուակիր գրութիւնը կը հաւաստէ, որ Տաւրիկիայի նահանգային իշխանութիւնը կը մերժէ հաստատել կառուցման նախագիծը եւ ետ կ'ուղարկէ թէ՛ նախագիծը եւ թէ հողատարածքի գնման փաստաթուղթը:

Երկար նամակագրութենէ ետք, վերջապէս, 1904 Փետրուար 10ին Ռուսիոյ ներքին գործոց նախարարութեան հոգեւոր գործոց բաժանմունքը Էջմիածնի սինոդին հաղորդեց, որ նորին կայսերական մեծութիւնը թոյլատրած է Եալթայի Հայոց եկեղեցւոյ կառուցումը:

Ս. ՀՌԻՓՍԻՄԷ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Հոյակերտ եկեղեցւոյ կառուցումը սկսաւ 1905ին, ճարտարապետութեամբ Գ. Տէր Միքէլովի. շինարարական աշխատանքներուն իր գործօն մասնակցութիւնը բերաւ Վարդգէս Սուրէնեանց, որուն շիրիմը եւս ամփոփուած է եկեղեցւոյ բակին մէջ: Երկյարկանի (առաջին յարկը դամբարան է) եկեղեցւոյ շինարարական աշխատանքները աւարտեցան 1909ին, իսկ ներքին ձեւաւորումը՝ 1913ին: Եկեղեցին կոչուեցաւ Սուրբ Հռիփսիմէ:

Խորհրդային իշխանութեան հաստատումէն ետք եկեղեցին գրաւուեցաւ պետութեան կողմէ, իսկ Խորհրդային Միութեան քայքայումէն ետք անիկա վերադարձուեցաւ հայ համայնքին: Եկեղեցին կը նկատուի Եալթայի ճարտարապետական կոհակներէն մէկը:

ԱՍՊԵՏ ՄԱՆՃԻԿԵԱՆ
«Ազդակ»

խնդիրը պէտք է ըլլայ ժողովուրդը բուժել այս հիւանդութիւններէն: Առանց առողջացման, Հայաստան ինչպէ՞ս կրնայ "հզօր" երկիր դառնալ: Ես ծեր մարդ եմ: Կ'երեւի չտեսնեմ մեր ժողովուրդը բուժուած: Կ'երեւի երկարատեւ բուժում պէտք է: Բայց ես կը հաւատամ, որ հայ ժողովուրդը կրնայ բուժուիլ: Արարատի փէշերուն անկարելի է, որ չգտնուին բուժման միջոցներ: Անկարելի է, որ հազարաւոր տարիներ ամէն տեսակ փորձութիւններէ անցած ժողովուրդ մը, չատ անգամ մահուան ճիրաններէն փրկուած ժողովուրդը չունենայ, թէկուզ այս պահուն, բուժման միջոցներ:

Սիրելի ընթերցող, կրնաս թերահաւատութեամբ եւ կասկածանքով կարդալ գրածս: Ես կը հաւատամ, որ Հայը ունի հզօր բուժման միջոց եւ այդ դեղը միշտ ալ ես կը կոչեմ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ:

Հայ ժողովուրդ, բուժէ՛ ինքզինքդ, օտարը քեզ պիտի չբուժէ...:

«Նոր Օր»
Երեւան

«ԹԻԹԱՂՈՒՄ ԵՆ ՎԱՆԵՑԻՆԵՐԸ»

ՀԱՏՈՐԷՆ

Մի կին խանութում դիմում է վանեցի վաճառողուհուն.

– Աւելի մեծ համար կօշիկներ չունէ՞ք:

– Ներեցէք, տիկին, բայց 49 համարից յետոյ գալիս են ճամպրուկները:

***

Երկու վանեցի կանայք զրուցում են.

– Քրա, կնիկ, առանց մարդ չատ դըժուար ի: Ախր, արդէն տասը տարի է ամուսինս մահացել է:

– Տասը տարի՞ կ'ասես: Բայց, դու չորս փոքր երեխեք չունե՞ս:

– Ցետոյ ի՞նչ: Մարդս է մեռէ, ոչ թէ ես:

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

Բժ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Խրիմեան Հայրիկ իբրեւ քարոզիչ Ս. Խաչի եկեղեցւոյն, իր հայրենաշունչ քարոզներով մեր սիրտը կը վառէր, կը կապէր Հայաստանին, Խայաստանին... զոր առաջին անգամ մեծ մօրս բերնէն մենք ուսանք հեգել, երբ տղայ էինք, եւ ինքն ալ լսած էր Խրիմեան վարդապետին քարոզին մէջէն: Եւ այսպէս հայրենասիրական նոր եռանդ մը, ոգեւորութիւն մը սկսած էր յափշտակել մեր ուշն եւ զուրունը:

1876 Յունիս 26ին, պատրիարքական փոխանորդ Տէր Յովհաննէս քահանայ Մկրեան հրաւիրուած էր պատարագել Ս. Խաչ: Այս քահանան ամիսներ առաջ հօրմէն յանձնած էր իր ծաղկատի զաւակը՝ ուսումնականն Յակոբիկ եւ աշխարհի չորս ծագերէն ցաւակցութեան ու մխիթարութեան գիրեր կ'ուղղուէին իրեն ու կը հրատարակուէին ազգային թերթերու մէջ:

Տէր Մկրեան պիտի այցելէր դպրոցները, ինչպէս կ'ընէին այն ամէն եպիսկոպոս ու վարդապետները որոնք Ս. Խաչ կուգային:

Խ.Պ. Միսաքեան ուզեց որ ես ու Մելքոն Կիւրճեան մէկ մէկ ոտանաւոր պատրաստենք իբր մխիթարական ու կարդանք ներկայութեանը ուղեկորոյս Տէր Հօր:

Սիրով կատարեցինք մեր յարգելի դաստուին յանձնարարութիւնը եւ երբ Տէր Մկրեան եկաւ այցելութեան, իր դէմը կանգնելով կարդացինք գրածնիս. նախ Կիւրճեանը, յետոյ ես:

Այս առթիւ Միսաքեան ինքն ալ գրի առած էր երկու սքանչելի քերթուած, զորս մենէ վերջ ընթերցաւ խոր յուզումով:

Ի լուր եղած արտասանութիւններու Տէր Մկրեան հայր չատ լացաւ. առաւ զանոնք ծոցը դրաւ, եւ 1877ին երբ իրեն ուղղուած ցաւակցական բոլոր գիրերը առանձին հատորի մէջ ամփոփելով ի լոյս ընծայեց, մեր ու Միսաքեանին շարադրածներն ալ անոնց հետ հրատարակեց՝ «Մահարձանք Յակոբայ պատանւոյն Մկրեան» վերնագիրը կրող գրքոյկին մէջ:

***

Առաջին անգամ էր, որ իմ գրչիս մէկ արտադրութիւնը տպագրութեան կ'արժանանար. մամուլի ծոցը կը մտնար, եւ ես այն ատեն ուրախութիւն զգացի այս մասին, որ Տէր Մկրեան Հօր խկոյն ուղղեցի շնորհակալութեան նամակ մը գրաբար, զոր կը սիրեմ արտագրել հոս, ահաւասիկ.

Սկիւտար 18/30 Յուլիս 1877

Առ Արժանապատիւ
Տէր Յովհաննէս Աւագ Քահանայ
ի Կ.Պոլիս

Հայր սրբոնուէր,

Աւուրբք ինչ յառաջ ընկալայ զատի Ձէնջ առաքեալն ինձ նուէր մեծարոյ, զՄահարձանն ասեմ որդեկիդ. մահարձան ոչ մարմարակուռ կամ ի պատեան տաշեալ ի վիմէ, այլ ձեռակերտ անմահին Կուսթէմպէրկի, յորում ի ճակատուն տեսանէի զգեղանի պատկեր Յակոբիդ եւ զարձանագիրս զնմանէ ի Հայկեանց անտի դրօշեալ ի Մուսայից: Այս նուէր ցանկալի, նուէր ի յուշ անմոռաց յիշատակի սիրելի հատորոյ հոգւոյդ՝ յերախտապարտ պռհութիւն ինձ զարդիս առնէ հրաւէր. զի որովք պճնեսդ զայն բազմահմուտ Հադներգուազանց ազգի ազգի երգովքն, յայնոսիկ եւ զիմոց հաճիս զփանաքի տողից խառնել գյերկիր, որ է՝ նախծին իմ խայր ի տիպ արժանացեալ. եւ զի՝ քոյինագիր ճարտարահիւս "Յիշատակարան"աւդ ծանօթ գիս առնես իսկապէս վաղաթարշամ մանկանդ, ծանօթ՝ բուսոյ բարուց նորին, իմաստնակենցաղ բարուց, նա զի՝ սիրոյ նորին գկրօնից եւ հայրենեաց, որք անդէն վըտակս աչի արտասուաց իջուցեալ յաչաց իմոց, բուռն արարին ինձ ի կրկնել ընդ Մալէրպայ, թէ՝

Ըզկենցաղ վարդից կենցաղեալ վարդն
այն՝
ոչ յերկարակեաց քան ըզվաղորդայն:
(Թարգմ. Հ. Եդ. Հիւրմիւզ)

Ապա Հայր,

Անազան արդեօք, այլ ընկա՛լ զիմոց համբակ մատանց եւ զայս գիծ, զգիրս շնորհակալութեան, զոր յերախտապարտ սրտէ մատուցանելով Ձեզ,

Մնամ համբուրիւ աջոյդ
Վահրամ Յ. Թորգոմեան

***

19րդ տարիս ողջունած էի արդէն, երբ այնքան գրաբար գրելու կարող եղած էի, շնորհիւ Խ.Պ. Միսաքեանի եղական դասախօսութեան, որով՝ բնական բան էր, ինչպէս արդէն արտայայտուած եմ որ ես աւելի գրաբարին կուսակից սիրող ըլլայի, քան թէ մեր քերականական վաղեմի, վայելչակերտ կանոնները աղճատել ուզող աշխարհաբարեաններուն կողմնակից:

Գրաբարին հետ նաեւ՝ բանաստեղծութեան սիրահարութիւնս ալ կը սկսէր օր օրի աւաւելուլ, մանաւանդ որ մեր տաճկերէնի դասատու Պետրոս Խօճասարեան ամէն դասէ վերջը, կ'արտասանէր մեզի պարսիկ բանաստեղծներէ սիրուն կտորներ, որոնց երկուքը խոստացայ նշանակել եւ ահաւասիկ՝

«Լէ պէմ պէլէպի լալէթ ֆէյ բէսէտ
նէ միտանէմ
Մէկէտ միշրէպէ սաազէթ էզ խաֆիմէն
խազզաֆ»:

Այս պարսկերէն արտասանածն էր, որուն նշանակութիւնը հետեւեալն է, չատ գեղեցիկ ու խորհրդաւոր զոր թարգմանեց Խօճասարեան.

«Սա կարեհանման շրթունքիդ ե՞րբ
պիտի հպի իմ շրթունքս,
Գո՛ւցէ, երբ բրուտը իր աճիւնէս
ըմպարան մը կերտէ»:

Իսկ միւսը որ Թուրքերէն է՝ բառախաղ ունի, եւ էր սապէս,

«Սուսայըւպ տիտիմ տիլպէրա, սու
վիրսանա սուսըզա (անջուր)
Մէկէր պաղրը թաշիմիշ, միւմքի՞ն
թաշտան սու սըզա (ջուր բղխի)

Խօճասարեան զայն հայերէնի թարգմանած էր սապէս եւ ոտանաւոր,

«Ծարաւելով՝ ըսի, հոգեակ, ջուր մը
չի՛տաս ծարաւին,
Բա՛րէ սիրտը քար է եղեր, ջուր կը
բղխի՞ մէջէն քարին»:

Լսած էի իրմէն դեռ ուրիշ աղուոր պարբերութիւններ, բայց միտքս չեմ պահած:

Խօճասարեան Պետրոս չաքըրախտի ենթակայ եղաւ եւ զոհ գնաց այդ հիւանդութեան. իր տեղը բերին Խամէրեան Սեպուհ տաճկարանը, եւ յետոյ Գալըպճեան մը, որոնց դասերէն գրեթէ միշտ բացակայ կ'ըլլայի, հայերէնիս ոյժ տալու:

(Շար. 71)

Communiqué officiel concernant le Diocèse de l'Eglise Apostolique Arménienne de France

Après un premier projet en 1927, de «Statuts pour le Diocèse arménien d'Europe occidentale» resté sans suite, leurs SS Vazkèn Ier qui l'a confirmé en 1984, Karékine Ier en février 1997 et Karékine II en novembre 2003 ont souhaité la création d'un Diocèse pour regrouper toutes les Eglises Apostoliques Arméniennes de France.

Un projet de Statuts sous forme d'une Union Cultuelle a été étudiée en France et à Etchmiadzine à partir de janvier 2004 et sa dernière version datée de septembre 2005 a été approuvée par toutes les Associations Cultuelles Arméniennes de France entre septembre et octobre 2005.

Conformément aux dispositions prévues, 37 délégués diocésains laïcs ont été élus à Paris, Lyon et Marseille en 2006, Nice devant élire les siens sous quelques jours.

Pour mettre en place ces Statuts, la majorité absolue des associations cultuelles arméniennes de France ont donné par écrit, un mandat à un bureau temporaire compost des trois Délégués Diocésains signataires pour :

— Déposer la déclaration d'association à la Préfecture de Police et procéder à son insertion au Journal Officiel,

— Convoquer et organiser la première assemblée des délégués diocésains dès la promulgation du Gontag (Bulle catholicossale) d'instauration du Diocèse de France par SS Karékine II.

Le Journal Officiel de la République Française paru le 26 août 2006, a publié l'annonce de déclaration d'association du DIOCESE DE L'EGLISE APOSTOLIQUE ARMENIENNE DE FRANCE enregistrée sous le numéro 1151.

Jacques PANOSSIAN,
Roger-Garbis TCHERPACHIAN,
Kégham TOROSSIAN

Paris, le 14 septembre 2006

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club
«Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage
de **Robert GUEDIGUIAN**, réalisateur
Vendredi 22 Septembre à 20 heures
à la mémoire d'HENRIK MALIAN

GAROD (NOSTALGIE)

Armenfilms, durée : 2h 10mn
VO sous-titré français

Film de **Frounzé Dovlatian**

Scénario : Rouben Hovsepian et Henrik Malian

Musique : Martin Vartazarian

avec Raphaël Atoyan et Naïri Mnoyan

Médaille de Bronze au Festival de Huston, Texas

Directeur des programmes : ARTO PEHLIVANIAN

- Participation aux frais : 5 Euros
- Adhérents et Abonnements : 3 Euros

UCFAF
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
Mº République

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Սեպտեմբեր 21

15ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁՆ Է
ՎԵՐԱՆԿԱԽԱՑՄԱՆ՝
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

փութանք անպայման ամէնքս այդ օր Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճար, եւ ժամը 12·30ին «Հանրապետական մաղթանք»ի միջոցաւ աղօթք եւ գոհութիւն մատուցանենք՝ վասն յաւերժ անսասանութեան եւ յարատեւ բարգաւաճման Հայաստան Աշխարհի:

ԵՐԵՒԱՆԻ
ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ
ԹԱՆԳԱՐԱՆԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ
կողմէ
ԱՆԱՀԻՏ ՕՀԱՆԵԱՆԻ
թարգմանութեամբ
եւ ՀԵՆՐԻԿ ԲԱԽՉԻՆԵԱՆԻ
խմբագրութեամբ
2006 Օգոստոսին լոյս տեսաւ

ՌՈՒԲԷՆ ՍԵՒԱԿ
ՀԱՏԸՆՏԻՐ
ROUPEN SEVAG
ŒUVRES CHOISIES

Դիմել.–
Ռուբէն Սեւակի Յիշատակի Տուն
Le Verdon — B, Domaine du Loup
06800 CAGNES s/ Mer

Cérémonies Jubilaires

instituée à l'aube des déportations de son peuple et des déplacements de ses fidèles en France,
La Paroisse Arménienne Catholique Saint Grégoire l'Illuminateur de Marseille sous la Présidence de son Ordinaire Evêque, Mgr Grégoire GHABROYAN
vous invite à participer aux
CEREMONIES JUBILAIRES
qui auront lieu
le **Dimanche 24 septembre à partir de 10 heures**
à l'occasion du 80ème anniversaire de son institution
et du 20ème anniversaire de la rénovation de léglise
et de l'inauguration de son Centre culturel.
Le programme du jour débutera par la **Divine Liturgie**
que célébrera **Mgr Ghabroyan.**
La messe sera suivie d'un programme spécialement conçu à cette occasion ainsi que d'un repas paroissial.

— Accès libre —

Réservations obligatoires avant le **19 septembre:**
Tél.: 04. 91. 48. 19. 60/06. 63. 04 93. 81
Fax: 04. 91. 94. 54. 20
e-mail: paroissearmenienne@wanadoo.fr

Imprimé sur les Presses du Journal "HARATCH"
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : Nº 0609 K 84976

Rentrée Scolaire

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Année Scolaire 2006-2007
Dates et lieux des inscriptions et les personnes responsables :

— **MARSEILLE : Mercredi 4 octobre à 14 heures**
MAJC - 12-14 rue Saint-Bazile — 13001 Marseille
• Denise GABRIELIAN
04 91 77 61 66 (le soir).

□

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Լիոն – Վիլէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղը խստիւ կը յանձնարարէ ձեզ վերապահել ձեր 44րդ չաբաթը, հաճելի ճամբորդութեան մը:
Մանրամասնութիւններ յետագային:

ԽԱՉՎԵՐԱՑ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Սեպտեմբեր 17

Տօն Վերացման – Փառաւորման
Սրբոյ Խաչին
Տեառն Մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին: կէսօրէն ետք ժամը 4ին, կը կատարուի Խաչվերացի Մեծահանդէս Թափօր – Անդաստան:

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Սեպտեմբեր 18

Յիշատակ Մեռելոց

Այսօր կը կատարուի Հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն Ննջեցելոց:

***

Ս. ՊՕՂՈՍ–ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ԿԻՐԱԿԻ, Սեպտեմբեր 17

Տօն Վերացման
Սրբոյ Խաչին

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 9ին,
Պատարագ՝ ժամը 10:30ին,
Թափօր–Անդաստան՝ ժամը 17ին.

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Սեպտեմբեր 18

Յիշատակ Մեռելոց

Հոգեհանգիստ՝ վասն համօրէն Ննջեցելոց:

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ - ԼԻՈՆ

ԿԻՐԱԿԻ, Սեպտեմբեր 17

Տօն է Խաչվերացի

Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցուի:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ
Հայր. Պատրիարքի Փոխանորդ
Լիոնի եւ Ռոն Ալփի Հայոց

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, Սեպտեմբեր 18

Մեռելոց

Հոգեհանգիստ ժամը 11ին:

***

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿԻ, Սեպտեբեր 17

Պատարագ՝ ժամը 10ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԶԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ
Հոգեւոր Հովիւ
Հայր. Պատրիարքի Փոխանորդ
Ֆրանսայի Հայոց

ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ – ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ

2006 – 2007

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ՎԵՐԱՄՈՒՏԸ
Կիրակի, Հոկտեմբեր 1ին:

Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Հայոց Առաջնորդ Գեր. Արք. Նաջարեանի օրհնութեամբ կը վերսկսին Մայր Տաճարի Կիրակնօրեայ Կրօնական դաստիարակութեան դասընթացքները «Նուրհան Ֆրէնկեան» սրահին մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 1, ժամը 10էն սկսեալ:

Նոր ժամանակներու այս հանգրուանին, կոչ կ'ուղղենք մեր բոլոր բարեպաշտ եւ նախանձախնդիր ընտանիքներուն, կարեւորութեամբ նկատի ունենալ եւ փութալ առաջնորդել իրենց զաւակները կրօնական դաստիարակութեան, պատրաստելու զիրենք եկեղեցւոյ կենդանի եւ կենդանացնող անդամակցութեան, վասն մխիթարութեան հայկական բարեպաշտութեան և յաւերժ անսասանութեան Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ:

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ

***

l'Ecole hebdomadaire
de Langue et Culture Arméniennes
« KHATCHADOUR ABOVIAN »
de Marseille
est heureuse d'annoncer que
la Rentrée scolaire 2006-2007
aura lieu
le **Mercredi 20 septembre à 10 heures**
dans la Salle «Ardzrouni Tcherpachian»
du Centre Culturel SAHAK-MESROP
339 avenue du Prado — 13008 Marseille

Tous les mercredis de 10h à 16h
des cours de langue et de culture arméniennes sont enseignés ainsi que des cours de danses, de chant et d'éducation religieuse.

Pour tous renseignements et inscriptions les responsables de l'école tiendront une permanence **le jour de la Rentrée de 10h à 17h**
ou par téléphone
Secrétariat de la Cathédrale
04. 91. 77. 84. 70

Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville

1976 — 2006
30ème anniversaire de l'inauguration de la MCA

SAISON 2006-2007
Reprise des activités permanentes le mercredi 20 septembre

LANGUE ARMENIENNE
cours enfants — adolescents —
classes collège préparation au BAC 2008
épreuve BAC 2007 —
conversation adultes

MUSIQUE
piano — violon — guitare — solfège

EVEIL IDENTITE / CULTURE
civilisation

DANSE ARMENIENNE
enfants (à partir de 4 ans et demi)
garçons classique — ethnographie
caractère académique — adolescents

ECHECS
enfants — adolescents (tous niveaux)

DESSIN

ANGLAIS (sous réserve)

Inscriptions :

Samedi 16 septembre — 14h30 à 17h30

Renseignements :
9, rue de Madrid 94140 Alfortville
Tél.:01 43 76 55 89 - Fax:01 43 78 66 64
e-mail: mca.alfo@wanadoo.fr

VOL • SÉJOUR À LA CARTE • CIRCUITS ACCOMPAGNÉS
Les Spécialistes des Voyages en Arménie
SABERATOURS - SEVAN VOYAGES
Paris 01 42 96 10 10 armenie@saberatours.fr
Lyon 04 78 60 13 66 sevan@selectour.com
Marseille 04 95 09 30 60 marseille@wasteels.fr
www.saberatours.fr

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 19
MARDI
19 SEPTEMBRE
2006

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.534 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21.534

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՄԱՀՄԵՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԵՆԷՆ ԵՏՔ

ՊԱՊԸ ՑԱՒ ՅԱՅՏՆԵՑ, ԲԱՅՑ ՆԵՐՈՂՈՒԹԻՒՆ ՉԽՆԴՐԵՑ

Պաւարիոյ Ռաթիզպոնի համալսարանին մէջ Բենեդիկտոս ԺԶ.ի արտասանած խօսքերը Սեպտ. 12ին, ահաւոր հակազդեցութեան մը պատճառ եղան եւ որոնց առաջին արձագանգներուն անդրադարձանք մեր նախորդ թիւով: Երիտասարդութեան առջեւ Պապը ոգեկոչած էր Բիւզանդիոնի կայսր Մանուէլ Բ.ի խօսքերը՝ արտասանուած 1391ին պարսիկ փիլիսոփայի մը: Այդ յիշեցումը բաւած էր որ ամբողջ իսլամական աշխարհը ոտքի ելլէ, կրակի տայ Պապին նըկարները, ներողութիւն պահանջէ, հուսկ նոյնիսկ իտալուհի մայրապետ մը ըսպաննուի Սոմալիի մէջ:

Կիրակի, Սեպտ. 17էն առաջ ալ, Սեպտեմբեր 16ին, Վատիկան զեկոյցով մը յայտնած էր որ պապին խօսքերը սխալ հասկցուած էին եւ անոնց տրուած էր մեկնաբանութիւն մը որ կապ չունէր Պապին մտադրութեան հետ: Կիրակի, Սեպտեմբեր 17ին է, որ Պապը, Գասթելկանտոլֆոյի իր ամառանոցի պատշգամէն պիտի արտայայտէր իր զգացումները: Ներողութիւն չխնդրեց, բայց յայտնեց իր տխրութիւնը եւ ցաւը ի լուր եղած հակազդեցութիւններուն: Յիշեց որ Միջնադարուն արտասանուած խօսք մը որեւէ ձեւով չարտայայտեր իր անձնական մըտածումը: «Հրեշտակ Տեառն» աղօթքէ առաջ է որ Բենեդիկտոս ԺԶ. այս բացատրութիւնները տուաւ, որոնք սակայն պիտի չբաւէին որ մտքերը հանդարտին: Ստեղծուած ու տարածուած աղմուկը այնքան մեծ է, որքան եղաւ Մոհամէտի ծաղրանկարներուն առթիւ: Եգիպտոսի Մահմետական եղբայրները չեն գոհացած Պապին խօսքերէն, որոնք «յստակ ներողութիւն մը չեն» կ'ըսեն: Մարոքի թագաւորը ետ կանչած է Վատիկանի իր դեսպանը, Պարսկաստան կ'ուզէր որ Պապը «սրբագրէ» իր խօսքերը իսլամի նըկատմամբ, դատապարտելով «կրօնքի քաղաքական մեկնաբանութիւնները»: Սաուտի Արաբիոյ մեծ միւֆթին մեղադրած է Պապը, որ «սուտ» խօսած է, քանի իսլամը ոչ մէկ կապ ունի ահաբեկչութեան հետ: Այսրյորդանանի մէջ, քօքթէյլ մոլոտովներ նետուած են Նապլուսի երկու եկեղեցիներու վրայ, այլ եկեղեցիներ ալ յարձակումի թիրախ եղած են: Իրաքի զինեալ երկու խումբեր սպառնացած են Վատիկանի որ փոխվրէժի պիտի դիմեն: Ինտոնեզիոյ մէջ (աշխարհի մահմետական մեծագոյն երկիրը) իսլամական կազմակերպութեան բարձրագոյն պատասխանատուն ըսած է որ «որպէս Պապ, պէտք չէ նման բաներ ըսէր»:

Հակառակ ստեղծուած այս կացութեան Անգարա կ'ուզէ որ Բենեդիկտոս ԺԶ. չըջնջէ Թուրքիա կատարելիք իր այցելութիւնը (Նոյեմբերի վերջ) եւ այդ ուղղութեամբ կառավարութիւնը նամակ մը ղրկած է Պապին: Արդէն, Սեպտ. 18ին, զերպ. Մարինի Պոլիս կը հասնէր այցելութիւնը պատրաստելու համար: Եւ Յունաց Տիեզերական պատրիարքը Բարթուղիմէոս Ա. իր գոհունակութիւնը յայտնած է, շեշտելով թէ այցելութիւնը աւելի դիւրութեամբ կը կազմակերպուի Թուրքիա քան մտքերը հանդարտեցնելու հարցը՝ մահմետական աշխարհին մէջ: Չի ծածկեր, սակայն որ ազգայնականներ եւ մոլեռանդներ հարցեր կրնան ըստեղծել:

* * *

Մոկատիշոյի մէջ է (Սոմալի) որ կաթողիկէ մայրապետ մը սպաննուած է, ինչպէս նաեւ սոմալիացի պահակ մը:

* * *

Լ. Ժոսփէն կը գտնէ որ Պապը ներողութիւն խնդրելու պէտք չունի, կը բաւէ որ բացատրութիւններ տայ:

* * *

Ընդհանուր ձեւով ոչինչ կայ իրար անցնելու համար բիւզանդացի կայսեր եւ պարսիկ փիլիսոփային երկխօսութեան մէջ: Հետաքրքրական երեւոյթն այն է որ կարելի չէ նուազագոյն ակնարկութիւն մը ընել իսլամի մասին, մինչ կարելի է հայհոյել ալ քրիստոնէութեան ու ոչ ոք իրար կ'անցնի, Վատիկանէն ըսկսեալ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԱՔ ՇԻՐԱՔ Ժան-Փիէր Էլքապաշի հիւրը եղաւ Սեպտ. 18ի առաւօտուն (ժամը 8.15 – 9) հարցազրոյցի մը համար Եւրոպա 1 կայանէն, ինչ որ բոլորովին աննախընթաց է: Հարցազրոյցէն ետք նախագահը 48 ժամուան համար Նիւ Եորք կը մեկնէր մասնակցելու համար Ազգաժողովին: Հարցազրոյցին ընթացքին, սովորական հարցեր ծեծուեցան սկսելով Լիբանանէն: Մասնաւոր ոչ մէկ նորութիւն կար:

ԼԱՆՍԻ (հիւսիսային Ֆրանսա) մէջ է, որ Սեպտ. 16-ին ընկերվարականները հաւաքուած էին եւ թեկնածութեան թեկնածուները կարգով արտայայտուեցան: Առաջին ելոյթը ունեցաւ Սեկոլէն Ռուայալ, որ քիչ ետք Մատրիտ կը մեկնէր: Իրմէ ետք արտայայտուեցան Տոմինիք Սթրօս-Քահն, Լ. Ժոսփէն, Ճէք Լանկ, Լորան Ֆապիուս, Մարթին Օպրի, Ֆր. Հոլանտ: Վերջին խօսողը եղաւ Լ. Ֆապիուս (ձախին ձախը) որ հարցախոյզներու մէջ վերջին տեղը կը գրաւէ (3%) եւ իր ելոյթին մէջ յայտնեց թէ «Պետութեան գլուխը պէտք չունինք անձի մը, որու ծրագիրն է ԱՄՆ-ու նախագահին ապագայի չնիկը ըլլալ», ակնարկելով Ն. Սարքոզիի ամերիկեան վերջին այցելութեան: Արդէն բոլոր արտայայտուողներուն գլխաւոր եթէ ոչ միակ թիրախն էր Նիքոլա Սարքոզի: Հակառակ կուսակցութեան «փիղ»երուն թափած ջանքերուն, հարցախոյզներու գլուխը կը մընայ Սեկոլէն Ռուայալ, ձայներու 43%-ով՝ չարքերուն մօտ, իրեն կը հետեւին Ժոսփէն՝ 18%, Սթրօս-Քահն՝ 12%, Լ. Ֆապիուս՝ 3%: Այս թիւերը կու տար Լիպէրասիոն Սեպտ. 18ի իր թիւին մէջ: Ֆր. Հոլանտ, Սեպտ. 17ին, Կանալ + կայանէն յայտնեց թէ իր գլխաւոր մտահոգութիւնն է «մօտեցնել տեսակէտները համախմբման թեկնածութեան մը շուրջ» մինչեւ Հոկտ. 3: Այդ օրը կ'ընդունուին թեկնածութիւնները կուսակցութեան մէջ:

ԹՈՒՐՔԻԱ բնապահպանական աղէտի մը սեմին է, վերջին կէս դարու ընթացքին կորսնցուցած ըլլալով ոռոգելի հողերուն կէսը: Կլիմայական պայմաններու քով ու աւելի, ատիկա հետեւանք կը նկատուի ջուրը անխորհուրդ կերպով մսխելու, սըխալ ոռոգումի արմատացած սովորութեան: Մամուլը ահազանգ հնչեցնելով կը թուէ ցամքած լիճերու, գետերու անունները որոնք երկար ցանկ մը կը կազմեն: Անապատացումի երեւոյթը լուրջ վնաս կը պատճառէ բուսականութեան ու կենդանական աշխարհին:

ԻՏԱԼԱՑԻ ծանօթ լրագրողուհի՝ Օրիանա Ֆալլաչի մեռած է 77 տարեկանին իր ծննդավայրը՝ Ֆիրենցէ: Ծանօթ էր մանաւանդ որպէս բանավէճ ստեղծող գրող եւ հակամահմետական: Իր ամէնէն աւելի ծախուած հատորն է «Լա Ռաժ Է լ'Օրկէօյ», որու անդրադարձած է «Յառաջ»ի սիւնակներուն մէջ թերթին աշխատակիցը Հ. Յարութիւն Պզտիկեան: Յաջորդած էր ուրիշ հատոր մը՝ «Լա Ֆօրս տը լա Ռէզոն», ուր կը ձաղկէր Արեւմուտքի անձնատուութիւնը իսլամի առջեւ, կրկին բանավէճ ստեղծելով: Անցեալին հարցազրոյցներ կատարած է Արաֆաթի, Կոլտա Մէյրի, Ինտիրա Կանտիի եւ այլ մեծերու հետ:

ՍՈՒՐԻԱ վրդովում ստեղծած է արեւմըտեան պետութեանց մօտ, Ուրբաթ, Սեպտեմբեր 15ին, երբ Ժընեւի ապազինման ժողովին յայտարարած է. – «Եթէ նացիները դեռ հոս ըլլային, նոյնիսկ իրենք պիտի ամչնային Իսրայէլի վարուելակերպէն»:

ՇՈՒԷՏԻ մէջ, երեսփոխանական ընտրութիւններուն յաղթեց կեդրոն աջ համախմբումը, վերջ դնելով 74 տարուան սոսիալ-դեմոկրատ իշխանութեան:

«ԻՒՄԱՆԻԹԷ»ի աւանդական դաշտահանդէսը տեղի ունեցաւ Սեպտ. 16-17ին, խուռներամ բազմութեան մը մասնակցութեամբ: Փակման խօսքը արտասանեց Մարի-Ժորժ Պիւֆէ, որու համար պարզուած պատկերը հեռու է փայլուն ըլլալէ: Կ'ուզէ որ ձախը մէկ թեկնածութիւն ունենայ ազատական քաղաքականութեան դէմ: Դաշտահանդէսին եկած էին նաեւ Ճէք Լանկ, Լորան Ֆապիուս, Ժան-Լիւք Մելանշոն եւլն., եւլն.:

ՔԻՐՔՈՒՔԻ մէջ (Իրաք) 5 թակարդ կառքեր օդը ելած են Կիրակի, Սեպտեմբեր 17ին, որոնց հետեւանքով 27 Իրաքցիներ մեռած են: Ամէնէն բիրտ ոճրափորձը պատահած է քաղաքին կեդրոնը, ուր 19 հոգի մեռած է եւ 65 հոգի ալ վիրաւորուած են:

ՎՐԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԵՐՈՒ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Վրաստանի մէջ կը ձերբակալուին Հայաստանի քաղաքացիներ որոնք ռուսական կողմէն մտած են Աբխազիա, կամ Հարաւային Օսէթիա: Այդ սահմանէն անցքը Թիֆլիսի իշխանութիւնները անօրինական կը նկատեն: Վերջին անգամ Երեւան – Թիֆլիս գնացքէն վար առնըւած են Հայաստանցիներ նոյն պատճառաբանութեամբ. միջոց մը պահուած են Բագրատաշէնի սահմանային կէտին վըրայ, ապա փոխադրուած Թիֆլիս, մինչ նախապէս այդ ձերբակալութիւնները կը կատարուէին Բաթումի եւ Փոթիի նաւահանգիստներուն մէջ: Անհասկնալի այս վերաբերումով Վրաստանը որպէս անցքի երկիր, վտանգաւոր կ'ըլլայ բոլոր անոնց համար որոնք Աբխազիա կամ Հարաւային Օսէթիա այցելած են:

ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ԵԼՈՅԹԸ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԻՆ

Պոլսոյ Մեսրոպ Պատրիարքը որ կը մասնակցէր Սեպտ. 13ին Էլիզէի պալատին մէջ բացուած «Ժողովուրդներու եւ մշակոյթներու երկխօսութիւն» միջազգային համաժողովին, յաջորդ օրը «Կրօնքներ եւ ժողովուրդներ» խմբակին աշխատանոցին ընթացքին անգլերէն ելոյթ մը ունեցած է «Կրօնական փոքրամասնութիւններու իրաւունքները» նիւթին շուրջ:

Պատրիարքը ըսած է թէ քաղաքացին է աշխարհական ու ժողովրդավար երկրի մը որուն ջախջախիչ մեծամասնութիւնը մահմետական է. իսկ հայ համայնքը երկրին ոչ-մահմետական մեծագոյն համայնքն է: «Մեր մահմետական դրացիներուն հետ կեանքի երկխօսութիւն մը հաստատած ենք որ կը զօրէ մեր կեանքի գրեթէ բոլոր մարզերուն» ըսած է ան: Շեշտելէ ետք թէ չի փափաքիր յատուկ կերպով կանգ առնել Թուրքիոյ հայ համայնքին վրայ, քանի որ համաժողովը ատոր վայրը չէ, ան հինգ կէտով ամփոփած էր իր առաջարկները:

Ա - Կրօնական համայնքները պէտք չէ արտօնեն որ կրօնքը բռնութեան նպատակով գործածուի: «Միւսը» վարկաբեկելու ընթացքը եւս մաս կը կազմէ ատոր:

Բ – Կառավարութիւնները պէտք է ապրելու իրաւունքը ճանչնան կրօնական հաւաքականութիւններու, արտօնեն բարոյական անձնաւորութիւններու կազմակերպումը, հարկաւոր պայմանները ապահովեն հիմնարկներու գործունէութեան:

Գ – Թէ՛ կառավարութիւնները, թէ կըրօնական համայնքները պարտին ամէն մարզի մէջ զարկ տալ խաղաղութեան, անդորրի, լայնախոհութեան դաստիարակչական ազդակով գործածուելուն: «Միւս»ները պէտք է մղուին իրենց կըրօնքն ու մշակոյթը բացատրելու: Ցաւակալէս դասագիրքերու մէջ «միւս»ին նըկատմամբ անուշադիր, նեղմիտ, անարգական, վարկաբեկիչ ու սխալ վերագրումները, վրդովումներու, նեղմտութեան, երբեմն ալ կրօնամոլ բնոյթի հակազդեցութիւններու կրնան առաջնորդել:

Դ – Միջկրօնական եւ միջմշակութային երկխօսութեան հիմնարկներու օրէնքի շրջանակին մէկ կազմակերպումը պէտք է քաջալերուի ազգային, շրջանային ու համաշխարհային մակարդակով. պէտք է հարկաւոր պայմանները ստեղծուին որպէսզի կրօնապետերը, մշակոյթի գործիչները մասնակցին երկխօսութեան եւ այդ հոլովոյթը մատչելի ըլլայ հանրութեան:

Ե – Քաղաքական դէմքերը պէտք է վերջ տան աղանդներու տարբերութիւններու շահագործումին եւ ցեղային, կըրօնական տարբերութիւններու տնտեսական, ընկերային եւ քաղաքական տարակարծութիւններու շրջանակ փոխադրութեան:

Նոյն յետմիջօրէին առաջին նիստին Մեսրոպ Պատրիարքը հակադրած է Եգիպտոսէն Համալսարանի տեսուչ փրոֆէսէօրի մը քրիստոնէութեան մասին սըխալ արտայայտութիւններուն: Ճշդած է թէ ուղղափառը, կաթողիկէն, բողոքականը անջատ կրօնքներ չեն, ինչպէս ըսած է ան, այլ նոյն կրօնքին՝ քրիստոնէութեան ենթաբաժանումները:

ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ, ՆԱԽԱՐԱՐԸ ԵՒ ՊԱՂԱԾ ԱՊՈՒՐԸ

Քանի մը օրէն կը սկսի Հայաստան – Սփիւռք Գ. համաժողովը Երեւանի մէջ: Ինչպէս նախորդ երկուքին պարագային, հրջանառութեան դրուած է միասնութեան, մէկութեան գինամթերքը, թէեւ ո՛չ նոյնքան մեծաղմուկ: Այն տպաւորութիւնը կայ որ փորձուածին դասը թելադրած է աւելի զուսպ ըլլալ ու մեծ յոյսեր չկապել փայլուն նշանախօսքերու ենթադրեալ զօրութեան: Ի վերջոյ, որքան ալ դրական երեւոյթ ըլլան աշխարհի չորս ծագերէն չուրջ հազար Հայու երկօրեայ, եռօրեայ միասնութիւնը, հոգեշահ խօսքերը, առաջարկներու եւ ծրագիրներու ստեղծած խանդավառութիւնը, խորովածը, գինին, քոնեակը, «կը սիրեմ – կը սիրես»ի փոխասացութիւնը, եւլն., այդ բաները չեն կրնար գոհացնել չօշափելի ընդհանուր արդիւնքներու ակնկալութիւնները: Հասկնալի է ըսենք, որ ամէն անգամուն այդ չօշափելին առաւելապէս կ'առընչուի Հայաստանի սա կամ նա ոլորտի պահանջներուն, բայց նախաձեռնութիւնը հետզհետէ աւելի կը կաղայ երբ ամբողջ ծանրութիւնը ամէն անգամուն բարձուի մէկ եւ նոյն ոտքին վրայ: Մինչդեռ հասկնալի տնտեսական ակնկալութեան քով այլ մարզի քայլերով կարելի է միասնական աշխատանքի գոնէ տպաւորութիւնը ստեղծել ու յամր դերակատարի դերին մէջ չձգել Սփիւռքէն մասնակիցները: Մնաց որ նըշուած ակնկալութեան համար անհրաժեշտ ալ չեն արդէն նման բազմամարդ ձեռնարկներ. Սփիւռքին Հայաստանի ըրած օժանդակութեան յստակ հասցէներ կան, Երեւանի պատասխանատուները կրնան անոնց հետ չփումի մտնել ու համաձայնիլ թիրախ ընտրելու գործին մէջ: Անշուշտ կայ լոգունգներուն պահանջածն ալ, գրօսաշրջութեան ոլորտը գոհացնելու հարկն ալ. բայց լաւագոյն չէ՞ կարգ մը գիջումներով պատուար կանգնիլ դուրս Հայուն մէջ կթան կովի տպաւորութեան արմատաւորման:

Այս անդրադարձները, անոնց հետեւած դառնութիւնները բացառութեան կարգէն դուրս գալ սկսած են այլեւս: "Մէկ"երով ճառերը, քարոզները աստիճանաբար աւելի քիչ կը գրաւեն ու երեւոյթը կը յուշէ թէ մարտավարութիւնը փոխելու ժամը հնչած է, քիչ մըն ալ անցած:

Գ. համաժողովին նախօրեակին դրական հով մը փչեց, եօթանասուն տարուընէ ետք վերջին 15 տարուան մէջ ալ տասնըհինգ հազար անգամ խաչուած ուղղագրութեան վերադարձի հայաստանեան ճահիճին վրայ: Քաղաքական դէմք մը՝ Ազգային ժողովի կրթութեան, գիտութեան, մշակոյթի ու երիտասարդութեան հարցերու յանձնաժողովի նախագահ Հըրանոյշ Յակոբեան յուսատու կեցուածքով մը յայտնուեցաւ, "Ազգային քաղաքականութիւն" մշակելու առաջադրութեամբ ու որպէս այդ հարկաւոր նկատելով ուղղագրութեան վերադարձը ("Ցառաջ", Սեպտ. 7): Ան կ'ըսէր յստակապէս այնքան յապաղած, չարաշահուած ու լռութեան մատնուած հաստատումը թէ «Սա ո՛չ թէ Սփիւռքի, այլ Հայաստանի հարցն է»:

Նման կեցուածք բնականաբար կ'առընչուէր մօտակայ համաժողովին, արդարօրէն ակնկալել տալով որ հոն գոնէ կարծիքի փոխանակութեան, վէճի, թերեւս քննարկումի նիւթ կ'ըլլար խնդիրը: Բայց ակնկալութեան կիսաբաց դուռը գրեթէ անմիջապէս փակուելու նշաններ տուաւ, ջլատելով ու վհատեցնելով:

Սեպտեմբեր 5ին հեռատեսիլի "Հ1" կայանը լուրերու հաղորդումին մէջ տեղ տուած էր չքանչանի յանձնումի արարողութեան մըն ալ. Գարեգին Բ. Ս. Սահակ – Ս. Մեսրոպ չքանչանին արժանի նկատած էր նախկին ամերիկահայ Թոմ Սամուէլեանի հայագիտական վաստակը: Անոր գլխաւոր մասնագիտութիւնը հայագիտականը ըլլալով հանդերձ, լուրջ նուիրեալ էր այդ բնագաւառին: Նաեւ անդամ էր ուղղագրութեան վերադարձի նըպատակով գործող "Մեսրոպեան ուղղագրութիւնը վերականգնողների միութեան":

Տուչութեան հանդիսութեան իր շնորհակալութեան ելոյթին ալ յատկացուած էր նոյն նպատակին: Նախ յիշեցուցած էր թէ ուղղագրութիւնը փոխելու խորհրդային իշխանութեան պարտադրանքէն առաջ ամբողջ հայութիւնը կը գրէր մէկ, միասնական ուղղագրութեամբ որ երբեմն կը կոչուէր Մեսրոպեան, երբեմն դասական, երբեմն ալ աւանդական: Ապա կը շեշտէր թէ պարտադրանքը 15 տարիէ ի վեր վերցած ըլլալով, անհասկնալի էր «ազատ կամքով յամառիլ ուրացման մէջ»: Ապա համառօտ կերպով կը փշրէր ընդդիմադիրներու կանգնած պատուարները, բացատրելով անցքի պարագաները, փաստը տալով թէ անկարելի ոչինչ կար. նոյնիսկ իսկական դժուարութիւն չէր ներկայացըներ վերադարձը: Ան պէտք է ըլլար քանի մը տարուան ընթացքին: Տպագրական ծախքի խոչընդոտն ալ կը հերքէր Թ. Սամուէլեան, ըսելով թէ դասագիրքերը ամէն պարագայի քանի մը տարին անգամ մը կը վերատպուին: Անոնք այլեւս կը չարուին համակարգիչով: Ի՞նչ կը փոխուի այդ ծախքէն, եթէ գործածուած ուղղագրութիւնը ըլլայ դասական, կամ սովետական:

Ու ելոյթը որ կը հեռասփռուէր հեռատեսիլէն ալ, կ'աւարտէր հետեւեալ չեշտումով. «Մեր ազգի զօրութիւնը գտնըւում է մեր արմատների մէջ, մեր միասնութեան մէջ: Քանի դեռ ուշ չէ, անհրաժեշտ է վերագտնել մեր արմատները եւ վերականգնել դասական ուղղագրութիւնը»:

Այս միտքերը, նաեւ անոնցմէ առաջ նման յստակ կեցուածքի տէր մէկուն պարգեւատրումը Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին կողմէ, իւրովի զարկ կուտար Հրանոյշ Յակոբեանի կեցուածքով ծնած յոյսերուն: Ուրեմն այնքան ալ անկարելի, աներեւակայելի բան մը կրնար չըլլալ ուղղագրութեան վերադարձը. չէ՞ որ Գարեգին Բ. Թոմ Սամուէլեանի այդ նախանձախնդրութեան անծանօթ մը չէր, երբ կ'որոշէր Ս. Սահակ–Ս. Մեսրոպ չքանչանով պարգեւատրել անոր հայագիտական վաստակը: Հայաստանի մէջ չքանչան տրուելիք մարդ չէր պակսեր ի վերջոյ:

Փաստացի ու ենթադրելի այս ապահովութիւնը սակայն շուտով ցնդեցաւ, երբ նոյն լուրերու բաժնին հաղորդավարը Արտակ Հերիքեան դոյլ մը պաղ ջուր լեցուց տաքցած կարծուած ապուրին մէջ: Ան հարկը զգաց պարգեւատրըւած մտաւորականին ուղղագրութեան մասին լսածներուն աւելցնելու թէ յառաջիկայ Հայաստան – Սփիւռք համաժողովը բնաւ այդ ուղղութեամբ ակնկալութիւններու վայր պիտի չըլլայ. թէ արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեան յայտարարած է այդ մասին. համաժողովի օրակարգը ոչ մէկ կերպով տեղ պիտի տայ այդ խնդրին քննարկումին:

Տեղեկատուութիւնը որ հաւաստի ըլլալու բաւարար տուեալ ունէր անպայման, ոչ միայն տաք ապուրին մէջ պաղ ջուր կը լեցնէր, այլեւ միտք կը բերէր Բ. համաժողովին նոյն կալուածին մէջ պարզըւած խայտառակութիւնը, այսօր յետ մահու որպէս ամենահայ, ամենամայր, ամենա, ամենա մեծարուած բանաստեղծուհիին խաղացած անվայել դերը, փորձած լարախաղացութիւնը: Անկարելի է չանդրադառնալ ու չխոստովանիլ որ արժէքներու ճիշդ գնահատանքն ալ մշակոյթի իւրացման, քաղաքակրթութեան մակարդակի հարցերէն է:

Կը մնայ հետաքրքրութիւնը թէ Վ. Օսկանեան ի՛նչ նկատումով ու ի՛նչ հիմով փակած է ճամբան ուղղագրութեան հարցին օրակարգի գալուն, կարծիքի փոխանակութեան, մօտեցումներու բախումին նիւթ ըլլալուն: Արդար կ'ըլլա՞յ խորհիլ որ Սփիւռքի ծնունդ նախարարը իր պաշտօնակիցներէն շատերուն դաս տալու բաւարար հայերէնի պաշարով կ'անդիտանայ, կամ կ'անտեսէ ուղղագրութեան վերադարձին կենսական բնոյթը: Կը մնայ հետեւցնել ուրեմն որ Վ. Օսկանեան ուզած է խուսափիլ վիճայարոյց այդ նիւթով մեծաղմուկ նիստերէ, անբաղձալի արտայայտութիւններէ, քաշքշուկէ, մէկ խօսքով՝ մէկութեան, միասնութեան լոզունգներուն ծակ–ծակ ըլլալէն:

Կ'երեւի կը տեւէ երազին գերհզօրութեան վարդապետութիւնը, մինչ շատ–շատեր կը հաւատան որ իրականութենէն փախուստը միայն վնասի, կորուստի կը տանի մեզ:

Մե՛ղք, ջայլամները նորէն պաղած ապուր մը պիտի խմեն:

Ա. ԹՈԹՈՑԵԱՆ

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԻՔԱՅԷԼ ԿԻՒՐՃԵԱՆԻ ԿՕՇԻԿՆԵՐԸ ՈՒ ՍՏՈՐԱԿԷՏԸ

Միքայէլ Կիւրճեան այնքան ալ կարեւոր տեղ չունի մեր գրականութեան մէջ, որովհետեւ ան մինչեւ իր յառաջացեալ տարիքը, 86 տարեկան, չկրցաւ իրականացնել իր վրայ դրուած յոյսերը: Ինչպէս կը պատմէ Երուանդ Ազատեան, ան 19 տարեկանին մեծ խոստում մը եղած էր երբ հրատարակած էր «Մարտիկ աղա» վէպը, իր վրայ հրաւիրելով գրասէր շըրջանակներու ուշադրութիւնը: Բայց այդպէս ալ մնաց: Սկսաւ որպէս մեծ խոստում ու վերջացուց որպէս մեծ խոստում, որովհետեւ անցող տասնամեակներու ընթացքին չկրցաւ անգամ մըն ալ կրկնել «Մարտիկ Աղա»յի յաջողութիւնը: Բայց Գահիրէի մէջ սիրելի անուն մըն էր ան մամուլի աշխարհէն ներս ու «Արեւ»ի խմբագրատան մէջ երիտասարդ գրողներուն դիմաց կ'անցնէր ու գրական խնջոյքներ կը սարքէր անոնց, կարդալով ինչ ինչ նշանաւոր գրագէտներէ ստացուած նամակներ ու պատմելով իր անվերջանալի յուշերը:

86 տարեկան էր: Շաբաթ երեկոյ մը ան տունէն մեկնեցաւ ու անգամ մըն ալ չվերադարձաւ: Իր բարեկամները երկու օր վերջ անդրադարձան որ Միքայէլ Կիւրճեան անհետացած էր ու սկսան փնտռել զինքը: Քանի մը օր վերջ տեղեկացան որ Միքայէլ Կիւրճեան մէթրոյի արկած մը ունեցած էր եւ վիրաւոր վիճակի մէջ փոխադրուած էր հիւանդանոց մը: Հոն կը խօսէր լեզուով մը որ անհասկնալի էր զինքը հրջապատողներուն, մանաւանդ որ փշրուած ալ էր իր կեղծ ատամնաշարը: Նայելով իր «Կիւրճեան» մականունին, հիւանդանոցի անձնակազմը մտածեց որ ան թերեւս ազգական էր Քիւրքճեան մականունով անձի մը, որ Գահիրէի մէջ յայտնի հայ ազգային մըն էր: Քիւրքճեան այն ատեն տեղեակ պահեց «Արեւ»ի խմբագրատունը ու «Արեւ»ի այդ շրջանի խմբագիր Երուանդ Ազատեանին վիճակուեցաւ դիագննարան երթալու ու Միքայէլ Կիւրճեանի ինքնութիւնը ճշդելու տխուր պարտականութիւնը:

Երուանդ Ազատեան այս տխուր պարտականութիւնը կատարելու ընթացքին չկրցաւ իր նայուածքը բաժնել Կիւրճեանի խոշոր կօշիկներէն, որոնք տակաւին անվնաս կը մնային արկածէն վերջ: Այդ կօշիկները իրեն կը յիշեցնէին կուարթ դըրւագ մը Կիւրճեանի հետ իր բարեկամութենէն:

Միքայէլ Կիւրճեան կը սիրէր լաւ հագուիլ ու խնամեալ մարդու տպաւորութիւն թողուլ իր շուրջիններուն վրայ: Հակառակ ատոր, օր մը «Արեւ»ի խմբագրատունը կուգայ անզոյգ կօշիկներով: Կ'երեւի թէ իր աճապարանքին մէջ շփոթած էր կօշիկները ու սխալ զոյգի մը կօշիկը հագած էր: Երուանդ Ազատեան կը վարանի, բայց ապաւինելով իրենց մտերմութեան վրայ, կ'ըսէ.

– Վարպետ, անզոյգ կօշիկներ հագած էք:

Միքայէլ Կիւրճեան պահ մը շուարած կը մնայ, բայց շուտով կը վերագտնէ ինքզինք սրամտութեամբ մը պաշտպանելու իր սովորամոլութիւնը:

– Անզուգական մարդը անզոյգ կօշիկ կը հագնի: Բնաւ ալ բան չի փախիր աչքէդ: Շատ սուր դիտողութիւն ունիս: Ո՛վ գիտէ ինչեր պիտի գրես իմ մասիս, եթէ մեռնիմ:

Այս կերպով ան ո՛չ միայն սրամիտ պաշտպանութիւն մը կ'ընէր, այլ նաեւ իր մահէն վերջ իր մասին գրելու պարտականութիւն մըն ալ կը դնէր Երուանդ Ազատեանի ուսերուն վրայ: Եւ Երուանդ Ազատեան հրաշալի կերպով պիտի կատարէր այդ պարտականութիւնը: Ազատեանի շնորհիւ է որ գիտենք թէ ինչպիսի արժէք մը թաքնուած էր այս «վարպետ»ին սրտին մէջ, հակառակ որ ան չէր սիրեր որ երիտասարդները «վարպետ» ըսէին իրեն: Ծերունի մըն էր որ յանկարծ կ'երիտասարդանար երբ կը սկսէր խօսիլ հայ գրականութեան մեծերուն մասին, ծերունի մըն էր որ չէր հանդուրժեր հայերէնի ամենափոքր սխալը, ծերունի մըն էր որ կը խօսէր առանց բառերը խնայելու, ծերունի մըն էր որ ճամբաներէն կը քալէր երիտասարդի աշխուժութեամբ:

Անգամ մը Երուանդ Ազատեան կը փորձէ թեւը մտնել ու զայն զգուշացնել ինքնաշարժերու վտանգէն: Բայց Կիւրճեան կը հրէ անոր թեւը.

– Անդին գնա, վախկոտ հերիֆ:

Ազատեան կը յամառի.

– Վարպետ, ինչո՞ւ ուշադրութիւն չես դարձներ ճամբու երթեւեկին: Չե՞ս գիտեր թէ ինչ պատահեցաւ Զօպանեանին:

Բայց պատասխանը ցնցիչ է.

– Զօպանեանը վերջին տարիներուն ցնդած էր: Ես ցնդա՞ծ եմ որ անանկ խօսքեր կ'ընես:

Ի՜նչ ըսել որ Միքայէլ Կիւրճեանի անխոհեմ քաջութիւնը արգելք չեղաւ որ ան ալ Զօպանեանին նման զոհ երթայ երթեւեկի արկածի մը: Ան ալ մեկնեցաւ իրեն հետ տանելով հայերէն լեզուի սէրը:

Ան օր մը «Արեւ»ի խմբագրատունը եկած էր Երուանդ Ազատեանին հասցէին պոռալով կանչելով:

– Ինծի նայէ, ծօ, պիտի նեղուիմ քեզմէ, պիտի չխօսիմ հետդ: Ինչո՞ւ խօսք մտիկ չես ըներ:

– Ինչո՞ւ, ի՞նչ կայ, վարպետ...:

– Քանի անգամ ըսի որ «թէ»էն ետք ստորակէտ պէտք չէ դնել: Պէտք չէ նախադասութիւնը ընդհատել: Ի՞նչ կը նշանակէ հոն ստորակէտը: Երէկ նորէն տեղ մը ստորակէտ դրած էիր:

Ինքնաշարժերը, մէթրօները, թօքախտը, կամ քաղաքական ջարդեր, եւ դեռ ինչեր ու ինչեր մեզմէ խլեցին–տարին մարդիկ, որոնց սիրտը կը տրոփէր հայոց լեզուին ու մշակոյթին, մինչեւ իսկ մէկ ստորակէտին համար: Հիմա երբ կը կարդանք անոնց մասին եւ երբ կը նայինք մեզ հրջապատող անապատներուն, կը տարուինք հարց տալու.

– Ո՞ւր գացիք վարպետնե՛ր, եւ ինչո՞ւ գացիք:

Բ. Հ.

ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ ՌՄԲԱԿՈԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ ԵՏՔ

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ԿԱՆԱՅԻ ՍԵՒ ՕՐԵՐԷՆ

Ձեռքերը դրկած են գլուխը, հայեացքը ուղղած է գետին եւ աչքերը չի բարձրացներ չուրջը նայելու համար:

Կարծես չի լսեր ու չի տեսներ: Այդ է վիճակը այն վայրկեանէն, երբ զինք կենդանի դուրս բերին Կանայի Ջարդին պատճառած դիակներուն մէջէն՝ փլատակ շէնքին տակէն: Երբ շէնք մուտք գործեց, զինք կը շրջապատէին սիրելիներ ու հարազատներ, սակայն հոնկէ ան առանձին դուրս ելաւ... ամբողջովին առանձին: Հոն՝ փլատակներուն տակ, ձգեց իր 39ամեայ որդին՝ Թէյսիրը, որուն խոստացած էին Տուպայ տանիլ, ուր պէտք էր աշխատէր եւ հատուցանէ իր մօր տարիներու տանջանքն ու տքնաջան աշխատանքը:

Թէյսիր մահացաւ մօրը կողքին: Արաբական ծոցէն իր մօր՝ Պէտրիյէ Շալհուպի մօտ այցելութեան եկած որդիէն չէր կշտացած կարօտագին ամառն ու իր զաւակը սպասող մայրը, որ երբեք չէր երեւակայեր, թէ Իսրայէլ վերջ պիտի տար իր որդւոյն կեանքին:

Որո՞ւ մասին մտածէ, Թէյսիրի՞ն, թէ Նապիլային...

42 տարեկան Նապիլան՝ իր աղջիկը, անդամալոյծ էր եւ կարողութիւն չունէր փոքր քարէ մը իսկ պաշտպանուելու, ալ ո՛ւր մնաց իսրայէլեան «ուչիմ» հրթիռներէն:

Կրնայ ըլլալ, որ Պէտրիյէ մտածէ, թէ իր աղջիկը որոշ չափով ապրած է կեանքը և կը սկսի մտածել իր թոռնիկներուն՝ Զէյնապին եւ Մահմուտին մասին, որոնց տասնի չհասնող տարիները կանգ առին իսրայէլեան օդուժի կործանիչներուն կողմէ: Անոնք կը լուսաւորէին իր կեանքը, որուն մոմերը յաւիտեան մարած են այսօր:

Զէյնապի փոշիով ծածկուած ձեռքերէն մէկը ուղղուած էր մօրը կողմը եւ օգնութիւն կը հայցէր, առիթ կ'ուզէր ապրելու:

Պէտրիյէ մայրիկ տակաւին կը կրէ ցաւը մահուան՝ իր քոյրերուն ու եղբայրներուն, անոնց զաւակներուն, թաղին երիտասարդներուն, որոնց մեծնալուն հետեւած էր ան, մասնակցած էր անոնց ամուսնութեան ատեն: Ան միշտ կը պատկերացնէր, որ երբ մահանայ, այդ հարազատները իր դագաղը պիտի գրկեն եւ լաւ յիշատակներով պիտի յանձնեն զինք հողին: Պետրիյէ մայրիկ երբեք չերեւակայեց, որ այդ բոլոր մանչերն ու աղջիկները, անմեղ մանուկները դիակներու կամ դիակներու մնացորդներու պիտի վերածուին եւ փլատակներուն տակ կամ շէնքին պատերուն վրայ պիտի մնան:

Այս բոլորը կրող Պետրիյէ մայրիկը չի խօսիր, ոչ ոքի կը նայի, կ'ուզէ առանձին մնալ իր ճակատագրին հետ, որ իր կեանքը երկարեց, որպէսզի այս դառն բաժակը երկարէ իրեն: Այդ դառն ճակատագիրը զինք ողջ դուրս բերաւ փլատակներուն տակէն, որպէսզի ազայ իր հարազատներուն մահն ու անոնց դառն կորուստը: Ան լուռ կը նստի Սուրի ապաստանարանին մէջ, առանձին՝ իր տխրութեան ու կսկիծին հետ, իր յիշատակներով՝ հեռու մանուկներուն խնդուքէն ու երիտասարդներուն կեանքով լի բացագանչութենէն:

Լուռ է ամէն ինչ, լուռ է նաեւ ինք...

***

Կանայի շրջանի բնակիչներէն ողջ մնացած են 54 անձեր, որոնց կարգին են անոնք, որոնք փրկուած են սպանդէն՝ նախորդ Կիրակի իսրայէլեան օդուժի կործանիչներուն կողմէ գործադրուած: Անոնց մէջ կան մեծ թիւով վիրաւորներ, որոնք հիւանդանոց կամ դարմանատուներ փոխադրուած են:

Կանայի բնակիչները դժուարութեամբ հեռացան իրենց փլատակ դարձած բնակարաններէն, տարիներու յիշատակներէն, աւերակներուն տակ տակաւին նընջող հարազատներէն:

Կանայի քաղաքապետական խորհուրդի անդամ Քեմիլ Շալհուպ դիտել կու տայ, որ Ջարդին պատճառով նահատակուեցան 28 անձեր, թէեւ ապաստանարանին մէջ կային 63 բնակիչներ՝ մեծամասնութիւնը մանուկներ ու պատանիներ: Ըստ անոր, կարելի եղած է դուրս բերել ինը վիրաւորներ: Նիւթական վնասներուն մասին խօսելով՝ Շալհուպ բսաւ, թէ 45 բնակարաններէ բաղկացած փողոցին մէջ միայն աւերակներու կոյտեր կան, 8 բարձր շէնքերէ փոշիներ մնացած են, ինչպէս նաեւ քանդուած են վեց առանձնատուներ: Ան եզրափակեց. «Կանայի ժողովուրդը կորսուեցաւ, անտուն դարձաւ եւ մորթուեցաւ Իսրայէլի կողմէ եւ այս մէկը առաջինը չէ»:

Հալա Շալհուպ վիրաւորուած է գլուխէն եւ ան Սայտա հասնող Կանայի բնակիչներէն է: Ան կը յիշէ. «Ռմբակոծումէն ետք մէկուկէս տարեկան աղջիկս քովս էր, լսեցի անոր կսկծալը, փնտռեցի զինք, սակայն չտեսայ: Զինք դուրս բերին փոշիներուն տակէն, ճանչցայ ձայնը, փոշեթաթախ հայեացքս ուղղեցի զինք տեսնելու. «Պապա, պապա» պոռաց եւ հազիւ զինք տեսած էի, տեսայ անոր մահանալը: Տակաւին ձայնը ականջիս մէջ է, իսկ պատկերը՝ ուղեղիս եւ հոգւոյս մէջ փորագրուած»:

Տարբեր է Մունա Հաշիմի պարագան. ան կարողութիւն չունի յիշելու անունները իր մահացած հարազատներուն. «Զեմ գիտեր՝ որո՞ւ կորուստը լամ, ի՞նչպէս եւ որքա՞ն ողբամ, արցունքներս անբաւարար են ա՛լ»: Ան կորսնցուցած է ծնողքը, երեք զաւակները, որոնց թաղումն իսկ չէ կրցած ընել:

«Աստուած պատժէ՛ յանցագործները եւ անոնց ետև տառապանք տայ...»:

Հասուա Հաշիմ՝ 15 տարեկան, առանձին ու տխուր անկիւն մը կծկուած էր եւ ան մեծ ընկճումի մէջ կը գտնուէր: Ան իր ընտանիքին միակ վերապրողն էր, իր ծնողքը, եղբայրն ու քոյրը կորսնցուցած էր: Հասուա չի հասկնար ու չըմբռներ պատահածը, շփոթած ու հարցական՝ չուրջը կը նայի եւ բացատրութիւն կը փնտռէ:

Կանան ողբաց իր մեռեալները, ան երկրորդ անգամ ըլլալով ոռոգման ջուրի փոխարէն «խմեց» իր դիրկը ծնած, մեծցած, ու հասակ նետած հարազատներուն արիւնը: Ա՛լ կշտացաւ Կանան, ան չի կրնար ծծել, այլ կ'ուզէ ծաղկիլ:

Կանայի սպանդէն ողջ մնացածներուն ցաւը մեծ է, չատ մեծ ու խոր, անբուժելի վէրքեր կան անոնց սրտերուն մէջ:

«ՍԱՖԻՐ»

«Ազդակ»
Օգոստոս 5

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ԱՅՆՃԱՐԻ "Յառաջ – Գ. Կիւլպէնկեան" երկրորդական վարժարանի ամավերջի հանդէսը տեղի ունեցած է Յուլիս 8ին վարժարանի շրջափակէն ներս: Հանդիսութիւնը նուիրուած էր վարժարանի հիմնադրութեան 65ամեակին: Բացումը կատարուած է խորհրդանշական պատկերով մը, որ կը ներկայացնէր "Յառաջ" վարժարանի հիմնադրութիւնը: Լիբանանի եւ Հայաստանի զոյգ փառերգներու ունկնդրութենէն ետք, բեմ բարձրացած են նախակրթարանի, ապա Զ եւ ԺԱ դասարաններու շրջանաւարտները: Բարի գալուստի խօսքը արտասանած է տնօրէնը՝ Արմէն Թաշճեան, որ նշած է.– «Երբ առաջին զանգը հնչեց, եւ մենք հաւաքուեցանք մեր 90ամեայ հերոսամարտի սրբազան յուշակոթողին առջեւ, ուխտեցինք տարեշրջանը բոլորել "Մուսա լերան 40 օրերու" խոնարհութեամբ ու խորքով: Այդպէս ալ եղաւ, երբ մենք տարեշրջանի կիսուն դիմաւորեցինք վարժարանի հիմնադրութեան 65 ամեակը՝ յատուկ եւ արժանավայել տօնակատարութեամբ եւ կրկնապատկեցինք մեր ուխտին վճռակամութիւնը» Տնօրէնին խօսքէն ետք, բեմ բարձրացած է նախակրթարանի երգչախումբը՝ խմբավարութեամբ Պարգեւ Թասլաքեանի եւ դաշնակի ընկերակցութեամբ երկրորդականի աշակերտներ Նանոր Թասլաքեանի, Դալար Փալազեանի եւ Նարէ Հաւաթեանի: Գեղարուեստական բաժինէն ետք, բեմ բարձրացած է օրուան գլխաւոր բանախօսը՝ Տոքթ. Սեպուհ Այնթապեան: Ան շեշտած է, ի մէջ այլոց, «Բոլոր անոնք, որոնք պարպուած են իրենց ազգային ինքնութենէն, կը թերագնահատեն հայ դպրոցը»: Ուղերձներով հանդէս եկած են աշակերտներ եւ հանդիսութիւնը փակուած է պահպանիչով:

«ԾԻԾԱՂՈՒՄ ԵՆ ՎԱՆԵՑԻՆԵՐԸ»

ՀԱՏՈՐԷՆ

Վանեցի Քանքանեանը դուրս է գալիս Մայիս–մէկեան շքերթից ձեռքին մի մեծ պլակատ՝ «Շնորհակալութիւն ընկ. Ստալինին՝ մեր երջանիկ մանկութեան համար»:

Նրան է մօտենում զայրացած կուսքարտուղարը.

– Դու, ի՞նչ է, խելքդ թռցրել ես: Երբ դու երեխայ էիր, ընկեր Ստալինը դեռ չէր ծնուել:

– Հէնց փտոր համար էլ շնորհակալ եմ:

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

1875 տարւոյն կէսէն ի վեր Սկիւտարի երեք դպրոցները, առանց կրթական միօրինակ լուրջ ծրագիրի, միացուցին մէկ տեսչութեան մը ներքեւ, եւ այս պաշտօնը յանձնեցին Քրիստոստուր Ղազարոսեան բարի եւ ազգասէր անձին, որ թէեւ ուսումնական, գիտուն ըլլալէ չա՛տ հեռի էր, բայց էր ջերմ կրթասէր: Իր այս գովելի հանգամանքովը, Ղալաթիոյ Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյն շրջապատին մէջ հաստատած էր դասարան, ուր ամէն կիրակի անխափան կ'երթար, գլուխը կը ժողվէր Հայաստանէն Պոլիս եկած Վանեցի, Մշեցի, Քղեցի եւ այլ տեղացի պանդուխտները եւ ժամերով անոնց կարդալ, գրել կը սորվեցնէր անձնուիրաբար, եւ իր այս յոյժ գնահատելի ծառայութիւնը շարունակեց տարիներով, մինչեւ իր խոր ծերութիւնը:

Սակայն՝ իր նորստաց պաշտօնին յարմարութենէն խակովին զուրկ էր Ք. Ղազարոսեան, որով սկսաւ ամենագէտի հովեր առնել, այս ու այն դասատուին աւանդած դասին կամ դասախօսութեան կերպին դիտողութիւններ ընել, կծու եւ խիստ, որոնք խել մը դժգոհութիւններու, բողոքներու պատճառ կ'ըլլային:

***

Եւ եղաւ որ մեր Միսաքեանին դասերուն ալ դիտողութիւն ընել համարձակեցաւ, մանաւանդ ֆրանսերէնին որուն a·b·c·d·–ն իսկ չէր գիտեր, Ղազարոսեան. եւ մինթէ Միսաքեան կրնա՞ր մարսել ֆրանսերէն բնա՛ւ չգիտցողի մը կողմէն եղած դիտողութիւնը. բորբոքեցաւ Միսաքեան և խսկոյն գնաց Հոգաբարձութեան ատենապետ Գաբրիէլ Կրասէրեանին ըսել՝ «Կամ դուք այս մարդը կը հանէք տեսչութենէ, կամ զիս դասատուութենէ. իմ գործիս մէ՛կը չեմ ուզեր որ խառնուի»:

Գրասէրեան անուշ տեղը կապած էր խնդիրը. բայց Միսաքեան նեղսրտութեամբ կը շարունակէր դասերը. մինչ անգամ մեզ աշակերտներս կը հրաւիրէր ըմբոստանալ, ընդդէմ Ղազարոսեանի, զայն դպրոցէն դուրս վանել տալու համար:

Եւ ի՞նչ էր բուն պատճառը այս բանին. դիտողութիւննե՞րը զորս ըրած էր ու կ'ընէր շարունակ Ղազարոսեան. ո՛չ բնա՛ւ, ո՛չ եւ ո՛չ...

Նախքան Քրիստոստուր Ղազարոսեանի միահեծան տեսուչ անուանուիլը, Խ. Պ. Միսաքեան Ազգային երեսփոխան ընտրըւած էր, եւ բնաւ չէր համակրած Ղազարոսեանի, ընդհանուր ժողովներու մէջ անոր ունեցած վիճասէր, չըսեմ կռուասէր ընթացքին համար: Ղալաթա–օճախի կոչւած համբաւաւոր խմբակին պետն էր Ղազարոսեան իրեն աջ բազուկ ունենալով Ստեփան Փափազեանը, որ երբեմն հայերէնի դասատու եղած էր, ազգ. վարժարաններու, ինչպէս եւ Ս. Խաչի աղջիկներու կողմին, բայց ոչ երկար ժամանակ:

Ղալաթա–օճախին իր երկու–երեք արբանեակներով, շարունակ երեսփոխանական ժողովները ամլութեան կը դատապարտէր, անտեղի, փուճ վէճեր կը յարուցանէր, եւ ձեռքի տակէ ալ գաղտագողի կը գործէր իր քմահաճոյքին համաձայն, այս կամ այն զաւառի առաջնորդին հետ: Մինչեւ իսկ կրցած էր Գէորգ Դ. ընդհանուր Հայրապետին միտքը կարգ մը սուտերով պղտորել Ներսէս Պատրիարքին դէմ, եւ համոզել զինքը որպէս զի Իզմիրլեան Մատթէոս Վարդապետը ուղղակի Էջմիածին կանչէ, Եպիսկոպոս զայն ձեռնադրէ ու ղրկէ Կ. Պոլիս, Վարժապետեանի տեղ Պատրիարք ընտրուելու նպատակով:

***

Գէորգ Դ. Կաթողիկոսը անմիջապէս փոհացում տուաւ Ղալաթա–օճախին դաւադրական այս առաջարկին. Իզմիրլեան Վարդապետը քովը կանչեց իշխանական հրամանով մը, եւ Իզմիրլեան չուտով ճամբայ ելաւ դէպի Էջմիածին, առանց Կրօնական ժողովի հաւանութեանը եւ առանց Ներսէս Պատրիարքին հաճութիւնն ունենալու:

Եպիսկոպոս օծուեցաւ Իզմիրլեան, վերադարձաւ Պոլիս, ու Ղալաթա–օճախին ամէնէն գործօն ու գերազդեցիկ անդամը եղաւ, բայց հակառակ իր բարձր արժանիքին եւ անբասիր եկեղեցականի համբաւին, չկրցաւ Պատրիարք ըլլալ: Ղալաթա–օճախին չկրցաւ Ներսէսը վար առնել Պատրիարքական Աթոռէն: Մատթէոս Եպիսկոպոս մնաց քարոզիչ Սկիւտարի Սուրբ Խաչ եկեղեցւոյն, ուր կը քարոզէր արդէն բաւական ատենէ ի վեր:

***

Այս եւ ասոր նման ուրիշ արարքներ, որոնց հեղինակ միշտ Ք. Ղազարոսեան եւ Ստ. Փափազեան կ'ըլլային, համակրելի չէին ընծայած Միսաքեանի աչքին Ղազարոսեանը, որ տնօրէն կամ տեսուչ անուանուած օրէն, սկսաւ ճար մը գտնալ Միսաքեանը հանել, ու տեղը բերել իր արբանեակներէն:

Այս միջոցին մեր սրահին ընդհանուր կառավարիչ՝ դաստիարակ կարգուած էր Թէոդորոս Զօրայեան պատուելին. ըմբռնելի եւ նմանը չտեսնուած անձ մը, որ դպրոցի ու աշակերտի լեզուէն խիստ լաւ կը հասկնար:

(Շար. 72)

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Սեպտեմբեր 21

15ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁՆ Է
ՎԵՐԱՆԿԱԽԱՑՄԱՆ՝
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

Փութանք անպայման ամէ՛նքս այդ օր Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճար,

եւ ժամը 12·30*ին* «Հաղրապետական մաղթանք»*ի միջոցաւ աղօթք եւ գոհութիւն մատուցանենք*՝ վասն յաւերժ անսասանութեան եւ յարատեւ բարգաւաճման Հայաստան Աշխարհի:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAINE

«Ի՞ՆՉ ԱՆԵԼ»

կը ներկայացնէ
ՎԱՐԴԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ
վերջին թատերախաղը
Կիրակի, Հոկտեմբեր 15, ժամը 17ին
9րդ Թաղամասի "Ռոսինի" սրահին մէջ՝
6 rue Drouot — 75009 Paris
Տոմսերը ապահովել հետեւեալ թիւերէն.–

— 01 42 29 10 24
— 06 64 38 00 25

TELEVISION
FRANCE 2

Dimanche 24 septembre de 9h30 à 10h. «L'année de l'Arménie en France» Principale invitée Mme Nelly Tardivier, commissaire générale, annonce les programmes les plus prestigieux de cette année qui comportera en tout 480 manifestations.

CONCERT

Dans le cadre
de l'**ANNEE DE L'ARMENIE**
CONCERT de MUSIQUE CLASSIQUE
«Mélodies d'Arménie
des troubadours à nos jours»
par
l'Ensemble orchestral
«VOCATIONS»
direction RETA KAZARIAN

Le Jeudi 12 octobre à 20h30

dans la Cathédrale Sainte Croix
des Arméniens Catholiques
13 rue du Perche — 75003 Paris
(métro: Filles du Calvaire)

Oeuvres pour orchestre à cordes et ensemble vocal de :
KOMITAS — KHATCHATRIAN — BABADJANIAN

Solistes :
Mme Herminé Yeritzian (soprano)
Stéphan Minassian (flûte et doudouk)
Mourad Amirkhanian (basse)

Prix des places: 18 Euros et 15 Euros
Réservations : 01 47 63 76 14

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Լիոն – Վիլէօրպանի «Աբաքս» մասնաճիւղը խստիւ կը յանձնարարէ ձեզ վերապահել ձեր 44րդ շաբաթը, հաճելի ճամբորդութեան մը:

Մանրամասնութիւններ յետագային:

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club
«Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage
de **Robert GUEDIGUIAN**,
réalisateur
Vendredi 22 Septembre à 20 heures
à la mémoire d'HENRIK MALIAN

GAROD (NOSTALGIE)

Armenfilms, durée : 2h 10mn
VO sous-titré français
Film de **Frounzé Dovlatian**

Scénario : Rouben Hovsepian et Henrik Malian
Musique : Martin Vartazarian
avec Raphaël Atoyan et Naïri Mnoyan

Médaille de Bronze
au Festival de Huston, Texas

Directeur des programmes :
ARTO PEHLIVANIAN

- Participation aux frais : 5 Euros
- Adhérents et Abonnements : 3 Euros

UCFAF
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
M° République

Ս. ՄԵՍՐՈՊ
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

ԼՈՅՍ ԵՒ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԱԿԱՆ – ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ
ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

Հինգշաբթի, Սեպտեմբեր 21,
ժամը 20·30ին
ԹԻՖԼԻՍԵՑԻ ՆԵՂՃԱԿԱՏ ԿԻՆՏՕՆ,
ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆՆ
ՈՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ
եւ
ԼԵՈ ԿԱՄՍԱՐԻ ՕՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Կը ներկայացնեն՝
ԼԻԼԻԹ ՍԻՄՈՆԵԱՆ
եւ ԿԱՐԷՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

–Մուտքը ազատ է–

10 bis rue Thouin — Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge

Cérémonies Jubilaires

instituée à l'aube des déportations de son peuple et des déplacements de ses fidèles en France,
La Paroisse Arménienne Catholique Saint Grégoire l'Illuminateur de Marseille
sous la Présidence
de son Ordinaire Evêque, Mgr Grégoire GHABROYAN
vous invite à participer aux
CEREMONIES JUBILAIRES
qui auront lieu
le **Dimanche 24 septembre à partir de 10 heures**
à l'occasion du 80ème anniversaire de son institution
et du 20ème anniversaire de la rénovation de léglise
et de l'inauguration de son Centre culturel.
Le programme du jour débutera par la **Divine Liturgie**
que célébrera **Mgr Ghabroyan.**
La messe sera suivie d'un programme spécialement conçu à cette occasion ainsi que d'un repas paroissial.

— Accès libre —

Réservations obligatoires
avant le **19 septembre:**
Tél.: 04. 91. 48. 19. 60/06. 63. 04 93. 81
Fax: 04. 91. 94. 54. 20
e-mail: paroissearmenienne@wanadoo.fr

Rentrée Scolaire

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Année Scolaire 2006-2007
Dates et lieux des inscriptions et les personnes responsables :
— MARSEILLE : Mercredi 4 octobre à 14 heures
MAJC - 12-14 rue Saint-Bazile — 13001 Marseille
- Denise GABRIELIAN
04 91 77 61 66 (le soir).

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

En 1986, la Croix Bleue des Arméniens de France de Sevran-Livry
achète une maison,
en 1996, la Maison de la Culture Arménienne est créée,
en 2006, nous vous invitons à ce double anniversaire

DINER DANSANT

animé par Souren et son orchestre venue d'Arménie
Le SAMEDI 14 OCTOBRE
à partir de 20 heures
Salle Polyvalente (ancienne piscine)
Parc de la Mairie
à Livry-Gargan (RN3)
P.A.F. 50 Euros / 15 Euros après 23h
Réservations :

01 43 83 87 68 / 06 82 96 66 19
06 20 43 26 77

Organisé par la Croix Bleue des Arméniens de France section Sevran-Livry Gargan et la M.C.A. de Sevran-Livry Gargan et de la Seine Saint Denis

***

A cette occasion, une **Tombola Anniversaire** est organisée - 5 Euros le billet
A gagner : 2 billets d'avion
Paris - Erevan - Paris
et de nombreux autres lots
Achetez vos billets au :
01 43 83 87 68 — 06 82 96 66 19
Tirage lors du Dîner dansant du 14 octobre.

Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville

1976 — 2006
30ème anniversaire de l'inauguration de la MCA

SAISON 2006-2007
Reprise des activités permanentes le mercredi 20 septembre

LANGUE ARMENIENNE
cours enfants — adolescents —
classes collège préparation au BAC 2008
épreuve BAC 2007 —
conversation adultes

MUSIQUE
piano — violon — guitare — solfège

EVEIL IDENTITE / CULTURE
civilisation

DANSE ARMENIENNE
enfants (à partir de 4 ans et demi) —
garçons classique — ethnographie —
caractère académique — adolescents

ECHECS
enfants — adolescents (tous niveaux)

DESSIN

ANGLAIS (sous réserve)

Renseignements :
9, rue de Madrid 94140 Alfortville
Tél.:01 43 76 55 89 - Fax:01 43 78 66 64
e-mall: mca.alfo@wanadoo.fr

ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ – ՄԿՐՏԻՉ
ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ
2006 – 2007
ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ՎԵՐԱՄՈՒՏԸ
Կիրակի, Հոկտեմբեր 1*ին*:

Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Հայոց Առաջնորդ Գիւտ Արք. Նաղդաշեանի տնօրէնութեամբ կը վերսկսին Մայր Տաճարի Կիրակնօրեայ Կրօնական դաստիարակութեան դասընթացքները «Նուբիան Փրէնկեան» *սրահին մէջ*, Կիրակի, Հոկտեմբեր 1, ժամը 10*էն սկսեալ:*

Նոր ժամանակներու այս հանգրուանին, կոչ կ'ուղղենք մեր բոլոր բարեպաշտ եւ նախանձախնդիր ընտանիքներուն, կարեւորութեամբ նկատի ունենալ եւ փութալ առաջնորդել իրենց զաւակները կրօնական դաստիարակութեան, պատրաստելու զիրենք եկեղեցւոյ կենդանի եւ կենդանացնող անդամակցութեան, վասն մխիթարութեան հայկական բարեպաշտութեան և յաւերժ անսասանութեան Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ:

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ

***

l'Ecole hebdomadaire
de Langue et Culture Arméniennes
«KHATCHADOUR ABOVIAN»
de Marseille
est heureuse d'annoncer que
la Rentrée scolaire 2006-2007
aura lieu
le **Mercredi 20 septembre à 10 heures** dans la Salle «**Ardzrouni Tcherpachian**» du Centre Culturel SAHAK-MESROP
339 avenue du Prado — 13008 Marseille
Tous les mercredis
de 10h à 16h
des cours de langue et de culture arméniennes sont enseignés ainsi que des cours de danses, de chant et d'éducation religieuse.

Pour tous renseignements et inscriptions les responsables de l'école tiendront une permanence **le jour de la Rentrée de 10h à 17h**
ou par téléphone
Secrétariat de la Cathédrale
04. 91. 77. 84. 70

***

ECOLE SIAMANTO

La rentrée des classes et les inscriptions pour l'année 2006/2007 de l'école arménienne hebdomadaire «Siamanto» de Bagneux qui accueille les élèves de la maternelle à la préparation de l'arménien au Baccalauréat —L V I, II, III—, auront lieu le :

mercredi 20 septembre à 15 heures

à l'école Henri Wallon —
2 avenue Stalingrad à Bagneux
au cours d'une réunion animée par les responsables de l'assocition des parents d'élèves et les enseignantes.

Pour tout renseignement :
— Mme Lucie Dossikian: 01.45.46.10.11
— Mme Elisabeth Davidian: 01.46.65.81.53

***

Paroisse Sainte-Croix-de-Paris

ECOLE SAINTE-CROIX
Les cours de langue arménienne, de cours de catéchisme, de cours de chants et danses arméniens reprennent pour les enfants de 5 à 12 ans au cours de l'année scolaire 2006-2007,
à partir du samedi 7 octobre, de 14h à 17h,
au 13 rue du Perche, Paris 3ème
Pour les inscriptions, s'adresser au Père Curé de la Paroisse:
Tél. : 01 44 59 23 50
Mob. : 06 72 57 94 84.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 20

MERCREDI
20 SEPTEMBRE
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.535 Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN 82e ANNEE — N° 21.535

ԿԱՐՍ

ԱՏՐՊԷՋԱՆՑԻՆԵՐԸ ՄԵՐԺԱԾ ԵՆ ՀԱՅԵՐՈՒ ՀԵՏ ՆՈՅՆ ՊԱՆԴՈԿԸ ԻՋԵՒԱՆԻԼ

Կարսի մէջ Սեպտեմբեր 16ին սկսած է Կովկասեան մշակոյթներու միջազգային փառատօնը. երբ կազմակերպիչները նոյն պանդոկը առաջնորդած են Հայաստանի ու Ատրպէջանի պարախումբերը, այս վերջինները զայրացած ու մեկնած են: Դժգոհութիւնը գործնապէս արտայայտելու համար գացած իրենց պարերով հանդէս եկած են Իգդիրի մէջ, ապա վերադարձած իրենց երկիրը: Ատրպէջանցի խմբավարը ըսած է թէ իրենք նախապէս պայման դրած են որ եթէ Հայերը կը մասնակցին, իրենք չեն երթար: Կազմակերպիչները համաձայնած են: Յետոյ Կարսի մէջ հայաստանեան խումբին հանդիպիլ մեծ զայրոյթ պատճառած է իրենց: «Մեզ մեր մեծագոյն թշնամիին հետ նոյն պանդոկը առաջնորդեցին: Հայուհի մըն ալ ընկերուհիին ըսաւ. "Բարի՛ եկաք փոքր Հայաստան": Անկարելի էր. գլուխ մը միայն մնացինք ու բողոքելով վերադարձանք» ըսած է ատրպէջանցի խմբավարը:

ՅԱՏԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ – ՍՓԻՒՌՔ ԼՐԱՍՓԻՒՌՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎ

Ծաղկաձորի մէջ Սեպտեմբեր 15 – 17 տեղի ունեցած է Հայաստան – Սփիւռք լրասփիւռներու Գ. համաժողովը, որուն մասնակցած են նաեւ Սփիւռքէն լրատու միջոցներու ներկայացուցիչներ: Կազմակերպիչներէն Ռուսաստանի Հայերու միութեան նախագահ Ա. Աբրահամեան շեշտած է չորս հիմնական խնդիր. Հայաստան - Սփիւռք գործակցութեան աշխուժացում, Ղարաբաղի հակամարտութեան խաղաղ կարգաւորում, Հայաստանի տնտեսական զարգացում եւ Ցեղասպանութեան հարցին վերջնական լուծում: Այս բոլորին համար լրասփիւռներու դերը կարեւոր նկատելով, ան շեշտած է թէ Հայաստան – Սփիւռք յարաբերութիւնները ցած մակարդակի վրայ են, կ'օգտագործուի կարողական ուժին միայն 1 – 2 տոկոսը:

Համաժողովին աւարտին որոշուած է համահայկական լրասփիւռներու ընկերակցութիւն մը հիմնել, որուն դերը ըլլայ Սփիւռքի, Արցախի ու Հայաստանի լրասփիւռները միացնել ազգային գաղափարներու եւ պետականութեան ամրապնդումին շուրջ: Անոր շնորհիւ կարելի կ'ըլլայ լրատուութեան աշխոյժ փոխանակում եւ հայութիւնը յուզող հարցերու մասին ամբողջ աշխարհէն լուրերու կեդրոնացում:

ՄԵՍՐՈՊ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՊԱՊԻՆ ՅԱՐՈՒՑԱԾ ՎԷՃԻՆ ՄԱՍԻՆ

Թուրք մամուլի անուններէն «Սապահ» օրաթերթը Բենեդիկտոս ԺԶ.ի ծանօթ արտայայտութիւններուն մահմետական աշխարհին մէջ յարուցած հակազդեցութեան առընչութեամբ դիմած է Պոլսոյ Մեսրոպ Պատրիարքին կարծիքին: Ան ըսեր ետք թէ անկարելի չէ որ Պապին ըսածները սխալ մեկնաբանութիւններու զոհ եղած ըլլան, պատմական իրողութիւն մը նկատած է բոլոր կրօնքներուն պետութիւններու, գաղափարներու եւ անհատներու կողմէ չահագործումի երեւոյթը: Պապին խօսքերն ալ ատոր ակնարկութիւն նկատած է, աւելցնելով որ պէտք չէ մոռնալ Կաթողիկէ եկեղեցիին խաչակրութեան նման բազմաթիւ օրինակներ: «Արմատական խումբերը միշտ բացառութիւն հանդիսացած են» ըսած է Մեսրոպ Պատրիարք:

Ան համամիտ ալ գտնուած է տեսակէտին թէ Պապը մահմետականութիւնը մեկնաբանելու լիազօր չէ, քանի որ կրօնք մը լաւագոյնս կրնան մեկնաբանել անոր հետեւորդները: «Պապը ըստ կաթողիկէ հաւատքին, անսխալական է միայն կաթողիկոսութեան շրջանակին մէջ: Պէտք չէ մոռնալ որ ան նախապէս համալսարանի դասախօս էր ու այնպէս կը թուի թէ կը շարունակէ մտային մարզանքներ ընել: Սակայն ինք այլեւս պապ մըն է ու ամէն մէկ խօսքը ժողովուրդներու յարաբերութիւններուն վրայ կընայ ազդել» ըսած է Պատրիարքը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ՍՓԻՒՌՔ Գ. ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ

Երեւանի մարզահամերգային համալիրին մէջ Սեպտ. 18ին բացուեցաւ Հայաստան – Սփիւռք Գ. խորհրդաժողովը: Զոյգ կաթողիկոսներէն, Հայաստանի ու Ղարաբաղի պետական վերնախաւէն բացի, Ռուսաստանէն, Սփիւռքի հայկական կազմակերպութիւններու բազմաթիւ ներկայացուցիչներէն գլխաւորուած լաւաբանը կրնար միասնութեան ցանկալի պատկերը տալ առանց այլեւայլի: Հայաստանի Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեանի ողջոյնի խօսքէն ետք ելոյթներ ունեցան նախագահ Ռ. Քոչարեան, Գարեգին Բ. եւ Արամ Ա. Կաթողիկոսները, ԼՂՀ նախագահ Ա. Ղուկասեան, վարչապետ Ա. Մարգարեան, Ռուսաստանի Հայերու միութեան նախագահ Ա. Աբրահամեան եւ չատ ուրիշներ:

Նախագահ Ռ. Քոչարեանի երկու հիմնական թեմաները եղան Հայաստանի ներկայի կացութիւնը եւ Սփիւռքին առնչուած խնդիրներն ու Հայաստան – Սփիւռք կապը ամրապնդելու անհրաժեշտ միջոցները: Նախորդ խորհրդաժողովէն անցած չորս տարին ան լայնածաւալ ու խիտ բարեփոխումներու ժամանակահատուած նկատեց, տալով թիւեր, տոկոսներ ու եզրակացնելով որ երկրին տնտեսութիւնը մտած է կայուն աճի մը փուլը: Այդ ընդհանուրին մէջ Ռ. Քոչարեան շեշտեց Երեւանի ու գիւղական շրջաններու զարգացման գրեթէ հակադիր թափը, ինչ որ պատճառ կ'ըլլար բնակչութեան մայրաքաղաքին մէջ կեդրոնացումին ու գիւղական գօտիներու ամայացումին: Նախագահը նշեց Եւրոպային համարկուելու ուղղութեամբ կատարուած ջանքերը, օրէնսդրական ոլորտի աշխատանքները, իսկ Սփիւռքի հետ յարաբերութիւններու մարզին մէջ՝ Ցեղասպանութեան ճանաչումի յաջողութիւնները, արտերկրի հայութեան լոբիական գործունէութեան կարեւորութիւնը, ևն.: ինչպէս եւ Արցախի հարցին ձեռքբերումները, անոր գերխնդրի բնոյթը, եւն., սակայն ակներեւ էր որ գլխաւոր նպատակն էր ուշադրութիւնները եւ յատկապէս միջոցներ ապահովել, զանոնք ուղղել գիւղական շրջաններու բարգաւաճումին:

Նախագահին երկարաշունչ ելոյթը աւարտեցաւ Անկախութեան մօտակայ 15-ամեակին յիշեցումով, այդ ճամբուն վրայ Սփիւռքի հոգատարութեան եւ անմիջական մասնակցութեան ընդգծումով: Ըսաւ նաեւ թէ Հայաստան պարտի ըլլալ հայապահպանութեան գործին գլխաւոր շարժիչը, Հայոց մշակոյթի աղբիւրը, որ սնունդ կու տայ Սփիւռքի մշակութային օճախներուն, հայագիտութեան կեդրոնը: Ան չմոռցաւ Հայու ինքնութեան անշրջանցելի բաղկացուցիչ եկեղեցին ալ զոր նկատեց «աշխարհասփիւռ հայութիւնը միաւորող հզօրագոյն գործօն»:

Գարեգին Բ.ի խօսքը միասնութեան նոր փաստին առջեւ ուրախութիւն եւ յոյսեր արտայայտեց, ծանրացաւ «Սփիւռքին հետ անարգելք յարաբերութիւններով, լիովին ու լաւագոյնս» ժողովուրդին ծառայելու հեռանկարին վրայ: Ապա ինք եւս եկաւ մայր թեմային, ըսելով ուղղակի. «Կարիքաւոր վիճակում են գիւղական բնակավայրերը, որոնց զարգացման ծրագրերն ու հեռանկարները մեր այս հաւաքի հիմնական նպատակն են»: Ապա միասնութիւնը, միաբանութիւնը եղան չեշտուած կէտերը, նոյնիսկ քիչ մը չափազանցեալ լաւատեսութեամբ որուն խըթան էր անկասկած հայութեան բարօր ապագային ցանկութիւնը: Գարեգին Բ. ըսաւ. «Դարեր շարունակ, թէկուզ բարւոք պայմաններու, թէկուզ դժուարին, Սփիւռքը եթէ ապրել է ու պահպանուել, ապա իր հայրենիքը ազատ տեսնելու եւ հայրենիք վերադառնալու երազով: Այսօր երազը իրական է մեր հայրենիքի այս հատուածի վրայ եւ Հայաստանի ու Արցախի ազատ կեանքի հանդէպ հաւատը իրական է, որը պիտի դառնայ մեզ առաջնորդող լոյսը»:

Աւելի իրատեսական մօտեցումով Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը կրկնեց գիւղերը վերաշինելու գործին արձագանգելու կոչը, Եկեղեցիին ալ յանձնառու մասնակցութիւնը խոստանալով:

Արամ Ա.ի խօսքին մէջ ուշագրաւ էր հայութեան երկու մեծ զանգուածներուն՝ Հայաստանի ու Սփիւռքի հակադրումէն խուսափելու ազդարարութիւնը որ խորհրդածութեան բաւական յուրջ ատաղձ է, եթէ անշուշտ գտնուի միասնութեան լոզունգները պահ մը մէկդի ձգելու տրամադրութիւն:

Բացումի նիստը շարունակուեցաւ ԼՂՀ նախագահին, Հայ Կաթողիկէ եւ Աւետարանական եկեղեցիներու, «Հայաստան» Հիմնադրամի, Հ.Յ.Դ., Ռ.Ա.Կ., Ս.Դ.Հ.Կ., Հայ Դատի, ԱՄՆ-ու Հայկական Համագումարի, Հ.Բ.Ը.Մ.ի, Ռուսաստանի Հայերու միութեան եւ այլ կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներուն ելոյթներով:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԻՐԱՔ Նիւ Եորք գնաց, ուր Սեպտ. 19ի առաւօտուն գլուխ գլխի կը նախաճաշէր Պուշի հետ, որմէ ետք երկուքն ալ ելոյթներ կ'ունենային Ազգաժողովի բացման նիստին: Շիրաքի գլխաւոր առաջարկներն են՝ միջազգային ժողով մը Լիբանանի եւ Մերձաւոր Արեւելքի մասին եւ երկխօսութիւն Իրանի հետ: Շիրաք բացարձակապէս դէմ է որ պատժական միջոցներ առնուին Իրանի դէմ, եթէ չըդադրեցնէ իւրանիումի հարստացման իր քաղաքականութիւնը: Հաւանօրէն Շիրաք հիմնովին կը տարբերի Պուշէ եւ կը թուի որ ծէք Լանկի իրան այցելութիւնը որոշ դեր խաղացած է այս ուղղութեամբ:

ԹՈՒՐՔ կալուածային առեւտուրի գործակալ մը Պուրսայի դատախազութեան դիմած է, վիճայարոյց իր ելոյթին համար Բենեդիկտոս ԺԶ.ն ամբաստանելով: Ամբաստանութեամբ կ'ըսուի թէ ան վըտանգած է համաշխարհային խաղաղութիւնն ու մարդոց համակեցութեան իրաւունքը: Ամբաստանողը Ն. Եէնիթիւրք կը պահանջէ որ Պապը մահմետական աշխարհէն անյապաղ ներողութիւն խնդրէ, իսկ աշխարհի եկեղեցիները պէտք է ժողով գումարեն Պապը իր պաշտօնէն հանելու համար:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մասնաւոր բուժարանները ընդհանուր գործադուլի շարժումի մը դիմեցին Սեպտ. 19ին, բողոքելու համար իրենց սակերու հատուցման 2,8%ի նըւազումին դէմ, ինչպէս որոշած է Առողջապահութեան Նախարարը: Ոչ հանրային բնոյթ ունեցող հիւանդանոցներու Դաշնակցութիւնը գործադուլի հրաւիրած էր երկրին 1260 բուժարանները: Առողջապահութեան Նախարարը կ'արդարացնէ իր որոշումը հիմնուելով 2006ի առաջին վեցամսեայի 300 միլիոն Եւրոյի յաւելեալ ծախքին բաղդատմամբ Ընկերային Ապահովագրութեան նախատեսութիւններուն:

ՍԱՐՔՈԶԻ յայտարարեց Սեպտ. 18ին որ «առանց ինքնութեան թուղթի» դիմողներէն կանոնաւորուած է 6.924 հոգիի կարգավիճակը եւ այս է վերջնական թիւը: Այս կարգադրութիւնը եղած է ըստ Յունիս 13ի շրջաբերականին: «Առանց ինքնութեան թուղթի» գաղթականներու պաշտպան միութիւնները չատ յուսախաբ են եւ կը դատապարտեն Սարքոզին, որ խաբած է անձերը: Մերժուած են աւելի քան 20 հազար դիմողներ:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ վարչապետը՝ Ֆ. Կուրչանի ծանրակշիռ խոստովանութիւններ ըրած է ինչ կը վերաբերի իր վարած իշխանութեան: Կ'ըսէ թէ «Ոչ տը Եւրո-

(Շար.ը Դ. էջ)

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ

ՍԻԱՐՏԱՃԱՌԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

Սեպտեմբեր 15ին Մայր Աթոռի Գէորգեան ճեմարանին մէջ երեք միաբաններ –Հունգարահայոց հոգեւոր հովիւ Բարսեղ աբղյ. Փիլաւճեան, Դանիէլ աբղյ. Թումանեան եւ ճեմարանի տեսուչ Վազգէն աբղյ. Նանեան– պաշտպանած են իրենց աւարտաճառերը: Յաջորդ օրը երեք աբեղաները Օշականի Ս. Մեսրոպ Մաշտոց եկեղեցիին մէջ Նուասարդ Արք. Կճոյեանի ձեռամբ ստացած են վարդապետութեան չորս աստիճանները:

ԱՂԱՍԻ ԽԱՆՋԵԱՆ
(1901 ՎԱՆ - 1936 ԹԻՖԼԻՍ)

Այս տողերը՝ մեր մօտաւոր անցեալի վերադիր անուններէն միոյն աղերսող, կը գրուին ի յուշ անոր մահուան 70ամեակին(1): Ցիշեցումը, անուղղակի ճամբով կը պարտինք ուշագրաւ գրութեան մը,– «Սպանութի՞ւն, թէ ինքնասպանութիւն» խորագրեալ: («Ցառաջ», Օգոստոս 2, Ս. Վիրապեան, Պատմական գիտութիւններու տոքթէօր):

Իրապէս, Աղասի Խանջեան, հակառակ իր ծայրայեղ վարդապետական գիծին ե՛ւ, յայտնի ստալինական, ծախահարելի արիութեամբ կ'ընդվզի իր ժողովուրդին հասցէին ուղղեալ անարդար կարգադրութեան մը դէմ եւ, 1936ին կը փորձէ պաշտպանել անոր իրաւունքները: Ամենայն քաջութեամբ: Հոսկէ ողբերգական վախճանը անոր: Անխուսափելի՝ խորհրդային կարգերու օրօք, մանաւանդ այդ տարիներուն:

Ծնած է Վան, 1901ին: Նախնական կրթութիւնը կը ստանայ իր ծննդավայրի կեդրոնական դպրոցը: 1915ին, ընդհանուր գաղթի օրերուն, ընտանեօք կը հաստատուի Էջմիածին՝ յաճախելով Գէորգեան ճեմարան, այնուհետեւ՝ Երեւան, միջնակարգ կրթութիւն ապահովելու միտումով: Ա. Խանջեան ճեմարանի մէջ կը յարի համայնավար խմբակի մը, որու կազմի մէջ էր նաեւ Միկոյեան: Ցետագային, 1917ին, Ղուկաս Ղուկասեանի, Ալեքսանդր Իսահակեանի, Լիբարիտ Աթաբէկեանի եւ ուրիշներու հետ Խանջեան Երեւանի մէջ կը կազմակերպէ երիտասարդ – մարքսիստ միջազգայնականներու միութիւնը, իսկ 1919ին, Հայաստանի Հանրապետութեան օրերուն, նոյն տարրերով կը հիմնէ երիտասարդ համայնավարներու "Սպարտակ" միութիւնը, համանուն պարբերաթերթով: Կը մասնակցի բոլշեւիկեան խլրտումներուն, Մայիսին, որոնք, սակայն, շուտով կը սանձուին բանակի եւ ժողովրդեան խաւերու միաձնական ճիգով: Կեանքին մէկ կարեւոր անկիւնադարձը կը կազմէ, երբ 1921 Ցուլիսին կ'ուղարկուի Սվերդլովի Համալսարանը, բնոյթով կուսակցական դպրոց:

Ա. Խանջեանի կուսակցական գործունէութեան երկրորդ եւ այլապէս կարեւոր շրջանը կը սկսի 1922ին, այս անգամ Լենինգրադի մէջ: Կը տեւէ մինչեւ 1928: Տուեալ ժամանակաշրջանը կը յատկանշուի ներքին խլրտումներով, տարակարծութիւններով: Լենինգրադ մեկնելով՝ Խանջեան կը դառնայ տեղւոյն կազմակերպութեան Վիբորգի ռայկոմի (շրջանային կոմիտէ) ագիտրոպ (ագիտացիա եւ պրոպագանդա) բաժնի վարիչը: Այդ օրերուն, յատկապէս 1923–24էն ետք, կուսակցութեան շարքերուն մէջ կը ծաւալի զօրաւոր ընդդիմութիւն մը, գլխաւորութեամբ Զինովիեւի եւ Կամենեւի: Կուսակցական կազմը ամբողջութեամբ կը յարի ասոնց: Միայն հատ ու կենտ համայնավարներ կը շարունակեն հաւատարիմ մնալ Ստալինի:

Հաւատարիմ մնացողներու շարքին է նաեւ Խանջեան:

Ներքին պայքարը՝ սուր իր բնոյթով, վերջ կը գտնէ ստալինեան խմբակին յաղթանակով:

Զինովիեւ, Կամենեւ եւ ասոնց հետ գինակցութիւն հաստատած Տրոցկի կ'արտաքսուին Կեդր. Կոմիտէի շարքերէն եւ յետագային կ'աքսորուին: Լենինգրադի մաքրագործումները նախաձեռնելու մտօք Ստալին Կովկասէն հոն կ'առաջնորդէ իր գործակիցներէն մէկը՝ Ս. Կիրով, որուն կը յանձնէ շրջանին ղեկավարութիւնը: Այս վերջնոյն կը գործակցի նաեւ Խանջեան, որ, ի դէպ, ամուսնացած էր Կիրովի կնոջ քրոջ հետ:

Աղասի Խանջեանի կուսակցական գործունէութեան երրորդ շրջանը կը սկսի 1928ին, Հայաստան: Ստալինի կարգադրութեամբ կը ժամանէ Երեւան, որովհետեւ ճիշդ այդ օրերուն, Հայ համայնավարներու ձախակողմեան խմբակ մը, գործօն աջակցութեամբը Անդրկովկասի Երկրային Կոմիտէի (Թիֆլիս) անդամներուն, կը փորձէր ներքին յեղաշրջում մը սարքել Կեդր. Կոմիտէի կազմին մէջ: Այս պատճառով է, որ 1928 Ապրիլ 5ին կը գումարուի Կեդր. Կոմիտէի Գ. լիակատար նիստը, որուն ընթացքին խստիւ կը քննադատուին Աշոտ Ցովհաննիսեանն ու իր ընկերները, իբր «ազ–նացիոնալիստ»: Այս ժողովին է, որ կ'ընտրուին Կեդր. Կոմիտէի Ա. եւ Բ. Նոր քարտուղարները՝ Հայկազ Կոստանեան եւ Աղասի Խանջեան:

Հետապնդուած նպատակը պարզ էր: Մաքրագործել այն տարրերը, որոնք մերցակից կրնային դառնալ Ստալինի եւ Բերիայի առաւելաբար Վրացիներէ կազմած Թիֆլիսի կուսակցական կեդրոնին (Անդրերկոմ) եւ Անդրկովկասի կառավարութեան:

Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան 6րդ համագումարին բացումը կը կատարուի 1929ին, Ցունուար 20ին: Ասիկա ծանօթ է իբրեւ «դասակարգային անհաշտ պայքարի ծաւալման, կուսակցական կազմակերպութիւնների բոլշեւիզացիայի նախկին ղեկավարութեան աջ օպորտունիստական եւ նացիոնալ – ու. կլոնիստական (2) սխալների ուղման, տրոցկիստական օպոզիցիային ջախջախիչ հարուած տուող նշանակալից համագումար»: Ստալինեան այս շարժումին ջերմ պաշտպաններէն կը դառնայ Խանջեան:

1930էն մինչեւ 1936. այս անգամ իբրեւ Կեդր. Կոմիտէի Ա. քարտուղար, խիստ պայքար կը տանի «աջ–օպորտունիստների» եւ «ձախ տրոցկիստների» դէմ: Կր բաւէ արձանագրել, թէ իր վարած Ա. քարտուղարի վեց տարուան պաշտօնին ընթացքին բազմաթիւ Բ. քարտուղարներ աղատ կ'արձակէ իրենց պաշտօններէն: Նոյնիսկ Սահակ Տէր–Գաբրիէլեան, որ 1928-1935 Հայաստանի վարչապետ եւ Անդրկովկասի Դաշնակցութեան (Անդրֆեդերացիա) Ժողկոմսովետի փոխ–նախագահն էր, նշաւակ կը դառնայ անոր քննադատութիւններուն:

Ի զուր չէ, որ Խանջեան «Հայաստանի Ստալինիկը» մակդիրը ձեռք կը ձգէ փութով: Արդէն 1935 Դեկտեմբեր 25ին, Մոսկուայի մէջ կը ստանայ Լենինի շքանշանը:

Մոսկուայի «սիրելին», սակայն, խոր տարակարծութիւններ կ'ունենայ վերադաս մարմիններուն հետ, երբ Համամիութենական Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն իր 1936 Ցունիս 1-4ի լիակատար նիստին կը մշակէ նոր Սահմանադրութեան մը նախագիծը:

Համաձայն նոր Սահմանադրութեան թիւ 13 յօդուածին՝ կը ջնջուէր Անդրկովկասեան Դաշնակցութիւնը եւ Վրաստան, Ադրբեջան ու Հայաստան կը դառնային առանձին Հանրապետութիւններ՝ համահաւասար իրաւունքներով մաս կազմելով Խորհրդային Միութեան, որ այս ձեւով 7ի փոխարէն կ'ունենար 11 Հանրապետութիւն իր կազմին մէջ:

Անդրկովկասեան Դաշնակցային Հանրապետութեան լուծումը նպաստաւոր էր Հայաստանի համար, քանի ան ուղղակի կապուելով կեդրոնին, այսինքն՝ Մոսկուայի, կ'ազատէր Թիֆլիս բազմած Վրացի Բերիայի եւ Ադրբեջանցի Մուսաբէկի քմահաճոյքներէն եւ յարուցած խոչընդոտներէն: Նոր Սահմանադրութիւնը, սակայն, կը նուիրագործէր հողային բացորոշ անիրաւութիւնը Հայաստանի նկատմամբ:

Անդրկովկասի երեք երկիրները առանձին հանրապետութիւններու վերածուելով՝ Սահմանադրութիւնը կը ճշդէր միաժամանակ ասոնց սահմանները: Այսպէս, յօդուած 24ով «Ադրբեջանական Խորհրդային Սոցիալիստական Հանրապետութեան մէջ մտնում են Նախիջեւանի ավտոնոմ (ինքնավար) Խորհ. Սոցիալիստական Հանրապետութիւնը եւ Լեռնային Ղարաբաղի մարզը»: Իսկ յաջորդ յօդուած 25ով, կ'օրինականացուէր Հայկական Ախալքալաքի խլացումը Վրաստանի կողմէ:

Ա. Խանջեան կ'ընդվզի խորհրդային այս անարդարութեան դէմ: Ուրկէ նաեւ՝ ողբերգական վախճանը: Դրդապատճառը:

Սպանութի՞ւն թէ անձնասպանութիւն:

Օրին, խորհրդային պաշտօնական բերանները, առանց դոյզն վարանքի, կը խօսին ինքնասպանութեան մասին: Բնականաբար, խստօրէն ձաղկելով անձ եւ արարք: «Ինքնասպանութեան ակտով ընկեր Խանջեանը հանդէս բերեց կուսակցական կազմակերպութեան ղեկավարի համար անվայել փոքր հոգութիւն...» (Կեդր. կոմիտէ, 1936): Խորհրդային մամուլի էջերը կը վխտան քննադատական բնոյթի գրութիւններով: Ամէնուր, հանրաժողով, միաձայնութեամբ տրուած որոշում – բանաձեւում, անշուշտ լուտանքներով լի՝ երբեմնի հաւատաւոր կոմունիստի հասցէին: Արարքը՝ այսպէս նկատուած ինքնասպանութիւնը՝ կը նկատուի «դաւաճանական պրովոկասիոն ակտ...» եւ վերջ:

Հարկ կ'ըլլայ սպասել երկար, շատ երկար, որպէսզի Խրուշչովի արտօնութեամբ բերանները բացուին Հայաստանի մէջ ճըշդելու համար, թէ «սրիկայ եւ ճիւաղ, այժմ արդէն հողմացրիւ արուած Բերիան իր առանձնասենեակում բարբարոսի պէս սպաննել է կոմունիստական պարտիայի հաւատարիմ զինուոր ընկեր Խանջեանին ... եւ այլն (Հրաչեայ Ցովհաննիսեան, "Սով. Հայաստան", 1961 Նոյեմբեր 1):

ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

---

1. Ճիփ–ճիշդ թուականը՝ Ցուլիս 9, 1936:

2. Ուկլոնիստ կ'անուանուէին Վրացի համայնավար ազգայնականները. կը ձգտէին ապահովել Վրաստանի անկախութիւնը:

– Ցաւալի է հաստատել, թէ 1979ին լոյս տեսած Հայկական Սով. Հանրագիտարանը՝ Ա. Խանջեանի նուիրած իր կենսագրական տողերուն մէջ, ո՛չ մէկ խօսք կ'ընէ մահուան մասին: Պապանձումն Ջաքարիայի:

ՆԱԽՆԱԴԱՐԵԱՆ ՄԱՐԴՈՒ ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ ՂԱՐԱԲԱՂՈՒՄ

ՏԻԳՐԱՆ ԲԱՂԴԱՍԱՐԵԱՆ
Եւրոպական տարածաշրջանային ակադեմիայի 4րդ դասարանի ուսանող

Անցած դարի 70ական թուականներին ադրբեջանցի գիտնականները ի լուր աշխարհի յայտարարեցին, որ Ֆիզուլու շրջանի Ազըխ գիւղում յայտնաբերել են նախադարեան մարդու բնակավայր եւ հնագոյն մարդու ոսկոր: Ցայտնաբերուած իրերը, ոսկորները տեղափոխուեցին Բաքու եւ առայսօր պահւում են Բաքուի թանգարանում: Իրականում խօսքը Լեռնային Ղարաբաղի Հադրութի շրջանի Ազոխ գիւղի քարանձաւի մասին էր: Պեղումների ժամանակ ադրբեջանցի գիտնականներն օգտագործել էին նաեւ պայթուցիկ նիւթեր, եւ առայսօր քարանձաւի մուտքին մօտ պայթիւնների հետեւանքներն առկայ են:

Հայ պատմագրութեա մէջ Ազոխը յիշատակուել է տարբեր ժամանակներում: Պատերազմների ժամանակ հարեւան գիւղերի բնակիչները պատսպարւում էին քարանձաւում: Այդ պատմութիւնները սերնդէ սերունդ փոխանցուել են, եւ գիւղի տարեցները այսօր էլ պատմում են քարանձաւի մասին իրենց պապերից լսածները:

Արդէն հինգերորդ տարին է Ազոխի քարանձաւում պեղումներ է իրականացնում միջազգային գիտական արշաւախումբը: Այն ղեկավարում է Մեծն Բրիտանիայի քաղաքացի Դանիա Գինկ Ցովսէփեանը: Արշաւախումբն աշխատում է ամրանը մէկ ամիս տեւողութեամբ:

«Սա Կովկասում կարեւոր տեղանք է, կարեւոր է հնէագիտութեան եւ հնէաբանութեան համար: Ցոյս ունենք այստեղ գտնել նախնադարեան մարդու ոսկորները, քանի որ արդէն յայտնաբերել ենք նրա գոյութեան հետքերը, աշխատանքի գործիքները եւ ուրիշ վկայութիւններ», – ասում է Դ. Գ. Ցովսէփեանը:

Հինգ տարուայ պեղումների ընթացքում գիտնականները յայտնաբերել են բազում նմոյշներ, որոնք հաստատել են քարանձաւի՝ նախնադարեան մարդու բնակավայր լինելու փաստը: Արշաւախմբի հայկական կողմի ղեկավարը մարդաբան, գիտութիւնների տոքթ. Լեւոն Եպիսկոպոսեանն է:

«Ցայտնաբերած մեծ թուով նմոյշները վկայում են հնագոյն մարդու՝ նեանդերտալցու այստեղ ապրելու մասին: Ցայտնաբերել ենք նմոյշներ՝ սկսած ամենափոքր տեսակներից մինչեւ մօտաւորապէս 5 մ. երկարութիւն ունեցող քարանձաւի արջի մասին, որի հնութիւնը, պատկերացրէք, ասենք՝ 250 հազար տարի է», - պատմում է Լեւոն Եպիսկոպոսեանը:

Արշաւախմբի մէջ ընդգրկուած են յայտնի գիտնականներ Մեծն Բրիտանիայից, Իռլանդիայից, Սպանիայից, Հայաստանից եւ ուսանողներ՝ Ղարաբաղից:

Մեր այցելութեան ժամանակ քարանձաւի ներսում եւ դրսում եռուզեռ էր: Մի խումբը հող էր փորում, միւսը այն հանում էր, երրորդը՝ չափումներ կատարում, իսկ խմբերից մէկն էլ Ազոխում ուսումնասիրութիւն էր կատարում:

- «Երբ մարդկութիւնը դուրս եկաւ Աֆրիկէից եւ հասաւ Կովկաս, այստեղից բաժանուեց՝ տարածուելով երկու ուղղութեամբ՝ դէպի Ասիա եւ Եւրոպա: Կովկասի այս տեղանքը շատ կարեւոր է՝ հասկանալու համար մարդկութեան պատմութեան այդ ժամանակաշրջանը: Ազոխի քարանձաւն ուսումնասիրելով՝ մենք կարող ենք տեղեկութիւններ քաղել մարդկութեան պատմութեան այն հատուածի մասին, որն առաւել անյայտ է» - ասում է իսպանացի գիտնական Փաթրիցիօ Տոմինկէսը:

Արշաւախմբի մէջ ընդգրկուած են Արցախի պետական համալսարանի պատմութեան ֆակուլտետի երկու ուսանողներ: «4րդ տարին է, որ ես մասնակցում եմ այս ծրագրին եւ արշաւախմբի անդամ եմ: Ինձ համար սա շատ մեծ փորձ է եւ հնարաւորութիւն՝ ձեռք բերելու համապատասխան գիտելիքներ», - ասում է ուսանող Լենա Ասրեանը: Լենան որոշել է շարունակել ուսումը, նրան յատկապէս հոգեհարազատ են քարէ գործիքները, եւ այդ ուղղութեամբ կը շարունակի մասնագիտացումը:

Քարանձաւում յայտնաբերուած բոլոր իրերն ու ոսկորները պարկերով հանում են, նախնական ուսումնասիրութիւնից յետոյ աւազը լուացւում է գետում եւ տարւում աշխատանոց:

«Գտածոների վերաբերեալ ամբողջ տեղեկութիւնը մուտքագրւում է համակարգիչ եւ ստեղծւում տուեալների բազա», - ասում է Տոմինկէսը: Գտածոները տեղափոխւում են Լոնտոն, ուսումնասիրւում են, այնուհետեւ մշակւում, որպէսզի չըքայքայուեն: Ցետոյ գտածոները վերադարձւում են Ղարաբաղ եւ յանձնւում Ստեփանակերտի թանգարան:

Պեղումների աշխատանքներում ներգրաւուած են նաեւ Ազոխի երկու տաս-

ՌՈՒՍԵՐԸ ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԾՐԱԳՐԱՒՈՐՈՒՄ ՉԵՆ ՈՒԶԵՐ

Ռուսական վիճակագրութիւնները կ'ըսեն թէ այսօր երկրին տասը յղութիւններէն եօթը վիժումով կը վերջանան: Ծընունդներու համեմատութիւնը այնքան նըւազած է որ Նախագահ Պուտին ելոյթի մը ընթացքին յայտնած է թէ նիւթական յատկացումներ կը նախատեսուին, քաջալերելու համար ծնունդները: Անկէ ի վեր հարցը լայն հետաքրքրութեան թիրախ է: Վիժումներու ծանրակշիռ մէկ հետեւանքն ալ որուն մասին շատ չի խօսուիր, այն է որ անոնց կարեւոր մէկ տոկոսը կիները կ'արգիլէ յետագային բազմազաւակ ըլլալէ: Ռուսաստան, արդարեւ, Ռումանիայէն ետք աշխարհի Բ. տեղը կը գրաւէ կանուխ տարիքի վիժումներով. անոնց ենթակաները, շատ յաճախ գիտակից չեն որ ատիկա ի՛նչ հետեւանք կ'ունենայ իրենց համար յառաջիկային:

Արգելք ըլլալու համար կացութեան հարկ է որ կիներու աւելի քան 70%ը յղութեան կանխարգելիչ արդիական մեթոտներ կիրարկեն: Մինչդեռ ամէնէն լաւատես ենթադրութեամբ այդ համեմատութիւնը 25%էն աւելի չէ: Պատճառը որոշ չափով այդ մեթոտներուն քաոսային պատմութիւնն է. 1980ական թուականներուն սկիզբը երբ այդ դեղերը նոր կը յայտնուէին Խորհ. միութեան մէջ, առողջապահութեան նախարարութիւնը համոզուած էր որ անոնք վնասակար ազդեցութիւն ունին կիներու առողջութեան վրայ... [illegible] տարածումին պիտի առաջնորդեն, քանի որ շատ խղճալի մակարդակի վրայ էր երիտասարդներուն ունեցած սեռային դաստիարակութիւնն ալ: Ուստի արգիլուեցաւ այդ միջոցներուն գործածութիւնը: Բայց տասնամեակին աւարտին վիժումներու ողբերգութիւնը եւ ՍԻՏԱ-ն արդէն աղէտ կը գործէին:

Կացութիւնը որոշ չափով բարելաւուեցաւ 1993ին երբ համեմատաբար ազատական խորհրդարան մը կազմուեցաւ: Ընտանեկան ծրագրաւորումի ձեռնարկուեցաւ, ինչպէս նաեւ սեռային դաստիարակութեան: Մամուլն ալ տեղ տուաւ նիւթին մասին այլազան գրութիւններու: Բայց պահպանողականները որոնք 1992էն արդէն դեմոկրատները կ'ամբաստանէին, պնդելով որ կ'ամայացնեն երկիրը, նոր քաղաքականութեան մէջ "միջազգային դաւ"ի մը հետքը տեսան: Մինչեւ իսկ սեռային դաստիարակութեան ծրագրին հեղինակները հանուեցան դատաւորներու առջեւ: Հարցը հոն հասաւ որ Վ. Ժիրինովսկիի կուսակիցներուն ու համայնավարներու ճնշումով ընտանեկան ծրագրաւորումի յատկացումը հանուեցաւ 1998ի պիւտճէէն: Բժիշկ երեսփոխանուհի Լախովա մեծապէս գայթակղած եղածէն, յայտարարեց թէ տարեկան 148 կիներու մահուան վճիռին համազօր էր որոշումը, քանի որ այդքան կին կը մահանար վիժումներու ընթացքին: Սակայն իր աղաղակը լսող չեղաւ:

Անկէ ի վեր ռուս պետութիւնը ոչ մէկ յատկացում կ'ընէ յղութիւնը կանխարգիլելու միջոցներուն: Նոյնիսկ 2002ին ծնաբանութեան հիմնարկին տնօրէնը կոչ ուղղեց որ ընտանեկան ծրագրաւորումի ընկերակցութեան գործունէութեան վերջ տրուի, քանի որ ան սահմանափակելով ծնունդներու թիւը, կը վնասէ ծիներու ազգային ֆոնտին: 2006ին ընդունուած ոչ կառավարական ընկերակցութիւններու օրէնքը թոյլ կուտայ դիւրութեամբ փակելու որեւէ կազմակերպութիւն. ճիշդ է որ ընկերային ծրագրաւորումը եւ բազմաթիւ ոչ կառավարական կազմակերպութիւններ կը շարունակեն իրենց գործունէութիւնը, բայց ոչ ոք գիտէ թէ որքա՛ն ժամանակի համար: Ատոր քով, բոլոր անոնք որ սեռային կեանք ապրիլ կ'ուզեն, առանց վտանգի ենթարկուելու, հետզհետէ աւելի թիրախի կը վերածուին: Նովոսիբիրսկի մէջ հաւատացեալներ ուզած են որ սերմնապահակներու ծանուցումները վերցուին քաղաքէն, իսկ Մոսկուայի քաղաքապետութիւնը անոնց գործածութեան դէմ արշաւի մը ձեռնարկած է: Անցեալ գարնան Ս. Պետերբուրգ հաւաքուած երիտասարդներ նոյնպէս դէմ եղած են ընտանեկան ծրագրաւորումին:

Ցղութեան կանխարգիլման դէմ շարժումը մինչեւ իսկ տեղ գտած է դպրոցական դասագիրքերու մէջ: 14–15 տարեկաններու կենսաբանութեան գիրքին մէջ, օրինակ, ըսուած է թէ սերմնապահակները ապահով միջոց չեն, թէ մանրէները կրնան քաուչուկէն թափանցել, թէ վարակումը ուղիղ համեմատական է սեռային յարաբերութիւններու թիւին ու յաճախականութեան հետ: Իսկ վիժումներու, անոնց հետեւանքներուն մասին ոչինչ ըսուած է: Պատանիները ձգուած են իրենց վիճակին, որպէսզի անձնական փորձառութեամբ հաստատեն օգտակարն ու վնասակարը:

ՔԱՂՀԱՆ

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՄԶԿԻԹԻ ՎԵՐԱԾՈՒԱԾ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ

«Սապահ»ի մէջ Եավուզ Տոնաթ այս խորագիրով կը թուէ Կարսի մզկիթի վերածուած եկեղեցիները. մէկը բերդին ստորոտի Ս. Առաքելոց եկեղեցին է որ վերածուած է Քիւմպէթ մզկիթին. յաճախորդները սակաւաթիւ են, քանի որ քիչ անդին երկու հսկայ մզկիթներ կան:

Քաղաքին կեդրոնի մայր տաճարն ալ զոյգ գմբէթներուն վրայ աւելցած մինարէներով մզկիթի վերածուած է, դարձած Ֆէթհիյէի մզկիթը: Ան ալ յաճախող չունի, ամէն մարդ իր մզկիթը կ'երթայ: Իսկ նախկին մայր տաճարը կ'այցելեն զբօսաշրջիկները, կը լուսանկարեն:

«Հարկաւո՞ր էր ատիկա» հարց կու տայ լրագրողը. «կարելի չէ՞ր որ եկեղեցին, մայր տաճարը նախկին ձեւով պահպանուէին: Կարսի մէջ մզկիթի պակա՞ս կար»:

Ներկայիս, կ'ըսէ, քաղաքապետը նորոգել կու տայ Ս. Առաքելոց եկեղեցին երիցատունը: Զայն պիտի բանայ զբօսաշրջիկներու այցին: Շրջակայ բընակչութիւնը մէկ մաղթանք ունի. «Թող զբօսաշրջիկ գայ»:

«Եթէ այդպէս, է ինչո՞ւ եկեղեցին մըզկիթի վերածեցինք» կը հարցնէ լրագրողը. մօրուաւոր կարսեցի մը կը պատասխանէ. «Զգէ՛, մի՛ ըսեր, սխալած ենք, մեր երեսին մի՛ տար»:

նեակ երիտասարդներ: «5 տարուայ ընթացքում գիւղում ձեռք ենք բերել մեծ թուով բարեկամներ, գիւղն աջակցում է մեզ: Շատ մարդիկ ունենք գիւղից, ովքեր աշխատում են մեզ հետ, օգնում են մեր գործում, ներգրաւուած են պեղումներում»,– ասում է Դ. Գ. Ցովլէփեանը:

Գիտնականները համոզուած են, որ մեծ է լինելու գիտութեան մէջ Ազոխի քարանձաւի դերը:

«Ազոխը եզակի քարանձաւներից է, որն իր մէջ պարունակում է մարդու պատմութիւնը հնագոյն ժամանակներից առ այսօր: Պատկերաւոր ասած՝ այն կարելի է բաւականին հաստ գրքի հետ համեմատել, որի էջերը շատ դժուար է բացել, քանի որ դժուար են կարդացւում այդ էջերը, պէտք է որոշակի հմտութիւններ, գիտելիքներ ունենաս, բայց, այնուամենայնիւ, թոյլ է տալիս պարզաբանել, բացայայտել այն պատմութիւնը, որի տեւողութիւնը 100 հազարաւոր տարիներ են», – ոգեւորուած ներկայացնում է Լեւոն Եպիսկոպոսեանը:

Արշաւախմբի անդամները տարուայ միւս ժամանակահատուածում նաեւ փընտըում են հովանաւորների, որպէսզի յաջորդ տարի նորից վերադառնան: Երբեմն դժուարութիւնների առջեւ են կանգնում՝ պեղումները կատարւում են աշխարհի կողմից չճանաչուած Ղարաբաղի հանրապետութիւնում: Պատճառներից մէկն էլ այն է, որ Ադրբեջանցիները պարբերաբար բողոքում են, որ արշաւախումբը առանց Բաքուի թոյլտուութեան պեղումներ է կատարում Ղարաբաղում:

«Որքա՞ն կը տեւեն պեղումները», – հարցին հայկական կողմի ղեկավարը պատասխանում է. «Աւելի ճիշդ կը լինի հարցնել՝ քանի՞ սերունդ կ'աշխատի այստեղ: Բազմաթիւ սերունդներ», – ասում է Լեւոն Եպիսկոպոսեանը:

Իսկ արշաւախումբը անհամբեր սպասում է, թէ երբ են յայտնաբերելու բաղձալի նմոյշը՝ նախնադարեան մարդու ոսկորը:

«Այդ նմոյշը մեծ ուշադրութիւն կը գրաւի ոչ միայն մասնագէտների կողմից, այլ նաեւ ամբողջ աշխարհի», – համոզուած ասում է Լեւոն Եպիսկոպոսեանը:

Գիտնականները համոզուած են, որ գըրանից յետոյ նաեւ հնարաւոր կը լինի այստեղ զարգացնել գիտական զբօսաշրջութիւնը: Նրանք հէնց Ազոխում թանգարան կառուցելու մտայղացում ունեն: Մարդիկ տարբեր երկրներից կը գան Ղարաբաղ՝ տեսնելու նախնադարեան մարդու բնակավայրը եւ նրա պատմութեան բոլոր էջերը, որոնք ամփոփուած են Ազոխի քարանձաւում:

Տ. Բ.

«Հետք»

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

Բժ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Առաւօտէն մինչեւ երեկոյ նշանաւոր հայ գրագէտներու գործերէն ընտրելագոյն կըտորներ գոց կ'արտասանէր այնպիսի հաճելի առոգանութեամբ որ բոլորս կը յուզէր:

Խ.Պ. Միսաքեանի շատ յարգող ու գնահատող էր... «անզուգական գրիչ մ'է եւ աքանչելի բանաստեղծ մ'է» կ'ըսէր եւ նկատելով որ անոր աշակերտներս՝ մենք շատ մեծ սէր կը տածենք ազգային մատենագրութեան համար, ինքն ալ Հ. Արսէն Բագրատունիէն եւ Հ. Եդուարդ Հիւրմիւզէն գեղեցիկ տողեր մեզ կը կարդար:

Շատ համակրած էինք իրեն. խիստ մաքրասէր, մաքուր հագուած մէկն էր. վերարկուն հին օրերու լայն ճիւպպէն էր, մէկ հատիկ կոճակով կոճկուած, ներքեւը ունենալով այն ատենուան բաճկոնը գըրպանը ժամացոյցով, զոր շարունակ կը նայէր դասերու ատենին ճշդապահ ըլլալու համար:

Ցորեկի ճաշը կ'ընէր սրահին մէջ միշտ մեր ներկայութեանը. կերածն էր անփոխելի կերպով սպիտակ պանիր ջուրի մէջ պահուած, ուրկէ բաւական քանակութեամբ կը կտրէր, ու փոշիացած չաքարի մէջ թաթխելով կ'ուտէր հացիւ, վրայէն ալ գաւաթ մը ջուր կուլ տալով: Բնա՛ւ չէր ծխեր, չէր ալ խմեր. իրմէ առաջ եկող գացող մոլի, բիրտ, անոպայ վարժապետներուն նայելով, Զօրայեան պատուելի սրբութիւն սրբոց էր. կատարեալ հայր մը աշակերտներուն, որոնց վրայ օր մը ձեռք չի վերցուց: Վաթսուն տարեկան էր դրեթէ:

⁂

Խասգիւղի Ներսէսեան եւ Նուպար-Շահզարեան վարժարաններուն մէջ դաստիարակի պաշտօն էր վարած. գիտէր աշակերտութիւնը Եղիա Տէմիրճիպաշեանին, Մինաս Չերազին եւ Ռէթէոս Պէրպէրեանին, եւ պատմեց մեզ մէկ օր թէ Ռ. Պէրպէրեան աղքատի զաւակ, հիւանդ անկողին կ'իյնայ, եւ Զօրայեան ինքը անձամբ Խասգիւղի ունեւորներուն տուները շրջելով հարկ եղած նիւթական օժանդակութիւն ձեռք կը բերէ, բժիշկ, դեղ եւ այլն կը հասցնէ հիւանդ Ռէթէոսիկին, որ կը բժշկուի:

«Այս այն Ռէթէոս Պէրպէրեանն է՝ այն Պէրպէրեանը, որ այսօր իր ազգին պատիւն է ու պարծանքը», կ'ըսէր բարձրաղաղակ հպարտութեամբ, պատուելի Զօրայեան եւ արդարեւ շատ իրաւունք ունէր: Պէրպէրեան ինքնօգնութեամբ զարգացած, բազմակողմանի հմտութեան տէր, նշանաւոր գրիչ մ'էր ընտիր դաստիարակ, որ իրեն հաւասար գրեթէ չունեցաւ Կ.Պոլսոյ կըրթական հայ դասակարգին մէջ:

Այսպէս մեծ համակրութիւն ունէինք Զօրայեան պատուելիին հանդէպ, եւ կը փափաքէինք որ յաճախակի արտասանութիւններ մեզ ընէր, ընտիր քերթուածներու, եւ եթէ գինքը լուռ տեսնայինք, կ'երթայինք բան մը իրեն հարցնելու պատըրւակաւ, խօսեցնել կուտայինք զինքը: Եթէ սկսէր բերանը բանալ, վերջ չունէին իր ասութիւնները. ընդհանրապէս Հ. Եդ. Հիւրմիւզէն կը ճառէր. չափազանց կը սիրէր անոր հեղինակած՝ "Բուրաստանք" սքանչելի տաղերգութիւնը, զայն ծայրէ ի ծայր գոց գիտէր: Այդ գիրքին ձօնը, զոր հեղինակը ուղղած է որդեկորոյս Տիկին Ազանուրի, այդ ձօնը յուզումով, արցունքով կ'արտասանէր, իբրեւ թէ Տիկնին ներկայութեանը ըլլար, լուրջ դէմք մը կ'առնէր, ու կը սկսէր՝

Է՛ջ ըզբօսի՛ր, Մամնի Տիկին, ի
բուրաստանն իմ յայս ի ճեմ,
Ըզմայրենիդ ըսթափելով խմա ըզսուգ
ծանրաթախիծ.
Աստ Վիրգինեակ դստրիկ քոյին եւ
Վարդուհի վաղամեռիկ
Վերկենցաղեալ քեզ ընդ առաջ գան ի
տեսել. եւ այլն

⁂

Եւ երբ տեսնար որ մենք ալ կը յուզուէինք, անմիջապէս կ'ընդհատէր արտասանութիւնը, «Գիտէ՞ք արդեօք Հ. Բագրատունիի "Հայկ Դիւցազն" մէջէն այն կտորը, որ շատ գեղեցիկ բանաստեղծութիւն ըլլալով հանդերձ, նմանաձայնութեան ալ հազուագիւտ օրինակ մ'է, ըսեմ եւ դուք ալ գոց ըրէ՛ք», կը յանձնարարէր մեզ, մենք ալ գրի կ'առնէինք, զի դեռ "Հայկ Դիւցազն" հատորը չէինք տեսած, եւ Զօրայեանէն ուսանք Բագրատունիի գրչէն ծորած այդ հիանալի տողերը՝ որոնք էին.

Հայկեանց ցրուեալ ի մայրիս
Ցայս կոյս, յայն կոյս, յառաջս յառաջս,
'Ի հաջել, հետազօտել շանց, ի դղրդել
ասպատակին
Դոստուցեալ բոյլք երէոց, վազեն
Վարգին
Ի վեր ի վայր, անդ քառատրոփ դուոյթ
Անդ ոտն ի կոփ, մկունդ ի կոփ,
Թունդ առ անտառ բոմբ 'ի բոմբիւն
Գանք արձանաց...

Այս կտորը արտասանած ատենը, Զօրայեան իր վերարկուին քղանցքը ձեռքերովը վեր առնելով, սրահին մէջ կը վազվըզէր դերասանական տեսակ մը շարժուձեւերով, որպէսզի մեզի հասկցունէր թէ Հայկի բանակը անտառներուն մէջ ինչպէս կը սուրար, ծառերուն զարնուելով, եւ հոն ապրող կենդանիները տակն ու վրայ թունդ հանելով: Գոց ըրած էի այս կտորը, զոր ապա կարդալով կարդացի, երբ "Հայկ Դիւցազն"ի հոմերեան այդ դիւցազներգութիւնը հասկնալու կարող եղայ:

⁂

Բայց Զօրայեան չեղեցուց զիս նիւթէս, իմա՛ տնօրէն կամ տեսուչ Ք. Ղազարոսեան եւ Խ.Պ. Միսաքեան միջադէպէն. պէտք է վերադառնամ այդ խնդիրին:

Ղազարոսեան սկսած էր չորս աչքով դիտող ըլլալ Միսաքեանի դասերուն. անոր չեկած օրերը հետը քննիչներ կը բերէր, մեզ զատ զատ քննութեան բովէ անցունել կուտար, հասկնալու համար, թէ ի՞նչ էր մեր ուսման աստիճանը. օր մ'ալ՝ Իզմիրլեան Մատթէոս Սրբազան եւ Ս. Կարապետի քահանաներէն Փեհլիվանեան Տէր Խորէնը բերաւ. նախկին գեղապարծը:

(Շար. 73)

Նախկին պոլսահայ, ճարտարապետ Արամ Անդրէասեան ու զաւակները Նուարդ ու Անի Անդրէասեան անհուն կսկիծով կը գուժեն իրենց անմոռանալի կողակիցին ու սիրելի մայրիկին՝

ՏԻԿԻՆ ԱՂԱՒՆԻ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ-Ի
(Ծնեալ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ)

մահը, որ պատահեցաւ 18 Սեպտեմբեր 2006ին Փէրսի հիւանդանոցին մէջ:

Այս տխուր առթիւ սգակիր են մօտիկ ազգականք՝ հանգուցեալին քոյրերը՝ Օր. Սօնա Գասպարեան, Տիկին Հայկուհի Տաքեսեան եւ զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Գրիգոր եւ Անոյշ Սերովբեան ու Տէր եւ Տիկին Հայկ ու Սօսի Վարդապետեան (Ֆրանսա), հանգուցեալի տալերն ու իրենց ընտանիքները՝ Տէր եւ Տիկին Կարպիս եւ Արաքսի Ուզունլեան եւ զաւակները՝ Հմայեակ եւ Մէրի Ուզունլեան ու զաւակը (Պոլիս), Տոքթ. եւ Տիկին Արա եւ Ռուզան Ուզունլեան եւ զաւակները (Աւստրալիա), Տէր եւ Տիկին Զարեհ ու Անայիս Եաւրուզեան (Պոլիս), հանգուցեալին գարմիկ ու զարմուհիներուն ընտանիքները՝ Վառվառեան, Թիւյսիւզեան, Շիրինեան, Խիմաճեան ու Վարժապետեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Իսի-լէ-Մուլինոյի Հայ Առաքելական Ս. Մարիամ Աստուածածին եկեղեցիին մէջ, 6 avenue Bourgain 22 Սեպտեմբեր Ուրբաթ, ժամը 15ին:

Ցաւակցութիւնք տոմարի ստորագրութեամբ:

Հանգուցեալին մարմինը պիտի փոխադրուի ու ամփոփուի Իսի-լէ-Մուլինոյի գերեզմանատան ընտանեկան դամբարանին մէջ:

(Շար. Ա. էջէն)

պայի մէջ այնքան ապուշութիւններ (ֆրանսական մամուլը գո՞ըրի բառը կը գործածէ) ըրած է, որքան մենք: Բացայայտ է որ սուտ խօսեցանք վերջին երկու տարիներու երկայնքին»: Այս խօսքերը արտասանած է իր կուսակցութեան երեսփոխաններուն առջեւ դռնփակ նիստի մը ատեն, բայց բարձրախօսի մը ներկայութիւնը պատճառ եղած է որ խօսքերը տարածուին եւ սփռուին հանրային ձայնասփիւռէն: Ու ծագած է մեծ դայթակղութիւն մը եւ մայրաքաղաքը տակնուվրայ եղած է, ցոյցերով, բախումներով եւ Սեպտ. 18ին կային նաեւ քանի մը տասնեակ վիրաւորներ: Կը պահանջուէր վարչապետին հրաժարականը:

ԹԱԼ ԱՖԱՐԻ մէջ (հիւսիս-արեւմտեան Իրաք) Սեպտ. 18ին 21 հոգի սպաննուած է եւ 17 հոգի ալ վիրաւորուած են, երբ քամիքազ մը պայթեցուցած է իր կրած ռումբերը բազմութեան մէջ:

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ արեւմտեան շրջանը՝ Հերաթի մէջ, անձնասպանական ոճրափորձ մը պատճառ եղած է 11 հոգիի մահուան եւ 18 ուրիշներու ալ վիրաւորման: Նոյն օրը, Սեպտ. 18ին, երկու ուրիշ ոճրափորձեր գործուած են Քանտահար, որոնց հետեւանքով դանիացի չորս զինուոր մեռած է, երեք ոստիկան ալ մեռած է Քապուլ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Պաշտպանութեան Նախարարուհին՝ Մ. Ալիօ-Մարի 48 ժամուան համար Պէյրութ գացած էր, ուր կը հետեւէր ֆրանսական զօրքերու տեղաւորման երկրին հարաւային շրջանը, ՖԻՆԻԼ-ի մէջ: Ինչպէս Շիրաք, ինք ալ կ՚ուզէ որ Հեզպոլլայի զինամթերքը լիբանանեան բանակի հակակշռին տակ անցնի:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Անթալիա քաղաքին մէջ բացուած է Թրքախօս Հանրապետութիւններու տասներորդ համագումարը: Մասնակցած են Ատրպէյճանէն, Կիպրոսի Թրքական գօտիէն ու Թրքական հանրապետութիւններէն բազմաթիւ ներկայացուցիչներ: Թուրքիոյ վարչապետը առաջարկած է հիմնել «Թրքախօս պետութիւններու համագործակցութիւն» մը, միաւորելու համար տնտեսական, առեւտրական ուժը, դարձ տալու լեզուական միութեան աշխատանքներուն: Ան կոչ ըրած է նաեւ միասնական ջանքերով լուծելու Կիպրոսի եւ Ղարաբաղի հարցերուն կարգաւորումին: Ատրպէյճանը ներկայացուցած է նախագահ Ի. Ալիեւ:

ՈՒԶԲԵԿԻՍՏԱՆԻ մէջ, անկախ լրագրող մը ձերբակալուած է Սեպտ. 18ին «կաշառակերութեան» մեղադրանքով: Մամուլը հալածանքի տակ է եւ ձերբակալութիւնը տեղի ունեցած է լրագրողին՝ Ու. Հայտարովի մէկ յօդուածին հրատարակութենէն ետք: Ան քննադատած էր աշխատավարձքերու վճարումներու յապաղումը գործատան մը մէջ:

ԱՆՈՒՇԷՀ ԱՆՍԱՐԻ, ծագումով պարսիկ Ամերիկուհին, 20 միլիոն տոլարի փոխարէն, Սեպտ. 18ին անջրպետ մեկնեցաւ Ղազախստանի Բայկոնուր կայանէն: Վերադարձը նախատեսուած է Սեպտ. 28-ին:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ, Սեպտեմբեր 21

15ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁՆ Է ՎԵՐԱՆԿԱԽԱՑՄԱՆ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

փութանք անպայման ամէնքս այդ օր Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ Մայր Տաճար, եւ ժամը 12·30ին «Հանրապետական մաղթանք»ի միջոցաւ աղօթք եւ գոհութիւն մատուցանենք՝ վասն յաւերժ անսասանութեան եւ յարատեւ բարգաւաճման Հայաստան Աշխարհի:

Dans le cadre de l'**ANNEE DE L'ARMENIE**

Mélodies Arméniennes du Moyen Age à nos jours

Ensemble orchestral «VOCATION»

direction **RETA KAZARIAN**

Le **Jeudi 12 octobre à 20h30**

dans la Cathédrale Sainte Croix des Arméniens Catholiques
13 rue du Perche — 75003 Paris
(métro: Filles du Calvaire)

Oeuvres pour chant et orchestre à cordes de :
KOMITAS — YEKMALIAN — GANATCHIAN — HAROUTUNIAN

Solistes :
Mme Herminé Yeritzian (soprano)
Stéphan Minassian (flûte et doudouk)
Mourad Amirkhanian (basse)
Chant Choral (Ensemble vocal français)

Prix des places: 18 Euros et 15 Euros
Réservations : 01 47 63 76 14

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club «Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage de **Robert GUEDIGUIAN,** réalisateur

Vendredi 22 Septembre à 20 heures
à la mémoire d'HENRIK MALIAN

GAROD (NOSTALGIE)

Armenfilms, durée : 2h 10mn
VO sous-titré français
Film de **Frounzé Dovlatian**
Scénario : Rouben Hovsepian et Henrik Malian
Musique : Martin Vartazarian
avec Raphaël Atoyan et Naïri Mnoyan
Médaille de Bronze au Festival de Huston, Texas
Directeur des programmes : ARTO PEHLIVANIAN

- Participation aux frais : 5 Euros
- Adhérents et Abonnements : 3 Euros

UCFAF
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
M° République

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պանեօ - Գաշանի Հ. Իսահակեան մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները Տիկին Ազատուհի Հանիպօղոսեանի յիշատակին. -

Տէր եւ Տիկին Տիգրան Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Քրիսթիան Գարաօղլանեան 100ական Եւրօ, Տիկին Շաքէ Մուսայեան 30 Եւրօ:

□

En 1986, la Croix Bleue des Arméniens de France de Sevran-Livry achète une maison,
en 1996, la Maison de la Culture Arménienne est créée,
en 2006, nous vous invitons à ce double anniversaire

DINER DANSANT

animé par Souren et son orchestre venue d'Arménie
Le SAMEDI 14 OCTOBRE à partir de 20 heures
Salle Polyvalente (ancienne piscine)
Parc de la Mairie
à Livry-Gargan (RN3)
P.A.F. 50 Euros / 15 Euros après 23h
Réservations :

01 43 83 87 68 / 06 82 96 66 19
06 20 43 26 77

Organisé par la Croix Bleue des Arméniens de France section Sevran-Livry Gargan et la M.C.A. de Sevran-Livry Gargan et de la Seine Saint Denis

***

A cette occasion, une **Tombola Anniversaire** est organisée - 5 Euros le billet
A gagner : 2 billets d'avion Paris - Erevan - Paris
et de nombreux autres lots
Achetez vos billets au :
01 43 83 87 68 — 06 82 96 66 19
Tirage lors du Dîner dansant du 14 octobre.

□

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղը Հայաստանի Տարւոյ առիթով, ձեզ առիթը կու տայ վայելելու Հայաստանէն ժամանող երախաներու ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻ ելոյթները, որոնք տեղի կ՚ունենան՝

Հոկտեմբեր 8 եւ 22ին
Վիլէօրպանի եւ Լիոնի մէջ:

***

Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղը խատիւ կը յանձնարարէ ձեզ վերապահել ձեր 44րդ շաբաթը, հաճելի ճամբորդութեան մը:

Մանրամասնութիւններ յետագային:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ HAMASKAINE

«Ի՞ՆՉ ԱՆԵԼ»

կը ներկայացնէ
ՎԱՐԴԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ
վերջին թատերախաղը
Կիրակի, Հոկտեմբեր 15, ժամը 17ին
9րդ Թաղամասի "Ռոսինի" սրահին մէջ՝
6 rue Drouot — 75009 Paris

Տոմսերը ապահովել հետեւեալ թիւերէն.-

— 01 42 29 10 24
— 06 64 38 00 25

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Rentrée Scolaire

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Année Scolaire 2006-2007
Dates et lieux des inscriptions et les personnes responsables :
— **MARSEILLE : Mercredi 4 octobre à 14 heures**
MAJC - 12-14 rue Saint-Bazile — 13001 Marseille
• Denise GABRIELIAN
04 91 77 61 66 (le soir).

***

ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ - ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ
2006 - 2007
ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ՎԵՐԱՄՈՒՏԸ
Կիրակի, Հոկտեմբեր 1ին:

Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Հայոց Առաջնորդ Գիւտ Արք. Նագդաշեանի տնօրէնութեամբ կը վերսկսին Մայր Տաճարի Կիրակնօրեայ Կրօնական դաստիարակութեան դասընթացքները «Նուրհան Ֆրէնկեան» սրահին մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 1, ժամը 10էն սկսեալ:

Նոր ժամանակներու այս հանգրուանին, կոչ կ՚ուղղենք մեր բոլոր բարեպաշտ եւ նախանձախնդիր ընտանիքներուն, կարեւորութեամբ նկատի ունենալ եւ փութալ առաջնորդել իրենց զաւակները կրօնական դաստիարակութեան, պատրաստելու զիրենք եկեղեցւոյ կենդանի եւ կենդանացնող անդամակցութեան, վասն մխիթարութեան հայկական բարեպաշտութեան և յաւերժ անսասանութեան Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ:

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ

***

Paroisse Sainte-Croix-de-Paris

ECOLE SAINTE-CROIX

Les cours de langue arménienne, de cours de catéchisme, de cours de chants et danses arméniens reprennent pour les enfants de 5 à 12 ans au cours de l'année scolaire 2006-2007, **à partir du samedi 7 octobre, de 14h à 17h,** au 13 rue du Perche, Paris 3ème
Pour les inscriptions, s'adresser au Père Curé de la Paroisse:
Tél. : 01 44 59 23 50
Mob. : 06 72 57 94 84.

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

ԼՈՅՍ ԵՒ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԱԿԱՆ - ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

Հինգշաբթի, Սեպտեմբեր 21,
ժամը 20·30ին
ԹԻՖԼԻՍԵՑԻ ՆԵՂՃԱԿԱՍ ԿԻՆՏՕՆ, ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆՆ ՈՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ
եւ
ԼԵՌ ԿԱՄՍԱՐԻ ՕՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

կը ներկայացնեն՝
ԼԻԼԻԹ ՍԻՄՈՆԵԱՆ
եւ ԿԱՐԷՆ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

- Մուտքը ազատ է -

10 bis rue Thouin — Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge

TELEVISION FRANCE 2

Dimanche 24 septembre de 9h30 à 10h. «L'année de l'Arménie en France» Principale invitée Mme Nelly Tardivier, commissaire générale, annonce les programmes les plus prestigieux de cette année qui comportera en tout 480 manifestations.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 21
JEUDI
21 SEPTEMBRE
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·536 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 82e ANNEE — N° 21·536

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՆՔՈԿԻ (Թայլանտ) մէջ, Սեպտեմբեր 19ին, զինեալ ուժերը օգտուելով նախարարապետին բացակայութենէն (կը մասնակցէր Նիւ Եորքի Ագգաժողովին) տապալած են իշխանութիւնը եւ տէր դարձած երկրին: Կաթիլ մը արիւն չէ թափած եւ պետական զինուորական հարուածը լուռ անցած է: Նոր իշխանութիւնը պատերազմական վիճակ հռչակած է եւ խոստացած որ ի մօտոյ երեսփոխանական ընտրութիւններ տեղի կ'ունենան: Երկրին նոր ղեկավարը՝ զօր· Սոնթի յայտարարած է որ պետական հարուածը անհրաժեշտ էր փրկելու համար երկրին միասնականութիւնը: Վարչապետը, որ հրաժարած է ելոյթ ունենալէ Նիւ Եորքի ամպիոնէն, կ'ըսէ թէ ինքզինք միշտ վարչապետ կը նկատէ: Իշխանութեան գլուխն է 2001էն ի վեր եւ կը մեղադրուէր կաշառակերութեամբ եւ վերջերս դրամական բաւական փոխադրութիւններ կատարած էր դէպի Անգլիա: Կը կարծուի որ եթէ փորձէ վերադառնալ, կրնայ ձերբակալուիլ: Թագաւորն ալ, որ մեծ յարգանք կը վայելէ, յայտարարած էր որ կառավարութիւնը երկրորդ աղէտի կ'առաջնորդէ: Ներկայիս, որեւէ համախմբում արգիլուած է: Վարչապետը, որ կրնայ դատի ալ քաշուիլ, տէր է 1,5 միլիառ Եւրոյի, եթէ փորձէ Պանքոկ գալ:

ՇԻՐԱՔ գոնէ մասնակի յեղաշրջում մը ըրած է Սեպտեմբեր 19ին, Ագգաժողովին առջեւ իր արտասանած ելոյթին մէջ: Մինչ Փարիզի մէջ յայտարարած էր թէ դէմ է պատժական միջոցներու Իրանի նկատմամբ, նախաճաշելէ ետք Պուշի հետ, աւելի մօտեցած էր ամերիկեան տեսակէտին: Պուշ կ'ըսէր թէ ԱՄՆ կը նատին բանակցութիւններու սեղանը, եթէ Իրան դադրեցնէ ուրանիոմի հարստացման իր քաղաքականութիւնը եւ Շիրաք ալ կ'աւելցնէր թէ «ամբողջովին համամիտ է» Պուշի հետ այդ թղթածրարին մէջ: Կը թուի թէ, դժբախտաբար, Ֆրանսա այլեւս ոչ մէկ դեր կը խաղայ աշխարհի մէջ, ինչպէս խստութեամբ նկատել կու տայ Լիպէրասիոնի խմբագրականը (Սեպտեմբեր 20), ուր Ժան–Միշէլ Թենար դիտել կու տայ, որ Ֆրանսա երկրորդական դիրքի վրայ է Միջին Արեւելք, Ափրիկէի մէջ իր ազդեցութիւնը կը նուազի, Ասիոյ մէջ գաճաճ մըն է, Եւրոպայի մէջ ծաղրանկարի վերածուած է՝ ամբարտաւան եւ դասս տալու համբաւով եւլն·, եւլն·: Շիրաքի պարզած այդ պատկերին մէջ է, որ Ս· Ռուայալ եւ Սարքոզի եկած են կէդը դարձնելու:

ՖԻՖԱ–ն – Ինքնաշարժի մարզական դաշնակցութիւնը– հինգ միլիոն տոլար տուգանքի պատիժ սահմանած է Թուրքիոյ, մարզականը ու քաղաքականը չփոթելուն պատճառով: Ծանօթ է որ Պոլիս տեղի ունեցած մրցումին Թուրքերը յաղթականին բաժակը Կիպրոսի Թրքական բաժնի նախագահին յանձնել տուած էին, ոչ ոքէ ճանչցուած այդ հանրապետութեան միջազգային վարկ մը ապահովելու ձգտումով: Դրամականէն զատ դաշնակցութեան կազմակերպած մրցումներէն Թուրքիան դուրս ձգելու որոշում չէ տրուած:

ՔՈՖԻ ԱՆԱՆ, որ Սեպտեմբեր 18ին Իրաքի նախագահին՝ Ժալալ Թալապանիի եւ ԱՄՆ–ու Արտաքին նախարար Գ· Ռայսի հետ կը մասնակցէր Իրաքի նուիրուած ժողովի մը, Նիւ Եորքի ՄԱԿ–ի կեդրոնատեղիին մէջ, ստիպողական կոչ մը ըրած է միջազգային հաւաքականութեան, որ ժամ առաջ գործէ առաջքն առնելու համար «քաղաքացիական ծաւալուն պատերազմի մը Իրաքի մէջ»: Թալապանի երկարօրէն բացատրած է ձեռք առնուած միջոցները ամրապնդելու համար հիմնարկները եւ ապահովելու երկրին անդորրութիւնը: Ընդունած է, սակայն, որ ապահովութեան նախարարութիւնները թափանցած են ոճրային տարրեր եւ ահաբեկչական խումբեր:

ԻՍՐԱՅԷԼ բեկորային 350·000 ռումբեր արձակած է հարաւային Լիբանան պատերազմին ընթացքին, մանաւանդ վերջաւորութեան, յայտարարած է ՄԱԿ–ի մէկ պատասխանատուն, չեշտելով բնակչութեան դիմագրաւած վտանգները: Գայթակղութիւնն այն է, կ'ըսէ, որ այդ բոլոր ռազմամթերքը արձակուած են պատերազմի վերջին 3–4 օրերուն, երբ հակամարտութիւնը արդէն մեծ մասամբ կարգադրուած էր 1701 բանաձեւով:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ վերաբերող եւրոպական տեղեկագրին յանձնումը երկու շաբաթով յետաձգուած է: Անգարա դեռ չէ գործադրած մաքսային պարտադրութիւններն ալ, ինչ որ կը ջղագրգռէ Պրիւսէլի յանձնախումբը:

ԻՐԱՆԻ նախագահը Մ· Ահմատինէժատ Ագգաժողովին ամպիոնէն արտասանած իր ելոյթին մէջ, կրկնած է թէ իր երկիրը հիւլէական ուժի իրաւունքն ունի եւ թէ եղած սպառնալիքներուն պատճառն այն է որ Ապահովութեան Խորհուրդը Ամերիկացիներուն խաղին կու գայ: Ըսած է թէ Իրան պիտի շարունակէ ուրանիոմի հարստացման իր ծրագիրը: ՄԱԿ–ի շէնքին մէջ, յատուկ կարգադրութիւններ կ'ըլլան որպէսզի նրբանցքներուն մէջ «թշնամիներ» իրարու չհանդիպին, ինչպէս եղած է մասնաւորաբար Պուշի եւ Ահմատինէժատի պարագային:

ԿԻԵՒԻ մէջ (Ուկրանիա) բուռն բանավէճեր ծագած են, որովհետեւ Պրիւսէլի մէջ վարչապետ Վ· Եանուկովիչ յայտարարած է որ իր երկիրը նախընտրութիւն կու տայ գործակցութեան ՕԹԱՆ–ի հետ, անդամակցութեան տեղ: Երկրին նախագահը, սակայն, Վ· Իուշչենկօ անդամակցութեան կողմնակից է եւ իրեն զօրավիգ են Պաշտպանութեան եւ Արտաքին նախարարները: Եւ այս երեքը կ'ուզեն սրբագրել վարչապետին տեսակէտը, որ կրկնած է թէ դէպի ՕԹԱՆ երթը «դժբախտ քաղաքականութիւն մըն էր»:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ մայրաքաղաքին մէջ նոր խռովութիւններ եղած են Սեպտ· 19–էն 20ի գիշերը, մինչ նախորդ օրը 150 հոգի վիրաւորուած էին: Ամէն ինչ ծագած էր երբ Կիրակի օր, Սեպտ· 17ին, սփռուած էին վարչապետին արտասանած խօսքերը, անցեալ Մայիսին, դռնփակ նիստի մը ընթացքին, ուր կը խոստովանէր

(Շար·ը Դ· էջ)

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԿԱՐԱՒԱՆԻՆ ՈՒ ՇՈՒՆԻՆ ՊԱՏԿԵՐՈՎ

Մինչ Եւրոպական Միութիւնը կարեւոր ճնշումը կը բանեցնէ որպէսզի Անգարա ջնջէ, կամ վերջ տայ պատժական օրէնսգրքին 301րդ յօդուածին (Թրքութիւնը վարկաբեկելու մասին), սպասուած պատասխանը հակադիր զարգացումներով կը տրուի: Եւրոպային պատշաճելու օրէնքները քննարկելու համար արտակարգ նիստի հրաւիրուած Ազգ· Ժողովը եզրակացուցած է թէ խնդրայարոյց յօդուածը օրակարգի նիւթ չէ: Որոշումը վաւերացուած է ծանօթ վիպագիր Էլիֆ Շաֆաքի դատավարութեան նախօրեակին, ինչ որ աւելի հրահրած է հանրային կարծիքի թեր ու դէմ կեցուածքները: Վիպագիրը իր «Հայրը եւ ապօրինի զաւակը» վէպով որուն նիւթը սերտօրէն առընչուած է Ցեղասպանութեան, Թրքութիւնը անարգելու ամբաստանութեամբ դատարան կանչուած է:

Ոչ միայն կառավարութիւնը օրակարգի խնդիր չէ առած 301րդ յօդուածին ջնջումը, այլեւ ընդդիմադիր կուսակցութենէ մըն ալ զօրակցութիւն գտած է զայն պահպանելու ուղղութեամբ: Իսկ Ազգ· Ժողովի Սահմանադրական յանձնաժողովի նախագահը յայտարարած է թէ ոչ մէկ հարկ կայ նման փոփոխութեան, թէ յօդուածը պահանջին համաձայն չարադրուած է, կիրարկումն է որ հարցեր կը ստեղծէ: Ան աւելցուցած է· «Ֆրանսայի մէջ իսկ նման յօդուածներ կան· հոն ոչ ոք կրնայ ուրանալ, ժխտել Հրեաներու ցեղասպանութիւնը: Ըստողները բանտարկութեան պատիժներ կը ստանան: Արդ, կարելի՞ է ըսել թէ Ֆրանսայի մէջ արտայայտութեան ազատութիւն չկայ»:

Միւս կողմէ Եւրոպական Միութեան յանձնախումբին Թուրքիոյ բաժնի պատասխանատուն Հ· Քրէչմէր յայտնած է թէ Անգարայէն պահանջուածը 301րդ յօդուածին փոփոխութիւնը չէ, այլ ամբողջական ջնջումը: Յանձնախումբի անդամներ ալ դիտել տուած են որ պահանջին գոհացում չտրուելու պարագային Թրքութիւնը վարկաբեկելու ամբաստանութեամբ բացուած դատերը ծանր քննադատութիւններու նիւթ պիտի ըլլան:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՆՑՐՊԵՏԷՆ ԿՌՈՒԱԽՆՁՈՐ Կ'ԻՑՆԱ՞Յ

Մեզմէ շատեր հաւանօրէն հայկական գործակալութեան մը – Ֆոթոլուր – տեղեկատուութենէն իմացան թէ առաջին կին մը որպէս զբօսաշրջիկ անցրպետ երթալու կը պատրաստուէր· նաեւ ամէնէն կարեւորը՝ թէ ապագայ այդ տիեզերագնացը Հայ էր: Այս երկրորդ կէտին նըշումը վստահաբար մասամբ արդիւնք էր ամէն առաջին, ամէն լաւ բան հայկական նկատելու մեր հիւանդութեան· մասամբ ալ ուղեւորուհիին անունին· Անուշէ: Թէեւ մականունը – Անսարի – որեւէ կասկած չէր ձգեր անոր ազգային պատկանելիութեան մասին: Սակայն, մեր Անոյշ–էն պոչին փակած է–ով մը միայն տարբեր անունը լայնօրէն կը բաւէր արդարացնելու ենթադրութիւնը թէ ան զաւակն էր հայ մօր մը եւ պարսիկ հօր մը:

Հետաքրքրականը այն էր որ այս մարզին մէջ առաջնութեան թեկնածուին ի՞նչն էր շահագրգռութիւն արթնցնողը· անոր ազգային պատկանելիութի՞ւնը, ճամբորդութեան գի՞նը, թէ նման նախաձեռնութեան առաջնորդող մեծ հետաքրքրութիւնը: Թէեւ պէտք է ընդունիլ որ տիեզերագնաց գիտնականներու մէջ կիներու թիւը մեծ չէ, ո՛ւր մնաց որպէս զբօսաշրջիկ գացողներուն:

Լուրը շրջեցաւ երկրէ–երկիր, մամուլէ–մամուլ, հայկականներէն զատ ոչ ոք հայութիւն վերագրեց երիտասարդ կնոջ: Միշտ յիշուեցաւ անոր պարսիկ–ամերիկացիի ինքնութիւնը:

Սեպտեմբեր 19ի աղբբեջանական մամուլն ալ տեղ տուած էր լուրին, գրելով· «Անցրպետանաւուն մէջ տեղ գրաւած է նաեւ մեր ազգակիցը՝ Անուշէ Անսարի»··· տրուած էր տարիքը, ըսուած էր թէ Թեհրան ծնած է, եւլն··:

Անցրպետի այս ուղեւորուհին 12 օր պիտի մնայ անցրպետին մէջ, այդ միջոցին կարգ մը գիտական աշխատանքներ ալ կատարելով: Վերադարձին անշուշտ լայն հետաքրքրութեան առարկայ պիտի ըլլայ, հաւանօրէն պատմէ ճամբորդութիւնը, տպաւորութիւնները, եւլն··: Բայց նախքան այդ բաները, մէկը անպայման պէտք է խնդրէ իրմէ յստակացնել իր ծագումը, ըսել թէ ո՛վ է մայրը, ո՛վ՝ հայրը, մեծ մայրերը, մեծ հայրերը:

Ան չի գիտեր վստահաբար որ Երեւան եւ Բաքու երկրային հարց մը ունին արդէն կարգադրելիք եւ անցրպետէն իջնած նոր կռուախնձոր մը իսկապէս շատ աւելորդ կ'ըլլայ:

Թ· ԱՐՓԻ

ԳԱԼԻՖՈՐՆԻԱ

ՆԱՀԱՆԳԱՊԵՏԻՆ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Գալիֆորնիայի նահանգապետը Ա· Շըվարցընէկէր շնորհաւորական ուղերձ մը յղած է անկախութեան 15ամեակին առթիւ: Իր ջերմ ողջոյնները յղած է 15ամեակը նշողներուն, աւելցնելով որ ինք իրեն արտօնութիւն կու տայ տօնական այդ օրուան բաժնեկից ըլլալու ԱՄՆ–ու Հայ համայնքին հետ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏՔԵՐՈՎ

Գլխաւոր դատախազութիւնը Սեպտ· 19ին յայտարարութեամբ մը տեղեկացուցած է թէ Հարկային պետական ծառայութեան հետախուզական վարչութեան պետ Տ· Ցովասափեանի սպանութեամբ մեղադրուած են Ա· եւ Գ· Վիրաբեան: Անոնք արդէն օրեր առաջ ձերբակալուած էին: Արմէն Վիրաբեան Հարկային պետական ծառայութեան հետախուզական վարչութեան 7րդ բաժնի ղեկավարն է· այսինքն զոհին անմիջական ենթականերէն մէկը: Իսկ եղբայրը առեւտրական ընկերութեան մը ղեկավարն է, որոշ շրջանակներու մէջ ծանօթ «Շվարց» կամ «Շվարցընէկէր» անունով:

***

ՇՔԱՆՇԱՆՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔԷՆ

Նախագահ Ռ· Քոչարեան Սեպտ· 19ին շքանշաններով, կոչումներով պարգեւատրած է պետականութեան կերտումին մասնակից դէմքեր: Անոնցմէ վարչապետ Ա· Մարգարեան արժանացած է Ս· Մեսրոպ Մաշտոց շքանշանին, իսկ Պաշտպանութեան Նախարար Ս· Սարգսեան Տիգրան Մեծով: Պարգեւատրուած են նաեւ Ազգ· Ժողովի Նախագահը, փոխնախագահը, վութեան, տնտեսութեան եւ կրթութեան նանսավարկային յանձնաժողովներու անդամներ:

Զինեալ ուժերու, ոստիկանութեան, առողջապահութեան, ազգային ապահովութեան, տնտեսութեան եւ կրթութեան ոլորտի աւելի քան երկու տասնեակ ներկայացուցիչներ ալ պարգեւներ եւ շքանշաններ ստացած են:

ՄԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՅՈՒՇԵՐ

ՀԱՐԻՒՐ ՓԱՐԱՆՈՑ «ՆՈՐ ԿԵԱՆՔԸ»

«Եէնի Հայա'թ կը ծախեմ 100 փարայի, զոյգը 5 ղրուշի»: Այսպէս կը պոռայի փողոցներու երկայնքին, ձայնս արձակելով ազատ, համարձակ, փոշոտ թաղամասերու մէջ: Մերթ ընդ մերթ երախաներ թէ չափահասներ կը մօտենային ինծի, գնելով նուազագոյն զոյգ մը մրգաշաքար: «Եէնի հայաթ» էր այս քաղցրաւենիին անունը, որ կը նշանակէր «Նոր կեանք»: Փայտէ, ուղղանկիւն քառանկիւնաձեւ տափակ տուփի մը մէջ կանոնաւոր դէզերով շարուած էին 168 մրգաշաքարներ, 84 հատնոց երկու մակարդակի վրայ: Յուլիսեան կիզիչ արեւուն տակ, Զէմպէրլիթաշի(*) մեր Թաղին մօտակայ փողոցները, զորս իրենց ծակն ու ծուկով կը ճանչնայի, լայնքին ու երկայնքին կը չափչփէի օրն ի բուն: Մեր Թաղամասին մէջ ճանչցուած էի. «Հայաթչին կ'անցնի'կոր» կը փսփսային ոմանք: 9 տարեկան էի դեռ: Դերձակ հօրս կարած մոխրագոյն կարճ տաբատը եւ բաց կապոյտ կարճ թեւով շապիկ մը կը կրէի այդ օրերուն: Նիհարակազմ, արագաշարժ տղայ մըն էի, եռուն, բայց ո՛չ անհանդարտ: Եթէ արեւուն կիզիչ ճառագայթները, մանաւանդ յետ միջօրէի ժամերուն, մերկ գլուխըս չայրէին, կեանքէս դժգոհ չէի: Մայրս մազերս յաճախ զերօ թիւ մեքենայով կտրել կու տար, երկու հիմնական պատճառներով. ան նախ կը հաւատար որ այսպէսով ապագային առատ մազեր պիտի ունենայի, ապա համոզուած էր որ գլուխըս ոջիլ չէր բռներ այսպէսով: Որովհետեւ այդ շրջանին մեր տունը հոսող ջուր չունենալով, պէտք եղած յաճախականութեամբ չէինք լուացուեր: Քոյրերս ալ կարճ մազեր ունէին: Պէտք էր ամէն առաւօտ մօտակայ աղբիւրէն քոյրերուս հետ թիթեղով ջուր կրէինք: Այս գործը շատ ալ չէի սիրեր: Հետեւաբար երբ ամրան արձակուրդներուն մրգաշաքար ծախելու սկսայ, գոհ ըլլալու յաւելեալ պատճառ մըն ալ ունեցայ: Իբրեւ ջուրի շտեմարան երկու մեծածաւալ, խորունկ, հողէ կարասներ ունէինք, զորս միշտ լեցուն պահել պէտք էր: Այդ կարասները ջուրը բաւական զով կը պահէին նոյնիսկ ամրան, թէպէտեւ տօթերուն, ատեն ատեն սառ կը գնէինք, ըմպելի ջուրը պաղեցնելու համար:

Ինչպէս ըսի, ամրան արձակուրդներուն, Յունիսի սկիզբէն մինչեւ Օգոստոսի վերջ, կ'աշխատէի: Այդ շրջանին մեզի նման ընտանիքներու մօտ օդափոխութեան մեկնիլ խնդրոյ առարկայ չէր: Ուստի դպրոցական երախաներ, 9–10 տարեկանէն ըսկըսեալ աշկերտութեան կը դրուէին զանազան արհեստաւորներու մօտ, ի մասնաւորի դերձակ, կօշկակար, ատաղձագործ, ոսկերիչ, եւլն.: Այս վերջին արհեստը ի պատուի էր: Շատ մը ծնողներ կը փորձէին իրենց հարազատները տեղաւորել ծանօթ վարպետներու քով: Զուխաճի խանի(**) հայ վարպետները շատ գնահատուած էին: Եթէ ծնող մը յաջողէր իր զաւկին աշկերտութիւն ապահովել հայ ոսկերիչի մը քով, մեծ պարծանքով կը գովուէր, ըսելով թէ իր մանչը տեղաւորած է այսինչ վարպետին մօտ եւ տղուն ապագայ ապահոված, անոր դաստակին անցընելով ոսկեայ ապարանջան (հասկընալ՝ ասպարէզ), առանց խորհելու թէ զաւակը պիտի սիրէ՞ր այդ գործը, կամ թէ իր վարպետը պիտի փափաքէ՞ր զինք պահել իր մօտ, ապագային երբ այս վերջինը նախակրթարանը աւարտէր: Զմոռնանք յիշեցնելու թէ այդ շրջանին համեստ ընտանիքներու մօտ դաստիարակութեան լաւագոյն հանգրուանը նախակըրթութիւնն էր:

Ես քանի որ ձեռային որեւէ արհեստի մօտիկ չէի, քանի որ նոյնիսկ դերձակ հօրս կարածներն իսկ զիս չէին հետաքրքրեր, ինծի վիճակեցաւ փողոցները չափչփել մրգաշաքարներու տուփը ամուր բռնած, աջ թեւիս վրայ: Գործը ինքնին բաւական շահաբեր էր: 210 ղրուշի կը գնէի տուփը եւ եթէ ամէնը ծախէի, 420 ղրուշի հասոյթ կ'ապահովէի: Տրուած ըլլալով որ իրիկնամուտին յաճախ կը յաջողէի տուփը պարպել, իմ տարեկիցներէս աւելի շահ կ'ունենայի: Միակ անպատեհութիւնը, տուփին մէջ 15էն 20ի չափ մրգաշաքար մնացած ատեններն էր: Կանոնաւոր դէզերն ու շարքերը աւրուած ըլլալով, այս մրգաշաքարներու վաճառքը կը դժուարանար: Այս հարցին կարգաւորման համար միջոց մը գտած էի. երբ տուփին մէջ քիչ թիւով մրգաշաքար մնար, կը հաւաքէի զանոնք ու կը գետեղէի զոյգ գրպաններուս մէջ, ու կը մեկնէի նոր տուփս գնելու: Երբ արդէն 10–15 հատ ծախուէր նոր տուփէն, գրպաններուս պարունակութիւնը կը տեղաւորէի կանոնաւոր դէզերով տուփին մէջ եւ այսպէսով անոնք եւս ներկայանալի կը դառնային: Այդ շրջանին դեռ փարային խօսքը կ'ըլլար: Հարիւր փարանոցը որ 2,5 ղրուշ կ'արժէր, դեղին խոշոր մետաղեայ դրամ մըն էր մէջտեղը ծակ:

Աշկերտները շաբաթական 3 կամ 5 լիրա կը ստանային իբրեւ վարձատրութիւն:

Ես մեր Թաղամասին գլխաւոր թէ երկրորդական փողոցները հերթով կ'այցելէի: Փոքր առեւտրականներն ու համեստ արհեստաւորները յաճախորդներս էին:

Զարշըգափը–ի(*) մօտ փողոց մը կար, ուր կօշկակար թէ ատաղձագործ լեցուն էր: Նոյն փողոցին խանէրէն մէկուն մէջ ուր բաւական թիւով հայ արհեստաւորներ կը գործէին, լաւագոյն հասոյթը կ'ապահովէի: Օր մը հայ վարպետ մը զիս իր քովը կանչեց, հարց տալով թէ հայերէնը լաւ կը կարդայի՞ թէ ոչ: Երբ պատասխանըս դրական եղաւ, ան դարակէն օրաթերթ մը հանեց ըսելով. «Եթէ ներքին էջին յօդուածը կարդաս, քեզմէ 15 ղրուշի հայաթ կը գնեմ»: Առաջարկը գրաւիչ էր, ուստի գործի լծուեցայ: Հոն էր որ առաջին անգամ ըլլալով պիտի ծանօթանայի «Ժամանակ» օրաթերթին: Երբ ընթերցումս աւարտեցի, պարոնը գոհունակութեամբ խոստումը իրագործեց: Յաջորդ օրը կրկին ներկայացայ իր խանութը խրախուսուած, մօտեցայ իրեն ըսելով. «Բարե՛ւ պարոն, կ'ուզէ՞ք որ կարդամ այսօրուան օրաթերթը»: Ան մէկ օր առաջուան չափ խանդավառ չէր երեւեր, ուստի պատասխանեց. «Նայէ՛ տղաս, ես հայերէն շատ քիչ կը կարդամ, երեկուան թերթըն ալ իմս չէր, ես օրաթերթ չեմ գներ»: Տեսաւ որ յուսախաբ եղած էի, ըսաւ. «Քանի որ եկեր ես, տուր 10 ղրուշի հայաթ, քեզի հաւնեցայ, աշխատասէր ես, ատեն ատեն կրնաս հանդիպիլ»: Շնորհակալութիւն յայտնելով հեռացայ:

Երբ ամառուան շոգը անտանելի ըլլար, կ'երթայի մօտակայ «Այնալը Քօնաք»(***) կոչուած վայրը ուր կը բնակէր մօրս հօրաքոյրը, զոր ես եւ քոյրերս «Եաեա» այսինքն մեծ մայրիկ կը կանչէինք: Ես ո՛չ հօրենական ոչ ալ մօրենական մեծ հայր ու մեծ մայր ունեցեր էի, հետեւաբար ան մեծ մօրս տեղը անցած էր: Արդէն չեմ գիտեր, թէ հարազատ մեծ մայր ունենալու բախտը վիճակէր ինծի, արդեօք զինք պիտի սիրէի՞ անկէ աւելի: Եղեռնի զոհ իր եղբօրը եւ եղբօրորդւոյն ցաւերը առ յաւէտ սրտին խորերը թաղած, միականի այս բարեսիրտ կինը զիս շատ կը սիրէր: Ամէն անգամ որ իրեն այցելէի, առանձին թէ մօրս հետ, կը խանդավառուէր զիս տեսնելով եւ կ'ըսէր «Եղբօրորդիս, ճան որդիս, եկուր մէյ մը համբուրիմ»: Այսպէս ըսելով անոր աչքերը կը խոնաւնային, վերյիշելով իր եղբայրը, նաեւ իր եղբօր զաւակը որուն անունը կը կրէի: Գրպանէն թեթեւ բայց խոշոր, ճերմակ, մետաղեայ 10 ղրուշնոց մը կը հանէր ու կը պատուիրէր որ ես ալ իմ կարգիս քանի մը հատ մրգաշաքար ուտէի: Եաեա', կ'ըսէի, գոնէ մէկ հատը դո'ւն կեր ... կը մերժէր ու հեղ մըն ալ կը համբուրէր: Տուփս իրեն կը յանձնէի ու կը վազէի դէպի ետեւի պարտէզի թզենին: Կապիկի մը ճարպիկութեամբ կը մագլցէի ու սքանչելի, համեղ, հասուն թուզերը կը քաղէի ու կ'ուտէի, նոյն պարտէզին քով բնակող Արթօյին հետ: Այդ թուզերուն զգլխիչ համը երբեք չեմ վերագտած այլուր: Երբեմն տօթին չդիմանալով, ծառէն իջնելէ յետոյ ջուր խմելու սխալը կը գործէի, ինչ որ մօրս դժգոհութեան դուռ կը բանար: Երբ տեսնէր որ կը սկսէի գալարուիլ, փորս բռնած, դէմքը թթուեցընելով կը սաստէր, անգամ մըն ալ յիշեցնելով որ թուզին վրայէն պէտք չէ ջուր խըմել, ու եթէ նոյն բանը կրկնուի, զիս կ'արգիլէր թզենիի վրայ ելլելէ: Այդ ահռելի պատիժը բարեբախտաբար երբեք չգործադրուեցաւ, այլապէս պիտի զրկըւէի իմ ամենասիրած ժամանցէս: Երբ թզենիին կատարը կը բարձրանայի, արտասովոր ազատութեան զգացումով մը կը համակուէի, վերը տարբեր աշխարհ մըն էր կարծես: Ես քանիցս չյարգեցի մօրս պատուէրները եւ քանիցս փորհար եղայ:

Այսպէս կը սահէին ամառուան արձակուրդի օրերը: Երկու–երեք շաբաթը անգամ մը, կիրակիները Ֆլօրիայի(*) ծովափը կ'երթայինք թէ՛ լողալու, եւ թէ ծովափի ետին գտնուող դաշտին մէջ փիքնիք ընելու: Երբ որոշուէր մեր մեկնումը, շաբաթ գիշերուընէ կը սկսէր եռուզեռը մեր տան մէջ: Քոյրերս կը սկսէին պայուսակները շտկել, ծովազգեստ, գլխարկ, զանազան հարկաւոր գոյքեր եւ սնունդեղէն որուն պատրաստութիւնը անշուշտ վերապահուած էր մօրս: Կիրակի առաւօտ քուներնիս չէր տաներ, ժամը վեցին արդէն, ամէն ոք ոտքի էր: Կանուխէն պայուսակները բռնած ճամբայ կ'ելլէինք դէպի մօտակայ կայարանը, որ շատ ալ մօտիկ չէր: Կէս ժամուան չափ քալել պէտք էր: Շոգեկառքը լեփլեցուն կ'ըլլար: Յաճախ մեզի կ'ընկերանային մեր դրացի բարեկամները: Ժամը 9–9:30ին կը հասնէինք Ֆլօրիա ուր առաջին կարեւոր հարցը յարմարագոյն ծառի մը ստորոտը գտնել էր: Սփռոցները կը փռուէին, ես հօրս կ'ընկերանայի մսավաճառէն միս գնելու համար: Այս գործողութիւնն ալ մօտ ժամ մը կը տեւէր, որովհետեւ կրկին գնացք կը բարձրանայինք դեռ երկու կայարան եւս ճամբորդելու համար, մսավաճառներու թաղը հասնելու նպատակաւ: Վերջապէս կէսօրէ առաջ կը յաջողէինք լողալ եւ գըւարճանալ աւազներու վրայ: Գիշերը երբ տուն կը վերադառնայինք, բացի մօրմէս, բոլորս ալ խաշած խեցգետինները կը յիշեցնէինք:

Մրգաշաքարի վաճառքի աշխատութեանըս մէջ շատ մրցակից չունէի, բացի Սեդրակէն: Այս վերջինը ինձմէ տարու մը մեծ ընկեր մըն էր, բարի եւ քաղաքավար: Առաջին օրէն համաձայներ էինք փողոցներու բաժանում ընելու մեր միջեւ: Այսպէսով մէկզմէկ չէինք խանգարեր: Այսուհանդերձ, որոշ խախտումներ եթէ տեղի ունենային, եւ եթէ իրար խաչաձեւէինք, ոչ մէկս խնդիր կը յարուցանէր: Պահ մը կը բարեւէինք, երկու խօսք փոխանակելէ յետոյ յաջողութիւն կը մաղթէինք իրարու:

Ամէն ինչ կարգին էր եթէ հետեւեալ դէպքը չպատահէր Յուլիսի վերջին օրերէն մէկը. Երեքշաբթի առաւօտ մըն էր, ըստ սովորութեան պարապ տուփը աջ թեւիս տակ սեղմած ուղղուեցայ դէպի Զագմաճըլարի(*) վարի մասը, ուրկէ «հայաթ»ներս կը գնէի: Խանութին գտնուած փողոցը մօտեցեր էի, երբ վեր ի վարոյ 30 ամեայ թուխ մարդ մը եկաւ քովս, հարցնելով. հայա՞թ կը ծախես, ո՞ւրկէ կը գնես: Միամտօրէն պատասխանեցի. սա վարի փողոցի անկիւնը գտնուող «Սթար»էն: Անմիջապէս փոխադարձեց. «Հա՞, Սթա՞րը, ան շատ սուղի կը վաճառէ, քանի՞ի կը գնես»: Ըսի. «210 ղրուշ տուփը»: Ըսաւ. «Ի՞նչ կ'ըսես, վա՛յ շուն շանորդի, խաբեբա՛յ, մէյ մըն ալ չերթաս իրեն, ես քիչ մը անդին խանութպան մը կը ճանչնամ, 180 ղրուշի կու տայ տուփը, տո'ւր ինծի պարապ տուփդ, եւ 180 ղրուշը, հոս սպասէ, երկու վայրկեանէն կը վերադառնամ»: Տղայական անփորձութեանս եւ միամտութեանս հետեւանքով առանց մըտածելու տուփը յանձնեցի իրեն եւ 180 ղրուշը համրեցի խկոյն, այդ պահուն յուսալով որ շահաւոր գործ մը կ'ընէի: Մարդը անմիջապէս անհետացաւ: Այդ վայրկեանին միայն անդրադարձայ ըրած անխելքութեանս, բայց արդէն ուշ էր: Պահ մը դամուած մնացի տեղս, անկարող որեւէ շարժում ընելու: Քանի մը վայրկեան յետոյ երբ վազեցի աջ ու ձախ, մօտակայ խանութպաններուն հարցնելու թէ տեսա՞ծ էին ձեռքը պարապ տուփով, հաստկաւոր թուխ մարդ մը, կացութեան ծիծաղելի իրողութեան վերջապէս գիտակցեցայ: Խաբեբան շատ հաւանաբար պարապ տուփը անկիւն մը նետած ու արագօրէն անհետացած էր: Այդ պահուն քրտինքներ սկսան հոսիլ մարմինս ի վար: Չեմ գիտեր ինչո՛ւ սկսայ արագօրէն վազել դէպի տուն: Երբ տուն հասայ հեւ ի հեւ, մայրս որ զիս տեսաւ առանց մրգաշաքարի տուփիս եւ օրուան այդ անսպասելի ժամուն, հարց տուաւ թէ ո՞ւր էր տուփս: Պատասխանս կարճ էր. գողցա՛ն: Մօրս ե՞րբ, ո՞ւր, ի՞նչպէս, ինչո՞ւ եւ նմանօրինակ հարցումներուն չփափաքեցայ պատասխանել ու երկյարկանի մեր բնակարանին վերի յարկը բարձրացայ վազելով: Երբ դուռը գոցեցի, աչքերէս արցունքներ սկսան հոսիլ յորդառատ: Երկու օր չճաշեցի: Շուրթերս սկսան մըտահոգուիլ: Ուրբաթ առաւօտ մըն էր, մայրս քովս եկաւ եւ դրամապանակէն հանած 210 ղրուշը ձեռքս դնելով ըսաւ. «Ամէն փորձառութիւն կեանքի մէջ որոշ գին մը ունի, պէտք է սորվիս այլեւս օտարի կամ անծանօթի չվստահիլ: Հիմա գնա՛, եղի՛ր ուշադիր եւ մոռցիր եղածները: Տուփդ որ գնես, տուն հանդիպէ փողոց չիջած»:

Տղայական տրամադրութիւնս ու կենսունակութիւնս վերագտած, ուղղուեցայ ամէնօրեայ վաճառորդին խանութը: Ան կռահեր էր որ բան մը անցած դարձած էր, ուստի հարցուց թէ ո՞ւր էի երկու օրէ ի վեր: Պատմեցի պատահածները: Մարդը մօրս նման խրատեց, պատուիրելով որ չըվստահիմ որեւէ անծանօթի: Նշմարեց նաեւ որ պարապ տուփին փոխարժէքը չէի վճարած: «Յաջորդ անգամուն 30 ղրուշնոց յաւելեալ գումարը չմոռնա՛ս» ըսաւ: Խանութէն հազիւ հեռացած, անդրադարձայ որ գրպանս 30 ղրուշ մնացած պէտք է ըլլար, գողցուած գումարին մնացորդը: Վազելով վերադարձայ եւ վճարեցի պարտքս: Այս անգամ խանութպանը քիչ մը զարմացած երեսս նայեցաւ ու ժպտեցաւ:

Կրկին վերստացած էի լեցուն տուփս: Ուրախ էի: Զուարթօրէն վերսկսայ պոռալ. «Եէնի հայաթ կը ծախեմ հարիւր փարայի, զոյգը հինգ ղրուշի»: Մեծ խանդով վաճառորդի գործիս ձեռնարկեցի կրկին, ես ինծի խոստանալով պաղպաղակ մը հրամցնել օրուան աւարտին, եթէ տուփըս պարպէի: Կոնաձեւ ամանով պաղպաղակը 5 ղրուշ կ'արժէր: Արդէն հիմակուընէ կ'ենթադրէի իրիկնամուտի հաճոյքս: Կեանքը ի'նչ գեղեցիկ էր: Մանաւանդ՝ փափաքողներուն հարիւր փարանոց «Նոր կեանք» ծախելով:

ՄՈՒՐԷՆ ՇԷՐԻՔ

(*) Պոլսոյ արեւմտեան ափի ծանօթ թաղ

(**) Պոլսոյ գործի շրջանակին ծանօթ խաներէն

(***) հայելապատ ապարանք

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՊԱՐՈՆ ՆԻԿՈՂՈՍ

ԱՆԱՀԻՏ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Բարեւ Արեւ հրատարակչութիւն

Երեւան 2006

ԸՆՏՐԱՆԻ

(Ելոյթներ, Յօդուածներ, Հարցազրոյցներ)

ԼԵՒՈՆ ՏԷՐ-ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

Երեւան 2006

ՄՈՆՐԷԱԼԻ ՄԵԿՈՒՍԱՐԱՆԷՍ

ԾԵՐԱՑԵՐ ԵՄ

ՀԱՅԿ ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

կ'անձրեւէ: Այն տխուր ու երկարատեւ անձրեւներէն որոնք վերջ չունին կարծես:

Առաւօտուն մրճարան երթալու եւ սուրճ մը առնելով սիկառէթ մը ծխելու պահն է: Բայց անձրեւը գլխ այդ հաճոյքէն ալ կը զրկէ: Աչքերս տկարացած են եւ չեմ ուզեր ինքնաշարժ վարել, կեանքիս վերջին տարիներն ալ վտանգելով: Երէկ արդէն պատկան գրասենեակը երթալով ինքնաշարժ վարելու իրաւունքիս հրաժարեցայ կամովին:

Ի՞նչ... կամովի՞ն ըսի. խնծի' հարցուցէք թէ ի՞րա՞ւ եմ:

Ծերացեր եմ:

Հիմա սուրճին ու սիկառէթին պահն է, բայց յանդգնութիւնը չունիմ անձրեւանոցով փողոց ելլելու: Սակայն ամէն ինչի ճարը կայ, եթէ մարդ յարմարիլ գիտէ: Այո', յարմարիլ պէտք է: Ուրեմն, սրճարանին փոխարէն բակս կայ, բանջարանոցով ու ծաղկանոցով գեղեցկացած բակս, որ այս պարագային, կրնայ որպէս սրճարան ալ ծառայել: Կը պատրաստեմ սուրճս, կը վառեմ սիկառէթը եւ բակին դուռը կը բանամ դուրս ելլելու համար: Բայց սաստիկ է անձրեւը եւ չեմ յանդգնիր բակին մէջ հաստատուած ծածքին տակ երթալու: Անճար՝ սեմի սանդխամատին վրայ նստած, պարտէզս դիտելով կը վայելեմ սուրճն ու սիկառէթը:

Այսօր ալ թող այսպէս ըլլայ. յարմարիլ պէտք է:

Ծածքին տակ զետեղուած սեղանին ներքեւ զոյգ մը թռչնիկներ մեր երկ գիշերուան ճաշին փշրանքներով փոր կը կշտացնեն: Ի՛նչ փոր կշտացնել. հացկերո՛յթ, խսկակա՛ն հացկերոյթ սարքած են: Ծռուողելով, թռչկոտելով կը կոցահարեն փշրանքները, երբեմն իրար ալ կտցահարելով: Սիրոյ կոցահարումներով կեանքի բերկրանքը կ'ապրին անոնք: Երիտասարդ ու երջանիկ են:

Է՛, է՛ր երբեմն:

Է՛ր երբեմն, ես ալ երիտասարդ էի: Ցիսնամեակ մը առաջ Ափրիկէն եղաւ իմ երիտասարդական արկածախնդրութիւններուս երջանիկ թատերավայրը: Ցովազներու եւ առիւծներու դէմ յանդիման ալ գտնուեցայ եւ առանց վախի ու առանց սպաննելու, անոնց վայրի գեղեցկութեան վրայ հիանալով միայն:

Երիտասարդ էի:

Անգութ եւ անխնաստ կերպով չկրակեցի անոնց վրայ, սակայն խարոյկներու շուրջ գիշերային խրախճանքներ սարքելու համար, որքան որ պէտք էր, վարազ, եղնիկ ու կաքաւ որսացի:

Է՛, երիտասարդ էի եւ անխուսափելիօրէն սեւ ու սպիտակ ընկերուհիներ ալ ունեցայ:

Իսկ հիմա՞... սա զոյգ մը թռչնիկները դիտելով, տարիներու բեռան տակ ճնշուած ու խամրած յիշատակներ կ'արթննան ծեր սրտիս մէջ, անցած աէրեր որոնք չեն կրնար երիտասարդացնել յոգնած սիրտս: Կեանքը ուսերուս վրայ ծանրացող բեռ մըն է կարծես: Տարեկից ընկերներէս շատեր հրաժեշտ տուին այս աշխարհին, եւ անոնցմէ իւրաքանչիւրին մեկնումին առթիւ, մանաւանդ տարիքով աւելի փոքրերու պարագային, յանցանքի զգացում մըն ալ ունեցայ:

Եւ հիմա, ութսունամեակիս սեմին, կեանքէն չեմ կշտացած դեռ եւ նախանձով ու երանութեամբ կը դիտեմ սա կեանքով լեցուն թռչնիկները: Ես այլեւս չեմ կրնար անոնցինին նման կեանք մը ապրիլ: Եթէ տակաւին պիտի ապրիմ, գրելու պիտի տրամադրեմ կեանքս: Աւելի ճիշդը՝ գրելն է որ պիտի ապրեցնէ զիս: Ուրեմն, պիտի ապրիմ այնքան ատեն, որքան որ պիտի կարենամ գրել:

Իւրաքանչիւր յօդուածս հրատարակուած տեսնել կը խթանէ զիս նորը գրելու եւ կը հրճուեցնէ այնպէս, ինչպէս երբ պարարտ վարազ մը որսացած ըլլայի, կամ խարոյկին շուրջ, բաժակը ձեռքս, ընկեր – ընկերուհիներով նստած ըլլայի:

Բայց մէկդի նետել պէտք է հին յուշերը, որոնց արծարծումը ծանր յուզում եւ արցունք կը պատճառէ միայն: Նոր երազներ հիւսելու եւ հետապնդելու ժամանակն ալ անցած ըլլալով, կը մնայ միայն մէկ բան. կարելին հետապնդումը: Ծերի իմաստութեամբ պէտք է նայիլ կեանքին ու կարելին հաճոյքով միայն գոհանալ:

Ահա, ա՛յս գիտակցութեամբ է որ անոնսս փոխանցեցի թռնիկիս, հրճուելու համար օրէ օր անոր ծաղկումը դիտելով եւ սպասելով իմ չիջումիս:

ԾԱԽՈՒ ԳԵՂԵՑԻԿ ՏՈՒՆԵՐ ՈՒՐ ՈՃԻՐՆԵՐ ԳՈՐԾՈՒԱԾ ԵՆ

Իրաւաբանները ներկայիս կը քննեն առեւանգուած աւստրիացի Ն. Քամփուշի արգելափակուած տունը ծախելու խնդիրը: Եթէ ծախուի, եկամուտին մէկ մասը իրեն պիտի յատկացուի: Սակայն հարցը հոն է որ ոճիրներու վայր կալուածները դժուարաւ գնորդ կ'ունենան: Կալուածային առուծախի գրասենեակներն ալ շատ չեն հետաքրքրուիր նման ապրանքով: Մեծ մասը անյնակ կը մնայ երկար տարիներ, եթէ ամբողջովին քանդուած չըլլայ: Ատիկա եղած է մարդակեր Ճ. Տահմէրի տան պարագային: Հոն ուր այդ ճիւաղը իր 17 զոհերէն մեծ մասը սպաննած էր, այսօր պարապ գետին մը կայ:

Գալիֆորնիոյ մէջ թաղապետութիւնը աւելին ըրած է. այն շէնքը ուր «Դրախտին դուռը» աղանդին 39 անդամները հաւաքական անձնասպանութեան դիմած էին, հիմնայատակ քանդուած է, փողոցին անունն ալ փոխուած: Ուրիշ օրինակ մըն է փոքրիկ գեղեցկուհիի մը սպաննուած շէնքը, Գոլորատոյի մէջ: Զորս անգամ տէր փոխած է, քանի մը միլիոն տոլար կ'արժէ, բայց 1,7 միլիոնի գին տրըւած է:

Հազուադէպ ըլլալով հանդերձ, կան ոճիրի վայրեր որոնք եկամտաբեր են. օրինակ Քանսասի մէջ այն տունը ուր ընտանիքի մը չորս անդամները սպաննըւած էին, ուխտատեղիի վերածուած է սարսափը սիրող զբօսաշրջիկներուն կողմէ: Տանտէրը երկար ատեն փորձած է վանել եկուորները, բայց յետոյ որոշած է շաբաթը մէկ օր արտօնել այցը, մուտքի գին որոշելով 5 տոլար:

Արժեւորուածներու բացառիկ օրինակ մըն է Մայամիի մէջ նորաձեւութեան ծանօթ ստեղծիչ Ճ. Վերսաչէի ապրած ու սպաննուած ապարանքը: Նոր տէրը որ 19 միլիոն տոլար վճարած է անոր, շէնքը վերածած է պանդոկի ու գիշերային ըդբօսավայր մը հաստատած է հոն: Շրջանի կալուածային առուծախի միջնորդներէն մէկը կ'ըսէ թէ գնորդները հերթի կեցած են անոր տիրանալու համար, թէ անոնց մէջ կայ սաուտցի իշխան մըն ալ:

ՔԱՂՀԱՆ

ԳԱՐԵՋՈՒՐԸ ՈՐՔԱՆՈ՞Վ ՕԳՏԱԿԱՐ Է ՈՍԿՈՐԻՆ ԵՒ ՍՐՏԻՆ

Հետազօտողներու համաձայն, գարեջուրը կը պարունակէ մեծ քանակութեամբ նիւթ մը, որ կ'օժանդակէ քալսիոմին եւ հանքային այլ նիւթերու ոսկորի հիւսկէնին մէջ հաստատումին:

Նորագոյն ուսումնասիրութիւններէն մէկուն արդիւնքները ցոյց տուած են, թէ մութ գոյն գարեջուրին մէջ գտնուող հակաթթուիտները (անթի-օքսիտընթ) կը նպաստեն արգիլելու շնչերակներու խցումը՝ այսպիսով նուազեցնելով սրտի հիւանդութեան վտանգը:

Հետազօտողներուն կարծիքը այն է, թէ կիներու պարագային օրական մէկ բաժակ, իսկ տղամարդոց պարագային երկու բաժակ գարեջուրը առաւելագոյն չափով օգտակարութիւն կ'ունենայ անոնց:

Ծանօթ է, որ ոգելից ըմպելիները (որոնց կարգին՝ գարեջուրը) կրնան ժըխտական ազդեցութիւն ունենալ առողջութեան վրայ: Բժիշկներ կը զգուշացնեն, թէ անհրաժեշտ է սահմանափակ քանակութեամբ գործածել զանոնք:

«ԾԻԾԱՂՈՒՄ ԵՆ ՎԱՆԵՑԻՆԵՐԸ»

ՀԱՏՈՐԷՆ

– Քյա, Ստեփան, հերիք ի ամէն օր նստես հեռուստացոյցի առաջ: Արի, վաղը գնանք թատրոն,– ամուսնուն է դիմում վանեցու կինը:

– Քյա, կնիկ, իսկ ի՞նչ ի ցոյց կուտան:

– «Կենդանի դիակ»:

– Լենինի մասին ի՞:

***

Վանեցին գալիս է թերթի կրպակ, վերցընում է «Պրաւդա» թերթը, արագօրէն նայում է առաջին էջը եւ նորից դնում տեղը:

– Դուք ի՞նչ էք ամէն անգամ թերթերի առաջին էջերում փնտռում,– հարցնում է թերթավաճառը:

– Մահախօսականի կը նայիմ, տղայ:

– Բայց, մահախօսականները տպագրում են վերջին էջում:

– Չէ, տղայ, որին կը սպասեմ, անպայման առաջին էջին կը լինի:

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Առաջինը մեզ քննեց գրաբարի կարողութիւննիս իմանալու համար, երկրորդը՝ հասկնալու՝ թէ ֆրանսերէննիս ի՞նչպէս էր, իբրեւ թէ ինքը քաջ ֆրանսագէտ մ'էր... «Վրաս գրէ'»ի տեսակէն:

Երկուքն ալ գոհ եղան. բայց Ղազարոսեանի հրաւէրով ու ականջի փսփսուքներով գացին այցելուներու յատուկ դիտողութեան տետրակին մէջ իրենց տպաւորութիւնը արձանագրել, ու կը տողեն հետեւեալը ըսելով՝ «Բարձրագոյն կարգի աշակերտները, այսօր քննելով, տեսանք որ թէ՛ հայերէն լեզուի եւ թէ՛ ֆրանսերէնի մէջ բաներ մը սորված են, բայց կը փափաքինք որ զգալի յառաջդիմութիւն ունենան եւ բանաստեղծութեան եռեւէ ըլլալով պարապ ժամանակ չանցունեն» ու ներքեւն ալ կը ստորագրեն Սրբազանն եւ Քահանան միանգամայն:

Խ.Պ. Միսաքեան իր դասին օրը երբ սըրահ կը մտնայ Զօրայեանը հոն չգտնալով, կ'երթայ նստիլ անոր աթոռը, եւ ի՞նչպէս կ'ըլլայ, գրասեղանին վրայ դիտողութեան տետրակը բաց, վերջգրեալ գրուածը աչքին կը զարնէ. ուշիւ զայն կը կարդայ Զօրայեանին բացակայութենէն օգուտ քաղելով, ու գրպանէն մատիտը հանելով դիտողագրին ներքեւը կը դրոշմէ. «Անոբէնին բերած էզաճի տէրտէրէն եւ ենէչէրի վարդապետէն ուրիշ բան չէր սպասուեր»:

Միսաքեան տնօրէն բառին "տ"ը "ա"ի փոխելով՝ Ղազարոսեանը ուզած է ակնարկել. "էզաճի տէրտէր" խօսքով՝ Խորէն Փէհլիվանեան քահանան, որ ինչպէս ըսած եմ վերեւ, աշխարհականութեամբ դեղագործ է եղեր. իսկ "ենէչէրի վարդապետ" բառերով ալ՝ Իզմիրլեանը, որ առանց յարգելու պատրիարքական իշխանութիւնը եւ կրօնական ժողովին հաճութիւնը, գնաց եպիսկոպոս եղաւ:

Ցաւ է ինձ գրել, որ այս խնդիրը տխուր հետեւանք ունեցաւ. կ'արժէ պատմել շարունակութիւնը, որ պատանեկութեանս ըմբոստական առաջին շարժումին գրգռիչն եղաւ:

***

Բայց նախ գրեմ ուրիշ պատմութիւն մը բոլորովին օտար, վարժարաննուս հարցին հետ բնա՛ւ առընչութիւն չունեցող, որ աչքիս առաջ կը պարզուի յանկա՛րծ, ընդմիջելով մտածութիւններս:

Ամէն օր կը լսէինք, կը կարդայինք թերթերու մէջ, թէ Զըպլաք Մուստաֆա անուն մարդ մը տարւոյն ամէն եղանակին մօրէ մերկ, առանց հագուստի, առանց ամօթիքը ծածկելու, կը հըջէ, կը վազվռտէ եղեր Պոլսոյ փողոցներուն մէջ, երբե՛ք չմնասուելով ոչ ձմրան ցուրտերէն, ո՛չ ալ ամառուան սաստիկ տաքերէն:

Կ'ըսէին թէ այդ Զըպլաք Մուստաֆան Տաճիկներու մեծ յարգանքին առարկայ էր, կը պաշտուէր իբրեւ ելահի խմա՝ առաքեալ մը, որովհետեւ մէկ օրուան մէջ, ըստ Տաճիկ խելքերու, Մեքքէ կ'երթայ ու կու գայ եղեր հազրէթի Մուհամմէտին գերեզմանը համբուրելու:

Բնա՛ւ չէի հաւատար ըսուած, լսուած, կարդացուած բաներուն. չէի կրնար ըմբռնել, որ Կ.Պոլիս մայրաքաղաքին մէջ, ուր մեծ տէրութիւններու դեսպաններ կ'ապրէին եւ ամէն ազգէ հազարաւոր եւրոպացիներ, մարդ մը մերկամարմին շրջագայելու համարձակութիւնը կ'ունենար եւ Թուրքիոյ կառավարութիւնն ալ թոյլատու կ'ըլլար այդպիսի այլանդակութեան. սակայն օր մը թերահաւատութիւնս զիս ափ ի բերան ըրաւ ի տես այդ հրէշակաութեան:

***

Ս. Խաչի վարժարանին զուգընթացաբար կը շարունակէի Կալաթա – Սէրայի համբաւաւոր երկրաչափութեան դպրոցը, բա՛ն մը չսորվելու պայմանաւ. երեկոյ մը Սկիւտար անցնելու համար երբ Բերայէն իջած Ղալաթիա, հազիւ կամուրջին վրայ քիչ մը տեղ քալած էի, եւ ահա ոստիկաններ կերի, կերի (ե՛տ, ե՛տ) պոռալով ժողովուրդը իրար անցուցին. ամէն մարդ կամուրջին մայթերուն վրայ քաշուելու եղան. կարծուեցաւ թէ Սուլթանը կամ անոր զաւակները պիտի անցնէին. մէյ մ'ալ ի՛նչ տեսնամ. տարեց մարդ մը մերկ, ոտքերը բոպիկ, գլուխը բաց, Ղալաթիայէն կը վազէր դէպի Պոլսոյ կողմը, ձեռքերը երերցնելով ու ամօթքը աջ ու ձախ ճօճանակ. Զըպլաք Մուստաֆան էր վազողը. աչքերուս չէի հաւատար, բայց իրականութիւն էր տեսածս, երազ չէր: Կը դիտէի որ կամուրջին վրայ խոնարհութիւն կ'ընէին մօրէ մերկին՝ երկրպագութիւն ընելու աստիճան. կրօնամոլ Թուրքեր էին ատոնք ալ:

Զըպլաք Մուստաֆային այս ցուցահանդէսին պատահաբար ականատես կ'ըլլայ օրին մէկը, չգիտեմ ո՞ր դեսպանուհին, երբ իր կառքով կ'անցնի եղեր Պոլիս. անմիջապէս դեսպանատունին քավազներուն (պահապան) միջոցաւ բռնել կու տայ այդ սրիկան, եւ իր դեսպան ամուսինին ալ խիստ բողոք ընելով Թուրք կառավարութեան մօտ, մէջտեղէն վերցընել կու տայ Մուստաֆան. յիմարանոցի մէջ փակել կու տայ զայն, որ հոն կը վերջացնէ իր օրերը առանց Մեքքէ երթալ գալու կեղծ համբաւը շրջագայեցնելու:

***

Կ'երեւի թէ Տաճիկներու մէջ վաղնջական սովորոյթ է եղած, իրենց կրօնքին մաս կազմած է խենթերու, խելագար ապուշներու յարգանք, պաշտում ընծայելը. չէի գիտեր բնաւ եւ զայն սորվեցայ բժիշկ ըլլալէս վերջը, այն օրը միայն, երբ ես ԺԷ. դարու մեր անմահ մատենագիր Երեմիա Չէլէպի Քէօմիւրճեանի «Ստամպոլոյ պատմութիւն» ձեռագիր գործը ընդօրինակել սկսայ եւ զայն տպագրել տուի Վիէննայի Մխիթարեաններու քով:

(Շար. 74)

(Շար. Ա. էջէն)

իր սուտերը եւ յիմարութիւնները: Վարչապետ Ֆ. Կուրչանի նախկին համայնավար մըն է եւ այսօր «կաֆ»ի թագաւորն է թէ Հունգարիոյ ընկերվարական վարչակայանէն ալ Սեկոլէն Ռուայալ յայտնած է թէ Հունգարոյ ընկերվարական վարչապետը պէտք է հրաժարի, թէեւ չուզեր միջամուխ ըլլալ Հունգարիոյ գործերուն:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՊՕՂՈՍ Բ.ի մահափորձին հեղինակը Ա. Աղճա որ Թրքական բանտի մը մէջ արգելափակուած է, Բենեդիկտոս ԺԶ.ի ուղղուած նամակ մը ղրկած է իտալական Լա Ռեփուպլիքա թերթին: Թելադրած է որ Պապը հրաժարի Թուրքիոյ այցէն, քանի որ այդ ընթացքին կեանքը կրնայ վտանգուիլ. ապա թելադրած է նաեւ որ Բենեդիկտոս ԺԶ. հրաժարի իր աթոռէն ու հանգստեան կոչուի, վերադառնայ Գերմանիա:

Ս. ՀԻՒՍԷՅՆԻ դատավարութեան դատաւորը պաշտօնազրկուած է Սեպտ. 19-ին, ընդառաջելով Իրաքի կառավարութեան դիմումին: Մեղադրուած է որ աառկայական չէ եւ իբրեւ փաստ կը տրուի որ յայտարարած էր որ Ս. Հիւսէյն մենատէր մը չէ:

ՍԷՆ - ՍԷՆ ՏԸՆԻԻ նահանգապետը նամակով մը Ներքին նախարարին ահազանգ կը հնչեցնէ նկարագրելով իր շրջանին մէջ յանցագործութեան անհանդուրժելի յաւելումը: Բիրտ յարձակումները 14%ի յաւելում կրած են ընդհանուր ձեւով եւ գողութիւնները՝ 23%, առաջին վեցամսեային: Կը դատապարտէ ոստիկանութիւնը (շատ երիտասարդ ոստիկանապետեր) եւ արդարութիւնը: Վերջերս, համայնավար երեսփոխան Ժադլին Ֆրէս եւ Ռաֆարէնի կառավարութեան նախկին նախարարուհի Նիքոլ Քէճ գողութեան զոհ գացած են (կառքի դռնէն):

ՑՈՅՑ

Ի ՆՊԱՍՏ ՄԵՐՁԱՒՈՐ - ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ

Շաբաթ, Սեպտեմբեր 23, ժամը 15:30ին Մարդկային Իրաւանց Լիկան ցոյցի մը կը հրաւիրէ Շաթըլէի հրապարակը ի նպաստ Մերձաւոր-Արեւելքի խաղաղութեան:

Ցոյցը հիմնուած է հետեւեալ սկզբունքներուն վրայ.— Լիբանանի գերիշխանութեան, Պաղեստինեան ժողովուրդի Պետութեան իրաւունքին արեւելեան - Երուսաղէմը ունենալով որպէս մայրաքաղաք, բնակչութեանց ամբակոծութիւններու վերջ, ինչ որ ալ ըլլան, ուրկէ որ գան, եւ այլն:

Dans le cadre
de l'ANNEE DE L'ARMENIE

Mélodies Arméniennes
du Moyen Age à nos jours

Ensemble orchestral «VOCATION»

direction **RETA KAZARIAN**

Le Jeudi 12 octobre à 20h30

dans la Cathédrale Sainte Croix
des Arméniens Catholiques
13 rue du Perche — 75003 Paris
(métro: Filles du Calvaire)

Oeuvres pour chant et orchestre
à cordes de :
KOMITAS — YEKMALIAN —
GANATCHIAN — HAROUTUNIAN

Solistes :
Mme Herminé Yeritzian (soprano)
Stéphan Minassian (flûte et doudouk)
Mourad Amirkhanian (basse)
Chant Choral (Ensemble vocal français)

Prix des places: 18 Euros et 15 Euros
Réservations : 01 47 63 76 14

ՅԱՌԱՋ»ի
ընթացիկ ազդերու սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանտուք	135	(161,46)
Ծնունդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թի.Վի.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհանուր գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան:

Rentrée Scolaire

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Année Scolaire 2006-2007
Dates et lieux des inscriptions et les personnes responsables :
— MARSEILLE : Mercredi 4 octobre à 14 heures
MAJC - 12-14 rue Saint-Bazile — 13001 Marseille
• Denise GABRIELIAN
04 91 77 61 66 (le soir).

***

ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ - ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ
2006 - 2007
ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ՎԵՐԱՄՈՒՏԸ
Կիրակի, Հոկտեմբեր 1ին:

Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Հայոց Առաջնորդ Գերշ Արք. Նազգաչեանի տնօրէնութեամբ կը վերսկսին Մայր Տաճարի Կիրակնօրեայ Կրօնական դաստիարակութեան դասընթացքները

«Նուրհան Ֆրէնկեան»

սրահին մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 1, ժամը 10էն սկսեալ:

Նոր ժամանակներու այս հանգրուանին, կոչ կ'ուղղենք մեր բոլոր բարեպաշտ եւ նախանձախնդիր ընտանիքներուն, կարեւորութեամբ նկատի ունենալ եւ փութալ առաջնորդել իրենց զաւակները կրօնական դաստիարակութեան, պատրաստելու զիրենք եկեղեցւոյ կենդանի եւ կենդանացնող անդամակցութեան, վասն մխիթարութեան հայկական բարեպաշտութեան և յաւերժ անսասանութեան Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ:

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ

***

Paroisse Sainte-Croix-de-Paris

ECOLE SAINTE-CROIX

Les cours de langue arménienne, de cours de catéchisme, de cours de chants et danses arméniens reprennent pour les enfants de 5 à 12 ans au cours de l'année scolaire 2006-2007,
à partir du samedi 7 octobre, de 14h à 17h,
au 13 rue du Perche, Paris 3ème
Pour les inscriptions, s'adresser au Père Curé de la Paroisse:
Tél. : 01 44 59 23 50
Mob. : 06 72 57 94 84.

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAINE

«Ի՞ՆՉ ԱՆԵԼ»

կը ներկայացնէ
ՎԱՐԴԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ
վերջին թատերախաղը
Կիրակի, Հոկտեմբեր 15, ժամը 17ին
9րդ Թաղամասի "Ռոսինի" սրահին մէջ՝
6 rue Drouot — 75009 Paris
Տոմսերը ապահովել հետեւեալ թիւերէն.—

— 01 42 29 10 24
— 06 64 38 00 25

TELEVISION
FRANCE 2

Dimanche 24 septembre de 9h30 à 10h. «L'année de l'Arménie en France» Principale invitée Mme Nelly Tardivier, commissaire générale, annonce les programmes les plus prestigieux de cette année qui comportera en tout 480 manifestations.

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

En 1986, la Croix Bleue des Arméniens de France de Sevran-Livry achète une maison, en 1996, la Maison de la Culture Arménienne est créée, en 2006, nous vous invitons à ce double anniversaire

DINER DANSANT

animé par Souren et son orchestre venue d'Arménie
Le SAMEDI 14 OCTOBRE
à partir de 20 heures
Salle Polyvalente (ancienne piscine)
Parc de la Mairie
à Livry-Gargan (RN3)
P.A.F. 50 Euros / 15 Euros après 23h
Réservations :

01 43 83 87 68 / 06 82 96 66 19
06 20 43 26 77
Organisé par la Croix Bleue des Arméniens de France section Sevran-Livry Gargan et la M.C.A. de Sevran-Livry Gargan et de la Seine Saint Denis

***

A cette occasion, une **Tombola Anniversaire** est organisée - 5 Euros le billet
A gagner : 2 billets d'avion
Paris - Erevan - Paris
et de nombreux autres lots
Achetez vos billets au :
01 43 83 87 68 — 06 82 96 66 19
Tirage lors du Dîner dansant du 14 octobre.

□

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղը Հայաստանի Տարւոյ առիթով, ձեզ առիթը կու տայ վայելելու Հայաստանէն ժամանող երախաներու ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻ ելոյթները, որոնք տեղի կ'ունենան՝

Հոկտեմբեր 8 եւ 22ին
Վիլէօրպանի եւ Լիոնի մէջ:

***

Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղը խստիւ կը յանձնարարէ ձեզ վերապահել ձեր 44րդ շաբաթը, հաճելի ճամբորդութեան մը:

Մանրամասնութիւններ յետագային:

CINE-CLUB

«Achkhar» / UCFAF

Ciné-Club
«Rouben Mamoulian»
Sous le parrainage
de **Robert GUEDIGUIAN**, réalisateur
Vendredi 22 Septembre à 20 heures
à la mémoire d'HENRIK MALIAN

GAROD (NOSTALGIE)

Armenfilms, durée : 2h 10mn
VO sous-titré français
Film de **Frounzé Dovlatian**
Scénario : Rouben Hovsepian et Henrik Malian
Musique : Martin Vartazarian
avec Raphaël Atoyan et Naïri Mnoyan
Médaille de Bronze au Festival de Huston, Texas
Directeur des programmes : ARTO PEHLIVANIAN

• Participation aux frais : 5 Euros
• Adhérents et Abonnements : 3 Euros

UCFAF
6 Cité du Wauxhall 75010 Paris
M° République

Association "MACHTOTZ"
Pour la Défense de la Langue Arménienne

Rentrée de l'année scolaire 2006/07

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones
Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien
L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian avec sa METHODE AUDIOVISUELLE
23 SEPTEMBRE 2006 — 27 JANVIER 2007: **Stage de 50 heures**
le samedi matin de 9h à 12h à Paris **(Absentéisme exclu)**

2) cours de 2e, 3e, et 4e niveaux
23 SEPTEMBRE 2006 — FIN JUIN 2007
le samedi entre 12h et 15h à Paris
Les nouveaux élèves sont acceptés à ces cours après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre Manuel d'arménien occidental pour les non-arménophones
Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio
87 euros + 8 euros frais d'expéditon.
Pour tous ces cours et le manuel :
RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS :
01 47 50 97 51 et 01 39 46 21 66.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՈՒՐԲԱԹ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 22
VENDREDI
22 SEPTEMBRE
2006

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.537 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 82e ANNEE — N° 21.537

15ԱՄԵԱԿԻ ՄԻԱՍՆՈՒԹԵԱՆ ԿԱՆԽԱՎՃԱՐԸ

Հայաստանի նոր անկախութեան 15րդ տարին լրացաւ շատ խորհրդանշական համաժողովով մը. անոր անուանումն իսկ կ'ամփոփէր շատ երկար ժամանակէ ի վեր լռութեան դատապարտուած ազգային տենչը. Հայաստան – Սփիւռք: Միասնութիւն որ երազայինի մակարդակէն շօշափելի իրականութիւն ըլլալու առաջին քայլերը կ'առնէ: Այս դիտանկիւնէն այնքան ալ կարեւոր կրնայ չթուիլ որ խել մը անկատարութիւն, աւելորդներ, դժգոհութիւններ կ'ընկերանան այդ քայլերուն: Սակայն ան որ երազէն իրականութեան անցնելու աճապարանքին դիտակցութիւնը ունի, միշտ աւելին, միշտ աւելի կատարեալին անհամբերութիւնը պիտի արտայայտէ: Արդէն այնքա՜ն, այնքան ուշացած ենք մեր կարողութիւններուն, իրաւունքներուն համապատասխան տեղը, դիրքը ունենալու աշխարհի քարտէսին վրայ:

Հազար հոգի խմբած ու պարագայական, հոգեշահը, շատախօսութիւնը ամբողջովին գեղչելու անկարող ձեռնարկ մը կրնա՞յ յապաղումը արջօրէն դարմանելու կարող քայլերու առաջնորդել: Մանաւանդ, կա՞յ խակապէս անոնց ներուժը, տրամադրութիւնը. մեծարեալ, փառաւորեալ միասնութիւնը ի՞նչ տոկոսի իրականութիւն է, նկատի առած աշխարհացրիւ ժողովուրդի մեր տեղական գոյները: Որքա՞ն կրնանք վստահիլ ինքնութեան մէկութեան երբ «Հայ»ը յատկապէս դարէ մը ի վեր, աշխարհի թեբեւս հարիւր վայրերուն անունով չինուած բարդ բառի մը բաղկացուցիչն է, սկսելով հայաստանահայէն, եւրոպ ձգած՝ արեւելահայ եւ արեւմտահայ խմբաւորումները:

Համաժողովին ամէն մասնակից կամ հեռուէն հետեւող գոհունակութեան եւ դանդատի իր պատճառները ունեցաւ. ուրախացաւ, տխրեցաւ, կամ ընդվզեցաւ: Լռեց, կամ հակադդեց: Երեւանի աւագանին հաւանօրէն աւելի գոհունակութեան պատճառներ պիտի գտնէ, քանի որ գիւղերու բարգաւաճման ծրագիրը որ բուն նպատակն էր ձեռնարկին, արձագանգ գտած է, Սփիւռքէն հովանաւորներ ճարուած, եւլն.: Սփիւռքէն մասնակիցները հաւանօրէն քանի մը տասնըեակ համաժողով եւս համբերեն որպէսզի «միասնութեան» այդ կաթսային մէջ իրենց մէկ կամ միւս հարցը շաղուելու ժամանակն ալ հասնի:

Այսուհանդերձ, քանի որ անկախութեան 15ամեակի նման ցնծալի օրով ընդունելի չէ տրամադրութիւններ խանգարել, հարկ է սեւեռիլ նշմարուած դրականներու վրայ: Օրինակ, Նախագահ Ռ. Քոչարեանի եզրափակիչ ելոյթին այն փոքր նշումին որուն ցուցափեղկի դերը բոլորովին բացառուած չըլլալով հանդերձ, կա՛յ սաոյդ դրականը: Նախագահը ըսելէ ետք թէ նկատի պիտի առնուին նիստերուն հնչած բոլոր առաջարկները, զանոնք բաժնեց համեմատաբար դիւրաւ իրագործելի եւ աւելի թժուար իրագործելի խումբերու: Ապա չեշտեց պարտաւորութիւնը երկրորդներն ալ ի մտի ունենալու միշտ, որպէս կիրարկելի ծրագիր. ու անոնց որպէս օրինակ տուաւ ուղղագրութեան վերադարձի խնդիրը:

Նախագահ Ռ. Քոչարեան ո՛չ բանասէր է իր նախորդին պէս, ոչ ալ նոյնիսկ քաջ հայագէտ: Ու ամէն անգամ որ իրեն հարց ուղղուած է ուղղագրութեան Հայաստան վերադարձին մասին,, ըսած է անկեղծօրէն թէ այդ մարզին տիրապետող մէկը չէ ինք, ուստի ձեռնպահ կը մնայ կարծիք յայտնելէ:

Այսօր երբ ինք, գոնէ կիրարկելի ծրագիր որպէս, կ'արտայայտուի այդ վերադարձին մասին, չի՞ նշանակեր թէ խրած տեղէն շարժող սայլեր կան ու արդար է սպասել աղուոր բաներու:

Ա. ԹՈԹՈՅԵԱՆ

Է. ՇԱՖԱՔ ԱՆՊԱՐՏ ԱՐՁԱԿՈՒԱԾ

Թրքութիւնը անարգելով ամբաստանուած վիպագիր Է. Շաֆաքի դատը Պոլսոյ Պէյօղլուի պատժական ատեանին առջեւ Սեպտեմբեր 21ին բացուած է ու կայծակնային արագութեամբ յանգած անպարտ արձակման վճիռին: Դատարանը յայտարարած է թէ ամբաստանութիւնը օրինական հիմեր չունի եւ փաստերը բաւարար չեն անոր դատապարտութեան:

Վճիռէն ետք կոխ ծագած է շէնքին առջեւ, Շաֆաքի կողմնակիցներուն եւ ազգայնամոլ խմբակին միջեւ որ լրատուութեան գլխաւորած է Իրաւաբաններու միութեան նախագահը Ք. Քէրինչսիզ: Այս վերջինները դատավարութենէն առաջ Եւրոպայի դէմ ցոյց մըն ալ ըրած են, «Եւրոպական Միութեան ֆաշիզմը» արձանագրութեամբ ու կեռ խաչերով եւրոպական դրօշակները ոտնակոխելով:

Վիպագրուհին որուն դէմ վեց ամիսէն երեք տարի բանտարկութիւն կը պահանջուէր, ներկայ չէ եղած դատավարութեան:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ՍՓԻՒՌՔ Գ. ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 18-20 ԵՐԵՒԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ Սեպտեմբեր 20 ("Յառաջ"). –

Այս երրորդ անգամ ըլլալով, մայրաքաղաքի ընդարձակագոյն սրահը, Կ. Դեմիրճեանի անունը կրող մարզահամերգային համալիրը, վայրը եղաւ խորհրդաժողովին:

Պէտք է ըսել, ի պատիւ Վարդան Օսկանեանի, որ իր կողմով անթերիօրէն ներկայացաւ հազարէն աւելի մասնակիցներու առջեւ, ընդունելութեան, փոխադրական տրամադրուած միջոցներով, տպուած թղթածրարներով, ընդմիջումներուն հարկ եղած ծառայութիւններով, առատօրէն եւ ձրիաբար չնորհուած հանքային ջուրերով, մէկ խօսքով մեծ ազգի կամ միջազգային մեծ կազմակերպութեան վայել լրջութեամբ:

Ժամը 9.30ին, լիագումար նիստէն վերջ, խօսք առին Հայաստանի եւ Արցախի նախագահները, Ամենայն Հայոց եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Վեհափառները, կարդացուեցան Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքին եւ Աւետարանականներու կոչերը:

Պատշաճութիւնը կը պահանջէր որ հոս կանգ առնէին ելոյթները եւ բոլորովին անտեղի էին մնացեալ 15 կուսակցական եւ բարեսիրական միութիւններու խօսքերը, որոնք առաջին մէկ վայրկեանէն պաղութիւն մը ստեղծեցին սրահին մէջ իրենց երկարաբան ինքնագովութիւններով եւ անտեղի ակնարկներով յափշտակուած թեմերով:

Եթէ սթրաթեժիք պատճառներով անխուսափելի էր անոնց զանցառութիւնը, ես կ'առաջարկեմ որ յաջորդ խորհրդաժողովին առանձին թերթիկով բաժնուի ներկաներուն անոնց «պատգամը» եւ խընայուի անոնց անախորժ խորհրդածութիւններու առիթ ընծայել:

Ժամը 13ին ծրագրին մէջ կար այս Եղեռնի յուշարձանին որ նոյն հարթավայրին վրայ կը գտնուի: Կարծես պարտադրութիւն ըլլար, զոյգ վեհերը երբ տէրունական աղօթքը կատարած կը վերադառնային... ներկաներուն մեծ մասը տակաւին տեղ չէին հասած...:

***

Կէսօրէ վերջ սկիզբ առաւ նիստերու շարք մը որ երկարեցաւ մինչեւ Չորեքշաբթի, Սեպտեմբեր 20, եւ ժամը ճիշդ 12ին Օսկանեան իրապաշտ, համարձակ եւ հրաբորբ խօսքերով փակուած յայտարարեց խորհրդաժողովը, նոր սրահ մըտած նախագահներու եւ վեհափառներու ներկայութեան:

***

Երեք խորհրդաժողովներուն ալ մասնակցած ըլլալով, այն տպաւորութիւնը ունեցայ որ որոշ գիտակցութիւն մըտած է թէ՛ պետութեան եւ թէ Սփիւռքի միաւորներուն մէջ, հասունութեամբ վերլուծելու 15ամեայ անկախ Հայաստանի իրավիճակը, աւելորդ փորձեր չեղան ուռուցիկ բառերով ծածկելու կարգ մը յոռի երեւոյթներ: Խօսք առին ազգային հարցերու քաջ ծանօթ անձեր եւ տնտեսական միջազգային ոլորտներու մէջ տեղաւորուած երիտասարդ մասնագէտներ, մէկ խօսքով՝ Հայաստան – Սփիւռք այս երրորդ խորհրդաժողովը որակական ըզգալի ոստում կատարած է նախորդներուն համեմատած:

Շօշափուած նիւթերը շատ ընդարձակ էին, ըսուեցաւ որ ամփոփումը առանձին պիտի տրամադրուի հանրութեան, քանի չափազանց երկար պիտի ըլլար անդրադառնալ ամէնուն:

Կը գոհանամ հիմնական տիտղոսները միայն յիշատակելով.

1.– Գիւղական համայնքներուն մէջ աղքատութեան յաղթահարումի ծրագիր:

2.– Նոր պատասխաններ հին հարցադրումներուն:

3.– Հայրենիք – Սփիւռք յարաբերութիւնները գործնական տեսանկիւնէն առնուած:

4.– Արտագաղթն ու հայրենադարձութիւնը:

5.– Հայեացք 2020 թուականի Սփիւռքին:

***

Իւրաքանչիւր նիւթ ունեցաւ չորս զեկուցող եւ վեց բանավէճի մասնակցող, ընդամէնը յիսուն լաւ պատրաստուած մասնագէտներ, ներառեալ Հայաստանի և Ռուսաստանի ծանօթ հայ գործարարներ (Խաչիկ Սուքիասեան, Աշոտ Պաղտասարեան, Արա Աբրահամեան, Արման Ջիլաւեան, եւլն...) որոնց կատարած առաջարկներուն մէջ կը տեսնուէր հասունութիւն եւ գործնականութիւն:

Ինքնութեան հարցի քննութեան նուիրուած բաժինին մէջ, անդրատլանտեան նոր հով մը կը փչէր սրահին մէջ գիտարուեստական ճիւղը գերադասելով ԻԱ. դարու Հայուն համար, մինչ զեկուցող՝ Հ. Յարութիւն Վրդ. Պզտիկեան շեշտեց որ 20 դարեր Հայուն էութիւնը կազմող «Հաւատք, լեզու, մշակոյթ» երրորդութիւնը ԻԱ. դարուն ալ պէտք է շարունակէ Հայուն էութիւնը կազմել: Ներկաները բարձրաղաղակ տուին իրենց հաւանութիւնը:

Պէտք է ըսել որ բազմաթիւ ելոյթներ իրենց առողջ գաղափարներուն համար արժանացան բուռն ծափահարութիւններու: Վերջին խօսողներէն կ'ուզեմ առանձնացնել երեք հոգի.

Ա – Գագիկ Յարութիւնեան՝ Սահմանադրական դատարանի նախագահը որ ցոյց տուաւ դիւանագիտական մեծ հասունութիւն:

Բ – Ալեքսի Կէօվճեան որ կոչ ըրաւ որ ֆրանսահայ գաղութին նման, միւսներն ալ մէկ միութեան մէջ համախմբեն իրենց զանազան կազմակերպութիւնները:

Գ – Պետրոս Թերզեան որուն անսակարկ նուիրումը Հայրենիքին, իրեն համարձակութիւն տուաւ կոչ ընելու Հայաստանի իշխանութեան որ այսուհետեւ իրենց վարքով եւ կենցաղով պատիւ բերեն համայն հայութեան:

Ես համոզուած եմ որ Հայաստան – Սփիւռք այս երրորդ խորհրդաժողովէն պիտի ծլին նոր բարերար արդիւնքներ: Արդէն որդեգրուեցան բազմաթիւ սահմանամերձ գիւղեր սփիւռքահայ կազմակերպութիւններու կողմէ, որոնք պիտի հոգան այդ գիւղերուն կենցաղային բարելաւումը եւ տնտեսական զարգացումը:

Մխիթարեան միաբանութիւնն ալ իր կարգին յանձն առած է ամբողջական մարզ մը գինեգործութեան եւ Վենետիկի նահանգին շատ կարեւոր մէկ քաղաքին օժանդակութեամբ (աշխարհածանօթ գինեգործութեան իր փորձառութեամբ) մտադիր է միջազգային շուկաներ մտցնել Հայաստանի գինին որուն արտադրութիւնը տարիէ տարի կ'աւելնայ եւ կը բարելաւուի:

Յոյս ունիմ, Հայաստանի կեցութեանս օրերէն օգտուելով շարունակել ուրախ լուրեր հաղորդելու «Յառաջ»ի ընթերցողներուն:

ՅԻՊԷ

ՎԱԼԱՆՍ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԱԿԱՀԱՅ ՅԱՐՁԱԿՄԱՆ ՄԷԿ ԴԱՏԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԴԱՏԸ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 10ԻՆ

Վալանսի Մանուկներու դատարանին առջեւ, Սեպտեմբեր 20ին տեղի ունեցած է դատը այն երկու Թուրք անչափահասներուն, որոնք մասնակցած էին 2004 Նոյեմբեր 27ին, յարձակման հայ երիտասարդներու վրայ, որոնք տեղեկատուութեան փոքր տաղաւար մը ունէին քաղաքապետարանին առջեւ եւ Թուրքիոյ անդամակցութեան դէմ: Չորս հայ երիտասարդները վիրաւորուած էին (տե՛ս. «Յառաջ», 2004, Նոյեմբեր 30):

Սեպտեմբեր 20ի դատավարութեան առթիւ Վալանսէն ստացանք հետեւեալ հաղորդագրութիւնը. –

COMMUNIQUE RELATIF A L'AGRESSION COMMISE LE 27 NOVEMBRE 2004 A VALENCE

Ce mercredi 20 septembre 2006, devant le Tribunal pour Enfants de Va-

(Շար.ը Դ. էջ)

ԱԿԱՄԱՅ ՈՃՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՍ ԻՆՉՊԷ՞Ս ՀԱՇՏԵՑՆԵՄ ԽՂՃԻՍ ՀԵՏ

Ես չգիտեմ երբեւէ կը բացուե՞ն ՊԱԿ-ի արխիւները, արդեօ՞ք լոյս աշխարհ դուրս կ'ելնեն բոլոր մութ ու զազիր գործերը:

Չգիտեմ նաեւ ո՞վ է կրում կամ ո՞վ պիտի քաւի Սիմէոն Կիւլոյի անմեղ արեան մեղքը: Ամէն դէպքում ես իմ բարոյական պարտքն եմ համարում հասարակութեան դատին յանձնել այս նիւթերը, որով գուցէ կը մեղմեմ մեղքի զգացումի իմ բաժինը, քանի որ այս ոճրագործութիւնը կատարուել է ակամայից մի ազնիւ մարդու պատճառով, ում ժառանգորդն եմ ես:

... Սփիւռքը մեծ հետաքրքրութիւն եւ շահագրգռուածութիւն էր ցուցաբերում Լեռ Կամսարի գրական ժառանգութեան նկատմամբ: Սիմոն Վրացեանը տարիներ շարունակ համոզում էր երգիծաբանին գրական արխիւը արտասահման անցկացնել: Այդ նպատակով բանակցում էին նաեւ ռամկավարներ Արտակ Դարբինեանը եւ Յարութիւն Վարդապետեանը:

Երկար տարիներ հեղինակը չէր համաձայնում Հայաստանից դուրս հանել ձեռագրերը: Արխիւը արդէն երկու անգամ բռնագրաւուել էր ՊԱԿ-ի կողմից, եւ նա վախենում էր, որ կարող է լրիւ զրկուել գրական վաստակից: Բացի դրանից, կը վտանգուէր նաեւ իր ժառանգների ապահովութիւնը:

Սակայն հալոցքի տարիներին, երբ թըւում էր, թէ կայ որոշ ազատութիւն, եւ տեսնելով, որ հայրենիքում ոչ մի կերպ չի կարողանում լոյս ընծայել իր քաղաքական սատիրան, նա վերջապէս տեղի է տալիս եւ 1961թ. որոշում է որոշ նիւթեր տրամադրել պոսթընաբնակ լրագրող «Ծիրանի գօտի» հանդէսի գլխաւոր խմբագիր Սիմէոն Կիւլոյին:

Այդ աղէտալի մտայղացման տաղանդաշատ լրագրողը վճարում է իր կեանքով, իսկ արդէն յանձնուած նիւթերը անհետանում են...

Թող այս էջը տուրք լինի Սիմէոն Կիւլոյի լուսաւոր յիշատակին եւ որոշ չափով ինչ-որ տեղ թեթեւացնի Լեռ Կամսարի հոգու տառապանքը...

ՎԱՆՈՒՀԻ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

Հ. Գ. Բռնադատուած գրողների եւ մըտաւորականների արխիւային նիւթերը ՊԱԿ-ը յանձնել է Պետական արխիւ ի պահպանութեան, բացի Լեռ Կամսարի արխիւից:

Տեսնես ինչո՞ւ...

... Ասենք, գլխի եմ ընկնում...

***

ՍԻՄԷՈՆ ԿԻՒԼՕ, Պոսթըն, 1960թ.

Ինծի համար չահեկան դարձաւ Լեռ Կամսարի ինքնութիւնը ճշդելու հարցը՝ մասնաւորաբար վերջին հինգէն վեց տարիներու ընթացքին, երբ իմ հարց ու փորձիս մէջ՝ նկատեցի իրար հակասող տեղեկութիւններ, տրուած ինծի՝ պատասխանատու անձերու կողմէ:

Պէյրութէն, շատ կարեւոր անձ մը, /Վահէ - Վահեան/, որ երկու անգամ Հայաստան գացած էր, կը գրէր ինծի թէ Լեռ Կամսարը մեռած էր 1938ին տարագրութեան ճամբին, շատ յառաջացած տարիքին մէջ: Ամիսներ վերջ, երբ օր մը կարդացի Սիմոնեանի մէկ յօդուածը, որուն մէջ կը յիշէր, թէ Լեռ Կամսարը Երեւանի մէջ էր, "Ոզնի" շաբաթաթերթը կը խմբագրէր, վերոյիշեալ անձին ուշադրութեան յանձնեցի այս պարագան, ստուգութեան համար: Շատ քաղաքավարի նամակ մը ստացայ իրմէն, ըսելով՝ թէ նորէն Հայաստան հրաւիրուած է ինք, եւ այս անգամ «ամէն ինչ կը ստուգեմ եւ կը գրեմ քեզի»: Մինչեւ այս տողերս գրելը դեռ ստացած չեմ որեւէ լուր իրմէ:

Դիպուածով հանդիպեցայ բանաստեղծ Կ. Սիտալին, որ Պոսթըն եկած էր խօսելու Աւ. Իսահակեանի 80ամեակին առթիւ: Երբ վերստին հարցուցի Լեռ Կամսարի մասին, եւ վերոյիշեալ տեղեկութիւնը յիշեցի, ան որոշապէս զայն, ըսելով.

- "Ոզնի" թերթին խմբագիրը Լեռ Կամսարը չէ, այլ Էդ. Խոճիկը: Մեղուաբուծութիւն կ'ընէ Լեռ Կամսարը:

- Դուն զինքը տեսա՞ր:

- Ոչ: Գրական ժողով ունէինք, բայց եկած չէր: Եւ երեք ամիս կեցայ, սակայն առիթ չեղաւ զինքը տեսնելու:

- Ըսել է, թէ մեր հանճարեղ երգիծաբանը... գրիչը լքած՝ մեղուներո՞ւ հետ կ'անցունէ իր ժամանակը... Ողբալի կացութիւն է այս..

Հարցուցի իր մասին՝ Հայաստանէն նոր վերադարձած բանաստեղծ Յակոբ Գուլումճեանին: Ան ալ կը կարծէր, թէ Լեռ Կամսարը մեռած էր:

Կիպրոսէն ուսուցիչ մը /Ն. Յովհաննէսեան/ կը թղթակցէր հետս: Երբ գրեցի իրեն այս մասին, պատասխանեց, թէ ինքը շատ մտերիմ կերպով կը ճանչնար Լեռ Կամսարը, որ մեռած էր 1938ի տարագրութեան ճամբին: «Ուրիշ բանի չի հաւատար»:

Ամէնէն վերջ, Մարտիրոս Ճավեանի յուղարկաւորութեան օրը՝ Նիւ Եորքէն քաղաքս ժամանած Օգսէն Սարեանին դիմեցի նոյն հարցումով: Նոր էր Հայաստանէն վերադարձեր:

Ես տեսայ զինքը, պատասխանեց: Ուզեց "Լրաբերին" աշխատակցիլ...

Մինչեւ հիմա ստացածս տեղեկութիւններուն մէջ ամէնէն ցնցիչը այս էր: Անհաւատալի թուալու աստիճան: Հետս կատա՞կ կ'ընէր արդեօք: Սկեպտիկի մը տոնով հարցուցի դարձեալ.

- Վստա՞հ ես, թէ հետդ խօսողը Լեռ Կամսարն էր... Դուն զինքը կը ճանչնա՞ս, եթէ դէմդ ելլէ:

- Եղբայր, մարդը ինծի ուսուցիչ էր Վանի մէջ. ինչպէ՞ս չճանչնամ... Ո՞ր մէկ գրագէտի մասին կ'ուզես՝ հարցուր, բոլորն ալ կը ճանչնամ...

Դժբախտաբար, առանձին չէինք Օգսէնին հետ. յուղարկաւորներով հրջապատուած էինք: Ծուրջինները տպաւորելո՞ւ համար այդպէս կ'ըսէր, չհասկցայ:

Ճարահատ՝ նստեցայ նամակ մը գրեցի Արտասահմանեան երկրների հետ բարեկամութեան եւ մշակութային կապի հայկական ընկերութեան նախագահ Բերսաբէ Գրիգորեանին, թէ Լեռ Կամսարի մասին ուսումնասիրութիւն մը կ'ուզեմ գրել, անհրաժեշտ է հետեւեալ երեք հարցերու ճշդումը:

1. Ո՞վ է Լեռ Կամսարը:

2. Կ'ապրի՞ ներկայիս, ո՞ղջ է:

3. Ի՞նչ է իր հասցէն:

Բերսաբէ Գրիգորեանը փոխանակ նամակիս պատասխանելու, պատշաճ տեսած էր նամակս ուղղակի յանձնել... Լեռ Կամսարին:

Ծուտով իրմէն ստացայ հետեւեալ նամակը, որ գերագոյն հաճոյք պատճառեց ինծի, վերջ դնելով փնտռտուքիս:

***

Յարգելի ընկեր Սիմէոն Կիւլօ

30 Մայիսի, 1960թ.

Դուք Պոսթընից գրած ձեր նամակով Հայաստանի ԱՕԿՍ-ից ուզում էք իմանալ երեք բան իմ մասին.

Ի՞նչ է իսկական "կնքուած" անունս:

Ներկայիս ապրո՞ւմ եմ, թէ մահացած եմ:

Եթէ ողջ եմ՝ իմ հասցէն:

Երեք շատ բարդ եւ դժուարին հարցեր, որոնց ես ինքս անգամ դժուարանում եմ պատասխանել:

Բայց փորձենք:

Սկսում եմ իմ իսկական անունից:

Ես 1888 թուին աշխարհ գալուց ի վեր կոչուել եմ Արամ Թովմաղեան: 1921 թըւին, երբ փաստաթղթերս ներկայացրի վարչութիւն անձնագիր ստանալու՝ այնտեղ սխալմամբ Թովմասեան էին նշանակել, եւ ես այս քառասուն տարի է՝ ապրում եմ որպէս "վրիպակ" անձ:

Յետագային, տեսնելով, որ սխալ անունով էլ կարելի է չիտակ ապրել, հետեւեալ հարցը ծագեց գլխումս:

Արդեօ՞ք ճիշդ պէտք է համարել այն, որ մարդիկ իրենց ողջ կեանքում մի անունով ապրեն: Եթէ անունը նրա համար է դրւում մարդկանց վրայ, որ մէկը միւսից զանազանենք՝ չէ՞ որ անհատ մարդն էլ իր կեանքի ընթացքին տարբեր սկզբունքներ է դաւանում եւ որպէս բարոյական դէմք տարբեր անուններ էլ պիտի կրի:

Քրիստոսի առաքեալներից Պօղոսը, օրինակ, քանի քրիստոնէութիւնը հալածում էր՝ Սօղոս էր կոչւում: Իսկ երբ ինքն էլ հաւատացեալ դարձաւ՝ իր Սօղոս անունը Պօղոսի փոխեց ամենայն իրաւամբ:

Հաւատացեալն ու անհաւատը ինչպէ՞ս կարող են միեւնոյն անունը կրել:

Ես ինքս մինչեւ 1935 թիւը երբ գրում էի՝ Լեռ Կամսար էի, բայց դրանից յետոյ, երբ դադարեցի գրելուց՝ դարձայ Լուռ Կամսար:

Բնական է Անունը պէտք է համապատասխանի կրողի բովանդակութեանը, այլապէս կ'ասեն՝ «անունը կայ, ամանում չկայ»...

Մշտական անուն պէտք է դնել մարդու վրայ նրա մեռնելուց յետոյ միայն, եւ այդ պրակտիկան արդէն կիրառւում է մեզանում:

Առաջները մեր պետական գործիչներին անմահացնելու համար կենդանեօք նրանց անունները դրւում էին քաղաքների, գիւղերի եւ կոլխոզ խանութների վրայ: Բայց երբ յանկարծ փոխւում էին նրանց քաղաքական համոզմունքները՝ փոխւում էին նաեւ նրանց անուններով կոչուող քաղաքների անունները՝ առաջացնելով մեծ տեխնիկական անյարմարութիւններ: Այդ պատճառով էլ մեր կառավարութիւնը ընդունեց մի որոշում, ըստ որի մարդիկ անմահանալ կարող են իրենց մահուանից յետոյ միայն...

Ընկեր Սիմէոն, համոզուեցի՞ք, որ իմ իսկական անուան մասին Հայաստանի ԱՕԿՍ-ը ձեզ ոչինչ ասել չէր կարող:

Հիմա գանք իմ կենդանի կամ մեռած լինելու հարցին:

Մեռա՞ծ եմ ես, թէ կենդանի: Ահա ձեզ մի հարց, որին դժուարանում եմ պատասխանել:

Եւ այդ գրողը չի իմանայ, եւ ինչ էլ ասեն՝ նրանց խօսքին մի հաւատացէք:

Շատ գրողներ ինքզինքնին կենդանի են յայտարարում, բայց իրապէս մեռած են ...ընթերցող չունենալու պատճառով:

Այդ մասին հասարակութիւնը պիտի դատի՝ գրողն ի՞նչ իմանայ:

Մոսկուայում ձմեռ ժամանակ անցորդը չի զգում, թէ իր ականջները սառել են, դէմից եկող անցորդն է զգուշացնում.

- Է՛յ, ընկեր, ականջներդ սառել են...

Գալով ձեր երրորդ հարցին՝ հասցէս, դա էլ շատ սերտ կապուած է իմ կենդանի կամ մեռած լինելուս հետ:

Եթէ մեռած եմ՝ հասցէս կը լինի Երեւանի գերեզմանատուն, իսկ եթէ կենդանի եմ՝ Երեւան, Լենինի պողոտայ, համար 15:

Այս երկուսից ընտրէք, որը կ'ուզէք:

Ընկեր Սիմէոն, եթէ որոշել էք ուսումնասիրութիւն գրել իմ մասին, ցանկալի էր, որ ինձ մեռած համարէիք. որովհետեւ կենդանի հեղինակները երբեք չեն արժանանում այն փառքին, ինչի արժանանում են մեռածները:

Խորին յարգանքներով՝

Լեռ Կամսար

Երեւան

(Մնացեալը յաջորդով)

«Ազգ» - Մշակոյթ, Սեպտեմբեր 19.

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Ի՞ՆՉ ԳՐՈՒԱԾ ԷՐ ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆԻՆ ՃԱԿՏԻՆ ՎՐԱՅ

Ռուբէն Զարեանի յուշերը շատ հետաքրքրական դրուագներ կը պատմեն Զապէլ Եսայեանի երեւանեան դասախօսութիւններուն մասին: Համալսարանի մէջ ալ կը խօսէր Ֆրանսական գրականութեան մասին եւ կը կախարդէր իր ուսանողները: Բոլորն ալ հիացումով մտիկ կ'ընէին, որովհետեւ Եսայեան, ինքն ալ վիպագիր, շատ յաջող կերպով կը վերլուծէր Ֆրանսական վէպերն ու բանաստեղծները: Ուսանողները կը խնդրէին, օրինակ, որ դասախօսուհին իրենց կարդար Ափոլլիներէն բանաստեղծութիւններ: Չէին հասկնար, բայց Եսայեանին բերնին մէջ Ֆրանսերէնը այնքան գեղեցիկ կը հնչէր, որ ուսանողները իրենց ականջները շոյուած կը զգային: Կը խօսէր արեւմըտահայերէնի ու արեւելահայերէնի հաճելի խառնուրդով մը: Երբ դասէն կ'ելլէին, ուսանողները անհամբերութեամբ կարդալ կը սկսէին Զապէլ Եսայեանի «Կրակէ շապիկ» կամ «Սիլիհտարի պարտէզները» գիրքերը, որոնք տպուած էին Երեւանի մէջ:

Ռուբէն Զարեանի յուշերը կը վերաբերին 1936ին: Գիտենք որ Զապէլ Եսայեան, Հայաստանի ու խորհրդային կարգերու նկատմամբ իր հաւատքէն տարուելով 1934ին վերջնականապէս բնակութիւն հաստատած էր Երեւանի մէջ: Ան Սորպոնի համալսարանէն իր ստացած առատ գիտելիքը կը փոխանցէր երեւանցի համալսարանականներուն: Աշակերտները կը սիրէին ու կը յարգէին զինքը: Անգամ մը զինքը սիրով շրջապատեցին երբ անոր ողբացեալ նկարիչ ամուսնին՝ Տիգրան Եսայեանին գործերուն նուիրուած ցուցահանդէս մը բացուած էր Երեւանի մէջ: Եսայեան գուրգուրացած էր իր ամուսնին գործերուն վրայ ու զանոնք բերած էր մինչեւ Երեւան: Գրագիտուհին շատ ուրախացած էր իր ուսանողները հոն տեսնելով:

Ազատամիտ էր եւ ինքզինք ազատ կը զգար: Օրինակ, համալսարանի դասախօսներու սենեակին մէջ չէր վարաներ ծխախոտի տուփը հանելու ու ծխելու, հակառակ որ այդ շրջանին Հայաստանի մէջ ընդունուած չէր որ կիները ծխէին հրապարակաւ: Նոյնը ըրաւ իր ուսանողներուն դիմաց, երբ հնչեց հրաժեշտի ժամը ու ան ամպխոն բարձրացաւ վերջին անգամ ըլլալով: Ուսանողներէն արտօնութիւն խնդրեց ու ծխախոտատուփը հանեց, դրաւ սեղանին վրայ: Բայց չծխեց: Տխուր էր:

- Հրաժեշտի օր է այսօր ինծի համար, ըսաւ: Գուցէ այլեւս չհանդիպինք իրարու: Գուցէ դուք ալ ցրուիք այս մեծ երկրին չորս կողմերը: Թերեւս բնաւ չենք հանդիպիր իրարու: Բոլորս ալ ապագայի մը համար կ'ապրինք, թէեւ չենք գիտեր թէ մեզմէ ով պիտի յաջողի հասնիլ հոն, եւ ով՝ պիտի չկարենայ:

Ապա խօսեցաւ երկրին ապագային մասին, յանձնարարեց որ միշտ պայծառ նային դէպի երկրի ապագային: Խրախուսեց զիրենք, անոնց մէջ ամրապնդեց հայրենասիրական զգացումները: Յետոյ խնդրեց որ զինքը յիշեն, եթէ բարոյապէս կամ նոյնիսկ նիւթապէս նեղ կացութեան մատնուին: Ինք միշտ պատրաստ պիտի ըլլար անոնց օգնելու:

Այսպէս ըսելով ան մօտեցաւ դասարանի միակ ուսանողուհիին, որուն անունը Ալիս Մանուկեան էր: Ան համբուրեց Ալիս Մանուկեանը, յետոյ դարձաւ տղոց.

- Ընդունեցէք որ բոլորդ համբուրեցի, ըսաւ:

Եւ քալեց դէպի դասարանին դուռը, հանդարտ ու խաղաղ, բայց հպարտ քալուածքով:

Յետոյ ի՞նչ պատահեցաւ:

Պատահեցաւ ամէնէն տխուրը, ամէնէն

Հ.Մ.Ը.Մ.-Ի ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՄԲ՝

Հ.Մ.Ը.Մ.-Ի ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՄԻՋԴԻՒԱՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎ

Սեպտեմբեր 8, 9 եւ 10ին, Ամմանի "Շէնլըր" վարժարանին մէջ տեղի ունեցաւ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Միջին Արեւելքի վարչութիւններու միջդիւանական խորհրդաժողովը՝ մասնակցութեամբ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի կեդրոնական վարչութեան Լիբանանի եւ Սուրիոյ անդամներուն, Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Լիբանանի Շրջանային վարչութեան, Պուրճ Համուտի, Պէյրութի եւ Ժաէյտիի վարչութիւններուն, Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Սուրիոյ Շրջանային վարչութեան, Հալէպի տեղական եւ պետական վարչութիւններուն, Դամասկոսի եւ Լաթաքիոյ վարչութիւններուն, Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Ամմանի մեկուսի վարչութեան, Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Քուէյթի մեկուսի վարչութեան, Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Պատրիարքարանի մեկուսի վարչութեան, Հ.Մ.Ը.Մ. – Հ.Ե.Մ. Կիպրոսի մեկուսի վարչութեան եւ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Պաղտատի մեկուսի վարչութեան։ Ներկայ էին նաեւ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Ամմանի վարչութեան նախկին ատենապետներ եւ ներկայի տարազաւորներ։

Ժողովին բացումը տեղի ունեցաւ Ուրբաթ, Սեպտեմբեր 8ի առաւօտեան ժամը 10:00ին։ Բացումը կատարեց Հ.Մ.Ը.Մ.-ի կեդրոնական վարչութեան ատենապետ եղբ. Գառնիկ Մկրտիչեան, որ բարի գալուստ մաղթեց բոլորին, առաջին անգամ տեղի ունեցող Հ.Մ.Ը.Մ.-ի Միջին Արեւելքի վարչութիւններու միջդիւանական խորհրդաժողովին, որ կը միտի համադրել եւ ծրագրել գործունէութիւնները, նշել տագնապները եւ ծրագիրներ մշակել տագնապներու լուծման համար։

Խորհրդաժողովը երկարեցաւ երկու օրերու վրայ։ Հ.Մ.Ը.Մ.-ի կեդրոնական վարչութիւնն ու մասնաճիւղերու շրջանային վարչութիւնները ամփոփ կերպով ներկայացուցին իրենց ընդհանուր աշխատանքները, տարած գործունէութիւնն ու ապագայի ծրագիրները։ Իւրաքանչիւր շրջան անդրադարձաւ իր շրջանի ՀՄԸՄ-ի կառոյցին մէջ տիրող կացութեան, դիմագրաւած դժուարութիւններուն, արձանագրած նուաճումներուն եւ ի գործ դրած ջանքերուն։

Խորհրդաժողովին ընթացքին չեշտը դրուեցաւ վարչագիտական ծանօթութիւններուն վրայ։ ՀՄԸՄ-ի կեդրոնական վարչութեան անդամ եղբ. Կարպիս Գապասագալեան ներկայացուց ՀՄԸՄ-ի մէջ գոյութիւն ունեցող վարչական պաշտօնները, գերադաս եւ ստորադաս մարմիններու եւ կամերու փոխյարաբերութիւններու բնոյթն ու ձեւը, իւրաքանչիւրին իրաւունքները, պարտաւորութիւններն ու պարտականութիւնները։ Ան նաեւ խօսեցաւ ժողովական կեանքին, վարչական կանոններուն եւ այս բոլորին համապատասխան գոյութիւն ունեցող կանոնագրային յօդուածներուն մասին, որոնք կը ճշդեն իրաւասութիւնները, պարտականութիւնները, իւրաքանչիւր մարմինի աշխատանքային շրջագիծն ու այլ մարմինի նկատմամբ ունեցած պարտաւորութիւնները։ Եղբ. Գապասագալեան դիտել տուաւ, որ աշխատանքային ճիշդ եւ ամբողջական ձեւով միայն կարելի է ծրագիրները օրինաւոր կերպով եւ լաւապէս իրականացնել՝ յանուն ՀՄԸՄ-ի զարգացման եւ յառաջդիմութեան։

21րդ դարու մարտահրաւէրներուն եւ զանոնք դիմագրաւելու միջոցներուն մասին խօսեցաւ "Մարզիկ" ամսաթերթի խմբագիր եղբ. Վիգէն Աւագեան, որ անդրադարձաւ այս դարուն ընկերակցող դժուարութիւններուն եւ արհեստագիտութեան զարգացման հետ եկած հարցերուն ու վտանգներուն մասին։ Ան նաեւ լուսարձակի տակ առաւ այն ձեւերը, որոնք կրնան պայքարիլ այլասերման եւ համաշխարհայնացման վտանգներուն ու այդ հոսանքին դէմ։ Եղբ. Աւագեան դիտել տուաւ, թէ կան մանուկները, պատանիները եւ երիտասարդները մեր միջավայրին եւ շրջանակին մէջ ներգրաւելու միջոցները, սակայն պէտք է միշտ մշակուին նորերը, որպէսզի կարելի ըլլայ քայլ պահել դարուն պարած արընթաց զարգացումին եւ կրած մեծ փոփոխութիւններուն հետ։ Այս ծիրին մէջ ան լայնօրէն անդրադարձաւ ՀՄԸՄ-ի ունեցած կարողութիւններուն եւ անոր տարած աշխատանքին, ինչպէս նաեւ միութենական կեանքին դերակատարութեան՝ սերունդները այլասերումէ փրկելու եւ զանոնք ազգային շունչով թրծելու իմաստով։

Խորհրդաժողովին քննարկումի առարկայ դարձած են նաեւ մարզական եւ սկաուտական ծիրին մէջ միջշրջանային ձեռնարկներ կազմակերպելու կարելիութիւնները, նման նախաձեռնութիւններու առաւելութիւնները, օգտակարութիւնները եւ այլն։ Խօսուեցաւ նաեւ "Մարզիկ" պաշտօնաթերթին, անոր ունեցած դերակատարութեան եւ ՀՄԸՄ-ի պատկերը արտացոլացնելու անոր առաքելութեան մասին։ Ներկայացուեցաւ ՀՄԸՄ - Հայաստան քոյր մասնաճիւղեր պատկերը եւ ապագայի ծրագիրները, ինչպէս նաեւ քննարկուեցան յառաջիկայ տարի տեղի ունենալիք ՀՄԸՄ-ի պատգամաւորական 9րդ ընդհանուր ժողովին ընթացքին արծարծուելիք նիւթերը՝ թէ՛ բարոյական եւ թէ նիւթական առումով։

Խորհրդաժողովին պաշտօնական փակումը տեղի ունեցաւ Շաբաթ, Սեպտեմբեր 9ին։ Ապա մասնակիցները մեկնեցան Մեռեալ ծով, անկէ ետք դէպի ՀՄԸՄ-ի ակումբ, ուր ընթրիք մը պատրաստուած էր Ամմանի վարչութեան կողմէ։

Ընթրիքին ընթացքին Ամմանի խմբապետուհի քոյր Ալին Պէննէեանի յանձնուեցաւ "Մարզիկ"ի 25ամեակի յուշանուէրը՝ ձեռամբ ՀՄԸՄ-ի կեդրոնական վարչութեան անդամ եղբ. Պատրիկ Կիւլպէնկեանի։ Իսկ ՀՄԸՄ-ի կեդրոնական վարչութեան ատենապետ եղբ. Գառնիկ Մկրտիչեանի ձեռամբ կատարուեցաւ "Ծառայութեան" շքանշանի տուչութիւն ՀՄԸՄ-ի Ամմանի երկար տարիներու ատենապետ եւ անդամ եղբ. Էլի Պէննէեանի։

Կիրակի, Սեպտեմբեր 10ի առաւօտեան մասնակիցները այցելեցին Ս. Թադէոս եկեղեցին եւ ապա՝ Ազգ. առաջնորդարան, ուր զիրենք դիմաւորեց Վահան արք. Թօփալեան։ Խօսքեր արտասանեցին եղբ. Գառնիկ Մկրտիչեան, առաջնորդ սրբազան հայրը եւ Ամմանի երկար տարիներու ատենապետ եղբ. Ծորճ Տաղէսեան։ Ապա մասնակիցները այցելեցին Յորդանանի տեսարժան վայրերը եւ կէսօրուան ճաշէն ետք վերադարձան իրենց երկիրները։

Խորհրդաժողովին քննարկումի առար-

ընդվզեցուցիչը, խորհրդային իշխանութիւններու դէմ մեր բոլորին ատելութիւնը գրգռող դէպքը։ Հայրենիքին հաւատացած ու հոն վերջնական բնակութիւն հաստատելէ երեք տարի վերջ, 1937ին, Զապէլ Եսայեանն ալ վատահամբաւ Բերիայի կողմէ կազմակերպուած մաքրագործումին նշաւակ դարձաւ, ձերբակալուեցաւ ու 200 պատկառելի հայ նշանաւոր անձերու կարգին քշուեցաւ Սիպերիա։ Այնուհետեւ հետքը կորսուած էր։ 1937էն մինչեւ 1960, ոչ ոք գիտցաւ թէ ի՛նչ պատահած էր Զապէլ Եսայեանին։ Խորհրդայինները բառ չէին արտասաներ այդ մասին։ 1960էն վերջ է որ պաշտօնապէս հրապարակուեցաւ որ Զապէլ Եսայեան հաւանաբար Սիպերիոյ մէջ մեռած էր 1943 թուականին։

Ա՛յս եղած էր ահաւասիկ ճակատագիրը անզուգական կնոջ մը, որ հայ ժողովուրդին տառապանքներուն մասին այնքան թանկագին վկայութիւններ բերած էր երկու հրաշալի գիրքերով, որ հաւատացած էր Հայաստանի ապագային ու իր ամբողջ գիտութիւնն ու կեանքը նուիրաբերած էր այդ հայրենասիրական զգացումին։ Ան որ Ատանայի մէջ իր տեսածներէն այնքան դժբախտ վկայութիւններ բերած էր, ի՛նչ վկայութիւններ պիտի բերէր արդեօք Սիպերիոյ մէջ իր տեսածներուն մասին, եթէ... կարենար վերապրիլ իր հայրենակիցներուն կողմէ իրեն դէմ գործադրուած «մաքրագործում»էն։

Մաքրագործո՛ւմ։ Կարծես թէ մեր գրականութիւնը պէտք ունէր կամ կրնար հանդուրժել այդպիսի մաքրագործումի մը։ Կարծես թէ չէր բաւեր այն մաքրագործումը որ մեր մշակոյթին դէմ կը դարբնուէր ինչ ինչ ժխտական օտար ուժերու կողմէ։ Ի՛նչպէս չզայրանալ խորհրդային շրջանի այդ տխրահռչակ ու ատրկամիտ հայ ոստիկաններուն, չէկիսթներուն, որոնք այնքան ատելի դարձուցին գաղափարապաշտ նկատումներով ճամբայ ելած վարչակարգ մը որ հիմնուած էր մարդիկը երջանկացնելու ու երջանկութեան մէջ իրարու հաւասարեցնելու համար։

Հայաստանցի շատ տաղանդաւոր մարդիկ զոհ գացին այդ մաքրագործումին։ Զապէլ Եսայեանին ալ ճակտին գրուած է եղեր երթալ ու միանալ անոնց։

Ռ.Հ.

Livres reçus

LE GENOCIDE DES ARMENIENS

RAYMOND KEVORKIAN

Préface de **Gérard Chaliand**

Ed. Odile Jacob

Paris 2006

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Երեմիա իր այդ պատմութեամբ, որ պտոյտ մ'է Կ.Պոլսոյ շուրջը, երբ կը յիշէ Պոլսոյ հին պարիսպներուն 25րդ դուռը, Սիլիվրի Գաբուսի կոչուած վայրը, հոդ կը գտնայ գերեզման մը, որուն մէջ թաղուածը մազ ուտող պուշ մ'է եղեր, եւ այդ գերեզմանը տաճիկ երեւելիներու եւ աւագանիներու կողմէ ուխտատեղի է չինուեր։

Երեմիայի աշխատութեան չորրորդ գլուխին մէջ է որ կը կարդամ այդ մազակերի մասին, վէլիուլլահ համարուած մը, որուն առթիւ չարադրուած տողերը, ինձ կը թուին թէ ճիշդ ու ճիշդ կը ներկայացնեն կամուրջին վրայ վազող Զըպլաք Մուստաֆան. զարմանալի բան, զոր կ'արժէ գրել հոս, ահաւասիկ,

«Քսան եւ հինգն է՝ Սիլիվրի մերձ դրանս
Արտաքոյ մէզարն էլէքճի տէտէի կոչման,
Սա ոչ խօսէր իսկ բնաւ՝ այլ զմազս
ուտէր յարաժամ.
Ըզկնի բօշայից շրջէր՝ խըղճացողքն
ըզմազն ուտել տան
Համակ մարմնովն արջնազգեաց՝ եւ
արապ մինչ ի գլուխն համայն.
Ցամաքն եւ ի ձմեռն մերկ՝ եւ անտէրն ի
ցէց էր կանգման
Մին ձեռ ամբն ըմազն ուտէր, եւ միւս
ձեռն ի մէֆրէտ պապան.
Ոչ մըրգունք եւ ոչ միրուս՝ անասուն
անխօս 'իբր զհայվան.
Երբ մեռաւ վէշի ասին եւ թաղման նորա
փութացան.
Աղաւատք եւ վուզերայք յանարգ տեղն
խուռն ժողովեցան։
Ասին սա վելիուլլահ... եւ այլն

Աւելորդ է երկարաբանել այս ողբեղաբանութեան մասին. կը փակեմ զայն, ըսելով միայն թէ՝ Երեմիայի գործածած "Անտէր" եւ "Մէֆրէտ պապա" բառերը մազ ուտողին ծննդեան անպամին համար է։ Ապուշ, յիմար եւ մոլագար եղող թուրք արարածները բնաւ անզգայ չեն ըլլար իրենց առանձնամի կարողութեան, ի՛նչ որ ապացոյց է անսանական, դրաստական ըլլալնուն։

***

Ափսո՛ս, որ Զըպլաք Մուստաֆան ընդհատեց Ս. Խաչի խնդիրը եւ ահա կը դառնամ անոր, որ ո՛չ նուազ կարեւոր է քան թուրքերու ունեցած յոռի եւ անմարդկային ունակութիւնները։

Ա-ի փոխուած Տ-ը, Քրիստոստուր Ղազարոսեանի ուշադրութիւնը կը գրաւէ տետրակին մէջ գրուած միւս մասերն ալ կը կարդացուին իրմէն. եւ իբրեւ թէ այդ տողերուն հեղինակը գտնալու մաքով, քննութիւն մը կը կատարէ գաղտնաբար ու կը տեղեկանայ, որ եկեղեցւոյ քահանաներէն Տէր Յակոբին տղան, Նշանն է եղեր. սխալ յերիւրանք, երեւակայութեամբ հընարուած։

Քրիստոստուր տնօրէնը առանց բան մը այս մասին ըսելու, կը խորհրդակցի Հոգաբարձութեան հետ եւ կ'որոշէ տարեկան քննութիւն մը կատարել ամենալուրջ կերպով, եւ եթէ գիտցուի որ աշակերտներուն մէջ կան յաջողակներ, զանոնք վարձատրել հանդիսաւոր պարգեւաբաշխութեամբ։ Ըստ այս որոշման՝ յարմար կը դատուի Խաչվերացի տաղաւարին երկրորդ օրը, որպէս զի Պատրիարք Սրբազանն ալ նախագահէ հանդէսին։

Քրիստոստուր Ղազարոսեանի ամենաճղճիմ, իր տարիքին ու դիրքին անվայել մտածութիւնն էր, այդ քննութիւններուն ու մրցանակաբաշխութեան առիթով վարկաբեկել Միսաքեանը, բայց տեսնենք թէ ո՞վ վարկաբեկեցաւ։

***

Հասանք 1876ի Յուլիս ամիսը. տեղի պիտի ունենային մեր տարեկան քննութիւնները, եւ ահա խումբ մը մարդիկ օրին մէկը յեղակարծումն եկան դպրոց, առոնց ետեւէն նաեւ վարդապետներ, քահանայ հայրեր, որոց ոչ մէկին անունը չեմ գիտեր։ Տնտես աղբարները մեծկակ սեղան մը բերին դրին սրահին մէջ տեղը. սեղանին վրան ալ կանանչ ծածկոց մը. եկողները նստան սեղանին շուրջ բոլորը, եւ սկսան մինչեւ ցորեկ վարի կարգի աշակերտներուն ուսման վիճակը մի առ մի քննութեան առնել, մանաւանդ հայերէնին ու անոնց կրօնագիտութիւնը մանրակրկիտ կերպով չափել չափչփել, գիտնալու համար, թէ կրօնուսոյց Յովհաննէս վարդապետը, եկեղեցւոյ փոխ-քարոզիչը, Փափազեան Հայր սուրբը ի՛նչ էր սորվեցուցած. զի Ղազարոսեան այս դասատուին ալ հակառակ էր։

Բարձրագոյն կարգին, այսինքն Միսաքեանի առաջին դասարանին հարցաքննութիւնը թողուեցաւ յետճաշի, մասնաւոր նպատակով, ինչպէս պիտի տեսնանք։

Աւելորդ չըլլայ ըսել, թէ եկող քննիչներուն հրամցուեցաւ ցորեկին համեստ ճաշ մը, որ կը բաղկանար չառագոյն կարմրուկ պաղուկ ձմերուկներէ, ճերմակ պանիրէ ու Զամլըճայի պատուական ջուրէ եւ իբր վերջաբան՝ մէկ մէկ գաւաթ սեւ սուրճէ։

***

Այս գեղջուկ ճաշը հա՛զիւ էր աւարտած, երբ Ռէթէոս Պէրպէրեան ուրիշ երկու անձի հետ սրահ մտաւ, նստուկ քննիչները ոտքի ելան նորեկները բարեւելու։ Զօրայեան պատուելին հպարտ քալուածքով եւ ժպտուն դէմքով ընդ առաջ գնաց Պէրպէրեանին ու ձեռքը սեղմելով ականջին բան մը խօսեցաւ. յետոյ իմացանք՝ թէ ճաշա՞ծ էք, հարցուցեր է։ Բարեւներու փոխանակութենէ յետոյ՝ տիօնակորոյսն մեր Այրասկիզբն Ք. Ղազարոսեան (Տ)(Ա) նորէնը բարձրաձայն հրաման արձակեց. որ Միսաքեան պատուելիին առաջին կարգի աշակերտները՝ երեքս՝ ես, Մելքոն Կիւրճեան եւ Յովհաննէս Արամեան, մասնաւորապէս պէտք է քննուին Տիար Ռ. Պէրպէրեանէ, որպէսզի գրաբար արձակ կամ ոտանաւոր շարադրելու կարողութիւննիս բացայայտուի։

(Շար. 75)

Le Docteur Roger PENICHON,
son époux,
Mireille et Yves PENICHON-DESRICHARD
Jean-Luc et Françoise PENICHON
Pierre et Marie-Amélie PENICHON
ses enfants,
Oscar et Sylvette SEMERDJIAN, ses frère et belle-sœur,
ainsi que ses petits-enfants, parents et alliés

ont la douleur de vous faire part du rappel à Dieu de **Jeannette PENICHON**, née **SEMERDJIAN** décédée dans sa 81ème année le 13 août 2006.

La cérémonie religieuse et l'inhumation ont eu lieu dans la plus stricte intimité le 17 août 2006 à Ancelle, près de Gap, dans ce pays de Hautes-Alpes qu'elle aimait tant.

Familles PENICHON, SEMERDJIAN, HATCHIKIAN, DESRICHARD

(Jeannette PENICHON était la fille du Docteur Ardachès SEMERDJIAN et de son épouse Marie, née DERDERIAN. Ils avaient notamment participé à l'accueil des réfugiés arméniens comme enseignants au camp Oddo ouvert à Marseille en 1922).

VOL • SÉJOUR À LA CARTE • CIRCUITS ACCOMPAGNÉS
Les Spécialistes des Voyages en Arménie
SABERATOURS - SEVAN VOYAGES
Paris 01 42 96 10 10 **Lyon** 04 78 60 13 66 **Marseille** 04 95 09 30 60
armenie@saberatours.fr sevan@selectour.com marseille@wasteels.fr
www.saberatours.fr

TELEVISION
FRANCE 2

Dimanche 24 septembre de 9h30 à 10h. «L'année de l'Arménie en France» Principale invitée Mme Nelly Tardivier, commissaire générale, annonce les programmes les plus prestigieux de cette année qui comportera en tout 480 manifestations.

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Լոնտոնէն Պ. Մովսէս Զափարեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր սիրած Այնճարի «Յառաջ» վարժարանին, ուրկէ շրջանաւարտ եղած է։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Ազնուի Անդրէասեանի մահուան առթիւ, Իսկէն Տիկին Սիրվարդ Պալեան 150 Եւրօ կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

(Շար. Ա. էջէն)

lence, s'est déroulé le procès des deux mineurs impliqués dans l'agression du 27 novembre 2004, contre des représentants de la Coordination des Organisations Arméniennes Drôme Ardèche qui faisaient signer une pétition contre l'entrée de la Turquie dans l'Europe.

Madame le Procureur de la République a minimisé les faits, peut être face à une enquête de Police qui laisse apparaître de graves lacunes sur le déroulement des faits.

Sans la médiatisation de cette agression auprès des journaux et télévisions françaises, sans l'appui du Collectif VAN qui a organisé une menifestation devant le Ministère de la Justice et qui a publié une lettre ouverte au Garde des Sceaux, cette affaire aurait été certainement classée sans suite.

La communauté turque était largement représentée au verdict prononcé par le juge.

Ce dernier a reconnu coupable les deux mineurs mais a prononcé une dispense de peine à leur égard. Ils sont condamnés à verser 1 Euro symbolique de dommages et intérêts aux parties civiles.

Le procès des quatre autres prévenus majeurs inculpés pour la même affaire se déroulera le **vendredi 10 novembre 2006 à 8h30**, au Tribunal de Grande Instance de Valence.

M. TAFANKEJIAN

(Président du CCAF de la Région)

ՄԱՄՈՒԼ

«LE FIGARO»

(21 septembre)

CES BIENS CHRETIENS QU'ANKARA NE VEUT PAS LACHER

Ֆիկարօ շատ լայն տեղ կու տայ Թուրքիոյ, նախ անդրադառնալով Էլիֆ Շաֆաք գրագիտուհիին դատավարութեան, որ կը բացուէր Սեպտ. 21ին Պոլսոյ (Պէյօղլու, տե՛ս Ա. էջի լուրը) դատարանին առջեւ։ Ամբաստանութիւնն է՝ «նախատինք Թուրք ազգութեան»։ «Հայրը եւ ապօրինի զաւակը» հատորին մէջ է, որ վիպագիրը նախատած կ'ըլլայ Թուրք ազգը, ոգեկոչելով Հայոց Ցեղասպանութիւնը։

Այլ յօդուած մը կը վերաբերի ոչ մահմետական ինչքերու գրաւման, այլ խօսքով վագըֆներու, ու յօդուածագիրը՝ Լօռ Մառշան երկարօրէն կը պարզէ կացութիւնը եւ կ'արձագանգէ հայկական կրօնական հիմնարկներու փաստաբան Տիրան Պաքարի թերահաւատ մօտեցումին՝ կալուածներ վերադարձնելու Թրքական որոշումին։ Հոն կը տրուին բոլոր մանրամասնութիւնները, որոնց լայնօրէն անդրադարձած ենք առենին։

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

En 1986, la Croix Bleue des Arméniens de France de Sevran-Livry achète une maison,
en 1996, la Maison de la Culture Arménienne est créée,
en 2006, nous vous invitons à ce double anniversaire

DINER DANSANT

animé par Souren et son orchestre venue d'Arménie
Le SAMEDI 14 OCTOBRE
à partir de 20 heures
Salle Polyvalente (ancienne piscine)
Parc de la Mairie
à Livry-Gargan (RN3)
P.A.F. 50 Euros / 15 Euros après 23h

Réservations :

01 43 83 87 68 / 06 82 96 66 19
06 20 43 26 77

Organisé par la Croix Bleue des Arméniens de France section Sevran-Livry Gargan et la M.C.A. de Sevran-Livry Gargan et de la Seine Saint Denis

***

A cette occasion, une **Tombola Anniversaire** est organisée - 5 Euros le billet
A gagner : 2 billets d'avion Paris - Erevan - Paris
et de nombreux autres lots
Achetez vos billets au :
01 43 83 87 68 — 06 82 96 66 19
Tirage lors du Dîner dansant du 14 octobre.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղը Հայաստանի Տարւոյ առիթով, ձեզ առիթը կու տայ վայելելու Հայաստանէն ժամանող երախաներու ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻ ելոյթները, որոնք տեղի կ'ունենան՝
Հոկտեմբեր 8 եւ 22ին
Վիլէօրպանի եւ Լիոնի մէջ։

***

Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղը խստիւ կը յանձնարարէ ձեզ վերապահել ձեր 44րդ շաբաթը, հաճելի ճամբորդութեան մը։

Մանրամասնութիւններ յետագային։

Rentrée Scolaire

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Année Scolaire 2006-2007
— MARSEILLE : Mercredi 4 octobre à 14 heures
MAJC - 12-14 rue Saint-Bazile — 13001 Marseille
• Denise GABRIELIAN
04 91 77 61 66 (le soir).

***

ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ - ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ
2006 - 2007
ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ՎԵՐԱՄՈՒՏԸ
Կիրակի, Հոկտեմբեր 1ին։

Հայրապետական Պատարագ եւ Փարիզի Հայոց Առաջնորդ Գիւտ Արք. Նագդաշեանի տնօրէնութեամբ կը վերսկսին Մայր Տաճարի Կիրակնօրեայ Կրօնական դաստիարակութեան դասընթացքները «Նուրհան Ֆրէնկեան» սրահին մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 1, ժամը 10էն սկսեալ։

Նոր ժամանակներու այս համդրուանին, կոչ կ'ուղղենք մեր բոլոր բարեպաշտ եւ նախանձախնդիր ընտանիքներուն, կարեւորութեամբ նկատի ունենալ եւ փութալ առաջնորդել իրենց զաւակները կրօնական դաստիարակութեան, պատրաստելու զիրենք եկեղեցւոյ կենդանի եւ կենդանացնող անդամակցութեան, վասն մխիթարութեան հայկական բարեպաշտութեան և յաւերժ անսասանութեան Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ։

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAINE

«Ի՞ՆՉ ԱՆԵԼ»

կը ներկայացնէ
ՎԱՐԴԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ
վերջին թատերախաղը
Կիրակի, Հոկտեմբեր 15, ժամը 17ին
9րդ Թաղամասի "Ռոսինի" սրահին մէջ՝
6 rue Drouot — 75009 Paris
Տոմսերը ապահովել հետեւեալ թիւերէն.-

— 01 42 29 10 24
— 06 64 38 00 25

Association "MACHTOTZ"
Pour la Défense de la Langue Arménienne

Rentrée de l'année scolaire 2006/07

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien
L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian avec sa METHODE AUDIOVISUELLE
23 SEPTEMBRE 2006 — 27 JANVIER 2007: Stage de 50 heures le samedi matin de 9h à 12h à Paris (Absentéisme exclu)

2) cours de 2e, 3e, et 4e niveaux

23 SEPTEMBRE 2006 — FIN JUIN 2007
le samedi entre 12h et 15h à Paris
Les nouveaux élèves sont acceptés à ces cours après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre Manuel d'arménien occidental pour les non-arménophones

Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio
87 euros + 8 euros frais d'expéditon.
Pour tous ces cours et le manuel :
RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS :
01 47 50 97 51 et 01 39 46 21 66.

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 23-24
SAMEDI-DIMANCHE
23-24 SEPTEMBRE
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884-1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) -- Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.538 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21.538

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾԱԿԱՏ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ 15ԱՄԵԱԿԻ ՆՇՈՒՄՆԵՐԸ

Անկախութեան 15րդ տարեդարձին ամէնէն տպաւորիչ մասը կազմած է Սեպտ. 21ի առաւօտուն Երեւանի Հանրապետութեան հրապարակին զինուորական մեծ տողանցքը: Ան բաղկացած էր 3.500 զինուորականներէ, 150 հրասայլերէ, թռնդանօթներէ, հրթիռաձիգներէ: Պաշտօնական օթեակին մէջ տեղ գրաւած են քաղաքական ու զինուորական անձնաւորութիւններ: Տողանցքին զուգահեռ, հրապարակին վրայէն թռիչք առած են հալածիչ օդանաւեր, ռազմական ուղղաթիռներ:

Նախագահ Ռ. Քոչարեան իր շուրջը ունեցած է ԼՂՀ նախագահ Ա. Ղուկասեանը, Պաշտպանութեան նախարար Ս. Սարգսեանը, Սպայակոյտի պետ զօր. Մ. Յարութիւնեանը, վարչապետ Ա. Մարգարեանը, Ազգային ժողովի նախագահ Տ. Թորոսեանը, նախարարներ, դեսպաններ, Սփիւռքէն հրաւիրեալներ:

Նոյն օրը Երեւանի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ տաճարին մէջ Գարեգին Բ.ի հովանաւորութեամբ կատարուած է Հանրապետական մաղթանք:

Օրուան առթիւ շնորհաւորական ուղերձներ յղած են նախագահ Ռ. Քոչարեան, վարչապետ Ա. Մարգարեան, Ազգ. ժողովի նախագահը:

**

ՆԱԽԱԳԱՀ Ժ. ՇԻՐԱՔԻ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Նախագահ Ժ. Շիրաք Ռ. Քոչարեանի յղուած ուղերձով մը շնորհաւորած է 15ամեակը, ըսելով. «Հաճոյքով ձեզի ու ամբողջ հայ ժողովուրդին կը յղեմ երջանկութեան, բարգաւաճման եւ յաջողութեան մաղթանքներս: Ուրախալի է որ ձեր երկրին անկախութեան 15ամեակի տօնը կը զուգադիպի Ֆրանսայի մէջ Հայաստանի տարուան բացումին:

...Շուտով Երեւանի մէջ հանդիպելու հաճոյքին ակնդէտ, ընդունեցէք, խնդրեմ, յարգանացս հաւաստիքը»:

ԳԱԼԻՖՈՐՆԻԱ

Յ. ՍԱՍՈՒՆԵԱՆԻ ԱԶԱՏ ԱՐՁԱԿՄԱՆ ԴԻՄՈՒՄԸ ՄԵՐԺՈՒԱԾ

Յարութ Սասունեան 1982 Յունուարին Գալիֆորնիայի Թուրք հիւպատոսին սպանութեան արընչութեամբ նոյն տարին ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուած էր ու անկէ ի վեր կը գտնուի Լոս Անճըլըսի մէկ բանտը: Վերջերս ան դիմում կատարած էր խոստումի փոխարէն ազատ արձակուելու: Դատախազութեան բանբերը յայտարարած է թէ նման կարգադրութիւն մը անկարելի է 2010 թուականէն առաջ: Ասով հանդերձ Յ. Սասունեանի փաստաբանը՝ Մ. Կիրակոս լաւատեսութեամբ դիմաւորած է ըսուածը. չեշտած է թէ շատ հազուադէպ պարագայ է նման դիմումներու առաջին անգամէն դրական պատասխան ունենալը:

Յ. Սասունեան ներկայիս 43 տարեկան է:

ՀՈԼԱՆՏԱ

ՀԱՅ ՀԱՄԱՅՆՔԸ Կ'ԱՌԱՐԿԷ ԹՈՒՐՔ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐՈՒՆ

Եւրոպայի շատ մը երկիրներուն մէջ, Գերմանիոյ գլխաւորութեամբ, ուշագրաւ երեւոյթ է ընտրութիւններուն Թուրք թեկնածուներու կարեւոր թիւը: Անոնք դիրք կը գրաւեն քաղաքական զանազան կուսակցութիւններու ցանկերուն վրայ եւ որոշ յաջողութիւն արձանագրած են շատ մը տեղեր:

Պարագան նոյնն է Հոլանտայի ուր կանխահաս ընտրութիւն տեղի կ'ունենայ Նոյեմբեր 22ին: Տեղւոյն հայ համայնքը չարժման անցած է Քրիստոնեայ դեմոկրատ միութեան ցանկին վրայ տեղ գրաւած թեկնածուի մը դէմ, առարկելով որ ան՝ Ա. Թոնճա երկար տարիներ ղեկավարած է երկրին Թուրք-իսլամ մշակութային միութիւններու դաշնակցութիւնը, ծանօթ է Ցեղասպանութեան մասին ժխտողական կեցուածքով եւ ամէն առիթի կը պաշտպանէ Թուրքիոյ պաշտօնական թեզը: Նամակով մը պահանջած են որ կուսակցութեան ղեկավարութիւնը նկատի ունենայ այս պարագաները: Անոնք ըսած են նաեւ թէ թեկնածուներու ծագումի երկիրը պէտք չէ ազդեցութիւն ունենայ անոր ստանալիք պաշտօնին վրայ: Նոյն կեցուածքը արտայայտած են ուրիշ երկու Թուրք թեկնածուի դէմ եւս:

Ա. Թոնճա իրեն ուղղուած մեղադրանքին պատասխանած է հայ համայնքին ըսածներուն փաստը տալով. շեշտած է թէ Ցեղասպանութեան պնդումները քաղաքական մարդոց գործը չեն, այլ պատմաբաններուն. անոնք պէտք է ուսումնասիրեն անցած-դարձածը, եւլն.: Եզրակացուցած է թէ փաստուած ոչինչ կայ հայկական պնդումներէն ու ինք չի կրնար ընդունիլ այդպիսի բան:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԿԱԼՈՒԱԾԱՅԻՆ ՏՈՄԱՐՆԵՐՈՒ ՀՐԱՊԱՐԱԿՈՒՄԸ ԱՆՊԱՏԵՀ ՆԿԱՏՈՒԱԾ

Թուրքիոյ կալուածներու ընդհանուր տնօրէնութիւնը կալուածային օսմանեան տոմարները Թրքերէնի վերածելու եւ պետական արխիւին փոխանցելու ձեռնարկելէ առաջ կարծիք հարցուցած է զանազան հիմնարկութիւններու: Մանաւանդ որ այդ փոխանցումէն ետք բոլոր տուեալները համացանցի ճամբով հրապարակային բնոյթ պիտի ունենան: Այլ խօսքով՝ ամէն փափաքող պիտի կրնայ դիմել այդ կայքէջին ու ստուգել տուեալ կալուածի մը տիրութեան պարագան:

Այս վերջին կէտն է որ զգուշաւորութիւն թելադրել տուած է Ազգային ապահովութեան հիմնարկին. անոր պատասխանատուները գաղտնի գրութեամբ մը ըսած են. «Օսմանեան շրջանի վերաբերող տոմարներուն պարունակութիւնը ազգային եւ քաղաքական շահարկումի առարկայ կրնայ ըլլալ (անհիմն ցեղասպանութեան, օսմանեան փոքրամասնութիւններու կալուածային պնդումներուն, եւլն. հիմով). ուստի յարմար կը նկատուի որ մեկնելով մեր երկրի ներկայի պայմաններէն, առիթ չտրուի անոնց բազմացումին, ցրուումին, ընդհանուր արխիւային պրպտումներու կեդրոններ փոխանցումին, այլ պահուին կալուածներու ընդհանուր տնօրէնութեան մօտ, անոնց գործածութիւնը սահմանափակուի երկրին շահերուն համաձայն»:

Կալուածային ընդհանուր տնօրէնը հակադրելով Ազգային ապահովութեան հիմնարկին արգելքին, պնդած է որ խնդրոյ առարկայ փաստաթուղթերուն հրապարակումը ոչ մէկ անպատեհութիւն կ'ունենայ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ո՛ՒՐ ԿԸ ԴՆԵԻՆՔ ՍՏԱԼԻՆԻ ԱՐՁԱՆԸ

Մեր ներկային մէջ որ բռնուած է ուղղագրութեան Հայաստան վերադարձի այնքան կլանող հարցով, ո՞վ կրնար մտածել որ տեղ ու տրամադրութիւն կը գտնուի տրամագծօրէն հակառակ ուղղութեամբ ոստումի մը: Ոստում որ ետին կը ձգէ այլանդակութեան 70+15 տարիէ տեսնուած, ապրուած բոլոր հանգրուանները ու կ'իրագործէ նոյնիսկ ստալինեներու կիսատ ձգածը. պաշտօնականացընել, կարգով-կանոնով սահմանել, հրապարակ դնել լատինատառ հայերէնը:

Ո՛վ, ի՛նչ կ'ուզէ ըսէ, ուզած լեռնէն ջուր բերէ, չի կրնար համոզել ձեռնարկին օգտակարութեան: Ճիշդ է որ շատեր այդ գրելաձեւին կը դիմեն համացանցի հայերէն իմակներու համար, թէեւ գտնուած է ճարը, կայ Խմիքոռ կոչուած համակարգ մը որ հայատառ հայերէն իմակներ կը փոխանցէ նոյնութեամբ. կը բաւէ որ հաղորդակցողները ունենան գայն ու նաեւ պուտ մը համբերութիւն, գործիքին հայերէնի ստեղնաշարին տիրապետելու: Շատ բան չէ բոլոր անոնց համար որոնք կը նախընտրեն հայերէն գրել իրենց իմակները: Ու վստահաբար ծուլութեան, կամ այդ համակարգը չունենալու պատճառով լատինատառ գրողները քիչ մը ամօթով կը հպին ստեղներուն, հայերէն բառերուն լատինական կօշիկ ու գլխարկ հագուեցնելու պարտադրանքին տակ:

Այս իրականութեան մէջ առնուազն աւելորդ ձեռնարկ չէ՞ լատինատառ հայերէնի ուղեցոյց պատրաստել ու հրատարակել. աւելորդ՝ կամովին մոռնալով անոր արհամարհելու, վարկաբեկելու բընոյթը որուն թիրախը հայերէն լեզուն է: Եւ ի վերայ ամենայնի, ուղեցոյցը երկլեզու է. ֆրանսերէն եւ անգլերէն: Կարծես լատինատառ հայագրութիւնը կարելի չափով տարածել ազգային առաքելութիւն է, կամ կենսական արարք:

Հայաստանի մէջ խորհրդային գրելաձեւին փարածները ի՛նչ պիտի չունենան ըսելու վերադարձ պահանջող սփիւռքցիներուս, երբ տեսնեն որ մեր մէջէն ելած են Ստալինին կիսատ ձգածը լրացնողները: Հակազդեցինք, բայց թերեւս լա՛ւ եղաւ որ Հայաստան - Սփիւռք Գ. խորհրդաժողովէն ի յառաջագունէ բացառուեցաւ ուղղագրութեան հարցին վիճարկումը: Կրնար մինչ այդ «Իմակներու համար լատինատառ հայերէն»ին(*) ուղեցոյցը հասած ըլլալ Երեւան ու խորհրդային գրելաձեւին պաշտպանները արդէն Ստալինի արձան մը ծրարելու ձեռնարկած՝ դրկելու համար փարիզ:

Իրա՛ւ, «ամօ'թ»ը ի՞նչպէս կը գրուի լատինատառ հայերէնով...

Թ. ԱՐՓԻ

(*) L'arménien en lettres latines pour usage courriel — Jean V. Guréghian.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ն. ՍԱՐՔՈԶԻԻ եւ Արդարադատութեան միջեւ բուռն բանավէճ մը ծագած է Սեպտեմբեր 20ին, երբ Ներքին նախարարը դատաւորները պատասխանատու դատած է յանցագործութեան յաւելման, մանաւանդ Սէն - Սէն Տընիի շրջանը: Ծանօթ է որ նահանգապետը ահազանգ հնչեցուցած էր տիրող կացութեան մասին, չեշտելով նաեւ որ իսլամական քարոզչութեան մը ձեռքն են պատանիները: Սարքոզի, որ Պոպինեի գացած էր նոյն օրը երկու ոստիկաններու դէմ եղած յարձակման եւ նահանգին ծանրակշիռ կացութեան՝ պատճառաւ, յայտնեց թէ ամէն ինչ հետեւանք է դատաւորներու «հրաժարման», այսինքն հարկ եղած պատիժները չեն սահմաներ: Ըստ իրեն, նահանգին մէջ բանտարկուածներու թիւը 15,5%ի նուազում արձանագրած է: Ոստիկանական ուժերը չեն կրնար արդիւնքներու հասնիլ, երբ յանցագործները ազատ կ'արձակուին: Կը թուի որ "Սարքոզի մեթոտ"ը ձախողած է, ինչպէս չեշտած է նաեւ Ֆր. Հոլանտ, ոգեկոչելով երկու ՍԷ - ԷՌ - ԷՍ-ներու դէմ գործուած յարձակումը, որու հետեւանքով երկուքն ալ հիւանդանոց փոխադրուած են: Յարձակումը գործուած էր Գորպէյ-Էսոնի Թարթարէ թաղամասը եւ ոստիկանները պատրաստուած ծուղակ մը ինկած էին: Սարքոզիի ընդդիմադիրները դիտել կու տան որ «քարչէր» կամ «ռաքայլ» բառերը չեն բաւեր վերջ տալու համար օրէ օր ծաւալող բիրտ յանցագործութիւն մը: Հարցը այնքան մեծ համեմատութիւններ առած է որ, իր դիմումին վրայ, Փարիզի Վճռաբեկ ատեանի Ա. նախագահը՝ Կի Գանիվէ կ'ընդունուէր Ժագ Շիրաքի կողմէ Սեպտ. 22ի առաւօտուն: Սարքոզի տեղի չի տար, վստահ է որ Ֆրանսացիք զինք հասկցած են:

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԳԵՐԴԱՍՏԱՆԻՆ շառաւիղները տասը երկրէ 120 հոգի, հաւաքուած են Պոլսոյ Տոլմապահչէի պալատը: Դըրդապատճառը եղած է իրենց աքսորին ութսունութիւ փաստագրական ժապաւէնի մը պատրաստութիւնը: Անոնց մէջ գտնուած են 27 գահաժառանգներ, Ապտիւլհամիտ Ա.ի թոռան թոռը, Ապտիւլհամիտ Բ.ի թոռը, զաւկին թոռները, եւլն.: Ուշադրութիւն գրաւած է որ գերդաստանին անդամներու մեծ մասը թրքախօս չէ:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ 25երը աւելի մեղմ ոճ մը կը գործածեն Անգարայի հետ: Մինչ ամառէն առաջ, տրամադիր էին վերջ տալու Թուրքիոյ հետ բանակցութիւններուն, եթէ թրքական նաւահանգիստներն ու օդակայաններ փակ մնան կիպրական նաւերուն եւ օդանաւերուն առջեւ, այժմ կը թուի որ Եւրոպական Միութիւնը ելք մը կը փնտռէ առաջքն առնելու համար տագնապի մը, չարունակելով հանդերձ ճընշում բանեցնել Անգարայի վրայ: Նկատել կը տրուի որ բուն յանցաւորը Եւրոպան կը մնայ, քանի 2005 Հոկտեմբերին թոյլ տուաւ որ բանակցութիւններ սկսին երկրի մը հետ (Թուրքիա), որ չի ճանչնար Միութեան անդամներէն մէկը (Կիպրոս):

ԵԹՈՎՊԻՈՅ Աւաշ գետի ափին յայտնաբերուած է աշխարհի ամէնէն հին մանուկին կմախքը: Երեք տարու աղջնակը ապրած է 3,3 միլիոն տարի առաջ: Աւստրալոպիթեկ Աֆարենսիս ... Ապապա տրուած մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, երախան մկրտուած է Սելամ ինչ որ խաղաղութիւն կը նշանակէ (ամհարիք լեզուին մէջ, որ կը խօսուի Եթովպիա եւ պաշտօնական հանգամանք ունի):

ԱԿԱՄԱՅ ՈՃՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆՍ ԻՆՉՊԷ՞Ս ՀԱՇՏԵՑՆԵՄ ԽՂՃԻՍ ՀԵՏ

(Բ. եւ Վերջին մաս)

Սիմէոն Կիւլոյին Պոսթըն
1960թ., Երեւան

Յարգելի Սիմէոն Կիւլօ,
իմ Պոսթընաբնակ բարեկամ.

Դուք ձեր նամակում գրում էք՝ «Կիպրոսից, Սիրիայից հասնող լուրերը ասում են, որ դուք մեռած էք: Հայաստան այցելող էքսկուրսանտներն էլ հակասական տեղեկութիւններ են տալիս ձեր մասին. մէկն ասում է մեռած է, միւսը՝ կենդանի: Սրանով խնդրում եմ անկեղծութեամբ ինձ յայտնել. "Դուք մեռա՞ծ էք, թէ կենդանի՝ ինչո՞ւ չէք երեւում մամուլում"»:

Դրան ի պատասխան գրում եմ:

Ես կենդանի եմ, բայց այդ ապացուցելու համար ոչ մի "երեղէն ապացոյց" չունեմ: Իմանալով, որ կեանքումս սուտ խօսած չունեմ՝ պիտի հաւատաք իմ բանաւոր հաւաստիացումներին:

Ես մամուլում երեւալ չեմ կարող, որովհետեւ մամուլի տեսուչ Գէորգ Հայրեանը չի թողնում: Որսկանի նման եռեւեւիցս ման է գալիս, որ թերթում երեւամ՝ իսկոյն խփում է: Մի անգամ ինձ "Գրական թերթում" բռնեց, ականջից քաշելով տարաւ կենտրոնական օրաթերթ "Սովետական Հայաստան", այնտեղ ինձ բոլորի առջեւ "գռեհիկ" անուանեց ու խփեց՝ Գրողների միութեան էլ հրամայեց ծունկի գալ ու ներողութիւն խնդրել, իրենց օրգանում իմ ֆելիետոնը տպագրած լինելու համար:

Որ թերթին մօտենում եմ, խմբագիրները սարսափով իրենց թերթի դուռը փակում են երեսիս եւ բանալու ծակից իմ հեռանալուն են սպասում:

Միայն "Ոզնի" երգիծական հանդէսը իր դրան տակից մի անցք է թողել, երբ Գէորգ Հայրեանը ուրիշ կողմ է նայում՝ գաղտագողի այդ անցքից ներս եմ սողում, մի ֆելիէտոն տպում ու դուրս գալիս փախչում: Որ տեսաւ, սեւս կը տայ:

Այստեղ ես հանդէս եմ գալիս ծպտըւած, Արա Մասեան անուան տակ: Ընթերցողներս կարդում եւ ասում են.

– Սա Արա Մասեանը որքա՜ն նման է Լեո Կամսարին, կարծես նա լինի: Եւ ես չեմ կարող դուրս գալ իմ թաքստոցից, փաթաթուել իմ ընթերցողին եւ ասել.

– Գրկիր ինձ, հէնց ես Լեո Կամսարն եմ...

Այսպիսի զուլում մարդ է այդ Գէորգ Հայրեանը:

Դուք երեւի տեսած կը լինէք նրան. այս ամառ նա Ամերիկա եկաւ պտոյտի:

Վերադարձին թերթում գրեց իր ճամբորդական տպաւորութիւնները, որոնք չրեկ լինելու համար ոչ ոք չկարդաց:

Այս "յաջողութիւնից" խրախուսուած նա առանձին գրքով հրատարակեց այն, որ էլ աւելի չկարդան:

Ամբողջ Հայաստանի գրողների բախտը այդ մարդն է տնօրինում: Յիսուն տարուայ սիրուած գրողին կարող է փոշիացընել, իսկ փոշուց յիսուն տարուայ սիրուած հեղինակ ստեղծել:

Յարգելի Սիմէոն, ինչո՞ւ մի անգամ Հայաստան չէք գալիս պտոյտի: Եթէ գաք՝ կը տեսնէք, մեռա՞ծ եմ, թէ կենդանի:

Գրում էք՝ թէ ուզում եմ ձեր մասին մի ուսումնասիրութիւն գրել: Շնորհակալ եմ: Եթէ նոր բնակարան ստացած լինէի, այնպէ՛ս կ'ուզենայի ձեզ իմ տանը հիւրասիրել: Կենտկոմի առաջին քարտուղարը սա չորս տարի է խոստանում է, բայց ոչ բնակարան է տալիս, ոչ էլ իմ դիմումին է պատասխանում: Նրանից պատասխան ստանալու համար ուզում եմ դիմել Մոսկուա:

Եթէ Մոսկուան էլ չպատասխանեց՝ ուզեմ չուզեմ ձեր միջոցով պիտի դիմեմ ՄԱԿ-ին: Իմ հարցը շատ նման է այնտեղ նստած Չան Կայ Շիին, երկուսս էլ կորցրել ենք մեր ոտների տակի հողը:

Նա Չինաստան չունի, ես՝ բնակարան:

Յարգանքներով՝ Լեո Կամսար

***

Սիրելի Սիմէոն Կիւլօ,
24. 12. 1960թ.

Իմ Պոսթընաբնակ բարեկամ,

Իր ժամանակին ստացել եմ Նոյ. 1-ի նամակը եւ պատասխանել եմ իր ժամանակին: Այսօր գրում եմ մի երկրորդ նամակ այնպէս, ինչպէս որսորդը որսին նշան բռնելիս կրակում է միաժամանակ երկու գնդակ՝ մէկնումէկը նպատակին հասցնելու համար:

Բայց քանի որ որոշել ես Մայիսին անպայման այցելել ինձ անձամբ՝ նամակներս նպատակին չհասնեն էլ, շատ չեմ մտահոգուի՝ ինչու որ մի քանի ամսից "որսը" իր ոտովը կը գայ իմ դուռը...

Իմ նամակները շատ նման են Նոյի բաց թողած թռչուններին. ոմանք դուրս են գալիս "աղաւնիներ" եւ պատասխան են բերում, ոմանք էլ "ագռաւների" նման ինձ թողնում են անպատասխան:

Այնուհետեւ կ'ուզենայի շնորհաւորել ձեր Նոր տարին, եթէ հաստատ իմանայի, թէ Ամերիկայում Նոր տարի գոյութիւն ունի, եւ մարդիկ առհասարակ ուրախանալու սովորութիւն ունեն: Մեզ սովորեցրել են, որ կապիտալական երկրներում մարդիկ միայն դժբախտ են:

Քո գալու լուրն առնելով, անմիջապէս ԱՕԿՍ-ի նախագահ Բերսաբէին գնացի եւ խնդրեցի միջամտել ուր որ հարկն է՝ ինձ մի ներկայանալի բնակարան տրամադրելու համար: Ներկայ բնակարանում ամաչում եմ քեզ ընդունել: Դա ոչ թէ բնակարան, այլ կաւաշէն, կաւածեփ, կաւածածկ մի որջ է, որին առընթեր նախապատմական մարդու քարայրն անգամ կարող է պալատ համարուել: Իմ բնակարանային պայմաններով թէպէտեւ չեմ հասել տակաւին "քարի դարին", բայց դժգոհ չեմ: Դիոգինեսն ապրում էր մի տակառի մէջ շատ երջանիկ:

Մեր երկուսիս դժուարութիւնը սկըսւում է միայն մեռնելիս: Օրինակի համար, Դիոգինեսն ինչպէ՞ս պարզի իր ոտքը մի նեղ տակառի մէջ: Իսկ պպզած մեռնելը հնարաւոր չէ:

Գալով ինձ, իմ ցաւն էլ այն է, որ վախճանելիս ես ոչ մի կերպ չպիտի կարողանամ համոզել ինձ, որ ես իրօք մեռել եմ, քանի որ բնակարանիս եւ գերեզմանիս մէջ ոչ մի էական տարբերութիւն չկայ: Երկուսն էլ կառուցուած են միեւնոյն հողից:

Սիրելի Սիմէոն, դու իմ աչքին մի շատ խստապահանջ մարդ կ'երեւիս: Այդ պատճառով քեզ նամակ գրելիս վախից տասն անգամ մտքերս չափում, ձեւում, նոր միայն գրում եմ: Պատահում էլ է, որ չափում, ձեւում ու չեմ գրում: Ու չգրած մտքերս աւելի շատ են լինում, քան գրածներս: Այդ է ահաւասիկ պատճառը, որ քեզ նամակ գրելիս աւելի շատ կչկչում եմ, քան "ձու" ածում(1):

Կարօտում եմ քեզ շատ: Երբեմն ուզում եմ երազումս տեսնել քեզ, բայց աւա՜ղ, դա հնարաւոր չէ՝ երկու տարբեր կիսագնդերում ապրած լինելու համար: Միաժամանակ չենք պառկում ու միաժամանակ վեր չենք կենում: Երբ ես քնած եմ՝ դու արթուն ես, եւ ընդհակառակը, երբ ես արթուն եմ՝ դու քնած:

Ձայն ունե՞ս, Սիմէոն, երգո՞ւմ ես: Ես երկու տող երգեմ, եթէ այն քեզ դուր գայ՝ գրիր շարունակեմ:

«Ա՜խ, իմ ճամբէն մոլոր գնաց,
Անտակ ծովին դէմ առաւ...»

Գրիր գաղութահայ կեանքից: Դու "յառաջդիմակա՞ն" կուսակցութեանն ես պատկանում, թէ՞ "յետադիմական": Այդտեղ կուսակցութեան պատկանելը կամաւո՞ր է լինում՝ թէ՞ բռնի: Եթէ կամաւոր՝ ինչո՞ւ պատահում են մարդիկ, որոնք "յառաջդիմականը" թողած, "յետադիմականին" են պատկանում:

Ինձ որ հարցնես՝ ես "ետեւի" եւ "առաջի" միջեւ խտրութիւն չեմ դնում: "Ետեւը"՝ դա մարդու անցեալն է, պատմութիւնը, իսկ "առջեւը"՝ ապագան, գալիքը: Արժէ՞ ստոյգ, արդէն պատահած անցեալը զոհել անստոյգ գալիքին: Մանաւանդ հիմա, որ աշխարհն ապրում է ատոմային պատերազմի սարսափներն ու երկրագունդը վիճակախաղի է դրուած:

Ոչ՝ երկուսից, ես "ետեւը" կը նախընտրեմ "առջեւից":

Ետեւում եմ թողել իմ ոսկէ մանկութիւնը, իմ կորուսեալ հայրենիքը, որոնց մասին ունեցած իմ յուշերի մի մասնիկը չեմ փոխի հազար անորոշ գալիքի հետ:

Իսկ եթէ խօսենք "մարդակազմութեան" լեզուով, պիտի ասենք, որ մարդուն իր "ետեւը" նոյնքան անհրաժեշտ է, ինչքան "առջեւը", ու մէկն առանց միւսի գոյութիւն ունենալ չի կարող:

Ճակատամարտում նահանջելն էլ յարձակման չափ հմտութիւն է պահանջում(1):

Համաձա՞յն ես: Եթէ այո՝ ցտեսութիւն:

Քո՝ Լեո Կամսար

***

Շաբաթ, 23 Յունիս, 1961թ.

Ստալինը իր ղեկավարութեան ժամանակ ամենայն անկեղծութեամբ յայտարարում էր.

– Ես արիւնարբու գազան եմ ու մարդ եմ սպաննում: Ինձ համար մարդն ու ճանճը միեւնոյն արժէքն ունեն:

Եւ մարդը ժողովրդից համակրանք չէր սպասում:

Բայց Խրուշչովը ներկայիս կամենում է երկու ձմերուկ բռնել իր մէկ ձեռքով: Ուզում է եւ ժողովրդի համակրանքը վաստակի եւ մարդ սպաննի:

Այսպէս՝ նա ցերեկը մարդասէր է, գիշերը՝ մարդասպան:

Օ՛հ, լեզուս չի զօրում պատմել այն ոճիրը, որ կատարուեց հէնց այսօր աչքիս առջեւ:

Բայց պատմեմ ամէն ինչ սկզբից:

Ամերիկայի Պոսթըն քաղաքում ապրում էր մի ժուռնալիստ՝ Սիմէոն Կիւլօ անունով: Նա մտադրուած է լինում մի ուսումնասիրութիւն գրել իմ գրական գործունէութեան մասին: (Սեւ լինէր այն օրը, երբ մտադրուեց):

Բայց չի իմացել ո՞ղջ եմ, թէ մեռած: Դիմել է Հայաստան եկող տուրիստներին, դիմել է Սուրիա, Կիպրոս եւ աշխարհի այն բոլոր տեղանքը, ուր հայութիւն կայ՝ իմանալու տեղեկութիւն իմ ողջութեան մասին, բայց չի յաջողուել: Մեծ մասամբ պատասխանել են, թէ ես, երբ մեռել եմ աքսորի ճանապարհին, 1938 թուին: Տեսէք «երկաթեայ վարագոյրի» թանձրութիւնը...:

Հա, վերջում այդ մարդը դիմում է Հայաստանի արտասահմանի հետ կուլտուրական կապի միութեան վարչութեանը, աղերսելով պատասխանել, ո՞ղջ եմ ես, թէ՞ մեռած:

Վարչութիւնը նամակը յանձնեց ինձ՝ անձամբ պատասխանելու համար:

Մեծ դժուարութեամբ պատասխանեցի այդ նամակին, որովհետեւ ես էլ ըստոյգ չգիտէի՝ ո՞ղջ եմ, թէ՞ մեռած:

Ճարահատ, այդ բանն ստուգելու համար, մեծ ծախսեր կատարելով, ինքը՝ Սիմէոն Կիւլօն է վեր կենում Հայաստան գալիս:

Մենք պատահում ենք իրար «Արմենիա» հիւրանոցում, եւ ես սկսում եմ պատմել իմ գլխին եկած դժբախտութիւնները մէկ առ մէկ, քսան տարուայ աքսորս, անպատմելի խոշտանգումներս, եւ այլն, եւ այլն:

Դու մի ասի, Ջեկան, մագնիտոֆոնը միացրած, մեզ լսում է իր թաքստոցից...

Մտածելով, որ Ամերիկա վերադարձին Կիւլօն կարող է այս բոլորը պատմել աշխարհի հայութեանը, եւ գաղտնիքը բացուի, նոյն գիշերը խեղդում է հիւրանոցում իր «հիւրին» եւ յայտարարում «յանկարծամահ»...

Ու ես հիմա այսքան արտասուք չեմ ճարում ողբալու այդ անմեղ մարդու կորուստը, որ մեռաւ իմ պատճառով:

Մազերս փետտելով ման եմ գալիս հիմա ու նզովում եմ ինձ էլ, իմ «տաղանդ»ն էլ միաժամանակ, որ պատճառ դարձաւ այս ահաւոր, տմարդի ոճիրին:

Օ՛հ, օդ տուէք, ինձ, խեղդւում եմ...

***

Չորեքշաբթի, 6, Յուլիս, 1961թ.

Թաղեցի իմ անմոռանալի ընկեր Սիմէոն Կիւլոյին եւ հիմա իմ կեանքի մասին եմ մտածում: Ինչպէ՞ս պիտի վարուի ինձ հետ կառավարութիւնը, չէ՞ որ ես էլ նրա գործած յանցանքի մասնակիցն եմ:

Արդեօ՞ք ինձ էլ խեղդամահ կ'անի մի գիշեր: Բայց ես հիւրանոցում չեմ քընում: Տանն էլ հարեւաններս կ'իմանան:

Ոչ, ինձ կը կանչի Ջեկա, կը հարցաքնի, թէ ինչո՞ւ ես ասել եմ նրան, որ քսան տարով աքսորուել եմ եւ ինչո՞ւ չեմ ասել, որ քսան տարով չեմ աքսորուել եւ ընդհակառակը, շատ երջանիկ եմ զգացել ինքզինքս՝ այն էլ ոչ թէ քսան, այլ երեսուն տարով:

Արդարացում չունեմ, պարզում եմ վիզս եւ «խեղդիր» ասում եմ; Ջեկան խեղդում է, ու, որպէսզի թաքցնի իր ոճիրը, տանում է մի հեռաւոր փողոց ու գլխակս աւտոյի տակ գցելով տափակացընում է եւ ասում.

– Յիմար մարդ, ինչո՞ւ փողոցում ըզգոյշ չես քայլում... (Ինչպէս Կիւլոյին մեղադրեցին դէպքից մի շաբաթ առաջ խմած մի բաժակ քոնեակի մէջ):

Բայց ինչո՞ւ եմ զուր տեղը գլուխս պայթեցնում՝ իմանալու համար, թէ ինչ մահով պիտի մեռցնի ինձ կառավարութիւնը: Համ մտածեմ, համ մեռնե՞մ...

Իրենք գիտեն, ինչ մահով կ'ուզեն, թող մեռցնեն:

Բայց, այսուամենայնիւ, խեղդուել կ'ուզեմ ես, ինչպէս իմ ընկեր Սիմէոնը, որպէսզի հանդերձեալ կեանքում, որպէս միատեսակ մահով մահացածներ՝ միասին լինենք:

Ի՞նչ իմանամ, միգուցէ այն աշխարհում մարդիկ տեսակաւորւում են ըստ իրենց մեռելաձեւի՝ մանաւանդ Սովետական իշխանութիւնից յետոյ:

Առաջները բոլոր մարդիկ մեռնում էին բնական մահով, բայց բոլշեւիկները մահուան այնպիսի ձեւեր բերին աշխարհը, որ մարդ չի իմանում, թէ որով մեռնի: Ի՞նչ կը լինէր, եթէ մահուան այնպիսի բազմաթիւ ձեւերի հետ դէթ մի ձեւ էլ կեանքի մասին մտածէին:

Չէ՞ որ մեռնելու համար պէտք է, որ մարդ մի քանի տոկոսով ապրած լինի...

***

Հինգշաբթի 14, Յուլիս, 1961թ.

Որովհետեւ այս տարի դեղատները ճանճասպան թուղթ չեն ստացել, այդ պատճառով մարդիկ սպաննում են ճանճերին պարտիզանական յարձակումներով: Իսկ դա պապանակերպ է լինում:

Բարեկամներիցս մէկը սեղանի մէջտեղը քաղցրութիւն էր դրել եւ յատուկ դրա համար պատրաստուած մի ռետինէ թերթիկով խփում եւ ջարդում էր այն բոլոր ճանճերին, որոնք, թառած քաղցրութեան վրայ, ծծում էին այն:

Այս տեսնալիս, մի նմանութիւն ընկաւ միտքս, եւ դրանից սարսռաց ողջ էութիւնս:

– Ուլան, – ասում եմ ինքս ինձ, – այս նոյն եղանակով մեր կառավարութիւնն է սպաննում արտասահմանեան հիւրերին, այն էլ իմ միջոցով:

Ինձ որպէս քաղցրութիւն դրել է մէջտեղ եւ արտասահմանից հիւր է ընդունում: Այս հիւրերից էլ ինձ մօտ գալիս են նրանք միայն, որոնք դէմ են սոցիալիզմին, եւ եկել են միայն նրա վատ կողմերը տեսնելու:

Եւ ահա՝ շըրըփ, խփում է ու սպաննում նրանց:

Այսպէս սպաննեց Սիմէոն Կիւլոյին, այսպէս պիտի սպաննի նրա կնոջը, որ մըտադիր է Հայաստան գալ իր ամուսնու գերեզմանին այցելութեան, պիտի սպաննի «Տիրանի գօտու» խմբագրին(2), որ ուզում է գալ ինձ այցելութեան:

Ուրեմն, ես այն խայծն եմ տովենների ձեռքում, որով ձուկ են բռնում: Ուրեմն իմ պատճառով այսուհետեւ էլ բազմաթիւ արտասահմանեան հիւրեր պիտի մեռնեն, ուրեմն ես խաղում եմ կին ու երեխայ ունեցող մարդկանց կեանքի հետ:

Բայց ի՞նչ կարող եմ անել: Կարո՞ղ եմ գրել նրանց՝ մի գաք Հայաստան, որովհետեւ ձեզ կը սպաննեն: Եթէ գրեմ էլ, փոստը վայր կը դնի իմ նամակը եւ չի ուղարկի:

Ի՞նչ անեմ, ասէք ի՞նչ անեմ:

Հազար անգամ կ'ուզէի «տաղանդաւոր երգիծաբան» չլինել, որ մարդիկ չգային եւ իմ պատճառով չզոհուէին:

Այս ակամայ ոճրագործութիւնս ես ինչպէս հաշտեցնեմ խղճիս հետ: Ես կը մեռնեմ, իհարկէ, եթէ իմանամ՝ այս անգամ էլ չեն գայ շիրիմիս այցելութեան...

***

ՈՂԲԵՐԳ

Սիմէոն Կիւլօ,

Իմ սիրելի հայրենակից,
Իմ թանկագին բարեկամ,
Իմ մտերիմ ընկեր,
Դու այդ ի՞նչ արիր...

ՇՈԳԵՆԱՒ

ԱՂԱՒՆԻԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

ԳԱՐԻՆ ԳԱՐԱԳԱՇԼԸ

Ա.

Կ՚ըսեն թէ երբ աղաւնին աշխարհ եկաւ, միւս բոլոր թռչունները գլխաւոր դերերը իրարու մէջ բաժնուած էին։ Արծիւը՝ թագաւորն էր երկինքին. անիկա ուժն ու հպարտութիւնը կը խորհրդանշէր։ Բուն՝ գիտուն էր, բազէն՝ նախայարձակ, իսկ ագռաւը ճարպիկ։ Անգղը մահը լուր կու տար, իսկ արագիլը՝ եղանակներու դարձը։ Գալով աղաւնիին, այդ խեղճը կը բռնաւորուի բոլոր այդ պատասխանատուութիւնները եւ յատկութիւնները, որոնք իբրեւ անբաղձալի, մէկդի ձգուած են։ Անոնք են խաղաղութիւնը եւ համեստութիւնը։

Պատերազմներու միջեւ աղաւնին կը կրէ ամենածանր բեռը ձիթենիի ճիւղի մը վրայ։ Անիկա յոյսն է մարդկութեան թէ լաւ օրեր պիտի գան եւ մարդիկ կրկին պարծանք պիտի զգան ապրելէն։ Յետոյ կաւեւոր մանրամասնութիւն մը կը յիշեցնէ աղաւնին, որով, մարդ որքան աւելցնէ իր զարգացումը, պէտք է այնքան ալ խոնարհամիտ ըլլայ աշխարհի եւ տիեզերքի անփոփոխ կանոնին առջեւ։ Դժուար է աղաւնիին գործը, քանի որ տարածուն թերութիւն մըն է մարդկային ինքնահաւանութիւնը։ Աղաւնին ցոյց տըւաւ թէ այդ պզտիկ հասակովը անհագին ճամբայ կրնայ թռչիլ, որպէսզի իր բոյնը չինէ իր ձագերուն համար ամէնէն յարմար տեղը, առանց պահ մը իսկ տրտնջալու։ Ան այնքան բնականօրէն ու անձայն կը կարգադրէ իր պարտականութիւնները, որ շատ անգամ չենք անդրադառնար նոյնիսկ իր գոյութեան։

Շատ մարդամօտ թռչուն մըն է աղաւնին։ Քաղաքներու լայն հրապարակներուն վրայ, նեղ փողոցներու մէկ անկիւնը միշտ մարդոց քովիկը կու գայ եւ զըւարճութեան պատճառ կը դառնայ, մանաւանդ մանուկներուն համար։ Բնաւ ուշադրութիւն ըրա՞ծ էք, թէ եկեղեցիներու, մզկիթներու եւ այլ աղօթատեղիներու շուրջ աղաւնիներու մեծ խումբեր կը հաւաքուին։ Անոնք կը թռչին նաեւ գաւառներու պատմական հայ եկեղեցիներու փլատակներուն վրայ, կարծես իրենց զարմանալի գոյութեամբ ընդգծելու համար մեծ կորուստը աներեւութացած քաղաքակրթութեան մը։ Ուրեմն խիղճն ու ընդհանուր յիշողութիւնն է աղաւնին մարդկութեան։ Կը յիշեցնէ, որպէսզի արդարութիւնը գոյատեւէ մարդոց գոնէ սիրտերուն մէջ։

Երբ շաբթու մէջ համալսարանի մեծ ճաշարահին մէջ առանձին կը նստէի, յանկարծ աղաւնի մը եկաւ թառեցաւ սեղանիս տակ եւ ընկերակցեցաւ հացի փշրանքներուս։ Այլեւս առանձին չէի, քանի որ ան անգամ մը եւս կ՚աւետէր յոյս եւ հաւատք կեանքի դէմ։ Ժպտեցայ փոքրիկ եւ մտերիմ ընկերոջս, խոստանալով իրեն, որ անպատճառ պիտի գրեմ իր պատմութիւնը։

⁂

Բ.

Դուռը գոցելու ձեւէն կը հասկնար Թռնիկին հոգեվիճակը։ Երբ դուռը ուժգին զարնուեցաւ, հասկցաւ որ հակառակ բան մը պատահած է։ Իսկապէս ալ պզտիկ աղջիկը ներս մտաւ սաստիկ բարկացած։ Աննկատ ժպտեցաւ տարեց կինը, մտածեց, որ բարկութիւնն անգամ անուշիկ էր սա աղջկան։

«Նանա՛, գիտե՞ս թէ ինչ եղաւ», գոչեց Թռնիկը, «Փողոցը տղաքը անունս չկըրցան ըսել, Ակաւնի, կ՚ըսեն կը կենան»։ Կինը, ժպիտը դէմքին, խորհրդածեց, որ բան մը փորձառութեամբ սորվիլը աւելի լաւ էր, եւ հիմա ինք պիտի ջանար համոզել իր Թռնիկին թէ որքան բացառիկ եւ արժէքաւոր էր իր անունը։

Գանգուր մազերը շոյեց գուրգուրանքով. «Մէ՛կ հատիկս, ընկերներդ կրնայ ըլլալ որ մէկ անգամէն չկարենան լաւ հնչել անունդ, որովհետեւ քուկդ տարբեր է ուրիշ անուններէ։ Բայց եթէ դուն գիտնայիր, որ անունդ իր մէջ պատմութիւն մը կը պարունակէ, այն ատեն կարելի է չէիր նեղուիր եւ անոնց ալ կը պատմէիր քեզի յատուկ եղածը»։

Աղջնակին երեսը լուսաւորուեցաւ։ Այս աշխարհի վրան ամէն բանէ աւելի կը սիրէր պատմութիւնները, մանաւանդ ալ Նանային պատմածները։ Ուրեմն ինքն ալ նոր պատմութիւն մը պիտի ունենար։ Մոռցաւ փողոցը, մոռցաւ ընկերները, Նանային քովիկը նստելով մտաւ կախարդական աշխարհ մը, ուրտեղի կեանքին մէջ գլխաւոր դերը տրուած էր աղաւնիներուն։

«Անունդ ե՛ս դրի, որովհետեւ աղաւնիները միշտ երջանկութիւն բերած են ինծի։ Դուն ալ անուշիկս՝ իմ ամենաթանկագին թռչնիկս ես։ Աղաւնիներուն չեն վայելեր մեծ եւ խճողուած քաղաքները։ Անոնք կը սիրեն բացօթեայ վայրերը։ Գիտես՝ հին ժամանակ գիւղերու մէջ կային մարդիկ, որոնք յատկապէս աղաւնիներ կը պահէին իրենց տանիքները, կը հիանային անոնց փայլուն փետուրներուն, ուլունք աչուկներուն եւ իրենց օրերը կ՚անցընէին աղաւնիներու թեւերով չքաւորուած երկնքի մը տակ։ Ո՛չ գործ, ո՛չ ճաշ, ո՛չ ընտանիք, ո՛չ ալ ընկեր, կեանքին բոլոր իմաստը աղաւնիներն էին այդ հմայուածներու համար։ Մեր անւանի գրագէտներէն Համաստեղ կը պատմէ անոնց մասին եւ կարծես անոնք կը թռչին դէպի Միացեալ Նահանգներ, իրենց սիրածին ետեւէն։ Հաւատարիմ են աղաւնիները։ Եթէ քեզի հաւատան ու սիրեն, միշտ կը վերադառնան քեզի, բայց դուն զանոնք չես կրնար բանի մը ստիպել։ Միայն կը սպասես ու կը սորվիս թէ ինչ կը նշանակէ ապրիլ՝ յոյսով եւ համբերել՝ հաւատքով...»։

«Եւ աղաւնիները միշտ կը վերադառնան, չէ՞ Նանա» հարցուց աղջիկը խանդավառուած։ Նանան համբուրեց իր անուշիկը՝ «Անշուշտ որ կը վերադառնան, որովհետեւ անոնք շատ լաւ գիտեն թէ ուր է իրենց իսկական բոյնը»։

Աղջիկը տեղէն ցատքեց եւ վազեց դէպի դուռը՝ «Նանա՛, պէտք է այս բոլորը ընկերներուս ալ պատմեմ», ըսաւ եւ աւելցուց. «Ետքն ալ անոնց կը սորվեցնեմ, թէ ի՞նչպէս պէտք է հնչեն անունս...»։

"Ակօս"

Հեռուից հեռու, ովկէանոսի այն ափից սիրեցիր ինձ։

Ամբողջ վեց տարի եղար ինձ փնտռելու կենդանիների եւ մեռածների մէջ։ Ու երբ յայտնաբերեցիր կենդանի՝ գրեցիր ինձ Պոսթընից.

– Գալիս եմ քեզ հիւր, պատրաստ կաց։

Ու ես իմ տան դուռը բաց թողած պատկեցի գիշերները, որ դու, եթէ գիշերով անգամ գաս, դուռս բաց գտնես առջեւդ։

Ու եղար արեւմտեան կիսագնդից արեւելեան կիսագունդ եկար ինձ տեսնելու։

Տեսանք իրար ու ողջագուրուեցինք։

Բայց ինչո՞ւ այդքան կարճ։

Ինչո՞ւ դեռ աւելիքդ չվերջացրած յիշեցիր, որ մահկանացու ես, յանկարծ հեռացար աշխարհից։

Այնպէս շտապեցիր մահուան կարաւանին հասնել, որպէս թէ շատ էիր ետ մընացել...

Բայց ես չեմ կարող հաշտուել այդ դառն իրականութեան հետ, չեմ վաւերացնում կատարուածը, չեմ փակում իմ դուռը եւ առաջուայ նման անքուն կը սպասեմ, իմ ընկեր։

Մենք ծնուել ենք միեւնոյն երկրում, մեր մանկութիւնը լուսաւորել է այն արեւը, որ Վարագայ սարի ետեւից դուրս է եկել ու սուզուել Վանայ ծովում։ Մենք շնչել ենք նոյն օդը, խմել նոյն աղբիւրից։

Ու այսօր կորցրել ենք մեր մանկութեան օրրանը, մեր անմոռաց ծննդավայրը անդարձ։ Նրա անհուն կարօտի մի ծայրը իր անհուն ծանրութեամբ իմ սիրտն է ճըմլում, միւս ծայրը՝ քոնը, եւ այդ կարօտի քուլայում մեր սրտերը իրար ձուլուեցին։

Գաղթից շատ առաջ, մի անշառ ու բարի օր, չար թուրքը քո հօր կարմիր արիւնով ներկեց Տոնեայ Գալէի կակաչները, որ առանց այդ էլ շատ կարմիր էին...

Ու դու մանուկ հասակում փախար օտար աշխարհ այն գուլում երկրից, որի հողը բարի է, իսկ մարդիկ՝ չար։

Երկար դեգերումներից դատարկեցիր դառնութեան բաժակներ իրար ետեւից։ Կամեցար գրաշար դառնալ մի հայ տպարանատիրոջ մօտ, որ քեզ վռնտեց միայն նրա համար, որ նրան դիմելիս փոխանակ "էֆէնտի" ասելու՝ "պարոն" ասացիր։

Մի հայ, որ կամենում է թուրքերէն մեծարուել։

Մի մարդ, որ տանը հայ է, դուրսը՝ թուրք...

Մի թուրք, որ մարդ է մորթում ոչ թէ սրով, այլ իր ոսկու քսակով։

Եւ դա աչքովդ տեսար, թէ ինչպէս բոլոր դրամատէրերը, մի-մի "թուրք" են իրենց տպարաններում որպէս գրաշար աշխատող հայերի համար...

Իմ անմոռանալի Սիմէոն։

Դու իմ ունեցած առաւելութիւնների վրայ իմ չունեցածը աւելացնելով, մեծարեցիր ինձ մամուլում։

Բայց այդ մեծարումը ես չեմ նկատում անձնական։

Դու տարիներ շարունակ ապրելով հայրենիքից հեռու, անձամբ տեսնելով, թէ Սփիւռքի հայերը ինչպէս են կամաց-կամաց ձուլւում օտարներին, հեռանում իրենց ազգութիւնից, քո արծուի հայեացքով փնտռեցիր եւ գտար հայ մշակոյթի ակնառու գործիչներ, տնկեցիր որպէս պղնձէ օձ Սինա անապատում, որպէսզի դէթ մէկ ժամով ուշացնես հայ ազգի ջըլատումը, նրա մի մասի օտարացումը։

Այդ իմաստով դու մեծարել ես ոչ միայն ինձ, այլեւ շատ-շատերին նրանցից, որոնք իրենց ուժի չափով մի-մի քար են դրել հայ մշակոյթի բարձրացող պատերին։

Եւ այդ կատարել ես դու քո վարպետ գրչով, դու՝ մեռնող հայութեան կանթեղին ձէթ լցնող լուսարար։

Հայրենիքից դուրս, հեռաւոր Պոսթընում, Հրանտ Աւետիսեանը հայ մշակոյթի մի փոքրիկ օճախ կպցրեց "Ծիրանի գօտի" անուանելով այն, ու դու ողջ եռանդով փութս դարձար, փչեցիր, այդ մխացող օճախից բոց ստանալու, դրանով ջերմացընելու հայութիւնից սառող հոգիներին եւ յաջողեցիր՝ շնորհիւ քո ճարտար գրչի։

Բայց ինչո՞ւ եմ ասում այս բոլորը, երբ դու չկաս այլեւս, իմ Սիմէոն։

Իբրեւ վերջին խօսք, Սիմէոն, քեզ պիտի ասեմ հետեւեալը.

Դու աշխարհի մի ծայրից միւսը ճամբայ կտրեցիր, որ ինձ հիւր լինես։

Հիւր եկար կարճ ու ընդմիշտ հեռացար։

Հիմա էլ որպէս փոխայցելութիւն, ես եմ ճամբայ ընկել քեզ մօտ հիւր գալու։ Դուռը բաց թող։ Ու ես հիւր եմ գալիս քեզ մօտ ոչ թէ ժամանակաւոր, այլ յաւիտեանս չհեռանալու համար։ Տեսնո՞ւմ ես, թէ ես որքան աւելի եմ սիրում քեզ, քան դու սիրեցիր ինձ։

Եօթանասուն տարի նաւելով կեանքիս ովկէանոսում, արդէն մօտ եմ ափերին ու պատրաստւում եմ նաւիս առագաստն իջեցնել։

Մօտ եմ քեզ շատ, իմ սիրելի ընկեր, համարեայ ստորակէտով ենք բաժանւում մենք իրարից։ Գուցէ եւ բութ պիտի լինի դնել...

Ու որովհետեւ այսքան մօտ ենք իրար, Սիմէոն, չեմ ասում քեզ "մնաս բարով", այլ քեզ կ՚ասեմ՝ ց տեսութիւն...

Մնամ
մեր տեսակցութեանն սպասող՝

ԼԵՌ ԿԱՄՍԱՐ

1961թ., Յուլիս

---

1. Միամիտ երգիծաբանը փորձում է տողատակով մի բան հասկացնել, որ փոստի "Յատուկ բաժնի" աշխատակիցները իբր թէ չհասկանան։

2. Նկատի ունի "Ծիրանի գօտի" հանդէսի հիմնադիր – տնօրէն Հրանտ Աւետիսեանին։

ՁԱՅՆԵՐ
ԳԱՒԱՌԷՆ

ՎԻԷՆԻ ԾՈՒԽԻ ՀԱՍՏԱՏՄԱՆ 20ԱՄԵԱԿ ԵՒ ՄԵԾԱՐԱՆՔ ՊՊ. ՍՈՒՔԻԱՍ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆԻ ԵՒ ՀԱՅԿ ՄԻՋԵԱՆԻ

Կիրակի, Սեպտեմբեր 10ի առաւօտեան ժամը 9:30էն սկսեալ ժողովուրդը սկսած էր փութալ Վիէնի Ս. Թէոդոր մատուռը։

Յիշեցնենք թէ սովորութիւն է որ ամսըւան 2րդ կիրակին պատարագ տեղի կ՚ունենայ։ Անշուշտ այս անգամ տարբեր էր արարողութիւնը քանի որ Ծուխի հաստատման 20ամեակը պիտի տօնուէր, նոյն ժամանակ վեթերան անդամներէն Սուքիաս Սուքիասեանի եւ Հայկ Միջեանի ի պատիւ մեծարանք մը տեղի պիտի ունենար։

Օրուան պատարագիչն էր Կարապետ վրդ. Ցարութիւնեան. օրուան հանդիսութեան կը նախագահէր Նորվան եպիսկ. Զաքարեան, հայրապետական պատուիրակի փոխանորդ Լիոնի եւ շրջակայից։

Պատարագի երգեցողութիւնները կը կատարուէր Վիէնի երգչախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ Սահակ սրկ. Սուքիասեանի, իսկ ինչպէս միշտ, Արա Սուքիասեան կ՚ապահովէր երգեհոնի բաժինը։

Այս առթիւ Նորվան եպիսկոպոս գնահատական գիր շնորհեց օրուան մեծարեալներուն եւ ոգեկոչեց ծառայութեան կարեւորութիւնը եկեղեցիի կեանքէն ներս, ան ըսաւ թէ Սուքիաս Սուքիասեան եւ Հայկ Միջեան նուիրուած օրինակելի սպասաւորներ են հայ եկեղեցւոյ, անոնք ոչ միայն իրենց ծառայութեան բաժինը բերած էին ծխական, վարչական կազմին մէջ այլ նաեւ իրենց քաղցր ձայնով ծաղկեցուցած էին հայ եկեղեցւոյ արարողութիւնները իրենց մանկութենէն մինչեւ օրս, Պոլիսէն մինչեւ Վիէն։

Սրբազան հօր այս հոգեշունչ խօսքերէն ետք անձամբ իր կողմէ Սուրբ Վարդան Մամիկոնեան մետալներ շնորհեց, որ մեծ յուզում յառաջացուց մեծարեալներուն մօտ։ Պատարագի արարողութենէն վերջ Ծխական Խորհուրդը յատուկ ճաշկերոյթ պատրաստած էր Վիէնի ճաշարաններէն մէկուն մէջ. այդ տեղ խօսք առին Կարապետ վրդ. Ցարութիւնեան, ատենապետ Համբարձում սրկ. Հաճընեան, Սահակ սրկ. Սուքիասեան եւ ապա Նորվան եպիսկոպոս որոնք բոլորն ալ վեր առին օրուան մեծարեալներուն արժանիքները։

Վիէնի Ծուխը Ֆրանսայի Հայ Առաքելական եկեղեցիներու օրինակելի ծուխերէն մէկն է, որովհետեւ այնտեղ կը տիրէ հոգեւոր սքանչելի մթնոլորտ մը։ Նորանոր տասնամեակներու մաղթանքներէն առաջ Կարապետ վրդ. Ցարութիւնեան Ս. Էջմիածինէն մասնաւոր բերած Ծուխի Վարչութեան անունով փայտեայ խաչքարեր նուիրեց Պ. Սուքիաս Սուքիասեանի եւ Հայկ Միջեանի։

Օրուան տօնահանդէսը վերջ գտաւ բարեկամական ջերմ մթնոլորտի մէջ։

ԻՍԱՀԱԿ Ա. ՔՀՆՅ. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

«ԾԻԾԱՂՈՒՄ ԵՆ ՎԱՆԵՑԻՆԵՐԸ» ՀԱՏՈՐԷՆ

Ոստիկանութիւնում լուր են ստանում, որ վանեցի Տիգրանը յայտարարել է, թէ խորհրդարանի անդամների կէսը ապուշներ են։ Դա ընկնում է մամուլի բերանը եւ հասարակական հնչեղութեան աղմուկ է բարձրացնում։ Տիգրան ստիպուած գալիս է խորհրդարան եւ յայտարարում.

– Ես իրօք մեծ անթաքուութիւն եմ թոյլ տուել, որի համար խորապէս զղջում եմ։ Խորհրդարանի պատգամաւորների կէսը ապուշներ չեն։

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՌՆՈՒՎԻԼ

ՏՕՆ ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տօնակատարութիւնը տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Հոկտեմբեր 1ին։

Առաւօտեան ժամը 10.30ին, եկեղեցւոյս մէջ ուխտի պատարագ կը մատուցուի։

Պատարագի աւարտին տեղի կ'ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն եկեղեցւոյ հանգուցեալ հոգեւորներուն, բարերարներուն եւ երախտաւորներուն հոգիներուն ի հանգիստ։

Ժամը 13ին, Առնուվիլի «Շ. Ազնաւուր» հանդիսասրահին մէջ կը տրուի ճաշ մը, որուն ջերմօրէն հրաւիրուած են բոլոր հաւատացեալները։

«ՅԱՌԱՋ»ի ընթացիկ ազդերու սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանտուք	135	(161,46)
Ծնունդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհանուր գումարը)։

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան։

Association Arménienne d'Aide Sociale A.A.A.S.

Reconnue d'utilité publique par décret du 8 juin 1956

ՎԵՐԱԴԱՐՁ ԴԷՊԻ ԱԿՈՒՆՔՆԵՐ

2005 Նոյեմբեր 15ին Ը. Օ. Հ. Ընկերակցութիւնը բացաւ իր նոր կեդրոնատեղին, Ֆրանսայի մէջ ապրող ապաստանի դիմումը մերժուած եւ ապօրինի կացութեան մէջ գտնուող Հայերուն համար։

Գրասենեակիս աշխատակազմը սիրով կ'ընդունայ եւ կը տրամադրէ բարոյական ու դրամական աջակցութիւն եւ ցոյց կու տայ մասնագիտական տեղեկութիւններ բոլոր այն անձերուն, որոնք կ'ուզեն վերադառնալ Հայաստան եւ հոն լծուիլ նոր կեանքի մը։

Հայաստանի մէջ եւս կը շարունակէ ուղեկցիլ վերադարձողներուն եւ կ'օգնէ վերահաստատուելու գործընթացին, ընծայելով փոքր ձեռնարկութիւն ստեղծելու հնարաւորութիւններ։

Սոյն ծրագիրը կ'իրագործուի ապաստանեալներուն յատկացուած Եւրոպայի Հիմնադրամի Փինանսաւորմամբ և համագործակցութեամբ Գաղթականութեան Ազգային Գործակալութեան։

Հասցէ՝
5 rue Marché Ordener — 75018 Paris
Métro : Guy Moquet (ligne 13)
Jules Joffrin (ligne 12)
☎ 01 42 63 32 45 / 01 48 78 02 99

Ընդունելութեան ժամ. – Աշխատանքի օրերուն ժամը 10էն 18։

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Rentrée Scolaire

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Année Scolaire 2006-2007
— MARSEILLE : Mercredi 4 octobre à 14 heures
MAJC - 12-14 rue Saint-Bazile — 13001 Marseille
• Denise GABRIELIAN
04 91 77 61 66 (le soir).

***

ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ – ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ
2006 – 2007
ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ՎԵՐԱՄՈՒՏԸ
Կիրակի, Հոկտեմբեր 1ին։

Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Հայոց Առաջնորդ Գերշ. Տ. Նորվան Արք. Զաքարեանի տնօրէնութեամբ կը վերսկսին Մայր Տաճարի Կիրակնօրեայ Կրօնական դաստիարակութեան դասընթացքները «Նուրհան Ֆրէնկեան» սրահին մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 1, ժամը 10էն սկսեալ։

Նոր ժամանակներու այս համդրուանին, կոչ կ'ուղղենք մեր բոլոր բարեպաշտ եւ նախանձախնդիր ընտանիքներուն, կարեւորութեամբ նկատի ունենալ եւ փութալ առաջնորդել իրենց զաւակները կրօնական դաստիարակութեան, սատարելու դիրենք եկեղեցւոյ կենդանի եւ կենդանացնող անդամակցութեան, վասն մխիթարութեան հայկական բարեպաշտութեան և յաւերժ անսասանութեան Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ։

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ HAMASKAINE

«Ի՞ՆՉ ԱՆԵԼ»

կը ներկայացնէ
ՎԱՐԴԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ
վերջին թատերախաղը
Կիրակի, Հոկտեմբեր 15, ժամը 17ին
9րդ Թաղամասի "Ռոսինի" սրահին մէջ՝
6 rue Drouot — 75009 Paris
Տոմսերը ապահովել հետեւեալ թիւերէն.–
— 01 42 29 10 24
— 06 64 38 00 25

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

En 1986, la Croix Bleue des Arméniens de France de Sevran-Livry achète une maison, en 1996, la Maison de la Culture Arménienne est créée, en 2006, nous vous invitons à ce double anniversaire

DINER DANSANT

animé par Souren et son orchestre venue d'Arménie
Le SAMEDI 14 OCTOBRE
à partir de 20 heures
Salle Polyvalente (ancienne piscine)
Parc de la Mairie
à Livry-Gargan (RN3)
P.A.F. 50 Euros / 15 Euros après 23h

Réservations :

01 43 83 87 68 / 06 82 96 66 19
06 20 43 26 77

Organisé par la Croix Bleue des Arméniens de France section Sevran-Livry Gargan et la M.C.A. de Sevran-Livry Gargan et de la Seine Saint Denis

***

A cette occasion, une **Tombola Anniversaire** est organisée - 5 Euros le billet
A gagner : 2 billets d'avion Paris - Erevan - Paris
et de nombreux autres lots
Achetez vos billets au :
01 43 83 87 68 — 06 82 96 66 19
Tirage lors du Dîner dansant du 14 octobre.

□

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Լիոն – Վիլէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղը Հայաստանի Տարւոյ առիթով, ձեզ առիթը կու տայ վայելելու Հայաստանէն ժամանող երախաներու ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻ ելոյթները, որոնք տեղի կ'ունենան՝

Հոկտեմբեր 8 եւ 22ին
Վիլէօրպանի եւ Լիոնի մէջ։

***

Կապոյտ Խաչի Լիոն – Վիլէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղը խստիւ կը յանձնարարէ ձեզ վերապահել ձեր 44րդ շաբաթը, հաճելի ճամբորդութեան մը։

Մանրամասնութիւններ յետագային։

LE CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP
organise dans le cadre de la fête des Saints Traducteurs

une Grande Journée Culturelle

le Samedi 14 octobre

- **10h à 18h** en présence de 10 auteurs et des Editions Parenthèses présentation, vente et dédicaces de leurs ouvrages.
- **18h30 — VERNISSAGE D'UNE EXPOSITION** (peintures, sculptures, photos) des créations contemporaines de l'alphabet arménien par des plasticiens arméniens de France (APAF)
- **20h30 — CONFERENCE** sur **«L'ARCHITECTURE CULTUELLE DE L'ARMENIE MEDIEVALE»** par Patrick DONABEDIAN Responsable de la Chaire des Etudes Arméniennes de l'Université d'Aix-en-Provence

EXPOSITION
du **14 octobre** au **4 novembre** — de 9h à 12h et de 14h à 17h30
—— **Entrée libre** ——

Centre Culturel Sahak - Mesrop
339 avenue du Prado - 13008 Marseille — ☎ 04 91 77 84 70

Association "MACHTOTZ"

Pour la Défense de la Langue Arménienne

Rentrée de l'année scolaire 2006/07

1) Cours intensif d'arménien 1er niveau pour non-arménophones

Ces cours s'adresseront aux débutants de 8 à 70 ans.
Les élèves seront capables de parler, lire et écrire l'arménien
L'enseignement est assuré par Mme Hilda Kalfayan-Panossian avec sa METHODE AUDIOVISUELLE
23 SEPTEMBRE 2006 — 27 JANVIER 2007: Stage de 50 heures le samedi matin de 9h à 12h à Paris (Absentéisme exclu)

2) cours de 2e, 3e, et 4e niveaux

23 SEPTEMBRE 2006 — FIN JUIN 2007
le samedi entre 12h et 15h à Paris
Les nouveaux élèves sont acceptés à ces cours après un test de niveau.

3) Vous pouvez aussi vous procurer votre Manuel d'arménien occidental pour les non-arménophones

Une méthode audiovisuelle utilisable chez soi.
3 volumes en couleur + 1 coffret de 4 cassettes audio
87 euros + 8 euros frais d'expéditon.
Pour tous ces cours et le manuel :
RENSEIGNEMENTS et INSCRIPTIONS :
01 47 50 97 51 et 01 39 46 21 66.

VOL • SÉJOUR À LA CARTE • CIRCUITS ACCOMPAGNÉS
Les Spécialistes des Voyages en Arménie
SABERATOURS - SEVAN VOYAGES
Paris ▸ 01 42 96 10 10 Lyon ▸ 04 78 60 13 66 Marseille ▸ 04 95 09 30 60
armenie@saberatours.fr sevan@selectour.com marseille@wasteels.fr
www.saberatours.fr

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 26
MARDI
26 SEPTEMBRE
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·539 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·539

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԻՐԱՔ, ՊՈՒՏԻՆ ԵՒ ԱՆԿԵԼԱ ՄԵՐՔԵԼ հաւաքուած էին Գոմփիէնեի երրեակ վեհաժողովի մը համար : Մերքել, որ շատ կողմնակից չէր նման հանդիպումի մը, ի վերջոյ ընդունած է որ "պատեհ" էր :

ՍԱՐՔՕԶԻ Սենեկալ գնաց եւ համաձայնագիր մը ստորագրեց, զոր "պատմական" կը նկատէ : Ան կը վերաբերէր գաղթին եւ զարգացման : Ցարդ, Սենեկալ շատ համակիր չէր Ֆրանսացի նախարարին, այն պատճառներով որոնք կը վերաբերէին նոյն հարցերուն, գլխաւորաբար գաղթին : Այս անակնկալ այցելութեամբ, Սարքոզի կանխեց Սեկոլէն Ռուայալը, որ քանի մը օր յետոյ Սենեկալ կ'երթար :

ԺԷՆ ԼԱՏԷՆԻ մահուան շուրջ շշուկներ տարածուեցան, բայց որեւէ ձեւով կարելի չեղաւ հաստատել լուրը, որ լոյս տեսած էր էսթ Ռէփիւպլիքէն թերթին մէջ, հիմնուելով ֆրանսական գաղտնի սպասարկութեանց մէկ նամակին : Սաուտի Արաբիա հերքեց լուրը, Տուսթ-Պլազի ալ յայտարարեց թէ ոչ մեռած է, ոչ ալ ծանր հիւանդ : Ըսուած էր որ զոհ գացած է ժանտախտի :

ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ 68% համեմատութեամբ քուէարկեց գաղթի նոր օրէնքը, որ կը վերաբերի ապաստանի իրաւունքի նոր պայմաններուն : Ժողովուրդը այս լայն մեծամասնութեամբ մերժեց ոչ-Եւրոպացիներու գաղթը Զուիցերիա : Օտարներու պաշտպան կազմակերպութիւններուն համար "Սարքոզիի օրէնքէն շատ աւելի գէշ" է : Զուիցերիա, այս ձեւով դուռը կը կղպէ ոչ-Եւրոպացիներուն առջեւ եւ կրնայ օրինակ ծառայել դրացի երկիրներուն :

ՀԷԶՊՈԼԼԱՆ քանի մը հարիւր հազար հոգի համախմբած էր Պէյրութ Սեպտ. 22ին տօնելու համար "Աստուածային յաղթանակը" : Հակազդելու համար այս ցոյցին, քրիստոնեաներն ալ հաւաքուած են Սեպտ. 24ին, ընդառաջելով Լիբանանեան Ուժերու Քրիստոնեայ կուսակցութեան կոչին : Կազմակերպիչներուն համար պէտք է ցոյց տրուէր Հէզպոլլային որ "ամբողջ Լիբանանը չի ներկայացներ" :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ գաղտնի սպասարկութեանց մէկ գաղտնի տեղեկագիրը հրատարակած է Նիւ Եորք Թայմզ, ուրկէ կը պարզուի որ Իրաքի պատերազմը պատճառ եղած է որ աւելի զարկ տրուի ահաբեկչութեան, ինչ որ ճիշդ հակառակն է ԱՄՆ-ու հետապնդած նպատակին : Նոր փաստ մը, եթէ հարկ էր, որ Իրաքի պատերազմը ամերիկեան մեծագոյն ձախողութիւններէն մէկն է : Միւս կողմէ, ահաբեկչութիւնը կը շարունակուին նոյն սաստկութեամբ Սեպտ. 23ին, Պաղտատի մէջ 19 հոգի սպանուած է, որոնց մէջ ինը անդամ ապահովութեան ուժերէն :

ՄԻԼԱՆՈՅԻ արդարութիւնը 21 հոգիի ձերբակալութեան հրահանգ տուած է Սեպտ. 21ին, որոնց մէջ Թելեքոմ Իտալիայի նախկին ղեկավարներ : Երկու տարուան քննութենէ ետք է որ հաստատուած է որ հարիւրաւոր ծանօթ անձնաւորութիւններ "հսկողութեան" տակ էին 1997էն ի վեր : Կը հաստատուի որ "Իտալիոյ պատմութեան մէջ լրտեսութեան աննախընթաց դէպք մըն է" կը գրէ Ռեփուպլիքա թերթին տնօրէնը՝ Էծիօ Մաուրօ :

ԹՐՈՒՎԻԼԻ ձուկերու շուկան հրդեհի մը զոհ գնաց Սեպտ. 24ի վաղ առաւօտեան : Կը կարծուէր որ արկածի հետեւանք է : 1936ին կառուցուած շուկան պահած էր նորմանտական աւանդական ոճը :

ԻՆՏՈՆԷԶԻՈՅ մէջ տեղացի երեք կաթողիկէներ գնդակահարուած են Սեպտ. 21ին, այն ամբաստանութեամբ որ 2000ին գրգռութեան կոչեր ըրած են մահմետականներուն դէմ : Կը կարծուի որ անմեղ էին եւ իբրեւ քաւութեան նոխազ ծառայած են :

ԻՐԱՔԻ մէջ չարչարանքը ամբողջովին տարածուած է եւ ընթացիկ սովորութիւն դարձած : ՄԱԿ-ի քննիչներու ղեկավարին համար (Մանֆրէտ Նովաք) "Իրաքի մէջ մակարդակի մը հասած է այսօր որ շատ աւելի գէշ է քան Սատտամ Հիւսէյնի օրերուն" : Չարչարանքը կը գործուի ամէն տեղ, թէ բանտերու մէջ եւ թէ միջ-յարանուական արարքներու պարագային :

ՈՒՄՊԵՐԹՕ ԷՔՕ, իտալացի ծանօթ գրագէտը հարցազրոյց մը տուած է Ֆիկառոյի (Սեպտ. 25) ուր կ'ըսէ ի մէջ այլոց.– "Այսօր, միշտ կը վճարենք խորհրդային կայսրութեան փլուզումը" : Շատ խիստ վերլուծում մը կ'ընէ ներկայ կացութեան եւ կը ձաղկէ մետիսներու դերը : "Ամերիկան, կ'ըսէ, ոչ պատմութեան իմաստը հասկցած է ոչ ալ այն դերը որ կ'իյնայ պարագլուխ պետութեան մը" :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՇԻՐԱՔ, Սեպտեմբեր 23ին, ընդունեցաւ Վճռաբեկ Ատեանի Ա. նախագահը եւ ապահովութիւն տուած, որ Արդարութեան անկախութիւնը վտանգուած չէ, այլ խօսքով զօրավիգ չէր Սարքոզիի քննադատութիւններուն դատաւորներուն թոյլ վերաբերումին կապակցութեամբ, հանդէպ՝ անչափահաս յանցագործներու : Սարքոզիի համար բուն դատաւորը ժողովուրդը կը մնայ եւ հարցախոյզերը հաստատեցին որ Ֆրանսացիներու 65%ը իրեն կողմնակից է :

ՎԵՆԵԶՈՒԷԼԱՅԻ Արտաքին նախարարը միջադէպի մը պատճառ եղած է Նիւ Եորքի օդակայանը, երբ իր երկիրը կը վերադառնար իր նախագահին՝ Շաւէզի ելոյթէն ետք ՄԱԿ-ի ամպիոնէն : Նախարարը երբ անունը եւ հանգամանքը տուած է, պաշտօնատարները նախատած են զինքը, սպառնացած են եւ մէկ ժամ եւ 40 վայրկեան սենեակի մը մէջ բանտարկած են : Նախարարը բուռն բողոք մը բարձրացուցած է եւ "կոպիտ գրգռութիւն" որակած է պատահածը :

ՍՊԱՆԻԱ

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՃԱՆԱՉՈՒՄԻ ԲԱՆԱՁԵՒ ՄԸ ԽՈՉԸՆԴՈՏՈՒԱԾ

Ըստ թուրք մամուլին ("Զաման",Սեպտեմբեր 20) Թուրքիոյ Սպանիոյ դեսպանը Վ. Վուրալ յայտարարած է թէ իր ջանքերով յաջողած է խոչընդոտել սպանական Խորհրդարանին մէջ Ցեղասպանութեան ճանաչումի բանաձեւ մը : Հանրապետական ձախակողմեան կուսակցութեան Գաթալանիոյ երկու երեսփոխաններուն կողմէ բանաձեւը ցունիսին յղըւած է Խորհրդարանի Արտաքին գործերու յանձնաժողովին, ճանաչումի հեռանկարով :

Վ. Վուրալ տեղեկանալով բանաձեւին, անմիջապէս դիմումներ կատարած է Արտաքին գործերու նախարարութեան մօտ, նամակներ գրած երեսփոխաններուն, մանաւանդ չէշտած նման նախաձեռնութեան մը Սպանիոյ եւ Թուրքիոյ յարաբերութիւններուն բերելիք վնասը, եւլն. : Թուրքիոյ Արտաքին գործերու նախարարութիւնն ալ իր կարգին հարկաւոր դիմումը կատարած է Մատրիտի մօտ :

Բանաձեւին հեղինակներէն Ռոզա Պոնաս ըսած է թէ միշտ համակրանք ունեցած է հալածուածներու նկատմամբ եւ Հայկական Ցեղասպանութեան անցեալին տեղեկացած է հայկական կազմակերպութենէ մը ստացած նամակով : Չէ յայտնած կազմակերպութեան անունը :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԸՆԿԵՐՎԱՐՆԵՐՈՒՆ ԹՐՔԱՆՊԱՍՏ ՋԱՆՔԵՐԸ

Եւրոպական Խորհրդարանին ընկերվար խմբակցութիւնը կը պատրաստուի մեղմացնել Թուրքիոյ մասին պատրաստուած տեղեկագիրը որ բաւական խիստ դրամադրութիւններ կը պարունակէ : Խմբակցութեան փոխ նախագահը՝ հոլանտացի Վիդերմա չէշտած է թէ տեղեկագիրը ներկայի ձեւով անհաւասարակշիռ է. քաղաքական ուժը կը կազմեն, կը ամէնէն եւրոպամէտ Թուրքերը անդամ կրնայ ընդվզեցնել :

Ընկերվարականները որոնք Խորհրդարանին մէջ պահպանողականներէն ետք երկրորդ քաղաքական ուժը կը կազմեն, կը պատրաստուին առաջարկելու որ Թուրքիոյ անդամակցութեան նախապայման նկատուած Ցեղասպանութեան ճանաչումի պարբերութիւնը զեղչուի տեղեկագրէն :

Պէտք է աւելցնել որ նոյն Խորհրդարանին բնապահներու խումբն ալ համաձայն է ընկերվարներուն ու գլխաւորաբար Ցեղասպանութեան ճանաչումի նախապայմանին պարբերութիւնը զեղչել կը պահանջէ :

Կ'ակնկալուի որ տեղեկագիրը Խորհրդարանի լիագումար նիստին քուէարկութեան դրուի Սեպտ. 26–27ին :

ՄԿՐՏՉԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔԸ ՎՏԱՐՄԱՆ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔԻ ՏԱԿ

Մկրտչեան ընտանիքը որ աւելի քան 5 տարիէ ի վեր Ֆրանսա կ'ապրի (Նըվէր), առանց կեցութեան օրինաւոր թուղթերու, վտարման սպառնալիքին ենթարկըւած է Սեպտ. 20ին : Ընտանիքին 21 տարեկան զաւկին՝ Սուզաննայի դպրոցական ընկերները ընդդիմանալով վտարման որոշումին, ցոյցի դիմած են տեղւոյն ոստիկանապետութեան առջեւ : Ոստիկանական ուժեր միջամտած են ու ընտանիքին անդամները առաջնորդած հրակողութեան տարբեր վայրեր :

Մկրտչեան ընտանիքը քաղաքական ապաստանեալի կարգավիճակ խնդրած է Ֆրանսայէն, այն պատճառաբանութեամբ որ հայեւազրպէջանցի խառն ամուսնութեամբ մը կազմուած է, ուստի չի կընար ապրիլ Հայաստանի կամ Ազրպէջանի մէջ : Իրենց տրուած պատասխանը այն եղած է որ իրենցը չի համապատասխաներ նախարար Ն. Սարքոզիի կանոնաւորելի պարագաներու շրջաբերականին :

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՀԱՅԱՍՏԱՆՑԻՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԿԱՐԵՆԱ՞Ն ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑ ՅԱՃԱԽԵԼ

Թուրքիոյ Ազգ. Ժողովին օրակարգին գտնուելով քննարկումի առնուած է (Սեպտ. 21–22) փոքրամասնութեան վարժարանները այլ երկրի քաղաքացի ոչ մահմետականներուն եւս ընդունելու պարագան : Հարցը լայն չափով կ'առընչուի Հայաստանցիներու որոնց թիւը մինչեւ 40 հազար կը տրուի թրքական աղբիւրներու կողմէ : Այդ գաղթուածին զաւակները թրքահպատակ չըլլալով չեն կրնար Պոլսոյ հայկական վարժարանները յաճախել : Կայ նաեւ դեսպանատուներու անձնակազմին զաւակներուն պարագան :

Օրինագիծը նախ ընդունուած ըլլալով հանդերձ, ընդդիմութեան ՃՀՓ կուսակցութիւնը առարկած է, ըսելով որ նման թոյլտուութիւն ճամբայ կը բանայ դպրեվանքերու բացումին : Երբ իշխանութեան գլուխ գտնուող կուսակցութենէն ալ խումբ մը երեսփոխաններ համամիտ գտնուած են անոնց, որոշուած է նիւթը կրկին քննարկել :

Արտաքին գործերու նախարարութենէն բարձրաստիճան պաշտօնատար մը յայտնած է թէ օրինագիծը կապ չունի Եւրոպայի անդամակցութեան հետ, թէ իրենք պարզապէս ուզած են մարդկային կարգադրութիւն մը ընել ու ցոյց տալ թրքական հիւրասիրութիւնը :

Վերաքննութեան թուական որոշուած է Սեպտեմբեր 26 Երեքշաբթին :

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏՕՆԸ ԿԱԼԿԱԹԱՅԻ ՃԵՄԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Սեպտեմբեր 21ին Կալկաթայի Մարդասիրական ճեմարանին մէջ հանդիսաւոր կերպով նշուած է Հայաստանի անկախութեան 15ամեակը : Տնօրէն Ճ. Տայսի ելոյթէն ետք անկախութեան ձեռքբերման պատմութեան եւ նշանակութեան թեմայով դասախօսած է Հայոց պատմութեան ուսուցիչը Մարտիկ Սարգսեան : Ապա ճեմարանի երգչախումբը հանդէս եկած է ազգային – հայրենասիրական երգերով, ղեկավարութեամբ երաժշտութեան ուսուցիչ Վ. Թադեւոսեանի : Աշակերտներ արտասանած, կարդացած են անկախութեան նիւթով իրենց շարադրութիւնները : Օրը փակուած է կառավարիչ Օշական Վրդ. Գիւլգիւլեանի շնորհաւորութիւններով :

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՏԱԳՆԱՊ ՈՒՆԻՆՔ

Գ. Կիւլպէնկեան հիմնարկութեան հայկական բաժնի տնօրէնին Զ. Եկաւեանի հետ խօսակցութեան մը նիւթը վերջերս աղմկուեցաւ Մերձաւոր արեւելքի, յատկապէս Լիբանանի, Սուրիոյ մեր գաղութներուն ներկային: Հասկնալի է որ այդ գաղութները ընդհանուր յատուկ հոգածութեան ու մտահոգութեան առարկայ ըլլան, քանի որ մանաւանդ Մեծ Եղեռնէն գլխուն խաղցուած չահարկումի խաղէն ետք, Սփիւռքի ամէնէն կարեւոր աղբիւրներն են հայերէնի գիտակ տարրերու: Եւ անոնց մատնուած դժուարութիւնները անխուսափելիօրէն իրենց հետեւանքները կ'ունենան միւս գաղութներուն համար, քանի որ արեւմուտքի երկիրներուն մէջ տարուէ տարի կ'աւելնայ այդ տարրերուն պահանջը, նշուած աղբիւրներուն տագնապներուն խոտոր համեմատական ընթացքով: Եւրոպայի, ԱՄՆ-ու մէջ կը բացուին գլխաւորաբար դպրոցները, ներառեալ միօրեայ, երկօրեայ դասընթացքներ, ինչ որ աւելի ու աւելի զգալի կ'ընէ հայերէն գիտցող, ուսուցանելու կարող ուժերու պակասը: Եւ քանի որ այդ շրջանակները տակաւին չունին իրենց Թաղարներուն մէջ բուսած ուժեր, ամէն անգամուն ակնարկները կը դառնան Պէյրութ, Հալէպ, Դամասկոս: Մանաւանդ որ Պոլիսն ալ այդ մարզին մէջ ձեռքերը լուացած վիճակի մը մատնուած է, հայերէնին հեռուէն իսկ զգալի տեղատուութեամբ: Բացառութեան կարգով չէ դժբախտաբար որ հայկական հաստատութեան մը, նոյնիսկ թերթի մը հեռաձայնին պատասխանողը յայտնի ճիգ կ'ընէ հասկնալու համար հայերէն ըսուածը, ապա "Թրքահայերէնով" մը կը պատասխանէ: Եւ ըսել որ ի'նչ վէճեր, սակարկութիւններ կ'ըլլան հոն, հայազուրկ եղած Թաղի մը դպրոցը փակել-չփակելու նիւթով, որքա'ն զոհողութեամբ կ'ամբողջացուին շուրջ երկու տասնեակ վարժարաններու տարեկան պիւտճէները:

Զաւէն Եկաւեան ըլլալով Սփիւռքի մշակութային - կրթական կեանքին մատակարար անպաշտօն նախարարը, ամէնէն լաւատեղեակ անձն էր տիրող կացութիւններու, երբ մանաւանդ պարբերական այցերով կ'երթար տեղւոյն վրայ ծանօթանալու արձանագրուած դրական կամ ժխտական զարգացումներուն: Սուրիա - Լիբանան վերջին այցէն առդին երկու տարի անցած էր ու խոստացաւ նոր այցէն ետք տեղեակ պահել այդ երկու գաղութներուն, նաեւ յարակից շրջաններու հայկական ներկային:

Հեռաձայնի մեր յաջորդ խօսակցութիւնը ունեցանք Լիբանան-Սուրիա իր նոր այցին վաղորդայնին: Տագնապի մը ահագանգը կը հնչեցնէին իր խօսքերը, նաեւ անյապաղ դարման ճարելու պարտաւորութիւնը: Եւ անոր տեղեկատուութեան ամէն մէկ մանրամասնութեամբ աւելի' կը շեշտուէր հայութեան վաղուան համար Մելգոնեանով գործուած ոճիրին ահագնութիւնը:

Առաջին հաստատումը այն էր որ թէ' Լիբանանի, թէ' Սուրիոյ մէջ քաղաքական խմորումներ քրիստոնեայ փոքրամասնութեան մը նպաստաւոր բան չեն խոստանար: Արմատական տարրեր կը հակազդեն մեծամասնութիւն կազմող դանդուածներու իշխանութեան դիրքերէն հեռու մնալուն ու այդ շրջանակներուն կողմէ զգալի խտրութեան մը թիրախ կ'ըլլան քրիստոնեայ փոքրամասնութիւնները, հակառակ կառավարութիւններու նպաստաւոր կեցուածքին:

Ասոր վրայ պէտք է աւելցնել աւելի քան լուրջ համեմատութիւններու հասած գործազրկութիւնը (երբեմն կը տրուի մինչեւ 70%ի թիւը): Ըսուածին դպրոցական ոլորտին անդրադարձը այն է որ աշակերտութեան մօտ կէսը վճարունակ չէ, մինչ միւս կողմէ կ'աւելնան ծախքերը: Ստեղծուած կացութիւնը պատճառ կ'ըլլայ որ վարչութիւնները ուսուցիչները լիովին վարձատրել չկարենան ու պաշտօնավարողներէ ակնկալուի գոհանալ 200-250 տոլարի թոշակներով: Հետեւա՞նքը. երիտասարդները կ'ուղղուին աւելի շահաբեր ասպարէզներու, իսկ դպրոցները կը մնան ուսուցիչ գտնելու մնայուն դժուարութեան դէմ յանդիման: Կացութիւնը սուր է մանաւանդ հայերէնի ուսուցիչներու պարագային:

Այս պատկերը հարկ է տարածել Լիբանան - Սուրիոյ 70 հայկական դպրոցներուն վրայ: Եւ ըսել որ այդ գաղութները "հայկական"ին գլխուն տակ դպրոցներէն զատ ունին նաեւ մշակոյթի, արուեստի կեդրոններ, առողջարաններ, եւլն.: Արտագաղթով օրէ օր զեղչուող, տնտեսապէս տկարացող հայութեան այդ հաստուածները ի՞նչպէս պիտի կրնան պահել այդ բոլորը: Լիբանանի վարժարաններուն 250 հազար տոլարի բացառիկ յատկացումը զոր Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը յայտարարեց քանի մը օր առաջ, արդէն լռելեայն բաւական բան կ'ըսէր այդ բնագաւառին ներկային մասին:

Զ. Եկաւեան յայտնեց թէ մեկնելով իր այցին տեսածներէն, Գ. Կիւլպէնկեան հիմնարկութիւնն ալ որոշած է նոյնքան գումարի յատկացում ընել Սուրիոյ եւ Լիբանանի վարժարաններուն: Առաջիններուն պիտի տրուի 100 հազար, երկրորդներուն՝ 150 հազար տոլար:

Բայց հարցը հոն է որ նման բացառիկ յատկացումներով միայն դարման չի գտնուիր այնքան ծաւալուն խնդրի: Մնաց որ քանի մը տասնեակ դպրոցի համար կէս միլիոն տոլարը շատ մեծ բան ալ չի նշանակեր. կրնայ անշուշտ քանի մը ծակ կարկտել, բայց յետո՞յ:

Զ. Եկաւեան Հալէպ գտնուած օրերուն առիթը ունեցած է Պաղտատի, Ամմանի, մասին ալ տեղեկութիւններու տիրանալու այդ համայնքներու առաջնորդներուն հետ տեսակցութիւններով: Անոնց պարզած կացութիւնն ալ փայլուն չէ, ինչպէս դժուար չէր ենթադրել: Իրաքի հայութեան թիւին համար "հազիւ վեց հազար" ըսուած է. հակառակ ատոր ու ծանօթ ահաւոր կացութեան, Պաղտատի ու Մուսուլի մէջ հայկական դպրոց ու մանկապարտէզ բաց են. կ'ընեն իրենց կարելին:

Իսկապէս ամբողջ Սփիւռքին համար ժխտական հետեւանքներով յղի կացութիւն մը կը տիրէ Մերձաւոր արեւելքի երկիրներուն, հետեւաբար շրջանի մեր գաղութներուն մէջ: Կարծես անտես ձեռք մը վառօդի յաջորդական տակառներ կը րակի կու տայ հայկական գաղութներու ոտքին տակ, որոնք ամէնէն արմատացած, ամէնէն կազմակերպուածներն են: Ճի՛շդ է որ չունինք (տակաւի՞ն) Սփիւռքի կեդրոնական վարչութիւն մը որ ընդհանուր ակնարկով սեւեռի ամբողջութեան վրայ, որոշելով անհրաժեշտ քայլերը, ըստ այս կամ այն թեւին կացութեան: Ու ամէն մէկ համայնք պարտի ի՛նք գտնել իր գլխուն ճարը, իր ցաւին դարմանը: Բայց կարելի՞ է անտեսել ներկայի պայմաններուն մէջ բացառութեան կարգով նշուած գաղութներու համար բան մը ընելու կենսական հրամայականը: Պէյրութի, Դամասկոսի, Հալէպի, տկարացումը չի կրնար տեղականով սահմանափակուիլ: Ու յապաղումը անդարմանելիին տանող ամէնէն ապահով ճամբան է:

Կարելի չէ՞ օրինակ, որ այդ համայնքներուն դպրոցներուն նախկինները որոնք այսօր կ'ապրին Եւրոպայի, ԱՄՆ-ու մէջ եւ ունին բարեկեցիկ վիճակ, առաջին ձեռք երկարող մը ըլլան իրենց վարժարաններուն: Մանաւանդ որ կան Կապոյտ Խաչի, Համազգայինի նման կառոյցներ որոնք իրենց արեւմուտքի մասնաճիւղերով կրնան ստանձնել կամուրջի դերը. կրնան կազմակերպել, փոխանցել, տեղեկացնել:

Ոչ մէկ հրաշք պիտի գայ բուժելու վէրքերը: Հրաշքը միայն այն կրնայ ըլլալ որ Փարիզի Ճեմարանցին, լոնտոնաբնակ Դարուհի Ցակոբեանցին, ԱՄՆ հաստատուած Հայկազեանցին, Գանատայի Քարէն Եփիփէցին եւ բոլո'ր միւսները անդրադառնան տագնապին ծանրութեան, զգան գործնական քայլերու պարտքը:

Անանուն, բայց բազմադէմ թշնամի մը կայ այս գաղութներուն դէմ ցցուած որ ճիրանները երկարած է Սփիւռքին հող ու արեւ դպրոցական ցանցին: Եթէ չէինք կրնար, չկրցանք հայկական ճիրաններէ փրկել այդ հողին, արեւուն կարեւոր մէկ չերտը, գոնէ խուլ չձեւանանք տեւելու կամքով ապրողներուն ճիչին: Մինչեւ որ անցնի այս տագնապն ալ ու բնականոն ընթացք մը վերահաստատուի այդ շրջանին մէջ:

Ա. ԹՈԹՈՑԵԱՆ

ԺԱՄԱՆԱԿԸ ՅՂԿՈՒՄ Է ՃՇՄԱՐԻՏԸ...

Սովետական երջանկութեան տարիներին առեւտուրը հակամարքսիստական ծանր յանցանք էր համարւում: Ցանցաւորը կոչւում էր "սպեկուլանտ" եւ արժանի էր Սիպիրի "տեսարժան" վայրերում իր մեղքը քաւելու...

Ժամանակները փոխուել են: Համայնավար կաշառակերութիւնը վերացաւ: Գրեթէ: Հռչակուեց Հայաստանի երազային անկախութիւնը, որի գինը եղաւ շատ ծանր, ամէն մարզերում: Գիտութիւնը, արուեստը, մտաւորականութիւնը նահանջեցին, տեղ տալով ազատ առեւտուրի: Վաճառականը մկրտուեց «պիզնէսմէն»: Գրեթէ պատուաբեր մի անուանում: Երանի՜ հաւատացողին...

Ուրեմն, այսպէս կամ այնպէս, օրինաւոր կամ «տակից», «պիզնէս»ը այն հաւսւթաբեր միջոցը եղաւ որ տարածուեց Հայաստանում: Լենինեան գաղափարախօսութիւնը անցաւ արխիւ, տեղ տալով Օնքըլ Սամի տոլարի տիրապետութեան...

Քանի որ առեւտուրը այլեւս այպանելի յանցանք չէ, այլ յաճախ դրական արդիւնք ապահովող միջոց, ինձ թոյլ եմ տալիս, օգտուելով արտայայտութեան ազատութիւնից, նշել փորձառու վաճառականի մի վկայութիւնը, որ վստահաբար կարող է նպաստել Հայաստան - Սփիւռք յարաբերութիւնները ամրապնդելու, զօրացնելու երկուքի միջեւ գոյատեւող կամուրջը:

Ուրեմն, թարմ տարիքում, նոր էի սկսել դառնալ առեւտուրի Աստուած՝ Մերքիւրի աշակերտ: Առիթ ունեցայ ծանօթանալու եւ բարեկամանալու Փէռ Ֆայրայի հետ: Փարիզի պատմական ու նշանաւոր Հալերու շուկայի փորձառու մի վաճառական, որի իմաստուն խորհուրդները ինձ շատ նպաստեցին: Մի օր, ճաշի իր հիւրը եղայ եւ հաճելի զրոյցի պահին ինձ ասեց. «Երիտա'սարդ, դու հաւատում ես քանի որ բոլոր կեանքդ է առջեւդ: Իսկ ես ահա ապրում եմ մայրամուտիս օրերը: Ինձ լսի'ր. երբ հանդիպելու ես մի յաճախորդի, որին պիտի ապրանքդ ծախես, աշխատիր խօսակցութեանդ ընթացքին, գտնել իր տկար ջիղը: Այսինքն ի՞նչ է նա սիրում, ինչո՞վ է ուրախանում, հաճոյք ստանում՝ թատրոն, օփերա, թենիս, ֆութպոլ եւլն.: Հէնց որ գզացիր իր հակումը, մխացիր իր ճաշակին եւ բաց թող գիտելիքներդ: Այդպիսով, հաւատա' ինձ, մթնոլորտը ջերմանում է, գնորդը աւելի տրամադիր կը լինի ապրանքդ գնելու: Մանաւանդ եթէ առիթ լինի գինու կամ ուտիքի մեղսակցութեանը»...

Խոստովանեմ, ինձ շատ օգտակար եղաւ Փէռ Ֆայրայի խորհուրդը, հանրախանութների անաստուած գնորդների հետ, ''տփելու'' համար մեր պարտէզի պտուղների բնուիր չիրերը...

Արդ, քանի որ վերանկախացած Հայաստանում տիրում է "պիզնէսը", քանի որ հրամայական պահանջ է զարգացնել համագործակցութիւնը Հայրենիքի եւ Սփիւռքի միջեւ, այս նկատմամբ, կարծում եմ, Հայաստանի ղեկավարները, կարող են նաեւ օգտուել Փէռ Ֆայրայի խորհուրդից, փորձելով լրջօրէն սիրաշահել Սփիւռքը:

Այլ խօսքով՝ նկատի առնելով նրա արդար հակումը հարազատ ուղղագրութեան մի օր շուտ հռչակել նրա վերականգնումը: Բնականաբար ո'չ Լենինեան 1922ի դեկրետի նման պարտադրելով, այլ ժողովրդավար ոգիով՝ քայլ առ քայլ, յառաջատեւօրէն: Այսպիսի պետական որոշում մեծ խանդավառութեամբ պիտի ողջունէ աշխարհացրիւ հայութիւնը որի արդիւնք, վստահաբար, պիտի սկսուի համագործակցութեան ազգօգուտ մի նոր վերելք:

Տասնըհինգ տարի "պիզնէս"ի ազատութեան շնորհիւ հարկաւ գտնւում են հայրենի պետական գործիչներ որոնք վաճառականի հոտառութեամբ պիտի առաջարկեն պատշաճ մի որոշում ի նպաստ մեր լեզուի ուղղագրութեան "ռէապիլիթացիա"յին: Ճի՛շդ է որ կան նաեւ նախկին հունձքին նոմենկլատուրայի պատկանողներ որոնք չունեն վաճառականի այդ յատուկ հոտառութիւնը, որովհետեւ պարզապէս դեռ չեն բուժուել, ձերբազատուել սովետական հարբուխից...

Այնուամենայնիւ, ի մտի ունենանք որ սրբագրիչ այդ որոշումը հրատարակուելուն պէս, պատուէր պիտի կոտրի Սփիւռքի գլխին... Պատրաստ պիտի լինենք կամաւոր, անձնուէր սփիւռքահայ ուսուցիչներ ուղարկել Երեւան որ ազատեն 80 տոկոս հայաստանցիներ "անգրագիտութիւնից"...

Վհատելու չենք: «Ժամանակը մաչեցնում է կեղծը եւ յղկում է ճշմարիտը»...

Կ. ՋՐԲԱՇԵԱՆ

Սեպտեմբեր 18

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒԱԿԱՆ ՆՈՐԱՐԱՐ ԹԷՔՆՈԼՈԺԻՆԵՐ

Հայաստանի արդի թէքնոլոժիներու մարզին համաքայլ ընթացքին լաւագոյն ապացոյցն էր Սեպտեմբեր 20ին Երեւանի մէջ գումարուած Տեղեկատուական եւ Հեռահաղորդակցութեան նորարար թէքնոլոժիներու միջազգային ժողովը: Անոր մասնակցած են Ալքաթէլի, Միքրոսոֆթի, Սըն Միքրոսիսթէմի ներկայացուցիչները: Հոն բացման ելոյթը ունեցած է վարչապետ Ա. Մարգարեան, ըսելով որ 2000էն կառավարութիւնը այդ ոլորտը տնտեսական զարգացման առաջնային ուղղութիւններէն մէկը ըրած է: Այդ համակարգը տեղ ունի դպրոցական ծրագիրներուն մէջ եւ այլ ուսումնական կեդրոններու: Վարչապետը այդ մարզին զարգացումին մէջ շեշտած է կարեւորութիւնը Սփիւռքի հետ արդիւնաւէտ գործակցութեան:

Ըստ այդ շրջանակին յատուկ հիմնադրամի տնօրէն Բ. Ենգիբարեանի, տեղեկատուական թէքնոլոժիներու ոլորտը արագօրէն կը զարգանայ Հայաստանի մէջ: 2005ին անոր տարեկան ընդհանուր շրջանառութիւնը 40 միլիոն տոլար էր, 2006ի տուեալներով կը գերազանցէ 60 միլիոնը: Կ'աւելնան այդ բնագաւառի կազմակերպութիւններուն, շրջանաւարտներուն թիւերը:

Այսուհանդերձ, կան լուծումի կարօտ խնդիրներ. գլխաւորը տնտեսական դաշտին մէջ արտօնեալ, բարենպաստ պայմաններ ունենալու պահանջն է:

ՉԱՐՉԱՐԱՆՔԻ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ամերիկեան բանակին կողմէ կիրարկըւած չարչարանքներուն տուր քննադատութիւնը որոշ դեր ունեցած է հաւանօրէն կարգ մը սահմաններ ճշդելու: Ահաբեկչութեամբ կասկածելի անձերու հանդէպ բանակը այլեւս պիտի չկարենայ կոպիտ, կամ ծայրայեղ միջոցներու դիմել, իսկ ՍԻԱ-ն պիտի կարենայ: Այս նոր մօտեցումը որուն նպատակ ցոյց տըրւեցաւ կասկածելիներէ օգտակար տեղեկութիւններ քաղելու գործը, բուռն վէճերու պատճառ եղաւ կառավարութեան մէջ, ապա ներկայացուեցաւ նոյնինքն նախագահ Պուշի կողմէ, Սեպտեմբեր 6-ին արտասանած ճառով. նոյն ճառով ան յայտնած էր նաեւ թէ ՍԻԱ-ի գաղտնի բանտեր կային արտասահմանի մէջ: Այս կազմակերպութեան տրուած չարչարանքի արտօնութեամբ ամերիկեան մեթոտները վստահաբար նոր հարցադրումներու թիրախ պիտի ըլլան ու չանթերը հրաւիրեն մարդկային իրաւունքներու պաշտպաններուն:

2001 Սեպտեմբեր 11էն ասդին կառավարութեան պատասխանատուները միշտ պաշտպանեցին հարցաքննութիւններու ընթացքին բիրտ մեթոտներու կիրարկութեան թեզը, պնդելով որ ատոնց շնորհիւ կարելի կ'ըլլար յետագայ մահափորձերու մասին տեղեկութիւն կորզել ու հետեւաբար կեանքեր փրկել: Բայց զինուորականները կը հակառակէին, ըսելով թէ արդիւնաւոր չեն այդ մեթոտները եւ միշտ յանցաւոր չափազանցութիւններու պատճառ կ'ըլլան: Այս առումով Սեպտ. 6ի յայտարարութիւնը շատեր կը նկատեն ՍԻԱ-ի եւ զինուորականներուն կեցւածքները հաշտեցնելու քայլ մը: Բանակը թէ' որպէս մշակոյթ, թէ' բարոյապէս, կը խուսափի հարցաքննութեան ծայրայեղ միջոցներէ: Նոր կարգադրութեամբ բոլորովին զերծ կը մնայ անոնցմէ: Արդէն զինուորական նոր առձեռնը հարցաքննութեան ձեւերէն դուրս ձգած է ամէնէն աւելի ընդդիմութիւն գտնողները, ինչպէս' բանտարկեալներու գլուխը կնգուղ անցընել, կեղծ գնդակահարութիւն ձեւացնել, եւլն.:

Նման մեթոտներ կիրարկելու ՍԻԱ-ին տրուած արտօնութիւնը Ճ. Պուշ կը բացատրէր անոնց ազդեցիկ բնոյթով, ըսելով թէ անոնց շնորհիւ կարելի եղած էր խօսեցնել ալ-Քաիտայի անդամ ըլլալու կասկածով ձերբակալուածներ որոնցմէ 14ը փոխադրուած էին Կուանթանամօ: Իսկ կառավարութենէն պատասխանատուներ կը շեշտէին թէ ՍԻԱ-ի կիրարկումները ամբողջապէս օրէնքի շրջանակին մէջ էին ու կապ չունէին չարչարանքի հետ: Բայց թէ' նախագահը, թէ' այս վերջինները միշտ խուսափեցան յայտնելէ թէ ինչե՛ր էին այդ կիրարկումները:

ՔԱՂՀԱՆ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՋՈՒՐԻ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ Ա. ԶՈՀԸ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՄՆԱՑՈՐԴՆԵՐԸ

Թուրքիոյ հարաւ արեւելեան շրջանին մէջ, Տիգրիսի ափին ծրագրուած է ամբարտակի մը կառուցումը: Ցայտնի է որ երկիրը վերջին շուրջ երկու տասնամեակին կը վարէ իր տարածքէն կարելի չափով նուազագոյն ջուրը դուրս հոսեցնելու քաղաքականութիւն մը: Ատոր համար ալ ամէն յարմար նկատուած վայրի մէջ ամբարտակներ կը կառուցուին, ջուրը ամբարելու եւ պահելու ձրգտումով:

Հարցը այն է որ վերջին ծրագրուածը կը սպառնայ հազարամեայ քաղաքակըրթութեան մը մնացորդներուն ու այդ պատճառով արթնցուցած է միջազգային հակազդեցութիւն: Հոն, Հասանքէյֆի մէջ, կան յաջորդական քաղաքակրթութիւններէն մնացած ժայռափոր բնակարաններ, հռոմէական միջնաբերդ, պարսկական զօրակայան, Մեսաքսի ճամբուն պատկանած միջնադարեան կամուրջի մը կամարները, օսմանեան պալատի մնացորդներ: Այդ բոլորը կը գտնուին ձորի մը մէջ որ մօտ ատենէն պիտի լեցուի 40 մեթր խորութեամբ ջուրի զանգուածով մը: Օգոստոսին վարչապետ Էրտողան հիմնարկէքի արարողութիւնը կատարեց ջրելեկտրակայանի մը որ 1,2 միլիառ Եւրօ պիտի արժէ ու 2013էն սկսի տարեկան 3,8 միլիառ քիլօվաթ/ժամ ելեկտըրականութիւն հայթայթել: Ատիկա Թուրքիոյ պահանջին 3%ը կը կազմէ:

Այդ նպատակին հասնելու համար իշխանութիւնները համաձայն գտնուած են որ 200 գիւղեր ջրամոյն ըլլան ամբարտակի սիրոյն. աւելի կարեւորը աւելի քան 50 հազար հոգիի տեղափոխութեան անհրաժեշտութիւնն է. աւելորդ է նշել թէ այդ շրջանին մէջ մեծ համեմատութեամբ քիւրտ է այդ բնակչութիւնը: Բընապահութեան կազմակերպութիւններ այդ բոլորին արգելք ըլլալու ձգտումով ճնշում կը բանեցնեն ծրագրին մասնակից պետութիւններուն, որպէսզի վարկեր չըտրամադրեն: Անգարա կիրքերը հանդարտեցնելու համար խոստացած է քանի մը քմ. անդին բացօթեայ թանգարան մը հիմնել ու հոն փոխադրել պատմական մնացորդները: Այդ առաջարկը աւելի զայրացուցած է մասնագէտները որոնք առարկած են թէ անոնք շինուելիք - քակւելիք խաղալիկներ չեն եւ թէ կարելի չէ իրեցն բնական միջավայրէն հանել: Նոյնիսկ դիմում եղած է Սթրազպուրկի Մարդկային իրաւունքներու ատեանին:

Կայ ուրիշ ազդակ մըն ալ. շրջանին մէջ Քիւրտերու դէմ պատերազմին աւարտէն ի վեր զբօսաշրջիկներ կը տեսնուին: Իսկ ատիկա տնտեսութիւնը խըթանող երեւոյթ է: Երբ հնութիւնները ջրամոյն ըլլան, ո՞ր զբօսաշրջիկը պիտի երթայ այդ խուլ անկիւնը: Տեղացիները ծրագրին մէջ կը նշմարեն նաեւ Քիւրտերը տեղահան ընելու, իրենց պապենական մշակոյթէն խզելու նպատակը:

Պետութիւնը խոստացած է հատուցում վճարել տեղացիներուն, որոնք կը դժգոհին որ իրենց ոչինչ կը հարցուի, ամէն բան կ'որոշուի Անգարայի մէջ: Կայ այլ հարց մըն ալ. բնակիչներու գրեթէ կէսը կալուածային թուղթեր չունի. օսմանեան օրերէն այդ հողերը իրենց պատկանած են ու հարկը զգացած չեն իրենց սեփականութեան պաշտօնական բնոյթով զբաղելու: Վերջերս միայն անդրադարձած են որ մէկը խարդախութեամբ գնած է բոլոր կալուածաթուղթերը:

Թուրքիա Սուրիոյ և Իրաքի սահմաններուն աւելի մօտիկ ուրիշ ամբարտակի մըն ալ ծրագիրը ունի: Ան պիտի կառուցուի Ճիզրէի մէջ, ոռոգումի նպատակով: Բայց անով Տիգրիսի ջուրերէն գրեթէ ոչինչ պիտի հոսի դէպի վերոնշեալ երկու երկիրները. արդէն շրջանը ռազմավարական շատ փափուկ կացութեան մէջ է ու ջուրի բռնատիրութիւնը պիտի չթեթեւցնէ զայն:

(աղբիւր՝ "Ֆիկաւօ")

Ոսկէ անկիւն

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ՎԷՊ ՄԸ

«ՄԱՀԱՓՈՐՁ ՊԱՊԻՆ ԴԷՄ»

Երւճէլ Գայա հեղինակն է ոստիկանական վէպի մը՝ «Մահափորձ Պապին դէմ», որ լոյս տեսած է գարնան եւ ցարդ 5.000 օրինակ սպառած է: Թրքական գաղտնի սպասարկութիւնները (ՄԻԹ), Օփիւս Տէին եւ մասոնական Փ-2 օթեակը դաւեր կը պատրաստեն Պապին դէմ, որ Պոլիս պիտի այցելէ Նոյեմբերի վերջ: Ի վերջոյ, Պապը կը մեռնի իր կառքին պայթումէն, օդակայանի ճամբուն վրայ: Ռումբը զետեղողն է Օրհանօ Զիօրելլա, խոալացի լրագրող մը եւ աջ բազուկը ծիրանաւորի մը, որ շուքի մէջ կը գործէ տեղն առնելու համար Բենեդիկտոս ԺԶ.ի: Վոսփորի ափին այս դաւը տակնուվրայ պիտի ընէ Միջին Արեւելքը եւ գիրքը կը փակուի, երբ ռումբերով լեցուն ամե րիկեան օդանաւ մը կ'ուղղուի դէպի Մեքքէ:

Հեղինակը անցեալ շաբթու նամակ մը ղրկած է Վատիկանի Պոլսոյ ներկայացուցչին թելադրելով որ իր հատորին նիւթը «լուրջի առնուի» եւ ապահովութիւնը ամրապնդուի Պապին այցելութեան ատեն:

Livres reçus

DIGNITE HUMAINE

NIKOS LYGEROS

Préface : **Varoujan Sirapian**

SIGEST, Paris 2006

ԱՆՑՈՒԿԸ - ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Մխաքեան որ լուռ ու մունջ նստած էր հեռուն, ոտքի ելաւ քովերնիս եկաւ եւ ըսաւ. «Տիար Ռէթէոս Պէրպէրեան ի՞նչ նիւթ որ տալու. ըլլայ ձեզի, պէտի գրէք անոր վրայ. կ'իմանա՞ք»:

Անցանք դասարան երեքս միայն, որովհետեւ մեր միւս ընկերները, չգիտեմ ինչո՞ւ, սկսած էին դպրոց չյաճախել:

*
**

Ռ. Պէրպէրեան զուարթ ու ժպտադէմ եկաւ մեր քովը եւ տուաւ հետեւեալ նիւթը. «Ծնունդի առտու է. ժողովուրդը այր ու կին ուրախ զուարթ եկեղեցի կը փութան, տօնելու մանուկ փրկչին լոյս աշխարհ գալը. մինչ անդին աղքատ կին մը երիտասարդ հասակի մէջ այրիացած, երկու մատաղատի որբերով տունը փակուած կու լայ կ'ողբայ...» եւ այլն:

Նստանք գրել եւ մէկ ժամ չանցած, երեքս ալ պատրաստ ունէինք մեր ոտանաւորները, զորս տարինք յանձնել Ռ. Պէրպէրեանին, ի ներկայութեան սրահին մէջ բազմած քննիչներուն:

Պէրպէրեան կարդաց ուշիւ մեր գրածները. եւ կը յիշեմ որ իմ եւ Արամեանին գրածին հաւնեցաւ, բայց Կիւրճեանին գիտողութիւն ըրաւ ըսելով որ անճահ է Քրիստոսի Ծնունդին հետ խառնել դիցաբանական բաներ: Կիւրճեան տրտմեցաւ. բայց Ռ. Պէրպէրեան հրապարակաւ ջերմապէս շնորհաւորեց Մխաքեանը, որ յաջողած էր գրաբար գրելու կարող աշակերտներ հասցնել: Մխաքեան ակնոցին տակէն իր ակնարկը պիշ պիշ ուղղեց Ղազարոսեանին որ զայն չտեսնալ ձեւացուց:

*
**

Ղազարոսեան կը կարծէր, թէ պիտի չըկարենայինք յանպատրաստից տրուած նիւթի մը վրայ գրաբար ոտանաւոր գրել, տեսաւ որ կրցանք, եւ ինքը պզտիկ մնաց. ասիթ կը փնտռէր ամէնուն ներկայութեանը վրէժ լուծել, վարկաբեկել Խ.Պ. Մխաքեանը, որուն եղունգը չէր արժեր իսկ. եւ ինչ ստորանքարշ բնաւորութիւն, հետամտիլ զարշելի ատելութեան: Տնօրէնի կամ տեսուչի պաշտօն ունեցող Փ. Ղազարոսեան, փոխանակ վարժարանին յառաջդիմութեանը նախանձախնդիր ըլլալու, իր ժամանակը կը յատկացունէր քինախնդիր ունայնութիւններու:

Զեմ մոռցած, որ ի վերայ այսր ամենայնի, Ռ. Պէրպէրեան գրածնիս առաւ գրպանը պահեց, եւ ես ցաւեցայ, որովհետեւ կ'ուզէի պահել իմ յափշտակոյ շարադրած այդ ոտանաւորս, որուն առաջին երկու-երեք տողերը միտքս են մնացած եւ են՝

«'Ի ծագել արեգական մինչ խնկաբոյր օրհներգութիւնք աղօթից տան, ըղձընունդըն աւետին, փրկչին մերոյ 'ի մըսուրըն Բէթղէհեմեան, եւ յորժամ արք եւ կանայք ի խինդ ի ժպիտ ժամանեն վաղ երամովին ի լըսել՝ զաւետիսըն բերկրապատար, զաւետիսն այն զաստւածային, ոչ հեռի յեկեղեցւոյն 'ի խշտի կայր կին ոմն այրի երիտասարդ»:

*
**

Հարցաքննութիւններուն լրանալէն յետոյ, կը սպասէինք, որ շուտով տեղի ունենար մրցանակաբաշխութիւնը, զոր Ղազարոսեան Փ. յետաձգել է տուեր ըսին. Խաչվերացին է վերապահեր, եւ այդ միջոցին նոր դաւադրութիւն մը որոճալու ինչպէս պիտի տեսնանք:

Մինչ այդ, Կիրակի առաւօտ մը Ս. Կարապետ գացինք, եւ երբ եկեղեցիէն կ'ելլայինք, տեսանք որ փողոցը դրանը առաջ լրագիր ծախող մը «Հայկական Թագաւորութիւն կայ, առէ'ք» կը պոռար:

Առինք այդ թերթէն եւ կարդացինք. իրբեւ թէ Ռուսիոյ ցարը, իր եղբայրը՝ Նիքոլա մեծ դուքսը Հայոց թագաւոր է կարգեր. եւ Էջմիածնի կաթողիկոսն ալ պիտի օծէ եղեր զայն. ուրեմն հարկ անհրաժեշտ էր, որ Թուրքիոյ հայ ժողովուրդը իր մէջէն բանակ կազմէ երթալ միանալու Հայաստանի նոր թագաւորին զինուորներուն, որպէսզի Հայաստանը ամբողջովին ազատի Թրքական լուծէն:

"Փող Արեւելեան" անուն թերթն էր որ կուտար այս գլխիւշ ուրախ լուրը եւ մենք զայն կարդալով սկսանք խենդի պէս ցատկռտել եւ պատրաստուիլ «Հայաստան՝ երկիր դրախտավայրը» երթալու:

Սկիւտարի հայութիւնը բերկրութեամբ կը ցնծար այդ օրը, տուն եկանք ճաշելու, հայրս եկաւ պատմեցինք իրեն, «Մի՛ հաւատաք» ձայնեց. բայց մենք աճապարանքով կերանք կերակուրնիս եւ վազեցինք Ս. Խաչ, ուր Իզմիրլեան Սրբազանին հրաւէրին համաձայն մեծ բազմութիւն մը եկած ժողվուած էր:

*
**

Իզմիրլեան սրբազան "Հայր մեր"ով մը եւ "զԳործս ձեռաց մերոց ուղիղ արա ի մեզ Տէր" ըսելով բացաւ այս հաւաքոյթը եւ հրապարակի վրայ շրջած լուրը կրկնելով երեքներով, հայրենաշունչ քարոզ մը խօսեցաւ եւ ներկայ ժողովուրդը հայրենասիրութեան հրաւիրելով. «Օ՜հ, Հայեր, հրաւէր մարտին կ'որոտայ, զէնք առէ՛ք զէ՛նք» գոչեց: Սրբազանին այս խօսքերէն Մելքոն Կիւրճեան թեւաւորուելով սկսաւ բալուական լեզուի ծեքծեքումներով ճառ մը արտասանել, միսթիք բառեր հնչեցունել եւ պոռաց կրծային ուժգին ելեւէջներով «Ի զէն, ի զէն, վաշ է այն Հայը որ զէնք չառներ այս վայրկեանիս»:

Շուարած ու վարանումի մէջ մտիկ ըրինք այս բացագանչութիւնները եւ մեկնեցանք ժողովուրդին բազմութեանը հետ: Երեկոյին մեր տունին մէջ հօրս պատմեցինք օրուան եղածները. ինքը դարձեալ անտարբերութեամբ «Մի՛ հաւատաք, ես չեմ հաւատար» ըսաւ:

(Շար. 75)

MANIFESTATION
organisée dans le cadre
d'"Arménie, mon amie",
ANNEE DE L'ARMENIE EN FRANCE

M. Jacques CHIRAC, Président de la République Française et M. Robert KOTCHARIAN, Président de la République d'Arménie, ont convenu d'une «ANNEE DE L'ARMENIE» qui s'étendra du 21 septembre 2006 au 14 juillet 2007.

Dans ce cadre,
la MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE DE MARSEILLE
et
la CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE
organisent :
dimanche 29 octobre à 17 heures
au Dôme de Marseille —
48 avenue Saint Just —
13004 MARSEILLE
(Métro Saint Just)

un grand spectacle de musique et de danse, dont la vedette est Ara GEVORGIAN aux commandes d'un synthétiseur. **Ce spectacle est labellisé «Arménie mon amie».**

Après ses tournées triomphales aux Etats-Unis, au Canada, en Australie et bien d'autres pays du Moyen Orient, cet artiste se produira pour la première fois en France, avec ses orchestres moderne et traditionnel arménien composés d'une quinzaine de musiciens, ainsi que de l'Orchestre Philharmonique de l'Opéra de Marseille dirigé par Karen DURGARYAN, chef d'orchestre arménien, diplômé du Conservatoire national d'Erevan. Ce dernier a dirigé plusieurs orchestres d'Italie, de Russie (Moscou, St Petersbourg), de Grande Bretagne, etc... Les danses seront assurées par la Troupe ANI de Marseille.

Les places numérotées sont aux prix de :

- 40 Euros pour le carré d'or
- 30 Euros et 25 Euros.

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տոքթ. եւ Տիկին Արա Տանտիկեան եւ Անոյշ Մանուշակեան 200 Եւրօ կը նուիրեն "Ցառաջ"ին իրենց մօր Փլօրա Շիրինեանի մահուան 6րդ տարելիցին առթիւ:

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Եկայք տօնեցուք յիշատակն
Սրբոց՝ Գէորգայ զօրավարին,
Ադոկտոսի եւ Ռոմանոսի
երգեցողին
ՇԱԲԱԹ, Սեպտեմբեր 30
ժամը 9ին գիշերային եւ առաւօտեան ժամապաշտութեամբ:

«ՑԱՌԱՋ»ի
ընթացիկ ազդերու սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանտուք	135	(161,46)
Ծնունդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս. փակագծի մէջ ընդհանուր գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ *(25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:*

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Ադաւնի Անդրէասեանի մահուան առթիւ, Պ. Գըլակ Ղազարեան 100 Եւրօ կը նուիրէ "Ցառաջ"ին:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

En 1986, la Croix Bleue des Arméniens de France de Sevran-Livry
achète une maison,
en 1996, la Maison de la Culture Arménienne est créée,
en 2006, nous vous invitons
à ce double anniversaire

DINER DANSANT

animé par Souren et son orchestre
venue d'Arménie
Le SAMEDI 14 OCTOBRE
à partir de 20 heures
Salle Polyvalente (ancienne piscine)
Parc de la Mairie
à Livry-Gargan (RN3)
P.A.F. 50 Euros / 15 Euros après 23h

Réservations :

01 43 83 87 68 / 06 82 96 66 19
06 20 43 26 77
Organisé par la Croix Bleue des Arméniens de France
section Sevran-Livry Gargan
et la M.C.A. de Sevran-Livry Gargan
et de la Seine Saint Denis

***

A cette occasion, une **Tombola Anniversaire** est organisée - 5 Euros le billet
A gagner : 2 billets d'avion
Paris - Erevan - Paris
et de nombreux autres lots
Achetez vos billets au :
01 43 83 87 68 — 06 82 96 66 19
Tirage lors du Dîner dansant
du 14 octobre.

□

APPEL POUR LE LIBAN

La communauté arménienne du Liban continue son action citoyenne et caritative.

Le Centre Médico-social de la Croix de Secours Arménienne, devenu le quartier général de la Commission Communautaire des Secours, continue à prodiguer des soins, distribuer des vivres et des vêtements à la population nécessiteuse arménienne et non arménienne.

Continuons à aider les Arméniens du Liban qui font face avec dignité aux conséquences d'après-guerre.

Restons solidaires avec nos compatriotes du Liban.

Envoyez vos dons libellés à l'ordre de:

CBAF-OPERATION LIBAN
à la Croix Bleue des Arméniens de France —
Conseil d'Administration :
17 rue Bleue — 75009 PARIS
Un reçu de déduction fiscale vous sera remis.

□

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղը Հայաստանի Տարւոյ առիթով, ձեզ առիթը կու տայ վայելելու Հայաստանէն ժամանող երախաներու ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻ *ելոյթները, որոնք տեղի կ'ունենան՝*

Հոկտեմբեր 8 եւ 22*ին*
Վիլէօրպանի եւ Լիոնի մէջ:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

ՏՕՆ ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ

Արնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տօնակատարութիւնը տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Հոկտեմբեր 1*ին:*

Առաւօտեան ժամը 10.30ին եկեղեցւոյ մէջ ուխտի պատարագ կը մատուցուի:

Պատարագի աւարտին տեղի կ'ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն եկեղեցւոյ հանգուցեալ հոգեւորներուն, բարերարներուն եւ երախտաւորներուն հոգիներուն ի հանգիստ:

Ժամը 13ին, Արնուվիլի «Շ. Ազնաւուր» հանդիսասրահին մէջ կը տրուի ճաշ մը, որուն ջերմօրէն հրաւիրուած են բոլոր հաւատացեալները:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ HAMASKAINE

«Ի՞ՆՉ ԱՆԵԼ»

կը ներկայացնէ
ՎԱՐԴԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ
վերջին թատերախաղը
Կիրակի, Հոկտեմբեր 15, ժամը 17ին
9րդ Թաղամասի "Ռոսինի" սրահին մէջ

6 rue Drouot — 75009 Paris

Տոմսերը ապահովել հետեւեալ թիւերէն.–

— **01 42 29 10 24**
— **06 64 38 00 25**

Rentrée Scolaire

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Année Scolaire 2006-2007
— MARSEILLE : Mercredi 4 octobre à 14 heures

MAJC - 12-14 rue Saint-Bazile — 13001 Marseille
- Denise GABRIELIAN
04 91 77 61 66 (le soir).

***

ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ - ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ
2006 - 2007
ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ՎԵՐԱՄՈՒՏԸ

Կիրակի, Հոկտեմբեր 1*ին:*

Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Հայոց Առաջնորդ Գիւտ Արք. Նագդաշեանի տնօրէնութեամբ կը վերսկսին Մայր Տաճարի Կիրակնօրեայ Կրօնական դաստիարակութեան դասընթացքները «Նուրհան Ֆրէնկեան» *սրահին մէջ,* Կիրակի, Հոկտեմբեր 1, ժամը 10*էն սկսեալ:*

Նոր ժամանակներու այս հանգրուանին, կոչ կ'ուղղենք մեր բոլոր բարեպաշտ եւ նախանձախնդիր ընտանիքներուն, կարեւորութեամբ նկատի ունենալ եւ փութալ առաջնորդել իրենց զաւակները կրօնական դաստիարակութեան, պատրաստելու զիրենք եկեղեցւոյ կենդանի եւ կենդանացնող անդամակցութեան, վասն մխիթարութեան հայկական բարեպաշտութեան և յաւերժ անսասանութեան Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ:

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ

VOL • SÉJOUR À LA CARTE • CIRCUITS ACCOMPAGNÉS
Les Spécialistes des Voyages en Arménie
SABERATOURS - SEVAN VOYAGES
Paris 01 42 96 10 10 armenie@saberatours.fr
Lyon 04 78 60 13 66 sevan@selectour.com
Marseille 04 95 09 30 60 marseille@wasteels.fr
www.saberatours.fr

LE CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP
organise dans le cadre de la fête des Saints Traducteurs

une Grande Journée Culturelle

le Samedi 14 octobre

- **10h à 18h** en présence de 10 auteurs et des Editions Parenthèses présentation, vente et dédicaces de leurs ouvrages.
- **18h30 — VERNISSAGE D'UNE EXPOSITION** (peintures, sculptures, photos) des créations contemporaines de l'alphabet arménien par des plasticiens arméniens de France (APAF)
- **20h30 — CONFERENCE sur «L'ARCHITECTURE CULTUELLE DE L'ARMENIE MEDIEVALE»** par Patrick DONABEDIAN Responsable de la Chaire des Etudes Arméniennes de l'Université d'Aix-en-Provence

EXPOSITION
du **14 octobre** au **4 novembre** — de 9h à 12h et de 14h à 17h30
— **Entrée libre** —

Centre Culturel Sahak - Mesrop
339 avenue du Prado - 13008 Marseille ☎ 04 91 77 84 70

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 27

MERCREDI
27 SEPTEMBRE
2006

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·539 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·539

Հ. ՏԻՆՔ ՆՈՐ ԱՄԲԱՍՏԱՆՈՒԹԵԱՆ ԹԻՐԱԽ

"Ակօս"ի գլխաւոր խմբագիրը Հ. Տինք որ պատժական օրէնքին 301րդ յօդուածով -Թրքութիւնը անարգելով- ամբաստանուած մտաւորականներէն միակ դատապարտուածն է առ այժմ, նոր ամբաստանութեան մըն ալ թիրախ եղած է. Շիշլիի դատախազութիւնը մինչեւ երեք տարուան բանտարկութեան պահանջով դատ մը բացած է իր դէմ, Ռոյթըրզ գործակալութեան "Հայկական Ցեղասպանութիւն գործուած է" ըսած ըլլալուն համար: Իրեն հետ ամբաստանուած են թերթին պատասխանատուներէն երկուքն ալ:

Եթէ կրկին դատապարտուի, Հ. Տինք պիտի կրէ առաջին վեց ամսուան պատիժն ալ որ յետաձգուած էր: Ինք յայտարարած է թէ այն տպաւորութիւնը ունի որ յատկապէս թիրախ կ'ընտրուի եւ որ հետապնդուած նպատակը զինքը Չլռեցնել է, բայց վճռած է տեղի չտալ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳՈՐՊԷՑ-ԷՍՈՆԻ Թարթըրէի թաղամասը, Սեպտ. 25ին, ոստիկանութիւնը լայնատարած հետապնդումներու դիմեց եւ 12 կասկածելիներ ձերբակալուեցան 14-էն 28 տարեկան: Ոմանք արդէն հինէն ծանօթ են ոստիկանութեան եւ դատապարտումներ ալ կրած են: Գործողութիւնը տեղի ունեցաւ հեռատեսիլի թէ մամուլի թղթակիցներու առջեւ, ինչ որ "ներկայացում" որակուեցաւ ընկերվարականներու կողմէ: Ձերբակալուածները հեղինակներ կամ մեղսակիցներ են երկու ոստիկաններու վրայ գործուած յարձակումին:

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ ԵՒ ՌՈՒՄԱՆԻԱ սկիզբունքով անդամ կը դառնան Եւրոպական Միութեան, որու անդամներուն թիւը 25էն 27ի կը բարձրանայ: Այս նորերը բաւական հարցեր կը ստեղծեն եւ Եւրոպական Յանձնախումբը կը ջանայ նուազեցնել նոթակայ երկիրներուն թերիները, ինչպէս կաշառակերութիւնը, դրամի օրինականացումը, աւելի Պուլկարիոյ քան Ռումանիոյ համար: Մինչեւ Յունուար, երկու երկիրներն ալ պարտին կարգ մը փոփոխութիւններ ու բարելաւումներ ընել:

ԲԵՆԵԴԻԿՏՈՍ ԺԶ., Սեպտ. 25ին, ընդունեցաւ Իտալիոյ մահմետական երկիրներու դեսպանները եւ տեսակցութենէն ետք մահմետական կազմակերպութիւններու եւ համայնքներու Միութեան նախագահը Ն. Տաշան յայտարարած է որ "Պապը շատ յստակ եւ շատ փայլուն ելոյթ մը ունեցած է": Իրաքի դեսպանն ալ յայտնած է թէ եթէ Պապը ներողութիւն չէ խնդրած Պաւարիա արտասանած աստուածաբանական դասախօսութենէն (Հաւատք եւ տրամաբանութիւն) ետք, ըսած է այն խօսքերը որոնց կը սպասուէր:

ՏՈՄԻՆԻՔ ՍԹՐՕՍ-ՔԱՀՆ չուզեր որ ծօսփէն թեկնածու ըլլայ թեկնածութեան եւ այդ իմաստով յայտարարութիւն մը ըրած է Ժան-Մարի Լը Կուէն, որ մօտ է Սթրօս-Քահնի, մինչ այս վերջինը կ'ըսէր թէ "օգտակար չէ որ յաւելեալ թեկնածութիւն մը ունենանք, երբ ոմանք կը ցաւին արդէն որ շատ թեկնածութիւն կայ":

ՔԱՆՏԱՀԱՐ (Աֆղանիստան) նահանգի մէջ կանացի գործերու տնօրէնուհին սպաննուած է իր տան դրան առջեւ: Արարքին տէր եղած են թալիպանները:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԿՈՉԸ՝ «ՊԱՏԱՆԴ ՉԵ՛ՆՔ, ՔԱՂԱՔԱՑԻ ԵՆՔ»

"Հանրապետութեան օրով փոքրամասնութիւններու քաղաքացիական առաջին հակազդեցութիւնը" կը խորագրէր Միլլիյէթ (Սեպտ. 26) այն կոչը զոր ստորագրած են աւելի քան հարիւր, հոգի, ջախջախիչ մեծամասնութեամբ Հայ: Հակազդեցութիւնը ուղղուած է վաքըֆներէ գրաւուած ու պետականացուած կալուածները վերադարձնելու աշխատանքին կառավարութեան կողմէ կասեցումին ու վաքըֆներու օրինագիծին Ազգ. Ժողովի քննարկումներուն փոքրամասնութիւններու հասցէին ընդդիմութեան վարկաբեկող արտայայտութիւններուն:

Յայտարարութիւնը կը դատապարտէ հաւասարապէս իշխանութիւնն ու ընդդիմութիւնը: Առաջինը՝ որովհետեւ փոքրամասնութիւններու քաղաքացիական իրաւունքներն ու հարցերը մինչեւ այսօր անտեսած է ու առանց այլեւայլի խոստովանած թէ առկա կ'ըսէ ներկայիս, Եւրոպական Միութեան անդամակցութեան հոլովոյթին պահանջով: Իսկ երկրորդը դատապարտուած է, քանի որ փոքրամասնութիւններու հարցերուն լուծումին ոչ մէկ մասնակցութիւն ունենալէ զատ, ձուլելու եւ միատարրելու բացարձակ մօտեցում ցոյց կու տայ Թուրք հաւաքականութեան բնական ու պատմական այն հատուածին որ այլատարրութիւնը, տարբերութիւնը կը ներկայացնէ:

Ստորագրողները կը յիշեցնեն զիրենք պատանդ նկատող եւ "փոխադարձութիւն" պահանջող մտայնութեան թէ իրենց մտապատկերը չի համապատասխաներ ժողովրդավար հանրապետութեան մը:

"Փոխադարձութեան" սկզբունքը որուն վրայ կը ծանրանայ ընդդիմադիր ՃՀՓ կուսակցութիւնը, պետութեան մը այլ պետութեան մը քաղաքացիին կիրարկած իրաւական կամ գործնական վերաբերումին երկրորդ պետութեան նոյն ձեւի հակադարձութիւնն է:

Թերթը ստորագրողներու երկար ցանկին հետ, ուր կան քանի մը Յոյներու անուններ ալ, մէջբերած է "Ակօս"ի գլխաւոր խմբագիր Հ. Տինքի խօսքերը. "Մենք պատանդներ չենք, քաղաքացի ենք: Փոխադարձութեան պահանջը, ձախէն կամ աջէն արտայայտուած, նոյնքան դատապարտելի է մեզի համար: Կարելի չէ ազգայնականութիւն արթնցնելու սիրոյն վշտացնել փոքրամասնութիւնները որոնք լիիրաւ քաղաքացիներ են":

Թերթը առաջին էջի ուշագրաւ խորագիրէն ետք ներսի էջի նիւթը խորագրած է "Ոչ-մահմետական պոռթկում": Խորագիր որ կը յիշեցնէ այդ երկրին մէջ քաղաքացիական աւելի քան արդար պահանջներու արտայայտութեան գործով Հայութեան որպէս պարագլուխ յայտնուելու նախընթացները, մաղթել տալով որ "ժողովրդավար" ու եւրոպացի ըլլալու ձգտող Թուրքիոյ մէջ այդ քայլին արդիւնքը նախորդներէն տարբեր ըլլայ:

ԹՈՒՐՔԻԱ ԱՆԻԻՆ ՎՆԱՍԵԼՈՎ Կ'ԱՄԲԱՍՏԱՆԷ ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ

ՄԻԼԼԻՅԷԹ (Սեպտ. 24) կը տեղեկացընէր թէ Թուրքիա Հայաստանի մասին բողոք ներկայացուցած է ԻՒՆԷՍՔՕ-ի Յուշարձաններու եւ պատմական վայրերու խորհուրդին: Պատճառը Անիի հանդիպակաց, Հայաստանեան ափի քարահանքերն են որոնց գործունէութիւնը կը վնասէ Անիի կոթողներուն: Անգարա բազմիցս ազդարարած է, բայց քարահանքերը փակուած չեն:

Ծիշդ է որ յատկապէս Երեւանի Մայր տաճարի կառուցումի օրերուն նշուած քարահանքերուն մէջ կատարուած ուժանակի պայթիւնները զգալի ցնցում կը պատճառէին Անիի հնավայրին: Առենին դիմումներ եղած էին Հայաստանի իշխանութիւններուն, նաեւ ոչ Թուրքերու կողմէ, բայց տաճարը քրիստոնէութեան 1700ամեակին հասցնելու փութկոտութիւնը ոչինչ նկատի առնել տուած էր:

Նիւթին թարմացումը, այսօր, կը բացատրուի հայկական երբեմնի մայրաքաղաքին նկատմամբ Թրքական "հոգածութեամբ", քանի որ կ'ըսուի թէ Հայաստանի պատճառած վնասը զիրենք ետ կը կեցնէ Անիի կոթողները նորոգելու գործէն:

Մշակութային հարստութեան ու թանգարաններու ընդհանուր տնօրէնը Օ. Տիւզկիւն ըսած է թէ նորոգութեան ծրագիրներ պատրաստուած են, բայց անոնց կիրարկութեան համար պայման է որ քարահանքերու գործունէութեան վերջ տրուի: Չեն կրնար իմաստ տալ Հայաստանի ընթացքին, քանի որ նորոգուելիք կոթողները շատ կարեւոր են նաեւ իրեն համար: Ան ըսած է տակաւին. "Կաթողիկէին նորոգութեան համար կը գործակցինք Սորպոնի համալսարանին հետ: Յանուն Յուշարձաններու համաշխարհային ֆոնտին, աշխատանքին մասնակից է Մարք Վէյպէր: Նոյն ատեն Ս. Փրկիչ եւ Տ. Հոնենցի, Անատոլուի առաջին մզկիթին՝ Մանուչէին համար ալ նորոգութեան ծրագրեր կը մշակուին: Մեր նախարարութիւնը զործի լծած է բոլոր կարելիութիւնները, որպէսզի մշակութային համաշխարհային ժառանգութեան այս կարեւորագոյն մեր հնավայրը վերականգնի":

Թուրքիոյ Մշակոյթի նախարարութիւնը Անիի հարցերուն, անոնց լուծումին համար գիտական խորհուրդ մը կազմած է: Անոնք եւս Յունիս 14 թուակիր տեղեկագրով կը հաստատեն քարահանքերու ցնցումներուն վնասը, նաեւ կ'ըսեն թէ օրէ օր մեծցող ծաւալով այդ հանքերը լըջօրէն կը վնասեն հիանալի բնանկարին:

ՄԱՄՈՒԼ

«LE MONDE»

(26 septembre)

"Վիճարկումներ" էջին մէջ, Լը Մոնտ յօդուած մը հրատարակած է Արտաքին նախարար Ա. Կիւլի ստորագրութեամբ, ուր ան առաջին բաժնին մէջ կը բացատրէ թէ ինչո՞ւ Թուրքիա կ'ուզէ անդամակցիլ Եւրոպական Միութեան:

Սկիզբէն կ'ընդունի, որ խոչընդոտները չեն պակսիր, թէ Թուրքիոյ կողմէ (ուր դեռ աշխատանք կայ կատարելիք) եւ թէ եւրոպական երկիրներու, որոնցմէ ոմանք չեն ծածկեր իրենց սկեպտիկութիւնը,

(Շար.ը Դ. էջ)

Է. ՇԱՖԱՔ, 301ՐԴ ՅՕԴՈՒԱԾԸ ԵՒ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Թուրք վիպագրուհի Է. Շաֆաք որ ամբաստանուած էր Թրքութիւնը վարկաբեկելով, սակայն անպարտ հռչակուած, իտալական Լա Ռեփուպլիքա յին հարցազրոյց մը տուած է: Իրեն ու շատ ուրիշներու դէմ նոյն ամբաստանութիւնը անգործը կը նկատէ այն հատուածին որ պաշտպան կանգնելով պատժական օրէնքի 301րդ յօդուածին, կը միտի չեղել Թուրքիոյ Եւրոպական Միութեան անդամակցութեան ընթացքը: Այդ հատուածը ազգայնամոլներէ կազմուած է, գլխաւորուած՝ Իրաւաբաններու միութեան նախագահ Ք. Քերինչսիզէ. անոնք քաղաքական հռետորութեան ճամբով կը մսխեն երկրին ուժականութիւնը:

Հարցումին թէ ինք կը գործածէ՞ "ցեղասպանութիւն" սահմանումը, ան կ'ըսէ. "Այդ եզրը իմ հերոսներէն մէկուն կողմէ գործածուելով հանդերձ, ես անձամբ չեմ գործածեր: Ասիկա քաղաքական վէճ մըն է: Ես կը խորհիմ թէ կարեւորը մտածումի ազատութիւնն է: Ոմանք աքսոր կը կոչեն, ուրիշներ կոտորած: Սահմանումը այնքան ալ կարեւոր չէ: Ես պատմաբան չեմ, այլ միայն գրող: Հարկաւորը Հայերու հետ նիւթին մասին վիճիլ, անոնց ցաւերը բաժնելն է":

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ԵՆԹԱՍՊԱՅ ՄԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Սեպտեմբեր 23ին ազրպէյճանական կողմի կրակոցներ հրադադարը խանգարած են: Իջեւանի մարտական դիրքերը թիրախ եղած են կրակոցներուն, ենթասպայ Գառնիկ Մելեան կուրծքէն ծանրօրէն վիրաւորուած ու մահացած է:

***

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՃԱՏՐԱԿ

Մոնթէնէկրոյի մէջ տեղի ունեցած մինչեւ 14 տարեկաններու արագ ճատրակի Եւրոպայի ախոյեանութեան Հայաստանի խումբը առաջին դիրքը գրաւած է, 14 կարելի կէտէն 13 շահելով: Անհատական ախոյեանութեան առաջին մրցանակին արժանացած է Սամուէլ Տէր Սահակեան. իսկ Վահէ Պաղտասարեան գրաւած է Գ. տեղը:

ԲԱՔՈՒ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԿԸ ՎԵՐԱԾՈՒԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ

Ազրպէյճանական աղբիւրներ հաղորդած են թէ ծրագրուած է Պաքուի հայկական եկեղեցին նախագահական գրադարանի վերածել: Ի. Ալիեւ վերջերս հոն այցելած է, հետաքրքրուած եկեղեցիին գործունէութեամբ. յետոյ առաջարկուած է շէնքը գրադարանի վերածել: Երկրին Մշակոյթի նախարարը որեւէ անտեղի բան չէ տեսած, ըսելով որ Աստուծոյ տունը միշտ պէտք է գիտութեան զարգացման օճախ ըլլայ:

Ախոռի վերածուածներուն բաղդատած, երջանիկ եկեղեցի...

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Ա.

ՍՓԻՒՌՔԱՀԱՅ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԻՒՆ

Տոքթ. ՀԻԼՏԱ ԳԱԼՖԱՅԵԱՆ-ՓԱՆՈՍԵԱՆ

2000 թուականէն ի վեր սփիւռքահայ ուսուցիչներու վերապատրաստութեան ամառնային դասընթացքներ տեղի կ՚ունենան Երեւանի մէջ: Այս դասընթացքի մտայղացումն ու գործադրութիւնը կը պարտինք Երեւանի Մանկավարժական Համալսարանի դասախօս, արեւմտահայերէն լեզուի եւ գրականութեան մասնագէտ Տոքթ. Սուրէն Դանիէլեանի: Այս դասընթացքը 2000–2004 տարիներուն տեղի ունեցած էր նոյնինքն Խաչատուր Աբովեան Մանկավարժական Համալսարանի մէկ բաժինը եղող "Սփիւռք" Գիտաուսումնական Կեդրոնին մէջ, Երեւան: Միայն անցեալ տարի, 2005ին էր, որ անհասկնալի պատճառով մը, օրուան Կրթական Նախարար Սերգօ Երիցեանի մէկ որոշումով, Տոքթ. Սուրէն Դանիէլեանի կազմած եւ հինգ տարուան փորձառական շրջան մը յաջողութեամբ բոլորած ու իր գործադրութեան մէջ այլեւս բիւրեղացած ուսուցման ծրագիրը իր ժամանակացոյցով միասին յանձնուած էր Կրթութեան Ազգային Ինստիտուտի, որ այս մարզի մէջ փորձառութիւն չունենալով, չէր կրցած դասաւանդութիւնները կազմակերպել կանոնաւոր կերպով, ըստ սփիւռքահայ ուսուցիչներու պահանջքին, հետեւաբար դժգոհութիւններու տեղի տուած էր: Արդարեւ, անկազմակերպութենէն հայագիտական նիւթերն է որ տուժած էին, ծրագիրը անհարկի կերպով խճողուած ըլլալով մեծ պահանջարկ չունեցող նկարչութեան, ձեռական աշխատանքներու, երգի, պարի եւ այլ երկրորդական դասերով, ինչպէս օրինակ "Սփիւռքահայու հոգեբանութիւնը"՝ Սփիւռքը չճանչցող դասախօսի մը կողմէ...: Մինչդեռ սփիւռքահայ ուսուցիչներու մեծամասնութիւնը իրենց երկիրներուն մէջ հայերէնի ուսուցիչներ էին, որոնք սակայն կը կարօտէին արեւմտահայ լեզուի խորացուած ուսուցման, իրենց գիտելիքներու մակարդակի բարելաւման:

Բարեբախտաբար, այս տարի, նոր Կրթական Նախարարը, Լեւոն Մկրտչեան, անհրաժեշտ հասկացողութիւնը ունեցած էր դասընթացքը կրկին յանձնելու այս գործի ձեռնհասին, Փրոֆ. Տոքթ. Սուրէն Դանիէլեանի ղեկավարութեան, որ նախորդ տարիներու նման ամենայն ճշգրտութեամբ գործադրեց ծրագիրը՝ ըստ ժամանակացոյցի եւ ըստ պահանջքի, դասընթացքի կարեւորութեան կեդրոնը դարձնելով հայագիտական նիւթերը: Այսպիսով, այս դասընթացքը, մէկ տարուան (2004–05) փակագիծէ մը յետոյ մտաւ իր հունին մէջ, ըստ առաջնոյն:

«Վնասին որտեղէն որ դառնաս՝ շահ է» կ՚ըսէ հայկական առածը: Պէտք է նշել, որ այս դասընթացքը կը վայելէր Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի նիւթական եւ բարոյական հովանաւորութիւնը, որ անցեալ տարուան նման Էջմիածնայ ճեմարանի մէջ կը հիւրընկալէր սփիւռքահայ ուսուցիչները:

Դժբախտաբար սակայն, իրենց փնտռածը չգտնող սփիւռքահայերու անցեալ տարուան դժգոհութիւնը անդրադարձաւ այս տարուան սփիւռքահայ մասնակիցներու թիւին վրայ, որ կիսով պակսած էր: Ասոր կողքին, եղած են նաեւ կազմակերպչական թերութիւններ, որոնք իրենց մեղքի բաժինը ունեցած են սփիւռքահայ ուսուցիչներու թիւին նուազումին մէջ: Սուրիայի կամ Լիբանանի մասնակիցներու մէկ մասը, օրինակ շատ ուշ ստացած էր իր հրաւիրագիրները, հաւանաբար Կրթական Նախարարի ուշ փոփոխութեան հետեւանքով, որով չէին կրցած գալ Հայաստան:

Ինչ կը վերաբերի դասընթացքի դասախօսներուն, այս տարի Սփիւռքէն հրաւիրուած էինք երկու հոգի՝ Պէյրութէն քերականութեան դասագիրքերու հեղինակ Պր. Կարօ Առաքելեանը եւ ես: Դժբախտաբար, Կարօ Առաքելեան, Իսրայէլեան ուժերու կողմէ Լիբանանի դէմ սանձազերծուած պատերազմի հետեւանքով չկարողացաւ գալ, ուստի արեւմտահայերէնի ուսուցումը ամբողջութեամբ ինծի յանձնուեցաւ: Առաջին հերթին ներկայացուցի իմ հեղինակային մեթոտը «Օտարախօսներու համար հայերէնի ձեռնարկ՝ լսատեսողական մեթոտով»ը, որպէսզի ուսուցիչները տեղեակ դառնան հայերէնի համար յատուկ պատրաստուած լսատեսողական մեթոտի մը գոյութեան:

Ասիկա հետեւեալ նկատումներով.- Տրուած ըլլալով որ քաղաքական եւ տնտեսական պատճառներով մեր հայկական գաղութներու ազգագրական պատկերը տեւական փոփոխութեան ենթակայ է եւ ոչ ոք կրնայ վստահեցնել թէ Միջին Արեւելքցի ուսուցիչ մը յաւիտեանս իր գաղութին մէջ պիտի մնայ, առանց բնակութեան վայր փոխելու, ուստի, դէպի արեւմըտեան երկիրներ իր գաղթի առթիւ լաւ է որ գիտնայ թէ արեւմտեան երկիրներու օտարախօս աշակերտներուն կարելի չէ հայերէնը դասաւանդել որպէս մայրենի լեզու, ինչպէս որ կը դասաւանդուի Արեւելքի հայկական վարժարաններու հայախօս աշակերտներուն, այլ անհրաժեշտ է զայն դասաւանդել որպէս օտար կամ երկրորդ լեզու, որուն դասաւանդութեան կերպը տարբեր է, անհրաժեշտ է փոխանակ գրաճանաչութեան, խօսակցական լեզուի ուսուցմամբ գործի ձեռնարկել, իսկ խօսակցական լեզուն ամենակարճ ժամանակի ընթացքին կարելի է սորվեցնել միայն լսատեսողական մեթոտով: Եւ լաւ է որ գիտնայ նաեւ, թէ հայերէնի համար նման մեթոտ մը գոյութիւն ունի, իր օգտագործումը 13 տարիէ ի վեր հրաշալի արդիւնք կու տայ: Այս տեղեկութիւնը օգտակար էր բոլորին: Սոյն մեթոտէն յետոյ դասաւանդեցի արեւմտահայ լեզուի քերականութիւնը (բառագիտութիւն, ձեւաբանութիւն, շարահիւսութիւն եւ ուղղագրութիւն):

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ, ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ ԳԱԼՈՒՍՏ ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ ՄՕՏ

Ազգային ժողովը Օգոստոսին արձակուրդի մտած էր ու երեսփոխանները ցրուած էին: Հակառակ ատոր, երեսփոխան Գալուստ Սահակեան հրաւիրեց սփիւռքահայ ուսուցիչները Խորհրդարան, բացատրեց կրթութեան ոլորտի մէջ պատգամաւորներու առջեւ դրուած խնդիրները, որմէ յետոյ ուզեց լսել հիւրերը յուզող հարցերը: Առաջինը ես խօսք առի, ըսելով թէ սփիւռքահայ ուսուցիչը յուզող գլխաւոր հարցը բնականաբար Հայ լեզուի զարգացման եւ նոր սերունդին փոխանցման հարցն է: Այս ուղղութեամբ սփիւռքահայ ուսուցիչը իր կարելին կ՚ընէ. սակայն օգնութեան կարիքն ունի, ինչ կը վերաբերի դասագրքերու եւ օժանդակ մանկապատանեկան գրականութեան: Դժբախտաբար, այդ օգնութիւնը հայրենիքէն չի գար՝ ուղղագրութեան տարբերութեան պատճառով: Ուղղագրութեան տարբերութիւնը գլխաւոր խոչընդոտն է Սփիւռք–Հայրենիք կապերու զարգացման գետնին վրայ: Ո՛չ միայն դրաւոր հաղորդակցութիւնը խանգարուած է 80 տարիէ ի վեր, այլ նաեւ ստեղծուած անջրպետը հետզհետէ լայննալու վրայ է՝ թշնամական զգացումներ յառաջացնելով երկու ժողովուրդներուն միջեւ: Ասկէ զատ, եթէ նոյնիսկ պահ մը Սփիւռքը մոռնանք, ներկայիս օգտագործուող աբեղեանական հիմքով խորհրդային ուղղագրութիւնը աղճատած եւ աղքատացուցած է Հայաստանի արեւելահայերէնը: Եւ հակառակ որ անկախ Հայաստանի Սահմանադրութեան "Լեզուի մասին" յօդուածը կը պատգամէ երկու ուղղագրութիւններու միասնականացումը, ատիկա 15 տարուան ընթացքին կարելի չդարձաւ ո՛չ նախագահական հրամանագիրով, ո՛չ ալ՝ խորհրդաժողովով: Արդ, ի՞նչ է Խորհրդարանի կեցուածքը այս հարցի մասին:

Պր. Գալուստ Սահակեան պատասխանեց, ըսելով թէ ատիկա ո՛չ թէ խորհրդարանով կամ սահմանադրութեան յօդուածով լուծելի հարց է, այլ ժողովուրդին մէջ պէտք է տարածել դասական ուղղագրութիւնը, աշակերտները պէտք է ճանչնան զայն: Ցայտնեց, որ ինք պատգամաւոր ըլլալէ բացի նաեւ բանասէր է, որով լաւ կը ճանչնայ ներկայ ուղղագրութեան տուած վնասները հայ լեզուին: Սակայն կամաց-կամաց հարցերը կը լուծուին: Եւ խօսքերը եզրափակեց ըսելով. «Ապագան Մեսրոպեան ուղղագրութեանն է»:

Քանի մը օր վերջ, այս անգամ Հայաստանի Արտաքին Գործոց Նախարար Պր. Վարդան Օսկանեանն էր որ ընդունեցաւ սփիւռքահայ ուսուցիչները: Ինք ալ ուզեց գիտնալ ուսուցիչները յուզող հարցերը: Եղան բազմաթիւ հարցումներ՝ մանաւանդ Վրաստանի եւ Ջաւախքի ուսուցիչներուն կողմէ՝ իրենց հանդէպ եղած խտրականութիւնները եւ իրենց դիմագրաւած դժուարութիւնները հարթելու ուղղութեամբ Հայաստանի իշխանութիւններու ձեռնարկած միջոցներուն մասին: Ես ալ իմ կարգիս հարց տուի թէ ուղղագրութեան հարցը ի՞նչ կերպով պիտի լուծուի: Եւ եթէ Հանրապետութեան Նախագահի հրամանագիրով լուծելը հակաժողովրդավարական կը նկատուի, հապա ինչո՞ւ այս մասին սփիւռքահայ եւ հայաստանահայ հայագէտներու, մտաւորականներու մասնակցութեամբ խորհրդաժողով մը չի կազմակերպուիր: Պր. Օսկանեանի պատասխանը եղաւ հետեւեալը. «Մենք կը կարծենք որ նման խորհրդաժողով մը միջազգային պատերազմի ծնունդ կու տայ»: Պարզ էր, որ յարգելի Պր. Նախարարը "միջազգային" բառով նկատի կ՚ունենար հայաստանցիներու եւ սփիւռքահայերու տարբեր անձնագիրները, իսկ "պատերազմ" բառով ալ կ՚ակնարկէր սուր վիճաբանութիւններու եւ նոյնիսկ անարգանքներու, որոնց բազմիցս ենթարկուած ենք արդէն, տարբեր ժողովներու ընթացքին:

Սփիւռքահայ ուսուցիչներու վերապատրաստման դասընթացքը, դէպի Հաղարծին եւ Նորավանք կատարուած երկու ըղբօսապտոյտներէ յետոյ վերջ գտաւ Օգոստոս 16ին, ճեմարանի հանդիսասրահին մէջ կատարուած վկայագրերու յանձնումով, Մանկավարժական Համալսարանի Ռեկտոր Ա. Ղուկասեանի ձեռամբ:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՈՉ ԹԷ ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅ, ԱՅԼ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒՄ ԵՆՔ ԲԱՆԱՎԷՃԸ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

ԱՒԵՏԻՔ ԻՇԽԱՆԵԱՆ

Կարդալով հրապարակախօս Ա. Յովհաննիսեանի «Հազար հարց, ոչ մի պատասխան» յօդուածը ("Առաւօտ", 2 Սեպտեմբերի 2006), ցանկութիւն առաջացաւ պատասխանել այդ "հազար" հարցերին:

1. Դասական ուղղագրութիւնը Ա. Յովհաննիսեանը նոյնացնում է արեւմտահայ լեզուի հետ եւ առաջին խնդիրը դասականի անցնելու դէպքում համարում է արեւմտահայերէնի մասնագէտների պակասը եւ հեգնում՝ «Սփիւռքից կը հրաւիրենք»:

Կարելի է ենթադրել, որ արեւելահայերէնի դասականներ Յ. Թումանեանը, Ա. Իսահակեանը, Վ. Տէրեանը, Րաֆֆին, Մուրացանը, Մ. Նալբանդեանը եւ միւսները գրել են արեւմտահայերէն, իսկ 1922 թ. յետոյ արեւելահայերէնի մասնագէտները նրանց երկերը դարձրել են արեւելահայերէն:

2. Յօդուածագրին անհանգստացնում է, որ դասականի անցնելիս կը փոխուի արեւելահայերէնի շարահիւսութիւնը, քերականութիւնը (շարահիւսութիւնը քերականութեան մի ճիւղն է – Ա. Ի.), կը վտանգուեն մեր չնաշխարհիկ բարբառները:

Ուղղագրութիւնը ոչ մի կապ չունի քերականութեան հետ: Լատինատառ հայերէն գրելիս ենթական մնում է ենթակայ, ուղղականը հոլովը՝ ուղղական: Յիշեցնենք որ Խ. Աբովեանը, Գ. Սունդուկեանը՝ մէկը Քանաքեռի, միւսը Թիֆլիսի չնաշխարհիկ բարբառներով, գրել են դասական ուղղագրութեամբ:

3. Յօդուածագիրը գրում էր որ արդի հայերէն ուղղագրութիւնը տասնամեակներ ի վեր բաւարարել է մեզ, դարձել մեր զօրեղ գրականութեան գործիքը (փակագծում մի պահ պատկերացրէք, թէ ինչ տեսք կը ստանայ Հ. Մաթեւոսեանի արձակը արեւմտահայ ուղղագրութեամբ ... Դուք պատկերացրի՞ք: Ես չկարողացայ):

Յիշեցնենք, որ դասական կամ մեսրոպեան ուղղագրութեամբ հայ ժողովուրդը գրել է հարիւրամեակներ եւ այն լիովին բաւարարել է նրան: Ինչ վերաբերում է այն բանին, թէ Հ. Մաթեւոսեանի արձակը դասականի վերափոխելիս դառնում է արեւմտահայերէն, կարելի է ենթադրել որ խորհրդային ուղղագրութեամբ հրատարակուած Վարուժանի, Պարոնեանի, Մեծարենցի, Դուրեանի ստեղծագործութիւնները դարձել են արեւելահայերէն:

4. Մի առիթով նշել էի, որ նոյն լեզուի շարահիւսական ուղղագրօրէն տարբեր երկու իրողութիւնների առկայութիւնն ինքնըստինքեան մեծ հարստութիւն է, անգին գանձ, որ միայն գուրգուրանքի, մեծ հոգածութեան է արժանի...

Ո՛չ, մէկը վերացնենք, միւսը թողնենք:

Կարելի է ենթադրել, որ մինչեւ 1922թ. ուղղագրութեան փոփոխութիւնը՝ գոյութիւն չունէին արեւելահայերէնը եւ արեւմտահայերէնը եւ միայն դրանից յետոյ մենք ունեցանք գուրգուրանքի արժանի "երկու իրողութիւններ":

5. Սահմանադրօրէն ամրագրուած է, որ ՀՀ պաշտօնական լեզուն գրական արեւելահայերէնն է:

ՀՀ Սահմանադրութեան 12րդ յօդուածում գրուած է՝ "Հայաստանի Հանրապետութեան պետական լեզուն հայերէնն է": Եւ վերջ: Սահմանադրութեամբ ամրագրուած չէ նաեւ, որ ՀՀ-ում ուղղագրութիւնը 1922 թ. ընդունուած խորհրդային ուղղագրութիւնն է:

6. Լոյս իջնի գերեզմանիդ, մեծ հայագէտ, իսկական գիտնական եւ հայրենասէր Մանուկ Աբեղեան, ապա աշակերտ արժանաւոր զաւակներիդ՝ Գ. Ջահուկեան, Վ. Գէորգեան, Ա. Ասատրեան, տասնեակ այլ գործիչներ, որոնք գուրգուրացին, յղկեցին, հարստացրին մեր չքնաղ մայրենին:

Վերոնշեալ անձինք եղել են Հայոց լեզուի, հայ գրականութեան մասնագէտներ, սակայն սակայն մեր չքնաղ մայրենին (արեւելահայերէնը) գուրգուրել, յղկել, հարստացրել են մեր գրողները, յատկապէս՝ Թումանեանը, Տէրեանը, Իսահակեանը, որոնք գրել են դասական ուղղագրութեամբ, ինչպէս նաեւ Պ. Սեւակը, որը դասականի անցնելու համար առաջին ջատագովն էր:

7. Ժամանակն է ներողութիւն խնդրել իմ գործած երկու բնորոշումների համար՝ արեւելահայ եւ արեւմտահայ ուղղագրութեան: Դիւրութեան համար եմ այդպէս ստորաբաժանել (՞–Ա.Ի./): Իրականում մէկը հայաստանեան է, միւսը՝ ոչ հայաստանեան, քանզի Իրանից բացի արեւելք չկայ, իսկ այնտեղ կիրառում է ոչ հայաստանեանը:

Այստեղ հեղինակը ընկնում է լուրջ հակասութիւնների մէջ: Ըստ նրա տրամաբանութեան, արեւելքում Հայերը "պէտք" է գրեն խորհրդային ուղղագրութեամբ, արեւմուտքում՝ դասական: Եւ Իրանահայերը կարծես բացառութիւն են կազմում արեւելքում ապրող այլ Հայերից:

Կարծում եմ, Ա. Յովհաննիսեանը մի-

տամնաւոր չի նշում, որ Իրանահայերը արեւելահայեր են, խօսում են արեւելահայերէն, գրում դասական ուղղագրութեամբ եւ ոչ թէ արեւելքի Հայեր, ինչպէս Սուրիահայերը, քանի որ այդ դէպքում յօդուածի ողջ տրամաբանութիւնը կը փլուզուէր:

Կարծում եմ, ուղղագրական բանավէճը քաղաքական–հոգեբանական է: Ցիշենք, որ խորհրդային ուղղագրութեան գաղափարախօսը անձնկուն բոլշեւիկ Պ. Մակինցեանն էր, որի ջանքերով էլ ՀԿԿ–ն յանձնարարեց Մ. Աբեղեանին, որպէս կիրիլիցայի անցնելու միջանկեալ քայլ՝ պարզունակացնել (այո, պարզունակացնել, ոչ թէ պարզեցնել) հայերէնի ուղղագրութիւնը:

Եւ այո այս ուղղագրութիւնը "բոլշեւիկեան" է: Պատահական չէ, որ ՀՄՍՀ–ում սա համարւում էր սովետական, դասականը՝ հակասովետական ուղղագրութիւն: Ինչ–ինչ պատճառներով, կարծում եմ՝ մեզանից անկախ (յիշեցի, թէ ինչպէս 1977թ. Հայկական ԽՍՀ սահմանադրութեան մէջ Հայոց լեզուի որպէս պետական լեզուի յօդուածը պահպանուեց հարեւան Վրաստանի՝ վրացերէնի համար մտաւորականութեան և ուսանողութեան բուռն բողոքների շնորհիւ), յաջորդ քայլը կիրիլիցային անցնելը չիրականացաւ: Մի վայրկեան պատկերացնենք, որ ինչպէս խորհրդային այլ հանրապետութիւններում, մեզ մօտ էլ 70 տարի հայերէն գրքերինք ռուսատառ: Համոզուած եմ, որ ի տարբերութիւն Նոյն Մոլդովայի, Ադրբէջանի, անկախ Հայաստանում մինչ օրս կը պահպանուէր այդ ուղղագրութիւնը եւ ի պաշտպանութիւն դրա կը բերուէին նոյն փաստարկները, ինչ բերում են ընդդէմ դասական ուղղագրութեան.

– Ինչո՞ւ պիտի մենք արեւմտահայերէն գրենք, թող իրենք գրեն ռուսատառ,

– Ի՞նչ պէտք է անենք 70 տարի ստեղծուած գրականութեան հետ,

– աերունդը անգրագէտ կը մնայ (ուղղագրութիւնը կապ չունի գրագիտութեան հետ – Ա. Ի.),

– Հիմա դրա ժամանակը չի:

Կ՚աւելանային նաեւ նոր փաստարկներ.

– մենք գրում ենք միջազգային ուղղագրութեամբ,

– կը սրենք մեր յարաբերութիւնները մեր ռազմավարական դաշնակցի հետ եւ այլն:

Սա նոյն հոգեբանութիւնն է, երբ անկախութեան առաջին տարիներին չբացայայտուեցին ՔԱ–Կէ–Պէ–ի գործակալները, սա նոյն հոգեբանութիւնն է, երբ ստորագրութիւններ էին հաւաքում Բելառուս – Ռուսաստանին միանալու համար, որ այսօր ուզում են վերականգնել Խորհրդային Հայաստանի հիմնը, որ գինիներ են արտադրում "Խորհ. Միութեան կարօտով", եւլն.:

Եւ, վերջապէս, երբ 1922 թ. փոխեցին մեր հազարամեայ ուղղագրութիւնը, արդեօք հրաւիրուե՞ց պատկառելի գիտաժողով կամ Մոլդովայում հրաւիրուե՞ց արդեօք գիտաժողով:

Այո, սա քաղաքական – հոգեբանական խնդիր է, ինչպէս քաղաքական էր 1922թ. որոշումը եթէ կ՚ուզէք անկախութեան խնդիր եւ համապատասխան հոգեբանութեան, առկայութեան դէպքում այն պէտք է լուծուի օրէնքով:

Սակայն Ա. Ցովհաննիսեանին, ուզում եմ հանգստացնել: Այսօրուայ Հայաստանի ղեկավարութեան սերուցքը խորհրդային կոմսոմոլա – նոմենկլատուրային հոգեբանութեան կրողն է եւ ոչ միայն նրան չի հետաքրքրում այն հարցը, այլ, որ ամենակարեւորն է, մէջը շահ չունի:

Ա. Ի.

"Առաւօտ", Սեպտեմբեր 9

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԼՈՍ-ԱՆՃԸԼԸՍԻ ՄԷՋ

ՀԱՅ-ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՏԱՐԵՑՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ 25ԱՄԵԱԿԸ

Կլէնտէյլի հայ–ամերիկեան Տարեցներու միութիւնը զոյգ ձեռնարկներով նշած է իր հիմնադրութեան 25ամեակը: Առաջինը՝ գեղարուեստական ձեռնարկը տեղի ունեցած է Օգոստոս 17ին, Վէրտուկօ Բլազ սրահին մէջ: Բացման խօսքը արտասանած է միութեան կեդր. վարչութեան ատենապետը՝ Յակոբ Օվայեան: Յայտագիրը վարած է Կարպիս Տէր–Եղիայեան, դրուատելով միութիւնը, որ ձեռնարկներով, դրամահաւաքով բարեսիրական օգնութիւն կը հասցնէ Հայաստանին եւ Արցախին: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

Երկրորդ ձեռնարկը՝ ճաշ, տեղի ունեցած է Օգոստոս 27ին, նոյն սրահին մէջ: Բացումը կատարելով Յակոբ Օվայեան երախտագիտութիւն յայտնած է զոյգ կաթողիկոսներուն, օրհնութեան իրենց գիրերուն համար: Երգիչ Ներսիկ Իսպիրեան ստեղծած է խանդավառ մթնոլորտ մը: Այս առիթով կատարուած է միութեան կեդրոնատեղի շէնքի մուրհակի հրկիզումը, որով միութիւնը դարձած է սեփականատէրը իր կեդրոնին:

***

Հ.Բ.Ը.Մ.–Ի ՆՈՐ ԴՊՐՈՑԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Սեպտեմբեր 10ին տեղի ունեցած է ՀԲԸՄ–ի նոր դպրոցին բացումը Փասատինայի մէջ: Ներկայ եղած են պետական պաշտօնատարներ, հայկական կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ, հայկական վարժարաններու տնօրէններ եւ մամուլի եւ հեռատեսիլի թղթակիցներ: Բացման արարողութիւնը կատարած է Պարէտ Ծ. Վրդ. Երէցեան: Ժապաւէնը կտրած է Փասատինայի քաղաքապետը: Ցարակից սրահին մէջ գործադրուած է յայտագիր մը, զոր վարած է Հայկ Մսըրլեան: Խօսք առած են հոգաբարձութեան կողմէ՝ Սինան Սինանեան, քաղաքապետ Պիլ Պոկարտ, Գոնկրէսի անդամ Ադըմ Շիֆ եւ ՀԲԸՄ–ի հարաւային Գալիֆորնիոյ Շրջ. վարչութեան նախագահ Վահէ Իմաստունեան: ՀԲԸՄ–ի "Մանուկեան–Տէմիրճեան" երկրորդական վարժարանի, ինչպէս նաեւ նորահաստատ վարժարանի տնօրէն Յակոբ Յակոբեան իր խօսքին մէջ շեշտած է, թէ «Այս յարկին տակ աշակերտները կը սորվին իրենց մայրենի լեզուն, ազգային արժէքներն ու աւանդութիւնները եւ ձեռք կը ձգեն ազգային ինքնութիւն»: Փակման խօսքը արտասանած է Վաչէ Արք. Յովսէփեան:

***

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՈՒՍՈՒՑՉԱԿԱՆ ԿԱԶՄԵՐՈՒ ԼՍԱՐԱՆԸ

Կլէնտէյլի Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ սրահին մէջ, Սեպտեմբեր 9ին, տեղի ունեցած է Ազգ. Առաջնորդարանի հովանաւորութիւնը վայելող կիրակնօրեայ դպրոցներու ուսուցչական կազմերու լսարանը, որուն մասնակցած են առաջնորդ Մուշեղ Արք. Մարտիրոսեան, քրիստոնէական դաստիարակութեան բաժանմունքի վարիչներ՝ Միւռոն Ծ. Վրդ. Ազնիկեան եւ Պարթեւ Վրդ. Կիւլիւմեան, եկեղեցիներու հոգեւոր հովիւներ, կիրակնօրեայ դպրոցներու տեսուչներ եւ ուսուցիչներ: Ներկայացուած են իւրաքանչիւր ամսուան ծրագիրներն ու աշխատանքները, դասաւանդուելիք նիւթերը, տօներու յատուկ շարականներու ուսուցումը եւ այլ նիւթեր: Առաջնորդը գնահատած է հաւաքոյթը, նշելով որ անիկա առիթ մը եղած է հասարակաց մտահոգութիւններ բաժնելու, կիրակնօրեայ դպրոցներու ուսումնական աշխատանքները ծրագրելու, աւելցնելով որ շուտով լոյս կ՚ընծայուին Ս. Գրային եւ աստուածաշնչական դէպքերու գեղատիպ լուսանկարներու հաւաքածոն, ինչպէս նաեւ երգերու եւ շարականներու երիզները, դասաւանդութիւնները աւելի հաղորդական եւ հաճելի դարձնելու համար:

ԼՐԱՏՈՒ

ԱԶՆԱՒՈՒՐԻ ՀՐԱԺԵՇՏԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԷՆ

Ֆիկառօ (Սեպտ. 21) լայն տեղ կուտայ Շ. Ազնաւուրի հրաժեշտի շրջապտոյտին Ամերիկա, ինչ որ մկրտուած է "Ֆարուէլ թուր":

82 տարեկանին, Ազնաւուր ֆրանսերէն եւ անգլերէն համերգ մը տուած Սեպտեմբեր 18ին Նիւ Եորք եւ հանդիսատեսները ծափահարած են յոտնկայս (6.000 հոգի): Նիւ Եորք թայմզ երկար յօդուած մը նուիրած է իրեն, ջատագոված է տաղանդը "Երգի գրագէտի մը": Ցօդուածէն զատ, թերթը հրատարակած է նաեւ հարցազրոյց մը արուեստագէտին հետ, ուր ան կը բացատրէ այդ "Ֆարուէլ թուր"ի բուն իմաստը: «Ցատուկ հրաժեշտ մըն է, կ՚ըսէ, այն չափով, որ ես ինծի կը վերապահեմ ԱՄՆ վերադառնալու կարելիութիւնը: Այսօր, կը դժուարանամ օտար լեզուով երգ սորվելու»: Ազնաւուր կը յիշէ նաեւ իր առաջին համերգը Ամերիկա 1963ին՝ Գարնըկի Հոլ: Վերջին հարցումը կը վերաբերի այն համերգին զոր պիտի տայ Սեպտ. 30ին Երեւան. «Ֆրանսայի մէջ Հայաստանի տարուան» առթիւ ու կը բացատրէ.– «Արմատներս են, ծնողքիս արմատները: Կարեւոր է երկրին ճանաչման, անոր հարստութեան, մշակոյթին: Միաժամանակ, մարդկութեան հասարակաց հարստութիւնն է, որ հպարտութիւն կը պատճառէ եւ հարկ է պաշտպանել: Եւ Հայաստանի այս տարին ինծի կը յիշեցնէ որ բախտ ունեցայ որ Ֆրանսա ծննայ, աշխարհի ամէնէն հարուստ երկիրը: Անգրագէտը որ կրնայի ըլլալ կրցաւ հազար ու մէկ բան սորվիլ, որովհետեւ ամէն ինչ մատչելի էր: Ցաջողեցայ կրթուիլ, թանգարանները յաճախել եւ շատ գիրք կարդալ»:

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Ցաջորդ օրը երեւցած հայ թերթերը "Փող Արեւելեան"ին պէս կը հրատարակէին Հայաստանի անկախութեան այս լուրը, սակայն վերապահութեամբ. միայն Կարապետ Փանոսեանը կը համարձակէր իր "Մանզումէի Էֆքէար" թերթին մէջ գրել, թէ «Այդ լուրը շինծու է, սուտ է, կեղծ է, թէ ռուսական դեսպանատունէն կողմէ հրապարակ նետուած յերիւրանք մ՚է». Մանզումէի այս գրածին պատճառաւ քանի մը տաք–գլուխ, հայրենասէրի հովեր առնող հաւկիթ – մարգարէներ կ՚ելլան կ՚երթան Մանզումէի խմբագրատունը, ծեծել կ՚ուզեն խմբագիր Կարապետ Փանոսեանը, անոր տպարանը տակնուվրայ կ՚ընեն, թերթերը կը պատռեն, մամուլը կոտրտելու կ՚ըլլան, երբ ոստիկանութեան մարդիկը հասնելով, վերջ կը դնեն տեղի ունեցած յարձակումներուն, ինչպէս կը կարդայինք միւս օրաթերթերուն մէջ:

Բայց հետեւութիւնն այն եղաւ, որ երկու օր յետոյ յայտնուեցաւ լուրին կեղծ ըլլալը, ռուսական աղբիւրէ տարածուած ըլլալը, որով օճառի պղպջակի պէս ցնդեցաւ լուրը օդին մէջ եւ Կարապետ Փանոսեան իրաւունք ունեցաւ, միւս թերթերն ալ "պապանձումն Զաքարիայի" մէջ թողլով:

***

Այդ տարի էր որ Ռէթէոս Պէրպէրեան իր համանուն վարժարանը կը հաստատէր Գատըգիւղի մէջ եւ մենք գացինք ներկայ ըլլալ անոր առաջին տարեկան մրցանակաբաշխութեան, որ տեղի ունեցաւ գիւղին թատրոնը արտակարգ շքեղութեամբ:

Պէրպէրեան վարժարանը Գատըգիւղէն փոխադրուեցաւ Սկիւտար, Ս. Խաչ եկեղեցւոյն ետեւի փողոցը, ընդարձակ տունի մը մէջ, ուր կատարուեցաւ անոր հաստատութեան քսանեւհինգամեայ յոբելեանը 1901ին, մեծահանդէս եւ եզական խրախճանութեամբ, որու միջոցին Պէրպէրեան իր քսանեւհինգ տարիներու գործունէութեան համարը տուաւ ազգին եւ ցոյց տուաւ երկար ցանկը իր շրջաւարտներուն, որոնք զանազան ճիւղերու մէջ մեծ անուն հանած էին արդէն հրապարակի վրայ:

***

Գալով մեր Ս. Խաչ վարժարանի հարցին, ահա կը հասնի, Խաչվերացի տօնը. Ներսէս պատրիարք հրաւիրուեցաւ թաղական խորհուրդէն պատարագել՝ ըստ աւանդական սովորութեան:

Օրեր առաջ պատրաստութիւններ տեսնուեցան. դպրոցին մուտքի դուռը համակ զարդարուեցաւ դալար դափնիներով. Միսաքեան յանձնարարեց ինձ ոտանաւոր պատրաստել պատրիարքին գալուստն ողջունելու. եւ այս երրորդ անգամն էր, որ Ներսէս Վարժապետեանի համար ոտանաւոր կը գրէի:

Կատարեցի վարժապետին յանձնարարութիւնը, պատրաստեցի գրաբար ոտանաւոր մը, զայն ցոյց տուի իրեն որ հաւնեցաւ գրածիս:

Խաչվերացի Շաբաթ օրը պատրիարքը բերին հանդիսաւորապէս, զինուորական պատիւներ իրեն եղեր է ըսին, առաջնորդուեցաւ նախ եկեղեցին, ուր պահ մը աղօթելէ յետոյ եկաւ այցելել մեր դպրոցը ու երգելով ընդունեցանք նորին սրբազնութիւնը: Երբ բազմեցաւ իրեն համար պատրաստուած աթոռին վրայ, Զօրայեան պատուելին աչք ըրաւ ինձ հեռուէն, ես ալ յառաջացայ գացի այցելու սրբազանին ձեռքը համբուրեցի, ու դէմը կանգնելով կարդացի ոտանաւորս, որուն համար շնորհակալ ինձ եղաւ. կրկին գացի առնել աջը. գրածս առաւ ձեռքէս, քովը պահեց, ձեռքը գլուխիս վրայ դնելով զիս օրհնեց: 1876 Սեպտեմբեր 12ին էր որ տեղի ունեցաւ այս երրորդ անգամի ընթերցուածս, չորրորդական կրկնութիւն չունեցայ ա՛լ եւս:

Աւելորդ չեմ համարիր յիշատակել, թէ Ս. Խաչի տօնին առթիւ ուխտաւորներու շատ մեծ բազմութիւն մը լեցուած էր եկեղեցին, ուր Ներսէս պատրիարք իր բնատուր պերճախօսութեամբը սքանչելի քարոզ մը տուաւ խաչի նշանակութեանը վրայ եւ խրատ որոտալով զի հայ ժողովուրդը սիրող ըլլայ միշտ իր դարաւոր եկեղեցւոյն, որ հակառակ սոսկալի հալածանքներու, մնացած է այն անսասան, եւ պիտի մնայ յաւիտեան:

Խաչվերացի տաղաւարին կը կարդարէր նաեւ Սէլամիէ թաղին բաճայիրը՝ խրախճանքը, ինչպէս Վարդավառին ալ Եէնի մահալլէինը. եւ այս բաճայիրներու միջոցին, կը տեսնայինք՝ որ երեք օր, երեք գիշեր թաղին չորս կողմը կը զարդարէին երփներանգ թուղթերու շղթայալար ծոպերով, որոնք թելերու վրայ շարուած կը ծածկէին երկինքը փողոցներուն, մէկ կողմէն միւսը իբրեւ դրօշակ քաշուելով:

Այս երեք օրերուն մէջ գինետուները օղիամատոյց խնջոյքներու թատրոն կ՚ըլլային. հեռուէն եկող ուխտաւորները իրենց հետ տանելով տավուլ զուռնաճ (թմբուկ, սրինգ) ժամանակ կ՚անցունէին ուրախ զուարթ. տեղ տեղ ալ հրախաղութիւններ կ՚ընէին եւ կը պչօռուէին այսպէս:

Ազգային գերեզմանատունն ալ կ՚ընդունէր ասոնց այցելութիւնը, Վանեցի, Մշեցի եւ այլ տեղացի պանդուխտ աշխատաւորներ կը դիմէին հոն խումբ խումբ մեռելոցի օրը. ընդհանուր ննջեցեալներու հոգեհանգիստ հոն կատարել կուտային եւ մինչեւ երեկոյ իրենց հայրենիքին պարերը պարելէ յետոյ շուներնին կ՚առնէին Բաղդոսի տաճար, մինչեւ որ իրենց մեկնումի ժամը հնչէր, տաղաւարի երեքշաբթին:

Այս սովորութիւնները տարիներու ընթացքին հետզհետէ դադրեցան, մանաւանդ 1895 եւ 1896 թուականներու հայկական ջարդերէն յետոյ եւ 1915ի տեղահանութիւններէն վերջը, երբ բոլոր հայաբնակ քաղաքներն ու գիւղերը թուրք զազանային սրածութիւնները ամայացուցին. հայ տարրը ջնջել, ոչնչացնել ուզեցին:

***

Բայց վերադառնամ 1876ի Խաչվերացին, երթամ ես Մեռելոցի օրը, որուն շուտ սահիլը կ՚ուզէինք, որպէսզի մեր մրցանակաբաշխութեան հանդէսը կատարուէր:

(Շար. 76)

Madame Silva Marzbanyan,
son épouse

Monsieur Dayk Marzbanyan,
son fils

Mademoiselle Karine Marzbanyan,
sa fille et Monsieur Pascal Couteaux

Ainsi que

Monsieur et Madame Masdevall Henry et Joselyne

Madame Sanoian Marie

Monsieur et Madame Sanoian Guy et Patricia

Monsieur et Madame Couteaux Robert et Paulette

Et toute la famille, ses amis, ses copains d'enfance ont la douleur de vous faire part du décès de

Mr. Ohannes MARZBANYAN

Ingénieur-Architecte

survenu le 21 septembre 2006.

La cérémonie religieuse a été célébrée le mardi 26 septembre 2006 à 14h30, en l'église apostolique arménienne Sainte Croix de Varak d'Arnouville-lès-Gonesse.

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAINE

«Ի՞ՆՉ ԱՆԵԼ»

կը ներկայացնէ
ՎԱՐԴԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ
վերջին թատերախաղը
Կիրակի, Հոկտեմբեր 15, ժամը 17ին
9րդ թաղամասի "Ռուսինի" սրահին մէջ՝

6 rue Drouot — 75009 Paris

Տոմսերը ապահովել հետեւեալ թիւերէն.–

— 01 42 29 10 24
— 06 64 38 00 25

(Շար. Ա. էջէն)

Նոյնիսկ թշնամական դիրքը, ինչ կը վերաբերի Թրքական թեկնածութեան:

Ու Կիւլ կ'անդրադառնայ անցեալի պատմութեան ալ ու կ'երթայ մինչեւ 1495, երբ Թուրքիա իր առաջին ներկայացուցիչը կը ղրկէ Ֆրանսա: Այս վերջինն ալ, ԺԶ. դարուն, Պոլսոյ մէջ կը բանայ դիւանագիտական իր առաջին ներկայացուցչութիւնը: Ապա, ճնշումներն ու փոխադարձ յարաբերութիւնները կը շարունակեն զարգանալ: Կ'աւելնայ Օ-ԹԱՆ-ի, Եւրոպայի Խորհուրդի եւ Օ. ԷՍ. ՍԷ. Ըի Թուրքիոյ դերը, որպէս հիմնադիր երկիր կամ անդրատլանտեան կազմակերպութիւններու հին անդամ: Կիւլ կը թուէ նաեւ անդամակցութեան շնորհած առաւելութիւնները, ժողովրդավարութեան, առողջ տնտեսութեան եւ տեւական զարգացման մարզերուն մէջ:

Ջի բացառեր կիպրական հարցը, որու համար կ'ուզէ որ Եւրոպական Միութեան մէջ գործակցութեան առանցք մը հաստատուի Յունաստանի, Թուրքիոյ եւ միացուած Կիպրոսի մը միջեւ: Եւ, այդ առընչութեամբ զօրավիգ է ՄԱԿ-ի ընդհանուր քարտուղարին ճիգերուն, ամբողջական լուծումի մը համար:

Հուսկ, կը հասնի Հայկական Հարցին: Հոս, յանկերգը չի փոխուիր: Նախարարը կը նկատէ որ այդ հարցը յաճախ մաս կը կազմէ Թուրքիոյ վերաբերեալ վիճարկումներուն: Կը կրկնէ այլեւս աւելի քան մաշած առաջարկը, յիշեցնելէ ետք թէ տասը դարերու երկայնքին երկու ժողովուրդները միասին ներդաշնակ կեանք մը ապրած են: Ուրեմն Թուրքիոյ կառավարութիւնը կ'առաջարկէ Թուրք եւ Հայ պատմաբաններու խառն յանձնախումբ մը, որուն աշխատանքներու բաց կ'ըլլան փափաքող այլ երկիրներու: Այդ յանձնախումբին հեռանկարը պիտի ըլլայ, առարկայական եւ անկողմնակալ կերպով լուսաբանել 1915ի ողբերգական դէպքերը, որոնք այնքան տառապանք պատճառած են Հայերուն եւ Թուրքերուն: Կ'եզրակացնէ թէ պատմութեան բծախնդիր յարգանքը պայմանն է յիշողութեան պարտականութեան հարազատ վերլուծումի մը...:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՌՆՈՒՎԻԼ

ՏՕՆ ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տօնակատարութիւնը տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Հոկտեմբեր 1ին:

Առաւօտեան ժամը 10.30ին եկեղեցւոյս մէջ ուխտի պատարագ կը մատուցուի:

Պատարագի աւարտին տեղի կ'ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն եկեղեցւոյ հանգուցեալ հոգեւորներուն, բարերարներուն եւ երախտաւորներուն հոգիներուն ի հանգիստ:

Ժամը 13ին, Առնուվիլի «Շ. Ազնաւուր» հանդիսասրահին մէջ կը տրուի ճաշ մը, որուն ջերմօրէն հրաւիրուած են բոլոր հաւատացեալները:

[illegible]

" Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն Ի Տ Ա Ր Ի "

Լիվրի-Կարկանի քաղաքապետը, թաղապետութիւնը, Հայ մշակոյթի տունը կ'ընդունին Ռոպէր Կէտիկեանը, Ուրբաթ, Սեպտեմբեր 29, ժամը 20.30ին, Սինեմա "Իվ Մոնթան", 36 ռիւ Էօժէն-Մասէ:

Տեղերը վերապահել հեռաձայնելով՝ 01. 43. 83. 90. 39 թիւին:

Rentrée Scolaire

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Կապոյտ Խաչի Լիոն-Վիլէօրպանի "Արաքս" մասնաճիւղի միօրեայ վարժարանը կը բանայ իր դռները՝

Հոկտեմբեր 4, Չորեքշաբթի առաւօտ, ժամը 9.30էն սկսեալ

Վիլէօրպանի Հայ մշակոյթի տան մէջ:

Երախաները առիթը կ'ունենան միասին ճաշակելու հայկական ճաշեր, ընկերական մթնոլորտի մը մէջ, սորվելով իրենց մայրենի լեզուն, պատմութիւնը եւ աւանդութիւնները: Դասընթացքները կը վերջանան ժամը 16ին:

Յաւելեալ տեղեկութեան համար դիմել՝ 04. 78. 45. 17. 55 թիւին:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ԳՈՀԱՐ ԹԻՕԼԷՕԼԵԱՆԻ յիշատակին, Փիթըր Ռունէ եւ Հէթըր Սթանկ Ռունէ 500 տոլար կը նուիրեն "Յառաջ"ին:

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Եկայք տօնեսցուք յիշատակն
Սրբոց՝ Գէորգայ զօրավարին,
Ադոկտոսի եւ Ռոմանոսի
երգեցողին
ՇԱԲԱԹ, Սեպտեմբեր 30
ժամը 9ին գիշերային եւ առաւօտեան ժամապաշտութեամբ:

ԱՆ ԼՈՒ - ՍՈՒՐԲ ԳԷՈՐԳ

Մ Ա Տ Ա Ղ Օ Ր Հ Ն Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տօնին առթիւ Կիրակի, Հոկտեմբեր 1ին, տեղի կ'ունենայ յատուկ հանդիսութիւն.

Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Մատաղօրհնութիւն՝ ժամը 11.45ին:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ հոգեւոր հովիւ՝

ՇԱՀԷՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Ուխտի նուէրներ կարելի է ընել թաղական խորհուրդի կամ Օժանդակ տիկնանց միութեան մօտ:

CHENE

Date à retenir

EXPOSITION
DE L'ARTISANAT
D'ARMENIE
du 26 au 30 novembre
et
GRANDE BRADERIE
DE NOEL
les 2 et 3 décembre

CHENE France

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CROIX BLEUE
DES ARMENIENS
DE FRANCE

En 1986, la Croix Bleue des Arméniens de France de Sevran-Livry achète une maison,
en 1996, la Maison de la Culture Arménienne est créée,
en 2006, nous vous invitons à ce double anniversaire

DINER DANSANT

animé par Souren et son orchestre venue d'Arménie
Le SAMEDI 14 OCTOBRE
à partir de 20 heures
Salle Polyvalente (ancienne piscine)
Parc de la Mairie
à Livry-Gargan (RN3)
P.A.F. 50 Euros / 15 Euros après 23h

Réservations :

01 43 83 87 68 / 06 82 96 66 19
06 20 43 26 77

Organisé par la Croix Bleue des Arméniens de France section Sevran-Livry Gargan et la M.C.A. de Sevran-Livry Gargan et de la Seine Saint Denis

***

A cette occasion, une **Tombola Anniversaire** est organisée - 5 Euros le billet
A gagner : 2 billets d'avion
Paris - Erevan - Paris
et de nombreux autres lots
Achetez vos billets au :
01 43 83 87 68 — 06 82 96 66 19
Tirage lors du Dîner dansant du 14 octobre.

□

APPEL POUR LE LIBAN

La communauté arménienne du Liban continue son action citoyenne et caritative.

Le Centre Médico-social de la Croix de Secours Arménienne, devenu le quartier général de la Commission Communautaire des Secours, continue à prodiguer des soins, distribuer des vivres et des vêtements à la population nécessiteuse arménienne et non arménienne.

Continuons à aider les Arméniens du Liban qui font face avec dignité aux conséquences d'après-guerre.

Restons solidaires avec nos compatriotes du Liban.

Envoyez vos dons libellés à l'ordre de:

CBAF-OPERATION LIBAN
à la Croix Bleue des Arméniens de France —
Conseil d'Administration :
17 rue Bleue — 75009 PARIS

Un reçu de déduction fiscale vous sera remis.

□

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղը Հայաստանի Տարւոյ առիթով, ձեզ առիթը կու տայ վայելելու Հայաստանէն ժամանող երախաներու ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻ ելոյթները, որոնք տեղի կ'ունենան՝

Հոկտեմբեր 8 եւ 22ին
Վիլէօրպանի եւ Լիոնի մէջ:

□

Յ Ե Տ Ա Ձ Գ Ո Ւ Ա Ծ Է

Կապոյտ Խաչի Լիոն-Վիլէօրպանի "Արաքս" մասնաճիւղի 44րդ չարաթը տեղի ունենալիք ճամբորդութիւնը յետաձգուած է:

LE CENTRE CULTUREL
SAHAK-MESROP
organise dans le cadre de la fête des Saints Traducteurs

une Grande Journée Culturelle

le Samedi 14 octobre

- **10h à 18h** en présence de 10 auteurs et des Editions Parenthèses présentation, vente et dédicaces de leurs ouvrages.
- **18h30 — VERNISSAGE D'UNE EXPOSITION** (peintures, sculptures, photos) des créations contemporaines de l'alphabet arménien par des plasticiens arméniens de France (APAF)
- **20h30 — CONFERENCE** sur **«L'ARCHITECTURE CULTUELLE DE L'ARMENIE MEDIEVALE»** par Patrick DONABEDIAN Responsable de la Chaire des Etudes Arméniennes de l'Université d'Aix-en-Provence

EXPOSITION
du **14 octobre** au **4 novembre** — de 9h à 12h et de 14h à 17h30
— **Entrée libre** —

Centre Culturel Sahak - Mesrop
339 avenue du Prado - 13008 Marseille — ☎ 04 91 77 84 70

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 28

JEUDI
28 SEPTEMBRE
2006

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·541 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21·541

Օ. ՓԱՄՈՒՔ ԹՈՒՐՔ ԸՆԴԴԻՄՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Թուրք ծանօթ վիպագիր Օ. Փամուք "Իսթանպուլ" հատորին սպաներէն հրատարակութեան առթիւ հարցազրոյց մը տուած է երկրին Էլ Փայիս թերթին: Ակնարկելով իր անձին ուղղուած Թրքութիւնը վարկաբեկելու ամբաստանութեան, ըսած է թէ Թուրքիոյ մէջ մարդ ըսածին շատ ուշադիր պէտք է ըլլայ, քանի որ հաւաքականութիւն արեւմուտքցի չէ ու մարդ ըսածներուն պատճառով կրնայ պատժուիլ: "Ներկայիս Թրքական բանակի կարգին մէջ հակարեւմտեան հզօր ազգայնական հոսանք մը կայ, ինչ որ Թուրքիոյ Եւրոպական Միութեան անդամակցութեան ջանքին տէր կառավարութեան դէմ պայքարի մարտավարութիւն մըն է: Այդ կարեւոր ընդդիմութեան պատճառով, կառավարութիւնը այլեւս Եւրոպայի անդամակցութեան նախկին ճիգը չի գործադրեր" ըսած է ան:

ՀՈԼԱՆՏԱ

ԹՈՒՐՔ ԹԵԿՆԱԾՈՒԻՆ ՁԻՋՈՒՄԸ

Գրած էինք (Սեպտ. 23–24) թէ Հոլանտայի Նոյեմբեր 22ի կանուխ ընտրութեան թեկնածուներու շարքին կան Թուրքեր ալ: Անոնցմէ ոմանք, յատկապէս Քրիստոնեայ դեմոկրատ կուսակցութեան ցանկէն Ա. Թոնճա, Հայկական Ցեղասպանութիւնը ժխտող իրենց արտայայտութիւններով ու գործունէութեամբ ծանօթ դէմքեր են: Տեղւոյն հայկական համայնքը պաշտօնական դիմումներով առարկած էր Ա. Թոնճայի եւ միւսներուն թեկնածութեան:

Կը տեղեկանանք թէ ինք եւ Օ. Էլմաճը տեղի տալով հայկական լոպիին առարկութիւններուն, պարտաւորուած են ստորագրել, այսինքն ընդունիլ իրենց կուսակցութեան ծրագիրը ուր Ցեղասպանութիւնը ճանչնալու յօդուած ալ տեղ գտած է: Անոնցմէ Ա. Թոնճա քանի մը օր առաջ կը յայտարարէր թէ Ցեղասպանութեան ամբաստանութիւնները քաղաքական մարդոց գործը չեն, այլ պատմաբաններուն եւ թէ ինք չի կրնար ընդունիլ չփաստուած տեսակէտներ:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

ՆԱՀԱՆԳԱՊԵՏԻՆ ՕՐԷՆՔԸ

Գալիֆորնիայի նահանգապետը Ա. Շըվարցընէկկէր Ցեղասպանութեան զոհերու եւ անոնց շառաւիղներուն իրաւունքները պաշտպանելու կոչուած օրէնք մը ստորագրած է: Այսուհետեւ նոյն նահանգին բնակիչ այդ կարգի Հայերը պիտի կրնան նահանգին դատարաններուն առջեւ դատի դիմել, կամ շարունակել արդէն սկսած դատ մը որ ուղղուած է այն հաստատութիւններուն, հիմնարկներուն որոնք հատուցում վճարել կը մերժեն: Դատի դիմելու պայմանաժամը 2016ի վերջն է:

Օրէնքը ստորագրելէն առաջ Շըվարցընէկկէր յայտարարած է. "Հպարտ եմ թիկունք կանգնելով հայ ժողովուրդին որ յաղթահարած է այս դժբախտութիւնը եւ մեծ նպաստ ունեցած Գալիֆորնիայի հարուստ եւ բազմատարր մշակոյթին զարգացման":

ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՀԱՆՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ

Հայ Դատի Եւրոպայի կեդրոնը կը տեղեկացնէ թէ ամբողջ Եւրոպայի երկիրներէն Հայկական 261 կազմակերպութիւններու–մշակութային, մարզական, կրթական, արհեստակցական միութիւններ, մամուլ, վարժարաններ, հետազօտական հիմնարկներ, միաբանութիւն, կուսակցութիւններու ենթաբաժիններ, եւլն.– եւ անհատներու ստորագրութեամբ դիմում մը յղած է Եւրոպական Խորհրդարանին: Ան նիւթ կ'ընէ Թուրքիոյ անդամակցութեան համար Ցեղասպանութեան ճանաչումի նախապայմանը վերցնելու միտումները, որոնք արդիւնք են Անգարայի կիրարկած ճնշումներուն:

Հոն կ'ըսուի. "Որպէս Միութեան քաղաքացիներ, խորապէս ցնցուած ենք տեսնելով որ արմատապէս հակաեւրոպական արժէքներու տէր օտար պետութիւն մը կարենայ այլափոխել իր մասին եւրոպական մեր ներկայացուցչութեան տարածել ուզած դերինչման արժեւորումը":

Ապա կ'ըլլան հետեւեալ յիշեցումները.

ա – Որպէս նախապայման՝ Հայկական Ցեղասպանութեան ճանաչումը, Եւրոպական Խորհրդարանին կողմէ Թուրքիոյ ներկայացուած յաւելեալ պահանջ մը չէ բնաւ: Ան յստակօրէն տեղ գտած է "Թուրքիոյ հետ բանակցութիւններու ձեռնարկելու" օրինագիծին մէջ:

բ – Թեկնածու այլ երկիրներու նման պայման մը դրուած ըլլալու տուեալը պատճառաբանութիւն չի կրնար ըլլալ զայն անընդունելի նկատող մօտեցումի: Ոճիրի մը պատասխանատու պետութեան կողմէ իր ըրածին ճանաչումը անդամակցութեան համար չափանիշ է:

գ – Եւրոպական Խորհրդարանին կողմէ այս հարցին բազմիցս նշումը Թուրքիոյ մէջ դուռ բացաւ վարանոտ վիճարկումներու: Պահանջին տկարացումը ազգայնական շրջանակներուն տրուած առարկայական նեցուկ պիտի նշանակէ. անոնք արդէն կ'ուզեն Թուրքիոյ մէջ միանգամընդմիշտ լռեցնել քանի մը այլախոհներ եւ Թուրքիան աւելի՛ եւս հեռացնել եւրոպական մեր արժեչափերէն:

դ – Թուրքիա որ կը պնդէ թէ կ'ուզէ վիճարկումի նիւթ ընել այս հարցը, տակաւին չէ պատասխանած երկու երկիրներուն հարցերը լուծելու միջոցներ փնտռելու նպատակով միջկառավարական յանձնախումբ մը կազմելու եւ դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատելու Հայաստանի նախագահին առաջարկին: Ատոր փոխարէն կը շարունակէ ժխտողական իր մարտավարութիւնը, պատմաբաններու կոմիտէներու, արխիւներ բանալու միջոցաւ իր անդամակցութեան հոլովոյթէն վերցնելու համար Ցեղասպանութեան հարցը:

ե – Ուրացումի Թուրքիոյ քաղաքականութիւնը ոչ միայն մնայուն անարգանք է եւրոպական մեր արժէքներուն, այլեւ ազգայնամոլ ու ցեղապաշտ գաղափարականի մը խարանը որ չօշափելի սպառնալիք է մեր ընկերութիւններուն եւ մեր զաւակներուն:

Վերջաւորութեան կը պահանջուի որ անփոփոխ պահուի Արտաքին գործերու յանձնաժողովին քուէարկած 49րդ պարբերութեան յստակ ու տեղին սահմանումը:

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՇԻՐԱՔԻ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԸՆԿԵՐԱՑՈՂ ԱՆՁՆԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Էլիզէի մամուլի բաժանմունքը մեզի կը հաղորդէ որ Նախագահ Շիրաքի պաշտօնական պատուիրակութեան մաս կը կազմեն Արտաքին նախարար Ֆիլիփ Տուսթ-Պլազի, Փոխադրութեանց նախարար Տոմինիք Փերպէն, Հանրային պաշտօնատարութեան նախարար Քրիսթիան Ժագոպ, Մշակոյթի նախարար Ռընօ Տոնըտիէօ տը Վապր, Ֆրանսայի դեսպան Անրի Գուէնի, Նախագահ Շիրաքի խորհրդական Ժերոմ Մոնօ, Նախագահութեան ընդհանուր քարտուղարի կցորդ Օկիւսթէն տը Ռոմանէ, Նախագահութեան բանբեր Ժերոմ Պոնաֆոն, Արարողակարգի պետ Ժան-Փիէր Աստուածատուրեան, Նախագահի պաշտօնավար Վալերի Թերանովա, Նախագահութեան հաղորդակցութեան խորհրդական Տիկին Գլօտ Շիրաք, Նախագահութեան Թէքնիք խորհրդական Լորան Պիլի, Արտաքին նախարարութեան մօտ Եւրոպական հարցերու տնօրէն Ժան-Ֆրանսուա Թերալ, զինուորական կցորդ զնդապետ Ֆրանսուա Լապիւզ:

***

Նախագահին կ'ընկերանան նաեւ հետեւեալ անձնաւորութիւնները.– Ֆր. Ռոշըպլուան, Լուարի երեսփոխան եւ նախագահ Ազգ. Ժողովի ֆրանսա–Հայաստան խումբին, Կի Թէսիէ, երեսփոխան (Պուշ-տիւ-Ռոն), Փաթրիք Տէվէճեան, երեսփոխան (Օ-տը-Սէն, նախկին նախարար), Հերվէ Մարիթոն, երեսփոխան (Տրոմ), Պեռնար Փիրաս, ծերակուտական (Տրոմի եւ նախագահ Ծերակոյտի Ֆրանսա–Հայաստան խումբին). յատուկ հրաւիրեալներ են Ռընօ Միւզըլիէ (նախկին նախարար) եւ Լեւոն Սայեան:

Հետեւեալ գործարարներն ալ կ'ընկերանան նախագահին եւ Տիկին Շիրաքի.– Տիկին Մարի-Հելէն Պերար, Ժերոմ Գլեման (Արթէի տնօրէն), Ժան-Ֆրանսուա Տըրէզ, Ֆրանսիս Քիւրքճեան, Ալէն Մանուկեան, Ալէն Միքլի, Արմէն Պետրոսեան, Անրի Փրակրիօ, Ժան-Սիրիլ Սփինէթթա, Սերժ Զիւրիւք:

Ֆրանսահայ գաղութի որպէս ներկայացուցիչ կը մասնակցին Ալեքսի Կէօվճեան (Սէ. Սէ. Ա. էՖ.), Տընի Քէչէճեան (Հ.Բ.Ը.Մ.) եւ Տիկին Հելէն Մերճանեան (Կապոյտ Խաչ):

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Վ. ՕՍԿԱՆԵԱՆ ՄԱԿ-Ի ԱՄԲԻՈՆԷՆ

Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեան Սեպտ. 26ին ելոյթ ունեցած է ՄԱԿ-ի 61րդ նստաշրջանին: Խօսելով Հայաստանի կացութեան մասին, ան ըսած է թէ ծաւալուն բարեփոխումները կը խրախուսեն ու խանդավառութիւն կը պատճառեն եւ թէ անոնց յաջորդ փուլը կը սեւեռի գիւղական շրջաններուն աղքատութեան վերջ տալու գործին: Ըսած է թէ երկրին արեւելք եւ արեւմուտքի սահմաններուն փակ մնալը պատճառ է որ շրջանային տնտեսական զարգացումը տուժէ, տուժէ նաեւ Թուրքիոյ հետ երկխօսութիւնը:

Խօսելով Ղարաբաղի հարցին մասին, Վ. Օսկանեան ըսած է. "Լեռնային Ղարաբաղի ժողովուրդը վաղուց ընտրութիւն է կատարել ներկայացած չլինելու Ադրբեջանի կառավարութեան կողմից: Նրանք պետական բռնութեան զոհ են եղել, պաշտպանել են իրենց եւ յաջողութեան հասել հակառակ ամէն ինչի, միայն այն բանի համար, որպէսզի այդ պետութիւնը յուսահատ ջանքեր թափի ու ինքնիշխանութիւն ու տարածքային ամբողջականութիւն պահանջի:

Սակայն Ադրբեջանի կառավարութիւնը կորցրել է նրանց անվտանգութիւնն ու ապագան ապահովելու վերաբերեալ առաջարկ ներկայացնելու բարոյական իրաւունքն անգամ, ուր մնաց, խօսի Լեռնային Ղարաբաղի ժողովրդի խնամակալութեան մասին. Ադրբեջանը պատասխանատու կերպով կամ բարոյապէս չվարուեց Լեռնային Ղարաբաղի ժողովրդի հետ, ովքեր իր քաղաքացիները էին համարւում":

Ապա չեշտած է թէ հակառակ որ Ադրբէջան կը մտածէ ռազմական տարբերակի տէր ըլլալ, չկա՛յ այդպիսի տարբերակ: Ռազմական տարբերակը փորձուած ու ձախողած տարբերակ է, միակ իրատեսականը փոխադարձ զիջումի ճամբան է:

Իր խօսքը աւարտած է ըսելով.

"Տիկին նախագահ, Լեռնային Ղարաբաղը դատ չէ: Այն վայր է, մի հնադարեան վայր, գեղեցիկ պարտէզ՝ բնակեցուած մարդկանցով, ովքեր վաստակել են խաղաղ ու առանց վախի ապրելու իրաւունքը: Մենք աւելին չենք պահանջում: Եւ մենք ոչինչ պակաս չենք ակնկալում":

***

«ԿԻԼԻԿԻԱ»ՅԻ ԱՆՁՆԱԿԱԶՄԸ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան "Հայրենիքին մատուցած ծառայութիւններու համար" առաջին աստիճանի եւ Արիութեան մետալներով պարգեւատրած է "Կիլիկիա"-յի անձնակազմը: Նախագահը շնորհակալութիւն յայտնած է նաւաստիներուն, որոնք իրենց յանձնած են ճամբորդութեան վերջին փուլին նաւուն վրայ ծածանած եռագոյնը: Ապա միասնաբար քննարկած են նաւուն վերջնական հանգրուանին հարցը:

ERRATUM

Le numéro de «Haratch» daté du mercredi 27 septembre devait porter le numéro **21.540** (et non 21.539).

***

ՎՐԻՊԱԿ

Չորեքշաբթի Սեպտեմբեր 27ի "Յառաջ"ի թիւը պէտք է ըլլար **21.540** եւ ոչ 21·539:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՒՐՈՊԱ "Նախաձեռնութիւններ" կը պահանջէ Թուրքիայէն: Ֆինլանտական (Շար.ը Դ. էջ)

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Բ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԱՀԱՅ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ

Տոքթ. ՀԻԼՏԱ ԳԱԼՖԱՅԵԱՆ-ՓԱՆՈՍԵԱՆ

Ինչպէս գիտենք, Փարիզի ՄԱՇՏՈՑ, Հայ լեզուի Պաշտպանութեան Միութիւնը, Երեւանի Մանկավարժական Համալսարանի ՍՓԻՒՌՔ գիտաուսումնական կեդրոնին հետ միասնաբար 2003 տարեշրջանէն սկսեալ Երեւանի եւ մարզերու հանրակրթական դպրոցներուն համար կը պատրաստէ արեւմտահայ լեզուի, գրականութեան եւ Մեսրոպեան ուղղագրութեան մասնագէտ ուսուցիչներ: Այս ուսուցիչները, արդէն Հայաստանի դպրոցներուն մէջ պաշտօնավարող ուսուցիչներ են, որոնք արեւելահայերէն կը դասաւանդեն տարուան ընթացքին: Իսկ Մանկավարժական Համալսարանի Սփիւռք կեդրոնին մէջ 120 ժամուան յաւելուածական պատրաստութիւն կը ստանան "արեւմտահայ լեզու" նաեւ "արեւմտահայ եւ սփիւռքահայ գրականութիւն" նիւթերէն: Անկէ բացի, անոնք ամէն տարի Օգոստոս ամսուն կը մասնակցին Սփիւռք կեդրոնին մէջ կազմակերպուած Մեսրոպեան ուղղագրութեան դասընթացքին, որուն աւարտին երեք փուլով քննութիւն կ՚անցնեն եւ յաջողող առաջին եօթը անձերը իրաւունք կը ստանան Երեւանի եւ մարզերու հանրակրթական դպրոցներու իններորդ դասարաններուն մէջ դասաւանդելու՝ շաբաթական երկու ժամ արեւմտահայ լեզու Մեսրոպեան ուղղագրութեամբ եւ երկու ժամ ալ արեւմտահայ – սփիւռքահայ գրականութիւն: Այսպիսով, Հայաստանցի իններորդ դասարանի աշակերտը իր մայրենի լեզուն եղող արեւելահայերէնի ուսուցման կողքին կը ծանօթանայ նաեւ արեւմտահայ լեզուին եւ գրականութեան: Այս կարգադրութիւնը եղած է Հայաստանի Կրթութեան Նախարարութեան հաւանութեամբ, որպէս փորձառական դասընթացք, ա՛յն մտակայ նըպատակով, որ փորձը յաջողութեամբ պըսակուելու պարագային արեւմտահայերէնի դասընթացքը պիտի ընդգրկուի բոլոր հանրակրթական դպրոցներու ծրագրին մէջ:

Այս ամառ ուրեմն, Սփիւռք Կեդրոնին մէջ դարձեալ հաւաքուած էին 120 ժամնոց արեւմտահայերէնի մասնագիտացման դասընթացքին հետեւած անձեր, որոնք հիմա ուղղագրութեան դասընթացքին պիտի հետեւէին: Այս տարուան խումբը սակայն, տարբեր էր նախորդ տարիներու խումբէն: Արդարեւ, մեր գործունէութեան լուրը տարածուած եւ շատ հետաքրքրութիւն ըստեղծած ըլլալով, Արցախցիներն ալ փափաքած էին մասնակցիլ: Ուստի, Արցախի Կրթութեան Նախարար Պր. Կամօ Աթայեանի համաձայնութեամբ, 2006-07 տարեշրջանին Արցախի համար ալ ընդունեցանք արեւմտահայերէնի ուսուցիչներ պատրաստել: Արդէն, տարուան ընթացքին, Արցախցի ուսուցչուհի մը Ստեփանակերտի իր պաշտօնավարած Ս. Ղուլեան դպրոցին մէջ իր միջոցներով բացեր էր "արեւմտահայերէնի դասարան" մը եւ մեր չորս եղեռնազոհ բանաստեղծներու (Սիամանթօ, Վարուժան, Ռ. Սեւակ, Զօհրապ) նկարներուն եւ նիւթերուն օգնութեամբ Ցուց-երեկոյթ մը կազմակերպեր էր՝ իր աշակերտներուն արտասանութիւններով արեւմտահայերէնի ճաշակը տալով հանրութեան:

Ուղղագրութեան դասաւանդութիւնները սկսան, ուրեմն, Օգոստոսի սկիզբը, տեւելու համար ամբողջ ամիս մը: Մինչեւ Օգոստոս 15, ես երկու տեղ կը դասաւանդէի: Առաւօտները էջմիածնայ ճեմարանի կառքը Երեւան բնակող տեղացի ուսուցիչներուն հետ միասին զիս ալ կը փոխադրէր ճեմարան եւ ժամը երեքի մօտ կը վերադարձնէր Երեւան: Այդ ժամէն յետոյ կ՚երթայի Սփիւռք Կեդրոն եւ կը դասաւանդէի այնտեղի խումբին, մինչեւ ժամը վեց: Բարեբախտաբար, Հայաստան Հիմնադրամին շնորհիւ, Սփիւռք կեդրոնը օժտուած է օդափոխիչ – զովացուցիչ սարքերով: Այլապէս, այս տարուան բացառիկ տաքերուն (45 աստ.) անկարելի պիտի ըլլար այս չարչարանքին տոկալ:

Դասաւանդութիւնները հեզասահ ընթացան, ուսուցիչներուն յաջողելու եւ դըժուարութիւնները յաղթահարելու տրամադրութեան շնորհիւ: Նկատելի էր մանաւանդ ջանասիրութիւնը Արցախցիներուն, որոնք արեւմտահայերէնի հետ շատ աւելի քիչ շփում ունեցած էին, քան Երեւանցիները, բայց ամէն գնով կ՚ուզէին հաւասարիլ եւ նոյնիսկ յաղթել ու դասաւանդման իրաւունք նուաճել : Իսկապէս ալ, դասընթացքի աւարտին, երեք փուլով կատարուած քննութիւններուն (ուղղագրութեան երկու ստուգում՝ արեւմտահայ երկու տարբեր գրուածքներու միջոցաւ, ինչպէս նաեւ Յակոբ Կարապենցէ գրուածքի մը վերածումը արեւմտահայերէնի, անշուշտ առանց ուղղագրական սխալի), երեք Արցախցիներ, չորս Երեւանցիներու կողքին ստացան 2006-2007 տարուան ընթացքին իրենց դպրոցներուն մէջ դասաւանդելու իրաւունք եւ յաղթականօրէն, ճակատը բարձր վերադարձան Արցախ:

Այս չորրորդ տարին է, որ այս դասաւանդութեան միջոցաւ կը փաստուի, թէ Մեսրոպեան ուղղագրութեան Հայաստանցիներու կողմէ իւրացումը մէկ ամսուան ժամանակամիջոց պահանջող գործ մըն է: Ինչ որ շատ հեռու է Մեսրոպեան ուղղագրութեան Հայաստանի մէջ վերականգնումին ընդդիմացող որոշ լեզուաբաններու պնդումներէն, որոնց համաձայն Մեսրոպեան ուղղագրութիւնը սորվիլը չափազա՛նց դժուար գործ մըն է, որ տարիներ կը պահանջէ...:

Մեր նախնական փափաքն էր 2007ի համար տասը ուսուցիչներ պատրաստել, այսինքն, ուսուցիչներու թիւը եօթնէն բարձրացնել տասնի, որպէսզի դասաւանդեն Հայաստանի դպրոցներուն մէջ, նկատի առնելով արեւմտահայերէնի հանդէպ ըստեղծուած հետաքրքրութիւնը թէ՛ ուսուցիչներու եւ թէ աշակերտներու եւ անոնց ծնողներու շրջանակին մէջ: Սակայն Արցախցիներու պատրաստութեան ծախսալից բնոյթը արգելք եղաւ մեր փափաքի իրականացման, քանի որ բոլորովին տարբեր բան է տարուան ընթացքին Հայաստանցի ուսուցիչներուն խորհրդատու հըսկիչներ տրամադրել եւ բոլորովին տարբեր բան է եթէ այդ հսկիչ-խորհրդատուները մինչեւ Արցախ պիտի երթան շաբաթը երկու անգամ: Անոնց ճամբորդութեան, կեցութեան եւ սնունդի ծախքերը սահմանափակեցին մեր եռանդը եւ բաւարարուեցանք անցեալ տարուան նման միայն եօթը ուսուցչի պատրաստութեամբ, (չորս Հայաստանցիներ եւ երեք Արցախցիներ): Մեր ճղճիմ միջոցներով, 2003–07, ամէն տարի մէկ ամիս միայն աշխատելով, դասական ուղղագրութեան տիրապետող 33 ուսուցիչներ պատրաստած ենք, որոնք արդէն իսկ դասաւանդած են Հայաստանի Հանրակրթական դպրոցներուն մէջ, իսկ մեր ջանքերով պատրաստուած արեւմտահայերէն լեզուի եւ գրականութեան մասնագէտ 600 ուսուցիչներ կը սպասեն իրենց հերթին, որպէսզի դասաւանդելու իրաւունք ստանան: Այս ալ ուրիշ փաստ մըն է, թէ ուսուցիչներու պատրաստութիւնն ալ անյաղթահարելի դժուարութիւն մը չի ներկայացներ, հակառակ ուղղագրութեան վերականգնման ընդդիմացող որոշ լեզուաբաններու պնդումներուն: Ի վերջոյ, բոլորովին պարտադիր չէ, որ ուղղագրութեան վերականգնումը իրականացուի նո՛յն օրը Հայաստանի բոլո՛ր դպրոցներուն մէջ: Շատ հանգիստ կերպով այդ գործի իրագործումը կարելի է տարածել անցումային շրջանի յաջորդական տարիներու վրայ, մաս առ մաս:

Օգոստոսի 31ին, դասական ուղղագրութեան ուսուցման նուիրուած մէկամսեայ մեր դասընթացքը վերջ գտաւ Հայաստանի եւ Արցախի դպրոցներուն մէջ դասաւանդելու իրաւունք շահած եօթը ուսուցիչներու վկայագիրներուն յանձնումով եւ անշուշտ "ընտանեկան" նկարով:

Փարիզ, Սեպտ. 2006

ՄԱՐՄԱՐԱ

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

«ՈՒԺԵՐՍ ՀԱԶԻՒ ԿԸ ԲԱՒԵՆ»

Մասնագէտներուն խնդիրն է զբաղիլ հայ պարբերական մամուլի պատմութեան մանրամասնութիւններով. եւ սակայն կարծուածէն ալ շատ աւելի ընդարձակ զբաղում մըն է, քանի որ գիտենք թէ Ի. դարու սկիզբէն մինչեւ որոշ շրջան մը, նոյնիսկ մինչեւ այսօր անհաւատալիօրէն բարձր թիւով թերթ ու ամսագիր հրատարակուած է ու դեռ ալ կը հրատարակուի՝ իրենք զիրենք հայ գրականութեան ու գիրին նուիրած պաշտելի մարդոց կողմէ: Խօսքը սփիւռքահայ մամուլի մասին է անշուշտ: Մասնաւորաբար 1915ի դժբախտ թուականէն վերջ գաղթական երկիրներու մէջ բնակութիւն հաստատած մարդիկ, նոյնիսկ հացի կարօտ մարդիկ, շարունակ կը մտածէին թերթ մը կամ գրական ամսագիր մը հրատարակելու մասին: Օրինակ, 1935 թուականին սփիւռքահայ տարածքի վրայ, Պոլսէն մինչեւ Նիւ Եորք կամ Լոս Անճըլըս, քանի՞ թերթ կամ ամսաթերթ կը հրատարակուէր արդեօք: Եւ այդ թերթերը միջին հաշուով քանի՞ տարուան կեանք կ՚ունենային:

Կրնանք սակայն երանելի շրջան նկատել այդ շրջանը, որովհետեւ գիտենք թէ Սփիւռքի մէջ կայք հաստատող հարուստ ազգայիններ անմիջապէս կը հըրաւիրուէին եկեղեցի ու դպրոց կառուցանելու, աղքատիկ մտաւորականներն ալ պահանջքը կը զգային գրական ամսագիր մը կամ թերթ մը հիմնելու: Եկեղեցիին ու դպրոցին օգնելու պատրաստ մարդ շատ կար, բայց որո՞նք էին որ գըրական ամսաթերթերուն պիտի օգնէին իրենց գրական աշխատակցութիւնը ղրկելով:

Կ՚արժէ որ անցողակի կերպով կարդանք Արշակ Չօպանեանի կողմէ 1935 Յուլիս 13ին Նիւ Եորք բնակող նշանաւոր գրագէտ ու հրատարակիչ Բենիամին Նուրիկեանին գրուած նամակի մը սա առաջին տողերը.

"Սիրելի Պ. Նուրիկեան, ստացած եմ ձեր երկու նամակները: Դուք շատ լաւ գաղափար ունեցած էք "Նոր Գիր"ը ամսաթերթի մը ձեւով հրատարակել որոշելով: Լիակատար յաջողութիւն կը մաղթեմ ձեր գեղեցիկ ձեռնարկին: Բաշալեանին ու Կամսարականին վրայ յոյս մի՛ դնէք, կը խօսիմ իրենց բայց գիտեմ որ ապարդիւն պիտի ըլլայ: "Ապագայ"ի համար իսկ, որ իրենց քթին տակ կ՚երեւայ, յօդուած կ՚ուզեմ եւ ոչինչ չեն տար: "Անահիտ"ին յօդուած չեն գրեր, ինչո՞ւ կ՚ուզէք որ մինչեւ Նիւ Եորք յօդուած ղըրկեն":

Ինչո՞ւ Բենիամին Նուրիկեան Բաշալեանն ու Կամսարականէն պիտի ուզէր որ աշխատակցէին "Նոր Գիր", պարզ է: Որովհետեւ ան յօդուածի պէտք ունէր, ինչպէս որ յօդուածի պէտք ունէին եւ ունին բոլոր հրատարակիչները որոնք ամսագիր, շաբաթաթերթ կամ տարեգիրք հրատարակելով կ՚ուզեն ծառայել հայ գրականութեան: Եւ այդ յօդուածները ապահովելու համար իրենց յոյսերը պիտի կապէին շրջանի գրագէտներուն: Գրագէտներու թիւը արհամարհելի չէր, փառք Աստուծոյ, բայց եւ այնպէս նախ կար կուսակցական պատկանելիութեան հարց մը, ամէն հրատարակիչ ամէն գըրագէտէ յօդուած չէր կրնար տպել, պէտք է որ յօդուած ուղէր գաղափարական, քաղաքական կամ կուսակցական տեսակէտէ նոյն գետնին վրայ գտնուող գրագէտներէ: Անկէ զատ, որքան ալ մեծ թիւ կազմէին շրջանի գրողները, անոնք ի՞նչպէս պիտի հասնէին մինչեւ իսկ ամէնէն հեռաւոր ափերու վրայ հրատարակուող պարբերաթերթերուն, մանաւանդ որ գրողներէն շատեր որոշ չափով ալ կը տառապէին ծուլութենէ կամ տարբեր ասպարէզէ մը ապրուստ ապահովելու ստիպողութենէ:

Վերի տողերէն վերջ արդէն Արշակ Չօպանեանն ալ նոյն նամակին մէջ կը հաստատէ մեր ըսածը: Շարունակենք կարդալ.

«Ջանացէք երիտասարդ լաւ ուժեր համախմբել: Սա արդէն պատուական գործ է: Պիտի ջանամ կրցածս ընել մերթ ընդ մերթ Ձեր ամսաթերթին մէջ երեւալու համար: Բայց ինձմէ ալ շատ բան մի՛ սպասէք, որովհետեւ արդէն շատ ծանրաբեռնուած եմ: Տեսէք, "Կոչնակ"ը անդադար յօդուած կ՚ուզէ ինձմէ, եւ վճարումով, ու չեմ կրնար կոր իրեն տուած խոստումներս կատարել, ուժերս հազիւ կը բաւեն "Անահիտ"ի եւ այլ աշխատանքներու, որոնք բազմատեսակ են եւ ոմանք՝ ծանր, յոգնեցուցիչ: Ու "Անահիտ"ը մի մոռնաք, իմ միակ ապրուստի միջոցն է...»:

Բարեբախտաբար այժմ ունինք Սփիւռքահայ գրագէտներու կողմէ գրուած նամակներու շատ արժէքաւոր ու հետաքրքըրական հաւաքածոներ, "Նամականի"ներ, որոնք եթէ թղթատենք, կէս ժամուան մէջ կրնանք իրարու քով բերել թերթերու աշխատակցութեան ու վճարումի մասին գըրուած հարիւրաւոր նամակներ: Նամակները կը վկայեն այսպիսի տողերով: Աշխատակցութեան խնդրանք՝ մէկուն կողմէ, դրամական հաշիւներու արծարծում՝ միւսին կողմէ: Արշակ Չօպանեանն ալ վերի նամակին մէջ զուսպ արտայայտութիւններով նոյնը կ՚ընէ: Ան կը խոստովանի որ չի կրնար յօդուած ղրկել նոյնիսկ "Կոչնակ"ին, հակառակ որ պիտի վճարուի այդ յօդուածին համար: Նաեւ կը յիշեցնէ թէ իր հրատարակած "Անահիտ"ը իր ապրուստի միակ աղբիւրն է: Թերեւս ալ բան մը հասկցնել կ՚ուզէ Բենիամին Նուրիկեանին, որ հաւանաբար ոչինչ խոստացած է իր խնդրած յօդուածներուն փոխարէն: Ի՛նչ ընել: Մենք բնականաբար գլխարկ պիտի հանենք ապրուստի հրամայականին առջեւ:

Բայց անիկա շրջան մըն էր որ փակուեցաւ: Կ՚արժէ այս նիւթի շուրջ բաղդատութիւն մը ընել անցեալին ու ներկային միջեւ:

Բ. Հ.

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ, Սեպտեմբեր 14ին, իր մահկանացուն կնքած է Սեդրակ Թոքատ, Ս. Փրկիչ հիւանդանոցի պատուակալ ցկեանս նախագահ, յետ անողոք հիւանդութեան: Ծնած էր 1931ին Պինկէօլ եւ 1949ին ընտանիքին հետ փոխադրուած էր Պոլիս եւ Սկիւտար հաստատուած: Կը պատկանէր այն սերունդին, որու անդամները գաւառէն Պոլիս գաղթած են եւ ինք առաջին մէկ օրէն իր կեանքը նուիրած է համայնքին բարեսիրական աշխատանքներուն, մասնաւորաբար Ս. Փրկիչ հիւանդանոցին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ-ՍՓԻՒՌՔ ԵՐՐՈՐԴ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԻ ՀՌՉԱԿԱԳԻՐ

Երրորդ խորհրդաժողովը, որը կայացաւ մեր ժողովրդի համար պատմական իրադարձութիւն հանդիսացած՝ Հայաստանի անկախութեան հռչակման 15ամեակի նախօրէին, վերահաստատում է մեր կամքն ու վճռակամութիւնը՝ բոլոր միջոցներով նպաստելու Հայոց պետականութեան ամրապնդմանը, որպէս Հայութեան բոլոր խնդիրների լուծման եւ յառաջդիմութեան գլխաւոր նախապայման:

Երրորդ խորհրդաժողովը արձանագրում է, որ անցած ժամանակաշրջանում Հայաստան – Սփիւռք փոխյարաբերութիւնները եւ գործակցութիւնը ընթացել են ներդաշնակ՝ համերաշխութեան, փոխվստահութեան ու յարգանքի պայմաններում, եւ ստեղծուել են ամուր հիմքեր յետագայ արդիւնաւէտ զարգացման համար:

Մենք ունենք ընդհանուր պատմութիւն, միասնական նպատակներ ու խնդիրներ, ամբողջ հայութեանը եւ նրա իւրաքանչիւր հատուածին առանձնայատուկ առաջնահերթութիւններ եւ միայն մեր հաւաքական միասնութեամբ, մարդկային եւ նիւթական ներուժի համախմբմամբ ու կենտրոնացմամբ կարող ենք լուծել մեր առջեւ ծառացած խնդիրները:

Հայաստանի Հանրապետութիւնը, որպէս պետութիւն, յանձնառու է իր բոլոր կարելիութիւններով ապահովել այն անհրաժեշտ պայմանները, որոնք իւրաքանչիւր Հայի հնարաւորութիւն կ'ընձեռեն լիարժէք մասնակցութիւն ունենալ պետութեան կայացման, ամրապնդման եւ զարգացման գործում:

Խորհրդաժողովը հաստատում է, որ ազգային մեր ինքնութիւնը անքաժանելիօրէն կապուած է քրիստոնէութեան հետ եւ կարեւոր ու նշանակալի է Հայ Եկեղեցու առաքելութիւնը հայ ժողովրդի հոգեւոր եւ բարոյական կեանքում եւ Հայրենիք – Սփիւռք յարաբերութիւնների խորացման եւ ընդլայնման գործում:

Խորհրդաժողովը հաւանութիւն է տալիս Հայաստանի գիւղական աղքատութեան վերացման ծրագրին եւ կոչ անում բոլոր կառոյցներին, կազմակերպութիւններին, մեր ժողովրդի բոլոր զաւակներին ակտիւ մասնակցութիւն ցուցաբերել ծրագրի կազմակերպչական աշխատանքներին, ծրագրաւորման եւ իրականացման գործում:

Մեր նորագոյն պատմութեան մէջ, մեր ժողովրդի մեծագոյն նուաճումն է Արցախի ազատագրումը, որտեղ դրսեւորուեց հայութեան անսասան կամքն իր պատմական արդար իրաւունքների նկատմամբ, եւ այն դարձաւ համազգային միասնութեան, համախմբուածութեան ու վճռականութեան վառ ապացոյց:

Մենք վերահաստատում ենք մեր ամբողջական պատասխանատուութիւնը եւ համապարփակ աջակցութիւնը Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան ազատ ապրելու եւ ինքնորոշուելու իր պահանջների նկատմամբ:

Հայաստանի անկախացումից յետոյ, Սփիւռքահայութիւնը յայտնուեց նոր իրողութիւնների առջեւ եւ նորանկախ հանրապետութեանը բաժին հասած ծանր փորձութիւնների ու վտանգաւոր մարտահրաւէրների ժամանակ ցուցաբերեց եւ շարունակում է ցուցաբերել աննախադէպ նիւթական, քաղաքական եւ բարոյական աջակցութիւն Հայաստանին:

Միաժամանակ նոյնն են իր առջեւ ծառացած աւանդական խնդիրները, որոնցից գլխաւորը աշխարհի տարբեր հիւրընկալ երկրներում քաղաքական, կրօնական, էթնօ–մշակութային տարբեր պայմաններում, ազգային նկարագրի, աւանդոյթների, մշակոյթի եւ ինքնութեան պահպանումն ու վերարտադրութիւնն է, որոնց լուծմանը իր բոլոր կարողութիւններով աջակից է Հայաստանի Հանրապետութիւնը:

Խորհրդաժողովը վերահաստատում է աշխարհի բոլոր երկրներում Հայոց ցեղասպանութեան միջազգային ճանաչմանը հասնելու իր վճռականութիւնը: Խորհրդաժողովը ողջունում եւ իր երախտագիտութիւնն է յայտնում աշխարհի բոլոր մայրաքաղաքներում հայ ժողովրդի արդարախոհ բարեկամների կողմից ձեռնարկուող այն բոլոր ճիգերը, որոնք ապացուցում են Ցեղասպանութեան հարցում համաշխարհային հանրութեան աճող յանձնառութիւնը:

Մենք համոզուած ենք, որ ժողովրդավարական սկզբունքները եւ մարդու իրաւունքներն ու ազատութիւնը առաջնային, նշանակութիւն ունեն պետական ու համայնքային հաստատութիւնների գործունէութեան մէջ:

Մեզ համար հիմնարար արժէքներ են խաղաղութիւնը, ժողովուրդների բարեկամութիւնն ու փոխշահաւէտ համագործակցութիւնը, մարդու եւ ազգերի ազատ ապրելու ու զարգանալու իրաւունքը, խղճի ու դաւանանքի ազատութիւնը:

Մենք յանձնառու եւ հետեւողական ենք 21րդ դարում մեր ազգային իրաւունքներն ու շահերը պաշտպանելու, համերաշխութիւնն ու համախմբուածութիւնն ամրապնդելու, մեր խնդիրները, իղձերն ու երազները միասնաբար իրականացնելու հարցում յանուն մեր ժողովրդի – հայրենիքի ԱՊԱՀՈՎ, ԱՆՎՏԱՆԳ զարգացման ու բարգաւաճման:

քղք. Երեւան
Սեպտեմբեր 20, 2006

ԱՃԻՒՆԻ ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒ ՆՈՐ ՈՃՐԱԳՈՐԾ ՄԸ

Տակաւին շատեր չեն մարսած էնվէրի աճիւններուն Թուրքիա փոխադրութիւնը: Բայց փոխադրութեան շարքը շարունակելու միտումներ ցոյց կու տայ: Թրքական ազգայնական "Իւլքիւ օճաղլարը" կազմակերպութեան նախկին ղեկավարներէն ակադեմական մը՝ Մ. Թիւրքօնէ առաջարկած է որ պանդխտութեան – Ցորդանան – մէջ չձգուին առաջին աշխարհամարտի տարիներուն իր ոճիրներով ծանօթ Ցատուկ կազմակերպութեան երեւելի ոճրագործներէն Չէրքէզ Էթհէմի աճիւնները: Ցատուկ կազմակերպութեան շարքերուն մէջ ան գործած է մինչեւ 1922, երբ Ցոյներէն մաքրագործուած է Անատոլուն եւ շահուած Անկախութեան պատերազմը: Կարեւոր դեր կատարած է այդ պատերազմին, ամրապնդելով Անգարայի կառավարութեան հեղինակութիւնը: Այսուհանդերձ, չյաջողելով յետագային իր քաղաքական ակնկալութիւնները իրականացնել, շնորհազրկուած, մինչեւ իսկ հայրենիքի դաւաճան որակուած է: Մ. Թիւրքօնէ "Զաման"ի (Սեպտ. 21) մէջ լոյս տեսած գրութեամբ կը պնդէ թէ անոր դաւաճանութեան խնդիրը վիճելի է եւ շատ աւելի կարեւոր է Թրքական պատմութեան ամէնէն փափուկ հրջանին ունեցած ծառայութիւնը իր հայրենիքին: Ուստի կ'առաջարկէ որ ան վերարժանաւորուի, աճիւնը փոխադրուի ու վրան ալ յուշակոթող մը զետեղուի:

ԼԵԶՈՒ ԹԱՂՈՂ ԱԼ ԿԱՅ

Առաջին ակնարկով դրական, օրինակելի կը նկատուի Բելառուսի նախագահ Ալ. Լուկաշէնկոյի կրթութեան նախարարին տուած հրահանգը որ կարգականոն բերուին բելառուսերէնի այբուբենին ու առողանութեան. աշխարհի մը մէջ ուր ամէն բան բարելաւումի կը ձգտի, կարելի չէ մտածել որ լեզուն կրնայ բացառութիւն մը կազմել, բնական է ան: Այս մօտեցումը քիչ մը զարմանալի է մէկուն համար որ հազուադէպօրէն կ'արտայայտուի երկրին լեզուով, այն պատճառաբանութեամբ որ ան չի բաւեր իր մտածումին ամբողջ խորքն ու նրբերանգները փոխանցելու:

Մասնագէտներու կարծիքով, Լուկաշէնկոյի հրահանգած բարեշրջումը բելառուսերէնի ռուսականացումն է պարզապէս, ջնջելով անոր մասնայատկութիւնները: Արդէն այդ երկրին մէջ լեզուական հարցը լայն չափով քաղաքական բնոյթ ունի: Գրաւոր բելառուսերէնի կանոնները անցեալ դարասկիզբին ճշդուած են լեզուաբան Բ. Տարաշկեւիչի կողմէ. բայց լեզուն 1933ին արգիլուած է ստալինեան հրամանագրով: 1990ական տարիներուն, անկախութեան հռչակումէն ետք ան նորէն լոյսին բերուած է, անոր անցեալն ու ներկան համադրելու կարեւոր ծրագիրով մը: 1994ին իշխանութեան գլուխ գալով Լուկաշէնկօ վճռած է որ լեզուով զբաղելէ աւելի կարեւոր ընելիքներ կան երկրին մէջ: Ներկայիս կուսակցութիւններ, ընդդիմադիրներ, ընկերակցութիւններ կը գործածեն այդ լեզուն, ինչպէս ոչ պաշտօնական հազուադէպ լրատուներ: Իշխանութիւնը անտարբեր չէ մնացած այդ երեւոյթին եւ ինչպէս լեզուաբաններ կ'ըսեն, բարեշրջումի հրահանգին նպատակը հարազատ լեզուն թաղելն է:

Կան լեզուաբաններ ալ որոնք կը զարմանան որ լեզուին վերաքննութեան համար իրենց դիմում եղած չէ: Բայց որոշ է որ փոփոխութիւնները կատարուելէ ետք, նոր կանոնները պիտի յղուին նախագահ Լուկաշէնկոյի հրովարտակով մը վաւերացումին:

ՔԱՂՀԱՆ

CD reçus

YERSO HEROES
La voix de la terre d'Arménie

Nouvel album, Vox Terrae
Septembre 2006

ԱՆՑՈՒԿԸ – ՄՈՌՑՈՒԿ

Բժ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Եւ ահա յետ կիսաւուր բացուեցաւ հանդէսը նախագահութեամբ Ներսէս Վարժապետեան Պատրիարքին եւ Խրիմեան Հայրիկին, որոնք հիւրընկալուած էին Գրիգոր Օտեանի տունը:

Հանդիսատեղին էր Ս. Խաչի ընդարձակ տաճարը. ժողովուրդի երկսեռ բազմութիւն մը կանուխէն գրաւած էր եկեղեցին, որուն մէջտեղը բոլորակաձեւ շարուած էին հրաւիրեալներու աթոռները:

Եկաւ Ներսէս Պատրիարք իր հետը ունենալով Խրիմեան Հայրիկը եւ Իզմիրլեան Մատթէոս Եպիսկոպոսը եւ քանի չափ քահանաներ, նաեւ Թաղական խորհուրդին ու Հոգաբարձութեան բոլոր անդամները:

Հանդէսը բացուեցաւ Պատրիարք Սրբազանին աղօթքով, որուն յաջորդեցին աշակերտներուն երգերը՝ «Տէր կեցո՛»ն եւ «Ով մեծասքանչ դու լեզու»ն:

***

Երգերէն յետոյ Գաբրիէլ Գրասէրեան Հոգաբարձութեան կողմէ խօսք առնելով կարդաց ընդարձակ տեղեկագիր մը, որուն մէջ ներկայացուած էր վարժարանին ունեցած յառաջդիմութիւնը. շնորհակալութեան զգացումները յայտնեց Ամենապատիւ Պատրիարք Սրբազան Հօր որ հաճած էր անձամբ նախագահել սոյն հանդէսին, շնորհակալ եղաւ նաեւ եկեղեցական հայրերուն ներկայութեանը համար, եւ իր խօսքը վերջացուց յուսալով որ յաջորդ տարի աւելի մեծ յառաջդիմութիւն կ'ունենային Ս. Խաչի վարժարանները:

Տեսուչ կամ տնօրէն Քրիստոստուր Ղազարոսեան յաջորդեց Գրասէրեանին. ոտքի ելաւ ձեռքը թերթ մը թուղթ, որուն վրայ արձանագրուած էին մրցանակի արժանացող իբրեւ թէ ուսումնաւարտ համարուած աշակերտներուն անունները: Կարդաց այդ անունները մէկիկ մէկիկ, ապա բաշխուեցան վկայականները:

Մրցանակի վկայական առնողներուն առաջինը ես էի. վկայականս ինծ յանձնեց Ներսէս Սրբազանը, միւս ընկերներուս վկայականներն ալ ուրիշ եկեղեցականները տուին: Իմ վկայականիս թուականն էր 13 Սեպտեմբեր (Հ. Տ.) 1876 եւ կը կրէր հոգաբարձու Գ. Գրասէրեանի, տեսուչ Ք. Ղազարոսեանի ստորագրութիւնները եւ հոգաբարձութեան կնիքը: Այդ վկայականս զոր կը պահեմ, ճակատը դափնեպսակի մէջ ունի վերտառութիւն մը, որու պարունակութիւնը հոս կ'արտագրեմ նոյնութեամբ.

*** Մրցանակ Առաջին ***

Տուեալ առ Պ. Վահրամ Յարութիւն
Թորգոմեան
Աշակերտ Ձ. կարգի
Ս. Խաչ երկսեռ վարժարանիս
ըստ յետագայ վկայութեան
գերապատիւ եւ մեծապատիւ քննչաց,
դասատուաց եւ դաստիարակաց

Եւ այս վերտառութեան ներքեւ նշանակուած էր այլեւայլ ճիւղերու մէջ ունեցած ուսմանս աստիճանները՝ սապէս,

ի Կրօնս . . . . ընտրելագոյն
ի Վարս . . . . յոյժ գովելի
ի Հայկաբանութեան . . . յոյժ քաջալաւ
ի Սրբազան պատմութեան . . . . աւարտեալ
ի Գրավարժութեան . . . . աւարտեալ
ի Կրօնագիտութեան . . . աւարտեալ
ի Հայոց պատմութեան . . աւարտեալ
ի Գծագրութեան . . . յոյժ քաջալաւ
ի Թուաբանութեան . . . աւարտեալ
յԱշխարհագրութեան . . . աւարտեալ
ի Տոմարակալութեան . . աւարտեալ
ի Տաճկաբանութեան . . յոյժ քաջալաւ
ի Գաղղիաբանութեան . . յոյժ քաջալաւ
յԱլճէպրա . . . . աւարտեալ
յԵրաժշտութեան . . . յոյժ քաջալաւ

ի Խորհրդարան Հոգաբարձութեան
Ս. Խաչ երկսեռ վարժարան
Սկիւտար Սելամիէ

13 Սեպտեմբեր 1876

ի դիմաց Հոգաբարձութեան
Ս. Խաչ երկսեռ վարժարան
Գ. Գրասէրեան

Տեսուչ Ք. Ղազարոսեան

*** Կնիք Հոգաբարձութեան ***

***

Ինչպէս կ'երեւի՝ հինգ հատ "յոյժ քաջալաւ"ներով, ութը "աւարտեալ"ներով, մէկ հատ "ընտրելագոյն"ով, եւ մէկ հատիկ ալ "յոյժ գովելի"ով, ըստ վկայութեան քննիչներու դասատուներու եւ դաստիարակներու, ես բազմութիւն մը "ութիւն"ներու կուլ տուած էի եւ արժանի եղած էի յիշեալ պատուադիր նօթերուս, որոնց համար ջանք եւ աշխատութիւն թէեւ չէի խնայած իմ 18 տարեկան հասակիս մէջ, բայց կը կարծեմ թէ չափազանցութեան յանգած էր Հոգաբարձութիւնը:

Անկեղծ ըլլալու համար կը խոստովանիմ որ ո՛չ Թուաբանութեան, ո՛չ տոմարակալութեան, ոչ ալ տաճկաբանութեան մէջ յաջողակ չէի ես, ատոնց համար ինծի վերագրուած արժանաւորութիւնը ճիշդ չէ՛, միւս ճիւղերուն խօսք չունիմ. անոնց մասին քաջ էի. կ'աշխատէի սիրով զանոնք ուսանելու:

(Շար. 77)

(Շար. Ա. էջէն)

Նախագահութիւնը, Եւրոպական յանձնախումբը եւ Եւրոպական խորհրդարանը Սեպտ. 26ին ազդարարութիւն մը ղրկած են Թուրքիոյ որ զարկ տայ բարենորոգումներու գործընթացին եւ յարգէ իր յանձնառութիւնները որպէսզի սպառնալիք չըլլայ բանակցութիւններուն վրայ: Սեպտ. 27ին ալ Եւրոպական խորհրդարանին օրակարգի նիւթն էր:

ՏԻՅԱՐՊԷՔԻՐԻ Պատժական ատեանին առջեւ բացուած է դատը այն 56 քիւրտ քաղաքացիներուն որոնք Դանիոյ քրտական հեռատեսիլի կայանին փակումի որոշումին դէմ նամակով դիմած էին վարչապետ Ռասմուսէնի: Անոնք ամբաստանուած են "կամաւոր կերպով եւ գիտակցաբար ապօրէնի կազմակերպութեան օժանդակել"ու յանցանքով: Ակնարկըւած կազմակերպութիւնը ՓՔՔ-ն է: Սեպտեմբեր 26ի դատին անոնք իրենց պաշտպանողականը ըրած են, շեշտելով որ իրենց դիմումը ժողովուրդին պահանջին արտայայտութիւնն էր ու կը ստանձնեն գրուած ամէն մէկ բառը: Դատավարութիւնը յետաձգուած է:

ՎԱՏԻԿԱՆ Պապին այցին առընչութեամբ ապահովութեան բուրջ երաշխիք պահանջած է Թուրքիայէն: Ատոր առաջնորդած են Բենետիկտոս ԺԶ.ի ծանօթ ելոյթին մահմետական աշխարհին մէջ արթնցուցած հակազդեցութիւնը, միջին արեւելեան ահաբեկչական որոշ կազմակերպութիւններու համացանցով ցրուած սպառնալիքները եւ Յովհաննէս-Պօղոս Բ.ի մահափորձին հեղինակ Ա. Աղճայի զգուշութիւն թելադրող նամակը:

ՖՐԱՆՍԱԽՕՍՈՒԹԵԱՆ վեհաժողովին, որ կը բացուի Սեպտ. 28ին Պուքրէշ, Լիբանան պիտի չմասնակցի, ոչ մէկ հրաւէր ղրկուած ըլլալով նախագահ Լահուտի: Պէյրութ կը մեղադրէ Ռումանիոյ Նախագահը որ ենթարկուած է Ֆրանսայի Նախագահին ճնշումներուն: Սուրիամէտ նախագահ Լահուտ արեւմտեան երկիրներու եւ Շիրաքի մանաւա՛նդ պոյքոթին ենթակայ է Ր. Հարիրիի սպանութենէն ի վեր: Փարիզ կ'ուրանայ որ որեւէ դեր խաղացած ըլլայ: Հրաւիրուած է հակառուրիացի վարչապետը՝ Սինիորա, որ շնորհակալութիւն յայտնած է Ռումանիոյ Նախագահին, եւ Մշակոյթի նախարարը ղրկած է, որ սակայն անձնական հանգամանքով կը մասնակցի:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ քրիստոնեայ ղեկավարը՝ Միշէլ Աուն կը բացատրէ (Լիպէրասիոն, Սեպտ. 27) իր համաձայնութիւնը Հիզպուլլա կուսակցութեան հետ, շեշտելով թէ Հեզպոլլան սխալ մը գործեց (ինք կաֆ բառը կը գործածէ), բայց Իսրայէլն է որ պատերազմ մը մղեց: Կը ճշդէ սակայն թէ ոչ համաձայնութիւն, ոչ ալ զինակցութիւն կայ Հեզպոլլային հետ: Ըստ իրեն, Հեզպոլլան անկախապաշտ է եւ չէ գործակցած Սուրիոյ հետ: Ինչ կը վերաբերի Ֆրանսայի հետ յարաբերութիւններուն, կը ցաւի որ Շիրաքի հետ այդ յարաբերութիւնները սահմանափակուեցան երկու ընտանիքներու յարաբերութիւններուն (Շիրաք - Հարիրի): Աուն կ'ուզէ որ կառավարութիւնը հրաժարի, որ չի յարգեր Սահմանադրութիւնը եւ հեռացուցած է քրիստոնեաները կառավարութենէն:

ՍԵԿՈԼԷՆ ՌՈՒԱՅԱԼ որ Սենեկալ գացած էր (իր ծննդավայրը) իր մտահոգութիւնը յայտնած է ի տես ընկերվարական կուսակցութեան պարզած "տարօրինակ պատկերին": Իր հանդիպումներուն գլխաւոր նիւթերը եղած են բարգաւաճումը եւ գաղթը: Ս. Ռուայալ ըսած է նոյնիսկ որ կուսակցութեան մէջ "կորսնցնելու մեքենան սկսած է բանիլ":

Թ. ՊԼԷՐ հրաժեշտ առաւ իր կուսակցութենէն Մանչէսթըրի համագումարի ատեն, ուր իր վերջին կուսակցական ելոյթն ունեցաւ եւ ամէնէն յաջողը իր բովանդակութեամբ եւ հիմնուրով: Ինը տարիներու իր իշխանութեան հաշուեկըշիռը ներկայացուցած է: Նախորդ օրը, իր կնոջ կաֆը բաւական խռոված էր մթնոլորտը, քանի Ելմտական նախարարին ելոյթին առթիւ, ուր Պլէրի յաջորդը գովքը կը հիւսէր Պլէրի, այս վերջինոյն կինը "ստախօս է" բացագանչած էր լրագրող կնոջ մը առջեւ, ապա հերքած բայց Պլումպերկ մամուլի գործակալութեան թղթակիցը կը պնդէր, որ ըսած է: Պրաուն, գլխաւոր դերը խաղացած է Պլէրի իշխանութեան յաջողութեան մէջ:

ՃԱՓՈՆԻ նախարարապետ ընտրուած է Շինզօ Ապէ Խորհրդարանին կողմէ, որ իրեն նման պահպանողական է: Նոր վարչապետը չէ փոխած Արտաքին նախարարը, բայց քանի մը բաժիններ ալ տեղաւորած է: Որոշած է նաեւ ձեռք երկարել Չինաստանի:

ԿԻՍԼՈՎՈՏՍԿԻ (հարաւային Ռուսաստան) մէջ խմամ մը սպաննուած է Սեպտ. 25ին: Ազգայնական բազմաթիւ քրիստոնեաներ չեն հանդուրժեր Կովկասէն եկած մահմետականներու ներկայութեան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՖՐԷՆ.- Անահիտ Տէր Մինասեան 100 Եւրօ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Նուրհան Գաբրիէլեան իրենց վաղամեռիկ զաւկին՝ Հարոլտի յիշատակին 42 Եւրօ կը նուիրեն "Յառաջ"ին:

ԱԼՆ ԼՈՒ - ՍՈՒՐԲ ԳԷՈՐԳ

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տօնին առթիւ Կիրակի, Հոկտեմբեր 1ին, տեղի կ'ունենայ յատուկ հանդիսութիւն.

Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Մատաղօրհնութիւն՝ ժամը 11.45ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ հոգեւոր հովիւ՝

ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՑ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Ուխտի նուէրներ կարելի է ընել Թաղական խորհուրդի կամ Օժանդակ տիկնանց միութեան մօտ:

CONVOCATION à l'Assemblée Générale Ordinaire

(Exercice 2005)

Cher(e,s) Membre(s),

L'Assemblée Générale Ordinaire convoquée le 11 septembre dernier n'ayant pu délibérer, Le Conseil de l'Association Cultuelle de la Cathédrale Serpotz Tarkmantchatz vous invite par la présente à la prochaine Assemblée Générale Ordinaire qui aura lieu le :

Lundi 23 octobre 2006 à 19 heures
dans la salle A. Tcherpachian
du Centre Culturel Sahak-Mesrop
339 avenue du Prado
13008 - Marseille

A l'issue de la réunion, un apéritif sera servi aux participants.

Comptant sur votre présence, veuillez agréer, cher(e,s) Membre(s), l'assurance de nos sentiments les meilleurs.

P/O Le Conseil de la Cathédrale
Le Président Robert AZILAZIAN

Le Recteur de la Cathédrale
Révérend Père Zadik AVEDIKIAN

Marseille, le 25 septembre 2006

"ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏԱՐԻ"

Լիվրի-Կարկանի քաղաքապետը, Թաղապետութիւնը, Հայ մշակոյթի տունը կ'ընդունին Ռոպէր Կէտիկեանը, Ուրբաթ, Սեպտեմբեր 29, ժամը 20.30ին, Սինեմա "Իվ Մոնթան", 36 ռիւ Խօժէն-Մասէ:

Տեղերը վերապահել հեռաձայնելով՝ 01. 43. 83. 90. 39 թիւին:

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՌՆՈՒՎԻԼ

ՏՕՆ ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տօնակատարութիւնը տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Հոկտեմբեր 1ին:

Առաւօտեան ժամը 10.30ին, եկեղեցւոյս մէջ ուխտի պատարագ կը մատուցուի:

Պատարագի աւարտին տեղի կ'ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն եկեղեցւոյ հանգուցեալ հոգեւորներուն, բարերարներուն եւ երախտաւորներուն հոգիներուն ի հանգիստ:

Ժամը 13ին, Առնուվիլի «Շ. Ազնաւուր» հանդիսասրահին մէջ կը տրուի ճաշ մը, որուն ջերմօրէն հրաւիրուած են բոլոր հաւատացեալները:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Եկայք տօնեսցուք յիշատակն
Սրբոց՝ Գէորգայ զօրավարին,
Ադոկտոսի եւ Ռոմանոսի
երգեցողին
ՇԱԲԱԹ, Սեպտեմբեր 30
ժամը 9ին գիշերային եւ առաւօտեան ժամապաշտութեամբ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԱՅՏԱԳԻՐ

RADIO COURTOISIE
95.6

Կիրակի, Հոկտեմբեր 1, ժամը 11էն 12 Էտիթ Վէպէրի յայտագիրը նուիրուած Կ. Ափրիկեանի "Արեղայ"ին եւ Գ. Մ. Ալէմշահի Աւարայրին ու հեղինակներուն, ինչպէս նաեւ Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբին:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

En 1986, la Croix Bleue des Arméniens de France de Sevran-Livry achète une maison,
en 1996, la Maison de la Culture Arménienne est créée,
en 2006, nous vous invitons à ce double anniversaire

DINER DANSANT

animé par Souren et son orchestre venue d'Arménie
Le SAMEDI 14 OCTOBRE
à partir de 20 heures
Salle Polyvalente (ancienne piscine)
Parc de la Mairie
à Livry-Gargan (RN3)
P.A.F. 50 Euros / 15 Euros après 23h
Réservations :

01 43 83 87 68 / 06 82 96 66 19
06 20 43 26 77

Organisé par la Croix Bleue des Arméniens de France section Sevran-Livry Gargan et la M.C.A. de Sevran-Livry Gargan et de la Seine Saint Denis

***

A cette occasion, une **Tombola Anniversaire** est organisée - 5 Euros le billet
A gagner : 2 billets d'avion
Paris - Erevan - Paris
et de nombreux autres lots
Achetez vos billets au :
01 43 83 87 68 — 06 82 96 66 19
Tirage lors du Dîner dansant du 14 octobre.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ HAMASKAINE

«Ի՞ՆՉ ԱՆԵԼ»

կը ներկայացնէ
ՎԱՐԴԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ
վերջին թատերախաղը
Կիրակի, Հոկտեմբեր 15, ժամը 17ին
9րդ Թաղամասի "Ռոսինի" սրահին մէջ՝

6 rue Drouot — 75009 Paris

Տոմսերը ապահովել հետեւեալ թիւերէն.-

— 01 42 29 10 24
— 06 64 38 00 25

Rentrée Scolaire

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Année Scolaire 2006-2007
— MARSEILLE : Mercredi 4 octobre à 14 heures

MAJC - 12-14 rue Saint-Bazile — 13001 Marseille
• Denise GABRIELIAN
04 91 77 61 66 (le soir).

***

ՍՈՒՐԲ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ - ՄԿՐՏԻՉ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ 2006 - 2007 ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ՎԵՐԱՄՈՒՏԸ

Կիրակի, Հոկտեմբեր 1ին:

Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Հայոց Առաջնորդ Գիւտ Արք. Նագդաշեանի տնօրէնութեամբ կը վերսկսին Մայր Տաճարի Կիրակնօրեայ Կրօնական դաստիարակութեան դասընթացքները «Նուբիան Ֆրէնկեան» սրահին մէջ, Կիրակի, Հոկտեմբեր 1, ժամը 10էն սկսեալ:

Նոր ժամանակներու այս համդրուանին, կոչ կ'ուղղենք մեր բոլոր բարեպաշտ եւ նախանձախնդիր ընտանիքներուն, կարեւորութեամբ նկատի ունենալ եւ փութալ առաջնորդել իրենց զաւակները կրօնական դաստիարակութեան, պատրաստելու զիրենք եկեղեցւոյ կենդանի եւ կենդանացնող անդամակցութեան, վասն մխիթարութեան հայկական բարեպաշտութեան և յաւերժ անսասանութեան Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ:

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ

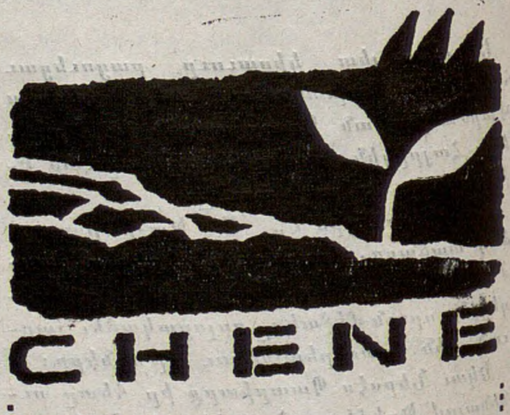

Date à retenir

EXPOSITION
DE L'ARTISANAT
D'ARMENIE
du 26 au 30 novembre
et
GRANDE BRADERIE
DE NOEL
les 2 et 3 décembre

CHENE France

ՈՒՐԲԱԹ
ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 29
VENDREDI
29 SEPTEMBRE
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.542 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 82e ANNEE — N° 21.542

Թ Ո Ւ Ր Ք Ի Ա

Հ. ՏԻՆՔ «ԻՆՉՈ՞Ւ ԿԸ ԴԱՏԷՔ ԶԻՍ»

"Ակօս"ի խմբագիրը Հ. Տինք որուն դէմ Թրքութիւնը անարգելու նոր ամբաստանութիւն մը ձեւակերպուած է, հեռատեսիլի կայանի մը ծրագրին մասնակցելով խօսած է պատժական օրէնքին 301րդ յօդուածին մասին: Ըսելէ ետք թէ Ցեղասպանութեան նիւթը տակաւին թաբու մըն է Թուրքիոյ մէջ, շեշտած է. "Մէկ կողմէն Թուրքիա իր վարչապետին բերնով ապացուցել կը կարդայ աշխարհին ու հայութեան, միւս կողմէ կ'առաջարկէ միաժամանակ վերաքննել պատմութիւնը, վիճարկում բանալ: Իմ վերջին դատիս պատճառը Ռոյթըրզ գործակալութեան յայտնելս էր թէ կատարուածը ցեղասպանութիւն է: Ձեր հոս հրաւիրած Հայերը ի՞նչ պիտի ըսեն ձեզի. պիտի ըսեն թէ ցեղասպանութիւն չէ՞ր: Ցեղասպանութիւն էր, պիտի ըսեն. այդ պարագային պիտի դատէ՞ք զիրենք: Եթէ զիրենք պիտի չդատէք, զիս ինչո՞ւ կը դատէք: Կը դատէք որովհետեւ ըսողը Թուրքիոյ քաղաքացի մըն է":

***

ԶՕՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ Հ. ՏԻՆՔԻ

Հ. Տինքի դէմ բացուած այս նոր դատը զօրակցութեան շարժումի մը սկիզբ տուած է. պատմաբան Թանէր Աքչամ ու երաժիշտ Շ. Եուրտաթափան հանրագրութեան մը ձեռնարկած են ի նպաստ հայ լրագրողին: Անոնք համացանցով սփռուած իրենց բնագրին մէջ ըսած են. "Կը ձայնակցիմ ու կը ստորագրեմ Տինքի "Անշուշտ կ'ըսեմ թէ ցեղասպանութիւն է, քանի որ հետեւանքը արդէն ինքզինք կը սահմանէ ու կ'անուանէ: Կը տեսնենք թէ չորս հազար տարի այս հողերուն վրայ ապրած ազգ մը այդ դէպքերով անյայտացած է": Այս խօսքերուն հիմով բացուած դատին ես ալ որպէս ամբաստանեալ կ'ուզեմ դատուիլ": Ամէն անոնք որոնք հանրագրութեան մասնակցիլ կը փափաքին, պէտք է ստորագրեն այս բնագիրը, նշելով իրենց անունն ու ասպարէզը:

Հ Ո Լ Ա Ն Տ Ա

ԹՈՒՐՔ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐԸ ՑԱՆԿԵՐԷՆ ՀԱՆՈՒԱԾ

Հոլանտայի լրասփիւռներն ու հանրային կարծիքը զբաղեցնող հարց եղած է ժխտողական կեցուածքի տէր ծագումով Թուրք թեկնածուներու դէմ տեղւոյն հայ համայնքին ձեռնարկած պայքարը. հայկական կազմակերպութիւններու բողոքներուն վրայ թեկնածուները գիջանած էին ստորագրելու իրենց կուսակցութիւններուն (Քրիստոնեայ դեմոկրատ եւ Ընկերային դեմոկրատ բանուորական կուսակցութիւն) ծրագրերը ուր կար նաեւ Ցեղասպանութեան ճանաչումի յօդուած մըն ալ: Հակառակ հարցը այդքանով փակելու երկու կուսակցութեան ջանքին, առարկութիւնները, բողոքները շարունակուած են Հոլանտացիներու ալ աշխոյժ մասնակցութեամբ ու մերժողական կեցուածքի տէր երեք Թուրք թեկնածուները հանուած են Նոյեմբեր 22ի ընտրութեան ցանկերէն:

Ջ Ա Ւ Ա Խ Ք

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ԿԵԴՐՈՆ

Սեպտեմբեր 25ին Ախալցխայի մէջ բացումը կատարուած է Հայկական երիտասարդական կեդրոնին: Անոր նախաձեռնարկն է Հայ Օգնութեան Միութեան Ջաւախքի յանձնախումբը: Բացումին ներկայ գտնուած են Ախալցխայի քաղաքապետը, կեդրոնի բարերար հիմնադրամի (Արեւմտեան Ամերիկայի Ջաւախքի հիմնադրամ) ներկայացուցիչը, Ջաւախքի հայկական կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ, եւլն.: Կեդրոնը ունի քանի մը սենեակ եւ ժողովասրահ. օժտուած է համացանցի կապով, ունի գրադարան և սեղանադործական տարբեր խմբակներ:

***

ՀԱՅ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆԵՐԸ

Հոկտեմբեր 5ին Վրաստանի մէջ տեղական ինքնակառավարման ընտրութիւններ տեղի կ'ունենան: Ջաւախքի եւ Ծալկայի հայութիւնն ալ աշխուժութեամբ կը պատրաստուի: Ախալքալաքի, Նինոծմինդայի, Ասպինձայի, Ախալցխայի, Բորժոմի, Ծալկայի շրջաններուն մէջ տեղական ներկայացուցչական ժողովներու երեսփոխանութեան 100 թեկնածու առաջադրըւած է, մեծամասնութեան կարգով. կան 65 թեկնածուներ ալ որոնք առաջադրուած են համամասնութեան կարգով:

ՄՐՑԱՆԱԿԱՒՈՐ ՀԱՅ ԵՐԳՉՈՒՀԻՆ

Ռատիօ Մոնթէ Գարլոյի միջին արեւելքի բաժինը Ամմանի մէջ Սեպտ. 16ին մեծ համերգ մը կազմակերպած է իր մրցանակին աւարտական փուլին հասած արուեստագէտներով: Դատակազմը առաջին մրցանակի արժանի նկատած է Սուրիայէն երգչուհի Լենա Շամամեանը: Ան վեց հազար Եւրոյի մրցանակին տիրանալէ ետք, կը մասնակցի նոյն կայանին կազմակերպած համերգներուն որոնցմէ մէկը տեղի կ'ունենայ Փարիզ Հոկտեմբեր 17ի, Արաբական Հիմնարկին մէջ:

Լ. Շամամեան փոքր տարիքէն երաժշտական հակում ցոյց տուած, աւարտած է Հալէպի երաժշտանոցը: Կը նախընտրէ արեւելեան դասական երգարուեստը, հետաքրքրութիւն ցոյց տալով նաեւ ճազի, հայկական աւանդական երաժշտութեան նկատմամբ:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ Կ'ԱՆԴԱՄԱԿՑԻ՞ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

Տարբեր ձեւով տարազել կարելի չէ այն կացութիւնը որ ստեղծուած է Թուրքիոյ անդամակցութեան նիւթով Եւրոպական Խորհրդարանին քննարկումներուն ընթացքին: Անոնք սկսած են Սեպտ. 26ին ու ենթարկուած են հրապարակուած տեղեկագրին տուր անկիւնները կլորցնելու արամադրութիւններու: Պէտք չէ հակասել, հակաճառել, զայրացնել, վշտացնել, տխրեցնել Անգարան որ չհրաժարի "Եւրոպայի" պիտակին տակ ամփոփուած կարկտաններով կարգին մաս կազմելու շնորհ ըլլալէ: Հոգ չէ թէ դէմ խօսողն ալ, թեր խօսողն ալ խորապէս ծանօթ են այդ երկրին իրականութեան:

Քննարկումներու առաջին օրը հնչող գլխաւոր տեսակէտները եղած են՝ իր քննադատելիներով հանդերձ Թուրքիոյ անդամակցութեան ճամբայ հարթելու հարկը, Ցեղասպանութեան ճանաչումին նախապայման ըլլալու անատակ բնոյթը:

Ազատականները, ընկերվարականներն ու բնապահները կարեւոր կշիռ ներկայացուցած են, իրենց պնդումին մէջ թէ անպատշաճ տեղեկագիրը պէտք է մեղմացուի, այլապէս իրենք պիտի չվաւերացնեն զայն: Ատոր քով Օ. Ռէն շեշտած է թէ Թուրքիոյ բարեփոխումներու ընթացքը դանդաղած է, ի զօրու կը պահուի 301րդ յօդուածը, թէ ինք ձանձրացած է անոր մասին խօսելէ: Իրեն փոխարէն փակման ելոյթը ունենալով համայնավար երեսփոխան Լուի Միշէլ պնդած է որ Ցեղասպանութեան ճանաչումը չի կրնար որպէս նախապայման ներկայացուիլ Թուրքիոյ. ատիկա վերջին վայրկեանին խաղին օրէնքը փոխելու կը նմանի: Ըսած է նաեւ թէ Իրաքի, Իրանի, Միջին Արեւելքի տագնապները կը շեշտեն Թուրքիան դաշնակից ունենալու կարեւորութիւնը:

Նոյն օրը Ստրազպուրկ գտնուած են երեք Թուրք կուսակցականներ (Ժողովրդավարական Թուրքիա) ու հանդիպում ունեցած, հոգ չէ թէ հինգ վայրկեանի, Օ. Ռէնի հետ:

Յաջորդ օրը վիճարկումները շարունակուած են ու Թուրքիոյ պաշտպան ընկերվար, ազատական ու բնապահներու խմբակներուն Ցեղասպանութեան ճանաչումի նախապայմանը տեղեկագրէն հանելու առաջարկը 320 թեր եւ 282 դէմ քուէով եւ 40 ձեռնպահութեամբ ընդունուած է: Իսկ ընդհանուր տեղեկագիրը ընդունուած է 429 թեր, 71 դէմ եւ 125 ձեռնպահ քուէով:

Այդ տեղեկագիրը Թուրքիան կը հրաւիրէ արագացնելու բարեփոխումները, յատկապէս արտայայտութեան ազատութեան, կրօնական եւ փոքրամասնութիւններու իրաւունքներուն, աշխարհական – զինուորական յարաբերութիւններու, կիներու իրաւունքներուն, սենտիքաներու, մշակութային իրաւունքներու եւ արդարութեան անկախութեան մարզերուն մէջ: Անջատ գլուխով մը կրկնըւած է Թրքական նաւահանգիստները յունական նաւերու բանալու պահանջը, ներառեալ կիպրականները: Եւրոպական Միութեան անխտիր բոլոր անդամներուն ճանաչումը նկատուած է բանակցութեան հոլովոյթին անբաժանելի մասը:

Սեպտ. 27ին Հայ Դատի Եւրոպայի կեդրոնը հաղորդագրութիւն մը հրապարակեց, ուր կը շեշտուէր տեղեկաբեր Էօրլինկսի յայտարարութիւնը. "Ցստակ ըլլայ. նոյնիսկ եթէ Հայկական Ցեղասպանութեան ճանաչումը վճռական նախապայման չէ անդամակցութեան, Թուրքիա պիտի չկարենայ մուտք գործել, առանց իր անցեալը ընդունելու":

Հաղորդագրութեան կցուած են Հայկական Հարցին առընչուած պարբերութիւնները. առաջինը կը քննադատէ Թուրքիոյ Հայաստանի կիրարկած անարդարանալի շրջափակումը որ սպառնալիք է շրջանի կայունութեան ու ունձգութիւն բարիդրացնութեան, շրջանային յարաբերութիւններուն, եւլն.:

Երկրորդը նիւթ ունի Ցեղասպանութեան հարցը. հոն կ'ըսուի. "Խորհրդարանը նկատի կ'ունենայ ՄԱԿ-ի հովանաւորութեամբ մասնագէտներու կոմիտէ մը կազմելու Թուրքիոյ առաջարկը, որպէսզի կարելի ըլլայ անդրանցել անցեալի ողբերգական փորձառութիւնը, նաեւ այս առաջարկին նկատմամբ Հայաստանի կեցուածքը. կը խրախուսէ թէ՛ Թրքական, թէ՛ Հայկական կառավարութիւնները շարունակելու հաշտութեան հոլովոյթը, յանգելու համար փոխադարձաբար ընդունելի առաջարկի մը. գոհունակութիւն կը զգայ Թուրքիոյ վերջին շրջանի վիճարկումներէն, վէճերէն որոնցմով գոնէ Հայաստանի ցաւոտ հարցը ձեռք առնուած է. կ'ընդգծէ թէ Ցեղասպանութեան ճանաչումը Գոփընհակընի չափանիշներէն չըլլալով հանդերձ, անհրաժեշտ է որ անդամակցութեան ճամբուն վրայ գտնուող երկիր մը ընդունի իր անցեալը. կոչ կ'ուղղէ Թուրք իշխանութիւններու որ դիւրացնեն մտաւորականներու, հետազօտողներու աշխատանքը Ցեղասպանութեան մասին, անոնց տրամադրելով պատմական դիւանները եւ անհրաժարելի փաստաթուղթերը. կը դիմէ Թուրքիոյ որ հարկաւոր միջոցները ձեռք առնէ, առանց նախապայմանի, Հայաստանի հետ դիւանագիտական եւ բարիդրացիական յարաբերութիւններ հաստատելու, վերջ տալու տնտեսական շրջափակումին եւ անյապաղ բանալու սահմանը, ինչպէս կը պահանջէին Խորհրդարանին 1987–2005 վաւերացուցած բանաձեւերը, այդպէսով յարգելով գործընկերութեան առաջնահերթութիւնները և բանակցութեան պահանջները: Նման կեցուածք պէտք է որդեգրուի այլ փոքրամասնութիւններու պարագային ալ (օրինակ Յոյներ, Ասորիներ, Պոնտացիներ):

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ք Ա Ն Ի Մ Ը Տ Ո Ղ Ո Վ

Լ. ԺՈՍՓԷՆ Վերջ տուաւ իր "թեկնածու եմ, թեկնածու չեմ" վալս հեզիկթասիոնին եւ Սեպտ. 27ի իրիկունը յայտնեց կուսակցական իր ընկերներուն, որ վճռած է թեկնածու չըլլալ: Այս որոշումէն ետք, յաջորդ առաւօտ, ձայնասփիւռի Էր.Թէ.Էլ. կայանէն պատճառաբանութիւնները կուտար: Վերլուծելէ ետք պարզուած պատկերը եւ տիրող խզումը իր կուսակցութեան մէջ, նախընտրած է քաշուիլ, որպէսզի պառակտումը չխորանայ: Կը թուի որ իր ընկերներուն մօտ, հարկ եղած քաջալերանքը եւ մանաւանդ զօրակցութիւնը չգտաւ:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ մշակոյթի նախարարը Ա. Սոխոլով վճռապէս ըսած է Անգարայի թէ կը մերժէ վերադարձնել Տրովադայի գանձն ու արուեստի այլ գործերը որոնք խորհրդային զրաւման օրերուն Գերմանիայէն փոխադրուած են Մոսկուա որպէս պատերազմական աւար: Թուրքիա տիրոջ իրաւունքով հելլէնական այդ հարստութիւնը պահանջած էր, քանի որ գանձը 1800ական թուականներու վերջաւորութեան գերմանացի հնագէտ Շլիմանի կողմէ Օսմանեան կայսրութենէն գաղտագողի փոխադրուած էր Գերմանիա: Նախարարը մերժումի որոշումը յայտնելով պահանջած է որ Թուրքիա այլեւս փակէ այդ հարցը:

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ միջեւ մթնոլորտը աւելի քան երբեք լարուած է Սեպտ. 27էն ի վեր: Թիֆլիս ռուս չորս սպաներ ձերբակալած է այն ամբաստանութեամբ որ լրտեսական զինուորական գործունէութիւն ունէին ապակայունացնելու համար Վրաստանը: Կրեմլին պահանջած է որ չորս Ռուսերը անմիջապէս ազատ արձակուին, մինչ Վրաստանի Ներքին նախարարը կը պահանջէ որ "ուրիշ սպայ մըն ալ" ձերբակալուի նոյն ամբաստանութեամբ: Թիֆլիս կ'ուզէ որ Ապահովու-

(Շար.ը Դ. էջ)

«ԱՍԻԿԱ ՁԵՐ ԵՐԿԻՐՆ Է, ԲԱՅՑ ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ»

Հայաստան – Սփիւռք Գ. համագումարն ալ փակուեցաւ, ընդհանուր գիծերու մէջ միասնութեան պատկերին շեշտումով, Հայաստանի հարցերէն օրակարգի բերւածին հետ Սփիւռքի մտահոգութիւններուն մէկ-երկու ակնարկութեամբ, տեղին մէկ-երկու ելոյթներու հետ աւելորդ ճառերու խժաձայնութեամբ ու խանդավառութեան պայթումներով, անոնց ընդգծումով: Այս այլեւս քիչ մը կաղապարային պատկերին մէկ երկու աստիճան խորքը թափանցողը ուշագրաւ ու կարեւոր, շատ նշանակալից բաներ ալ պիտի գտնէ, որոնք մակերեսային տեղեկատուութեան էջերէն յաճախ դուրս մնացին: Ու անոնք թէ՛ իրենց երեւոյթով, թէ միջուկով, լայն չափով յեղյեղուկ զգացականութեամբ չափուող Հայաստան – Սփիւռք յարաբերութիւններուն մէջ անկիւնադարձային արժէք կը ներկայացնեն:

Հայաստան – Սփիւռք Ա. խորհրդաժողովը կազմակերպուեցաւ 1999ի աշնան, երբ անկախութիւնը տասնամեայ իսկ չէր: Ու ժողովուրդին տարիներով արուեստական պատուարներով իրարմէ հեռու պահուած հատուածներուն համար շատ բնական էր որ տիրապետողը զգացականը, դիւրին խանդավառութիւնը ըլլար: Կաղացող բաներու անդրադարձը ունեցողներ կային անշո՛ւշտ, բայց անկարելի նկատուած վերամիասնութեան իրականութիւնը անոնց խօսք չէր ձգեր: Յետոյ, առաջին անգամը չէր որ հայութեան առընչուած մարզերու մէջ ինքնեկ ձգտումով մը կը վերագտնէինք արեւելքցիի մեր կամաց-կամացական բնաւորութիւնը: Խանդավառութիւնը տեղ չէր ձգած տասնամեակներու յապաղումը ժամ առաջ դարմանելու, կորսուածները տեղը բերելու աճապարանքին:

Բ. խորհրդաժողովէն սփիւռքցիներէ շատերուն մտքին մէջ ուղղագրութեան վերադարձի հարցին հայաստանցի ընդդիմադիրներու կողմէ կոպիտ ոտնահարումը մնաց: Սիլվա Կապուտիկեանի մը անշահ լարախաղացութեամբ համեմուած այդ դրուագը որպէս իւրովի տուեալ, շատերու համար նշանակեց թէ կարօտ – մարօտի մեղրապատ խօսքերուն ետին ըՍփիւռքն ալ, ազգայինն ալ փոշի համարող մտայնութիւնը կ'իշխէր:

Նորաւարտ Գ. խորհրդաժողովը եօթը տարուան մէջ գ. նոյնաբնոյթ ձեռնարկն էր: Կային, բնականաբար միասնութիւնը ցուցականէն այլ տեղ փնտռողներ որոնք մնացած էին իրենց տեղերը, կային ազգային ջիջի շուքը չալկած փութացողներ, խանդավառութեան յորձանքէն տարուելու ի յառաջագունէ պատրաստակամներ եւ այդ բոլորին անտարբեր, հայութեան անպաշտօն այդ խորհրդարանի բեմէն ըսելիք ունեցող մասնակիցներ:

Ու Գ. խորհրդաժողովին մեծագոյն յաջողութիւնը պէտք է նկատել այն որ նախորդ երկուքը բաւ նկատուած են զգացական զեղումին ու անտարբեր չէ ձգած ըսելիք ունեցող մասնակիցներուն խօսքը. աւելի ճիշդ՝ ազդարարութիւնը ուղղուած է յստակօրէն նախ Հայաստանի ճակատագիրը վարողներուն, ապա նաեւ Սփիւռքին:

Այս ազդարարութիւն – ելոյթներէն յատկապէս երկուքը անմիջական կերպով առընչուած են Ֆրանսահայութեան. մէկը Ֆրանսայի "Հայաստան" հիմնադրամի նախագահ Պետրոս Թերզեանի կոչն է, միւսը Հայ Դատի Եւրոպայի գրասենեակին տնօրէնուհի Հիլտա Չոպոյեանի: Թէ՛ մէկը, թէ՛ միւսը դանակը ոսկորին հասած մարդու վճռակամութեամբ արտայայտուած են, առանց անկիւններ կլորցնելու ծեքծեքումին: Ու հայաստանեան լրատուիչներէ անոնց տրուած արձագանգը փաստ է թէ ըսուածը սրահին պատերէն դուրս եկած է. բուն խնդիրը թէեւ այն է թէ մարզահամերգային համալիրին պատերէն մինչեւ նախագահի, նախարարներու, պատկան իշխանութիւններու սեղաններուն, միտքերուն ալ կը հասնի՞ն:

Պ. Թերզեան որպէս հիմնադրամի նախագահ որ վերջին տեղը կը ձգէ պատուակալ տիտղոսներու, մեծարանքներու, առանց չափազանցութեան՝ Հայաստանի ու Արցախի համար ըրած է տասը նախարարի, յիսուն բարերարի չըրածը: Մանաւանդ որ Սփիւռքի պայմաններուն մէջ ո՛չ օրէնք, ո՛չ պատիժ, ո՛չ տուգանք ունի իրեն աջակից: Անակնկալ կերպով նոր մեկնակէտի մը վրայ գտնուած երկրին կենսական ենթակառոյցները ապահովելու հարկին մեծ հաւատքով, ան յաջողած է համոզել, հաւատացնել ու տալու մղել հազարաւորներ: Ամէն տարուան Փոնէթոնին փայլուն արդիւնքը Ֆրանսահայութեան նման ամէն հովէ տարուած համայնքի մը մէջ, փաստն է այդ յաջողութեան: Ու կայ սառցակոյտին անտեսանելի մասն ալ:

Խորհրդաժողովին սեւեռելով 2020 թուականի հայութեան – Հայաստան եւ ըՍփիւռք – համայնապատկերին, ան նախ իր ջանքերը բազմապատկելու կոչ ըրած է արտերկրի հայութեան: Բայց շատ աւելի կարեւորը այն սուր, ցնցիչ ազդարարութիւնն է զոր Պ. Թերզեան ուղղած է Հայաստանի ղեկավարութեան, ըսելով.

«Մեզի նոր մեկնակէտ մը պէտք է որուն հիմը կրնայ Հայաստանը ըլլալ. բայց ո՛չ այս Հայաստանը: Մեզի պէտք է ժողովրդավարական երկիր, արդար երկիր, կաշառակերութենէ զերծ երկիր: Եթէ մեզի չտաք այդ երկիրը, չսպասէք (որ շարունակենք մեր օգնութիւնը): Դուք ատոր պատասխանատուութիւնը ունեցողներ էք: Ես նուիրուած եմ Հայաստանին ու Ղարաբաղին ամբողջ հոգիով ու սրտով: Ան ձեր երկիրն է, բայց մեր հայրենիքն է» ("Արմէնիա-Նաու" Սեպտ. 22): Ու նոյն աղբիւրը կ'ըսէ թէ այս ելոյթը բուռն ծափերով ողջունուեցաւ:

Խորհրդաժողովին առընչութեամբ նման դիրքէ Սփիւռքին ակնկալութիւնները ամենայն մերկութեամբ նիւթ ըրած է Հ. Չոպոյեան, ան ալ "Ֆան-Արմէնիան" կայքէջին տուած հարցազրոյցով: Նախ պատասխանած է Թուրքիոյ Եւրոպայի անդամակցութեան, անոր զօրակիցներուն, նախագահ Ժ. Շիրաքի Երեւան այցին, Հայաստան – Եւրոպա ծրագիրներու, Ղարաբաղեան հարցին կարգաւորումին մասին հարցումներու: Յետոյ, թուած է իր ակնկալութիւնը Հայաստան – Սփիւռք Գ. խորհրդաժողովէն:

Նախ շեշտած է վստահութեան գործօնին կարեւոր բնոյթը. բան մը, որմէ նման ձեռնարկներու մասնակից շատ-շատեր ամօթխածօրէն խուսափած են մինչեւ այսօր: Ամօթ, կամ նրբավարութեան պակաս նկատուած է ըսել թէ Սփիւռքի Հայը թէ՛ անձնական փորձառութեամբ, թէ՛ հետեւելով հայաստանեան լրատուիչներու, օրէ օր կը կորսնցնէ զոհողութեան, նուիրուելու ոգին, երբ անդադար նոր փաստը կ'ունենայ թէ տրուած քիչ պարագաներու կը զանցէ արհամարհանքի շրջանակը, նաեւ կ'երթայ մոլորիլ ո՛վ գիտէ ո՛ր բաւիղներուն մէջ:

Հ. Չոպոյեան ըսած է. «Հայաստան – Սփիւռք Գ. խորհրդաժողովին հնչած գիւղատնտեսական զարգացման ծրագիրը պէտք է Սփիւռքի համար հասկնալի ըլլայ: Ան պէտք է վստահ ըլլայ թէ տրամադրուող միջոցները նպատակին կը ծառայեն: Պէտք է Հայաստանի ու Սփիւռքի միջեւ լիակատար վստահութեան հասնիլ: Ատիկա շատ կարեւոր է: Աւելի՛ն. Հայաստանի մէջ պէտք է հասկնան որ Սփիւռքը ոչ ոքի, ոչինչ կը պարտի. պէտք է միասին աշխատիլ: Հայաստանի գործարարները եւս պէտք է միջոցներ տրամադրեն երկրին զարգացման, յատկապէս գիւղական շրջաններուն: Հակառակ պարագային, արդիւնքը այն կ'ըլլայ որ Գ. խորհրդաժողովը չէ արդարացուցած ինչպէս կազմակերպիչներուն, այնպէս ալ Սփիւռքին ակընկալութիւնները»:

Այս խօսքերուն մէջ ուշագրաւ է եռակի թիրախ հարուածելու հակազդեցութիւնը. առաջինը վստահութեան հարցն է, երկրորդը՝ Սփիւռքին ոչ մէկուն բան մը պարտական ըլլալուն շեշտումը: Իսկապէս անհրաժեշտ էր որ առանց այլեւայլի ըսուէին այս բաները. ըսուէին, ու վերջ տային ամէն առիթով Սփիւռքին ուղղուած արհամարհական կեցուածքին: Ան խորհրդային տարիներէն ժառանգուած ու յայտնի գոհունակութեամբ գործածուած «Մենք պետականութիւն ենք կառուցում» յանկերգով արտայայտուեցաւ այնքա՛ն անգամներ, ղեկավարին, "մտաւորական"ին, հասարակ գործիչին կողմէ: Ժամանակը շատոնց անցած է յանկերգը զամբիւղ նետելու եւ փոխարինելու «Պէտք է միասին աշխատել»ով:

Ինչ կը վերաբերի երկրին զարգացման տեղացի գործարարներուն ալ մասնակցութեան շեշտումին, աւելի քան բնական բան մըն է երբ երկու գիւղի բարգաւաճումին բաւելիք միջոցներով մարդիկ դղեակներ, "էլիտար" շէնքեր կը կառուցանեն հոս ու հոն:

Սփիւռքի մէջ դպրոցական, լեզուական, ընդհանուր մշակութային ճգնաժամեր ունեցող գաղութներ կան, որոնց դարմանին յապաղումը ճակատագրական կրնայ ըլլալ. ատով հանդերձ, Սփիւռքի պատասխանատուներ գացած են ներկայ ըլլալու գիւղերու բարգաւաճման հիմնանիւթով հրաւիրուած ժողովի մը ու մասնակցութեան յանձնառու եղած: Մինչդեռ «Միասին աշխատել»ու գիտակցութիւնը պիտի թելադրէր որ եթէ մէկ խորհրդաժողով Հայաստանի մէկ հարցին յատկացուէր, յաջորդին Սփիւռքի պէտքերը սեղան բերուէին:

Ի վերջոյ, Արեւմտահայ հաւաքականութեան մէջ ալ նոյն "հայ"ն է, Արեւելահայ, կամ Հայաստանին մէջինն ալ:

Ա. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

1991 - 2006
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ 15ԱՄԵԱԿ

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ ՄԵԾ՛Ն ԱՐԱՄԻ ԱՂՋԿԱՆ ՍԵԴԱ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

«Ամէն ոք իր մասին է մտածում, իր երկրի սահմաններից այն կողմը եթէ նայող կայ, նայում է միայն յանուն իր շահերի: Հայերով ոչ ոք չի հետաքրքրւում, շօշափելի օգնութիւն հասցնելու մտքով: Դրա հակառակ կայ դաւադրական վերաբերմունք: Մենակ ենք եւ պէտք է ապաւինենք միայն մեր ուժերին, թէ՛ ճակատը պաշտպանելու եւ թէ երկրի ներսը կարգ հաստատելու համար»:

ԱՐԱՄ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ, 1918

Հայաստանի անկախութեան վերականգնման 15ամեակը շատ գողտրիկ յուշեր կ'արթնցնէ մեր մէջ, երբ կը մտաբերենք այդ պատմական դէմքերը եւ դէպքերը:

Մայիսի գարնան օրեր էին, ամենուրէք ուրախութիւնը կը տիրէր: Երեւանի հրապարակները ողողուած էին բազմութեամբ: "Ղարաբաղ կոմիտէ"ն ցոյց կու տար ժրաջան գործունէութիւն եւ կը վայելէր մեծ ժողովրդականութիւն:

1990ի Մայիսին, ընդառաջելով "Երեւանն է խօսում"ի հրաւէրին, առաջին անգամ ըլլալով կ'այցելէինք հայրենիք, ուր տեղի ունեցաւ Սփիւռքի հայկական ռատիօժամերու եւ հեռատեսիլի ժամերու տնօրէններու առաջին հաւաք-սեմինարը, հովանաւորութեամբ սփիւռքահայութեան հետ Մշակութային Կապի Կոմիտէին, բախտը ունեցանք ծանօթանալու մեր պաշտօնակիցներու, հանրայայտ դէմքերու, մտաւորականներու եւ պետական մարդոց եւ մեր գործընկերներէն իմացանք որ Մոսկուայի մէջ կը բնակի Հայաստանի առաջին հանրապետութեան հիմնադիր Արամ Մանուկեանի աղջիկը Սեդան:

Այնուհետեւ ժամանակները արագ ընթացան, քանի որ բոլոր երեւոյթները այդ էր որ ցոյց կու տային են հայրենի ժողովուրդը միաբերան «Այո՛» ըսաւ անկախութեան 1991 Սեպտեմբեր 21ին եւ Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի երեսփոխան Արամ Մանուկեանը կարդաց Անկախութեան հռչակագիրը:

Հայաստանի անկախութեան հռչակումը մեծ գոհունակութիւն եւ ցնծութիւն պատճառեց. երկիրը եկաւ իր արժանի տեղը գրաւելու բոլոր պետութիւններուն կարգին, իր ազգային դրօշով եւ քայլերգով:

Այս բարեբաստիկ օրուան առիթով ուրուկուահայերս գեղեցիկ գաղափարը ունեցանք Հարաւային Ամերիկա հրաւիրելու Սեդա Մանուկեանը եւ արժանավայել կերպով տօնախմբելու Հայերուս այնքան փայփայած մեծ երազը:

Մեր հրաւէրը մեծ անակնկալ եւ յուզում պատճառեց Ս. Մանուկեանին որ առանձին կ'ապրէր Մոսկուայի մէջ, իր հոգւոյն խորը ամուր պահելով իր հօրը Արամի եւ մօր Կատարինէի յիշատակները: Զինքը համոզելը դիւրին չեղաւ, նկատի ունենալով իր յառաջացած տարիքը եւ առողջութեան պարագաները:

Ան ըսաւ. «Չեմ կրնար մերժել ձեզ: Ծնողքիս մահէն ետք, սա առաջին հրաւէրն է որ կը ստանամ եւ կ'ուզեմ ձեզի հետ ըլլալ, մաս կազմելու այդ տօնախմբութեան, միասնաբար վերանորոգելու մեր ուխտը եւ շարունակելու Արամի գործը: Շատ երջանիկ կը զգամ եւ երախտապարտ եմ որ Հայաստանէն այնքան հեռու այդ երկիրներուն մէջ կը յիշէք Արամը»:

Ս. Մանուկեանը ուսանած է բանասիրութիւն եւ երաժշտութիւն: Ան արժանացաւ հասարակութեան սիրալիր ընդունելութեան Հարաւային Ամերիկայի մէջ եւ հետաքրքրութեամբ ունկնդրեցինք իր յուշերը եւ հօր մահէն ետք իրենց դիմակալած բազմապիսի դժուարութիւնները:

Իր կեցութեան ընթացքին ան ունեցաւ հրապարակային ելոյթներ եւ իր խոր գոհունակութիւնը յայտնեց որ Հայաստան վերականգնեց իր անկախութիւնը: Տեղւոյն "Էլ Փայիս" տարածուն օրաթերթը ունեցաւ հարցազրոյց մը եւ հրատարակեց Արամի եւ նորընտիր նախագահ Լեւոն Տէր Պետրոսեանի նկարները: Ուրուկուայի հանրապետութեան նախագահին կինը Մարիա Խուլիա–Լաքալէ ընդունեց զինքը: Տոքթ. Փապլօ Միժոր Ծերակոյտի նիստին ողջունեց նորանկախ հանրապետութիւնը եւ բարի գալուստ մաղթեց Ս. Մանուկեանին:

Այնուհետեւ Մոնթէվիտէոյի կեդրոնական պողոտայի վրայ տեղի ունեցաւ քայլարշաւ – տողանցք: Հայ ժողովուրդի անկախութեան տօնախմբութեան մասնակից դարձան 15 ազգերու ֆոլքլորիք պարախումբերը իրենց ազգային տարազներով: Անկախութեան հրապարակին վրայ գործադրուեցաւ գեղարուեստական յայտագիր եւ բոլոր ազգերը միասնաբար պարեցին "Բարեկամութեան պար"ը:

Ս. Մանուկեան առաջնորդեց քայլարշաւ – տողանցքը եւ ծաղկեպսակ զետեղեց Ուրուկուայի ազատարար ազգային հերոս զօր. Խոսէ Արթիկասի պատուանդանին:

Անկէ ետք, ան մեկնեցաւ Պուէնոս Այրէս եւ խօսք առաւ Արմենիա օրաթերթի 60ամեակի հանդիսութեան. լաւ տպաւորութիւններ եւ յուշեր թողլով մեր մօտ, վերադարձաւ Մոսկուա:

1998ին Հայաստանի իշխանութիւնները պաշտօնապէս զինք հրաւիրեցին հայրենիք եւ Մայիս 28ի 80ամեակի հանդիսութիւններուն, նախագահ Ռոպէր Քոչարեանի կողքին տեղ գրաւեց պատւոյ թրիպիւնի վրայ:

Ս. Մանուկեանը իր հօրը բոլոր առարկաները եւ փաստաթուղթերը յանձնեց Արամի տուն–թանգարանին եւ մօտ տարի մը առաջ փակեց իր աչքերը, իրականացած տեսնելով իր հօր հիմնադրած հանրապետութեան անկախութեան վերահաստատումը:

Յարգա՛նք Արամի, Կատարինէի եւ Սեդայի յիշատակին:

Ողջո՛յն Ազատ եւ Անկախ Հայաստանի 15ամեակին:

ԱԲՕ ՓԻԼԵԱՆ

Կլէնտէյլ 2006

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ ԳԻՒՏԻ 1600ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ

ՇԱՐԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՄՐՑՈՅԹԻ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ

Փարիզի "Մաշտոց", Հայ Լեզուի Պաշտպանութեան Միութիւնս եւ Հայաստանի Մանկավարժական Համալսարանի "ըՍփիւռք" կեդրոնը միասնաբար կազմակերպած էին շարադրութեան մրցոյթ, մինչեւ 30 տարեկան հայաստանցի եւ սփիւռքահայ երիտասարդութեան միջեւ, հետեւեալ նիւթով.—

«Ի՞նչ եղած է իր ստեղծումէն մինչեւ 1922 Մեսրոպեան այբուբենի եւ ուղղագրութեան դերը՝ հայ ժողովուրդի դրաւոր հաղորդակցութեան եւ մշակութային միասնութեան կայացման մէջ:

Ի՞նչ է կացութիւնը ներկայիս, 1922էն ի վեր:

Մինչեւ իր արգիլումը սովետական Հայաստանի մէջ, հայ ժողովուրդի բոլոր հատուածներուն կողմէ օգտագործուած Մեսրոպեան ուղղագրութիւնը կը խորհի՞ք թէ կրնայ այսօ՛ր ալ միասնական մշակոյթ յառաջ բերել՝ գրաւոր հաղորդակցութեան կապը վերահաստատելով Հայաստանի եւ Սփիւռքի միջեւ»:

Մրցոյթի արդիւնքները հետեւեալներն են:

Մասնակցեցան 15 հոգի, 12ը Հայաստանէն եւ միայն երեքը Սփիւռքէն:

Առաջին մրցանակի արժանացաւ (250$) Քնարիկ Աբրահամեանը (Գիւմրի), որ աւարտած է Մանկավարժական համալսարանի բանասիրութեան բաժինը:

Երկրորդ մրցանակը (200$) կիսեցին Արփի Թագոյեանը (Երեւան), Տնտեսագիտական համալսարանի 5րդ դասարանի ուսանող եւ Հայարփի Խաչատրեանը (Գեղարքունիքի մարզի Մադինա գիւղ), Մանկավարժական Համալսարանի բանասիրութեան ճիւղէն շրջանաւարտ:

Երրորդ մրցանակը (150$) կիսեցին Զարուհի Դիլանեանը (Արարատի մարզ, Զանգակատուն գիւղ) եւ ուսուցչուհի Ովսաննա Յարութիւնեանը (Երեւան):

Խրախուսական մրցանակներու արժանացան Սիրարփի Հարոյեանը, Լուսինէ Մնացականեանը, Քրիստինէ Նաւրումեանը, Մարօ Խաչատրեանը, Լիլիթ Ղազարեանը, Անահիտ Սարգսեանը եւ Լիանա Մկրտչեանը, բոլորն ալ Հայաստանէն: Իսկ Սփիւռք Կեդրոնի պատուոգիրով պարգեւատրուեցան սփիւռքահայ Կասիա Ծերմակեանը (Ագօղլանեան) Պէյրութէն, Նարեկ Սէֆէրեանը (Հնդկաստանի Տելհի քաղաքէն, ներկայիս Հայաստան ներգաղթած) եւ 14ամեայ Սանահին Գասպեանը՝ Պէյրութէն:

Մրցանակաբաշխութեան հանդիսութիւնը տեղի ունեցաւ Մանկավարժական Համալսարանի "Սփիւռք" կեդրոնին մէջ, Սեպտեմբեր 5ին, Երեւանէն եւ Սփիւռքէն բազմաթիւ հիւրերու ներկայութեամբ: Բացման խօսքը ըրաւ Փրոֆ. Սուրէն Դանիէլեան, որ յայտնեց, թէ բոլոր գրութիւնները պիտի հրատարակուին առանձին գրքոյկով: Իսկ հանդիսութիւնը վարեց Տիկ. Ն. Անտոնեանի ղեկավարութեան տակ գործող Երեւանի "Մաշտոց", խօսքի մշակոյթի կեդրոնէն շնորհալի ասմունքողուհի Գարունա Երանոսեանը: Փոխն ի փոխ եղան արտասանութիւններ ու երգեր՝ Խորէն Պալեանի, Պարոյր Հայրիկեանի, Սայաթ Նովա համոյթէն Թեհմինէ Ադամեանի եւ սիրուած երգիչ Թովմաս Պօղոսեանի կողմէ: Հանդիսութիւնը փակուեցաւ հիւրասիրութեամբ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ՝ ՄԱՇՏՈՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Փարիզ, Սեպտեմբեր 24

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՊԱՐԿԵՇՏ ՊԱՇՏՕՆԱՏԱՐՆԵՐՈՒՆ

Սեպտեմբեր 13ին Ռուսաստանի Կեդր. Դրամատան փոխնախագահ Ա. Կոզլովի սպանութիւնը կարեւոր հոգեբանական սահմանի մը հատումին համանիշ է շատերու համար: Մինչ այդ, մտածելի չէր այդքան բարձրաստիճան պաշտօնատարի մը սպանութիւնը: Ոչ ոք կը համարձակէր ատոր: Ճիշդ է որ ընթացիկ երեւոյթ էր օրէնքներու, վերջին տրուած հրահանգներու շրջանցումը, բարձրաստիճան դէմքի մը դէմ վարկաբեկելու արշաւի մը կազմակերպումը, բայց վերջի վերջոյ արիւն թափել կեանքին անկարելի կը համարուէր:

Կոզլովի սպանութիւնը կը նշանակէ թէ այլեւս ամէն բան արտօնուած է: Արդէն նախկին վարչապետ Ա. Զուբայիս յայտարարեց թէ ոճիրը մարտահրաւէր մըն էր ռուս իշխանութեան: Թէեւ այդ իշխանութիւնը յաճախ բացակայ է հոն ուր իրեն պէտք կայ եւ ներկայ՝ հոն ուր դեր չունի, բայց ինքզինք կը պարտադրէ, կարգադրութիւններ կ'ընէ: Այլ հարց որ գաղտնիք չէն գործի աշխարհին հետ սերտ կապերը:

Մինչդեռ Կոզլով կողմնակից չէր դրամատնային կանոնաւորումի հրահանգին եւ գործի աշխարհին հետ կապերը փայլուն չէին: Հակառակ պարագային չէր սպաննուեր:

Անոր մահը պետական դէմքերու համար ազդարարութեան մը իմաստը ունի: Անոնց ըսել կ'ուզեն. եթէ չէք կաշառուիր ու խաղի մեր օրէնքներուն հնազանդիր, կը սպաննենք ձեզ: Տեսէ՛ք թէ ինչ կը պատահի ամէն սակարկութեան դէտին տրամադրող պետութեան մը մէջ առեւտրական գործունէութենէ դուրս մնացողին:

Կաշառակերութիւնը այնպէս արմատաւորուած է երկրին մէջ որ առանց անոր ոչինչ կը լուծուի: Այնպէս որ մարդիկ կը կաշառեն, փոխանակ տարիներով ըսպասելու հարցի մը կարգաւորումին: Արդէն առանց կաշառքի, ոչ մէկ կարգաւորում դրական ելքի կը յանգի:

Նման շրջանակի մէջ Կոզլովի հաստատած կանոնները տրամաբանական էին. անհեթեթ բնոյթ չունէին ու կը ձըգտէին որոշակի նպատակի մը. ռուսական դրամատնային համակարգը աւելի թափանցիկ, նուազ ոճրային դարձնելու: Այդ համակարգը պէտք է կայունանար, վըստահելի ըլլար յաճախորդներուն համար: Ու Կոզլով աւելի մէկն էր դրամատուներու նոյնիսկ ոչ կաշառակեր պաշտօնատարներուն համար որոնք գիտակից էին թէ գոյութիւն ունեցող կանոնները չէին կրնար փոխել, ինչպէս չէն կրնար փոխել Կեդր. Դրամատան փոխնախագահին նկարագիրը:

ՔԱՂՀԱՆ

ՓԱՐԻԶ

ՕՇԱԿԱՆ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ՀԱՄԵՐԳԸ

Ֆրանսայի Հայաստանի նուիրուած տարուան անդրանիկ ձեռնարկներէն մին էր, Կիրակի, Սեպտեմբեր 24ի իրիկուան Օշական հայաստանեան երգչախումբին համերգը, Փարիզի "Մէզոն տը լա Ռատիօ" Օլիվիէ Մէսիան սրահին մէջ:

Իրիկուան ժամը ճիշդ 6ին, երգչախումբին 12 անդամները, տպաւորիչ մուտք գործեցին սրահին ընդարձակ բեմը, միջնադարեան ոճով ճաշակաւոր, վեց կանայք ծիրանագոյն եւ վեց մարդիկ մանիշակագոյն զգեստներ հագած: Չորս երգչուհիները եւ նոյնչափ երգիչներ ոտքի եւ չորս երաժշտական գործիքներ՝ քանոն, քեմանի, սրինգ եւ տուտուկ նուագողները նստած առաջին կարգին վրայ, ներդաշնակ եւ շնորհալի տեսարան մը ցոյց տըւին:

Համերգը յատկացուած էր հայկական միջնադարեան կրօնական եւ հին ժողովրդային երգերու: Համերգը սկսաւ Ներսէս Շնորհալիի "Առաւօտ լուսոյ" շարականով որուն հոյակապ մեկնաբանութիւնը առաջին վայրկեանէն իսկ կախարդական հմայիչ մթնոլորտ մը ստեղծեց հսկայ սրահին մէջ, մասամբ մը անակնկալի բերելով ներկայ հանդիսականները, զանոնք փոխադրելով Հայաստանի հինաւուրց վանքերը:

Յաջորդեցին Մաշտոցէն, Խորենացիէն, Նարեկացիէն եւ Երզնկացիէն կրօնական մեղեդիներ, Կոմիտասէն չորս ժողովրդային երգեր, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ գեղջկական մեղեդիներ: Այս բոլոր կտորները բարձր որակով մեկնաբանուեցան եւ արժանացան մեծ մասամբ ոչ Հայերէ բաղկացած ներկաներուն գնահատանքին:

Օշական նուագախումբը որ հիմնուած է 2005ին, բաղկացած է մեծամասնութեամբ տաղանդաւոր երիտասարդ երաժիշտներէ, բոլորն ալ վկայուած Երեւանի պետական երաժշտանոցէն:

Մէկ ժամէն աւելի, շուրջ հինգ հարիւր հանդիսականներ ակնածանքով մտիկ ըրին գեղարուեստական բարձր որակի այս համերգը: Դժբախտաբար հազար հոգինոց սրահը հազիւ կէսով լեցուն էր, վերնատունը գրեթէ բոլորովին պարապ, հակառակ մուտքը ազատ ըլլալուն: Նկատելի էր մեր հայրենակիցներուն փոքր թիւը, ինչ որ ժխտական կարելի է համարել եւ որ պէտք չէ կրկնուի Հայաստանի տարուան միւս ձեռնարկներուն առթիւ: Ասոր պատճառը կարելի է այս համերգին լայն ծանուցման պակասն էր: Բարեբախտաբար, ներկայ տեղացիները եւ բաւական մեծ թիւով գրօսաշրջիկները գնահատեցին այս գեղեցիկ համերգը:

ՆՇԱՆ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ

ԱՆՑՈՒԿԸ - ՄՈՒՑՈՒԿ

ԲԺ. ՎԱՀՐԱՄ ԹՈՐԳՈՄԵԱՆ

Ինծ հետ ուրիշ ընկերներս ալ արժանացան նմանօրինակ վկայականի, զոր երբ ուրախութեամբ ծոցերնիս էինք դըրած, տեսանք որ Իզմիրլեան Սրբազան նստած տեղէն ոտքի կանգնելով, խօսք ուզեց նախագահ պատրիարքէն որ արտօնեց եւ Իզմիրլեան բերանը բացաւ ու ըսաւ. «Գովելի է Ս. Խաչի վարժարանի աշակերտներուն ցոյց տուած յառաջադիմութիւնը, արդիւնք Քրիստոստուր էֆ. Ղազարոսեանի բարեջան տեսչութեան. բայց հարկ անհրաժեշտ է, որ աշակերտները բարոյական կրթութեան մէջ ալ ունենան եւս առաւել յառաջադիմութիւն, եւ ո՛չ թէ պախարակելի ընթացք. ինչո՞ւ համար Ս. Խաչի քահանայ Տէր Յակոբի մը որդին համարձակութիւն պիտի ունենայ, վարժարանին տեսուչը, տնօրէն անուանել եւ «Տ» գիրը, «Ա»ի փոխել, որպէսզի "անօրէն" բառն արտադրուի. ինչո՞ւ համար եկեղեցականներու համար այդ տղան «Ենէնիչէրի» կամ «էզաճի» ածականները գործածելու յանդգնութիւնը պիտի ունենայ, եւ այցելուներու տետրակին մէջ գըրիչ խաղցնելու ապերասանութիւնը ունենայ» եւ այլ կարգ մը բարկաճայթ բացագանչութիւններ, որոնց ի լուր՝ Տէր Յակոբ պապան գունատեցաւ, ելաւ ղնաց պահարան:

Հանդէսը թէեւ վերջացաւ պատրիարք սրբազանին քանի մը խրատականներովը, քաջալերական խօսքերով ու "պահպանիչ"ովը, սակայն արարուած մը եւս ունեցաւ Թաղական խորհրդարանին մէջ. կ'արժէ պատմել:

***

Պատրիարք ու Խրիմեան եւ Իզմիրլեան սրբազաններ Թաղական աղաներու առաջնորդութեամբ բարձրացած էին վեր՝ խորհրդարանը. ես ու Սարգիս Սէմէրճեան (քեռորդի Գրիգոր Օտեանի), որոշեցինք երթալ, ներկայանալ պատրիարքին պաշտպանելու մեր ընկերը, որ յանիրաւի նախատուած, պախարակուած էր հրապարակաւ հանդիսականներուն առջեւ: Հազիւ թէ ոտքերնիս Թաղական խորհրդարանին սեմէն ներս դրած էինք, եւ ահա Տէր Յակոբ հայրը՝ որ ի բնէ անխօսիկ, լուռ ու հանդարտ մէկն էր ու կարդացած աւետարանը ինքն անգամ դժուարաւ կ'իմանար, մեզ մէկ կողմ հրեց, ներս մտաւ բարկութեամբ եւ աչքերը խոշոր-խոշոր բացած վազեց դէպի Իզմիրլեան եւ ահագնագոչ ձայնով մը «Դուք ի՞նչ իրաւունքով իմ անունս տալով, իմ զաւակս հրապարակաւ պախարակեցիք, հէ՞» ըսաւ, «Ձեր բարձրաստիճան եկեղեցականի աստիճանին, ձեր եպիսկոպոսութեան վայե՞լ էր ըրածնիդ», յարեց «Զամչցա՞ք, չի խայնեցա՞ք, ամօթ ձեզ» կրկնեց, եւ քիչ մնաց որ յարձակէր սրբազան Իզմիրլեանին վրայ, բայց ներկայ երկու քահանաներ գինքը լօլօզեցին, առին դուրս տարին:

***

Այս միջադէպէն որուն ներկայ էի, համարձակութիւն ես առնելով՝ «Սրբազան հայր» գոչեցի, «Կը բողոքենք բողոքելով կը բողոքենք, զի մեր ընկերը՝ Տէր Յակոբի որդին բոլորովին անմեղ է. տեղի ունեցած այս տխուր բաները, վարժարանին տեսուչը եղող անձին կողմէ խաղցուած խաղ մ'է, որովհետեւ հակառակ է մեր դասատուին, Միսաքեան պատուելիին, եւ կ'աշխատի որ զայն դպրոցէն հանել տայ» ըսի, եւ յարեցի՝ «Կը խնդրենք սրբազան հայր, որ ձեր բարձրութիւնը պաշտպան մեզ կանգնի, եւ մեզ չի զրկէ Միսաքեանի օգտաշատ դասերէն»: Խրիմեան սրբազան, որ երբեք համակրող չէր Քրիստոստուր Ղազարոսեանի, գլխ երկրորդեց գլխ պաշտպանեց՝ ու «Այս պատանիին խօսից պէտք է տալ կարեւորութիւն» ըսաւ, «Միսաքեանի նման կարեւոր գրագէտի հակառակորդ ըլլել լաւ բան չի» կրկնեց ու լռեց:

Պատրիարքը ունկնդրեց մեզի, եւ «Հանդարտ կեցէ՛ք, ու մեկնեցէ՛ք» խօսքն արտասանեց, խոնարհութիւն ընելով դուրս ելանք Սարգիսին հետ, բայց ես կը դողայի, վասն զի առաջին անգամ էր որ այսպիսի յանդգնութիւն, կամ ըմբոստութիւն մը կ'ունենայի:

***

Խորհրդարանին մէջ Իզմիրլեան ձայն ձուն չի հանեց, շշմած մնաց երբեմն երբեմն քիթը սրբելով. բայց շատ զարմացանք, որ Քրիստոստուր Ղազարոսեան տեսուչը չիկար հոն. եթէ ներկայ եղած ըլլար, անպատճառ Տէր Յակոբ հօր շանթարձակութեան ենթակայութեան կ'արժանանար:

Հետեւեալ օր Սարգիս Եազմաճեան եկաւ մեզ պատմել, թէ պատրիարքները գլխերը իրենց հիւր մնացեր են եւ կանչել են տուեր Թաղականի մէկ երկու անդամները եւ հոգաբարձութեան անդամ Գ. Գրասէրեանը. յետ երկար խորհրդակցութեան, որոշում են տուեր փոխել տնօրէն-տեսուչը ի խաղաղութիւն ամենեցուն:

Եւ յայտնի եղաւ յետոյ, որ Ք. Ղազարոսեան ինքը թելադրեր է եղեր Իզմիրլեան սրբազանին խօսք առնել հանդէսէն յետոյ, եւ անուղղակի կերպով հարուածել Միսաքեանը. բայց լարած թակարդին մէջ ինքը՝ Ղազարոսեանը ինկաւ:

(Շար. 78)

(Շար. Ա. էջէն)

թեան Խորհուրդը քննէ այս հարցը, այլ խօսքով Ռուսաստանի նպատակը խախտելու Վրաստանի կայունութիւնը:

ԺԻՍՔԱՐ Տ'ԷՍԹԷՆ, հարցազրոյցով մը փարիզեան օրաթերթին մէջ (Սեպտ. 28), կը յայտնէ որ իր մահուան նախօրեակին Միթերան խոստովանած է, որ 1981ին չէր ընտրուեր, եթէ Շիրաքի ձայները ունեցած չըլլար: Կը վստահեցնէ, որ 1995 Դեկտ. 15ին, Միթերան խոստովանած է որ տեսնըւած է Շիրաքի հետ եւ այս վերջինը ըսած է թէ "Պէտք է ազատիլ Ժիսքարէն" եւ այդ նպատակաւ Գրէսոնի տունն է որ տեղի ունեցած է հանդիպումը:

ԻՐԱՔԻ մէջ քաղաքացիական պատերազմի գոյութիւնը այլեւս կարելի չէ բացասել եւ խորհիլ թէ միայն ապալայի վըտանգ մը է: Եւրոպացի դիւանագէտ մը խոստովանած է վերջերս. «Եթէ Ամերիկացիները մեկնին, աղէտ է, եթէ մնան կայութիւնը աւելի ծանրակշիռ կը դառնայ»: Այլեւս, ամերիկեան սպասարկութեանց հաստատումով, ամերիկեան գործողութիւնը Իրաքի վրայ զարկ տուաւ ահաբեկչութեան եւ Պուշ կրնար յաւիտեան կրկնել որ ահաբեկչութեան դէմ պատերազմին յաղթած է: Հաւանաբար միայն ինք կը հաւատայ ըսածին: Միջին հաշւով, Իրաքի մէջ ամիսը 3000 հոգի զոհ կ'երթայ ոճրափորձերու: Ամերիկացիք 2705 զինուոր կորսնցուցած են:

ԻՍՐԱՅԷԼ ազատ արձակած է Համասի փոխ վարչապետը, զոր ձերբակալած էր Օգոստոս 19ին: Բանտարկուած կը մնան պաղեստինցի 28 երեսփոխան եւ չորս նախարար: Իսրայէլ կը մերժէ, սակայն, քննուիլ ինչպէս կը նախատեսէր թիւ 1701 բանաձեւը, չուզեր նաեւ պաղեստինցի բանտարկեալի մը փոխանակումը իսրայէլացի զինուորին հետ:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

En 1986, la Croix Bleue des Arméniens de France de Sevran-Livry achète une maison, en 1996, la Maison de la Culture Arménienne est créée, en 2006, nous vous invitons à ce double anniversaire

DINER DANSANT

animé par Souren et son orchestre venue d'Arménie

Le SAMEDI 14 OCTOBRE
à partir de 20 heures
Salle Polyvalente (ancienne piscine)
Parc de la Mairie
à Livry-Gargan (RN3)
P.A.F. 50 Euros / 15 Euros après 23h
Réservations :

01 43 83 87 68 / 06 82 96 66 19
06 20 43 26 77

Organisé par la Croix Bleue des Arméniens de France section Sevran-Livry Gargan et la M.C.A. de Sevran-Livry Gargan et de la Seine Saint Denis

***

A cette occasion, une **Tombola Anniversaire est organisée** - 5 Euros le billet
A gagner : 2 billets d'avion
Paris - Erevan - Paris
et de nombreux autres lots
Achetez vos billets au :
01 43 83 87 68 — 06 82 96 66 19
Tirage lors du Dîner dansant du **14 octobre.**

□

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպանի «Արաքս» մասնաճիւղը Հայաստանի Տարւոյ առիթով, ձեզ առիթը կու տայ վայելելու Հայաստանէն ժամանող երախաներու ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԻ ելոյթները, որոնք տեղի կ'ունենան՝

Հոկտեմբեր 8 եւ 22ին

Վիլէօրպանի եւ Լիոնի մէջ:

CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP
Directeur : KHATCHIG YILMAZIAN

LES ACTIVITES DES MOIS D'OCTOBRE ET NOVEMBRE

ANNEE DE L'ARMENIE

1 - CONCERT — Vendredi 6 octobre à 20h30 à NEOULES
2 - CONCERT — Dimanche 8 octobre à 17h à AIX EN PROVENCE, au Pasino
3 - CONCERT — Samedi 4 novembre à 20h30 à CALAS
4 - CONCERT — Vendredi 17 novembre à 20h30 à ST. BARNABE, Marseille, pour l'école HAMAZKAINE
5 - CONCERT — Dimanche 19 novembre à 15h30 à SEPTEMES

Sous la direction de Khatchig YILMAZIAN
Au piano : Juliette YILMAZIAN
Solistes : Ani Conquet — Antranik Minassian
Ardzroun Khoudatian — Noubarig Derminassian

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԱՌՆՈՒՎԻԼ

ՏՕՆ ԱՆՈՒԱՆԱԿՈՉՈՒԹԵԱՆ

Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տօնակատարութիւնը տեղի կ'ունենայ Կիրակի, Հոկտեմբեր 1ին:

Առաւօտեան ժամը 10.30ին, եկեղեցւոյ մէջ ուխտի պատարագ կը մատուցուի:

Պատարագի աւարտին տեղի կ'ունենայ հոգեհանգստեան պաշտօն եկեղեցւոյ հանգուցեալ հոգեւորներուն, բարերարներուն եւ երախտաւորներուն հոգիներուն ի հանգիստ:

Ժամը 13ին, Առնուվիլի «Շ. Ազնաւուր» հանդիսասրահին մէջ կը տրուի ճաշ մը, որուն ջերմօրէն հրաւիրուած են բոլոր հաւատացեալները:

Ա. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Եկայք տօնեսցուք յիշատակն Սրբոց՝ Գէորգայ զօրավարին, Ադոկտոսի եւ Ռոմանոսի երգեցողին
ՇԱԲԱԹ, Սեպտեմբեր 30
ժամը 9ին գիշերային եւ առաւօտեան ժամապաշտութեամբ:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAINE

«Ի՞ՆՉ ԱՆԵԼ»

կը ներկայացնէ
ՎԱՐԴԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ
վերջին թատերախաղը
Կիրակի, Հոկտեմբեր 15, ժամը 17ին
Գրդ. Թաղամասի "Ռոսինի" սրահին մէջ՝

6 rue Drouot — 75009 Paris

Տոմսերը ապահովել հետեւեալ թիւերէն.–

— 01 42 29 10 24
— 06 64 38 00 25

ՍԷՆ ԼՈՒ - ՍՈՒՐԲ ԳԷՈՐԳ

ՄԱՏԱՂՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Եկեղեցւոյ անուանակոչութեան տօնին առթիւ Կիրակի, Հոկտեմբեր 1ին, տեղի կ'ունենայ յատուկ հանդիսութիւն.
Պատարագ՝ ժամը 10ին,
Մատաղօրհնութիւն՝ ժամը 11.45ին:
Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հոգեւոր Հովիւ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՅ. ՏԷՏԷԵԱՆ
Ուխտի նուէրներ կարելի է ընել Թաղական խորհուրդի կամ Օժանդակ տիկնանց միութեան մօտ:

LE CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP
organise dans le cadre de la fête des Saints Traducteurs

une Grande Journée Culturelle

le Samedi 14 octobre

- **10h à 18h** en présence de 10 auteurs et des Editions Parenthèses présentation, vente et dédicaces de leurs ouvrages.
- **18h30 — VERNISSAGE D'UNE EXPOSITION** (peintures, sculptures, photos) des créations contemporaines de l'alphabet arménien par des plasticiens arméniens de France (APAF)
- **20h30 — CONFERENCE sur «L'ARCHITECTURE CULTUELLE DE L'ARMENIE MEDIEVALE»** par Patrick DONABEDIAN Responsable de la Chaire des Etudes Arméniennes de l'Université d'Aix-en-Provence

EXPOSITION
du **14 octobre au 4 novembre** — de 9h à 12h et de 14h à 17h30
—— Entrée libre ——

Centre Culturel Sahak - Mesrop
339 avenue du Prado - 13008 Marseille ☎ **04 91 77 84 70**

Rentrée Scolaire

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Կապոյտ Խաչի Լիոն-Վիլէօրպանի "Արաքս" մասնաճիւղի միօրեայ վարժարանը կը բանայ իր դռները՝
Հոկտեմբեր 4, Չորեքշաբթի առաւօտ, ժամը 9.30էն սկսեալ
Վիլէօրպանի Հայ մշակոյթի տան մէջ:
Երախաները առիթը կ'ունենան միասին ճաշակելու հայկական ճաշեր, ընկերական մթնոլորտի մը մէջ, սորվելով իրենց մայրենի լեզուն, պատմութիւնը եւ աւանդութիւնները: Դասընթացքները կը վերջանան ժամը 16ին:
Յաւելեալ տեղեկութեան համար դիմել՝ 04. 78. 45. 17. 55 թիւին:

***

Paroisse Sainte-Croix-de-Paris

ECOLE SAINTE-CROIX

Les cours de langue arménienne, de cours de catéchisme, de cours de chants et danses arméniens reprennent pour les enfants de 5 à 12 ans au cours de l'année scolaire 2006-2007,
à partir du samedi 7 octobre, de 14h à 17h,
au 13 rue du Perche, Paris 3ème
Pour les inscriptions, s'adresser au Père Curé de la Paroisse:
Tél. : 01 44 59 23 50
Mob. : 06 72 57 94 84.

CONVOCATION à l'Assemblée Générale Ordinaire

(Exercice 2005)

Cher(e,s) Membre(s),

L'Assemblée Générale Ordinaire convoquée le 11 septembre dernier n'ayant pu délibérer, Le Conseil de l'Association Cultuelle de la Cathédrale Serpotz Tarkmantchatz vous invite par la présente à la prochaine Assemblée Générale Ordinaire qui aura lieu le :
Lundi 23 octobre 2006 à 19 heures
dans la salle A. Tcherpachian
du Centre Culturel Sahak-Mesrop
339 avenue du Prado
13008 - Marseille

A l'issue de la réunion, un apéritif sera servi aux participants.

Comptant sur votre présence, veuillez agréer, cher(e,s) Membre(s), l'assurance de nos sentiments les meilleurs.

P/O Le Conseil de la Cathédrale
Le Président Robert AZILAZIAN

Le Recteur de la Cathédrale
Révérend Père Zadik AVEDIKIAN

Marseille, le 25 septembre 2006

CHENE

Date à retenir

EXPOSITION DE L'ARTISANAT D'ARMENIE
du 26 au 30 novembre
et
GRANDE BRADERIE DE NOEL
les 2 et 3 décembre

CHENE France

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84876

ՇԱԲԱԹ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 30
SAMEDI 30 SEPTEMBRE 2006

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884–1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 Եւրօ — Վեցամսեայ : 135 Եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 Եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 Եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 Եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

82ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.543 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 82e ANNEE — N° 21.543

ՆԱԽԱԳԱՀ ՇԻՐԱՔԻ ԵՐԵՒԱՆ ԱՅՑԸ

Նախագահ Շիրաք եւ իրեն ընկերացող բազմանդամ պաշտօնական պատուիրակութիւնը Երեւան կը հասնէին Սեպտ. 29ին, պետական այցով, որպէս հիւրը Նախագահ Ռ. Քոչարեանի: Ֆրանսայի Նախագահին երկօրեայ այցին ծրագիրը կ՚ընդգրկէ ընդունելութիւն նախագահ Ռ. Քոչարեանի, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Բ.ի հետ, այցելութիւն Եղեռնի գոմ, Երեւանի "Ֆրանս" հրապարակին բացումը, Երեւանի Ֆրանսական դեսպանատան, եւլն.:

Երկօրեայ այցի ամէնէն ժողովրդական ձեռնարկը ըլլալու կոչուած է Շ. Ազնաւուրի եւ ֆրանսացի այլ արուեստագէտներու համերգը Սեպտ. 30ի երեկոյեան, Հանրապետութեան հրապարակին վրայ: Հոն Սեպտ. 28ին արդէն աննախադէպ աշխուժութիւն եւ տենդոտ գործունէութիւն կը տիրէր, ընդունելու համար մեծաշուք հիւրերը: Ազնաւուր նոյն օրը հասած էր Երեւան ու յայտարարած. "Նոյնիսկ եթէ ուժասպառ ըլլամ յոգնութենէ, Երեւանի գլխաւոր հրապարակի համերգիս կու գամ առոյգ տրամադրութեամբ. չէ՞ որ ան նուէր է ժողովուրդիս":

Համերգին կը մասնակցին Միշէլ Լըկրան, Նանա Մուսքուրի եւ ուրիշներ: Երեկոյթը կը վարեն Հայաստանի գեղեցկուհի Լուսինէ Թովմասեան եւ Ժան-Գլօտ Դրիալի: Համերգին տոմսերը կ՚արժեն 130էն 400 տոլար 2000 աթոռներուն համար, իսկ ժողովուրդը կրնար ներկայ գտնուիլ անվճար: Համերգը ուղղակի կը հեռասփռուի Հ1 կայանէն:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՆԱԽԱԳԱՀ Ժ. ՇԻՐԱՔԻ ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ

Ֆրանսայի Նախագահը Երեւան մեկնումին նախօրեակին հարցազրոյց մը տուած է "Հայաստանի Հանրապետութիւն" օրաթերթին: Ըսած է թէ Ֆրանսան կ՚ուզէ Հայաստանի քաղաքական արդիականացման օգնել, աջակցիլ իրաւական պետութիւն կառուցելու ընթացքին, ինչ որ երաշխիք կրնայ ըլլալ ազատութիւններու: Ժ. Շիրաք դիմելով Հայաստանի երիտասարդութեան, ըսած է թէ երջանկութիւն է հին ժողովուրդի պատկանիլը, նոյն ատեն նոր երկիր կառուցանելու կարելիութիւնը ունենալով:

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ- ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ "Յառաջ - Միտք եւ Արուեստ"ի նոր (328) թիւը հետեւեալ բովանդակութեամբ.-

Մ. Սարեան (Բ. մաս) — Ա. ՊԷՐԷՃԻՔԼԵԱՆ

Լծորդեալ աղէտներ — Գր. ՊԸԼՏԵԱՆ

ԺԽՏՈՂԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՏԺՈՂ ՕՐԷՆՔԸ ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ՕՐԱԿԱՐԳԻՆ ՎՐԱՅ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 12-ԻՆ

Սեպտեմբեր 28ին հայ համայնքին ի պատիւ տրուած ընթրիքի մը ընթացքին ձեռնարկատական, Պուշ տիւ Ռոնի Ընդհանուր խորհուրդին նախագահ Ժ.-Ն. Կէուէնի յայտնած է թէ Ընկերվարական կուսակցութեան նախաձեռնութեամբ Հայկական Ցեղասպանութեան ժխտումը պատժելի արարք հռչակող օրինագիծը կրկին Ազգ. Ժողովի օրակարգին կու գայ Հոկտեմբեր 12ին, նոյն կուսակցութեան խորհրդարանական նիշին շրջանակին մէջ:

Յիշողութիւններու մէջ թարմ է առաջին փորձը որ տեղի ունեցաւ անցեալ Մայիս 18ին եւ յանգեցաւ բաւական վարկաբեկող աւարտի մը որուն պատասխանատուութիւնը կարելի չէր միակ ճակատի մը վերագրել:

Ֆրանսահայ կազմակերպութիւններու խորհուրդը հաղորդագրութեամբ մը կոչ կ՚ընէ Հանրապետութեան արժէքներուն փարումին տէր բոլոր Ֆրանսացիներուն որ զօրակցին նախաձեռնութեան, ներկայ գտնուելն Ազգ. Ժողովի նիստին:

***

ԹՐՔԱԿԱՆ ԱՐԺԵՒՈՐՈՒՄՆԵՐԸ

Անգարայի դիւանագիտական շրջանակները երեք կէտով կ՚ամփոփեն օրինագիծին հաւանական արդիւնքները.

Թուրքիա ժամանակէ մը ի վեր կը պնդէ հայ եւ թուրք պատմաբաններու անկախ մարմնի մը կազմութեան տեսակէտին վրայ. հրաւիրած է ֆրանսացի պատմաբաններ ալ: Եթէ օրինագիծը քուէարկուի, այդ ջանքերը ապարդիւն կը դառնան:

Ֆրանսայի գլխաւորութեամբ Եւրոպական Միութիւնը կը փափաքի որ Հայաստան – Թուրքիա յարաբերութիւնները բարուքին, զարգանան: Եթէ Ցեղասպանութեան ժխտումը օրէնքով պատժելի արարք յայտարարուի, այդ յարաբերութիւններուն ներկայի մակարդակով պահպանումն իսկ կը դժուարանայ:

Մինչ Արեւմուտքը կը քննադատէ Թուրքիոյ մէջ արդարադատութեան ազատութեան կաշկանդումը, Հոլանտայի թուրք թեկնածուներուն ցանկերէ հանուիլը եւ ժխտումը պատժելու օրինագիծին այժմէականացումը ճախորդ զուգադիպութիւն մը կ՚ըլլայ: Ատիկա Թուրքիոյ մէջ զարկ կու տայ Եւրոպական Միութեան ուղղուած քննադատութիւններուն:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՔԻՒՐՏ ՊԱՐԱԳԼՈՒԽԻՆ ՀՐԱԴԱԴԱՐԻ ԿՈՉԸ

"Զէնքերը թաղե՛նք" կը կոչէ Ա. Էօճալան իր բանտէն, փաստաբաններուն միջոցով: Կոչը ուղղուած է քիւրտ զինեալ խմբաւորումներուն (ՓՔՔ) որոնց թրքական զինեալ ուժերուն հետ վերջին շրջանի բախումները կարեւոր կորուստներ պատճառեցին այդ ուժերէն:

Էօճալանի կոչին մէջ կայ սպառնալիքի երանգ մըն ալ. ան կ՚ըսէ. "Եթէ այս հոլովոյթը կարգին չյանի, այլեւս անդառնալի կէտի մը հասած կ՚ըլլանք: Եթէ արդիւնք չստանուի, ոչ կրնամ կոչս նորոգելու ուժը գտնել, ոչ ալ ՓՔՔ-ն մտիկ կ՚ընէ": "Խաղաղութեան համար վերջին առիթ" նկատած հրադադարը, ան կ՚ուզէ որ որպէս տկարութեան նշան չընկալուի, այլ նկատուի որպէս խաղաղութեան անհրաժեշտութեան գիտակցութեան արտայայտութիւն:

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ ետ կանչեց Վրաստանի իր դեսպանը ցոյց տալու համար իր դժգոհութիւնը Թիֆլիսի կառավարութեան կատարած վերջին ձերբակալութիւններուն առթիւ: Ռուսաստան պարպած է նաեւ անձնակազմին մէկ մասը: Վրաստանի Ներքին նախարարին համաձայն, ռուս գործակալները եւ իրենց տեղացի մեղսակիցները լուրեր կը հաւաքէին Թիֆլիսի եւ ՕԹԱՆ-ի յարաբերութիւններուն մասին: Մեղադրուած են նաեւ որ ոճրափորձ մը կը պատրաստէին Գորիի: Մոսկուա իր մարդոց ազատ արձակումը կը պահանջէ, մինչ Թիֆլիսի իր դեսպանատունը այլեւս վիզա չի տար Վրացիներուն:

ՏՈՄԻՆԻՔ ՍԹՐՈՍ-ՔԱՀՆ պաշտօնապէս յայտնեց թէ թեկնածու է թեկնածութեան եւ հաւանական է որ պիտի վայելէ Ժոսփէնի զօրակցութիւնը, թէեւ այս վերջինը նման տեսակէտ չյայտնեց: Յստակ կերպով հասկցուց որ զօրավիգ չէ Սեկոլէն Ռուայալի, առանց սակայն անունը տալու: Ներկայիս, կուսակցութեան մէջ ալ Սեկոլէն Ռուայալ լաւագոյն դիրքի վրայ է, կը հետեւին Սթրօս-Քահն եւ Լ. Ֆապիուս, մինչ Ժագ Լանկ դեռ չէ կըրցած հաւաքել կուսակցութեան պատասխանատուներու անհրաժեշտ երեսուն ստորագրութիւնները, կարենալ ներկայանալու համար:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Արտաքին գործերու նախարարութեան բանբերը հակազդելով Հոլանտայի մէջ երեք թուրք ժխտող թեկնածուներու հայկական լոպիին ազդեցութեամբ ընտրական ցանկերէն հանուելուն, յայտարարած է թէ կատարուածը խոտոր կը համեմատի մտածումի ազատութեան հետ: Հարցը հակազդեցութիւններու մղած է Հոլանտայի թուրք համայնքն ալ որ հանրահաւաքներով, յայտարարութիւններով կը շեշտէ թէ եղածը քաղաքական բնոյթ ունի եւ Ցեղասպանութեան պատրուակով ճնշում կը բանեցնեն իրենց վրայ:

ԱՄՆ-ու Ծերակոյտին Դրամատնային յանձնաժողովը ընդունած է առաջարկ մը որ կ՚արգիլէ ամերիկեան վարկ տրամադրել Կարս-Թիֆլիս-Բաքու երկաթուղիին որ կը շրջանցէ Հայաստանը: Առաջարկը փոխանցուած է Ծերակոյտի ընդհանուր ժողովին: ԱՄՆ-ու հայկական կազմակերպութիւնները յայտարարութիւններով գոհունակութիւն յայտնած են առնուած քայլին: Ծանօթ է որ Երեւան ու ամերիկահայ լոպին կը հակառակին այդ երկաթուղիին, քանի որ ան կը մերժէ ընդգրկել Կարս – Գիւմրի արդէն գոյութիւն ունեցող գիծը ու Հայաստանին շրջափակման յաւելեալ վիճակ ստեղծելու դերին կը պատրաստէ:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մէջ, ծանրակշիռ գայթակղութիւն մը ծագած է բացայայտ կաշառակերութեան մը պատճառաւ: Վարչապետին գրասենեակի պետը առաջարկած է ընդդիմադիր կուսակցութեան մէկ երեսփոխանուհիին, որ հեռանայ քաղաքական իր բարեկամներէն, որու փոխարէն Գիւղատնտեսութեան փոխնախարարի պաշտօն մը կը տրուի իրեն: Նման բաներ սովորական բնոյթ ունին ընդհանրապէս, բայց հարցը հոն է որ տեսակցութիւնը արձանագրուած է խնդրոյ առարկայ կնոջ կողմէ եւ Սեպտ. 26ի իրիկուան ալ հեռատեսիլէն սփռուած: Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, վարչապետին գրասենեակին պետը յայտնած է թէ գիտակցաբար ըրած էր երեսփոխանուհիին նկարագիրը փորձելու համար:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ գործազրկութիւնը տեղքայլ ըրած էր Օգոստոսին, նոյնիսկ փոքր յաւելում մը արձանագրած է, թէեւ Ժ.-Լ. Պորլօ չուզեր յոռետես ըլլալ եւ արդարացումներ կը փնտռէ:

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ վարչապետը ներողութիւն խնդրած է, Սեպտ. 27ին, այն բառերուն եւ ոճին համար, զորս գործածած էր Մայիսին գոնփակ նիստի մը ընթացքին եւ որոնք սփռուեցան վերջերս իրարանցում ստեղծելով:

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ վերջին ցարին մօր՝ Մարիա Ֆէոտորովնայի աճիւնները Դանիայէն (ծագումով Դանիացի էր) Ս. Պետերսբուրգ փոխադրուած են եւ Սեպտեմբեր 28ին ալ թաղումը կատարուած է իր ամուսնոյն՝ Աղեքսանդր Գ.ի կողքին, Պետրոս եւ Պօղոս բերդին մէջ, ըստ ռուս օրթոտոքս ծէսին:

"ԼԻՊԷՐԱՍԻՈՆ" առժամեայ լուծում մը գտած է վարչական խորհուրդի ժողովէն ետք եւ համաձայնութիւն մը գոյացած է, որ թոյլ կու տայ թերթին հրատարակութիւնը մինչեւ տարւոյս վերջ: Թերթին բացը ահաւոր համեմատութիւններու հասած էր եւ այժմ հարկ է վերագտնել տնտեսական հաւասարակշռութիւն մը:

ՓԱԹՐԻՔ ՏԷՎԷՃԵԱՆԻ համար Սեկոլէն Ռուայալի հանդէպ ոգեւորութիւնը թիւրիմացութեան մը վրայ հիմնուած է եւ չի կրնար ձախը համախմբել: Ըստ իրեն, Ժոսփէն աւելի հակամէտ է նման համախմբում մը կատարելու, բայց ընտրողներու մեծամասնութիւնը նոր սերունդի մը ժամանումը կ՚ակնկալէ (Ֆիկարօ, Սեպտ. 29):

"ԲՆԻԿՆԵՐԸ" (Էնտիժէն) ֆիլմը պատճառ եղաւ որ աւելի արդար վերաբերում մը վայելեն ափրիկեցի նախկին ռազմիկները, որոնք կռուած են Ֆրանսայի համար: Ցարդ այս վերջինները նուազ հանգստեան թոշակ կը ստանային որպէս նախկին ռազմիկ, քան Ֆրանսացիները: Ֆիլմը պատճառ եղաւ որ Շիրաք յուզուի եւ տեղի տայ դերասաններէն մէկուն՝ Ճամէլ Տըպուզի դիմումին: Բոլորը միասին (Շիրաքները, Տիկին Փոմփիտու եւ Տըպուզ) ֆիլմը դիտած էին Սեպտ. 5ին եւ Նախագահը ցնցուած էր: Որքան ալ ուրախալի ըլլայ կոպիտ անարդարութեան մը յապաղած սրբագրութիւնը, ցաւալին այն է որ ֆիլմի մը շնորհիւ Ֆրանսա գիտակից դարձաւ այդ անարդարութեան:

ՀՈՂԸ ՆՈՅՆՆ Է, ԲԱՅՑ...

Մեր տապանակ-ուխտին է հայրենի հողը: Ան շաղախուած է նահատակներու արիւնով, հերկուած՝ եղունգներով եւ ոռոգուած՝ քրտինքով: Դ. Վարուժան անոր մէջ տեսած է «Դարերը հին-հին փառքին... հիւլէ մը Հայկէն, փոշի մ'Արամէն, Անահիտէն բեր մը դէտ»: Որպէս մասունք, այդ հողէն բուռ մը պահած եմ գրադարանիս ճակտին՝ որպէս ամենաթանկը ունեցած բոլոր գիրքերուս: Ի՜նչ սրտաճմլիկ է տեսնել մարդիկ, որոնք լքելով այդ հողը, կը հեռանան դասալիք զինուորի նման: Երբ երես կը դարձնեն ծաղկեալ Երեւանին, ո՞վ պիտի ուզէր բնակիլ Մուշի եւ Վանի մէջ, եթէ օր մը, բախտի բերումով, անոնք յանձնուէին հարազատ տիրոջ:

Հայու գաղթելու ախտը կու գայ հինէն ու դեռ 1900ին, Ի. Ակնունի, «Դէպի երկիր» կոչերուն աննկուն շեփորահարը, կը յորդորէր. «Ամենայն տեղ Հայը փընտռում է ապաստան, բացի այն երկրից որ կոչւում է Հայաստան»: Ասոր հակընդդէմ, նշանակալից է սահմանումը Ց. Զարգարեանի (ատենին Հայաստանի կոմկուսի թիւ 1 ղեկավարը). «Սփիւռքում ապրող ոեւէ հասարակական գործիչ մէկ առաքելութիւն կարող է ունենալ... մէ՛կ Հայ աւելացնել Հայաստանի ժողովուրդին վրայ»:

Այսուհանդերձ, արիւնահոսումը կը շարունակուի: Միայն յստակ չէ թէ ո՞րն է փաշա եւ ո՞ր մէկը փոշա՝ մեկնո՞ղը թէ մնացողը: Որովհետեւ թէ՛ երկրէն ներս թէ արտերկրի մէջ եղան հայու անուան արատաւորողներ.— հազիւ մոռցուած էին հանրախանութներու պաստառները, որոնք կ'արգիլէին մուտքը Հայերու եւ... բայց միտքերու մէջ թարմ են Գալիֆորնիոյ բաները, ուր ամէնէն շատ գործածուած լեզուն (կ'ըսեն) հայերէնն է, անգլերէնէ եւ սպաներէնէ յետոյ: Կան տակաւին ժխտական երեւոյթներ, որոնք մանր ըլլալով հանդերձ, չեն դադրիր թունաւորել հայրենիք այցելողին հոգեվիճակը: Անցեալ շաբթուան "Յառաջ"ի մէջ յիշածներուս վրայ պիտի ուզէի աւելցնել ուրիշներ.—

— Օգոստոսեան կիզիչ օր մը գացինք Խոր-Վիրապ: Բլրակին սկիզբը պատնէշ էր դրուած, քովը պահակ մը որ վճարում կը պահանջէ, արտօնելու համար մեզի ինքնաշարժով բարձրանալ: Վարորդը, խօսքը ուղղելով դրամին, փիլիսոփայեց. «Չնայած որ Աստուած չես, բայց Աստուծուց յետ չես մնում»: Վերը, եկեղեցիին բակը, քահանան օրհնեց մեզ որ օրը անվտանգ անցնէր: Իրմէ հեռանալով, կ'ուզէինք մօտենալ սրբազան սարին եւ դպչիլ անոր. սակայն տեղ մը սալայատակը, [illegible] կերպով, ցած էր միւս մասէն: Հետեւանքը այն եղաւ որ ոտքս սայթաքեցաւ եւ արիւնեցաւ ծունկս: Մինչ ցաւի մէջ կը գալարուէի, քահանան ըսաւ. «Պարոն, [illegible]էն որ քանինե՛ր կ'իյնան հոս»: Զայրոյթս թափեցի վրան. «Կարելի չէ՞ ազդարարող կարմիր գիծով մատնանշել երկու մասերուն տարբերութիւնը կամ աղիւսով հաւասարեցնել զանոնք: Բայց բուն պատճառը վթարին, տէր հայր, պէտք է փնտռել այլ տեղ.— Քանի մենք չվարձատրեցինք քեզ, դուն հաւատք չդրիր օրհնութեանդ մէջ»: Ծուռ-ծուռ նայեցաւ:

— Կոմիտասի տանտէրը առժամաբար կը բնակէր մօրը քով՝ Շէնգաւիթ: Բնակարանը բացատրած էին, բայց դժուարութեան մէջ էի. ուստի, դիմեցի ծառերու տակէն հաւաքուած մարդոց, տալով անունը տանտիրոջ: Հարցումիս հարցումով պատասխանեցին.

— Տոլա՞ր ես բերել նրանց համար:

Գիտէի որ կովկասցին խակ է կենցաղավարութեան մէջ, բայց չէի կարծեր այս աստիճան:

— Երեւանի մէջ հեռաձայնեցի ծանօթի մը եւ առաջարկեցի իրենց այցելել յաջորդ երեկոյ, ունենալու համար գրոյց՝ սուրճի սեղանին շուրջ: Երբ տունէն ներս մտայ, նկատեցի որ սուրճի պայմանը չէր յարգուած, այլ երկար սեղանի մը վրան շարուած էին բազմատեսակ կերակուրներ: Մթնոլորտը ջերմ էր եւ կապերը՝ սիրալիր. բայց կարծես յանկարծ երկինքը մթագնեցաւ եւ փոթորիկը հարուածեց երբ տանտիրուհին ըսաւ «Լսիր, էս սեղանի ճաշերը հաւասար են մեր մի ամսուայ եկամուտի»: Օդին մէջ նետուած անկապ խօսք մը այնքան անճոռնի որ թերեւս չինծու կը թուի. պատրաստ եմ երդուելու անոր ճշմարտութեանը:

Ճաշերը արդէն կորսնցուցած էին իրենց փայլքն ու համը, չքացած էր նաեւ ախորժակս, թէեւ սոված էի՝ հայաստանեան արտայայտութեամբ:

— Փարիզցի բարեկամս գիրք մը գրեց մարմնամարզի վերաբերեալ. կատաղի կիրքով եւ գիշերները լուսցնելով, տարիներ յատկացուց զայն իր լրումին հասցընելու համար: Սահմանազերծ էր ուրախութիւնը: Տպուելու նպատակով, ձեռագիրը ղրկեց Հայաստանի իր երբեմնի դասընկերոջ, չմոռնալով առատ նուէրներ եւս, որպէսզի անհրաժեշտ ժամանակը չըլլայ: Երկար սպասումէ ետք գիրքը եկաւ. բայց ի՜նչ անակնկալ, խելքէ-երեւակայութենէ դուրս.— դասընկերը քանի մը էջ ալ ինք էր աւելցուցած եւ այդպիսով իրաւունք տուած ինքզինքին, տպագրութեան մէջ, ներկայացուելու իբր գլխաւոր հեղինակ, իսկ միւսը՝ երկրորդ աստիճանի: Ան որդեգրած էր ձեւը արագ բարձրանալու, ճիշդ յարդի եւ փոշիի նման: Չմոռնալ որ Հայաստանի մէջ ամենազօր է Պզտիկեան վարդապետի մատնանշած "խծբ"ն (խնամի, ծանօթ, բարեկամ): Ես պիտի աւելցնէի նաեւ աչք-բացութիւն:

***

Նախորդիւ յիշած էի որ ամէն անապատ ունի իր ովասիսը, որ կը կազդուրէ հոգին, կը հանգստացնէ ջիղերը եւ կ'աւելցնէ ներուժը կեանքին փարելու:

— Լսած էի Հայաստանի պաղպաղակի համբաւին մասին: Կը գնէի անձէ մը որու վարմունքը այնքան համեղ էր որքան պաղպաղակը: Միակ անհամ բանը՝ յաճախ ան կը մերժէր գանձել, թէ՝ «Դու մեր ազիզ հիւրն ես»: Այնպիսի անկեղծ չեշտ կար ձայնին մէջ որ անկարելի էր չենթարկուիլ: Առեղծուած էր սակայն, ինչո՞ւ ան ինծի կը զլանար տան հրաւէրը: Այդ եւս չուշացաւ՝ երբ ըսաւ. «Էսօր Մոսկուից ժամանելու է ամուսինս՝ Վալոդիան: Վաղը արի մեզ մօտ»:

Տունը կը գտնուէր Կուտուզով փողոցին վրայ (այժմ՝ Գալ. Կիւլպէնկեան): Զարմացայ թէ ամբողջ օրը աշխատող կին մը ե՞րբ ժամանակ էր գտած պատրաստելու տեսակաւոր ճաշեր: Աւելին.— ինծի առաջարկեցին գիշերը գործածել ննջարանի երկու հոգինոց մահճակալը, իրենց վերապահելով մուտքի նեղ տիւանը: Բան մը որ անըմբռնելի է աշխարհի որեւէ կողմը: Շատ պնդեցի թէ տունս մօտ էր՝ Օրբելի Եղբայրների վրայ, բայց ի զուր. «Բա ո՞նց կը լինի, դու ղոնախ ես եկել մեր տանը»: Առաւօտուն, տանտիրուհին յանձնեց բացիկ մը՝ ուղղուած կնոջս (զոր չէր ճանչնար). «Ամենայն բարիք Տիկ. Անահիտին՝ Անահիտից»:

***

Ցաւալիօրէն, մութ կէտերը կը գերազանցէին: Ջանացի յուշերուս շտեմարանէն երեւան հանել յաւելեալ լուսաւոր երեւոյթներ. ճիգերս մնացին ապարդիւն: Արդէն, իմ յաճախակի այցերովս հայրենիք, վաստկած եմ բարեկամներ նուազ քան երկու ձեռքերուս մատներուն թիւը: Այսուհանդերձ, անզուսպ փափաքն ունիմ տեսնելու նախահայրերուս օրրանը, «աշխարհն որ ինձ ետուր արեւ». վայելելու զայն յաճախ եւ միշտ, բայց... ա՛խ, այդ բայցերը, պիտանէի բայցերը, անարցունք լացերը:

Ղուրանը գրաւոր կերպով կը պահանջէ իսլամէն որ ուխտի երթայ Մեքքէ: Հայու պարագային, անգիր օրէնք է որ գէթ մէկ անգամ ժամադրուի իր հայրենիքին հետ: Նոր հրամայականներու զօրակոչ է սպիտա?

МИНАС

ՄԻՆԱՍ ՏԷՐ-ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Փարիզ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՄԱՄՈՒԼ

TOP 10 OF ՕՐՀՆԵՐԳ

ԱՆՆԱ ԽՍՐԱՑԵԼԵԱՆ

«ՄԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՑ» ԴԺԳՈՀՆԵՐՆ ՕՐՀՆԵՐԳԵՐԻ ԻՐԵՆՑ ՏԱՐԲԵՐԱԿՆԵՐՈՒՄ ԱՌԱՋԱՐԿԵԼ ԵՆ ՓԱՌՔ ՏԱԼ ՀԱՅՈՑ ԳԵՆԻՆ: ԵՒ ՍԱ ԴԵՌ ԱՄԲՈՂՋԸ ՉԷ:

Օրերս մի քննարկման ժամանակ արուեստաբան Հենրիկ Յովհաննիսեանն ասաց, թէ Խորհրդային Հայաստանի օրհներգի երաժշտութեան վրայ գրուած նոր տեքստերից մէկում կայ տարբերակ, որտեղ Սարմէնի «Լենինն անմահ կործանումից քեզ փրկեց» տողի փոխարէն գրուած է՝ «Վահագն Աստուած անմար հուրը պարգեւեց»: «Սա արհեստական է, անլուրջ եւ կոմեդիա»,— նկատեց Հենրիկ Յովհաննիսեանը: Նա մէջբերում էր 2րդ փուլ անցած Արսէն Սողոմոնեանի տարբերակից.

«Վահագն աստուած քեզ հուրն անշէջ
պարգեւեց,
Լուսաւորչի խաչը քեզ լոյս տուեց,
Նարեկով է խաչիդ ճամբան տեւական,
Արարատն է դարձիդ ճամբան
վերջնական»:

www.mrcuyt.am կայքէջում տեղադրուել են Հայաստանի Հանրապետութեան օրհներգի տեքստի եւ երաժշտութեան ընտրութեան մրցութային յանձնաժողովին ներկայացուած տարբերակները, որոնց մեծամասնութիւնը Արամ Խաչատրեանի մեղեդու համար գրուած տեքստեր են: Որքան հասկանում ենք դրանք հրապարակելու քայլին յանձնաժողովը դիմեց մերժուած հեղինակների՝ մամուլում արտայայտած դժգոհութիւններից եւ աչառու մօտեցումների, անգամ միտումնաւորութեան վերաբերեալ մեղադրանքներից յետոյ, թէ իբր Արամ Խաչատրեանի տարբերակը վարկաբեկելու եւ դուրս մղելու համար ընտրուեց Սողոմոնեանի տեքստը:

Սակայն մերժուած տեքստերի անգամ թուցիկ ընթերցանութիւնը հաստատում է, որ իրաւացի էին այս յանձնաժողովի այն (գերազանցապէս՝ նախկին) անդամները, ովքեր պնդում էին, թէ իրականում այս տեքստերը որակական առումով իրարից ոչնչով չեն տարբերւում, եւ անգամ Արսէն Սողոմոնեանի տարբերակին էլ նախապատուութիւն են տուել մի պատճառով, որ Արամ Խաչատրեանի մեղեդին անցնի 2րդ փուլ:

Այս տեքստերի հեղինակներին կարծես բառերի մի խումբ տուած լինեն, եւ յանձնարարած՝ յանգաւորել դրանք: Եւ այդ պատճառով են բոլոր գործերում օգտագործուել նոյն պատկերները, նոյն հերոսները:

Բնական է, որ ամէնաշատ հանդիպող բառը պիտի Հայաստանը լինէր, որի վերաբերեալ օգտագործուել են ամէնաբազմազան որակումներ ու համեմատութիւններ: Էֆրիկ Աւետիսեանի առաջարկած օրհներգի տարբերակում Հայաստանը «բարի երկիր» է. «Եղեռն տեսած, փառքի ճաշած երկիր»: Արմենակ Եղիազարեանի տարբերակում մեր հայրենիքը «բիւր սրբերի օթեւան» է: Արսէն Համբարեանը կրկներգում է.

«Բիւր դարերի արթուն վկայ
Հայաստան,
Հայի օրրան, մարդու մերան՝ հող
հայկեան»:

Ստեփան Վարդանեանն օգտագործել է «արեւաբարձ, արեւաբախտ Հայաստան» բնորոշումը: Ամենաշատ բնորոշումները կան Ռուզաննա Կարապետեանի տեքստում.

«Վաստակներով քո թանկագին
Հայաստան,
Տարազներով վառ-ծաղկաւոր
Հայաստան,
Ազգերի մէջ յոյս ճառագող Հայաստան,
Բազում անգամ հզօրացած
Հայաստան»:

Որոշ հեղինակներ թերեւս հաշուի են առել իշխող կուսակցութեան նախասիրութիւնները՝ գործիչների ընտրութեան մէջ, թէ ում է հարկաւոր յիշատակել հիմնում: Որպէս ապացոյց մէջբերենք Բորիս Թէյմուրազեանի տեքստից.

«Հայկի երկիր, Մեծ Տիգրանի, Նժդեհի,
Իմ անձնկուն, իմ յաւերժող Հայաստան»:

Իսկ բնական է, որ յիշատակումների թուով առաջին տեղերից մէկը պիտի զբաղեցնէր "փառք" բառը: Վարդգէս Սեւոյեանի "Հիմն համայն հայութեան" տարբերակում փառք է աւում.

«Սրբագործուած քո բնոյթին արքենի
Փառք քո գենին՝ մշտահոլով ու
տոկուն»:

Աղասի Յովհաննիսեան կամ Ա. Կոթենց ներկայացած հեղինակի տեքստի կրկներգում արդէն փառք է տրւում գէնքին: Մէջբերենք նաեւ Վալերի Միրզոյեանի տարբերակից.

«Փառք քեզ, փառք քեզ, քեզ փառք
հայոց անձկուն ոստան:
Թող դարերդ քեզ արժանի պատիւ
տան»:

Շատերն են որոշել, թէ ՀՀ հիմնում անպայման պիտի յիշատակուեն Սասնայ Ծռերը (բարեբախտաբար, չեն հասել Ցռան Վերգոյին կամ Ջէնով Օհանին): Առաջին տեղում Սասունցի Դաւիթն է: Վարդգէս Սեւոյեանը գրել է.

«Քաջակորով մեր պապերը հայկազուն,
Հետեւելով ըմբոստ կանչին՝ հայ արեան
Հանց Սասունցի վեհ Դաւիթը երազուն,
Հիմնեցին շող երկիրը մեր ՆԱՅԻՐԵԱՆ»:

Ռուզաննա Կարապետեանի համար Հայաստանը նաեւ «Դաւթի հզօր, կուռ ձեռքերի զարկով յաղթած» է: Երկրորդ տեղում թերեւս բնական է, որ Հայկն է: Մէջբերենք բազմաթիւ օրինակներից մէկը: Սա մրցոյթին Հրաչ Աթաբեկեանի ներկայացրած "Յաւերժի ճամբորդը" բանաստեղծութիւնից է.

«Երբ շառաչեց անվրէպ նետը Հայկի
Եւ զատուեցիր դու խաժամուժ ամբոխից
Արարումի լուսեղէն ջահը ձեռքիդ
Դու բռնեցիր աստեղային քո ուղին»:

Յիշատակումների քանակով յետ չի մնում նաեւ Նոյը՝ իր տապանով հանդերձ: Սա Աշոտ Ստեփանեանի օրհներգի առաջարկն է.

«Ջրհեղեղից փրկող փարոսն Արարատ,
Արդար Նոյի սուրբ տապանի
հանգրուան,
Մեր նոր կեանքի վեր խոյացող
շատրուան»:

Սա էլ Անահիտ Ղազարեանն է.

«Բազմադարեան դու բօրրան մեր
նախնեաց՝
Քաջ նախահայր Հայկի աշխարհ
Հայաստան,
Քո Արարատ փրկիչ լեռը աւետեաց

ԿՐԹԱԿԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ ԳՐԵՐԻ ԳԻՒՏԻ 1600ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻՒ

Այսօր յաճախ Մեսրոպեան ուղղագրութեան հակառակորդները պայքարի իրենց "յաղթական" զինանոցում բերում են անգրագիտութեան տագնապը, որ կարող է իբր համատարած լինել, եթէ, ի հա՛րկէ, ընդունուի 1922ից առաջ հայութեան երկու հատուածներում գործածուած միասնական ուղղագրութիւնը:

Եւ ահա Փարիզի "Մաշտոց" Հայ Լեզուի Պաշտպանութեան Միութիւնը Երեւանի Խ. Աբովեան Հայկական Պետական Մանկավարժական Համալսարանի "Սփիւռք" Գիտաուսումնական Կենտրոնի հետ համատեղ այս տարուայ Մարտին յայտարարեց մրցանակաբաշխութիւն Սփիւռքի ու Հայաստանաբնակ մինչեւ 30 տարեկան երիտասարդութեան միջեւ, ուր տեղ պիտի երեւան գային միասնական գրութեան մշակութային ու ազգային քաղաքական խոր նշանակութիւնը, արեւելեանական գրութեան ընդունման հետեւանքների քննութիւնը, արեւմտահայ մշակոյթի զարգացման հեռանկարները նորագոյն պայմաններում:

Մրցանակաբաշխութեան արդիւնքներն ամփոփուեցին Սեպտեմբեր 5ին "Սփիւռք" կենտրոնում: Բազմաթիւ հիւրեր էին հաւաքուել. եւ ոչ միայն Հայաստանից, այլեւ Ֆրանսիայից, Գերմանիայից, Միացեալ Նահանգներից, Սուրիայից: Տնօրէն Փրոֆ. Սուրէն Դանիէլեանը իր բացման խօսքում բարձր գնահատեց Սորպոնի համալսարանի տոքթ. Տիկին Հիլտա Գալֆայեան-Փանոսեանի նուիրումը եւ այն համագործակցութիւնը ՀՀ ԿԳ նախարարութեան հետ, որի շնորհիւ դեռ 2002 թ. ի վեր Երեւանում ուսուցիչների համար անցկացւում են Մեսրոպեան ուղղագրութեան դասընթացներ, որոնց արդիւնքում մրցոյթների ընտրական ճանապարհով հաստատւում են ուսուցիչները (մինչեւ այժմ՝ 33 դպրոցների ուսուցիչներ), որոնց վստահւում է մէկամեայ փորձնական ծրագրի իրագործումը Հայաստանի մարզերում, այս տարուանից նաեւ՝ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան երեք դպրոցներում: Ս. Դանիէլեանը ուրախութեամբ յայտարարեց, որ ֆրանսահայ ականաւոր մանկավարժը արժանացել է մանկավարժական համալսարանի պատուադրին՝ Լոս Անճըլըսի "Պոլսահայ Միութեան" ատենապետ Սիմոն Աճըխլաճի հետ: Վերջինիս ջանքերով 2001-2006 թթ. վերապատրաստութեան դասընթացներ են կազմակերպուել Սփիւռքի եւ հայրենի ուսուցիչների համար:

Մրցանակաբաշխութեանը արժանացել էին տարբեր համալսարաններից ուսանողներ, տարբեր մարզերում աշխատող ուսուցիչներ, անգամ աշակերտներ տարբեր դպրոցներից:

Նախ, "Սփիւռք" կենտրոնի պատուագրով պարգեւատրուեցին Սփիւռքից Սանահին Գասապեանը (Լիբանան) եւ Կարիս Ճերմակեանը (Կիպրոս), ինչպէս նաեւ Հնդկաստանում ծնուած ու վերջին չորս տարին Հայաստան բնակութիւն հաստատած Նարեկ Սէֆէրեանը, որը արժանացաւ նաեւ "Մաշտոց" Միութեան յուշանուէրին՝ տառազօծ շալիկին:

Գլխաւոր մրցանակին(*) տիրացաւ Քնարիկ Աբրահամեանը (Գիւմրի)՝ 250 ամ. տոլար:

Երկրորդ կարգի մրցանակների արժանացան Արփի Թադոյեանը (Երեւան) եւ Հայարփի Խաչատրեանը (Գեղարքունիքի մարզի Մադինա գիւղ)՝ 100ական ամ. տոլար:

Երրորդ կարգի մրցանակները նոյնպէս երկուսն էին, որոնք տրուեցին Զարուհի Դիլանեանին (Արարատի մարզ, Զանգակատուն գիւղ) եւ ուսուցչուհի Օվսաննա Յարութիւնեանին (Երեւան)՝ 75ական ամ. տոլար:

Սահմանուած էին նաեւ խրախուսական պարգեւներ, որոնք շնորհուեցին եօթը աշխատանքների:

Մրցանակները յանձնում էին փրոֆէսէօրներ Հիլտա Գալֆայեանը, Սուրէն Դանիէլեանը եւ համալսարանի՝ ուսումնական գծով պրոռեկտոր Մեժլում Երիցեանը:

Շարադրանքներում երիտասարդութեան՝ հարցադրումները աւելի քան ծանրակշիռ էին եւ յագեցած գիտական ճանաչողութեամբ: Ի տարբերութիւն լեզուական աւագ սերնդի միտումնաւոր բերած չփոթի՝ նրանք վերականգնում էին պատմական ճշմարտութիւնը՝ հերքելով մամուլում քանիցս միտումնաւոր շրջանառուած այն ստայօդ տեսակէտները, թէ իբր մենք գործ ունենք ոչ թէ դասական, այլ իբր զուտ "արեւմտահայ" ուղղագրութեան հետ՝ "ճիշդ ժամանակին մոռնալով", որ այդ գրութիւնը միս ու արիւն, մտածողութիւն է եղել Թումանեանի ու Տէրեանի, Նար-Դոսի ու Նալպանտեանի, Շիրվանզադէի ու Մուրացանի համար: Երիտասարդների տպաւորութեամբ՝ շփոթը որոշակի քաղաքական նպատակ է հետապնդում՝ Հանրապետութեան ղեկավարութեանը զգուշացնել, թէ իբր վերականգնման ջատագովների ցանկութիւնը արեւմտահայ լեզուի պարտադրանքն է արեւելահայութեանը, մի բան, որ իրականութիւնից հեռու է:

Իրականում մենք գործ ունենք արեւմտահայի տեսակի պաշտպանութեան դերխնդրի հետ, որը վտանգւում է ուղղագրութեան յամառ առճակատմամբ պատճառով: Գաղտնիք չէ, որ արեւմտահայն Սփիւռքում շրջանցւում է Մայրենին. նախընտրում է գնալ օտար վարժարաններ, այսինքն՝ ստոյգ օտարացման ճանապարհով:

Պարզապէս նրանք՝ այս ուղղագրութեան վրայ կենտրոնացումը հիւսած լեզւաբանները չեն ուզում հասկանալ, որ արեւմտահային կորցնելով՝ մենք Հայ՛ն ենք կորցնում, այն սփիւռքահային, որը, մեծանալով հայրենիքում սիրով ներդրումներ պիտի անի: Հարցի էութիւնը շրջանցելով նրանք կորում են հայրենիքի զօրացման երակ-ակունքներից մէկը: Այդ մասին նրանք նախընտրում են լռել, շրջանցում են սուր անկիւնները, երբ նման հարց է բարձրանում վերեւներում...

Մրցոյթի ներկայացուած շարադրութիւնների հեղինակները հիմնաւորում էին, որ հարցադրումն ինքը քաղաքական խնդիր է. արեւելեանագիրն ընդունուել է վարչական պարտադրանքով եւ նպատակ է ունեցել տարանջատելու արեւմտահայ ու արեւելահայ հատուածները՝ ե՛ւ կրթական, ե՛ւ գրամշակութային դաշտերում: Տարանջատուածութեան հետեւանքները ներգործում են նաեւ այսօր. տկարացել է արեւմտահայերէնը, լեզուն չի կանոնակարգւում ("մասնագէ՛տ չունենք", յայտարարում են իբր սրտնեղած, բայց մեղքն ո՞ւմն է այդ դէպքում) "մահուան" դուռն ընկել երբեմնի հզօր մշակոյթը, համալսարաններում արեւմտահայերէն անցնում են ընդամէնը միայն մէկ կիսամեակ եւ վկայական տալիս Հայոց լեզուի ու գրականութեան, բանասէրի որակաւորումով: Մինչդեռ գրական հայերէնի ճիշդ կէսին շրջանառութը մնում է անհաղորդ:

Մրցանակների տուչութեան հանդիսութեանը մասնակցեցին Թոմ Սամուէլեանը, Պարոյր Հայրիկեանը, Խորէն Պալեանը, փարիզաբնակ մտաւորականներ Տէր եւ Տիկին Կարպիս Զրբաշեանը, մատենագէտ Մանուէլ Բաբլոյեանի ժառանգները, համալսարանի ամպիոնի վարիչ, փրոֆ. Աէլիտա Դոլուխանեանը, տոչէնթներ Հրանդ Ադամեանը, Եուրի Յովհաննիսեանը, երգիչներ Թովմաս Պօղոսեանը, Թեհմինէ Գրիգորեանը, Երեւանի "Մաշտոց" խօսքի մշակոյթի կենտրոնի սաները՝ Տիկին Նատիա Անտոնեանի գլխաւորութեամբ, որոնցից Գարուճա Երանոսեանը հմտութեամբ վարում էր հանդիսութիւնը: Տպաւորիչ եւ ուսանելի էին նրանցից շատերի ելոյթներն ու գնահատութիւնները:

Հանդիսութեանը յաջորդած սիրոյ սեղանը, երգն ու անկաշկանդ խօսքն աւելի համախմբեց կարծիքներն ու բարձր տրամադրութեան զգացողութիւնը: Շատերից հեռացան "Սփիւռք" կենտրոնից ազգային մշակոյթի ճակատագրի հանդէպ պատասխանատուութեան նոր բեռի՝ ծանրութեան փոխուած գիտակցութեամբ:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԵՂՈՅԵԱՆ

Երեւան, Սեպտ. 5

(*) Մրցանակաւոր գրութիւնները կը հրատարակենք մեր յետագայ թիւերով:

Դարձաւ Նոյեան նաւակայան -
ապաստան»:

Շատ են նաեւ հայկական տեղանունների յիշատակումները: Վլադիմիր Պետրոսեանը Հայաստանին առաջարկում է ծաղկել «Զինչ Սեւանով, Մասիս սարով երկնահաս»:

«Բուռնցքուելը կործանումից մեզ
փրկեց,
Մասիսներով յուսոյ դուռը մեզ
բացուեց»․

Սա էլ Ռաֆիկ Ստեփանեանի տեքստից է:

Կարծում եմ, արդէն ակնյայտ է, որ նման ընդհանուր մօտեցումներով ստեղծագործողների միուսան նրանց անսպասելի պիտի յուշեր յիշատակել որեւէ ճակատամարտ:

«Սարդարապատ՝ մեր արիները են
յաղթել,
Մենք կերտեցինք ամրակուռ նոր
պետութիւն,
Ոչ մի ոսոխ չի կարող ծնկի բերել,
Անսասան ժողովրդին մեր հնագոյն»․

սա ժան Վարուժան Կիւրեղեանի "Մայր Հայաստան" գործից է:

«Ուրարտական հեռուներից ես գալիս,
Աւարայրում դու յաղթել
խոստացար»․

սա էլ Ստեփան Վաղանեանի "Հայաստան"ն է:

Վերջում նշենք, թէ էլի բնական է, որ համահունչ այս տեքստերը երկնողները հայ ժողովրդի պատմական առաքելութիւնն էլ, ինչպէս հեղինակներից մէկն է նշել՝ «չղազրգիռ մարդկութեան մէջ» պիտի որեւէ կերպ ընդգծէին:

«Մենք աշխարհի խիղճն ենք պեղել
աշխարհում,
Քիչ ենք եղել, շատ ենք տուել
աշխարհին»:

որոշել է Ստեփան Վարդանեանը: Իսկ Հոկտա Ցակոբեանի համար Հայաստանը «ազգերի մէջ՝ ազգերի ԱՂ իմ ԷՐԳԻՐ» է, իր «սլացքով առաջ անցած պետութիւն», իսկ կրկներգն էլ այս է.

«Զաւակներդ՝ մի-մի հերոս աշխարհի,
Կոթողներդ՝ աշխարհով մէկ իմ ԷՐԳԻՐ,
Ճարտար խօսքի, հարուստ մտքի
շտեմարան,
ՏԻԵԶԵՐՔԻՑ աստղ վար բերող
ՀԱՅԱՍՏԱՆ»:

Ա. Ի.

«Առաւօտ», Սեպտեմբեր 12

ՇԱՒԻԼ

Իբր նախաբան "Հայաստանի տարուան", Շաւիլի հայ համայնքը մասնակից եղաւ երկու տեղական միջոցառումներու.

– Շաբաթ, Սեպտեմբեր 9ին, քաղաքին "Աթրիոմ"ին մէջ, Շաւիլի բոլոր միութիւններու (մարզական, մշակութային, կրօնական...) "Ֆորոմ"ին օրն էր: Այդ առիթով, տեղւոյն հայկական հինգ կազմակերպութիւնները (Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիի կրօնական ընկերակցութիւն, Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Տէր-Դաւթեան մասնաճիւղ, Ֆրանսա-Հայաստան-Արցախ Բարեխնամական միութիւն, Հայերէնի պաշտպան Մաշտոց միութիւն եւ նորաստեղծ Հայկական ընկերա-մշակութային միութիւն), բոլորուած ճոխ տաղաւարի մը շուրջ, ամբողջ օրը շաւիլցի հանրութեան՛ը ներկայացուցին իրենց գործունէութիւնը, բաժնելով թռուցիկներ ու երկխօսութիւն ստեղծելով:

– Կիրակի, Սեպտեմբեր 17ին, "Ազգային ժառանգութեան օր"ն էր: Երկրորդ տարին ըլլալով, Շաւիլի հայոց եկեղեցին իր մասնակցութիւնը բերաւ այս միջոցառման. 2005ին, Ս. Պալապանեան սրահին մէջ ներկայացուած էր "Հայկական ներկայութիւնը փարիզեան շրջանին մէջ" նիւթով ցուցահանդէսը, իսկ այս տարուան համար, "Հայկական Շաւիլը. անցեալ եւ ներկայ": Շնորհիւ այս օրուան, բազմաթիւ այցելուներ հետաքրքրութեամբ ծանօթացան մեր փոքրիկ գաղութին հարուստ պատմութեան:

Այժմ, ժամանակն է բացուած յայտարարելու Հայաստանի տարին Շաւիլի մէջ: Եւ իրօք, ան սկսաւ Ուրբաթ Սեպտեմբեր 22ին հայրենի նկարիչ՝ Դաւիթ Պետրոսեանի պաստառներու հարուստ ցուցահանդէսով եւ ճոխ ընդունելութեամբ մը, Շաւիլի եւ Սեւրի քաղաքապետներու ներկայութեամբ: Յաջողութիւն կը մաղթենք:

ՀՐԱՑՐ ՀՐԱԶԵԱՆ

(*) "Հայաստանի Տարին Շաւիլի մէջ"ի լրիւ յայտագիրը ստանալու համար կարելի է դիմել հետեւեալ հասցէին.
Eglise Arménienne
6 rue Père Komitas
92370 Chaville

[illegible]

ՀԱՅ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐ ՆԱՆԹԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Հոկտեմբեր 17ին, Նանթի մէջ(*), ժամը 12էն կէս գիշեր տեղի կ'ունենայ բանաստեղծութեան 6րդ հանդիպումը: Հրաւիրեալներու կարգին են Մարինէ Պետրոսեան, Գրիգոր Պըլտեան:

(*) Panmonica, 9 Rue Basse Porte, Nantes

ՁԱՅՆԵՐ
ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ 15ԱՄԵԱԿԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Սեպտեմբեր 21ին, Հինգշաբթի ժամը 21ին, Կրընոպլի Հայ Մշակոյթի Տան Ժ. Մարանճեան սրահին մէջ, նշուեցաւ Հայաստանի նորանկախ Հանրապետութեան 15ամեակը, կազմակերպութեամբ Տան վարչական կազմին եւ տնօրէն Ա. Յակոբեանի: Ներկայ եղան բազմաթիւ անձնաւորութիւններ, քաղաքական դէմքեր, նաեւ այլ քաղաքներէ, ինչպէս Մարսէյլէն եկած հանդիսականներ:

Բացումը կատարեց Տան փոխ նախագահը՝ Ժ. Ֆորէսթիէ, որմէ ետք, յաջորդաբար խօսք առին նախագահը՝ Տ. Մարանճեան, խորհուրդի փոխ նախագահուհին՝ Ք. Գրիւֆօ, որ կը ներկայացնէր ընդհանուր խորհուրդը, Ֆ. Տիազ, որ կը ներկայացնէր Տ. Մեկոն եւ երեսփոխան Ռ. Գայընաւը: Բոլորն ալ շնորհաւորեցին անկախութեան 15-ամեակը, ֆրանքեւհայկական յարաբերութիւնները, չէշտը դնելով Հայաստանի Տարուան վրայ Ֆրանսայի մէջ:

Հանդիսութիւնը վերջ գտաւ հիւրասիրութեամբ եւ խանդավառ մթնոլորտ մը ստեղծուեցաւ Գ. Պաղտասարեանի երգերով եւ նուագով մինչեւ ուշ գիշեր:

ՇԱՔԷ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Գ. Յարութիւն Տէմիրճեան եւ զաւակները՝ Սիլվի եւ Սթեֆանի,
եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՎԱՐԴՈՒՀԻ ՏԷՄԻՐՃԵԱՆ-Ի
(ծնեալ՝ ԱՊՈՒՄԱՐԱՔԵԱՆ)

մահը, որ պատահեցաւ Սեպտ. 27ին, 74 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի, Հոկտեմբեր 3, ժամը 14ին Շավիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին, 6 rue Père Komitas, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Շավիլի գերեզմանատունը:

Որեւէ մահազդ դրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

En 1986, la Croix Bleue des Arméniens de France de Sevran-Livry achète une maison,
en 1996, la Maison de la Culture Arménienne est créée,
en 2006, nous vous invitons à ce double anniversaire

DINER DANSANT

animé par Souren et son orchestre venue d'Arménie
Le SAMEDI 14 OCTOBRE
à partir de 20 heures
Salle Polyvalente (ancienne piscine)
Parc de la Mairie
à Livry-Gargan (RN3)
P.A.F. 50 Euros / 15 Euros après 23h
Réservations :

01 43 83 87 68 / 06 82 96 66 19
06 20 43 26 77

Organisé par la Croix Bleue des Arméniens de France section Sevran-Livry Gargan et la M.C.A. de Sevran-Livry Gargan et de la Seine Saint Denis

***

A cette occasion, une **Tombola Anniversaire** est organisée - 5 Euros le billet
A gagner : 2 billets d'avion
Paris - Erevan - Paris
et de nombreux autres lots
Achetez vos billets au :
01 43 83 87 68 — 06 82 96 66 19
Tirage lors du Dîner dansant du 14 octobre.

«ԱՄԻԿՕ» ՊԱՐԱԽՈՒՄԲԸ ՎԻԼԷՕՐՊԱՆ ԵՒ ԼԻՈՆ

Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպանի "Արաքս" մասնաճիւղը, Լէա եւ Նաւիւ լէոն Պիւլլիւքեան հաստատութեան աջակցութեամբ Հայաստանի տարուան առիթով ձեզ առիթը կ'ընծայէ վայելելու Հայաստանէն ժամանող երախաներու բացառիկ "ԱՄԻԿՕ ՊԱՐԱԽՈՒՄԲ"ի ելոյթները:

Առաջին ելոյթը տեղի կ'ունենայ՝
Կիրակի, Հոկտեմբեր 8, ժամը 15ին
Վիլէօրպանի Centre Culturel et de la Vie Associative-ի սրահին մէջ:
234 Emile Zola — Villeurbanne
Մեծերու մասնակցութիւն՝ 15 Եւրօ, մուտքը ձրի է մինչեւ 10 տարեկան երախաներուն:

***

ԵՐԿՐՈՐԴ ԵԼՈՅԹ
Կիրակի, Հոկտեմբեր 22 ժամը 15ին
"Սալ Ռամօ"յի մէջ, Լիոն
ուր Հայաստանէն ժամանած երախաները պիտի հրամցնեն ձեզ ոչ միայն մեր աւանդական պարերը, այլեւ արդիական պարերու փունջ մը:
Մեծերու մասնակցութիւն՝ 15 Եւրօ, մուտքը ձրի է մինչեւ 10 տարեկան երախաներուն:
Տոմսակները կը վաճառուին Վիլէօրպանի Մշակութային Տունը, Fnac, Carrefour, Géant, Leclerc, Auchan:
Մանրամասն տեղեկութեան համար դիմել 04. 78. 45. 17. 55 թիւին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Իրենց մեծ բարեկամին՝ Հայկ. Կրօնական ճարտարապետութեան մասնագէտ Յովհաննէս Մարգպանեանի մահուան առթիւ Արփի, Անի Թոթոյեան 100 Եւրօ կը նուիրեն "Հայաստան" հիմնադրամին (ստանալ "Յառաջ"էն):

CHENE

Date à retenir

EXPOSITION
DE L'ARTISANAT
D'ARMENIE
du 26 au 30 novembre
et
GRANDE BRADERIE
DE NOEL
les 2 et 3 décembre
CHENE France

Rentrée Scolaire

Paroisse Sainte-Croix-de-Paris

ECOLE SAINTE-CROIX

Les cours de langue arménienne, de cours de catéchisme, de cours de chants et danses arméniens reprennent pour les enfants de 5 à 12 ans au cours de l'année scolaire 2006-2007,
à partir du samedi 7 octobre, de 14h à 17h,
au 13 rue du Perche, Paris 3ème

Pour les inscriptions, s'adresser au Père Curé de la Paroisse:

Tél. : 01 44 59 23 50

Mob. : 06 72 57 94 84.

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

VOL • SÉJOUR À LA CARTE • CIRCUITS ACCOMPAGNÉS
Les Spécialistes des Voyages en Arménie
SABERATOURS - SEVAN VOYAGES
Paris ▶ 01 42 96 10 10 **Lyon** ▶ 04 78 60 13 66 **Marseille** ▶ 04 95 09 30 60
armenie@saberatours.fr sevan@selectour.com marseille@wasteels.fr
www.saberatours.fr

CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP

Directeur : KHATCHIG YILMAZIAN

LES ACTIVITES DES MOIS D'OCTOBRE ET NOVEMBRE

ANNEE DE L'ARMENIE

1 - CONCERT — Vendredi 6 octobre à 20h30 à NEOULES
2 - CONCERT — Dimanche 8 octobre à 17h à AIX EN PROVENCE, au Pasino
3 - CONCERT — Samedi 4 novembre à 20h30 à CALAS
4 - CONCERT — Vendredi 17 novembre à 20h30 à ST. BARNABE, Marseille, pour l'école HAMAZKAINE
5 - CONCERT — Dimanche 19 novembre à 15h30 à SEPTEMES

Sous la direction de Khatchig YILMAZIAN
Au piano : Juliette YILMAZIAN
Solistes : Ani Conquet — Antranik Minassian
Ardzroun Khoudatian — Noubarig Derminassian

LE CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP
organise dans le cadre de la fête des Saints Traducteurs

une Grande Journée Culturelle

le Samedi 14 octobre

- **10h à 18h** en présence de 10 auteurs et des Editions Parenthèses présentation, vente et dédicaces de leurs ouvrages.
- **18h30 — VERNISSAGE D'UNE EXPOSITION** (peintures, sculptures, photos) des créations contemporaines de l'alphabet arménien par des plasticiens arméniens de France (APAF)
- **20h30 — CONFERENCE sur «L'ARCHITECTURE CULTUELLE DE L'ARMENIE MEDIEVALE»** par Patrick DONABEDIAN Responsable de la Chaire des Etudes Arméniennes de l'Université d'Aix-en-Provence

EXPOSITION
du **14 octobre** au **4 novembre** — de 9h à 12h et de 14h à 17h30
Entrée libre

Centre Culturel Sahak - Mesrop
339 avenue du Prado - 13008 Marseille — ☎ **04 91 77 84 70**

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ HAMASKAINE

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ
ՀԱՅՐԵՆԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ
ՔԱՆԱՍՏԵՂԾՆԵՐՈՒ ՀԵՏ
Արմէն Շէկոյեան, Մարինէ Պետրոսեան
Վիոլէթ Գրիգորեան, Կարէն Քասեան

Մասնակցութեամբ Գրիգոր Պըլտեանի կը ներկայացուի նաեւ՝
«AVIS DE RECHERCHE»
երկլեզու ժամանակակից հայ բանաստեղծութեան հատորը:
Երկուշաբթի, Հոկտեմբեր 9
ժամը 20.45ին
Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան "Տէմիրճեան" սրահը
17 rue Bleue - 75009 Paris
- Մուտքը ազատ է -

***

«Ի՞ՆՉ ԱՆԵԼ»

կը ներկայացնէ
ՎԱՐԴԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ
վերջին թատերախաղը
Կիրակի, Հոկտեմբեր 15, ժամը 17ին
9րդ Թաղամասի "Ռոսինի" սրահին մէջ՝
6 rue Drouot — 75009 Paris

Տոմսերը ապահովել հետեւեալ թիւերէն.—

— 01 42 29 10 24
— 06 64 38 00 25

Informations artistiques

LES PORTES DE L'ESSONNE

Découvrir l'Arménie

Du 3 au 21 octobre

Diverses manifestations parmi lesquelles une rencontre littéraire avec **Martin MELKONIAN**, écrivain et peintre, **Mardi** 10 octobre à 20h30 à la Médiathèque Raymond Queneau à Juvisy-sur-Orge

une rencontre-débat sur l'histoire et la société arménienne contemporaine avec **Anahide TER-MINASSIAN**, historienne, et **Antoine AGOUDJIAN**, photographe

Vernissage de l'exposition «**Rêves fragiles**» **Vendredi 13 octobre à 19h**, à la Médiathèque Simone de Beauvoir à Athis-Mons

une conférence sur la tradition orale et les contes arméniens par **Reine CIOULACHTJIAN**, **Mardi 17 octobre à 19h30**, à la Bibliothèque de Paray-Vieille-Poste

Renseignements médiathèques :
01.60.48.20.56 • 01.69.21.22.20
01.69.38.45.09

CONVOCATION
à l'Assemblée Générale Ordinaire

(Exercice 2005)

Cher(e,s) Membre(s),

L'Assemblée Générale Ordinaire convoquée le 11 septembre dernier n'ayant pu délibérer, Le Conseil de l'Association Cultuelle de la Cathédrale Serpotz Tarkmantchatz vous invite par la présente à la prochaine Assemblée Générale Ordinaire qui aura lieu le :
Lundi 23 octobre 2006 à 19 heures
dans la salle A. Tcherpachian
du Centre Culturel Sahak-Mesrop
339 avenue du Prado
13008 - Marseille

A l'issue de la réunion, un apéritif sera servi aux participants.

Comptant sur votre présence, veuillez agréer, cher(e,s) Membre(s), l'assurance de nos sentiments les meilleurs.

P/O Le Conseil de la Cathédrale
Le Président Robert AZILAZIAN

Le Recteur de la Cathédrale
Révérend Père Zadik AVEDIKIAN

Marseille, le 25 septembre 2006